د قرآن پلوشې

الفاتحة

البقرة

آل عمران

النساء

لومړی جلد

حکمتيار

ÉŠïmğ$$Ç»Hq9$$‹ $ÉóÎ

ځو مقدماتي خبرې

د دې کتاب متن ته له ننوتو د مخه ځو خبرو ته د ګرانو لوستونکو پام رااړوم:

- قرآن د الله کتاب دی، د انسانانو د لارښوونې لپاره ئې رالېږلی، واضح او آسان کتاب، د خپل مخاطب د فهم مستوی ته (رانازل) شوی، لومړی حامل ئې هغه پیغمبر دی چې لیك لوست ئې نه وو کړی او په هغه قوم کې مبعوث شوی وو چې په لیك لوست نه پوهېدل، همدا امي قوم په دې قرآن پوه شو، په دې ئې ایمان راووړ، دا ئې ځان ته لارښود کړ، له پلار نیکه نه ورته پاتې دین، مذهب، دود دستور، افکار او اخلاق، فردي او اجتماعي سلوك او هر زوړ رسم او رواج ئې پرېښود، خپل هر څه ئې د قرآن په قالب کې واچول او هر هغه څه ئې لرې وغورځول چې له قرآن نه ئې مخالف موندل. نه یوازې په خپل کور، کلي او ټولنې کې ئې قرآن حاکم کړ بلکې د دې لپاره ئې ملا وتړله چې د قرآن بیرغ له شرق نه تر غرب پورې د نړۍ په ګوټ ګوټ کې ورپوي. د نړۍ له سترو سترو ځواکونو سره ډغرې ووهي، انسان د انسان له بندګۍ نه وژغوري، غلامان او مظلومان آزاد کړي، د هر مظلوم خوا ته ودرېږي او د هر ظالم مقابله وکړي، د ظلم ټغر ټول او په ټولې نړۍ کې عدالت قائم کړي. دوی داسې ستر کار ته ملا وتړله چې هیڅوا ئې تصور نه شو کولی، دا د

مهاجرينو يو وړوکی ټولګی وو، له خپل کور کلي نه شړل شوي او د مدينې په څېر د يوه واړه کلي يوې برخې او سېدونکو ورته پناه ورکړې وه، هيچا دا ګومان نه شو کولی چې دوی به د خپلو ځواکمنو مخالفينو مخې ته تر اوږدې مودې مقاومت وکولی شي، له يوې خوا به د دوی په پرېشانه او دردوونکي حالت د هر چا رحم راتلو او له بلې خوا به ئې د دوی دې خبرو ته حيران حيران کتل چې الله تعالی به دا دين پر ټولو اديانو غالبوي او چې چا به په ټوکو ټوکو وپوښتل: په روم او فارس هم؟ نو دوی به له ځنډه پرته ځواب ورکړ: هو په الله قسم چې پر روم او فارس هم، ډېرو ته دا د جنون او ليونتوب خبرې او د غمونو په وخت کې غولوونکي رنګين خوبونه معلومېدل، خو الله د دوی دا ټولې خبرې او دا رنګين خوبونه رښتيا کړل، د دې تحريك له شروع نه لا ډېر وخت نه وو تېر شوی او د مخکښانو له ډلې نه ئې لا ډېر ژوندي وو چې نه يوازې د حجاز پراخه ځمکه د دوی په لاس فتح شوه بلکې د روم او فارس د مغرورو واکمنانو ماڼۍ ئې هم تصرف کړې او په خپلو سترګو ئې د کسرى او قيصر په ماڼيو د اسلام بيرغ رپانده وليدو او الله تعالی دوی ته دا توفيق ورکړ چې له شرق نه تر غرب پورې د نړۍ په ګوټ ګوټ کې د قرآن بيرغ ورپوي. د دوی د دې حيرانوونکيو برياوو عامل څه وو؟ له دوی سره څه وو چې نورو نه درلودل او د همدې په وجه دوی غالب شوي او مخالفينو ئې ماتې خوړلې؟ د دې پوښتنې لپاره له دې پرته بل ځواب نه شو موندلی چې له دوی سره د قرآن په څېر هغه کتاب وو چې نورو نه درلود، همغه عظيم قرآن د دوی د بريا، عزت، سرلوړۍ او پر ټولو دښمنانو د غلبې اصلي او اساسي عامل وو. همدغه قرآن له يوه جاهل او ناپوه قوم نه داسې سرلوړی او فاتح امت جوړ کړ چې د ټولې نړۍ قيادت ئې په لاس کې پرېووت، هم له فکري او اخلاقي لحاظه د خلکو امامت او زعامت وروسپارلی شو او هم په سياسي او نظامي لحاظ د نړۍ په سترې او پراخې برخې مسلط شول او د مدينې هغه وړوکی کلی د يوه داسې ستر ملك په پلازمينې بدل شو چې له هند نه تر مراکش پورې او له هسپانيا نه تر يمن پورې غځېدلی وو، هومره ستر چې د پرون ورځې د روم او فارس دوه امپراطورۍ ئې دوه ولايتونه شول. دا همغه قوم وو

چې په قرآن له ايمان نه مخکې ئې د بتانو عبادت کاوو، خپلې لونړې ئې ژوندۍ ښخولې، په داخلي خونړيو جګړو کې غرق وو، روم او فارس ته ئې جزيې ورکولې، روميان او فارسيان به د دوی بازارونو ته د غلامانو د اخيستلو لپاره راتلل، د يوه مريې بيه د يوه کس د يوې اونۍ تر خوراکه کمه وه، د ښه او مضبوط غلام بيه تر ډنګر آس نه کمه وه!!

• هر څوك په دې پوهېږي چې له پيغمبر عليه السلام سره نه فوځ وو، نه وسايل، نه مال او دولت، نه قومي او اجتماعي نفوذ، فقط دغه قرآن ورسره وو؟ هغه مبارك خو هم دوست او هم دښمن ته، هم مخالف او هم موافق ته، هم عرب او هم عجم ته، هم امي او هم په ليك لوست پوه ته، هم مشرك او هم اهل کتاب ته، يوازې او يوازې قرآن وړاندې کړی، د ده او د ده د يارانو هم بلنه او دعوت قرآن ته وو، هم ئې د بحث او مناقشې موضوع قرآن وو او هم ئې د قضاوت او حکم مرجع قرآن، هغه مبارك خو خپل ياران د احاديثو له ليکلو نه هم منع کول، نه د دې لپاره چې قرآن له بل څه سره خلط نه شي، بلکې د دې لپاره چې له قرآن نه توجه او اهتمام بلې خوا ته وانه وړي، د ده احاديث د ده له رحلت نه نږدې دوه سوه کاله وروسته راغونډ او وليکل شول. ده سلمان فارسي، صهيب رومي او بلال حبشي ته هم قرآن ورکړی، دوی ته ئې هم نه وو ويلي چې لومړی عربي او صرف او نحو ئې زده کړئ، په رياضي، فلسفه، منطق او حکمت پوه شئ، بيا راشئ چې قرآن دروښيم. برعکس دوی ته ئې لومړۍ بلنه او لومړی درس قرآن وو.

• صحابه وو په قرآن اکتفاء کوله، هغه ئې په هرڅه کې کافي ګڼلو، په هغه پوهېدل، د هغه په هرې وينا ئې ايمان وو او په هغه ئې عمل کاوو، د قرآن حرف حرف به ئې د زړه په غوږونو اورېدو ،او له اورېدو سره سم به ئې سملاسي په هغه د عمل کولو ټينګ هوډ کاوو. کله چې ئې د قرآن دا آيت واورېدو: (هُوَ الَّذى أَرْسَلَ رَسولَهُ بِالْهُدَى وَ دينِ الْحَقّ لِيُظْهِرَهُ عَلى الدّينِ كلّهِ وَ لَوْ كرِهَ الْمُشرِكُونَ* : او الله هغه ذات دی چې خپل پيغمبر ئې له هدايت او حق دين سره لېږلی تر څو ئې پر ټولو دينونو غالب کړي) نو نه يوازې ئې په دې آيت او د هغه په مدعا ايمان راووړ، په

لمونځونو کې به ئې وايو، يوه بل ته به ئې ښودو، په دې به ئې کلك باور کاوو چې الله تعالی به دا دين د ځمکې د سر په ټولو اديانو غالبوي، بلکې همدغه د دين غالبول به ئې خپله الهي فريضه ګڼله، د دين د غلبې لپاره ئې ملا تړله او د هر هغه ځواك په ضد ئې خپلې توري له تېکيو راايستلې چې د دين د غلبې په وړاندې خنډ کېدو. کله چې ئې د قرآن دا وينا واورېده:

وَ مَا لَكُمْ لاَ تُقَتلُونَ فی سبِيلِ اللّه وَ الْمُستَضعَفِينَ منَ الرِّجَالِ وَ النِّساءِ وَ الْوِلْدَنِ الّذِينَ يَقُولُونَ رَبّنَا أَخْرِجْنَا منْ هَذِه الْقَرْيَةِ الظالِمِ أَهْلُهَا وَ اجْعَل لّنَا مِن لّدُنك وَلِيًّا وَ اجْعَل لّنَا مِن لّدُنك نَصِيراً * النساء: ۷۵

او تاسو ولې د الله په لار کې او د هغو مستضعفو نارينه وو، ښځو او ماشومانو (د ژغورنې) لپاره نه جنګېږئ چې وايي: اې زمونږ ربه! له دې کلي نه چې خاوندان ئې ظالمان دي مونږ وژغوره او له خپلې لوري مونږ ته کوم ولي وټاکه او له خپلې لوري مونږ ته کوم مرستندوی وټاکه.

د دې آيت په اورېدو سره دوی د نړۍ د ټولو مستضعفينو او مظلومانو ژغورنه خپله فريضه وګڼله او د دې فريضې د ادا کولو لپاره ئې ملا وتړله، له روم او فارس سره وجنګېدل او له مدينې نه تر هند او هسپانيا پورې پلې او په اوښانو سپاره ولاړل، لويشت لويشت او تيږه تيږه د دوی په وينو سره شوه، له هغو کسانو نه چې د پيغمبر په لاس او د قرآن په مدرسه کې وروزل شول، ډېر کم ئې له شهادت نه پرته په عادي مرګ مړه شوي او د جنګ له ميدان نه بهر ئې خپله روح الله ته تسليم کړې.

• همغه قرآن زمونږ مخې ته پروت دی، له مؤمنانو سره د الله وعدې همغه دي چې له صحابه وو سره ئې کړې وې، زمونږ ديني مسئوليتونه او وجائب همغه دي چې صحابه وو ته متوجه وو، نه قرآن بدل شوی او نه د الله تعالی وعدې او نه د مؤمنانو فرائض او وجائب. اوس هم هغه کار کېدی شي چې د صحابه وو په لاس ترسره شو، په دې شرط چې مونږ د قرآن په اړه همغه څه وکړو چې صحابه وو کول.

• په پښتو کې د قرآن د ښاېسته او دقيقې ترجمې نشتوالي ځورولم، غوښتل مې د دې تشې ډکولو ته ملا وتړم، خو دا راته ډېر درونډ کار معلومېدو، د قرآن

ترجمه زيات دقت او زحمت غواړي، لکه څنګه چې له يوې ژبې نه بلې ته د شعر ترجمه د معمولي نثر له ترجمې نه ګران کار دی او زيات اهتمام، دقت او زحمت غواړي، د قرآن د آيتونو ترجمه تر دې هم ډېر ډېر ګران کار دی او زيات دقت او زحمت غواړي، په يوازې ترجمې سره که هرڅومره هم دقيقه وي د آيتونو ټول مطلب افاده کول ممکن نه دی، مترجم دې ته اړ کېږي چې يوازې په ژباړې اکتفاء ونه کړي بلکې خوا ته ئې مزيد تشريح او توضيح هم وړاندې کړي.

- کاش په تفسير د ښه پوه او د پښتو ادب د نامتو ليکوالانو او اديبانو يوې معتبرې جرګې په ګډه د قرآن د ترجمې دا ستره دنده په غاړه اخيستې وی او پښتنو او پښتو ادب ته ئې دا عظيم خدمت کړی وی. هم پښتو ادب له دې اړخه ډېر فقير دی او هم پښتنانه د ډېر زړه سوي وړ.
- د قرآن په ترجمه کې معمولاً دوه اسلوبه ګورو: تحت اللفظي ترجمه او آزاده ترجمه. د تحت اللفظي ترجمې عيب دا وي چې جملې ئې خوندور او جالب ادبي ترکيب نه لري او لوستونکی ښه انتباه ترې نه اخلي، په يوې جملې کې د کلماتو ښه ترکيب او تنظيم ډېر اهميت لري او په لوستونکي د هغه اغېز ډېر زيات وي، له متشتت او بې نظمه الفاظو نه انسان ستومانه کېږي او اکثراً غلط مفهوم ترې اخلي او احياناً دا ګومان کوي چې شايد ترجمه شوی متن به هم ترجمې ته ورته خواره واره او نامنظم الفاظ وي، حال دا چې قرآن له ادبي لحاظه او د کلماتو د ډېر دقيق، خوندور، ښاېسته، جالب او مؤثر ترکيب له مخې هومره اوچت او لوړ دی چې هيڅ بليغ کلام د هغه پښو ته نه شي رسېدلی.
- د قرآن د آيتونو په ترجمه کې نه يوازې دا چې د هر لفظ په دقيقه ترجمه کې بايد پوره اهتمام وشي بلکې بايد د آيت ښاېسته او خوندور ادبي ترکيب هم په پام کې وي او هڅه وشي چې ترجمه د آيت په څېر ښه ادبي ترکيب او خاص وزن او سجع ولري. د قرآن ښه ترجمه هغه ده چې هم د هر لفظ دقيقه ترجمه وړاندې کړي او هم د آيتونو خوندور او ژور ادبي ترکيب، خوږ غږ، وزن او سجع انتقال کړي.
- ما د ځينو سورتونو په ژباړې کې هڅه کړې چې د آيتونو سجع او وزن هم تر

يوه حده انتقال شي او ژباړه مسجع وي، د سورتونو په مقدمه کې مې دې ته اشاره کړې چې د آيتونو فواصل ئې څه وزن لري، امېد دی ګران لوستونکي دې ته متوجه وي چې له وزن نه زمونږ مراد صوتي وزن دی نه صرفي وزن، په صوتي وزن کې عاملون، تعملون، يعملون، فاعلون، تفعلون او يفعلون ټول هموزنه صيغې دي، دا ځکه چې د ټولو په پای کې د (ل و ن) توري راغلي او غږ ئې سره ورته دی، خو د صرفي اوزانو له مخې دا بېلې بېلې صيغې دي.

- د قرآن تحت اللفظي ترجمه د دې لپاره هم صحيح نه ده چې د پښتو د جملاتو ترکيب له عربي ژبې سره ډېر توپيرونه لري، څو مثالونه ئې دا دي: په پښتو کې صفت له موصوف نه مخکې راځي او په عربي کې وروسته، په پښتو کې مفعول له فعل نه مخکې وي خو په عربي کې وروسته، په عربي کې مضاف مخکې وي او مضاف اليه وروسته، خو په پښتو کې اکثراً مضاف اليه له مضاف نه مخکې راځي، په عربي کې مکان او زمان وروسته ذکر کېږي خو په پشتو کې مخکې راځي، دې ته ورته ډېر نور توپيرونه شته، له عربي نه پښتو ته تحت اللفظي ترجمه نه سم کار دی او نه صحيح او د داسې ترجمې هره جمله به غلطه وي او لوستونکي ته به غلطه انتباه ورکوي.

د مثال په توګه: د (وهو السميع العليم) لاندې ترجمې کېدی شي:

او هغه اورېدونکی او پوه دی

او هغه اورېدونکی پوه دی

او هغه پوه اورېدونکی دی

په دې ترجمو کې دوه لومړۍ ژباړې ناسمې دي، يوازې درېيمه ئې صحيح او دقيقه ده.

يا د (انزل الکتاب) لاندې ژباړې:

ده نازل کړ کتاب.

نازل ئې کړ کتاب

دا کتاب ئې نازل کړ

دلته هم لومړی دوه ترجمې ناسمې دي، سمه او دقيقه ترجمه درېيمه ده. دا ځکه چې د (کتاب) او (الکتاب) ترمنځ توپير بايد په ترجمه کې مراعات شي، (کتاب) نکره ده او الکتاب معرفه، د عربي کمال دا دی چې نکرة او معرفة لري، پښتو ترې محرومه ده، په پښتو کې به ناچار د معرفه لپاره هغه يا همغه راوړو او د نکره لپاره به يو يا ځانګړی راوړو، دې ته مو هم بايد پام وي چې کله مفرد د جنس لپاره راځي او د جمع معنا ورکوي، په هرځای کې له قرائنو نه معلومېږي چې دلته ئې مراد څه دی.

يا د (کتب الله لاغلبن انا و رسلي) لاندې ژباړې:

ليکلي دي الله چې هرومرو به غالب شم زه او زما پيغمبران.

الله ليکلي چې هرومرو به زه او زما پيغمبران غالبېږو.

الله ليکلي چې زه او زما پيغمبران به هرومرو غالبېږو.

الله ليکلي چې هم به زه هرومرو غالبېږم او هم زما پيغمبران.

دلته يوازې په څلورمې ژباړې کې د آيت مطلب سم افاده شوی او د ژباړې ادبي ترکيب سم دی.

يا د (کتاب الله المبين) دغه ترجمې:

کتاب د الله څرګند

څرګند کتاب د الله

د الله څرګند کتاب

يوازې درېيمه ژباړه سمه ده، لومړی دوه ژباړې غلطې دي.

يا د (ضرب الله مثلاً) لاندې ژباړې:

بيان کړ الله مثال

الله مثال بيان کړ

الله يو مثال بيان کړ

که څه هم دلته ښه او دقيقه ترجمه درېيمه ترجمه ده او لومړی دوه ترجمې ناقصې دي، دا ځکه چې مثال نکره راغلی او معنا ئې يو مثال دی، خو په پښتو کې د مثال

بیانولو په ځای متل تېرول راځي او پښتون مخاطب له دې نه ډېر ژر مطلب اخلي، نو د مخکنۍ فقرې ښه ترجمه دا ده: الله یو متل تېر کړ. متل په اصل کې د عربي مثل دی چې (ث) ئې په (ت) بدله شوې.

ما په ترجمې کې د خپل توان تر حده د دې هڅه کړې چې:

- هر لفظ په ډېر غور او دقت ترجمه شي. په ترجمه کې نه یوازې مفرد، تثنیه، جمع، مذکر، مؤنث، ماضي، حال، مستقبل، معرفه، نکره، تأکید او ټول نور اړخونه په دقت سره مراعات شي بلکې له دې هم ډډه وشي چې څه زاید وګڼلی شي او حذف شي او څه مقدر وګڼلی شي او علاوه شي، له هر راز کمولو او زیاتولو نه پرته ټول الفاظ په پوره امانتدارۍ سره ترجمه شي.
- په هرې جملې کې د الفاظو شمېر باید د آیت د الفاظو د شمېر په اندازه وي.
- د امکان په صورت کې د هر لفظ د ژباړې موقعیت هملته وي چې اصلي لفظ ئې د آیت په متن کې لري، تر څو لوستونکی د هر لفظ ترجمه په آسانۍ وموندلی شي. خو دا په هغه صورت کې چې د جملې ادبي ترکیب ته تاوان ونه رسېږي.
- ما غوښتل چې یوازې په ژباړې او خوا ته ئې په مختصرې شرحې بسنه وکړم، خو تفاسیرو ته د رجوع په دوران کې او د دوی ترمنځ زیات اختلاف دې ته اړ کړم چې په مختصرې شرحې اکتفاء ونکړم.
- ما ته تر ټولو ګران کار په پښتو د قرآن ژباړه وه، دا ځکه چې په پښتو کې موجودې دوه درې ترجمې یا تحت اللفظي ترجمې دي یا له اردو نه ترجمه شوې، متأسفانه له افغانانو نه کوم داسې عالم چې هم د عربي ژبې په صرف او نحو پوه وي او هم د پښتو ښه لیکوال او د پښتو ژبې په ګرامر پوه، دې کار ته نه دی راوړاندې شوی، زمونږ په مدرسو کې پښتو او فارسي لیك لوست نه شته، د دیني مدرسو فارغان په پښتو او فارسي سم لیك لوست نه شي کولی، موجودې ترجمې داسې دي چې که څوك په عربي نه پوهېږي او یوازې ترجمه لولي او هلته ئې نامرتب او خواره واره الفاظ ترسترګو کېږي او د هرې جملې ترکیب ئې د پښتو ژبې له قواعدو سره متعارض مومي نو د قرآن په هکله عجیب تصور او احساس ورسره

راپیدا کېږي.

- د آیتونو د تفسیر او شرحې لپاره مې ټولو هغو معتبرو تفاسیرو ته رجوع کړې چې د کتاب په پای کې ذکر شوي. ما د هغو درنو مفسرینو رأیې رااخیستې چې:
- قرآن ئې په قرآن سره تفسیر کړی. د هر آیت هغه تفسیر ئې وړاندې کړی چې د قرآن له نورو آیتونو سره اړخ لګوي. د هغه څه له ویلو نه ئې ډډه کړې چې په قرآن کې ئې د هغه په هکله صراحتاً یا تلویحاً څه نه دي لیدلي.
- د آیت په ترکیب کې ئې له هر راز لاس وهنې او تغییر نه ډډه کړې وي، نه ئې په قرآن کې کوم حرف او لفظ زائد ګڼلی او له پامه غورځول ئې غوښتي او نه ئې څه مقدر او محذوف شمېرلي او د اضافه کولو وړاندیز ئې کړی. تر کومه ځایه چې ما ته د تحقیق په دوران کې ثابته شوې د هغو کسانو رأیه مې ضعیفه موندلې چې د آیتونو په ترجمه کې په تصرف قائل دي، کله کوم حرف او لفظ زائد ګڼي او له پامه ئې غورځوي او کله کوم لفظ مقدر ګڼي او علاوه کوي ئې.
- حدیث ئې په تائید کې راوړی.
- داسې موثق روایت ئې وړاندې کړی چې د قرآن له کوم آیت سره تعارض نه لري.
- د کوم خاص مسلك په نسبت ړوند تعصب نه لري او خپلو مخالفینو ته بد رد نه وایي، د خپلې رأیې د هر مخالف په تندي د بدعت، شرك، ارتداد او الحاد ټاپې نه وهي، خپل مخالفین ضاله فرقو ته نه منسوبوي، د استدلال په وخت کې د خپلې رأیې په تائید کې په ادب سره دلایل وړاندې کوي او د ضعیفې رأیې د ضعف اړخونه په ګوته کوي. ما ته ځای په ځای د هغو کسانو رأیه کمزورې معلومه شوې چې د آیتونو په تفسیر کې یوازې د خپل مسلك خیال ساتي او غواړي چې هر آیت د خپل مسلك په ګټه تعبیر او تفسیر کړي. همدا راز د هغو کسانو رأیه مې ضعیفه موندلې چې د جدل لپاره او د خپل مخالف د پرځولو او پړ کولو لپاره ئې تفسیر ته ملا تړلې، د نورو د مسلمانولو لپاره نه بلکې د کافر کولو لپاره، هدف ئې دا وي چې له خپل مسلك نه ماسوی ټول نور مسلکونه باطل او غلط ثابت کړي، دوی نورو ته په ښکنځلو او بد رد ویلو سره په حقیقت کې خپل ضعف او ناتواني پټوي، دلیل

نه لري نو ځکه ښکنځلو ته پناه وړي او غواړي چې ناپوه کسان د ده له مخالف فريق سره يو ځای نه شي!! هغه څوك په قرآن له پوهېدو عاجز وي چې ذهن ئې د تعصب په زهرو لړلی وي او د الله کتاب يوازې د مناظرې او جدل لپاره لولي.

- ما نه د هغه مفسر نوم اخيستی چې د ده رأيې ته مې ترجيح ورکړې او نه د هغه چا چې رأيه مې ضعيفه موندلې. د دې لپاره چې هم د کلام له بې ځايه اطالې نه مخنيوی شوی وي او هم د حساسيتونو له پارولو نه. ډېر کسان داسې دي چې د خاص تفسير او مفسر په نسبت تعصب لري، هره وينا ئې مقدسه ګڼي، د خپل مسلك خلاف هر تفسير په پټو سترګو ردوي، نه د خپل مسلك مربوط تفسير ضعف ته پام کوي او نه د بل قوي استدلال ته څه اعتناء، د نومونو يادول د دوی حساسيتونه راپاروي، غوښتل مې دا کسان هم په سړه سينه خبره واوري.
- ځينې کسان داسې دي چې د تفسير او ترجمې په دوران کې د يوه لفظ ټولې هغه معاني رااخلي چې د لغت په کتابونو کې ئې بيامومي او د مختلفو معانيو له مخې د آيت ګڼ شمېر ترجمې او تفاسير وړاندې کوي، پرته له دې چې يوې ته په بلې ترجيح ورکړي او دا ووايي چې په دې خاص ځای کې کومه ځانګړې معنی مراد ده!! دوی ګومان کوي چې د يوه کلام کمال په دې کې دی چې ډېرې معاني ولري!! حال دا چې بليغ کلام هغه دی چې معنا ئې څرګنده وي، مخاطب مشخص، محدد او واضح مفهوم ترې واخلي، دا شك ورته راپيدا نه شي چې د کلام د خاوند هدف څه دی، برعکس د ويناوال هدف په صراحت او آسانۍ سره درك کړي. قرآن خو خپل ځان داسې معرفي کوي چې مبين، آسان، له شك نه فارغ او څرګند دی، يوه برخه ئې په بلې سره توضيح شوې، په واضح عربي ژبې کې لېږل شوی، ابهام او اغماض په کې نه شته او د هرڅه تفصيلي بيان په کې راغلی.
- اصولاً د هر لفظ دقيقه معنی او مفهوم بايد تر ټولو د مخه په هغې جملې کې ولټوو چې دا لفظ په کې راغلی او بيا د همدې جملې نه مخکې او وروسته جملو کې او بيا په ټول مضمون کې. د قرآن د هر لفظ معنی هم بايد تر ټولو مخکې په هغه آيت کې ولټوو چې دا لفظ په کې راغلی، بيا په مخکنيو او وروستنيو آيتونو کې،

بیا په مربوطه سورې کې او بیا په ټول قرآن کې. اکثراً یو لفظ د ډېرو شیانو لپاره استعمالېږي او بېلې بېلې معناوې ترې اخیستل کېږي، خو کله چې د یوې جملې په قالب کې لوېږي، معنی ئې محدده او مشخصه شي، له ټولو معانیو نه ئې یوازې یوه معنی مراد وي، دا غلط اسلوب دی چې ځوك د آیت په ترجمه او تشریح کې د هر لفظ ګڼ شمېر معاني راواخلي او د آیت لپاره د مختلفو معانیو احتمال ورکړي. هغه کسان چې د یوه آیت ګڼ شمېر معاني نقل کوي هغوی په حقیقت کې د آیت د اصلي مفهوم په بیانولو کې کمزوري او متردد وي او د الفاظو معاني ئې یوازې د لغت په کتابونو کې لټولې وي او د آیت سیاق او سباق ته ئې پام نه وي کړی. هر آیت د یوه جامع مضمون یوه برخه وي، د دې مضمون په قالب کې یوازې یوه معنی افاده کوي، له مخکنیو او وروستنیو آیتونو سره په ګډه ئې یو مضمون جوړ کړی وي او یو مشخص او ثابت مطلب افاده کوي، که کله د قرآن د کوم آیت د مفهوم په معلومولو کې له اشکال سره مخامخ شوو نو تر هر څه د مخه باید په هغه مجموعي مضمون کې د دې په معنی د پوهېدو سعي وکړو چې دا آیت ئې یوه برخه ده، بیا په ټوله مربوطه سورې کې او بیا په ټول قرآن کې، داسې نه چې مجموعي مضمون ته له پام کولو پرته او یوازې د لغت د کتابونو په مرسته د هغه معنی ولټوو او ګڼ شمېر احتمالات وړاندې کړو!! هر ځوك چې دا اصل او قاعده له پامه غورځوي هم په خپله د آیت د اصلي مراد په موندلو کې پاتې راځي او هم خپل مخاطب په تردد کې اچوي.

- یو بل مشکل چې د تحقیق په دوران کې هر ځوك ورسره مخامخ کېږي د ځینو تفسیرونو هغه آراء او نظریات دي چې نه د قرآن پر آیتونو مستند دي او نه د پیغمبر علیه السلام په صحیح الاسنادو احادیثو، په ډېر معمولي دقت سره به وګورئ چې دا آراء په اصل کې له اسرائیلي روایاتو نه پرته بله مرجع او مأخذ نه لري، اسرائیلي روایات اکثراً، کیسې او افسانې دي، عوام ډېر ژر د کیسو تر اغېز لاندې راځي، مخصوصاً چې دا ډېرې حیرانوونکې وي او خارق العاده پېښې بیان کړي، دوی هغه تفسیر او مفسر خوښوي چې همدا حیرانوونکې او عجیبې کیسې رانقل کړي،

دا کیسې په عوامو کې خورې شوې دي، د دین برخه ئې ګڼي او اوس هرې هغې خبرې ته د شك په سترګه ګوري چې له دغو کیسو سره اړخ نه لګوي، که څه هم د قرآن په صریح آیت او صحیح حدیث مستنده وي، ای کاش دغو درنو مفسرینو دا اشتباه نه وی کړې او د دغو روایاتو له رانقلولو ئې په کلکه ډډه کړې وی.

- یو بل مشکل دا دی چې ځینو مفسرینو د هر آیت لپاره د یوه شأن نزول راوړل ضروري ګڼلی، په دغو شأن نزولونو کې به ډېر ژور او پراخ اختلاف او تعارض وګورئ، د هر مسلك او مذهب پلویان ځان ته ځان ته د شأن نزول سلسله لري، شیعه لږ تر لږه د دریو سوو آیتونو شأن نزول داسې ګڼي چې ګواکې د علي رضي الله عنه په هکله نازل شوي، خو له شیعه وو نه پرته نور بیا دا بې بنسټه ادعا ګڼي او وایي چې په ټول قرآن کې یو داسې آیت نه شته چې صراحتاً یا اشارتاً ئې د علي رضي الله عنه په هکله څه ویلي وي او شأن نزول ئې د ده په اړه وي. ځینې شأن نزول د خپل مسلك په ګټه رانقل کوي او ځینې ئې د دې لپاره چې ګومان کوي دا د قرآن په مطلب باندې په ښه پوهېدو کې مرسته کوي، دا خبره تر یوه حده صحیح ده خو په دې هکله دوه خبرې باید په پام کې ولرو:

١. د هر بلیغ کلام یوه ځانګړتیا دا وي چې اورېدونکی په خپله له کلام او الفاظو او فحوی ئې د هغه په شأن نزول هم پوه شي، په دې هکله کوم ابهام او اغماض ورته پاتې نه شي چې دا کلام به په کومو ظروفو او شرایطو کې ویل شوی وي، مقصد به ئې څه وي او د چا په هکله به وي، عظیم الشأن قرآن د الله بلیغ کلام دی اورېدونکي ته د ابهام هیڅ مجال نه پرېږدي، په لږ دقت سره ورته واضح کېږي چې مقصد ئې څه دی او چا ته متوجه دی.

٢. یو عام مخاطب د شأن نزول له اورېدو نه دا انتباه اخلي چې شاید دا مربوط آیت او حکم ئې خاص وي، همغو خاصو خلکو ته متوجه وي او نور ترې مستثنی وي، بدیهي ده چې داسې انتباه خطرناکې پایلې لري، د قرآن هغه عام او کلي ارشادات چې تر قیامته او د زمانې په هر پړاو کې هر مخاطب ته متوجه دي، یوازې د نزول په زمانې پورې محدودوي. د شأن نزول ذکر په هغه ځای کې سم کار دی چې

هم ئې اسناد له هر راز شك او شبهې اوچت وي او هم ئې يادول ضروري وي او د مطلب د ښه توضيح په اړه مرسته وکړي.

يو بل مشکل دا دی چې د آيتونو د تفسير په اړه به هم په تفسيرونو کې د مفسرينو له بېلابېلو او مختلفو آراوو سره مخامخ شئ او هم د يوه آيت په اړه متعددو او متعارضو رواياتو سره، حتی وبه ګورئ چې د يوه آيت په ارتباط يوه کس ته ځو بېلابېل آراء منسوب شوي، که چېرې له داسې اختلاف سره مخامخ شوئ نو پوه شئ چې:

- له پيغمبر عليه السلام نه په دې اړه موثق حديث نه شته. که داسې حديث وی نو هيڅکله به دا مختلف آراء نه وړاندې کېدل.
- که درنو مفسرينو صحابه وو ته منسوب آراء موثق ګڼلی هيڅکله به ئې بله رايه نه ورکوله.
- يوه شخص ته په يوې موضوع کې منسوب دوه متعارض آراء؛ روايت او اعتبار ئې تر سوال لاندې راولي.
- دا اختلاف نه يوازې له مونږ څخه غواړي چې په ټولو آراوو غور وکړو او تر ټولو مضبوطه او مستدله ئې انتخاب کړو، بلکې مونږ ته حق راکوي چې د قرآن د نورو آيتونو په رڼا کې د دغو آيتونو د اصلي معنا په لټه کې شو.
- په داسې مواردو کې به دې ته نه ګورې چې روايت چا ته منسوب شوی، او په دې بنياد به يوه ته په بل ترجيح نه ورکوې، دې ته به ګورې چې کوم يو په قوي دلايلو ولاړ دی او له قرآن سره سمون خوري.
- د صحيح حديث او د قرآن ترمنځ هيڅکله تعارض نه شي راتلی، هيڅ مسلمان په دې خبرې کې شك نه لري، د چا چې پر خدای او پيغمبر ايمان وي د پيغمبر عليه السلام له هيڅ وينا سره به اختلاف ونکړي، که ځوك له يوه روايت سره اختلاف کوي وجه ئې دا وي چې په ثقه والي ئې باور نه لري، يو حديث د يوه محدث له نظره صحيح وي خو بل ئې ضعيف ګڼي، مګر تاسو نه ګورئ چې د ډېرو څرګندو مسئلو په هکله د محدثينو او فقهاوو ترمنځ اختلاف شته، د اختلاف وجه همدا ده چې

يوه ته يو روايت صحيح معلوم شوی او بل ته ضعيف، د پيغمبر عليه السلام نږدې اتلس زره لمونځونه په زرهاوو خلکو په مدينه منوره کې ليدلي، خو سره له دې ګورو چې د رفع اليدين، آمين بالجهر، د بسم الله الرحمن الرحيم قرائت، اقامت ... په هکله اختلاف شته، د پيغمبر عليه السلام په ژوند کې په زرهاوو کسانو د حجاب څرنګوالی په خپلو سترګو ليدلی، خو دا دي ګورئ چې په دې هکله اختلاف شته، د فقهاوو ترمنځ هم او د محدثينو تر منځ هم، دا نن په سعودي کې د الباني او مرحوم ابن باز او د دوی د پلويانو تر منځ اختلاف شته !! که د داسې څرګندو قضاياوو په هکله د اختلاف (حتی ژور اختلاف) شاهد يو، نو د قرآن د آيتونو د تفسير په اړه به اختلاف رأی څومره وي؟ !! په دې هغه څوك ښه پوهېږي چې د خاص مسلك او په هغه پورې د مربوط تفسير په اړه تعصب ونلري، او په سړه سينه مختلف تفاسير له نظره تېر کړي، او وګوري چې د يوه آيت په اړه يوه راوي ته متعدد متعارض روايات منسوب شوي !! مونږ چې کله وايو د صحيح حديث او د قرآن ترمنځ هيڅکله تعارض نه شي راتلی، معنا ئې دا ده چې کله کوم روايت داسې ومومو چې له قرآن سره تعارض لري بايد ووايو چې دا په هيڅ صورت کې د پيغمبر عليه السلام حديث نه شي کېدی. او د دې معنا دا نه ده چې نعوذبالله مونږ په کوم راوي د دروغو ويلو تور لګوو، معنا ئې دا ده چې د مطلب په انتقال کې حتماً چېرته اشتباه شوې، اوربه دونکی په مطلب سم نه دی پوه شوی، د الفاظو په انتقال کې ترې اشتباه شوې.... د هر مؤمن او غير متعصب محقق له نظره بايد قرآن د هر څه لپاره، د رواياتو په شمول، معيار او ملاك وي، يوازې هغه روايت ومنې چې له قرآن سره تعارض ونلري، کوم روايت چې له قرآن سره اړخ نه لګوي بايد په احترام سره ئې يوې خوا ته کښېږدو، نه ئې وليکو او نه استناد پرې وکړو . بايد له دې وېره ولرو چې پيغمبر عليه السلام ته هغه څه منسوب کړو چې هغه نه دي ويلي، د داسې چا ځای د جهنم اور دی . ابوبکر رضي الله عنه له همدې وېرې ونه غوښتل چې له ده نه ليکلي احاديث پاتې شي، له همدې وېرې صحابه وو د احاديثو د ليکلو جرأت نه کاوو، د احاديثو موجود کتابونه نږدې درې نسله وروسته ليکل شوي او دا هم د

يوه ستر مجبوريت په وجه، او په دې خاطر چې په لکونو موضوعي احاديث په خلکو کې خواره شول. کاش داسې څوك راپيدا شي چې د احاديثو او رواياتو په اړه هغه کار وکړي چې عثمان رضي الله عنه د قرآن عظيم الشأن د مختلفو نسخو په اړه وکړل. په دې سره به هم د امت تر منځ د اختلاف يوه لويه وجه له منځه ولاړه شي او هم به بېل بېل مذاهب او فرقې متحد شي . دا يوازې مسلمانان نه دي چې د مختلفو رواياتو په وجه په اخ تلاف اخته شول، تېر امتونه هم د رواياتو په وجه په اختلاف اخته شوي، د همدغو رواياتو په وجه دوی د الله تعالی کتاب شا ته غورځولی او په جعلي رواياتو پسې تللي، تاسو که بايبل وګورئ نو ډېر ژر به متوجه شئ چې دا د ځو قصو او رواياتو مجموعه ده، له خرافاتو ډکې قصې، داسې قصې چې هيڅ عقلمند انسان ئې نه شي منلی، انسان حيران پاتې شي چې مسيحيان څنګه دا د يوه مقدس الهي کتاب په څېر مني، باور وکړئ چې د دې کتاب په سلو کې تر اتيا زياتې برخې ئې مسخره روايات او بې بنسټه قصې دي، څه چې په دې کتاب کې ډېر لږ تر سترګو کېږي نو هغه د انجيل او د الهي کتاب لارښوونې دي

- هغو درنو شخصيتونو چې احاديث ئې راغونډ کړل، وئې چڼل، صحيح، ضعيف او موضوعي ئې سره بېل کړل، هر يوه له لکونو احاديثو څخه يوازې څو زره غوره او وليکل، دوی په امت لوی احسان کړی، الله تعالی دې دوی ته ستر اجر او د جنت لوړې درجې ورکړي، خو بايد دا ګمان ونکړو چې د پيغمبر عليه السلام ټول احاديث په بشپړه توګه نقل شوي، دا خبره يوازې هغه څوك کولی شي چې له غلو او افراط نه وېره نه لري. د مدينې منورې په لسو کلنو کې پيغمبر عليه السلام څومره د جمعې او اختر لمونځونه کړي، چې په هر يوه کې ئې دوه خطبې ورکړې؟ د څومره جنګونو په اړه ئې خبرې او لارښوونې کړې؟ د څومره مهمو پېښو او مسئلو په اړه ئې وخت په وخت خطبې ورکړې؟ يوازې له دغو خطبو او لارښوونو نه ضخيم ضخيم کتابونه جوړېدی شول، خو په دې خاطر چې پيغمبر عليه السلام په خپل ژوند کې د احاديثو د ليکلو اجازه نه وه ورکړې، نن ئې د احاديثو په کتابونو کې نه شو موندلی. خو د پيغمبر عليه السلام د ټولو خطبو نچوړ او خلاصه زمونږ په واك کې

ده، هغه مبارك چې څه ويلي خلاصه ئې دغه قرآن دی، د ده وېناوې د دغه قرآن شرح او تفصيل وو، د دغه قرآن په رڼا کې ډېر په آساني سره قضاوت کولی شو چې پيغمبر عليه السلام به کومه خبره کړې وي او کومه نه!! له دې د مخه چې د يوه روايت د اسنادو په هکله غور وکړو بايد په دې غور وکړو چې دا روايت له قرآن سره سمون خوري که نه!! په اسنادو به ئې له دې وروسته بحث کوو.

- د جهاد په غېږ کې د افغانانو يو نوی نسل راوټوکېدو، هغه چې په خبرې د پوهېدو له ورځې تر ځوانۍ پورې ئې تل د قرآن، جهاد، شهادت او هجرت په څېر شعارونه اورېدلي، په خپلو وينو سره زخميان ئې ليدلي، د مهاجرينو قافلې ئې ترسترګو شوې، په کليو ئې وېروونکې بمبارۍ ليدلې، هره ورځ ئې د توپونو او ټانکونو غړونه تر غوږ شوي، په کور کې ئې خپل پلار او مشر ورور، په جومات کې ئې امام او خطيب او په سنګر کې ئې مجاهد ليدلی چې د قرآن آيتونه لولي او نورو ته د صبر او جهاد توصيه کوي، له قرآن سره ئې مينه راپيدا شوې، غواړي په قرآن پوه شي، د دې لپاره نه چې د کوم جومات امامت ترلاسه کړي او دا ئې د امرار معاش وسيله شي، بلکې د دې لپاره چې قرآن ئې لارښود شي، په قرآن د پوهېدو تنده ئې ماته شي، مسلمان دی، له اسلام سره ئې مينه ده، له اسلام نه په کلکه دفاع کوي، د اسلام لپاره هرې قربانۍ ته چمتو دی، په عربي نه پوهېږي، صرفي او نحوي تحقيق ته ضرورت نه لري، په ديني مدرسو کې ئې سبق نه دی ويلی، زده کړې ئې په مکتب او پوهنځي کې کړې، ساينس، فزيك او کيميا ئې لوستي، خاصه ژبه، خاصه سليقه او ځانګړې پوښتنې لري، د هر آيت مطلب په پښتو کې اورېدل غواړي، دې ته تږی دی چې پوه شي قرآن د هغو شيانو په هکله څه ويلي چې ده د کيميا او فزيك په کتابونو کې لوستي، دا ئې هم په مکتب کې له مخالفينو نه اورېدلي چې د قرآن ډېرې وېناوې له ساينس سره تعارض لري او هم ئې له خطيب او امام نه اورېدلي چې د معاصرو علومو ادعاګانو ته اعتناء مه کوئ، دا د قرآن خلاف دي، غواړي پوه شي چې د قرآن او ساينس تر منځ تعارض او توپير شته که نه؟ ده د انسان، حيوان، نبات، ځمکې، آسمان او غرونو د پيدا ښېنت په اړه ډېر څه

په خپلو درسي کتابونو کې لوستي، غواړي پوه شي چې په دې هکله قرآن څه ويلي؟ کله ئې له کمونيستانو سره مناقشه راشي او کله له غرب پالو لاابالي عناصرو سره، دواړه ئې په ګډه مقابله کوي، دوی دواړه له اخلاقي او فکري لحاظه يوه بل ته ورته دي، د شوروي اتحاد له زوال نه وروسته خو اوس کمونيست ديموکراتان غرب پاله ديموکراتان شوي او له هغوی سره ئې د اسلام په ضد ګډه جبهه جوړه کړې او د غرب پالو تر قومندې لاندې د اسلام په ضد جنګېږي، غربي استعماري ځواکونه د اسلام په ضد په خپل سياسي او فکري تهاجم کې څومره چې په کمونيستانو او نشنلستانو تركيز کوي او مفيده وسيله ئې ګڼي له غرب پالو ديموکراتانو نه هومره طمع نه لري، د غربي فرهنګ په ډنډ کې لوېدلي لاابالي عناصر نه خاص فکر لري، نه د مسئوليت قبلولو ته غاړه ږدي، نه د کوم هدف لپاره زيار او زحمت ايستلو ته تيار دي، يوازې د اخلاقي فساد په خورولو کې له دوی نه ښه استفاده کولی شي، خو د اسلام په ضد په فکري مبارزه کې بايد له هغو نه کار واخلي چې د يوې مفکورې په نسبت د التزام دعوی کوي او په اسلام باندې د اعتراض مواد په واك کې لري. مسلمان ځوانان له دې مبارزې سره مخامخ دي، د مدرسو په کتابونو کې د مخالفينو د اعتراضاتو ځوابونه نه شي موندلی، د دغو مبارزو ځوانانو لپاره د قرآن داسې ترجمه او شرحه ضروري وه چې د دوی تنده رفع کړي، که زه په دې موفق شوم چې د دغه ځوان نسل تنده څه نا څه رفع کړم نو دا به پر ما د الله تعالی ډېره لويه پېرزوينه وي.

- هغه مسلمان ليکوال، خطيب، واعظ، داعي او مدرس ډېره لويه اشتباه او جفا کوي چې درسونه، ليکنې، خطبې او موعظې ئې له قرآن نه پرته له بلې چينې نه خړوبېږي او له قرآن نه پرته بل څه ته بلنه ورکوي. اسلامي امت تر هر څه د مخه قرآن ته د راګرځېدو يوه تند او ځپانده خوځښت ته ضرورت لري، راشئ په دې تحريك کې برخه واخلو، په بل څه يوازې هغه وخت مصروف شو چې له قرآن نه فارغ شوي وو خو که دا ممکن وي، په مدرسه کې بايد لومړی او اساسي مضمون قرآن وي او نور ټول ثانوي، ضمني او ممد مضامين، نه دا چې قرآن وروستی مضمون او

صرف، نحو، فقه، حديث، منطق او فلسفه لومړي او اساسي مضامين، داسې نه چې قرآن هم د صرف او نحوې د تمرين لپاره ولوستل شي!! د نشراتو اساسي برخه بايد د قرآن په رڼا کې څېړنې او تبصرې وي نه دا چې په يوه ګوښه کې ئې د ځو آيتونو تحت اللفظي ترجمه د تبرك لپاره او يا په دې غرض راشي چې وښيي دا نشريه اسلامي ده!! د خطيب او واعظ وينا بايد د قصو او ضعيفو رواياتو په ځای، په قرآني آيتونو مستنده وي او خلکو ته د ژوند د ټولو ورځنيو مطرحو قضاياوو په اړه د قرآن په استناد لارښوونې وکړي، دا همغه کار دی چې پيغمبر عليه السلام او د ده صحابه وو رضوان الله عليهم اجمعين کاوو او په همدې کار سره هغوی اسلام د نړۍ ګوټ ګو ټ ته ورساوو.

- قرآن له هره پلوه مکمل دی، وينا ئې تر هرې وينا مؤثره، استدلال ئې تر هر استدلال قوي او وعظ ئې تر هر وعظ اغېزناك، څومره چې په قرآن سره کولی شئ خپل مخاطب قانع کړئ په بل څه ئې نه شئ قانع کولی.

اللهم ارنا الحق حقاً وارزقنا اتباعه
و ارنا الباطل باطلاً وارزقنا اجتنابه

حکمتيار

بسم الله الرحمن الرحیم

الفاتحة

د سورې پېژندنه

د دې مبارکې سورې معروف نوم (الفاتحة: پرانیستونکې او کونجي) دی، اوه آیتونه لري، د مکي دور په لومړیو کې نازله شوې، د ځینو معتبرو روایاتو له مخې دا لومړنۍ سوره ده چې مکمله نازله شوې، تر دې د مخه بله سوره ټوله یو ځای نه ده نازله شوې، د دې مبارکې سورې په اوو آیتونو کې ټول قرآن راخلاصه شوی، په حقیقت کې قرآن د دې سورې شرحه او تفصیل دی، د همدې لپاره ئې مسلمانان د لمانځه په هر رکعت کې لولي او پېغمبر علیه السلام فرمایلي چې له فاتحې نه پرته لمونځ لمونځ نه دی.

دا سوره په ګڼ شمېر نومونو یاده شوې، هر نوم ئې د پراخو او ژورو مطالبو یو اړخ بیانوي، ځېنې نومونه ئې دا دي:

- السبع المثانی: تکرار شوي اوه ګوني: یعني هغه اوه آیتونه چې په قرآن کې په مکرره او مشرح توګه راغلي، یعني د دغې سورې اوه آیتونه په ټول قرآن کې په مختلفو الفاظو او په مشرح او مفصله توګه راغلي، قرآن د دې سورې شرحه او

تفصیل دی او ټول قرآن په دې سوره کې راخلاصه شوی.

- فاتحة الکتاب: د کتاب پرانیستونکې او کونجي: د قرآن د کتاب مقدمه او مفتاح، په دې سره قرآن پرانیستل کېږي، دا د قرآن د اسرارو کونجي ده، په دې سورې ښه پوهېدل په ټول قرآن د ښه پوهېدو مقدمه او ذریعه ده. په دې سره کولی شي د قرآن د اسرارو دروازه پرانیزي، دا په حقیقت کې په قرآن باندې د پوهېدو رمز او کونجي په لاس درکوي.
- ام الکتاب: د کتاب اساس او مرکزي او محوري مطلب.
- کافیه: که له قرآن نه یوازې دغه سوره نازله شوې وی کافي وه.
- الحمد: دا سوره تا ته د الله د ستاینې طریقه او څرنګوالی درښیي.
- اساس القرآن: د قرآن بنسټ دی، د قرآن ستره ماڼۍ په دغه بنیاد او بنسټ درېدلی.
- الشافیه: شفا بخښونکې؛ د انسان د ټولو فردي او اجتماعي بیماریو درمل، د بیمارو زړونو معالج، د ټولو دردونو د علاج لپاره کافي.

د دې مبارکې سورې عظمت هغه حدیث ښه بیانوي چې پېغمبر علیه السلام فرمايي:

والذي نفسي بيده ما أنزل الله في التوراة ولا في الإنجيل ولا في الزبور ولا في الفرقان مثلها وإنها السبع من المثاني. رواه احمد

په هغه ذات قسم چې زما نفس ئې په واك کې دی، د دې سورې په څېر نه په تورات کې نازله شوې، نه په انجیل کې، نه په زبور کې او نه په خپله په قرآن کې. او دا همغه سبع المثاني ده.

دې ته مو پام وي چې الله تعالی د قرآن یوه مکمله جمله هم آیت ګڼلی او د دې عالم هر توکی ئې هم د آیت په نامه یاد کړی، یو د مقروء کتاب آیت دی او بل ئې د مشهود کتاب آیت، یو له حروفو او تورو جوړ شوی او بل ئې له توکو، یو لوستل کېږي او بل لیدل کېږي، یو کتاب هومره وړوکی چې ته ئې په خپل جیب کې وړی شې او بل ئې هومره ستر چې ته، ستا ځمکه او لمر او سپوږمۍ ئې د تورو او ټکیو

حیثیت لري، خو په دغه واړه کتاب کې دا ستر کتاب راغونډ شوی، که ووایو چې په دې واړه کتاب کې هومره اسرار دي چې په دې ستر کتاب کې نه شته مبالغه مو نه ده کړې!! دا ستر غوړېدلی کتاب د دغه واړه کتاب شرحه ده او دا ووړ کتاب د دغه پراخ کتاب خلاصه. ته پوهېږې چې دا ستا ځمکه له داسې یوسل څوارلسو عناصرو نه جوړه شوې چې شمېر ئې ثابت دی‌او تر دې نه شي زیاتیدی او د الله مقروء کتاب قرآن له یو سل څوارلسو سورتونو نه او د فاتحې سوره له یو سل څوارلسو حروفو نه!! تا ته دا هم معلومه شوې چې ځمکه اوه طبقې ده، آسمان ئې اوه طبقې او د ځمکې او آسمان د هر وړوکی جزء، اتم، انتهائي مدارونه هم اوه او د فاتحې د سورې آیتونه هم اوه، دا یو تصادف مه ګڼه، دا هغه حقیقت درپه ګوته کوي چې د دواړو کتابونو مرجع یوه ده، دواړه یو د بل شرح او تفصیل.

مقروء کتاب ئې د دې لپاره ووړ کړی چې ته ئې په خپل جېب کې هم وګرځولی شې او لوستل ئې درته آسان وي او مشهود کتاب ئې د دې لپاره خور او ستر کړی چې ته هرې خوا ته سترګې وغړوې، د ده د قدرت نښې وګورې، هرڅه ئې هره شېبه درپه یاد کړي.

سنريهمْ ءَايَتِنَا فى الآفَاقِ وَ فى أنفُسِهِمْ حَتى يَتَبَينَ لَهُمْ أَنَّهُ الحَقُّ أَ وَ لَمْ يَكْفِ بِرَبِّكَ أَنَّهُ عَلَى كلِّ شيءٍ شَهِيدٌ * فصلت:۵۳

خپل آیتونه به دوی ته په آفاق او په خپله د دوی په نفسونو کې هرومرو وروښیو، ترڅو ورته څرګنده شي چې دا حق دی، آیا دا ستا د رب په اړه کافي نه ده چې هغه پر هرڅه باندې شاهد دی.

ستا په نفس او خپل ځان کې د قدرت نښې او په دې آفاق او عالم کې د قدرت نښې، د دې مقروء کتاب قرآن په حقانیت شهادت ورکوي، دا ځکه چې الله د هرڅه شاهد دی، د هرڅه شاهد خو به خود داسې څه وايي چې هر څه د ده د هرې وینا په حقانیت شهادت ورکړي.

نو که دې کله د الله د مقروء کتاب د کوم آیت په اړه داسې تعبیر واورېدو چې د الله له مشهود کتاب سره ئې مغایرت درلود، دا تعبیر په دیوال ووهه او که دې

کله د مشهود کتاب د کوم توکي په اړه داسې څه ترغوږ شو چې د مقروء کتاب له کوم آيت سره ئې توپير درلود ، نو لرې ئې وغورځوه او ترپښو ئې لاندې کړه، دا دواړه آيتونه په هيڅ صورت کې يو د بل خلاف خبره نه کوي، ځکه رب ئې يو دی. ناپوه کسان به د دې يا هغه په اړه داسې تفسير او تعبير وړاندې کوي چې يو له بل نه مغايرت ولري.

د سورې په لومړيو دريو آيتونو کې د الله تعالی درې نومونه ذکر شوي: رب العالمين، الرحمن الرحيم او مالك يوم الدين، که په قرآن کې غور وکړئ وبه ګورئ چې په دغو دريو نومونو کې د الله تعالی ټول نومونه راخلاصه شوي. که د الله تعالی هغه مبارك نومونه چې په قرآنکريم او احاديثو کې راغلي دي، د فاتحې د سورې د دريو لومړنيو آيتونو په رڼا کې وڅېړئ دا به په آسانی درته جوته شي چې د فاتحې مبارکه سوره نه يوازې د قرآنکريم اساس او خلاصه ده، بلکې د الله تعالی د نومونو خلاصه هم د همدې سورې په دريو لومړنيو آيتونو کې راغلې ده.

دا درې آيتونه نه يوازې د الله تعالی نومونه او صفات معرفي کوي، بلکې د هغو دلايلو خلاصه هم وړاندې کوي چې قرآن ئې د الله تعالی د شتون د اثبات لپاره د انسان مخې ته ږدي. په لومړي آيت کې ويل شوي چې الله همغه دی چې په دې عالم کې ئې د ربوبيت، پالنې او روزنې نښې ګورو ، همغه چې د عالم هرڅه په دې شهادت ورکوي چې دی له هر عيب او نقص نه منزه او د ټولو ستاينو وړ دی. د عالمونو رب او پالونکی له هغه الله نه پرته بل څوك نه شي کېدی چې د عالم ذره ذره دا شهادت ورکوي چې هغه د ټولو ستاينو وړ دی.

په دوهم آيت کې ويل شوي: د ستاينو وړ الله همغه دی چې د رحمت او پېرزوينې نښې او مظاهر ئې د دې پراخ عالم په هر ګوټ کې خورې دي.

په درېيم آيت کې د همغه الله دې صفت ته اشاره شوې چې د جزاء د ورځې ټولواك دی، په دنيا کې هم د مالك او ټولواك په حيث تصرف کوي او په آخرت کې هم، په دې عالم کې د ده د واکمنۍ آثار څرګند دي، همغه چې دعالم هر څه اداره کوي، هر څه په خپل خپل ځای کې ساتي، هر څه ته ئې خپل مسير ټاکلی او هغه

چار او ناچار، که وغواړي که ونه غواړي په همغه مسیر کې درومي. که د الله د اثبات لپاره د قرآن دلایلو ته لږ ځیر شو، وبه ګورو چې د قرآن ټول دلایل په همدغو پورتنیو دریو برخو کې را خلاصه کېږي.

په ځلورم آیت کې د کلام لهجه بدلېږي، مخکې مو ویل چې د عالمونو رب، هغه ډېر ډېر مهربان او هغه مالك الملك الله د ټولو ستاینو وړ دی، خو اوس له همغه الله سره مخامخ خبره کوو، دا ځکه چې هغه مو موندلی، مخکنیو دلایلو مونږ ته راښودلی، د عالمونو دې مهربان او واکمن رب ته دوې اساسي خبرې لرو: یوازې ستا عبادت کوو او یوازې له تا نه مرسته غواړو. د فاتحې سورې محوري او مرکزي مطلب همدا ځلورم آیت، "إِيّاكَ نَعْبُدُ وَ إِيّاكَ نَستَعِينُ" دی، د محتوی له لحاظه هم او د آیت د موقعیت له مخې هم چې درې آیتونه ترې مخکې او درې وروسته دي، نو لکه څنګه چې فاتحه د ټول قرآن اساس دی او دا آیت د فاتحې اساس او محور، له دې نه معلومېږي چې د قرآن محوري او اساسي مدعا دا ده چې د انسان او د ده د رب ترمنځ همدا رابطه ټینګه کړی شي چې عبادت یې یوازې د ده لپاره وي او استعانت یې یوازې له ده څخه وي.

په پنځم آیت کې د عابد او موحد بنده لومړنۍ دعا د لومړنۍ اړتیا او احتیاج په اړه راغلې، خدایه! مونږ په سمه لار هدایت کړې، د انسان لومړنۍ اړتیا دا ده چې لارښوونه ئې وشي، له نورو مخلوقاتو نه د ده یو اساسي توپیر په دې کې دی چې نورو ته په فطري توګه خپله لار ښودل شوې، د همغې فطري لارښوونې مطابق ژوند کوي، د غرڅه بچی په هغه لومړۍ ورځ او له پیدا ښت نه څو شېبې وروسته په خپلو پښو ودرېږي، په خپلې مور پسې زغلي، د هغه څه له خوړلو او د هغه کار له کولو ډډه کوي چې ورته تاوان لري، مفید او مضر بوټي پېژني، خو انسان تر اوږدې مودې، مور ته سخت اړ وي اور، تیږې، لوټې ته لاس کوي، هر څه په خوله منډي، که ئې څو شېبې مور ترې غافله شي، یا په اور کې ځان اچوي یا اوبو کې، هغه ته باید ښه او بد، مفید او مضر، شهد او زهر، حلال او حرام عملاً وروښودل شي، هغه تر بل هر مخلوق دې ته زیات اړ دی چې د ښه ژوند کولو ټولې غوښتنې او

مقتضيات ورزده کړی شي، فطري ښوونه ورته کافي نه ده. د ده وضع له نورو مخلوقاتو نه فرق کوي، دی له ځانګړو استعدادونو سره پيدا شوی.

په شپږم آيت کې ويل شوي چې دا سمه او مستقيمه لار مجرده ذهني او فکري لار نه ده، هسې يو اعتقاد او باور نه دی چې يوازې باور او اعتقاد ورباندې کافي وي، برعکس د تلو لار ده، دا تګلاره ده، عملي تګ غواړي، تر تا د مخه ډېر ورباندې تللي دي او په دې باندې د تلو په وجه د الله د پېرزوينو او انعاماتو مستحق ګڼل شوی، سعادت او نېك بختي ئې په برخه شوي.

په اوم آيت کې د دغو بختورو انسانانو دوه نورې ځانګړتياوې معرفي شوې: دوی نه داسې دي چې په نعمتونو کې ئې ناشکري کړې، د الله نعمتونه ئې په غلطو لارو کارولی او په دې سره د الله د غضب وړ ګرځېدلی وي او نه هم داسې چې د لارې په نيمائې کې تېروتی او ښی يا کيڼ لوري ته منحرف شوی وي او نه داسې چې په ظاهر کې ئې نعمتونه په برخه وي خو په حقيقت کې د الهي غضب مستحق، بې لارې او منحرف.

ÉŠïm§9$Ç»Hq§9$« $É¢óÎ

Å ÎB ÇÏÈ ÉŠïm§9$Ç»Hq§9$ ÇÊÈ šú üÏJ=»èø9$ÅU ‘ ¬! ‰ôJ s9$

$RÏ‰ dÏ$ ÇÍÈ Úú üÏèG ó $, $ƒÎr ‚Ç¨R , $ƒÎ ÇÌÈ Éú ïÏe!$Ï Ï9ö ¨

Îöî ÇÏÈ Nöjø ã |Môè R& ûïÏ‰$ Þ ºÅ ÇÎÈ LìÉGó B9$ Þ ºÅ Ç 9$

ÇÐÈ ûüÏj !$Ò 9$Ÿwr óOÎgøæ ÅU qàÒ øóJ9$

د ډېر مهربان رحم کوونکی الله په نامه

[۱]- ټولې ستاینې د عالمونو رب الله لره دي. [۲]- همغه ډېر مهربان رحم کوونکی. [۳]- د بدلې د ورځې ټولواك. [۴]- یوازې ستا عبادت کوو او یوازې له تا مرسته غواړو. [۵]- په سمې لار مو هدایت کړې. [۶]- د هغو کسانو په لار چې تا ورباندې پېرزوینه کړې. [۷]- نه غضب پرې شوي او نه بې لارې دي.

(۱)- دا د سورې لومړی آیت دی، بسم الله الرحمن الرحیم د دې سورې جزء نه دی، د بسم الله تعلق له دې سورې سره همغسې دی لکه له ټولو نورو سورتونو سره. په دې لومړی آیت کې یوې داسې سترې او اساسي خبرې ته اشاره شوې چې تر هرڅه د مخه ورباندې پوهېدل ضروري او همدا د توحید بنسټ او د الله د پېژندلو لومړی پړاو دی. په دې آیت کې ویل شوي: هغه ذات چې دا عالمونه ئې پیدا کړي، د هغه ساتنه او پالنه کوي، په هر څه او ټولو برخو کې ئې د رب (پالونکی) په حیث تصرف

کوي او د ربوبيت او پالنې او روزنې دا آثار او مظاهر هرې خوا ته په هرګام کې تر سترګو کېږي، بې شکه چې دا ذات د ټولو ستاينو وړ دی، دا مشهود او ستا تر سترګو لاندې عالم او په هغه کې دا بې شمېره توکي تا دغه حقيقت ته هدايت کوي او په دغه اعتراف دې مجبوروي، دا هرې خوا ته تر سترګو کېدونکې ښکلا او ښاپست، کمال او جمال، نظم او دقت او دا چې ګورئ هر څه سم پيدا شوي، هر څه د خاص مقصد لپاره پيدا شوي، سمه پالنه او روزنه ئې کېږي، دا ټول په دې شهادت ورکوي چې د دې عالمونو (رب) د ستاينو وړ او له هر عيب او نقص نه منزه او پاك دی. د دې پراخ او ستر عالم دا بې شمېره توکي، چې هر يو ئې په ډېر دقت او ظرافت سره، په ډېره غوره او ښاپسته بڼه کې پيدا شوی، هر يو ئې د يوه مشخص هدف او ځانګړې غايې د تحقق لپاره په کار ګمارل شوی، چې په منظم او پرله پسې توګه او په کامل انهماك سره په خپل خاص کار او د خپل ځانګړي مأموريت په ترسره کولو کې شپه ورځ لګيا دي، په خپله او په خپل وجود سره ئې هم يوه تشه ډکه کړې او په هغه څه هم چې د ده په کار او هلو ځلو مرتب کېږي هم يوه تشه ډکوي او يوې اړتيا ته ځواب وايي. په ټول خور وور عالم کې، خوشې، بې هدفه، له اړتياوو زيات او له ضرورت نه کم څه نه شئ موندلی، هغه ذات چې دا بې انتهاء پراخ عالم ئې له ټولو دغو ښکلاوو او ښېګړو او له دې ژور او دقيق نظم سره پيدا کړی، د عالم پالنه او روزنه ئې په واك کې ده، هره ذره ئې ساتي او پالي، رشد ورکوي، کمال ته ئې رسوي، د کمال په لوري د خوځېدو توفيق ورکوي او له مخکې نه ټاکلې نتيجې ورباندې مرتب کوي، بې له شکه چې دا ذات د ټولو ښېګړو واجد او د ټولو ستاينو وړ دی. دغه ذات، الله دی او ټولې ستاينې همدغه د عالمونو پالونکی او ساتونکی الله لره دی، چې زه ئې په دې خور عالم کې هرې خوا ته، د ده د ربوبيت، پالنې او روزنې څرګند مظاهر او نښې ګورم، د دې هستی هرې خوا ته چې مخ واړوم، ګورم چې هر څه له هيڅ نه پيل شي، په مدار مدار ستر شي، د کمال په لوري وده ورکړی شي، د خپلې ارتقاء او کمال آخری پوړي ته ورسولی شي، يو ضروري او لازم کار ورباندې ترسره شي، يو ضرورت ورباندې رفع کړی شي، يوه

خلا وربانديې ډکه کړی شي، بیاېې زوال پیل شي، په زړښت او مرګ محکوم شي او ځای يې بل ته خالي کړی شي. دا کار هره شېبه، هرې خوا ته تکرارېږي، د دې مظاهرو تر شا، ما ته د ربوبيت او پالنې يو نامرئي او ناڅرګند لاس په نظر راځي، هماغه زما الله دی او هماغه د دې هستی الله دی. زه نه یوازې په دې عالم کې د روزنې او پالنې یو نامرئي لاس احساسوم، بلکې ګورم چې د هرڅه پیدا ښت، پالنه، روزنه او ساتنه په ډېر دقت سره ترسره کېږي. د دې عالم په هر جزء او د هرجزء په حرکت او خوځښت کې زه ښاېست، ښکلا، کمال او هدفمندي ګورم. خوشی، بې مقصده، اضافي او غیرضروري شی مې په نظر نه راځي. زما هرې خوا ته خواره شيان، هر يو بېل بېل هم او ټول په ګډه هم، د خاص مقصد لپاره په کار لګیا دي، د ټولو ترمنځ د نظم، یووالي او ژور تنسیق شاهد یم. د دې عالم همدا ملموس او مشهود کیفیت، زما په ژبه د دې الفاظو د جاري کېدو لامل دی چې: ټولې ستاینې د عالمونو رب الله لره دي. مونږ د دې خور عالم په پراخې غېږ کې داسې شی نه شو موندلی چې پیدا ښت ئې بې مقصده او بې هدفه وي، داسې شی نه شو په ګوته کولی چې ځای ئې خالی وي، هرڅه ښه پیدا شوي او د واضح هدف او مقصد لپاره پیدا شوي، په پیدا ښت کې ئې د "علم"، "حکمت" او "قدرت" څرګند آثار ګورو.

د دې عالم هرڅه د الله په شته والي شهادت ورکوي، په الله له ایمان نه پرته نه د دې ستر او خور عالم عظمت او په ډېر دقت سره د هغه ساتنه او پالنه تعبیرولی شو او نه په دې عالم کې نظم، ښاېست او هدفمندي تفسیرولی شو. دلته مونږ د "ربوبيت" او پالنی آثار ګورو چې د "رب" او "پالونکی" په شتون شهادت ورکوي، ګورو چې هرڅه له هیڅ نه پیل شي، په مدار مدار وده کوي، پالنه او روزنه ئې ترسره کېږي، اړتیاوو ته ئې ځواب ویل کېږي، د خپلې ودې او تکامل آخري پوړې ته ورسېږي، په هغه سره یوه خلاء ډکه شي، یو ضرورت رفع شي، د خپل مأموریت په پای کې د هغه زوال پیل شي، د ضعف او ناتوانۍ په لوري وخوځېږي، په زړښت محکوم شي او عمر ئې پای ته ورسېږي، نابود شي، خپل ځای نوي ځوان توکي ته پرېږدي، زمونږ عقل د دې بهیر تر شا د یوه داسې پالونکي ذات، د قدرت لاس

احساسوي چې د هرڅه پالنه او روزنه د ده په لاس ترسره کېږي.

که تاسو ټول قرآن په دقت سره تلاوت کړئ، وبه ګورئ چې په ځای ځای کې او په ګڼ شمېر آیتونو کې د الله د اثبات لپاره، د فاتحې د سورې د دغه آیت په څېر، استدلال شوی او ویل شوي: دا ځمکه، آسمان چا پیدا کړي؟ د دې لمر، سپوږمۍ ختل او پرېوتل د چا په اراده ترسره کېږي؟ دا له آسمانه باران څوك وروي او له ځمکې نه دانه او مېوه څوك راباسي؟ دا د مرګ، ژوند پرېکړه څوك کوي؟ دا مړه خاوره د چا په حکم په ژوندي توکي بدلېږي؟ او دې ته ورته په سلګونو نور دلایل.

(۲)- د فاتحې د دوهم آیت په ترڅ کې په دې عالم کې د رحمت او پېرزوینې خورې نښې د رحمن خدای د شته والي لپاره د دلیل په حیث وړاندې شوی او ویل شوي: هماغه ډېر ډېر مهربان او د ډېرې پېرزوینې خاوند الله، هغه چې د ده رحمت هومره زیات دی چې د مبالغې یوه صیغه ئې د عظمت او زیاتوالي د بیانولو لپاره کافي نه ده، دوه صیغې ورته په کار دي، همغه ډېر زیات مهربان، همغه چې ته ئې په دې عالم کې د رحمت او پېرزوینې څرګندې نښې او واضح مظاهرګورې: ماشوم لا دنیا ته نه وي راغلی او د خپلې مور په ګېډې کې وي خو د ده ټول حیاتي ضروریات، د خوندورو شېدو په شکل کې د مور په تی کې، مخکې له مخکې ورته تیار کړی شوي وي. او د مور، پلار په زړه کې یې هومره مینه ورته ځای په ځای شوې وي چې د ده لپاره هر کړاو زغمي!! هغه ماشوم ته د ده له احتیاج نه د مخه، څوك روزي برابروي؟ د ده د مور، پلار په زړه کې دا مینه چا اچولې؟ چا د ده څېره، حرکات او غږ داسې جوړ کړي چې نه یوازې د مور پلار بلکې د هر چا مینه وربانديې راځي او دا هغه څه دی چې دا ماشوم ورته تر هرڅه زیات ضرورت لري! دا څوك دی چې د انسان، حیوان او نبات هر ضرورت ته ځواب وایي؟ د رڼا، تودوخې اوبو او هوا انتظام ورته کوي؟ د څښاك اوبه یې له استعمال نه وروسته، یا د نهرونو له لارې د لویو لویو بحرونو په لور وخوځېږي، تروې او تېزابي شي او یا په ځمکه کې ننوځي او انسان ته یې هم له ځمکې نه راایستل ګران شي او هم یې له بحرونو نه بېرته راوړل محال شي، خو ګورو چې د لمر د وړانګو په ذریعه د بحرونو همدا

تروې او تبزابي اوبه تبخير او تصفيه شي، دا بخارات د بادونو په ذريعه د آسمان په لوري اوچت کړی شي، هلته د سړې هوا په وجه په وريځو بدل شي، مؤظف بادونه دا وريځې په سر واخلي، ناڅاپي ووېشلی شي، هر يو، خپله برخه، په خپل خاص سمت، خاصې منطقې ته د رسولو لپاره وخوځوي، په بيديا او د آوارې په محتاجو او باران ته سترګې په لاره خلکو باندې باران وورووي او په غرونو باندې واورې. ترڅو د دنګو دنګو غرونو په ژورو او پراخو لمنو کې، د واورې کافي ذخيره، د دوبي لپاره خوندي وساتي او بيا د دوبي په سختې ګرمۍ کې چې انسان، حيوان او نبات اوبو ته سخت اړ وي، همدا ذخيره شوې واوره په مدار مدار ويلې شي او په نهرونو، کاريزونو او چينو کې د دوی د خړوبولو لپاره راوخوځېږي او د هر يوه ضرورت رفع کړي. بې شکه چې ټولې ستاينې هغه رب لره دي چې په دې عالم کې د ده د بې انتهاء رحمت او پېرزوينې وسيع آثار او نښې هرې خوا ته خورې ګورو.

مونږ په دې عالم کې د "رحمت" او " پېرزوينې" څرګندې نښې ګورو او د نښو تر شا د داسې ذات نامرئي لاسونه چې په پوره زړه سوي او خواخوږۍ د هرڅه پالنه او روزنه کوي. "انسان" لا د ځمکې په سر قدم نه وي ايښی چې د مور په تی کې ده ته داسې شېدې برابري شوې وي چې ټولو اړتياوو ته ئې ځواب وايي، دا کار څوك کوي، د چا په اراده د راتلونکو پېښو لپاره تياری نيول شوی، کوم مهربان ذات د انسان اړتياوې په پام کې نيولې او د ده له پيدا ښت نه مخکې ئې د مهربانۍ مور په تي کې ورته تيارې کړې؟ چې کله انسان، حيوان او نبات باران ته اړ شي دا څوك دی چې د هغه په اراده باران ورېږي، چې کله رڼا او حرارت ته اړ شي دا څوك دی چې لمر ئې ورته پيدا کړی چې د دوی ميشت ځای روڼ او تود کړي، چا په دوی کې د هرې بيمارۍ او د هر مکروب د مقابلې استعداد ايښی؟!

(۳)- په دريم آيت کې د واکمنۍ، ادارې، نظم او ضبط هغه مظاهر چې په دې عالم کې هرې خوا ته په نظر راځي، د واکمن او مالك خدای د شته والي دليل ګڼل شوی. ته په دې عالم کې د يوه داسې ټولواك ذات د واکمنۍ آثار په څرګند ډول

ګورې چې د هر څه ساتنه کوي، هرڅه د ده په وړاندې منقاد دي. ده چې د هرڅه د پیدا ښت، خوځښت، کمال او زوال لپاره کوم مسیر او حد ټاکلی، له یوې ذرې انحراف او تغییر نه پرته په هماغه مسیر کې درومي. لمر په خپل وخت، هره ورځ، له خاص ځایه راپورته کېږي، ځمکې ته رڼا او تودوخه ورکوي او بیا په ثابت وخت کې په ثابت ځای کې پرېوځي.

د آسمان په دې پراخې او بې انتهاء غېږ کې په ملیونونو ملیونونو ستوري، هرېو په خپل مدار کې خوځېږي، د دوی ترمنځ د ټکر او تصادم مخنیوی کېږي، نه یو د بل په مدار کې داخلېږي او نه یو بل جذبوي. هغه ذات چې دا هر څه ده ته منقاد دي او د ده له حکم سره سم په ټاکلی مسیر کې خوځېږي، هماغه د عالمونو مالك الملك الله دی. هره ستاینه همغه الله لره ده چې په دې عالم کې د مالك الملك په حیث تصرف کوي او هرڅه د ده واکمنۍ ته منقاد دی. د قرآن په ګڼ شمېر آیتونو کې به هم وګورئ چې د فاتحې د دغه درېیم آیت په څېر استدلال شوی او په عالم کې د واکمنۍ، نظم او ضبط مظاهر د مالك الملك خدای د شته والي دلیل ښودل شوی، لکه چې فرمایي:

$ãÌqjÛ Äß óΓ[$ ÏN≡q»J¡¡9$ ’Î `B N=ó¡& ÿã!r šc qäóö7 «!$ Ç⁄Ï ŽöΞù&

*šc qãè_ô_ãΓãƒÏμø‹s9Î)r $\döŸ2 r		آل عمران: ۸۳

آیا د الله له دین نه پرته کوم بل څه لټوي، په داسې حال کې چې د آسمانونو او ځمکې هرڅه، طوعا اوکرها (په خوښۍ او ناخوښۍ) ده ته غاړه ایښې او د ده لوري ته ورګرځول کېږي.

د دې هستۍ هرڅه د هغې د ساتونکي (مالك) خدای وضع کړی شوو سننو ته غاړه ایښې ده. مونږ ګورو چې د دې عالم هر څه د خاصو سننو او ضوابطو محکوم دی، هرې خواته د سننو او ضوابطو د حاکمیت شاهد یو، هرڅه د دغو سننو مطابق تر سره کېږي، مونږ ته وواياست چې دغه ضوابط چا وضع کړي، د چا اراده د دغو سننو په څېر څرګنده شوې او هرڅه د ده په وړاندې خاضع او محکوم شوي؟!

هر "مخلوق" او "مصنوع" د "خالق" او "صانع" په شته والي شهادت ورکوي، د "بې خالقه" مخلوق او "بې صانع" مصنوع تصور د انسان عقل نه شي قبلولی. د هر "رسم" په ليدو سره زمونږ عقل فيصله کوي چې دا حتماً يو ماهر رسام لري، هر "تصوير" خپل مصور مونږ ته را په يادوي. که تا ته څوك ووايي چې دا "رسم" له "رسام" نه پرته په خپله جوړ شوی، دا "تصوير" د "مصور" نه پرته په خپله ترکيب شوی، دا "کتاب" د ليکوال نه پرته ليکل شوی، ستا عقل حتماً په داسی خبرو تمسخر کوي، نه پوهېږو چې ستا "عقل" څنګه مني چې دا ټوله هستي، په دې کې بې شمېره ښکلي او ښا ښسته مخلوقات، په هرې برخې کې ئې د "علم"، "هنر"، "دقت" او "هدف والي" خورې نښې، له "عليم"، "قدير" او "حکيم" خالق نه پرته پيدا شوي؟! په يوه "مصنوع" او "جوړ شوی" شي کې د "علم" او پوهې نښې مونږ دې ته هدايت کوي چې پيداکوونکی ئې پوه دی، د "دقيق" او "ظريف" انځورنې نښې مونږ ته وايي: پيداکوونکی ئې ماهر رسام دی، په ظرافت پوه دی، که څه هم مونږ د دې توکي "پيداکوونکی" او "رسام" نه دی ليدلی، فقط د ده په "پيدا کړي" شي کې مو د ده د لاس آثار ليدلي، زمونږ عقل له آثارو نه د خالق، صانع، رسام او مصور په شته والي باور کوي.

همدا راز د "مصنوع" هر "صفت" د صانع صفت په ګوته کوي. که مصنوع سترګور وي صانع به ئې حتماً بصير او سترګور وي، په مخلوق کې د علم او پوهې صفت په دې شهادت ورکوي چې پيدا کوونکی او خالق ئې حتماً پوه او عليم دی. بې سترګو طبيعت سترګور انسان نه شي پيدا کولی، مړ طبيعت ژوندی موجود نه شي پيدا کولی، کوڼ طبيعت اوريدونکی مخلوق نه شي پيدا کولی، د هيڅ انسان عقل دا خبره نه شي منلی چې ړوند ، کوڼ، مړ او بې عقله طبيعت دې داسې مخلوق پيدا کړي چې سترګې لري، غوږونه لري، ژوندی دی، خوځېږي، د عقل او ارادې خاوند دی، د همدې طبيعت مهار په لاس کې نيسي او د خپلې خوښې مطابق په هغه کې تصرف کوي!!

مونږ د هغو پرله پسې او منظمو بدلونونو چې د خاصو ضوابطو او سننو

مطابق تر سره کېږي، د یوه داسې ذات نامرئي لاسونه په خپل عقل او شعور سره لمس کوو چې په ډېر دقت او انتهائي ظرافت سره چارې سنبالوي، د هر شي پیدا ښت له هیڅ نه پیل کړي، له یوه حالت نه ئې بل ته واړوي، په مدار مدار وده ورکړي، کمال ته ئې ورسوي، ځانګړې له مخکې نه ټاکلې کار ورباندې ترسره کړي، خاصې اړتیاوې ورباندې رفع کړي، زړښت ته ئې ورسوي او په پای کې ئې په مرګ محکوم او ځای ئې بل نوی، ځواکمن او وده موندونکي توکي ته خالي کړي.

د دې عالم له ښکلا ، نظم او بامقصده بدلونونو نه هر باشعوره او بااحساسه انسان دې نتیجې ته په آساني رسي چې دا هر څه هرو مرو د هغه حکیم رب او علیم پالونکي د تصرف مظاهر دي چې په ټولو غورو صفاتو متصف او د ټولو ستاینو مستحق دی. مونږ ته د پلاستیك یوه ټوټه، د مات شوي چیني لوښي یوه برخه، په سپین کاغذ څو کرښې په نظر راشي، ورته ځیر شو، په هغه کې د یوه رسام، انجنیر، خطاط او لیکوال د لاس اثر ګورو او ډېر ژر دې نتیجې ته رسو چې په دې کې دا رسم د هغه چا د لاس ښنه ده چې ښه رسام دی، د پلاستیك دا ټوټه درته وایي چې زه یوه داسې کس جوړه کړې یم چې د پلاستیك له خصوصیاتو خبر او له هغه نه د راز راز شیانو په جوړولو قادر دی، د چیني لوښي دا ټوټه هم خپل صانع درته معرفي کوي او ته په هغه کې د چیني جوړوونکي د مهارت، علم او هنر ښنې ګورې، دا لیکنه هم تا د خپل لیکونکي په وړتیاوو او استعدادونو خبروي، څنګه ممکن ده چې انسان دې د عالم دا بې شمېره ښاپسته، ښکلي او غوره مخلوقات؛ انسانان، رنګ رنګ ښکلي مرغان، واړه او ستر حیوانات، ګټور او مفید نباتات، ښاپسته ګلان، خوندورې مېوې، زړه راښکونکې منظرې او ... ګوري، خو د هغه پلاستیك د ټوټې، د مات شوي چیني لوښي هغه برخې او پر سپین کاغذ د هغو څو کرښو په اندازه دې هم اهمیت ورنکړي له خالق او صانع دې انکار وکړي؟ ښایي څوك په ژبه انکار وکړي خو ګرانه ده چې د چا زړه او دماغ دې له داسې دروغجنې ژبې سره ملګرتیا وکړي.

(۴)- په څلورم آیت کې د بیان لهجه بدله شوې، مخکې مو ویل چې د عالمونو

رب، هغه ډېر ډېر مهربان او هغه مالك الملك خدای دی چې د ټولو ستاینو وړ دی، خو اوس له همغه الله سره مخامخ خبره کوو، دا ځکه چې هغه مو موندلی، مخکنيو دلايلو مونږ ته راښودلی، د عالمونو دې مهربان او واکمن رب ته دوې اساسي خبرې لرو: يوازې ستا عبادت کوو او يوازې له تا نه مرسته غواړو. د عبادت معنی مرييتوب دی او ته پوهېږې چې مريی هغه چاته ويل کېږي چې:

- په بل خرڅ شوی وي او خپل واك يې په کامل طور هغه ته سپارلی وي.
- د ده په واك کې چې څه وي هغه د ده نه بلکې د ده د آقا او مالك وي.
- هيڅ کار په خپله خوښه او د خپلې مرضۍ مطابق نه شي کولی، يوازې هماغه څه کوي چې خپل آقا ورته امر کړی وي.
- په خپلو ټولو کړو وړو کې د خپل مالك او بادار رضا لټوي، د خپلې رضا لپاره هيڅ نه شي کولی.
- مريی نه شخصي دوست لري او نه دښمن، د آقا دوست يې دوست او دښمن يې دښمن وي.

مسلمانان په دې مکلف شوي چې په لمانځه کې به هرومرو او مکرر دا سوره لولي او هره ورځ به ئې لږ تر لږه ۳۲ ځله تکراروي او پر دغې پورتنۍ ژمنې به تعهد کوي، دا د دې لپاره چې د دې سورې دا اساسي خبره ئې تل په ياد وي او يوه شېبه ترې غافل نه شي، خو زه له خپل لمونځ کوونکي ورور او خور نه پوښتنه کوم: په رښتيا ته چې په لمانځه کې د الله په وړاندې، لاس په سينه ودرېږې او همدغه کلمات تکراروې، آيا کله دې د دې تعهد او ژمنې، معنا او مقتضی ته توجه کړې؟ او دې ته دې پام شوی چې په دې سره تا د خپل رب په وړاندې د کومو کومو سترو سترو خبرو تعهد کړی؟ او آيا په دې تعهداتو دې وفا هم کړې؟

که تا د الله په لار کې خپل ځان، وخت او مال سپمولی وي، خپل مال، نفس او اولاد دې د الله امانت نه وي ګڼلی او د الله په لارې کې د هغوی له قربانۍ نه دې ډډه کړې وي. هر کار دې د خپلې هوی او هوس په حکم ترسره کړی وي، د هيڅ کار په پيل کې دې، دې ته نه وي کتلي چې ستا رب تا ته په دې هکله څه حکم کړی، که تا

د الله د سخط او غضب په بيه په وار وار د خپل نفس رضا لټولې وي، که تا د الله له دوستانو سره دښمني او له دښمنانو سره دوستي کړې وي، نو ستا دغه تعهد يو دروغجن تعهد وو، ګواکې په وار وار دې له الله سره دروغجنه ژمنه کړې او هرځل دې خپله ژمنه ماته کړې، ته چې وايې: (إِيَّاكَ نَسۡتَعِينُ)، معنا يې دا ده:

خدايه! يوازې او يوازې تا ته د احتياج لاس اوږدوم، له تا نه پرته د بل چا لمن نه نيسم، بل ته طمع نه کوم، تا ځانته کافي ګڼم، عقيده مې دا ده چې هرڅه ستا په واك کې دي، ته د خپلو بندګانو پالنه او روزنه کوې او په هغوی بې انتهاء مهربانه يې، نو ځکه هرڅه فقط له تا نه غواړو.

په دې ترتيب ته د فاتحې په لوستلو سره، له خپل رب سره مکرر تعهد کوې چې: له تا نه پرته بل ته د عبادت او مريبتوب سر نه کوزوم او بل ته د سوال او غوښتنې لاسونه نه اوږدوم.

خوکه د دې مکرر تعهد سره سره، ستا طمع له الله نه پرته، بل چا او بل څه ته وه، مستعان خدای دې ځانته کافي نه ګڼلو او د خپلو حاجتونو ترسره کېدو لپاره دې د بل لمنه نيوله او ګومان دې کولو چې په ربوبيت او د هستی په پالنې، روزنې، ساتنې او د مخلوقاتو د حوايجو او اړتياوو په پوره کولو کې الله ځانته شريکان لري او دا شريکان يا په خپله ستا دعا ته ځواب وايي او يا يې په الله هرو مرو مني، نو ته ما ته ووايه چې ستا د (إِيَّاكَ نَسۡتَعِينُ) د ويلو معنا څه شوه؟

شايد په دې پوهېږې چې د فاتحې سوره د ټول قرآن عظيم الشان خلاصه ده، يا په بل عبارت، ټول قرآن د همدې مبارکې سورې شرحه او تفصيل دی او د فاتحې سورې محوري او مرکزي مطلب همدا څلورم آيت، "إِيَّاكَ نَعۡبُدُ وَ إِيَّاكَ نَسۡتَعِينُ" دی، له دې نه معلومېږي چې د قرآن محوري او اساسي مدعا دا ده چې د انسان او د ده د رب ترمنځ همدا رابطه ټينګه کړی شي چې عبادت يې يوازې د ده لپاره وي او استعانت يې يوازې له ده نه وي.

(۵)- په دې ستري خبرې له تعهد او ژمنې نه وروسته ته خپله لومړنۍ غوښتنه او لومړی سوال خپل مولا ته وړاندې کوې او وايې: (اهۡدِنَا الصِّرَٰطَ الۡمُسۡتَقِيمَ : په

سمې لارې مو هدايت کړه)

ستا د دغې دعا معنا دا ده چې:

ته په سمې لارې د تلو تلوسه لرې او د همدې لپاره ستا لومړنۍ تمنا او دعا همدا ده.

ته يوازې د ځان لپاره نه بلکې د نورو لپاره هم په سمې لارې د تلو توفيق غواړې، ته پوهېږې چې يوازې ستا سموالی کفايت نه کوي، ته دې ته اړ يې چې په سمې لارې د تلو لپاره د يوه صالح ټولګي په خوا کې حرکت وکړې. که ټولنه اصلاح نه وي افرادو ته په هغې کې سم پاتې کېدل او په سمه لار تګ ګران وي، همدا راز له نورو انسانانو سره ستا مينه او پېرزوينه تا هڅوي چې د ځان په څنګ کې، هغوی هم په خپلو دعاګانو کې راياد کړې.

له سمې لارې څخه ستا مراد هماغه په څلورم آيت کې ذکر شوی مطلب دی، يعنې يوازې د الله عبادت او يوازې له هغه نه استعانت.

تا په يوې داسې مستقيمې لارې د تلو توفيق غوښتی چې مخامخ دې الله ته رسوي، يوې خوا بلې خوا ته کږېدل په کې نه شته. که تا يوازې دومره ويلي وی چې مونږ هدايت کړه، معنا به يې دا وه چې تا ته د سم فکر، صحيح نظريې او علمي رايې ښوونه وشي. خو تا ويلي دي چې مونږ په مستقيمې لارې هدايت کړه! په يوې لارې تګ د نظر او رايې ترڅنګ، عزم، عمل او حرکت او د سرمنزل او هدف ټاکل غواړي، حال دا چې رأی او نظريه يوازې د ذهني اقناع غوښتنه کوي، په دې خاطر ته په دې دعا سره له الله تعالی غواړې چې د رأيې سموالی، د هدف پاکوالی، د عزم رښتينوالی او د تګلارې سموالی دې په برخه شي.

له ځان سره لږ فکر وکړه او قضاوت وکړه چې ته هره ورځ په وار وار د هدايت او لارښوونې تمنا کوې او له الله جل شأنه نه په خپل لمانځه کې په سمې لارې د تلو توفيق غواړې، خو له لمانځه نه وروسته او مخکې، نه تا د سمې لارې د پېژندلو هڅه کړې او نه په دې لار دتلو تکل!! نو له دې دعا څخه ستا مقصد څه دی؟

ته چې د سهار له لمانځه نه فارغ شې او د ورځني کار لپاره منصوبې جوړوې،

نو نيت دې کوږ وي، عزايم دې ناولي، د مال، عزت او اقتدار ترلاسه کولو لپاره کږې وږې لارې لټوي. سمه مستقيمه الهي لار پرېږدي او د شيطان په کږو وږو لارو روان شي. په دې صورت کې به څوك له تا نه دا دروغجنه ادعا ومني چې تا په خپل لمانځه کې له الله نه په مستقيمې لارې د تلو تمنا او دعا کړې وه؟

(۲)- ستا د دغې دعا ترڅنګ او ورپسې، الله جل شأنه هغه غوښتلې مستقيمه لار داسې توضيح کړې: د هغو کسانو لار چې تا ورباندې پېرزوينې کړې او په هغې لارې د تلو په نتيجه کې يې ستا نعمتونه په برخه شوي.

يعني دا لار يوازې يو فکري خط، يا يو مجرد ذهني او اعتقادي بهير او سلسله نه ده چې فقط د اعتقاد او باور غوښتنه کوي او بس، بلکې دا د عمل لپاره ترسيم شوی مستقيم خط دی، دا پلې شوې لار ده، د تاريخ په اوږدو کې په وار وار د الله صالح بندګان په دې لار تللي او د مستعان لارښوونکي رب نعمتونه يې په برخه شوي، عزت او سرلوړی ته رسېدلي، د ځمکې خلافت، د ولسونو فکري، اخلاقي، سياسي او اجتماعي قيادت او مشري او د ځمکې د ټولو شتمنيو وراثت ورته سپارل شوی.

قرآن مونږ ته په دې لار تلونکي او د الله د پېرزوينو او انعاماتو لاس ته راوړونکي معرفي کوي.

وَ مَن يُطِعِ اللّهَ وَ الرّسولَ فَأُولَئك مَعَ الّذينَ أَنْعَمَ اللّهُ عَلَيهِم مّنَ النّبِيّينَ وَ الصدّيقِينَ وَ الشهَدَاءِ وَ الصلحِينَ وَ حَسنَ أُولَئك رَفِيقاً * النساء: ۶۹

او څوك چې د الله او پيغمبر اطاعت وکړي نو دوی به له هغو کسانو سره وي چې الله وربانديې پېرزوينه کړې، د پيغمبرانو، رښتونو، شهيدانو او صالحانو سره او دا خلك څومره غوره ملګري دي.

ته په دغې تمنا سره غواړې چې د پيغمبرانو ملګرتيا دې په برخه شي، په خپل ايمان او له الله جل شأنه سره په خپلو کړو ژمنو او وعدو کې صادق او رښتونی شې او د الله په لارې کې هره شيبه شهادت ته چمتو وې او تل د ځان او ټولنې د اصلاح او رغونې په چارو کې بوخت وې. خو ما ته ووايه:

آیا کله دې د دې دعا معنا او ابعادو ته توجه کړې؟ د پېغمبرانو، صدیقینو، شهداوو او صالحینو د ملګرتیا او د دوی په لار د تلو عزم او اراده دې کړې؟
آیا د الله جل جلاله په لارې کې د شهادت جذبه او ولوله دې په زړه کې راولاړه شوې؟ ستا د دغې دعا معنا خو همدا ده چې ته د الله په لارې کې د شهادت تلوسه لرې او له الله نه د شهداوو په لار د تلو توفیق غواړې!؟

ته شاید په دې هم پوهېږې چې د شهادت جذبه د هغه چا په زړه کې مري او له مرګ نه وېره او خوف یې په زړه کې راپیدا کېږي چې: یا یې په الله ایمان نه وي او یا د الله جل شأنه په ربوبیت باور نه لري، په اجل او د مرګ په معینې له مخکې نه ټاکل شوې نېټې عقیده نه لري، په دې خبرې ایمان نه لري چې مرګ په خپل ثابت لیکل شوي وخت، د الله جل جلاله په اذن او حکم سره راځي او د انسان روح یوازې د مؤظفې او موکلې ملائکې په ذریعه قبضیږي او په دې نه پوهېږي چې مرګ د نوي ژوندون پیل دی.

(۷)- ته د فاتحې په آخري برخې کې، له هغه کسانو څخه د محسوب کېدو نه امان غواړې چې د الله جل جلاله غضب ورباندې نازل شوی او لارورکي دي. دا غضب کړی شوي کسان یا هغه دي چې د خپل منعم خدای د نعمتونو ناشکري ئې کړې او په داسې لارو ئې کارولي چې د الله تعالی د غضب موجب دی، یا هغه دي چې منعم خدای جل شأنه په ظاهر کې دوی ته ښه ډېر انعامات ورکړي او یا د دوی ظاهري وضعیت داسې برېښي چې دا نعمتونه ئې شاید د څه ورتیاوو په وجه په برخه شوي وي، خو په حقیقت کې د الله جل جلاله په غضب اخته دي، یا هغه چې د ایمان له راوړلو وروسته یې داسې څه کړي چې د الله جل جلاله په غضب اخته شوي او دا لار ورکي هغه کسان دي چې له ایمان راوړو وروسته ئې اصلي لاره ورکه کړې که څه هم د دوی ظاهري وضع او یا د دوی ادعا داسې وي چې ګواکې په سمه لاره روان دي، خو په حقیقت کې سخت بې لارې دي.

د دې سورې په پای کې ته د آمین په ویلو مکلف شوی ئې چې معنی ئې دا ده: خدایه! دعا مو قبوله کړې. ستا د دغې دعا په ځواب کې الله تعالی د فاتحې له

سورې سره متصل، د بقرې د سورې په لومړۍ آیت کې فرمايي: (ذلك الکتاب لاريب فيه هدى للمتقين: دا همغه کتاب دی چې شك په کې نه شته، هدايت متقيانو لره). تا د فاتحې په سوره کې د هدايت غوښتنه کړې او الله تعالی درته ويلې چې ستا د دعا ځواب دغه کتاب دی، د متقيانو لپاره لارښود.

د دې لپاره چې لوستونکو ته دا خبره ښه جوته شي چې د فاتحې د سورې په لومړيو دريو آيتونو کې د الله تعالی ټول نومونه او صفات راخلاصه شوي، لاندې وضاحت ضروري ګڼو:

په يوه حديث کې د الله جل شأنه **۹۹** نومونه ښودل شوي، دا هر نوم د الله تعالی يو صفت معرفي کوي. دا ټول نومونه د فاتحې د سورې په دريو صفاتو (رب، رحمن او مالك) کې په دې شرحه راخلاصه شوي:

د رب نوم په ټولو هغو نومونو او صفاتو شامل دی چې د خالق، بارئ، بديع او مصور په څېر دي.

د رحمن نوم په ټولو هغو نومونو او صفاتو احتواء کړې چې د پېرزوينې او رحمت له صفاتو سره اړخ لګوي، لکه غفور، کريم، عفو، حليم

او د مالك نوم ټول هغه صفات او نومونه احتواء کوي چې له پاچايي، ټولواکۍ او اقتدار سره تعلق لري، لکه قهار، جبار، عزيز، قدير، غالب، مؤمن، مهيمن..."

لومړی آيت په ټولو لاندنيو نومونو شامل دی:

الرب، الخالق، البارئ، المصور، الله، الاله، الواحد، الاحد، الوتر، الاول، الآخر، الظاهر، الباطن ، الحق، المبين، الحي، الصمد.

دوهم آيت په لاندنيو نومونو:

الرحمن، الرحيم، الرؤوف، الاکرم، البر، التواب، الحليم، العفو، الغفور،

الكريم، اللطيف، المجيب، الودود، الوهاب، الولي، المولى، الرفيق، الشافي، المحسن، المعطي، المنان، القريب، الجميل، الطيب، الشاكر، الشكور، الواسع، النصير، البصير، الخبير، السميع، العليم، العالم، الشهيد، الحافظ، الحفيظ، الرقيب.

او درېيم آيت په دغو نومونو:

الملك، المليك، القاهر، القهار، القادر، القوي، الكبير، القدير، المؤمن، المهيمن، المقتدر، المتعال، المتكبر، المجيد، المعز، المذل، المقدم، المؤخر، الحكم، الحكيم، الباسط، القابض، الرزاق، الجبار، الاعلى، العزيز، القيوم، العلي، القدوس، السلام، السبوح، الحميد، الوارد، الغني، المحيط، الفتاح، الوكيل، المقيت.

د الحشر د سورې په دريو لاندنيو ۲۲، ۲۳، ۲۴ آيتونو کې هم د الله نومونه د فاتحې د سورې په څېر په دريو برخو وېشل شوي:

هُوَ اللّهُ الّذِى لا إِلَهَ إِلا هُوَ عَلِمُ الْغَيْبِ وَ الشهَدَةِ هُوَ الرّحْمَنُ الرّحِيمُ*

هُوَ اللّهُ الّذِى لا إِلَهَ إِلا هُوَ الْمَلِك الْقُدُّوس السلَمُ الْمُؤْمِنُ الْمُهَيْمِنُ الْعَزِيزُ الْجَبّارُ الْمُتَكَبرُ سبْحَنَ اللّهِ عَمّا يُشرِكونَ*

هُوَ اللّهُ الْخَلِقُ الْبَارِئُ الْمُصوِّرُ لَهُ الأَسمَاءُ الْحُسنى يُسبِّحُ لَهُ مَا فى السمَوَتِ وَ الأَرْضِ وَ هُوَ الْعَزِيزُ الحَكِيمُ*

په قرآن کې اکثراً د سميع، بصير او عليم صفات هلته ذکر شوي چې الله تعالى خپلو بندګانو ته دا خبره کوي چې الله ستاسو دعاګانې اوري، په تاسو ئې نظر دی، ستاسو په حالت پوه دی، يوازې مو نه پرېږدي، هغه د رحمت او پېرزوينې خاوند دی. د الحشر په سوره کې هم ګورئ چې د عالم الغيب و الشهادة صفت د الرحمن الرحيم په څنګ کې راغلی.

همدا راز که د فاتحې د سورې آيتونو ته په دقت سره پام وکړئ نو حتماً به دې

ته متوجه شئ چې: د هغو صفاتو په مقابل کې چې په لومړنيو آيتونو کې راغلي:

اَلحَمدُ لِلّهِ رَبِّ العَالَمِين

اَلرّحمنِ

الرّحيم

مَالِكِ يَومِ الدّين

د وروستيو آيتونو مطالب په دې شکل راغلي:

ايّاكَ نَعبُدُ وَ ايّاكَ نَستَعِين

اِهدنَا الصِّرَاطَ المُستَقِيم

صِرَاطَ الّذِينَ اَنعَمتَ عَلَيهِم

غَيرِالمَغضُوبِ عَلَيهِم وَلاَالضّالِين

نوموړی ترتيب دا مطلب په ګوته کوي:

يوازې هغه الله د عبادت وړ دی چې ستاينې ټولې هغه لره دي.

يوازې له هغه چا بايد مرسته وغوښتلی شي چې د عالمونو پالونکی او روزونکی رب دی.

بايد له رحمان خدای نه د هدايت او لارښوونې تمنا وشي نه له بل چا نه.

بايد الرحيم رب ته دانعاماتو او پېرزوينو دعا وشي نه بلې مرجع ته.

بايد د مالك الملك رب له غضب نه ووېرېږو چې د دنيا او عقبا مالك دی، نه د بل چا له قهر او غصې نه.

او بايد يوازې له دې نه په انديښنه کې وو چې د قيامت په ورځ د همدې مالك الملك الله جل شأنه په وړاندې د ګمراهانو په ډله کې ونه درېږو.

ځينې مترجمين د اووم آيت ترجمه داسې کوي:

نه د هغو کسانو لار چې غضب کړی شوي او نه د هغو کسانو لار چې ګمراهان دي.

خو دغه ژباړه سمه نه ده، غيرالمغضوب عليهم.... د الذين بدل يا صفت دی او دقيقه ترجمه همغه ده چې مونږ ليکلې: (له غضب کړی شوي او نه بې لارې دي).

علامه شبير احمد عثماني د کابلي تفسير معروف او منلی مفسر هم د دغو کسانو ترجمه د آيت د ترکيب خلاف ګڼي، دا ځکه چې‌که تاسو وغوا ړئ چې د الصراط لفظ په دې ځای کې علاوه کړئ نو د آيت ټول ترکيب بايد بدل کړئ، د الصراط په علاوه کولو سره ئې موجود ترکيب په خپل حال نه شي پاتې کېدی.

متأسفانه چا چې د علامه عثماني تفسير په پښتو ترجمه کړی، دا آيت ئې د ده د رأيې او نظر خلاف داسې ترجمه کړی: نه د هغو لار چې غضب پرې شوی (يهودان) او نه د هغو لار چې ګمراهان دي (نصارا).

ځينې نور هم له (المغضوب عليهم) نه يهود او له (الضالين) نه نصارا مرادوي، خو د د ې دواړو نطاق عام دی، په هر هغه‌چا ئې اطلاق کېږي چې د الله تعالی له پيرزوينو وروسته د ده د غضب ور ګرځېدلي او له هدايت نه وروسته ب ې لارې شوي، يهود او نصارا ئې يوه بېلګه ده.

سُبْحَانَكَ اللّهُمّ وَبِحَمْدِكَ، أشهد أن لاَ إِلَهَ إِلاّ أَنْتَ أَسْتَغْفِرُكَ وَأَتُوبُ إِلَيْكَ

البقره

د سورې پېژندنه

د دې مبارکې سورې نوم (البقرة) ده، دا د سورې د مضامينو عنوان نه، بلکې يوازې نوم دی، يعني هغه سوره چې د البقره ذکر په کې شوی. ۲۸۶ آيتونه لري، له څو محدودو آيتونو نه پرته ئې نوره ټوله سوره د مدني دور په لومړيو کې نازله شوې. پېغمبر عليه السلام دا سوره د قرآن سنام ګڼلې او فرمايي: هر څه خپله اوچته څوکه او لوړه لري، د قرآن لوړه او اوچته څوکه د بقرې سوره ده.

دا مبارکه سوره د (الف، ل، م) په دريو تورو پيل شوې، د سورې اساسي او محوري مطالب هم په دريو برخو کې راغلي، د دغو دريو برخو خلاصه د سورې په آخرې آيت کې داسې راغلې چې د آيت لومړۍ فقره ئې د لومړۍ برخې لپاره عنوان ګڼلی شو، دوهمه فقره ئې د دوهمې برخې لپاره او پاتې برخه ئې د دريمې برخې لپاره. د سورې له پيل نه تر ۷۱ آيت پورې لومړۍ برخه ده چې عنوان ئې (لا يُكَلِّفُ اللّهُ نَفْساً إِلا وُسعَهَا) دی، له ۷۲ آيت نه تر ۱۴۱ آيت پورې دوهمه برخه ده چې عنوان ئې (لَهَا مَا كَسبَت وَ عَلَيهَا مَا اكْتَسبَت) دی او په دې آيت ختمېږي (تِلْكَ أُمَّةٌ قَدْ خَلَت لَهَا مَا كَسبَت وَ لَكُم مَّا كَسبْتُمْ وَ لا تُسئَلُونَ عَمَّا كانُوا يَعْمَلُونَ) او دريمه برخه ئې له ۱۴۲ آيت نه د سورې تر پايه ده، چې په دې کې د ژوند د بېلابېلو برخو

په اړه لارښوونې او احکام راغلي.

د لومړۍ برخې په سر کې هغه کسان او د دوی ځانګړتیاوې ښودل شوې چې د قرآن له لارښوونو نه د ګټې اخیستو وړتیا او استعداد لري، د دوی پنځه مهم صفات په ګوته شوي، په غیب باور، د صلوة اقامه، انفاق، عدم تعصب، هر ما انزل الله منل او دنیا تلپاتې نه ګڼل. ورپسې ویل شوي چې د پورتنیو حقایقو کافران، نه هر کافر، یوازې هغه چې د پورتنیو ځانګړتیاوو د نشتوالي له امله کافران دي، په هیڅ توګه ایمان نه راوړي، د دوی پر زړونو او د دوی پر غوږونو مهر لګول شوی او پر سترګو ئې ځانګړې پرده ده، نه په خپله د حقیقت د پېژندو جوګه دي، نه د بل خبره اوري او نه دا بصیرت په کې شته چې د دوی چار چاپیر خورې نښې ئې سمې لارې ته هدایت کړي. بیا د هغو کسانو وضعه بیان شوې چې د دغو پورتنیو دواړو تر منځ دی، ځینې ئې یوې ته ډېر ورنږدې دي او ځینې ئې بلې ته، ځینې ئې داسې دي چې کله ئې رڼا ترسترګو شي، د دې په ځای چې دا رڼا ځان ته لارښود کړي او له تیارو ووځي، برعکس دا ځلانده رڼا د دوی د بیمارو سترګو نور او لید هم ختم کړي او ځینې ئې بیا داسې دي چې کله کله د حق په لوري څو ګامه واخلي، مخصوصاً هلته چې د حق په څنګ کې ئې دنیوی ګټه ترسترګو شي، خو بیا کله چې د خطر احساس وکړي، ودرېږي او ترشا شي. بیا ویل شوي چې څنګه کولی شئ هغه تقوی په ځان کې راپیدا کړئ چې په نتیجه کې ئې دا قرآن ستاسو لارښود ګرځي، دا تقوی د خپل هغه رب د عبادت په نتیجه کې ترلاسه کولی شئ چې تاسو او له تاسو نه مخکې خلك ئې پیدا کړل، هغه چې ځمکه ئې درته فرش او آسمان ئې درته سقف کړ، له آسمان نه باران وروي او په دې باران سره له ځمکې دانه او مېوه راشنه کوي، هغه چې ستاسو د لارښوونې لپاره ئې پېغمبر او د ده په لاس هغه کتاب لېږلی چې هیڅوك ئې د هیچا په مرسته د یوې وړې سورې په څېر څه نه شي راوړی، په کوم کې چې ستاسو د پوهولو لپاره نه د ماشې د مثال له راوړو ډډه شوې او نه تر هغه د کوم ستر شي، د ایمان خاوندان پرې پوهېږي چې دا هر څه حق او د دوی د رب له لوري دي، یوازې هغه کسان ورباندې کافران کېږي او له ایمان

راوړو ډډه کوي چې فاسق دي، ټولې هغه فطري اړیکې شلوي چې د دوی رب ئې د وصل او مضبوطه ساتلو امر کوي او په ځمکه کې فساد کوي، د دوی د انکار وجه دا نه ده چې د دوی د اقناع لپاره ئې کافي دلایل نه دي وړاندې کړي، وجه ئې د دوی فسق، فساد او له ټولو انساني حدودو نه سرغړاوی دی. په دې پسې د آدم علیه السلام د خلافت قصه راځي چې په ترڅ کې ئې همدا مطلب توضیح کېږي چې مکلفیت د ظرفیت په اندازه وي، ده ته د ځمکې خلافت په دې خاطر وسپارلی شو او پر ملائکو د دې مأموریت لپاره غوره وګڼلی شو چې د ملائکو په نسبت ئې علم او پوهه جامع وه، د هر څه د پېژندو او د هغه لپاره د خاص نوم وضع کولو هغه ځانګړتیا په کې شته چې نه په ملائکو کې وه او نه د ټولې ځمکې په سر په بل مخلوق کې. ملائکې په دې وګمارلی شوې چې د آدم لپاره سجده وکړي او په دې سره د کائنات ټول مخلوقات ده ته مسخر کړی شوو ، له شیطان نه پرته. بیا په جنت کې د آدم او د ده د زوجې علیهما السلام د استقرار او د شیطان د وسوسې له امله د ممنوعه ونې مېوه خوړل او د همدې په وجه له جنت نه د دوی د کوزېدو ذکر راځي، ګورئ چې له جنت او لوړو مقاماتو نه راپرېوتل هم د ښوئیدو نتیجه ده، که یو د تل لپاره ملعون او مردود کېږي، په خپله ئې اسباب برابر کړي او که بل ته د توبې قبلیدو سعادت په برخه کېږي په خپله ئې د دې شرف او سعادت ور ځان ته پرانیستی. همدا مطلب د بني اسرائیلو په قصې کې څېړل کېږي او د دوی په قصه کې ئې نورې تاریخي بېلګې وړاندې کېږي. په لږ دقت سره په دې پوهېدی شو چې د بني اسرائیلو دا قصې په حقیقت کې په جنت کې د آدم علیه السلام د استقرار او بېرته وتو تاریخي مثال او مزیده شرحه وړاندې کوي، دوی ته د من او سلوی ورکړه او له تیږې دولس چینې ورته راوتل، په جنت کې د آدم علیه السلام استقرار ته ورته او له فقر لوږې او ذلت او سپکاوي سره د دوی مخامخ کېدل، له جنت نه زمونږ د جد د کوزېدو بله بېلګه ده، آدم علیه السلام ته وویلی شو (اهبطوا منها) او بني اسرائیلو ته وویل شو (اهبطوا مصراً). هلته هم د ممنوعه ونې مېوه له جنت نه د محرومېدو باعث او دلته هم په من او سلوی اکتفاء نه کول او مزید غوښتل د هبوط

لامل. بیا په بني اسرائیلو کې د هغه ډلې ناوړه پابله چې د شنبې د ورځې حرمت ئې تر پښو لاندې کړ، د ګناه لپاره ئې مذهبي حیله جوړه کړه او مسخه شوه، بله بېلګه، د الله د عبادت له لوړ مقام نه راپرېوتل، هومره راپرېوتل چې سخوندر خپل معبود کړي، دا ئې بله بېلګه.

د سورې دوهمه برخه له دې نه پیل کېږي چې په بني اسرائیلو کې له دین نه د انحراف په وجه د داخلي قتلونو، له قاتل نه دفاع او یو د بل د تورنولو لړۍ پیل شوه، زړونه ئې د کاڼو په څېر سخت شول، علماوو ئې په دین کې تحریف وکړ، منافقانه چلند ئې غوره کړ، د مؤمنانو په مخ کې به ئې یو څه ویل او خپلو بې ایمانه ملګرو ته بل څه، له خپله لوري به ئې څه ولیکل او هغه به ئې د الله له لوري او د الهي کتاب برخه ګڼله، هدف به ئې د خلکو غولول او له دوی نه څه شکول وو، دین ئې په دنیا خرڅولو، د کورنیو نښتو لړۍ ئې هغه ځای ته ورسېده چې په دوی کې د مظلومانو نه سر خوندي وو او نه مال او عزت، بې وزلي به وژل کېدل او له خپل کور کلي به شړل کېدل، له الهي پېغمبرانو او له زړه سواندو مصلحینو او حق پالونکو داعیانو سره ئې مخالفت وکړ او د دوی د وژلو لپاره ئې ملا وتړله، هغه ځای ته ورسېدل چې سخوندر خپل معبود وګڼي او مخې ته ئې ګونډه شي، د شرك، عصیان او د حق د مخالفت لار ئې غوره کړه، د الله په غضب اخته شول، خو سره له دې ئې ګومان کاوو چې دوی مؤمنان دي، د الله غوره بندګان، د جنت یوازیني مستحق او له دوزخ نه د تل لپاره په امان کې، له دوی پرته بل څوك جنت ته نه شي ننوتلی!! خو له دغې ادعا سره سره له مرګ نه وېرېدل، له دنیا سره د دوې افراطي مینې او د الله په لار کې له جهاد نه کرکې، دې حد ته رسولي وو چې هر یوه ئې د زرهاوو کالو عمر تمنا کوله، که څه هم دا ژوند به ئې د ذلت او سپکاوي ژوند او د پردیو په اسارت او غلامۍ کې ژوند وو. د الله کتاب ئې داسې شا ته وغورځاوو لکه چې په هیڅ ئې نه پوهېږي، د دې په ځای ئې کوډو، تعویذونو او فال نیولو ته مخه کړه، لویه مشغله ئې دا وه چې ښځه له خپل مېړه نه رابېله کړي، د عبادت کوونکو بندګانو مخې ته ئې خنډونه راولاړول او د عبادت او ذکر ځایونو ته د دوی

د تلو مانع کېدل، خو له دې ټولو سره سره هغوی ځان د الله د خاصې کورنۍ غړي، د پېغمبرانو ورثه او ځای ناستي ګڼل او ابراهیم علیه السلام ته ئې ځان منسوباوو، الله تعالی د دوی په ځواب کې فرمايي: ابراهیم مشرك نه وو، خپلې اولادې ته ئې دا غوښتې وو چې د خلکو د ارشاد او هدايت لپاره ئې امامت او قيادت په برخه شي، خو الله تعالی د ده د غوښتنې په ځواب کې ویلی وو: دا مقام د ظالمانو نه شي په برخه کېدی، ابراهیم علیه السلام خو کعبه د دې لپاره جوړه کړه چې دا د امن کور وي، د امن وسيله وي، دلته خلك په ډاډ او اطمئنان سره د الله عبادت او ذکر وکولی شي، ده خو دا تمنا کړې وه چې د دې سيمې اوسېدونکي د الله شاکر بندګان وي، تل په دوی کې داسې پېغمبران مبعوث شي چې دوی ته دين وښيي او له ګناهونو نه ئې وژغوري، ده خو خپل اولاد ته د دې توصيه کړې وه چې د يوه الله عبادت به کوئ، د ابراهیم او ستاسو د جد يعقوب عليهما السلام توصيه خو دا وه، تاسو څنګه له خپل شرك، فساد، ظلم، د دين او دينداراتو له دښمنۍ سره سره ځان هغوی ته منسوبوئ؟! دا برخه په دې آيت پای ته رسي: تِلْكَ أُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ لَهَا مَا كَسَبَتْ وَلَكُم مَّا كَسَبْتُمْ وَلَا تُسْـَٔلُونَ عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ *

دريېمه برخه په بېلابېلو احکامو شامله ده او د سورې تر پايه دوام کوي، په سر کې د قبلې حکم او مربوط بحثونه ئې، بيا د الله په لار کې ثبات او استقامت او د خوف او لوږې په حالت کې صبر او زغم له لاسه نه ورکول، په کړاوونو کې الله ته رجوع او په لمانځه سره د ده مرسته ترلاسه کول، د حق له کتمان نه ځان ساتل، په حلال او پاکيزه رزق قناعت او اکتفاء او له حرامو ډډه، د (صدق) او (تقوی) لپاره شرق يا غرب ته مخ اړول، دا او هغه قبله غوره کول، معيار نه ګڼل بلکې په الله، آخرت، ملائکو، کتابونو او پېغمبرانو ايمان، له يتيمانو او مسکينانو سره مالي مرسته او د غلامانو او پوروړو د ژغورنې لپاره خپل غوره او محبوب مال وقف کول، لمونځ، زکات، په خپلو ژمنو وفا، په ستونزو، کړاوونو او خاص طور د جنګ په ميدان کې صبر، اصلي معيار ګڼل او همدا د صدق او تقوی نښې منل،. بيا د قصاص حکم راځي او فرمايي چې په دې به هم باور لرئ، هم به ئې منئ او هم به هغه

د ژوند د تحفظ او د خلکو د سر مال د خوندي پاتې کېدو وسیله ګڼئ،. ورپسې د وصیت کولو او بیا د روژې حکم او د روژې د بحث په منځ منځ کې دا امر شوی چې په ناروا به د خلکو د مالونو له خوړلو او حکامو ته له رشوت ورکولو ځان ساتئ، ورپسې د قتال او د الله په لار کې د جنګېدو په اړه ابتدائي او مقدماتي لارښوونې او احکام راغلي، بیا د حج او عمرې احکام او بیا دا حکم چې په اسلام کې په ټوله معنی داخل شئ، د ژوند هیڅ برخه مو باید له اسلام نه بهر پاتې نه شي، د انفاق حکم او په دې لړ کې یو ځل بیا د الله په لار کې د جنګ په اړه نور هدایات او د مهاجر او مجاهد فضایلو ته اشاره، د شراب او قمار تحریم، د یتیمانو د مال حفاظت او ښه ساتنه، د نکاح، مهر، طلاق، عدت، رضاعت او د کورني ژوند د ګڼ شمېر نورو قضایاوو په ارتباط تفصیلي او دقیق احکام راځي، ورپسې یو ځل بیا د قتال په اړه او په هغه کې د زعامت او مشرتابه د ونډې په هکله مفصل بحث، له تاریخي مثالونو سره ئې راځي او د الله په لار کې د انفاق په هکله ډېر مفصل بحث کېږي، د سود د تحریم حکم او د بدو پایلو بیان ئې راځي او د دغو احکامو د لړۍ په پای کې د قرض او پور د راکړې ورکړې په ارتباط جامع احکام ذکر کېږي.

دا مبارکه سوره په هغو دریو جامع آیتونو پای ته رسي چې خلاصه ئې دا ده:

د آسمانونو او ځمکې هرڅه د الله دي، که د خپل زړه خبرې مو ښکاره کړئ یا ئې پټې کړئ، الله به د هغوی محاسبه درسره کوي، چا ته چې وغواړي بخښنه به ورته وکړي او څوك چې وغواړي تعذیب به ئې کړي او الله په هر څه ښه قادر دی.

پېغمبر او مؤمنان پر هغه څه باور لري چې د خپل رب له لوري ورته نازل شوي، ټولو پر الله، پر ملائکو ئې، پر کتابونو ئې او پر پېغمبرانو ئې ایمان راوړی، وینا ئې دا ده چې د الله د پېغمبرانو په هیڅ یوه کې فرق نه کوو او همدا وایي چې مونږ ستا حکم ته غوږ نیسو او اطاعت کوو، ستا غفران او بخښنه غواړو او ستا په لور مو درتګ دی.

او وروستی آیت د ټولې سورې خلاصه او درې فقرې ئې د سورې د دریو برخو لپاره عنوانونه، (الله هیڅوك له خپل ظرفیت نه لوړ نه مکلف کوي) د لومړۍ برخې

عنوان، (ده لره خپلې لاس ته راوړنې دي او پر ده ئې خپلې لاس ته راوړنې) د دوهمې برخې لپاره عنوان او آخري فقره ئې چې د څو دعاګانو په بڼه راغلې، د ټولو هغو احکامو لپاره عنوان دی چې په دريېمه برخه کې راغلي: اې زمونږ ربه! په دې مو ونه نيسې چې په هېره څه وکړو يا خطا رانه وشي، اې زمونږ ربه! پر مونږ هغسې درونډ پېټی مه ږده چې له مونږ نه پر مخکنيو دې ايښی وو، اې زمونږ ربه! او پر مونږ هغه پېټی مه ږده چې توان ئې نه لرو، زمونږ (له ګناهونو) نه تېر شه، مونږ ته بخښنه وکړه، پر مونږ رحم وکړه، ته مو مولا يې، نو پر کافرانو بريا را.

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

ÇÈ `ŠÉßÙÿ “ ÝÅé ïn‹ü ¡= ƒ‘ Ẅ Ü »GÅ6 ØŠ$7 ÿºŒ ÇÈ $9#

[۱]- ا- ل - م

[۲]- دا همغه کتاب دی، شك په کې نه شته، د متقيانو لپاره هدايت.

(۱)- دا سوره د (ا- ل- م) په دريو حروفو پيل شوې، په دې هکله مو لاندې څو ټکي په پام کې وي:

د قرآن ۲۹ سورې په دغسې مقطعاتو حروفو پيل شوې.

د دې حروفو په تفسير کې له پېغمبر عليه السلام نه هيڅ روايت نه شته، په صحابه وو کې هيچا له هغه نه په دې اړه پوښتنه نه ده کړې.

صحابه وو ته منسوب آراء مختلف دي او په اسنادو ئې هم ملاحظات وارد شوي. د همدې لپاره مفسرينو بېل بېل آراء وړاندې کړي، طبيعي ده چې د صحيح حديث او موثقو رواياتو په شته والي کې مفسرينو بېل بېل آراء نه ورکول.

د جاهليت د دور په ادبياتو کې هم د دې بېلګې په نظر راځي چې ليکوالانو

خپلې ليکنې په دغسې حروفو پيل کړې، له دې معلومېږي چې په هغه وخت کې هر څوك د دې په معنى پوهېدو، خو وروسته وروسته دا اسلوب پرېښودل شوى او وروستنيو ته ئې په مطلب پوهېدل ګران شوي.

که په دغو حروفو پيل شوو سورو ته لږ په دقت سره ځير شئ نو وبه ګورئ چې د هرې سورې د محوري او اساسي موضوعاتو شمېر د همدغو حروفو په تناسب وي، په يوه حرف شروع شوې سورې کې يوه اساسي موضوع او په دوه او دريو شروع شوو کې دوه او درې اساسي موضوعات څېړل شوي. که دا حروف د ا-ل-م په څېر په يوه بل پسې په خپل هغه ترتيب راغلي وي چې د هجا حروفو په لړ کې ئې لري، په سر کې الف او په پای کې (ياء)، نو موضوعات هم يو په بل پسې مرتب څېړل شوي او که د ط-س-م په څېر په يوه بل پسې مرتب نه وي راغلي، نو موضوعات ئې هم په همدې شکل ګډ او يو ځای څېړل شوي. که منظم او مرتب راغلي وي نو د موضوعاتو خلاصه د سورې په وروستي آيت کې راځي او که نامرتب وي نو خلاصه ئې په وروستيو څو آيتونو کې راځي. لکه چې د دې سورې په پېژندنه کې مو ويلي دا سوره په دريو برخو وېشل شوې او خلاصه ئې په وروستي آيت کې راغلې.

(۲)- دا کتاب که څه هم مخاطب ئې هرڅوك دی او هر چا ته حقايق بيانوي، هر چا ته ئې په مطلب پوهېدل آسان کړی شوی او د انسان د فهم مستوی ته راکوز کړی شوی، خو له لارښوونو نه ئې ګټه اخيستل خاص او ځانګړي صفات غواړي، په چا کې چې دا ځانګړي مواصفات نه وي هغه ئې هم له منلو عاجز دی او هم ئې په لارښوونو له عمل کولو. په دې آيت کې دا صفات د (تقوی) په لفظ کې راخلاصه شوي او ويل شوي چې (هدايت متقيانو لره) خو په وروستيو آيتونو کې ئې تفصيل او شرحه داسې راغلې چې د دغو ځان ساتونکو متقيانو ايجابي صفات بيان شوي، نه هغه څه چې دوی ترې ځان ساتي او په نتيجه کې ئې دا وړتيا ترلاسه کوي چې قرآن ئې لارښود شي. له دې ډله کوي چې يوازې حاضر، د ده د پښو مخې ته پراته او په سترګو ليدل کېدونکي شيان ومني او له نورو نه انکار وکړي، د هغو اړيکو

له غوځولو نه ځان ساتي چې د ده انساني فطرت ئې تقاضا کوي، که دا د ده او د الله تر منځ وي، که له انسانانو سره او که د الله له نور مخلوق سره، له بخل نه ډډه کوي، له تعصب نه ځان ساتي، دا دنيا ابدي او تلپاتې نه ګڼي، دا مني چې دا دنيا نه تل وه او نه به تل پاتې وي.

ÇÌÈ bqàÿZãbß»Z%- ‘ $Êr o4 Á 9$bq& Ér Í= ó9$ bqä3s-ãûï%$

---

[۳]- هغه چې په غيب ايمان راوړي او لمونځ ترسره کوي او له هغه څه چې مونږ ورروزي کړي انفاق کوي.

---

(۳)- په دې مبارك آيت کې د دغو متقيانو درې صفتونه په ګوته شوي:

په دې ئې باور وي چې د ده له سترګو پټ او له حواسو او ادراك نه بهر هم څه شته، لنډ نظره نه وي، خپلې سترګې، احساس او ادراك د شته والي لپاره معيار او ملاك نه ګڼي، دا مني چې د ده له لنډ او محدود نظر نه آخوا هم کېدى شي څه وي، څوك چې خپلې سترګې او حواس د شته والي معيار وګڼي د دغه کتاب له لارښوونو نه هيڅ برخه نه شي ترلاسه کولى، قرآن د بني اسرائيلو په څېره کې د دې بېلګه وړاندې کوي او فرمايي: دوى د همدغې بيمارۍ په وجه موسى عليه السلام ته وويل، ترڅو چې الله په ښکاره او ښکاره ونه ګورو ايمان نه راوړو.

د هغو اړيکو په ټينګ ساتلو باور لري چې د ده انساني طبيعت ئې غوښتنه کوي، که دا له خپل خالق سره وي او که له خپل همنوع سره، د هغو په څېر نه وي چې الله تعالى په همدې سوره کې داسې معرفي کړي: وَ يَقطَعُونَ مَا أمَرَ اللّهُ بِهِ أن يُوصلَ و يُفسِدُون فِي الأرض.

دا مطلب د الرعد په سوره کې په دې صيغه راغلى:

إنمَا يَتَذَكّرُ أولُوا الألبَبِ* الّذِينَ يُوفُونَ بِعَهْدِ اللّهِ وَ لا يَنقُضونَ

الْمِيثَاقَ*وَ الَّذِينَ يَصِلُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَن يُوصَلَ وَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ
وَ يَخَافُونَ سوءَ الحِسَابِ* الرعد:۱۹-۲۱

يوازې عقلمن کسان پند اخلي، هغه چې د الله په عهد وفا کوي او دا تړون نه ماتوي او هغه چې وصلوي هغه څه چې الله ئې د وصلولو امر کړی او له خپل رب نه وېرېږي او له بد حساب نه ترهه لري.

دا کتاب ګام په ګام قربانۍ ته بلنه ورکوي، هغه څوك ئې منلی شي چې قربانۍ ته چمتو وي، طماع، حريص او بخيل نه وي، برعکس دې ته تيار وي چې خپل شته د الله په لار کې، د يوه بې وزلي انسان د لاس نيوي لپاره او يا د يوه مقدس او سپېڅلي هدف د تحقق په خاطر وقف کړي.

---

bqãiqãóã í•ÅFý$r 7îö `Ë AìRé$Br 7øĵ AìRé$ÿì bqãBsãûïi%$r

ÇÍÈ

---

[۴]- او هغه چې پر تا نازل شوي (کتاب) هم ايمان راوړي او په هغه هم چې له تا نه مخکې نازل شوي او دوی په آخرت يقين کوي

---

(۴)- دلته د دوی دوه نورې ځانګړتياوې ښودل شوې:

- د خاص فکر او مذهب په اړه تعصب نه لري، حق او حقيقت مني، که څه هم دا د ده د مذهب خلاف وي او د ده د دښمن له لوري وړاندې شوی وي، داسې نه لکه بني اسرائيل چې ويل به ئې: يوازې له خپل پلار، نيکه نه راپاتې مذهب منو او يوازې په هغه څه ايمان راوړو چې د الله له لوري پرمونږ او زمونږ پر پلار نيکه نازل شوی، خو که په بل چا نازل شوی وي ايمان ورباندې نه راوړو.
- دا دنيا ابدي او تلپاتې نه ګڼي، په دې ئې باور وي چې دا دنيا نه تل وه او نه به تل پاتې وي، له دې وروسته بله دنيا داسې راتلونکې ده لکه چې دا نه وه او راپيدا

شوه. دنيا پرستان او هغه چې هرڅه په دې دنيا کې راخلاصه کوي په دې کتاب له ايمان راوړو عاجز دي.

ÇÎÈ šc qߊ îÿ7ÍGSÛ7Í»9rãé bÛ¸ÎŞ `Ï “ Ÿ4Ø7Í»9ré

---

[۵]- دوی د خپل رب په لاربښوونې (سم) دي او همدا دوی بريالي دي.

---

(۵)- دغو کسانو ته الله تعالی د هدايت دروازې پرانيزي، لاربښوونه ئې کوي، د الله دا کتاب ئې لاربښود شي او د دنيا او عقبی سعادت او بريا ئې په برخه شي.

---

bqäÏsãŸ bÎdöÉZêb9 P& bß?ö‹ R&ä óÛÎæ ã‡q™ (rãÿ. šú ïÏ%$bÎ)

bß9r ×q»±Ïî bÖÏì»Á/ö #?ãr bÛÏëð™ 4?ãr bÛÎqè4?ã ª! $NFz ÇÏÈ

ÇÏÈ ÒŠÏàã ë>#‹ã

---

[۶]- يقيناً هغه چې کافران شوي، په دوی برابره ده چې وئې وېروې يا ئې ونه وېروې، ايمان نه راوړي.

[۷]- الله د دوی پر زړونو او د دوی په غوږونو مهر لګولی او پر سترګو ئې ځانګړې پرده ده او دوی لره ستر عذاب دی.

---

(۶) په چا کې چې پورتني صفات نه وي، غيبي شيان نه مني، د صلوة په قائمولو اعتقاد نه لري، بخيل او حريص وي او انفاق ته چمتو نه وي، متعصب وي او دا نه مني چې اوسنۍ دنيا پای او انتهاء لري، هغوی په دې کتاب د ايمان راوړلو جوګه

نه دي، دا ظرفیت او استعداد نه لري چې د دې کتاب له لارښوونو نه ګټه واخلي. نو خپل وخت د داسې کسانو په قانع کولو مه ضایع کوه، د دوی په ځای هغو خلکو ته مخه کړه چې د حق پېژندو تنده او تلوسه په کې ګورې. د همدې سورې په **۵۵**، **۷۵**، **۷۶**، ۷۷، ۹۱، ۹۲، ۱۷۰، ۱۷۷ او ګڼ شمېر نورو آيتونو کې به وګورې چې بني اسرائیل د همدغو خصلتونو په وجه له ایمان نه محروم شول.

(۷)- دا آیت مونږ ته ښیي چې کله کله انسان داسې مرحلې ته ورسي چې د هدایت کېدو ټول امکانات ئې ختم شي، ټولې لارې ورباندې وتړل شي، زړه ئې سخت، د نصیحت اورېدو استعداد ئې منکوب او بصیرت ئې ختم شي، نه د حق خبره مني، نه نصیحت ورباندې تأثیر کوي، نه له پېښو پند اخلي او نه د عبرتناکو صحنو له لیدو نه متأثر کېږي. نه په خپله د حقیقت د پېژندو جوګه وي، نه د بل خبره اوري او نه دا بصیرت په کې وي چې د دوی چار چاپېر خورې نښې ئې سمې لارې ته هدایت کړي، خپل ګناهونه ئې دغه حالت ته ورسوي. الله تعالی هیڅوك په داسې څه نه ګماري او داسې څه ورسره نه کوي چې په خپله د هغه وړتیا ونلري. په لاندې مبارك حدیث کې دا خبره واضح شوې چې د انسان زړه څنګه له نېك او بد عمل نه متأثر کېږي، څنګه ګناه او عصیان انسان هغه حالت ته ورسوي چې نور نو ښه او بد ورته یو شانته شي:

قَالَ حُذَيْفَةُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللّه يَقُولُ: «تُعْرَضُ الْفِتَنُ عَلَى الْقُلُوب كَالْحَصِير عُودا عُودا. فَأَيُّ قَلْبٍ أُشْرِبَهَا نُكِتَ فيه نُكْتَةٌ سَوْدَاءُ. وَأَيُّ قَلْبٍ أَنْكَرَهَا نُكتَ فيه نُكْتَةٌ بَيْضَاءُ. حَتَّى تَصِيرَ عَلَى قَلْبَيْنِ، عَلَى أَبْيَضَ مثْل الصَّفَا. فَلاَ تَضُرُّهُ فتْنَةٌ مَا دَامَت السَّمَاوَاتُ وَالأَرْضُ. وَالآخَرُ أَسْوَدُ مُرْبَاداً كَالْكُوزِ مُجَخِّيا لاَ يَعْرِفُ مَعْرُوفَا وَلاَ يُنْكرُ مُنْكَرا. إلاَّ مَا أُشْرِبَ منْ هَوَاهُ». رواه مسلم

حذیفه رضي الله عنه وایي: له رسول الله صلی الله علیه وسلم نه مې واورېدل چې فرمایل ئې: فتنې پر زړونو باندې داسې راوړاندې کېږي لکه د پیزي کړکې یو په بل پسې، نو هر زړه چې پرې خړوبه شي یو تور ټاپې په کې راپیدا شي او هر زړه چې ترې کرکه وکړي، سپین ټاپی په کې راپیدا شي، تر هغه چې

دا زړونه دوه ډوله شي، يو ئې تك سپين لكه سپينه ښوی تیږه، چې تر څو ځمكه او آسمان وي هيڅ فتنه به تاوان ورونه رسوي او بل ئې تك تور لكه توره تيږه، لكه سرلاندې كوزه (چې څه په كې نه شي تم كېدی)، نه ښه ښه گڼي او نه بد بد، له خپل هوی او هوس نه پرته بل څه زړه ته نه پرېږدي.

ÇÑÈ ûüÏBs-3Î Nèd $Br ÌÅy $Qöx9$#r « $Î $YB#ä Aqà)ƒ `B Ä $Y9$`Ïr

[۸]- او د خلكو ځيني داسې دي چې وايي: پر الله او د آخرت پر ورځ مو ايمان راوړی، حال دا چې دوی مؤمنان نه دي.

(۸)- ډېر خلك داسې دي چې وايي په الله او آخرت ايمان لرو خو ايمان نه لري او ډېر بيا داسې چې ځان مؤمن گڼي خو مؤمنان نه دي او ځينې بيا داسې چې ته ئې له ظاهری حالت او عباء او قباء نه د مسلمان گومان ورباندې كوې، خو مسلمان به نه وي، دا ځكه چې ايمان نه په ادعاء دی، نه په هيلې او تمناء او نه په لباس او عباء او قباء، ليس الايمان بالتمني و لا بالتحلي و لكن هو ما وقر في القلب و صدقه العمل: ايمان نه په تمناء دی او نه په حليې او ظاهري لباس، بلكې هغه داسې څه دی چې په زړه كې ځای نيسي او عمل ئې تصديقوي او په شته والي ئې شهادت وركوي.

$Br bqããë‰ø)t $Br (q?B#ä ûïÏ%©!$#r ©!$# šc qããÏ‰»sƒä† šc qããë¨Rr Ng¡ÿ

$JÎ Øši& ë># ‹ ã óOgs9r $ZÊ •B ª! $NèdŠ#“ù ÖÚ •B NgÎ/qè=’Î ÇÒÈ bráãèô±„

ÇÈ bqç/É‹õ3ƒ (q?R%.

[۹]- له الله او له مؤمنانو سره خدعه کوي، خو له ځانه پرته بل څوك نه شي غولولی، خو نه پوهېږي.
[۱۰]- په زړونو کې ئې خاصه بيماري ده، نو الله ئې بيماري ورزياته کړه او دوی لره دردناك عذاب دی، په دې خاطر چې دروغ وايي.

---

(۹)- دوی هم له الله سره خدعه کوي، هم له مؤمنانو سره او هم له خپل ځان سره، خو له ځان نه پرته بل څوك نه شي دوکه کولی. دوی د خپلې هرې ګناه لپاره مذهبي توجيه او شرعي حيلې جوړوي، دا کار ئې داسې دی لکه له الله سره خدعه او دوکه، له مؤمنانو سره هم خدعه کوي، د هغوی په وړاندې د ايمان او اخلاص تيره په سينه وهي، خو په دروغو او د دوی د غولولو لپاره، خو الله تعالی فرمايي چې په دې خدعو سره يوازې ځان او د ځان په څېر خلك غولولی شي، نه الله او نه مؤمنان، ډېر بې شعوره دی چې ګومان کوي دا خدعه به ئې خپل مقصد او منزل ته ورسوي.
(۱۰)- د دوی زړونه بيمار او ژبې ئې دروغجنې دي او همدا د دوی د نفاق سترې نښې دي. د نفاق بيماري به ئې ورځ په ورځ زياتيږي، په دنيا او آخرت کې به په دردناك الهي عذاب اخته وي، په دنيا کې به تل په وېره او اضطراب کې وي او د مسلمانانو برياوې به ئې ځوروي او په آخرت کې به ئې د دوزخ تر ټولو ژوره کنده او تر هرچا سخت عذاب په برخه وي.

له دې مبارك آيت نه معلومېږي چې د نفاق تر ټولو ستره نښه دروغ ويل دي، پېغمبر عليه السلام فرمايي: د منافق درې نښې دي، په چا کې چې دا ټولې نښې وي خالص منافق دی او په چا کې چې ئې يوه وي په هغه کې د نفاق يوه نښه ده، که څه هم روژه نيسي، لمونځ کوي او د ځان په هکله ئې ګومان دا وي چې مؤمن دی:

- چې خبرې کوي دروغ وايي.
- چې وعده وکړي په شا کېږي.
- چې امين ونيول شي خيانت کوي.

ÇÊÈ šcqßsÎóÁãB ßtøtwU $yJ¯RÎ) (#þqä9$s% ÇÚöF{$# 'Îû (#rßÅ¡øÿè? w öNçlm; ü@Ï% #sŒÎ)ur

ÇÊËÈ brããèô±o„ w `Å3»s9ur brßÅ¡øÿßJø9$# ãNèd öNåk¨XÎ) Iwr&

---

[۱۱] چې کله ورته وویلی شي: په ځمکې کې فساد او تباهي مه کوئ، وایي: مونږ خو په یقین سره مصلحین یو.
[۱۲]- خبردار چې همدا دوی مفسدین دي خو نه پوهېږي.

---

(۱۱)- له دښمن سره خپلې پټې او څرګندې اړیکې داسې توجیه کوي چې ګواکې د روغې جوړې لپاره لګیا دی، مصلح دی او جګړې نه خوښوي، غوارې د نښتو او جګړو مخه ونیسي او د روغې جوړې کوم صورت راپیدا کړي!!
(۱۲)- خو په حقیقت کې لوی مفسد او د فساد اصلي عامل دی، د مسلمانانو په لیکو کې هم د فساد باعث او پر مسلمانانو باندې د دښمنانو د هر برید هڅوونکی هم دی، همدا منافقین دي چې دښمن پر مسلمانانو باندې بریدونو ته هڅوي، دښمن په خپل هر برید تر ټولو د مخه او تر هرڅه زیات په دغو منافقینو حساب کوي، اطلاعات له دوی نه ترلاسه کوي، د مسلمانانو په لیکو کې اختلافات دوی راولاړوي، له مقاومت نه د لاس اخیستو روحیه دوی راپیدا کوي، که دا منافقین نه وي نه به دښمن پر مسلمانو برید ته زړه ښه کړي او نه به د دوی د کوم سنګر په نیولو موفق شي. د صلح غوښتنې تر غولوونکې پردې لاندې خپله ناولې څېره پټوي او د مسلمانانو او واقعي صلحې په ضد هغه څه کوي چې څرګند دښمن ئې له کولو عاجز دی.

âä$gÿ¡9$# z`B#uä !$yJx. ßÏB÷sçRr& (#þqä9$s% â¨$Z9$# z`B#uä !$yJx. (#qãZÏB#uä öNçlm; ü@Ï% #sŒÎ)ur

ÇÌÈ bqß=ê/ žv `Åù9r ãtgÿ¬ 9$Sãd bßÎ) w&

[۱۳]- او چې کله ورته وویلی شي: د دغو خلکو په څېر ایمان راوړئ، وایي: آیا د دغو کم عقلو په څېر ایمان راوړو؟! پام کوه چې همدا دوی په خپله کم عقله دي خو نه پوهېږي.

(۱۳)- کله چې منافقینو ته وویلی شي: تاسو هم د دغو نورو مؤمنانو په څېر شئ، کوم چې اخلاص لري، له دښمن سره نه پټې اړیکې لري نه څرګندې، د الله په لار کې قرباني ورکوي، ستونزې او کړاوونه ګالي، د دوی ځواب به دا وي: غواړئ مونږ هم د دغو کم عقلو په څېر شو؟ تل او د زمانې په هر پړاو کې به وګورئ چې منافقین ځانته (مصلح) او (روښان فکر) وایي او مخلص مؤمنان افراطي، بې عقله او ناپوه ګڼي، د دوی له نظره دا لویه بې عقلي ده چې څوك له خطرونو سره ډغرې ووهي، د یوه مقدس هدف او کوم دیني آرمان لپاره خپل سر او مال قرباني کړي، ستونزې او کړاوونه وګالي، د نورو د راحت او آرامۍ لپاره له خپل راحت او آرامۍ نه تېر شي او خپل آرام ژوند په خطر کې واچوي. د دوی په معیارونو کې هغه کسان هم ناپوه او بې عقله دي چې په چل ول نه پوهېږي، له هر چا سره ئې معامله صادقانه وي، په خاصو اصولو باور لري، خپل دوستان او دښمنان د اغراضو له مخې نه بلکې د اصولو او ضوابطو په رڼا کې ټاکي، په خپلو ژمنو وفا کوي او پر خپله خبره ودرېږي. هوښیار هغه دی چې په هر کار کې او له هر چا سره په هرې معاملې کې خپلې ګټې په نظر کې ولري، د ګټې لپاره هر کار جائز وګڼي، د اخلاص، همت، مېړانې او ایثار تر نامه لاندې داسې څه ونکړي چې ګټې ئې په خطر کې واچوي. شهید، زخمي، بندي، مهاجر او په سنګر کې پروت مجاهد، د دوی له نظره ډېر ناپوه او نافهمه کسان دي. چې ورته وویلی شي: تاسو هم د دوی په څېر اخلاص وښیئ، ایمان مو د دوی په څېر کړئ، وایي: د دغو لیونیو او بې عقلو په څېر ایمان

راوړو؟!

$RÎ {þø$% tûïÏ%©!$# (#qà)s9 #sŒÎ)ur $YB#ä {þø$% (#þqä9$s% (#qãZtB#uä tûïÏ%©!$# (#qà)s9 #sŒÎ)ur

tûïÏ%©!$# ’Î) (#öqn=yz #sŒÎ)ur ä–Ìöκ ª!$# çGÎ bräÌöκtJó¡tB ß`øtwU $JRÎ) öNä3yètB

çGÎ bqßJèyJtƒ

[۱۴]- او چې کله له مؤمنانو سره مخامخ شي وايي: ايمان مو راوړی، خو چې کله د خپلو شيطانانو په لور ګوښه شي؛ وايي: مونږ يقيناً له تاسو سره يو، مونږ خو هسې "په دوی" ملنډې وهونکي يو.
[۱۵]- الله په دوی باندې استهزاء کوي او په خپل طغيان کې ورته مهلت ورکوي، په داسې حال کې چې لالهانده وي.

(۱۴-۱۵)- دوی تل خپله څېره بدلوي، په هرې ټولنې کې ځان د دوی په څېر کړي، له هر يوه سره د دوستي او ملګرتيا خبره کوي، خو په حقيقت کې نه د چا دوست وي نه ملګری، د خپل غرض په لټه کې وي، د مؤمنانو د برياوو په وخت کې د دوی خوا ته راشي او په ډېر تأکيد سره وايي: مونږ هم ايمان راوړی!! خو چې د کفر د جبهې له شيطانو مشرانو سره ګوښه شي نو نه يوازې دا چې له خپل کفر او بې ايمانۍ نه ډاډ ورکوي بلکې د مؤمنانو خوا ته تګ او څه وخت د دوی په څنګ کې پاتې کېدل هسې په دوی ملنډې وهل ګڼي. دوی ګومان کوي چې په دې سره کولی شي دواړه خواوې دوکه کړي او له هر يوه نه امتيازات ترلاسه کړي، خو په حقيقت کې الله تعالی د دوی د منافقانه عمل مناسبه او ورته جزا ورکوي، هيڅوک وربادنې باور نه کوي، هيڅوک ئې خپل دوست نه ګڼي، هر څوک د ذليل، سپك او بې اعتباره انسان په سترګه ورته ګوري.

(qç‰. $Br ÏŒgê»gÏk Mtž‘ $Jù 3y‰ÏGöÎ '#»=Ò 9$$(ãžlÔ$$ûïÏ%©!$# 7Í»¯9'ré&

ÇÊÏÈ šúïÏ‰GôgãB

---

[۱۶]- دا همغه ډله ده چې ضلالت ئې په هدایت پېرلی، خو نه ئې تجارت ګټه وکړه او نه هدایت شوي دي.

---

(۱۶)- دوی د ایمان سودا کوي، د ایمان او اعتقاد په اړه ئې هم معامله داسې وي لکه د یوه بازاري تاجر، خو نه په خپل تجارت کې څه ګټه ترلاسه کولی شي او نه خپل غرض ته د رسېدو لار موندلی شي، تل په خپل نفاق او ضلالت کې لالهانده او مضطرب.

ª!$=dŒ ¼ãöm $B ôNuä!$|Êr& !$£Jn=sù #Y‘$tR ‰s%öqtGó™$# “Ï%©!$# È@sVyJx. óOßgè=sVtB

Ÿw ;MºyJè=àß ’Îû öNà2x.ts?ur öNÏdÍ‘qãZÎ/ ÇÊÐÈ tbrçŽÅÇö7ãƒ

ÇÊÑÈ bqãèÅ_ötƒ

---

[۱۷]- مثال ئې د هغه چا مثال ته ورته دی چې اور ئې بل کړ، خو چې کله ئې د ده ماحول روښانه کړ، الله د دوی (د بصیرت) نور ختم کړ او په داسې تیارو کې ئې پرېښودل چې څه نهویني.

[۱۸]- کاڼه، ګونګیان او ړانده، نو بېرته راګرځېدی نه شي.

(۱۷-۱۸)- په دې مثال کې د منافقینو یوه ډله هغو کسانو ته ورته ښودل شوې چې

په تیاره کې روان وي، ناڅاپه ئې څوك مخې ته اور بل کړي، چې کله دا اور د بلوونکي شا او خوا روښانه کړي او رڼا ئې د دوی ترسترګو شي، د دې په ځای چې دا رڼا ئې لاربښودونکې شي او د دې په مرسته خپله لار بیامومي، برعکس رڼا د دوی د سترګو د نور د ختمیدو باعث شي. رڼا وګوري خو د دوی خپل حالت داسې دی چې له رڼا نه د ګټې اخیستو په ځای د سترګو مخکنی نور هم له لاسه ورکړي. الله تعالی د دوی د سترګو نور ختم کړي، دا د الله سنت دی چې بیمارې سترګې د رڼا په لیدو سره خپل نور له لاسه ورکړي. خو داسې ړانده دي چې د بل خبره هم نه اوري، له بل نه د لارې په اړه د پوښتنې ژبه هم نه لري.

د دې مثال په هکله څو خبرې په پام کې وساتئ:

له (ذهب الله بنورهم) نه مراد د دوی د سترګو نور ختمول دي، د آیت په وروستۍ برخې کې د (عمي: ړانده) ذکر همدا مطلب افاده کوي. په ورپسې مثال کې د (و لو شاء الله لذهب بسمعهم و ابصارهم: که الله غوښتې وي نو د دوی سمع او بصر به ئې ختم کړي وو) نه هم دغه مطلب معلومیږي. له (لایرجعون) نه معلومیږي چې دا ډله له ړندېدو وروسته د اور خوا ته درومي، نه په خپله لار ویني چې په اور کې له لوېدو ځان وژغوري، نه د بل غږ اوري او نه بل ته غږ کولی شي چې لار وروښيي، ځکه ړانده، کاڼه او ګونګیان شوي، د پتنګانو په څېر ځان په اور ستې کوي. له لاندې حدیث نه چې بخاري، مسلم او ترمذي هم رااخیستی معلومیږي چې د دې مثال شرحه همدا ده چې مونږ بیان کړه، حدیث دا دی:

عن ابي هريرةَ رضيَ اللّه عنه أنه سمعَ رسولَ اللّه صلى الله عليه وسلم يقول: «إنما مَثَلي ومثَلُ الناس كمثل رجل استوقَد ناراً، فلما أضاءت ما حولهُ جعل الفَراشُ وهذه الدوابُّ التي تقع في النار يقعنَ فيها، فجعلَ الرجلُ يزَعُهنّ ويغلبنَه فيقتَحمنَ فيها فأنا آخذ بحُجزِكم عن النار وأنتم تقتحمون فيها».

زما او د خلکو مثال داسې دی لکه څوك چې اور بل کړي، کله چې د ده شا و خوا روښانه کړي، پتنګان او هغه خزندګان چې په اور کې ځان اچوي، ورلوېږي، نو دا کس ئې مخنیوی کوي خو ورباندې غالب شي او په اور کې

ورغورځي، زه هم تاسو رانيسم او له اوره مو راګرځوم خو تاسو په کې ننوځئ.
عجيبه ده چې له دغو صراحتونو سره سره ځينې له دې مثال نه داسې تعبيرونه وړاندې کوي چې هم د آيت له سر او پای سره اړخ نه لګوي او هم له دغه نبوي حديث سره مغايرت لري!!

---

pÎ Lèê» ¹ & bqèø ×ör Óã'r M»KèB ïŠï ä$J¡¡ 9$ `ÏB 5=hÁ. r&

Š3ƒ ÇÈ ûïÌÿ»3ø Ý ŠÏè ª! $ur ÏNöqJø$ '‹n Ëã°qÁ 9$ `ÏB NÍÍ#Œ#ä

(qä$% NÍŽæ N=ß& #Œ)r ÏŠï (ö±B Nßg9 ä$Ê & $J=ä Nèd•»Á ß B# Üø ä9ø$

Ö% ßó« è ä4 ã ©$žc Ĵ Nèd•»Á ßr Nßgèð ¡Î =d%! ª! $ä$© ö9r

ÇÈ

---

[۱۹]- او يا لکه کوم تېز باران له آسمانه چې په کې تيارې، تالنده او برېښنا وي، د تندر په وجه خپلې ګوتې په خپلو غوږونو کې نيسي، د مرګ له وېرې، حال دا چې الله په کافرانو احاطه کړې،
[۲۰]- نږدې ده چې برېښنا ئې سترګې يوسي، چې کله ئې ورته روښانه کړي، په کې درومي او چې کله ورباندې تياره شي ودرېږي او که الله غوښتی نو حتماً به ئې د دوی غوږونه او سترګې ختمې کړې وې، بې شکه چې الله په هر څه قادر دی.

(۱۹-۲۰): په دوهم مثال کې د منافقينو بله ډله له هغه چا سره تشبيه شوې چې په يوې داسې تيارې شپې کې درومي چې تېز باران په کې ورېږي، له برېښنا سره د

تالندې درانه غړونه په کې اوربدل کېږي او تندر راپرېوزي، دا لارورکی د بريښنا په رڼا کې څو ګامه مخکې واخلي، خو چې وربانديې تياره شي، نو په خپل ځای ودرېږي، له دې وېرې چې تالنده او تندر وربانديې راپرې نوزي او ژوند ئې پای ته ونه رسوي، نو د مرګ له وېرې خپل غوږونه په ګوتو بند کړي. منافقين همداسې دي، چې کله د اسلام په غېږ کې کومه دنيوی ګټه په نظر ورشي نو د اسلام لوري ته راوړاندې شي، خو چې فضاء مجهوله وي او د خطر احساس وکړي، په خپل ځای ودرېږي او مخ واړوي، له مرګ نه د ژغورنې په طمع د دوی تدبيرونه داسې دي لکه څوك چې له تندر نه د ځان ژغورلو په خاطر خپل غوږونه په خپلو ګوتو بند کړي، په دې سره خو نه څوك له تندر نه ځان ژغولی شي او نه له مرګ نه، دوی په دې نه پوهېږي چې د مرګ او ژوند پرېکړه الله کوي او په خپلو منافقانه تدبيرونو سره له مرګ نه ځان نه شي ژغورلی، دا ځکه چې الله تعالی په کافرانو او د دوی په هرڅه احاطه کړې، هيڅ څه ئې د الله له سيطرې او احاطې بهر نه دي.

ŊãºèŒ9 Ŋã‰Îô `Ë ûïŸ‰©$r Ŋã)=}{ “Ÿ‰©$Ŋã/‘ (r‰çã$â¨ $Y9$$k%Ş»7

`Ë A“R&r [ä$YÎ ä$J¡¡ 9$r $V©º•Ï Ú öF{$Ŋã9 Ÿ@è_ “Ÿ‰©$ÇÊÈ bqà)G?

#Š#‰R& ﾑ (qè=yB Ÿx ù Ŋã©$]yé Ñº•JV9$`Ë ¾Ïµî Ï •z 'ù [ä$B ä$J¡¡ 9$

ÇËÈ šc qß=è? ŊÉR&r

---

[۲۱]- اې خلکو! د خپل هغه رب عبادت وکړئ چې تاسو ئې هم پيدا کړي يئ او له تاسو نه مخکني ئې هم، ترڅو مو ځان ساتلی وي.
[۲۲]- هغه چې ځمکه ئې تاسو ته فرش او آسمان ئې چت کړ او له آسمانه ئې اوبه راکوزې کړې او په هغه سره ئې مېوې راوايستې، ستاسو لپاره روزي،

نو الله لره سيالان مه نيسئ په داسې حال کې چې پوهېږئ (هغه سيال نه لري).

(۲۱-۲۲)- د هغه ذات عبادت وکړئ چې تاسو او له تاسو نه مخکې ټول انسانان ئې پيدا کړي، همغه چې ځمکه او آسمان ئې داسې پيدا کړي او د دواړو ترمنځ ئې داسې تنسيق او يووالی راپيدا کړی چې يو ئې ستاسو د کور د فرش او بل ئې د چت په څېر وي، له يوه اوبه راوربېږي او بل په همدغو اوبو تاسو ته دانه او مېوه راشنه کوي او تاسو ته روزي برابروي. ښه پوهېږئ چې نه ستاسو په پيدا ښت کې او نه له آسمان نه د باران په ورولو او له ځمکې نه د دانې او مېوې په راايستلو کې له الله نه پرته بل څوك څه ونډه لري، ښه پوهېږئ چې الله سيالان نه لري.

دلته درې نورې خبرې هم دقت او غور غواړي:

- ځمکه ستاسو د کور فرش ده، نه د تيږې په څېر سخته او نه د خټې په څېر نرمه، نه ډېره سړه او نه ډېره توده، نه ئې فشار ډېر زيات نه ډېر کم او آسمان د دې کور لپاره چت دی، دقرآن په ګڼ شمېر آيتونو کې آسمان د چت او محفوظ سقف په نامه ياد شوی، نن او له څوارلس پېړيو وروسته انسانان په دې پوهېږي چې د دوی د ځمکې په فضاء کې داسې څه شته چې د ځمکې لپاره د يوه محفوظ چتر او سقف حيثيت لري، چې هم ئې د لمر له ځينو خطرناکو وړانګو نه خوندي ساتي او هم له شهاب ثاقب نه چې په ډېر سرعت سره د ځمکې په لوري خوځي خو له دغه سقف سره د تصادم په نتيجه کې يا ذره ذره شي او يا ئې مسير بدل او په بل لوري مخه کړي. که يوه باانصافه ساينس پوه ته ووايئ چې زمونږ په يوه کتاب کې چې څوارلس پېړۍ ورباندې تېرې شوې، څو ځايه راغلي چې دا آسمان ستاسو د ځمکې لپاره محفوظ سقف او چت دی، خو يو وخت به په دې کې چاودونه او سوري راپيدا شي! همغه خبره چې تاسو ئې نن کوئ، د ځمکې فضاء د هغې خوندي سقف ګڼئ او د اوزون پرده ئې د لمر له مضرو وړانګو نه د خوندي پاتې کېدو وسيله، همغه پرده چې اوس د کاربن دای اکسايد ګازونو د زياتيدو په وجه ځای ځای کې سوليدلی او سوري په کې راپيدا شوي، ما ته ووايئ چې د هغه عکس العمل به څه وي؟ د دې

دقيقي علمي وينا او وړاندوينې په هکله به څه وايي؟ د قرآن او د هغه د راوړونکي په هکله به څه قضاوت کوي؟ آيا له دې پرته د بلې خبرې مجال ورته شته چې ووايي: دا خبره د يوه انسان خبره نه شي کېدی، هغه څوك ئې کولی شي چې زمونږ د فضاء له ډېرو اسرارو خبر وي. او په قرآن کې د دغسې خبرو په استناد ويل شوي چې د دې کتاب رالېږونکی هغه ذات دی چې د ځمکې او آسمانانو په اسرارو پوه دی.

• همدا راز د آسمان او ځمکې ترمنځ دا دقيق يووالی او تنسيق ښيي چې د انسان او د آسمان او ځمکې پيدا کوونکی او پالونکی يو ذات دی، له يوه اوبه راوروي او په همدغو اوبو له بلې نه ښاېسته بوټي او دانې او خوندورې مېوې راپيدا کوي او په دې سره د انسان اړتيا ته ځواب وايي او هغه ته رزق او روزي برابروي. دا تنسيق چا راوستی او د کومې خبرې شهادت ورکوي؟ آيا همدا کافي نه دی چې ووائې: الله سيالان نه لري.

• د الله په عبادت سره په انسان کې تقوی راپيدا کېږي او دغه تقوی انسان ته د الله په کتاب د پوهېدو دروازه پرانېزي، تاسو د دې سورې په لومړي آيت کې ولېدل چې د الله دا کتاب د متقيانو لارښود دی، که غواړئ د الله کتاب مو لارښود شي او په اسرارو ئې پوه شئ نو په ځان کې تقوی راپيدا کړئ، دا تقوی د عبادت له لارې ترلاسه کولی شئ. د آيت له سياق و سباق نه هم او له وروستي آيت نه هم په څرګنده معلومېږي چې دلته هم د کتاب په اړه خبره شوې.

¾ÏÏ¥Ë `Ë ǫ'qÝÎ (qêû $RŸ‰Zã 4?ã $ZØR $ÐË 5ƒ' 'Î ÞçZà2 bÎr

ÇËÌÈ ûüŸ‰» ¹ ÞçZä c Î« $ÈrŠ `Ë Näã‰gä (qãŠ$

---

[۲۳]- او که د هغه څه په اړه شك لرئ چې مونږ پر خپل بنده نازل کړی، نو له

الله پرته خپل شاهدان راوبلئ او د هغه په څېر یوه سوره خو راوړئ که رښتوني یاست.

---

(۲۳)- د انسان له پیدابښت او ده ته د رزق او روزي له برابرولو وروسته، په ده باندې د الله تعالی تر ټولو ستره پېرزوینه دا ده چې د ده د لارښوونې لپاره ئې کتاب راولېږو. داسې کتاب چې د هغه په حقانیت هر سالم الفطرت انسان په ډېره آسانی پوهېدی شي، له دقیقو څېړنو او ژورو بحثونو نه ئې ډېر ژر پوهېدی شي چې دا د الله له لوري راغلی کتاب دی، هرې پوښتنې ته ئې ځواب وایي او هر شك ئې ختموي. که تاسو په دې کتاب کې شك لرئ او ګومان مو دا وي چې دا به د الله له لوري نه وي، نو د یوې وړې سورې په څېر ئې کوم څه راوړئ که رښتوني یاست. ځینې خلك داسې ګومان کوي چې دلته یوازې د قرآن او چت ادبي اړخ ته اشاره شوې او مقابل لوری یوې ادبي مقابلې او مبارزې ته رابلل شوی او ورته ویل شوي چې د قرآن د کومې وړې سورې په څېر ادبي ټوټه نه شئ وړاندې کولی، دا سمه ده چې قرآن له ادبي پلوه هم داسې لویه معجزه ده چې څوك ئې مقابله نه شي کولی، خو د قرآن علمي اعجاز تر دې هم ستره معجزه ده، هغه ژور علمي بحثونه چې د انسان، ځمکې، آسمان، لمر، سپوږمۍ، ستورو او ټول عالم په اړه ئې کړي، هغه اسرار چې قرآن په ډاګه کړي، هغه ضوابط چې د انسان د فردي او اجتماعي ژوند د سمون لپاره ئې وضع کړي، د قرآن عمیق او جامع مطالب، د حق او باطل، روا او ناروا، حلال او حرام په اړه د قرآن دقیق او عادلانه معیارونه او له ډېرو نورو اړخونو نه هم قرآن معجزه ده، دا د عربو له شعراوو او لیکوالانو نه علاوه د نورو قومونو لپاره هم او تر قیامته معجزه ده.

ä‘$ f Å¨#r â¨ $Z9$$dŠqèr ÓÉ$‘$Z9$(qà)?$u (qèÿ? `9r (qèÿ? N©bîù

ÇÍÈ ûïÌÿ»3ü ðN£ãé

---

[۲۴]- او كه ونه توانېدئ او هيڅكله نه شئ توانېدى، نو له هغه اور نه ځان وساتئ چې سوند ئې خلك او تيږې دي، د كافرانو لپاره تيار كړى شوى.

(۲۴)- د قرآن د علمي اعجاز يوه ښېلګه تر دې آيت د مخه ذكر شوې او يوه هم په دې آيت كې او هلته چې فرمايي: (له هغه اور نه ځان وساتئ چې سوند ئې خلك او تيږې دي) د قرآن د نزول په وخت كې هيچا دا خبره نه شوى منلى چې تيږې هم د اور سوند كېدى شي، معلومه نه ده چې مخالفينو به هغه وخت په دې خبرې باندې څومره تمسخر كړى وي، څومره به ئې په خپلو مجالسو كې ويلي وي چې دا ليونيان اوس دا خبره هم مني چې تيږې سوځي، هيڅ عاقل انسان د تيږې سوځيدل نه مني!! خو تاسو اوس يوه فزيك پوه ته ووايئ: جنابه! آيا تيږې سوځي؟ هغه به ډېر ژر او له كوم تأمل نه پرته درته ووايي: هو؛ سوځي، يوازې تيږې نه بلكې هرڅه، حتى اوسپنه هم، هرڅه د اور په اوچتو درجو كې سوځي، دغه اوبه او دا خاوره هم چې ته ئې د اور وژلو لپاره كاروې. او كه هغه ته ووايئ: زمونږ په دغه كتاب كې چې څوارلس پېړۍ ورباندې تېرې شوې راغلي چې تيږې به د اور سوند وي، هغه وخت زمونږ د كتاب په دې خبرې مخالفينو ملنډې وهلې او دا ئې ستر دروغ ګڼلو، ما ته ووايئ: د دې فزيك پوه غبرګون به څه وي او د دې كتاب او د هغه د وړاندې كوونكي په هكله به څه فكر كوي؟

` Ë “ ÌgB ¸M»Y_ Nç ٮb& ËM» sÎ»Á 9$(qèÜãr (qã B#ä šú ïÏ%©!$ ÎåÅ0r

“ Ï%©!$# ‹ »d (qà$% $]%ø— h ç•J0 ` Ë $k]ÏB (qè%ãâ $J=ã2 ãgR{ $ $gÏFt B

$gŠÏ ßÑr ×ofÜB Ó°r ø& $gŠÏ Ógß9r $gÎ»±FB ¾ÏnÎ (qè?é& @ö6% ` Ë $Y%ãâ

ÇËÎÈ šc r$Î#» z

[۲۵]-او هغو ته چې ايمان ئې راوړی او صالح عملونه ئې کړي، د دې زېری ورکړه چې دوی لره به داسې جنتونه وي چې ترلاندې به ئې ويالې بهېږي، چې کله ئې له مېوې نه څه ورروزي کړی شي، وايي به: دا خو همغه دي چې تر دې د مخه راکړی شوې وې، حال دا چې يوې بلې ته ورته مېوې به ورکړی شوې وي او هلته به ئې سپېڅلې جوړې په برخه وي او په هغه کې به تلپاتې وي.

---

(۲۵)- د ايمان او صالح عمل خاوندانو ته د داسې جنتونو زېری ورکړه چې تر ونو او بنګلو لاندې به ئې ويالې بهېږي، د مېوو ظاهري بڼه به ئې سره ورته وي خو هره يوه به ئې په خوند کې تر مخکنۍ غوره او ښه، داسې پاکيزه جوړې به ئې په برخه وي چې هم له انساني کمزوريو نه پاکې وي او هم له اخلاقي ضعف او ناخوالو نه، تلپاتې ژوند به ئې په برخه وي، نو که تاسو په حلال رزق اکتفاء وکړه، په بدل کې به ئې د جنت مېوې درکول کېږي، که په ګنده کارونو کې له پرېوتو نه مو ځان لرې وساتو، د جنت سپېڅلې جوړې به مو بدله وي، که د ايمان په لار کې مو د ختيو کور له لاسه ورکړ، په عوض کې به ئې د جنت باغونه او بنګلې درکړی شي، که مو خپل لنډ ژوند د الله په لار کې وقف کړ، د جنت تلپاتې ژوند به مو په برخه شي.

$B'ù $g%qù $Jù pZÊ qã/ $B WWB >Îû„ b& ÿÄÕGó ƒ Ÿ ©$tbÎ *

{rãÿŸ2 ûïÏ%©!$ $B&r ßûïÏ%©!$ $B&r ßNgÎ§ `Ï ‘, s$# q)ptø: bqßJn=÷èuŠsù (qãZtB#ä šúïÏ%©!$

¾ÏmÎ “Ï‰óÒãƒ #ZŽÏVŸ2 ¾ÏmÎ @Å Òãƒ WWB # ‹»ygÎ ª! $Š#‘& !#Œ$B šc qä9qà)u‹sù

ÇËÏÈ ûüÉ)Å»¡xÿø9$# žwÎ) ÿ¾ÏmÎ @Å Òãƒ $Br #ZŽÏV.

---

[۲۶]- يقيناً چې الله له دې نه حيا نه کوي چې د کوم ماشي مثال راوړي او يا

تر هغې د اوچت څه، نو چا چې ایمان راوړی پوهېږي چې دا د دوی د رب له لوري حقیقت دی او هغه چې کافران شوي نو وایي: الله په دې مثال سره څه اراده او قصد لري، ډېر پرې بې لارې کوي او ډېر وربانديې هدایت کوي او له فاسقانو پرته بل څوك وربانديې نه بې لارې کوي.

---

(۲۲)- دا د الله لویه پېرزوینه ده چې د انسان د پوهولو لپاره ئې د ماشې په څېر له واړه شي نیولی تر لمر او آسمان پورې د سترو سترو شیانو مثالونه بیان کړي، قرآن ئې د انسان د فهم مستوی ته (نازل) او راکوز کړی، د ایمان خاوندان پرې پوهېږي، هر څوك چې د ایمان په رڼا کې دې مثالونو ته ځیر شي ډېر ژر ئې په مقصد او هدف پوه شي، خو کافران ئې په مقصد له پوهېدو عاجز دي، دوی د وړو شیانو یادول د ستر الله له شأن نه لرې ګڼي، په دې نه پوهېږي چې د یوه وړوکي ژوندي مخلوق پیدا کول تر یوه ستر ژوندي حیوان نه ډېر ډېر ګران دی، په دې کې ډېر ظرافت او لطافت کارول شوی، انسانانو په سر کې لویې لویې راډیوګانې، ټلویزیونونه او کمپیوټر جوړ کړل، خو چې هرڅومره مخکې ولاړل، پوهه او تجربه ئې زیاته شوه، نو دا ټول ئې ورو ورو کوچني کړل، د څو کاله مخکې ستره او درنه راډیو او لوی کمپیوټر چې یوه کس په آسانۍ نه شو انتقالولی اوس ئې هومره واړه کړي چې ستا د کمیس په جیب کې ځائېږي.

---

b& ÿjïhÎ ª! $•B& $B bqãÜø)s ¼çnÉ»WŠB Ÿ‰è/ . `Ë «! $%ôã bqãÀ)tZƒ ûïÏ%©!$

ÇËÐÈ šc rçŽÅ», ø$#ãNèd š•Í»¯9'ré& ÇÚö‘F$#'Îšc rßÅ¡øÿãƒ ur Ÿ@ ¹qãƒ

---

[۲۷]- هغه (فاسقان) چې الهي ژمنې له ټینګولو وروسته ماتوي او هغه غوڅوي چې الله ئې د وصلولو امر کړی او په ځمکه کې فساد کوي، همدا دوی خاسر او تباه شوي دي.

(۲۷)- له دې آیت نه په ډېر صراحت سره معلومېږي چې د فطري اړيکو شلول او هغه څه قطع کول چې الله ئې د وصلولو امر کوي، د هغو فاسقانو کار دی چې له الهي هدايت او لارښوونې نه محروم دي او د الله په کتاب د ايمان راوړو سعادت ئې نه په برخه کېږي او دا همغه مطلب دی چې د سورې په سر کې راغلی وو، لمونځ په حقيقت کې د اقامه صلوة تر ټولو ستره بېلګه ده، دا هم د انسان او الله ترمنځ او هم د انسانانو ترمنځ د اړيکو د مضبوطولو ترټولو مؤثره ذريعه ده، د همدې لپاره الله تعالی د لمانځه ادا کولو لپاره د اقيموا الصلوة صيغه غوره کړې.

ß ê Nã ç Ü ã ß ê Nà6 »Šôn'ù $Ÿqä ß Nç à2 r «! $Î šc rãà ó5? # ø.

ÇËÑÈ šc qã_ ë ï ö è Î ß ê Nã ‹ í t ã Ç Ù ö ' ‰ q ™ $ Ÿ =ù { š Y N ã9 $ B Î ' $! ö [ó Ç

_ Ü Ÿ $ Ó ß $ G ö q # Î ‹ ' $ 9 ¡ J $ ä ù ¡ § 1 Ó £ Ò™ ì Ò™ J » q ° N ; r ä d Î â 8 è « ó ä

Ç Ë Ò È Ò Ï æ

---

[۲۸]- څنګه د الله په اړه کفر کوئ! حال دا چې تاسو مړه وئ خو هغه راژوندي کړئ، بيا مو وژني او بيا مو بېرته راژوندي کوي او بيا د ده په لور ورګرځول کېږئ.

[۲۹]- دی همغه ذات دی چې د ځمکې ټول څه ئې تاسو ته راپيدا کړل، بيا ئې آسمان ته مخه کړه، نو هغه ئې اوه آسمانه جوړ کړ او دی په هرڅه ښه پوه دی.

---

(۲۸)- له الله نه انکار د ډېرې حيرانتيا خبره ده، انسان څنګه خپل زړه او عقل په دې قانع کولی شي؟ له مړې خاورې چا راپيدا کړ؟ د ده له ژوند سره تړلي دا ټول صفات

چا ورکړل، علم ئې کوم عليم ورکړی، سترګې ئې کوم سترګه ور، سمع ئې کوم سميع، د وينا توفيق ئې له کومه کړی او د حافظې استعداد چا په کې ايښی؟ ما ته داسې کوم مخلوق او مصنوع وښيه چې په هغه کې د خپل خالق او صانع د لاس نښې له ورايه نه بريښي. په انسان کې دا ټول صفات د کوم خالق وديعه ګڼې؟ څنګه د يوه پلاستيك له صانع نه انکار نه شې کولی خو د انسان له خالق نه انکار کوې؟ ستا د مرګ پريکړه څوك کوي؟ دا ته ولې خپل مرګ نه شې ځنډولی؟ هغه څوك دی چې ته ئې د ارادې په وړاندې مقهور يې او د مرګ د نېټې له بدلولو عاجز؟ چا دا د ځمکې په سر هرڅه ستاسو لپاره پيدا کړي، داسې چې که يو ئې هم نه وي او په مقدار کې ئې معمولي کموالی راشي او د دوی ترمنځ موجود تناسب ختم شي، نو د ځمکې په سر ستا ژوند ممکن نه دی، که د ځمکې د حرارت درجه کمه يا زياته شي، که ئې له لمر نه فاصله ډېره يا لږه شي، که ئې دا او هغه او هر څه له خپل طبيعي حالت نه ووځي، نو د ځمکې په سر او د آسمان لاندې ژوند درته ګران کړي. دا هر څه په دومره دقيقه توګه او په داسې ضروري او لازمي تناسب چا پيدا کړي؟ د ځمکې او آسمان تر منځ دا يووالی او تنسيق او دا چې په ګډه لګيا دي، ستا اړتياوو ته ځواب وايي، يو اوبه راوروي او بل ئې دانه او مېوه درته راشنه کوي، دا د چا کار دی؟ دا د ځمکې او آسمان په هر څه کې د (علم) نښې او آثار خو د دې خبرې شهادت ورکوي چې دا هر څه هغه ذات پيدا کړي چې په هر څه پوه دی.

کوم حقيقت چې په دې مبارك آيت کې ورته اشاره شوې، انسان اوس او څوارلس پېړۍ وروسته وربانديې پوه شوی، علم نن د قرآن همدا خبره کوي چې دا د ځمکې هر څه، که حيوان دی، که نبات دی او که عناصر او مرکبات ئې، دا ټول او په همدې موجود مقدار او تناسب کې ئې د انسان د ژوندي پاتې کېدو لپاره ضروري دي، ټول ژوي له يوه بل سره داسې تړلي دي چې که يو ئې له منځه ځي نور به ورپسې يو په بل پسې له منځه ځي، داسې لکه د غاړې هار چې وشلېږي او مرغلرې ئې يوه په بلې پسې راپرېوځي. او دا هغه مطلب دی چې په دې روايت کې راغلی:

عن جابر بن عبدالله قال عمر بن الخطاب سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول خلق الله عز وجل ألف أمة ستمائة في البحر وأربعمائة في البر فأول شيء يهلك من هذه الأمم الجراد فإذا هلكت تتابعت مثل النظام إذا قطع سلكه.

جابر بن عبدالله وايي چې عمر رضي الله عنه وويل: له پېغمبر عليه السلام نه مې اورېدلي چې فرمايل ئې: الله زر امتونه پيدا کړي چې شپږ سوه ئې په اوبو کې او څلور سوه ئې په وچه کې، لومړی شی چې له منځه به ځي ملخان دي، نو کله چې دوی له منځه ولاړ شي نور انواع د ژوو به داسې يو په بل پسې له منځه ځي لکه د هار تار چې وشلېږي.

(۲۹)- قرآن وايي چې الله تعالی اوه ځمکې او اوه آسمانونه پيدا کړي، نن د علمي ژورو تحقيقاتو په ترڅ کې انسان ته معلومه شوې چې ځمکه اوه طبقې لري او د ځمکې په سر د ځمکې مربوطه فضاء هم اوه طبقې ده. انسانانو ته دا هم جوته شوې چې د اتم د مدارونو اعظمي شمېر هم اوه دي، له دې نه معلومېږي چې دا کائنات او مربوط ستوري او کهکشانونه ئې يوه داسې مجموعه ده چې اوه آسمانونه ورباندې راتاو دي.

له دې آيت نه ځينو دا انتباه اخيستې چې شايد ځمکه له آسمان نه مخکې پيدا شوې وي، دا اشتباه ده، په څو دليله:

- په خپله په دې آيت کې ويل شوي چې بيا الله تعالی آسمان ته متوجه شو، د دې معنی دا ده چې آسمان تيار موجود وو.
- دا توجه د آسمان د تسويې او د اوه آسمانونو په څېر ئې د جوړولو په ارتباط شوې، نه د پيدا ښت لپاره.
- قرآن په صريح الفاظو وايي چې ځمکه او آسمان سره يو ځای وو مونږ سره بېل کړل. له دې نه په وضاحت سره معلومېږي چې دواړه په يوه وخت پيدا شوي، له يوه بل نه وروسته ئې يادونه د لومړي پيدا ښت په ارتباط نه ده د تسويه او برابرولو په ارتباط ده. قرآن په دې اړه فرمايي:

أ وَ لَمْ يَرَ الّذينَ كَفَرُوا أنّ السمَوَٰتِ وَ الأرْض كانَتَا رَتْقاً فَفَتَقْنَٰهُمَا وَ جَعَلْنَا مِنَ
الْمَاء كلّ شيءٍ حَيٍ أَ فَلا يُؤْمِنُونَ * الانبياء: ۳۰
آيا کافران په دې نه پوهېږي چې آسمانونه او ځمکه سره نښتي وو، نو مونږ
سره بېل کړل او هر ژوی مو له (اوبو) نه پيدا کړی، نو آيا ايمان نه راوړي؟!

له دې آيت نه په څرګنده معلومېږي: چې په سر کې ټول کائنات، ځمکه، لمر او د آسمان ټول اجرام يوه کتله وه او الله تعالی په يوې چاودنې سره دوی بېل بېل کړل او اوسنۍ بڼه ئې ورکړه.

$kŽÌi @ègB& {pë$% pzÿ‹Îz ÇÚ öF{$’Î @ÏŠã%` ’Îûþ3Í»=Jù š• /‘ A$% ÐÎr

A$% 7 9 â¨ Ïd)ŷr 8Ï‰ðtΖ ßkÎm ç߬wr ä$Bè!$Ïã7 Ïyó„r $kŽÌi %Åûgã `B

ÇÌÈ bqßÊè? Ÿw $B ÞΟ=ãã& þÎû

---

[۳۰]-او کله چې ستا رب ملائکو ته وويل: زه پر ځمکه د يوه خليفه او نائب راپيدا کوونکی يم، دوی وويل: آيا داسې څوك په کې پيدا کوې چې فساد به په کې کوي او وينې به تويوي، حال دا چې مونږ ستا له ستاينې سره لګيا يو او ستا لپاره په تقديس بوخت يو. وئې فرمايل: زه په هغه څه ښه پوه يم چې تاسو ورباندې نه پوهېږئ.

---

(۳۰)- قرآن اکثراً د يوې مهمې خبرې له کولو وروسته، د مزيد وضاحت لپاره تاريخي مثال او د دې خبرې عملي بېلګه راوړي، دا تاريخي مثال او عملي بېلګه د (إذ) په لفظ پيل کېږي. دلته له دغه ستر او مهم مطلب نه وروسته چې الله تعالی د ځمکې هر څه ستاسو لپاره پيدا کړي، ستاسو د خدمت او ګټې اخيستو لپاره اوس د خليفه په حيث د آدم عليه السلام د پيدا ښت قصه او ملائکې ده ته په سجده

ګمارل د پورتني مطلب د مزيد توضيح لپاره وړاندې کوي.
په دې مبارك آيت کې څو اساسي لارښوونې شوې:

- آدم عليه السلام په ځمکې کې پيدا شوی، دلته د (جاعل) معنی (پيدا کوونکی) دی.
- الله تعالی ملائکو ته خبر ورکړ چې زه پر ځمکه داسې څوك راپيدا کوم چې هغه به د خليفه او نائب په څېر عمل کوي، د دې خليفه ځينې مواصفات او ځانګړتياوې ئې وروښودې، پرښتو د دې تصور نه شو کولی چې يوه بااختياره او د استقلال او ارادی خاوند موجود ته دې د ځمکې واګې وسپارلی شي، ګومان ئې کاوو چې داسې کس به هرو مرو له خپل واك او اختيار نه غلطه استفاده کوي، فساد به خوروي او قتلونه به کوي. وئې ويل: په داسې حال کې چې مونږ ستا د اوامرو په تعميل کې په پوره انهماك سره لګيا يو، په ځمکې کې د تقديس او ستره ساتلو امور هم ترسره کېږي، د دې خليفه او نائب د پيدا کولو څه ضرورت دی، په داسې حال کې چې له ده نه د فساد کولو او وينو تويولو احتمال هم شته؟ ملائکې د آدم عليه السلام له ټولو وړتياوو خبرې نه وې، يوازې دومره پوه شوې وې چې دا به خليفه وي، يا ئې د خليفه له مفهوم نه دا مطلب اخيستی وو او يا ورته ويل شوي وو چې دی به د واك او اختيار خاوند وي، هم به ښه کار کولی شي او هم بد، ستاسو په څېر به نه وي چې هيڅ څه په خپله خوښه او استقلال سره نه شئ کولئ، د همدې لپاره ئې وويل: مبادا هغه د فساد او وينو تويولو باعث نه شي، الله تعالی وفرمايل: زه په هغه څه ښه پوه يم چې تاسو ورباندې نه پوهېږئ، تاسو ته هغه ځانګړتياوې نه دي معلومې چې ده ته ئې ورپه برخه کوم. نه ملائکو ته دا وينا د مشورې په توګه شوې او نه ملائکو د اعتراض په توګه دا پوښتنې کړې، الله تعالی له مشورې بې نيازه دی او ملائکې له اعتراض کولو نه برئ دي. دا خبره هم بې دليله او بې بنياده خبره ده چې ملائکو د پيريانو مخکنيو کړو وړو ته په پام سره ويلي چې د آدم عليه السلام اولاده به هم د دوی په څېر شي. برعکس الله تعالی دوی ته د آدم عليه السلام په هکله هومره معلومات ورکړي چې له دوی سره ئې دغه سوالونه راپيدا

کړي.

په دې آيت کې درې ځله ويل شوي چې آدم عليه السلام به په ځمکې کې پيدا کيږي او د ځمکې خلافت به ورسپارل کيږي، يو ځل د الله له لوري ويل شوي او دوه ځله د ملائکو له لوري، دا کافي ده چې ووايو آدم عليه السلام په ځمکې کې پيدا شوی او د ځمکې خلافت ورسپارل شوی، د قرآن په هيڅ آيت کې نه صراحتاً داسې څه موندلی شو چې د دې مطلب خلاف خبره ترې معلومه شي او نه تلويحاً. ډېره عجيبه ده چې څوك د قرآن د دې وضاحت او صراحت سره سره د اسرائيلي رواياتو تر تأثير لاندې راشي او ګومان وکړي چې آدم عليه السلام له ځمکې نه پرته په بل ځای کې پيدا شوی!!

äš$JŏŸ'Î ’ÎqèâR& A$)ù þ3Í»=J$$’?ã Nåî •ä §Nê$g=ä ä$ÿôR{ $PŠ#ä N=ær

$YFô=ã $B žwÎ) $Z9 Nùë Ÿw 7 Y» s 6ß {q9$% ÇÌÈ ûüÏ%Ï» ¹ NFZä bÎ) äIwàd

ÇÌËÈ ÞŠÅ3tø$ã îè9$MR& 7 RÎ)

---

[۳۱]- او آدم (عليه السلام) ته ئې نومونه ورزده کړل، بيا ئې ملائکو ته وړاندې کړل، نو وئې ويل: د دغو ټولو نومونو مې خبر کړئ؛ که رښتونی ياست.

[۳۲]- وئې ويل: پاکي ده تا لره، مونږ له هغه پرته چې تا راښودلي هيڅ علم نه لرو، ته خو بې شکه چې ښه پوه او ښه د حکمت خاوند يې.

(۳۱-۳۲) - الله جل شأنه آدم عليه السلام او د ده نسل ته په ملائکو باندې دا فضيلت ورکړی چې علم ئې تر پرشتو جامع دی، د هرڅه د پېژندلو او هغه ته د خاص نوم ورکولو استعداد په کې ايښودل شوی، خو ملائکې داسې دي چې هر

صنف ئې د خپل خاص کار په اړه علم لري او د نورو شيانو په هکله نه پوهېږي، هر څه پېژندل او بيا هغه ته خاص نوم ورکول د انسان ځانګړتيا ده، دا خصوصيت په بل هيڅ مخلوق کې نه شته، د ځمکې د خلافت لپاره همداسې يوه مخلوق ته ضرورت وو، ملائکو دا کار نه شو کولی. متأسفانه ځينې داسې ګومان کوي چې ملائکو غوښتل د ځمکې خلافت د دوی په واك کې وي او بل چا ته ورنکړی شي، الله غوښتل دوی په دې ملامت کړي او ورته ثابته کړي چې ترتاسو آدم عليه السلام د دې مقام لپاره وړ دی، نو آدم عليه السلام ته په غوږ کې وويل شو چې د دې او هغه شيانو نومونه څه دي، بيا د همدغو شيانو د نومونو په اړه له ده او ملائکو نه امتحان واخيستل شو، ملائکې ناکامه او دی بريالی شو. حال دا چې نه دا کار د امتحان اخيستو لپاره ترسره شوی، نه ملائکې داسې دي چې د الله له حکم نه مخالفت وکړي او د ځان لپاره کومه دنده وغواړي او نه په داسې امتحان سره د آدم عليه السلام وړتيا ثابتېدی شي. دا له اسرائيلي رواياتو نه اخيستل شوي آراء دي، په دې کې هم الله تعالی ته د عدل او عقل خلاف کارونه منسوب شوي او هم ملائکو ته د ګناه کارونه؟ الله تعالی خو نه د عدل خلاف کار کوي او نه د عقل، دا تأويل هم د عدل منافي دی هم د مشاهدې، داسې امتحان چې په هغه کې يوه ته نقل ورکړی شي، د عدالت منافي امتحان دی او مونږ په مشاهدې سره ګورو چې آدم عليه السلام او اولاد ته ئې د ټولو شيانو نومونه نه دي ښودل شوي، په څو دلايلو:

که ده ته نومونه ورښودل شوي وی نو بايد ترقيامته د ده په ټول اولاد کې همدا نومونه پاتې وی، د ده عرب او عجم زامنو بايد ورته نومونه کارولی او د ټولو ژبه يوه وی. خو عملاً ګورو چې نه ژبه يوه ده او نه نومونه. دا دوی ولې د قرآن د آيتونو داسې تعبيرات کوي چې د مشاهدې خلاف دي، آدم عليه السلام ته به نومونه همغسې ښودل شوي وي لکه د ده اولاد ته چې ئې ښيي، د آدم عليه السلام قصه خو د دې لپاره راوړي چې د ده اولادې ته وښيي چې پر تاسو مې دا او دا نعمتونه پېرزو کړي، تاسو ته مې پر ټولو مخلوقاتو فضيلت درکړ، پر ملائکو هم، د هر څه پېژندل او خاص نوم ورته وضع کول ستاسو هغه ځانګړتيا ده چې هيڅ

مخلوق ته نه ده ورکړې شوې، په کوم ترتیب چې الله تعالی د آدم علیه السلام اولاد ته نومونه ښیي همداسې ئې آدم علیه السلام ته ښودلي، د آدم علیه السلام هر لمسی چې پیدا شي نو هر څه ته لاس اچوي، یوه خوا بله خوا ئې ګوري، نوم ورته ږدي، مور، پلار، ډوډۍ او اوبو ته له خپلې خوا نومونه ږدي، په سر کې خوراك او څښاك په ژړا غواړي، چې لږ لوی شي خپلو ضروري شیانو ته داسې وړوکي وړوکي نومونه کېږدي چې خپله مور وربانديې پوهولی شي، که ئې مور پلار خپله ژبه ورباندې تحمیل نه کړي نو ځان ته به نوې ژبه او نومونه غوره کړي، آدم علیه السلام ته د نومونو د ښودلو معنی دا ده، نه هغه چې په اسرائیلي روایاتو کې راغلي.

د ټولو شیانو علم له الله پرته هیچا ته ممکن نه دی، آدم علیه السلام او اولاد ئې دا توان نه لري چې د ټولو شیانو نومونه زده او حفظ کړی شي، حافظه ئې دومره ظرفیت نه لري.

دا خبره مو باید تل په پام کې وي چې قرآن د حق او باطل د پېژندو لپاره وروستی معیار او ملاك دی، هره اختلافي خبره باید قرآن ته محول شي او یوازې هغه خبره حق وګڼو چې له قرآن سره موافق وي، روایت به د قرآن په تله تلو، نه دا چې د قرآن آیت د روایت لپاره تأویل کړو! دا خو هغه کار دی چې اهل کتابو وکړ او په نتیجه کې ئې د الله کتاب شا ته وغورځاوو، په روایاتو پسې او په اختلافاتو اخته شول، حاشا و کلا چې صحابه دي هغه خبره وکړي چې قرآن نه وي کړې، صحابه خو د قرآن لومړي زده کوونکي او حاملان وو، تر هرچا ښه وربانديې پوه شوي وو، له هغه چا ئې مخامخ اورېدلی وو چې دا قرآن وربانديې نازل شوی وو، څنګه به هغوی د قرآن خلاف خبره کوي؟ که کله له داسې روایت سره مخامخ کېږو چې له قرآن سره اړخ نه لګوي نو د دې په ځای چې د قرآن آیتونه د روایت لپاره تأویل کړو باید ووایو چې یا راوي اشتباه کړې او یا مروي عنه د اهل کتابو خبره کوله او اورېدونکي ګومان کړی چې دا د ده خپله خبره او رأي ده او نورو ته ئې د ده د خبرې په حیث انتقال کړې. په روایاتو کې بې شمېره داسې روایات شته چې په اصل کې د اهل کتابو روایات دي خو صحابه وو ته منسوب شوي.

د (علم آدم الاسماء كلها) تفسير بايد تر هر څه د مخه په خپله په قرآن كې ولټوو او وګورو چې (علَّم) په كومه معنى راغلى، قرآن مونږ ته د دې وضاحت كړى، د قرآن په رڼا كې په دې پوهېدل آسانه ده چې آدم عليه السلام ته د اسماوو تعليم او ښوونه داسې ده لكه چې د ده اولاد ته د بيان د تعليم په اړه ئې فرمايلى: (علمه البيان: خبرې كول ئې وروښودل). الله تعالى انسان ته د وينا استعداد وركړى، دا ښوونه داسې نه ده چې د پيدا ښېنت له لومړۍ ورځې خبرې كولى شي، بلكې په مدار مدار ئې زده كړي، همدا راز ئې د ټولو شيانو د پېژندو او هر يوه ته د خاص نوم وركولو استعداد وركړى.

þÿ ÙãA©@è& Ù9& A$% ÙîÍ$ÿô'Î NèÉ'6R& $ÉB=ù ÙîÍ$ÿô'Î NgÎ$ÿR& ÃŠ$«7 A$%

ÇÌÈ bqãÃ6? ÙçÈä $Br brÈ7ôè$B ÑÎ=æ&r ÇÚ öF$# ÏN°q»K¡¡9$# =øî ÑÎ=ã&

---

[۳۳]- وئې ويل: اې آدمه ! په نومونو ئې خبر كړه، نو چې كله ئې پر نومونو خبر كړل، وئې ويل: آيا تاسو ته مې نه وو ويلى چې زه د آسمانونو او ځمكې په پټو ښه پوهېږم او په هغه څه هم ښه پوهېږم چې څرګندوئ يې او په هغه هم چې پټوئ يې.

---

(۳۳)- له دې مبارك آيت نه په څرګنده معلومېږي چې ملائكو ته د آدم عليه السلام دا علمي استعداد او فضيلت نه وو معلوم د كوم په وجه چې الله تعالى د ځمكې د خلافت لپاره غوره كړى وو. د ده (اختيار) او استقلال ته په پام سره ئې دا اند ښېنه څرګنده كړې وه چې مبادا په ځمكې كې د فساد او وينو تويولو باعث شي. دا خبره بې بنياده ده چې ګواكې ملائكو غوښتل د خلافت مقام دوى ته وركړى شي.

---

b‰.r Ž9ðFÕ$ 4l& § ŠÎû‌ Wĵ (ÿ‰ f | ¡ ù PŠÿ (r‰ã Õ$ï3í=Kü $Yèé)r

ÇÌÍÈ šú ïÍÿ»3ø$`Ë

---

[۳۴]- او کله چې مو ملائکو ته وويل: د آدم لپاره سجده وکړئ، ټول په سجده شول مګر ابليس، ډډه او تکبر ئې وکړ او له کافرانو څخه وو.

---

(۳۴)- دلته څو خبرې د خاص پام وړ دي:

له دې سجدې نه يا يوازې اطاعت او تسليمېدل مراد دي او يا د اطاعت او تسليمېدو ترڅنګ سجدې ته ورته کوم حرکت هم، دا ځکه چې ملائکې او ابليس د انسان په څېر نه دي، سجده ئې هم د انسان سجدې ته ورته نه ده، د لمر، سپوږمۍ، ونو او غرونو سجده هم د انسان د سجدې په څېر نه ده. په دې توجيه سره هغه اشکال هم رفع کېږي چې د ملائکو سجده آدم عليه السلام ته وه که د آدم لپاره الله تعالى ته؟ ځکه له الله پرته بل چا ته سجده کول جائز نه دي.

له دې آيت نه دا هم معلومېږي چې د ملائکو مقام او منزلت په دې عالم کې داسې دی چې چا ته د دوی په انقياد او سجدې سره به د ځمکې او آسمانونو هر څه هغه ته غاړه ږدي، آدم عليه السلام ته د دوی د سجدې په نتيجه کې به هر څه ده ته مسخر او منقاد کېږي، ځکه وروسته ويل شوي چې له ابليس نه پرته ټولو سجده وکړه. يوازيني چا چې له سجدې ئې ډډه وکړه ابليس وو، نور هرڅه آدم ته مسخر شول، د قرآن په ګڼ شمېر آيتونو کې دا مطلب ذکر شوی چې د ځمکې او آسمانونو هر څه انسان ته مسخر کړی شوي.

د ځمکې په سر لومړی ګناه تکبر وو، د الله له رحمت نه لومړی رټل شوی کس متکبر دی، متکبر څوک دی؟ هغه چې په نسب کې ځان تر بل غوره ګڼي. خپل قوم تر بل قوم نه او خپل ټبر تر بل ټبر او ځان تر بل نه غوره ګڼل همغه کار دی چې د لومړي ځل لپاره شيطان وکړ. په دې سوره کې راغلي چې د بني اسرائيلو سردارانو

د طالوت علیه السلام د زعامت له منلو نه انکار کاوو، دا همغه کار وو چې شیطان کړی وو، هغه قصه د دغې لپاره تاریخي ببلګه او شرحه ده.

$Jgü© ß øm #‰ î ‘ $gžB Ẍär pŸgø$ 7 ã ‡–r |MR& ôã ŏ$BŠ$«7 $Zùèr

ß»Üø±9$$J g©'ù ÇÏÎÈ ûüÍ»à9$ `B $Rqä3Fù o• f ±9$ ÍÉ»d $/•)ø? Ÿwr

ö3 9r Aã Ù è7Ï ö3Ò è/ (qäÎ7d$$Zùèr ïŠì $R%. $£B $Jg_•z 'ù $k]ã

ÇÌÏÈ &ü m 4‹Ĵ ì »FBr @Gó ã Ç ö¤ $’Î

---

[۳۵]- ومو ویل: اې آدمه! ته او مېرمن دې په دې جنت کې میشت شئ او له کومه ځایه چې غواړئ پرېمانه وخورئ، خو دې ونې ته مه نږدې کېږئ، که نه نو له تېري کوونکو څخه به شئ.

[۳۶]- خو شیطان له هغه نه وښویول او له هغه څه ئې وایستل چې په کې ول، او ومو ویل: له دې نه کوز شئ، ځینې د ځینو نورو لپاره دښمن او تاسو ته په ځمکې کې د ټېکې ځای دی او څه متاع، تر یوه وخته.

---

(۳۵)- د دې مبارك آیت څو اساسي ټکي خاصه توجه غواړي:

انسان داسې پیدا شوی چې هغه ته باید مفید او مضر، حلال او حرام او ښه بد وروښودل شي، له نورو ژوندیو مخلوقاتو سره ئې یو اساسي توپیر په دې کې دی چې نورو ته په فطري توګه خپله لار ښودل شوې، د همغې فطري لارښوونې مطابق ژوند کوي، د غرڅه بچی په هغه لومړۍ ورځ او له پیدا ښت نه څو شېبې وروسته په خپلو پښو ودرېږي، په خپلې مور پسې زغلي، د هغه څه له خوړلو او د هغه کار له کولو ډډه کوي چې ورته تاوان لري، مفید او مضر بوټي پېژني، خو انسان تر

اوږدې مودې، مور ته سخت اړ وي اور، تيږې او لوښي ته لاس کوي، هر څه په خوله منډي، که ئې څو شېبې مور ترې غافله شي، يا په اور کې ځان اچوي يا اوبو کې، هغه ته بايد ښه او بد، مفيد او مضر، شهد او زهر، حلال او حرام عملاً وروښودی شي، هغه تر بل هر مخلوق نه دې ته زيات اړ دی چې د ښه ژوند کولو ټولې غوښتنې او مقتضيات ورزده کړی شي، فطري ښوونه ورته کافي نه ده. د ده وضع له نورو مخلوقاتو نه فرق کوي، دی له ځانګړو استعدادونو سره پيدا شوی، دا دی ګورئ چې په هغه جنت کې هم ورته ويل شوي، له هر ځايه هر څه پرېمانه خوړلی شئ خو هغې خاصې ونې ته به نه نږدې کېږئ. په دې سره عظيم الشأن قرآن د انسان د فطرت يوه ډېر مهم او اساسي اړخ ته اشاره کړې.

د انسان لپاره دحلالو شيانو شمېر د حرامو په نسبت دومره زيات وګڼئ لکه په يوه ستر باغ کې چې راز راز ونې او مېوې ولري، يوازې يوه ونه ئې داسې وي چې د مېوې خوراك ئې منع شوی وي. عجيبه ده چې انسان په دومره زياتو حلالو اکتفاء نه کوي او حرام ته لاس غځوي!!

اما دا چې آدم عليه السلام په کوم جنت کې ځای په ځای شو؟ د ځمکې په سر کوم جنت کې او که په موعود جنت کې؟ کومې ونې ته له نږدې کېدو منع شوی وو؟ شيطان څنګه وتوانېدو چې دې جنت ته ننوځي او آدم او حواء عليهما السلام د ممنوعه مېوې خوړلو ته وهڅوي؟ د دغو پوښتنو په ځواب باندې د پوهېدو لپاره بايد لاندې خبرې په پام کې ولرو:

په دې هکله هم په رواياتو کې کافي او زيات اختلاف شته او هم د مفسرينو تر منځ، هم د جنت د موقعيت په اړه او هم د دې ونې د نوعې په اړه، له دې اختلاف نه معلومېږي چې له پېغمبر عليه السلام نه صريح او صحيح حديث نه دی نقل شوی.

قرطبي او ځينې نور مفسرين دا موعود جنت ګڼي، خو هيڅ دليل ورته نه لري، ټول مفسرين ورسره موافق نه دي، ما دغه رأيه له قرآن سره موافق نه ده موندلې. په داسې حال کې چې د البقرة د سورې په يوه آيت (۳۰ آيت)کې درې ځله ويل شوي

چې آدم علیه السلام به په ځمکه کې پیدا کېږي او دلته به خلیفه وي او په داسې حال کې چې نه د قرآن په کوم آیت کې صراحتاً یا اشارتاً دا مطلب راغلی چې آدم علیه السلام په آسمان کې پیدا شوی او نه په احادیثو کې، او په هیڅ آیت او حدیث کې نه دي ویل شوي چې آدم علیه السلام له پیدا ښت نه وروسته آسمان ته اوچت کړی شوی، نو دا ادعا به څنګه منو چې د ده لومړی اسکان د آسمان په جنت کې وو، که داسې وی نو دا مطلب به په ډېر صراحت سره په قرآن کې راغلی وو، چې آدم علیه السلام په آسمان کې پیدا شوی یا په ځمکه کې له پیدا ښت نه وروسته آسمان ته بیول شوی. په قرآن د ایمان تقاضا خو دا ده چې له خپله ځانه کوم مطلب ورته منسوب نه کړو او د دې آیت مصداق ونه ګرځو (ام تقولون علی الله ما لاتعلمون) برعکس په همغه څه اکتفاء وکړو چې قرآن په خپله ویلي.

آدم علیه السلام له خاورې نه او د ځمکې په سر او د ځمکې د خلافت لپاره پیدا شوی. دلته وفات شوی او له دې نه به بېرته راژوندی کېږي. او همدا د ده د اولاد برخلیك هم دی.

ځینو د (اهبطوا) له لفظ نه دا مطلب اخیستی چې دوی ته له آسمان نه د کوزېدو امر شوی، دا خبره په دوه دلیله ضعیفه ده: لومړی دا چې په همدې سورې کې او څو آیته وروسته، بني اسرائیلو ته په همدغه صیغه ویل شوي چې (اهبطوا مصرا: نو مصر ته کوز شئ) او د بنی اسائیلو دا قصه په حقیقت کې له جنت نه د آدم علیه السلام د کوزېدو لپاره بل مثال او مزیده شرحه ده. دوهم دا چې د (اهبطوا: کوز شئ) امر هغه چا ته کېږي چې د کوزېدو له ځایه په خپله او په خپلو پښو کوزېدی شي. آدم علیه السلام ته له آسمانه په خپله راکوزېدل ممکن نه وو.

آدم علیه السلام له پیدا ښت نه وروسته په داسې جنت کې ځای په ځای شوی چې هلته هم شجرة ممنوعه وه او هم شیطان ورتلی شو. په موعود جنت کې نه شجرة ممنوعه شته او نه شیطان ورتلی شي. شیطان لا د مخه رټل شوی وو، موعود جنت ته د ده ننوتل ممکن نه وو.

د جنت لغوي معنی باغ دی او په قرآن کې د جنت لفظ یوازې د موعود جنت

لپاره نه دی کارول شوی. په داسې حال کې چې جنت د مېوې باغ ته ویل کېږي او له دې نه معلومېږي چې شجره ممنوعه به د مېوې یوه ونه وه، قرآن نه ده ښودلې، مونږ ته په کار ده چې په دې هکله له ځانه څه ونه وایو، خو متأسفانه ځینو په دې اړه هم له اسرائیلي روایاتو نه ډېر څه رانقل کړي، هغه ئې د (غنمو ونه) ګڼلې، نه ئې دې ته پام کړی چې د (غنمو نه ونه وي او نه ئې باغ)!! او نه هم دې ته چې الله تعالی یوازې هغه څه انسان ته حراموي چې ضرر ئې تر ګټې زیات وي.

موعود جنت ته داخلېدل له محاسبې نه وروسته ترسره کېږي. دا جنت په اصل کې د انسان د عملونو محصول دی، لکه چې په روایاتو کې راځي: د جنت ځمکه سمسوره او اوبه ئې خوږې دي، ستاسو له تسبیح نه د جنت ونې او له نېکو عملونو نه مو د جنت قصرونه جوړېږي.

له دې دلایلو نه په ځرګنده معلومېږي چې دا جنت د ځمکې په سر وو نه په آسمان کې، د هغو مفسرینو رأیه صحیح ده چې دا جنت د ځمکې په سر ګڼي او دا رأیه چې دا همغه موعود جنت او په آسمان کې وو له اسرائیلي روایاتو نه اخیستل شوې رأیه ده، د دې په تائید کې ټول استدلالات ډېر ډېر ضعیف دي، نه په نقل سره دا خبره ثابتولی شي او نه هم په عقل سره، د دوی ځینې خبرې خو د ډېر تعجب وړ دي، مخصوصاً جنت ته د شیطان د ننوتو په اړه د دوی وینا، ځینو ئې ویلي چې شیطان د مار په خوله کې پټ وړننوتی او ځینو ویلي چې له بهر نه د دیوال له شا، یا د جنت په دروازه کې، یا له جنت نه د وتو په وخت کې او حتی له ځمکې نه ئې د آسمان په جنت کې هغوی وسوسه کړي!! او ځینو خو هومره بې باکي کړې چې ویلي ئې دي: شیطان د ملائکو له ډلې نه او حتی د دوی استاد وو!! دوی دې ته هم پام نه دی کړی چې که آدم علیه السلام شیطان په خپلو سترګو لیدی نو نن به د ده اولاد هم هغه په خپلو سترګو لیدو او دې ته ئې هم توجه نه ده کړې چې آدم علیه السلام ته د شیطان وسوسه باید همغسې وي لکه نن چې د ده اولاد وسوسه کوي. که د دوی د استدلالونو په هکله لږ غور وکړئ نو هر یو به ئې د عقل او مشاهدې خلاف ومومئ. نه پوهېږو چې ولې نه وایي: د آدم علیه السلام جنت داسې وو لکه بني اسرائیلو ته

د من او سلوی ورکول او د وربځو سیوري ورباندې جوړول، له جنت نه ئې هبوط داسې وو لکه د بني اسرائیلو هبوط، شیطان داسې وسوسه کړل لکه د ده اولاد چې وسوسه کوي، دا ځکه چې د آدم علیه السلام په قصه کې الله تعالی مونږ ته (انسان) او د هغه ځانګړتیاوې او خصوصیات معرفي کوي، د انسان د عروج او زوال عوامل راښیي، شیطان او د هغه وسوسې را په ګوته کوي، دا زمونږ د جد قصه ده، د دې قصې په هینداره کې باید خپل مخ وګورو او خپل ځان وپېژنو، مګر نه ګورئ چې د آدم علیه السلام له دغې قصې نه وروسته د بني اسرائیلو د عروج او هبوط قصه راغلې، مګر دا قصه د هغې لپاره شرحه نه ده؟!

په دې مبارك آیت کې دا خبره هم توضیح شوې چې آدم او حواء علیهما السلام ته ویل شوي وو چې دغې ونې ته مه نږدې کېږئ، که ورنږدې شوئ نو تېری به درنه وشي او ممنوعه مېوه به ئې وخورئ. له ګناه نه د ځان ساتلو په اړه، قرآن په څو نورو ځایونو کې هم دې ته ورته لارښوونه کړې او ویلي ئې دي چې د ګناه له ځایه ځان لرې وساتئ، نږدې مه ورځئ، د حلالو شیانو تر آخري پولې مخکې مه ځئ او د حرامو د پولې پیل کېدو ته مه ورنږدې کېږئ که نه په حرامو کې به پرېوځئ. څوك چې خپله رمه د نورو د پټي خوا ته څروي هرومرو ئې څاروي د بل پټي ته ننوځي.

(۳۶)- شیطان وښویول او د هغه جنت له ټولو نعمتونو نه ئې محروم کړل، قرآن په دې سره مونږ ته دا لارښوونه کوي چې د شیطان وسوسو ته تسلیمېدل، له یوې خوا د انسان د ښوېېدو باعث شي، له الهي نعمتونو نه ئې محروم کړي او د عزت له لوړو ئې راپرې باسي او له بلې خوا ئې په عداوت او دښمنیو سر کړي.

ÇÌÐÈ ãïm8$Ü #§G9$qè ¼çR̂ ïøã > $Gù ÏM»Jî. ¾ïnÎ/§ `Ï B ãŠ#ä #)¤=Gù

---

[۳۷]- نو آدم علیه السلام له خپل رب نه داسې څو ټکي ترلاسه کړل چې د هغه په وجه ئې توبه قبوله کړه، بې شکه چې هغه ډېر مهربان توبه منونکی

دی.

---

(۳۷)- آدم علیه السلام د توبې اراده وکړه، د داسې الفاظو په لټه کې شو چې خپل ندامت ورباندې بیان کړی شي او الله ئې توبه قبوله او اشتباه ئې عفو کړي! الله تعالی ورته هغه الفاظ تلقین کړل چې په کوم سره ئې هم خپل ندامت څرګندولی شو او هم ئې د الله تعالی د مغفرت او رحمت غوښتنه پرې کولی شوه، د همدې الفاظو په ویلو سره الله تعالی د ده توبه قبوله کړه. قرآن د دغو کلماتو په هکله داسې فرمايي:

قَالَا رَبَّنَا ظَلَمْنَا أَنْفُسَنَا وَإِنْ لَمْ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ *

دواړو وویل: اې زمونږ ربه! په رښتیا چې مونږ په خپل ځان ظلم وکړ، که ته راته بخښنه ونه کړې او راباندې رحم ونکړې، نو هرومرو به له زیانمنو نه وو.

په دې سره قرآن مونږ ته وايي چې له هرچا خطاء او غلطي کېدی شي، غلطي او اشتباه کول ستاسو فطري کمزوري ده، خو که له غلطي نه وروسته توبه وکړئ، ندامت وښيئ، الله ته رجوع وکړئ او د خپلې غلطۍ د جبران په لټه کې شئ، الله تعالی به بخښونکی او مهربان ومومئ.

Ÿxù “#‰èd ìÎ? `Jù “Ÿwèd ÓÍhÏB Nä3¨Y•ïÜ $B¨ù $¨Bd $k]ÏB (qäÜÎ7÷d$# $YÜè

7 Í»9ré$YÏF»ƒ$«Î (qç/x. r (rãy. ûïÏ%©!$r ÇÌÑÈ bqçR“t óOèd Ÿwr öNÍköŽn=tæ ì$ öqz

ÇÌÒÈ brà$Î»z $ºkŽÏù öNèd (Í$Z9$#Ü»ptõ¾r&

---

[۳۸]- ومو ویل: له دې ځایه ټول کوز شئ، خو که کله زما له لوري کومه لارښوونه درته راغله، نو چا چې زما د لارښوونې متابعت وکړ، نو نه په دوی څه وېره شته او نه به دوی غمجن شي.

[۳۹]- او کوم کسان چې کافر شول او زما آيتونه ئې تکذيب کړل، دوی دوزخيان دي، په هغه کې تلپاتې.

(۳۸-۳۹)- آدم عليه السلام ته په هغه جنت کې لازمي روزنه ورکړی شوه، دا ئې عملاً او په خپلو سترګو وليدل چې شيطان ئې دښمن دی، حرام ته ئې هڅوي، حرام ته لاس کول له الهي نعمتونو نه د محرومېدو او له لوړ مقام نه د راپرېوتو سبب دی، له غلطۍ نه وروسته ندامت او توبه په کار ده، چا چې له توبې ډډه وکړه او په خپلې ګناه ئې ټينګار وکړ د شيطان په څېر د الله له رحمت نه رټل کېږي،اوس هغه د خپل مأموريت د تر سره کولو لپاره تيار شوی، بايد ولاړ شي او د خلافت دنده ترسره کړي. که څه هم د ده توبه قبوله شوې، خو د خپلې دندې لپاره بايد له جنت نه ووځي. ده ته وويلی شو: تاسو ته به الهي هدايات راځي، دا ځکه چې ورته اړ ياست، له هغه پرته د خير او شر له تفکيك نه عاجز يئ، شيطان هغه څه درته ښاېسته کوي چې ستاسو په ضرر او تاوان وي، مثال ئې آدم عليه السلام په جنت کې وليد ، نو چا چې د الهي لارښوونو متابعت وکړ هغه ته نه له هيڅ څه نه وېره په کار ده او نه په هيڅ څه وير او چا چې د کفر لار غوره کړه او زما آيتونه ئې تکذيب کړل، دوزخ ئې ځای دی.

Å rÉ ü Ÿ‰öÎ (qè÷r ö3øæ àMô3è¯ ÓÉ$ÓÉJèÏ (rãä÷$Ÿ@ƒÎäÂŽó Î û_Í6»ƒ

ÇÍÉ Èbqç7dö‘$sù ‘»ƒÎ)r Nä3Ïô‰ygèÎ

---

[۴۰]- اې د اسرائيل زامنو! زما هغه نعمتونه درپه ياد کړئ چې پر تاسو مې پېرزو کړل او له ما سره په کړو ژمنو وفا وکړئ ترڅو زه له تاسو سره په خپلو ژمنو وفا وکړم او يوازې له ما ووېرېږئ.

---

(۴۰)- له دې مبارك آیت نه معلومېږي چې د دینداره قوم لومړنی انحرافات درې دي: د الهي پېرزوینو او نعمتونو هېرول او ناشکري، له الله سره په کړو ژمنو کې بې وفایی او له الله تعالی پرته له بل چا وېره درلودل. همدا راز دا مبارك آیت مونږ ته وایي چې د الله ژمنې مشروطې دي؛ هلته به ترسره کېږي چې ته له الله سره په خپلو کړو ژمنو وفا وکړې.

Ÿwr ¾hÎ ¤i%. Ar& {ßçqã? Ÿwr Nßè B $Jÿ $]tÎ Á ß àM9ø R& $JÎ {qãB#är

ÇÍÈ Èbqà)?$sù ‘ »ƒÎr W¸Šî% $YK0 ÓÉ¯tƒ$«Î {rçtIô@

---

[۴۱]- او په هغه څه ایمان راوړئ چې ما نازل کړی، له تاسو سره د شته (کتاب) تصدیقوونکی او لومړی انکار کوونکی او کافر ئې مه کېږئ او زما آیتونه په لږه بیه مه پلورئ او یوازې له ما نه ځان ساتنه او وېره ولرئ.

---

(۴۱)- له دې مبارك آیت نه معلومېږي چې د دین لومړني او تر ټولو خطرناك دښمنان هغه دین پلورونکي دي چې دین په ډېره ارزانه بیه خرڅوي، د دې په ځای چې دوی د هر واقعي دیني تحریك لومړني موئدین او حامیان وي، برعکس تل به ګورئ چې دین خرڅوونکي دکاندار علماء په لومړي خط کې د دیني تحریکونو مقابله کوي، دښمن به ئې په ډېره کمه بیه اخلي او په لومړي خط کې به ئې د واقعي علماوو او دیندارانو په ضد جنګوي.

{qßŠÏ&r ÇÍÈ bqçè? NçF&r ¨; s$(qßç?r ÈÜ»7$Î Y s$(qÝîù Ÿwr

ÇÎÈ ûüëÏ°9$ì B {qã.ö$r o4.“9$(qè#är o4qÁ9$

---

[۴۲]- او حق له باطل سره مه خلطوئ، (باطل ته د حق جامه مه وراغوندئ) او حق مه پټوئ، په داسې حال کې چې پوهېږئ.
[۴۳]- او لمونځ قائم کړئ او زکات ورکړئ او له رکوع کوونکو سره رکوع وکړئ.

---

(۴۲)- دوی به کله په خپلو غلطو توجیهاتو سره حق ته د باطل جامه وراغوندي او کله به باطل ته د حق او که په خپلو غلطو او دروغجنو توجیهاتو په دې موفق نه شول چې باطل حق ثابت کړي او حق باطل، نو حق به پټوي، دا کار په داسې حال کې کوي چې پوهېږي حق کوم دی او باطل کوم، په ناپوهۍ سره دا کار نه کوي، د غرض او مرض په وجه ئې کوي، اخیستل شوی او استخدام شوی، د خپل مزد او اجورې په مقابل کې دا کار کوي، مزد ئې هم ډېر کم: کومه چپنه، کومه سپینه پګړۍ، یو نس مړۍ او حتی یوازې یو شاباش.
(۴۳)- په دې مبارکو آیتونو کې د بې لارو او منحرفو دین خرڅونکوو علماوو څو نورې ځانګړتیاوې بیانېږي: له الله سره ئې تعلق ضعیف او کمزوری وي، لمونځ ئې یا پرېښی او یا له حقیقي روح نه عاري او په شکلیاتو لګیا وي، د دې په ځای چې زکات ورکړي د زکات ترلاسه کول ئې عادت شي، له عام ولس سره ئې هم اړیکې سستې شي، له نورو سره یو ځای عبادت هم پرېږدي، د همدې لپاره دوی ته د دغو څو خبرو امر شوی: لمونځ وکړئ، زکات ورکړئ او له نورو رکوع کوونکو سره یو ځای رجوع وکړئ، ستاسو د ټولو انحرافاتو علاج په همدې کې دی.

Ẍù& |=»GÅ$$bqè? ÑĘR&r Ña¡ ÿR& bö¡ Y?r Îĺé ¨ $Y9$bráÜ?& *

ÇĺÍÈ bqéÈ?

---

[۴۴]- آيا خلك په ښېګړو ګمارئ او خپل ځان هېروئ، په داسې حال کې چې تاسو کتاب لولئ! آيا تعقل نه کوئ؟

(۴۴)- په رياء او نفاق اخته شول، نورو ته ئې د خير خيرات ورکولو او احسان او نېکي کولو بلنه ورکوله خو ځان ئې هېر کړى وو، په داسې حال کې چې دوى بايد تر نورو زيات نېك عمل درلودى او د الله په لار کې ئې تر هر چا زياته قرباني ورکولى، دا ځکه چې دوى خو په کتاب د پوهېدو دعوى کوي او ځان ته عالم او د الله د کتاب حامل او د پېغمبرانو وارث وايي!!

ûïÿ‰$ÇÎÎÈ ûüëèË±»ƒø$ ’?ã žvÎ ôŽ•Î39 $kXÎr óΤ=Á 9$r ÎöÁ 9$Î (qãŠÏèFó™$r

ÇÎÎÈ bqãÅ ° ‘ ïmøŠÎ) NgR&r Nkÿ (qà»=B Nkå& bqZÝf

[۴۵] او په صبر او لمانځه سره مرسته ترلاسه کړئ او دا خو يقيناً چې ګران او ستر کار دى مګر خاشعينو ته.

[۴۶]- هغه (خاشعين) چې ګومان کوي له خپل رب سره مخامخېدونکي دي او هرومرو د ده په لوري ورګرځېدونکي دي.

(۴۵-۴۶)- له حق نه دفاع، په حق عمل او حق ته بلنه، هغه څه ته ضرورت لري چې يوازې په لمانځه او صبر سره ئې ترلاسه کولى شئ او دا لمونځ او صبر د هرچا کار نه دى، دا کار هغه څوك کولى شي چې په الله او آخرت ئې کلك باور وي او په دې ئې يقين وي چې خپل رب ته ورتلونکى او له هغه سره مخامخېدونکى دى.

’?ã NãgŠÒù ’Îr öÈøæ &MôèR& ÓÉ$ÓÉJèÏ (rãä$Ÿ@ƒïÂŽó Î ÚÍ6»ƒ

$k]ë B @ 6 ÿãŸ wr $k ø© <S ÿ R ` ã ëS ÿ R " Ì øB ž v $Bö ÿ { q à ?$ ÇÍÐÈ ûüŸ =» è ø 9$

ÇÍÑÈ bra Á Z ã Nèd Ÿ wr A ô ã $k]ë B ä { s ãŸ wr pè »ÿ©

---

[۴۷]- اې بني اسرائيلو! زما هغه نعمتونه درپه ياد کړئ چې پر تاسو مې پېرزو کړل او تاسو ته مو پر ټولو نړېوالو فضيلت درکړ.

[۴۸]- او له هغې ورځې ووېرېږئ چې نه يو کس د بل کس مجازات په غاړه اخيستی شي، نه د ده په اړه کوم شفاعت قبلېدی شي، نه څه بدله ترې اخيستی شي او نه ئې مرسته کېدی شي.

---

(۴۷)- بني اسرائيلو ته د ايمان، جهاد، هجرت، صبر او د موسی عليه السلام د ملګرتيا په وجه په ټولو نړېوالو فضيلت او لوړوالی ورکړی شو، د فرعون واکمني د دوی په لاس نسکوره شوه، د فرعون شتمنۍ او د ده د لښکرو وسايل د دوی په لاس کې پرېوتل او د خلکو فکري او اخلاقي قيادت د دوی په برخه شو، خو د بې صبرۍ او له جهاد نه د لاس اخيستو په وجه ئې دا ټول افتخارات بېرته له لاسه ووتل.

(۴۸)- په دنيا کې اکثراً مجرمان يا په دې خاطر له مجازات نه ژغورل کېږي چې بل ئې د جرم مسئوليت پر غاړه واخلي، يا ئې کوم مخور شخصيت شفاعت وکړي، يا جريمه ورکړي او يا ئې کوم د زور او ځواک خاوند مرسته وکړي او له مجازات نه ئې وژغوري، په دې مبارك آيت کې منحرفو ديندارانو ته ويل شوي چې د قيامت په ورځ به نه ستاسو هغه پيران، شيخان او منلي شخصيتونه ستاسو شفاعت کولی شي چې تاسو د دوی لاس او لمن نيولې او د شفاعت طمع ترې لرئ، نه به مو مال او دولت ژغورلی شي او نه خپل زور ځواك او نه د هغه چا زور ځواك چې تاسو ورباندې تکيه او بروسه کوله. د نصاراوو عقيده دا وه چې عيسی عليه السلام د

خپل امت د ټولو ګناهونو پېټې په خپلو اوږو واخیست، د همدې لپاره په صلیب ځوړند شو، د قیامت په ورځ به د دغې قربانۍ په وجه د ده امت له هر راز پوښتنې او ګروېږنې پرته جنت ته درومي، له اصل مذهب نه بې خبره جاهل مذهبیان اکثراً همداسې وي چې ګومان کوي د قیامت په ورځ به د دوی شیخ، پیر او مذهبي مشران دوی له هر راز محاسبې او مجازات نه ژغوري، د داسې چا لمن ئې نیولې چې جنت ته د دوی د رسولو ذمه وار دی او د الله په وړاندې د دوی شفاعت کافي دی چې ګناهونه ئې ورته معاف شي. په بني اسرائیلو کې همدا انحرافات راپیدا شول نو ځکه الله تعالی هغوی ته فرمایي چې د قیامت په ورځ داسې شفاعت، معاوضه او مناصره نه شته چې تاسو د الله له محاسبې او عذاب نه وژغوري.

---

bqt@‹ã ÅU #‹è$ äþß' Nä3Rq߯qÝ„ bqãè÷ É#ä ôÏB Nà6 »ŠøgUr

ÇÍÒÈ ÒOŠÏàtã Nä3În` ‘B äÏx / Nä3ïŒ ’Îr Nä.ä$¡Î bqŠós Fó ƒr Nä.ä$Yö/r

---

[۴۹]- او هغه وخت درپه یاد کړئ چې له فرعونیانو نه مو وژغورلئ، په بد عذاب ئې تعذیبولئ، ستاسو زامن ئې ذبح کول او ستاسو لوڼې ئې ژوندۍ پرېښودې او په دې کې تاسو لره ستاسو د رب له لوري لویه آزموینه وه.

---

(۴۹)- هغه بني اسرائیل چې د یوسف علیه السلام د اقتدار په کلونو کې ئې په مصر کې عزت او اعتبار وو او هر چا ورته په درنه سترګه کتل، د یوسف علیه السلام له رحلت نه وروسته په ورو ورو د دوی وضع بدله شوه، داسې شپې ورځې ورباندې راغلې چې فرعونیانو به د دوی زامن ذبح کول او لوڼې به ئې د وینځو په څېر ساتلې او د خدمت لپاره به ئې ژوندۍ پرېښودې، قرآن په دې صراحت کوي چې فرعونیانو د موسی علیه السلام له بعثت نه مخکې هم د بني اسرائیلو زامن د دې لپاره وژل چې د دوی شمېر زیات نه شي او د فرعون د قوم، قبطیانو سلطه او

واکمني له کوم ګواښ سره مخامخ نه کړي او د ده له بعثت نه وروسته ئې هم په دې خاطر وژل چې مبادا د دوی زلمیان له موسی علیه السلام سره ملګري نه شي او په بغاوت لاس پورې نه کړي. دا توجیه ضعیفه ده چې فرعون خوب لیدلی وو او یا کاهنانو ورته ویلی وو چې په بني اسرائیلو کې به داسې څوك راپیدا شي چې دی به له تخت او تاج نه محروم کړي، نو د همدې لپاره ئې د بني اسرایلو د زامنو د ذبح کولو فیصله وکړه. په ټول قرآن کې د دې توجیه لپاره هیڅ مدرك نه مومو، برعکس د قرآن الفاظ په دې اړه پوره وضاحت لري چې فرعون، هامان او د دوی لښکرې ټول د بني اسرائیلو له راتلونکې نه په وېره کې وو، دا وېره ئې هلته زیاته شوه چې موسی علیه السلام له مدین نه راستون شو، د بني اسرائیلو د آزادۍ خبره ئې وکړه او له فرعون نه ئې وغوښتل چې دوی خپلې مخې ته پرېږده او په غلامۍ کې د دوی له ساتلو نه لاس واخله. د القصص د سورې په څلورم آیت کې په ډېر وضاحت سره ویل شوي چې د بني اسرائیلو د زامنو ذبح کول د دوی د تضعیف په قصد ترسره کېدو:

إِنَّ فِرْعَوْنَ عَلا فی الأَرْضِ وَ جَعَلَ أَهْلَهَا شِيَعاً يَستَضعف طائفَةً مِّنهُمْ يُذَبِّحُ أَبْنَاءَهُمْ وَ يَستَحْىِ نِساءَهُمْ إِنَّهُ كانَ مِنَ الْمُفْسِدِينَ*
القصص:۴

بې شکه چې فرعون په ځمکې کې لويي وکړه او اوسېدونکې ئې په ډلو ډلو ووېشل، یوه ئې ناتوانه کوله، زامن ئې ورحلالول او ښځې ئې ژوندۍ ورپرېښودې، یقیناً چې هغه له مفسدینو څخه وو.

ګورئ چې دلته په صریح الفاظو ویل شوي چې د ذبح کولو موخه او مقصد د بني اسرائیلو استضعاف او ناتوانه کول وو، غوښتل ئې د دوی شمېر زیات نه شي او د فرعون اقتدار له ګواښ سره مخامخ نه کړي. عجیبه ده چې د قرآن دا وضاحت له پامه غورځوي او د ذبح کولو لپاره داسې دلایل وړاندې کوي چې هم د عقل خلاف دي او هم د قرآن خلاف.

قرآن دا د فرعوني نظام یوه اساسي نښه ګڼي چې د مظلوم، مستضعف او بې

وزلي قوم له ډېرېدو به وېره لري او د دوی د شمېر راکمولو هڅه به کوي. قرآن د بني اسرائیلو لپاره د (مستضعف) اصطلاح کارولې، په دې لفظ کې دغه معنی نغښتې ده چې حاکم نظام په ناتوانۍ او ضعف کې د دوی د ساتلو هڅه کوله. دا اوس چې تاسو ګورئ غرب او په سر کې ئې امریکا، په ټول توان طاقت د دې هڅه کوي چې د درېیمې نړۍ ولسونه دې ته اړ کړي چې د اولاد پیدا کولو بهیر کنټرول کړي او د خپل نفوس د سریع زیاتوالي مخه ونیسي، دوی خلکو ته دا وایي چې د نفوس زیاتوالی د فقر لامل دی، حال دا چې په ځمکه کې د رزق او روزي موجود وسایل هومره دي چې د موجوده شمېر څو برابره انسانانو ته روزي ورکولی شي، په ټولنه کې فقر او لوږه له دې نه ده راولاړه شوې چې د رزق او روزي وسایل د نفوس په تناسب نه دي، برعکس د فقر اصلي عامل د ځمکې د وسایلو او شتمنیو غیرعادلانه وېش دی، دا ستونزه له طبقاتي نظام نه راولاړه شوې، دا د غرب د پانګوال او ظالمانه اقتصادي نظام زېږنده ده. دا د انسانانو له خپلو ظالمانه تصرفاتو او غیرعادلانه وېش نه راولاړه شوې ستونزه ده چې د شتمنیو لویه برخه ئې د محدود شمېر شتمنو په لاس کې ده او اکثریت ئې د ژوند له ضروري اړتیاوو نه محروم دي او همدغو محرومانو ته په دروغو ویل کېږي چې ستاسو د فقر او لوږې وجه د نفوس زیاتوالی دی، شمېر مو کم کړئ چې ستونزه مو حل شي. د هغې زمانې فرعونیانو ئې زامن په چاړو حلالول خو د اوس زمانې فرعونیان ئې په څو تابلیتونو د مور په رحم کې وژني.

دې ته مو باید پام وي چې د بني اسرائیلو د عروج او زوال په قصه کې هغه ثابت الهي سنن توضیح شوي چې تل تکرارېږي، انساني تاریخ په حقیقت کې د هغو پېښو د تکرار اوږده قصه ده چې د بني اسرائیلو په قصه کې ئې تاریخي بېلګې ګورو. هره زمانه ځانته فرعون لري او په مقابل کې ئې د موسی علیه السلام په څېر یو مجاهد، تل به ګورئ چې د مجاهدینو په لیکو کې ټګمار سامري راپیدا شي او مجاهدین د الله له بندګۍ نه د سخوندر په څېر د یوه جعلي او کاذب معبود بندګۍ ته بیایي، د زمانې په هر پړاو کې به د بلعم باعور په څېر د ټګمارو مذهبي

مشرانو شاهد وئ، هغه چې دین په دنیا پلوري، د مذهب تر نامه لاندې د فرعون ملګرتیا او د موسی مقابله کوي.

---

bráäY? óEÿR&r böãó A#ä $Y%•ô&r Nà6 »ZğU'ù •ó 7$NãÎ $Z%•ù Ój̈r

ÇÎÈ

---

[۵۰]- او هغه وخت هم چې بحر مو تاسو ته پرانیست، نو تاسو مو وژغورلئ او فرعونیان مو په داسې حال کې غرق کړل چې تاسو (ئې) تماشا کوله.

(**۵۰**)- الله تعالی دلته بني اسرائیلو ته خپله هغه پېرزوینه ورپه یادوي چې له مصر نه د وتلو په وخت کې ئې مخې ته بحر حائل شو، له شا د فرعون لښکرې ورپسې راورسېدې، د ژغورنې هیڅ امکان ئې نه تر سترګو کېدو، موسی علیه السلام ته ئې ویل چې نور نو د دښمن په لاس کې پرېوتو، نه مخ ته تلی شو او نه د لښکر د مقابلې توان لرو، خو الله تعالی په همغه بحر کې دوی ته د تېرېدو لار پرانیسته او په همدغه بحر کې ئې فرعون او د ده لښکرې غرق کړې او د دوی هر څه ئې بني اسرائیلو ته په میراث ورکړل. په دې سره الله تعالی مجاهدینو ته اطمئنان ورکوي چې له وروستي بري نه مخکې ښایي له داسې حالت سره مخامخ شئ چې د نجات او ژغورنې ټولې لارې په خپل مخ تړلې وګڼئ، خو مطمئن اوسئ چې په همدې سخت حالت کې به الله تعالی ستاسو مرسته کوي او ستاسو دښمن به په همدغه حالت کې له منځه وړي.

NÇR&r ¾íŸ‰è/ .`Ë Ÿ@ô ÈÆ$Nãõ ƒB$ Sè \#ø `ŠÈ/öä ó› qã $R%ôã°r Ój̈r

ÇÎÈ brãß@ô NÃ-è9 7ŸŒ Ÿ‰è/ .`Ë NãYã $Rööyã SèÇÎÈ šc qßÎ»ß

---

[۵۱]- او بيا هغه وخت چې موسى ته مو د څلوېښتو شپو وعده وركړه، بيا تاسو په ظالمانه توګه سخوندر (د معبود په څېر) ونيو.
[۵۲]- خو له دې سره سره مو تاسو ته عفو وكړه ترڅو شكر وكړئ.

(۵۱-۵۲)- د بني اسرائيلو او د هر جاهل قوم يوه ستونزه دا ده چې د صالح مشر او زعيم په شته والي كې په سمه لار راشي، خو چې هغه ترې لرې يوې خوا ته شي، په بې لارې او منحرف مشر راغونډ شي او سمه لار پرېږدي، بني اسرائيل خو داسې وو چې د موسى عليه السلام د دعوت په نتيجه كې ئې نه يوازې په الله ايمان راوړ، بلكې په دې لار كې د كړاوونو او ستونزو ګاللو او له مصر نه هجرت ته هم چمتو شول، خو چې څو ورځې موسى عليه السلام ورنه ميقات ته ولاړ، د سامري په شا او خوا راغونډ شول، په هغه پسې ئې اقتداء وكړه او د هغه په وينا (سخوندر) ته په سجده پرېوتل، دوى د څارويو او بوده وو په څېر دي، شپون ئې په هر لوري بيولى شي. د دوى دا جرم د سختې نيونې وړ وو، كه موسى عليه السلام نه وى، هغه دروغجن معبود ئې نه وى نسكور كړى او سامري ئې نه وى مجازات كړى، نو د الله ستر عذاب به وربانديې نازلېدو، خو الله تعالى د همدې په وجه ورته عفو وكړه. د دې نعمت تقاضاء خو دا وه چې تاسو تل د الله شاكر بندګان وئ او هيڅكله مو د شرك او عصيان لار نه وى غوره كړې.

Ó › qã A$% ÿÎr ÇÎÎÈ br&ŠGÏ Nä3ªè9 b$%öqäÜ9$# | = »GÅ3ø9$# Ó › qã $Y÷?#ä ÿÎr

4kÎ {pkç÷qçÙ @ÿÎ ÈÌ$# NäË$/Ì$Î Nà6 | ¡ ÿàR& NçGôJn=ß NäR) Éqö)»f ¾ÏnÏBöq)Ï

Nä3øã >$Gù Näí$/ %Ÿä Nä3©Ïöz Näî Nä | ¡ ÿàR& {pkçEÏ$# Näí$/

ÇÎÎÈ ÐŠÏm9$SÜ #§G9$$qè ¼çRÎ

---

[۵۳]- او هغه وخت چې موسی علیه السلام ته مو کتاب او فرقان ورکړ ترڅو هدایت شئ.
[۵۴]- او کله چې موسی علیه السلام خپل قوم ته وویل: اې زما قومه! بې شکه چې د سخوندر په نیولو سره تاسو پر خپل ځان ظلم کړی، نو د خپل رب لور ته مخه او توبه وکړئ او (مشرك شوي) خپلوان مو ووژنئ، دا د خپل رب په نزد کې درته غوره دی، ستاسو توبه به قبوله کړي، بې شکه چې هغه ډېر مهربان توبه منونکی دی.

(۵۳-۵۴)- له مصر نه له وتلو او د آزادۍ لاس ته راوړلو وروسته، دوی یوه داسې لارښود کتاب ته اړ وو چې د دوی فردي او اجتماعي ژوند تنظیم کړي، الله ورته تورات ولېږو، چې هم ضروري احکام او قوانین په کې وو او هم د ښه او بد د پېژندو او د مفید او مضر تر منځ د فرق کولو او تفکیك روښانه او ځرګند معیارونه، د همدغه کتاب په ترځ کې دوی ته حکم وشو چې د سامري په متابعت او له سخوندر نه ځان ته په معبود جوړولو سره مو ستر ظلم او جفا کړې، د دې لوی جرم د جبران لپاره باید په یوه ستر جهاد لاس پورې کړئ. ځینې ګناهونه داسې وي چې په یوازې توبې سره ئې الله نه بخښي، د توبې قبلېدل ئې شرائط او لوازم لري، د بني اسرائیلو دا ګناه دومره ستره وه چې د توبې قبلېدا ئې په دې مشروط شوې وه چې وسله به اخلي او د هغو کسانو په خلاف به جهاد اعلانوي چې د شرك لار ئې غوره کړه او سخوندر ئې ځان ته معبود کړ. لکه څنګه چې (ولاتخرجون انفسکم من دیارکم) داسې توضیح شوی: (وتخرجون فریقاً منکم من دیارهم) دا ښیي چې له تقتلون انفسکم نه د خپل قوم همغه مشرك کسان وژل مراد دي نه خپل ځان وژل. له دې نه معلومېږي چې په ځینو حالاتو کې یوازې ګناه کوونکی نه بلکې د ګناه لیدونکی به هم کفاره ورکوي. د بني اسرائیلو دا ګناه د هغو افغانانو ګناه ته ورته ده چې د روسانو په ضد له جهاد نه وروسته امریکائیانو ته تسلیم شول او پر خپل هیواد ئې د دوی سلطه او د دوی په لاس تپل شوي حکام ومنل.

Ñã2ô× z'ù Ž•ĝ_ ©ö$ “ •R Ó4ãm 79 `Ës•c`9 Ó4› qß»ƒ óŠçè ßĵr

Ñà6 ‗è9 Ñã2Ïqß ‰è/ -Æ Ë Ñã»¥è/ Ñè ÇÎÎÈ brá ó¿? óŠç®r þ)É»Ó 9$

ÇÎÏÈ brã2Ò

[۵۵]- او کله چې تاسو وويل: اې موسی! هيڅکله به درته ايمان رانه وړو ترڅو الله ځرګند ونه ګورو، نو په داسې حال کې تندر ونيولئ چې (ورته) کتل مو.

[۵۶]- بيا مو له مرګه وروسته بېرته راژوندي کړئ ترڅو شکر وکړئ.

(۵۵-۵۶)- خو بني اسرائيل جهاد ته تيار نه وو، موسی عليه السلام ته ئې ځواب ورکړ چې ستا دا خبره يوازې په هغه صورت کې منلی شو چې الله مخامخ وګورو او دا راته ثابته شي چې په رښتيا د جهاد دا حکم د ده له لوري دی. له مرګ نه د وېرې په وجه ئې له جهاد نه ډډه وکړه او په مرګ محکوم شول، خو الله تعالی د خپلو پېرزوينو له مخې بېرته راژوندي کړل، دغه د الله سنت دی؛ هرڅوك چې له مرګ نه د وېرې په وجه له جهاد نه ډډه وکړي د ذلت په مرګ محکوم کېږي. په دې سوره کې به د دې اصل نور مثالونه هم وګورئ. د سورې په سر کې دغه مطلب ته اشاره شوې چې د الله کتاب د هغه چا لپاره لارښود کېدی شي چې يو صفت ئې په (غيب) باور لرل وي، دا دی بني اسرائيل ئې ښه بېلګه ده، موسی عليه السلام ته ئې وويل: ترڅو الله ځرګند ونه ګورو په خبرو دې باور نه کوو.

ÏM»6ŠÛ `Ë {qèä 3* qù¡ 9$ £J9$Ñã2øæ $Z9#R&r P$JóÑà6 øæ $Yü ß r

ÇÎÈ bqßîâ/ Ñß¡ ãR« {ÞÞ. `Â9r $RqB=ß $Br Ñã»Y÷ø-' $B

[۵۷]_ او د ورېځو مو پرتاسو سيوری جوړ کړ او پر تاسو مو من او سلوی نازل کړه، له هغو پاکيزه وو نه چې درروزي کړي مو دي وخورئ، پر مونږ ئې ظلم نه دی کړی بلکې پر خپل ځان ئې ظلم کولو.

(۵۷)- په دې آيت سره نه يوازې بني اسرائيلو ته هغه نعمتونه ورپه ياد شوي چې د هجرت په دوران کې الله تعالی ورپه برخه کړل، له مصر نه د شام په لوري د تلو په وخت کې، د سينا په تودې او وچې بيديا کې او هغه وخت چې د دوی کېږدۍ هم شړېدلې وې او د صحرا ګرمې هوا سخت ځورول، الله تعالی په دوی باندې يو په بل پسې داسې ورېځې راوستې چې هم ئې له ګرمۍ وساتي او هم ئې د اوبو ضرورت رفع کړي، سيل سيل مرزان به راتلل او دوی به نيول، هر سهار به د بيديا د بوټو په سر داسې خوندور څه راپيدا کېدل چې دوی به راغونډول او په خوند خوند به ئې خوړل، خو دوی د هجرت په دې ژوند او يو ډول خوړو صبر ونشو کړی، موسی عليه السلام ته ئې په څرګندو الفاظو وويل چې نور نو تر دې زيات صبر نه شو کولی، د دغه بې صبرۍ په وجه له دې نعمتونو نه محروم او په فقر، لوږه او ذلت محکوم شول، د بني اسرائيلو په دې قصې کې هر مسلمان ته د دې سبق ورکړی شوی: که د الله په لار کې هجرت وکړئ، د رزق او روزي ضامن مو الله دی، د بني اسرائيلو د من او سلوی په څېر به تاسو ته روزي درکوي، خو که بې صبري وکړئ او په نيمه لار کې ودرېږئ او سفر نيمګړی پرېږدئ، د دوی په برخليك به اخته شئ. الله په هيچا ظلم نه کوي، د خپلې لارې په مجاهد او مهاجر خو ئې په هيڅ صورت کې نه کوي، څنګه ممکن ده چې دوی يوازې او بې اسرې پرېږدي، بني اسرائيل چې له کومو بدو پاېلو سره مخامخ شول، دا د دوی د ظلمونو سزا وه.

{qèŠ$ #%î ‘ Lä¨Ÿ© ß ¨øm $gz¨Ï {qè=6 ù p¨ó) $¸ÍÉ»d {qèŠ$$Y9 ùé Ö)r

ûüÏ Å¡ós3ß $9 ß%¨/ÍÍ\™r ö/ä3»«Ü z ö/3 9 öÏøÿ¯R pÖÏm {qè9qè r #%x9 ß` šU $6ø$

’?ã $Z¨ø R'ù Ó9 ß @ÏÅ ” ”Ÿ%© $Ž ö î wöq% {qß=ß šú ïÏ%© $ A£6ù ÇÎÑÈ

ÇÎÒÈ bqà)Ý¡ø ÿ {qR%. $JÎ ä$J¡ 9$`Ï #Y ô_ Í {qß=ß ûïÏ%© $

---

[۵۸]- او هغه وخت چې ومو ویل: دې کلي ته ننوځئ، نو له هرځایه ئې چې غواړئ پرېمانه او تازه تازه وخورئ او له سجدې سره په دروازې ننوځئ او وایئ: ریژونه (د ګناهونو) تر څو خطاګانی مو دروبخښم او ژر به ئې نېکانو ته زیات کړم.

[۵۹]- خو د دوی ظالمانو دوی ته له ویل شوې وینا پرته بله وینا په بدل کې خپله کړه، نو په ظلم کوونکو مو په دې خاطر له آسمانه د اضطراب عذاب نازل کړ چې فسق ئې کاوو.

(۵۸-۵۹)- بني اسرائیلو ته وویل شو چې پر دښمن برید ته چمتو شئ، خو دې ته مو پام وي چې د بریا او فتحې په وجه مغرور نه شئ، مفتوحه سیمو ته د مغرورو فاتحانو په څېر داخل نه شئ، د دوی ویناوو ته ورته ویناوې مو په ژبه رانشي او بریاوې د خپل تدبیر او د خپلو متو د زور نتیجه ونه ګڼئ. برعکس الله ته د مطیع او ساجد بنده په څېر داخل شئ او له الله نه د خپلو ګناهونو او اشتباهاتو معافي وغواړئ. خو دوی په بریاوو مغرور شول او د ظالمو او فاسقو فاتحانو کړه وړه او وینا ئې تکرار کړه، د همدې لپاره هغه له بریا او فتحې نه ترلاسه شوې خوشحالي، سکون او اطمئنان ئې ببرته په اضطراب او پرېشانۍ بدل شو. په دې کې د الله د

لارې مجاهدينو ته ډېرې مهمې لارښوونې شوې، له برياوو او فتوحاتو نه وروسته له كبر او غرور نه ځان وساتئ، د نيول شوو سيمو له اوسېدونكو سره د مغرورو فاتحانو سلوك مه كوئ، دا ستاسو فتح په اضطراب او ماتې بدلوي.

• f Û$ š, $Á èĥ >Îõ $ $Ÿù ¾ïBö)ï 4† › qã 4+ó Kõ$ Ëĵr *

(qèà2 óg/Žô B <¨ $Ré@à2 OÎã ô% $Žéã oŽô ã $F^ø$çZB ô • f ÿR$ù

ÇÏÈ ûïŸ‰Åüã Çú öF$ † Î(öè? Ÿwr « $Éóh `Ë (qçŽô $

---

[۲۰]- او كله چې موسى عليه السلام د خپل قوم لپاره د څړوبه كېدو غوښتنه وكړه، نو (ورته) ومو ويل: دا تيږه په خپلې عصا ووهه، نو په دې سره له هغې دوولس چينې راوخوټېدې، هرې ډلې خپل اوبه خور وپېژندو، د الله له رزق نه وخورئ او وڅښئ او په ځمكې كې فساد كوونكي مه ګرځئ.

---

(۲۰)- په دې آيتونو كې د الله د لارې مجاهد او مهاجر ته ډاډ وركړى شوى چې الله ستا د رزق او روزي ذمه وار دى ، كه الله وغواړي نو له سختې تيږې نه تاسو ته چينې راايستى شي، همغسې لكه چې بني اسرائيلو ته ئې د سينا په لويې وچې صحرا كې له تيږې نه دوولس چينې راوايستې، د هرې قبيلې لپاره بېله چينه، د دې لپاره چې د اوبو په سر ئې لانجه راولاړه نه شي. الله تعالى هغه ولس ته د ډاډه او پراخ رزق او روزي تضمين وركوي چې ايمان راوړي، د دين په نسبت التزام ولري او د الله په لار كې جهاد ته ملا وتړي، د روزي په سر د دوى ترمنځ د شخړو راولاړېدو مخه به هم نيسي او الله به عزت او سوكالي ورپه برخه كوي.

$Z9 óÌÍá š• /‘ $Y9 ãŠ$ %Ïh°r Q$èÛ 4?ã ŽÉÁ ¯R`9 4› qã»ƒ ÓÇèÎ)r

A$% $gÎÁ/r $kÅ%ãr $gÏBqèr $gÍ$V%r $gÎ=ö/ .`Ï BÚ öF$ M6.è $yÊ

bÎù #ÁÏ (qäÎd$ Îöz qè ” Ï%$ 4† Š& qè ” Ï%$šc qè%ÏGó@&

5=ÒóÎ râ$/r pZ 6 ó J$r ãÉ9$ Dgå M/ÎÃr ÓÇø™ $B Nà6 9

šc qè)ƒr «! $ ÏM»ƒ$«Î šc rãõ3ƒ (qR%. öNgR¯Î 7Ï9ºŒ «! $ šÆ Ï

ÇÏÈ šc r‰Fètƒ (qR%Ÿ2 r (qÁã $yÏ 7Ï9ºŒ 3ÛÎóî `¿Î9$

[۲۱]- او هغه وخت چې تاسو وويل: اې موسى! په يوه رنګ خوراك هيڅكله صبر نه شو كولى!! نو خپل رب ته دې زمونږ لپاره دعا وكړه چې مونږ ته هغه څه راوباسي چې ځمكه ئې راشنه كوي: له ساګ سابه ئې، تره او بادرنګ ئې، غنم ئې، نسك ئې او پياز ئې، وئې ويل: آيا د هغه څه په عوض كې چې غوره دى هغه څه غواړئ چې راټيټ او ناغوره دى، كوم ښار ته كوز شئ، چې هلته هغه څه ترلاسه كړئ چې تاسو ئې غوښتنه وكړه، نو سپكاوى او خواري ورباندې وتپلى شوه او د الله په غضب اخته شول، دا په دې خاطر چې د الله آيتونه ئې تكذيبول او پيغمبران ئې په ناحقه وژل، دا هم په دې سبب چې عصيان ئې وكړ او تيرى ئې كاوو.

(۲۱)- خو كه دوى په خپل حلال رزق قناعت ونكړي او د الله په لار كې د جهاد په سنګرونو كې صبر له لاسه وركړي، نو له ذلت، سپكاوي او خوارۍ سره به ئې مخامخ كوي. په دوى كې به ترټولو د مخه د عصيان او د دين له حدودو نه تيرى او

د بل په حقوقو د تجاوز او تعدي بيماري خوربږي، دا بيماري به هغه حد ته رسي چې د پېغمبر او حق پالونكو داعيانو د مخالفت حتى وژلو لپاره به ملا وتړي او د الله له آيتونو نه به انكار وكړي. دې مطلب ته مو بايد پام وي چې د آدم عليه السلام په قصې كې هم په جائز رزق عدم اكتفاء او ممنوعه شجرى ته لاس غځول له جنت نه د وتو باعث شو او ورته وويلى شو (اهبطوا) او بني اسرائيلو ته هم په همدې سبب وويلى شو: (اهبطوا)، له دې نه معلومېږي چې د انسان د سقوط او له لوړو پوړو نه د راپرېوتو يوه اساسي وجه همدا بې صبرى او په خپل جائز رزق قناعت نه كول دى.

د بني اسرائيلو په دې قصې كې هغه مطلب په لازيات تفصيل سره راغلى چې په جنت كې د آدم عليه السلام د ځاى په ځاى كېدو او بيا له هغه نه د وتو په قصې كې په اختصار سره راغلى. دا قصه د هغې شرحه ده، په دې كې د شجره ممنوعه حقيقت په ډاګه شوى، دا يوه مېوه وه نه بل څه، له شجره ممنوعه نه هر بل تعبير بې بنسټه او غلط دى او د قرآن د دغې شرحې مخالف. شكاك ذهنيتونه د آدم عليه السلام د پيدا ښت، په جنت كې ځاى په ځاى كېدل، شجره ممنوعه او له جنت نه كوزېدل او د دې قصې له ټولو برخو نه داسې څه جوړوي چې غير طبيعي، خارق العاده او د ده د اولاد له هر څه سره توپير ولري، حال دا چې قرآن د آدم عليه السلام په قصه كې مونږ ته خپل ځان رامعرفي كوي، په دې هېنداړې كې بايد مونږ خپله څېره وګورو او د انسان د عروج او زوال په عواملو پوه شو!!

`B#ä ôB šú üÏÎ»¢Á 9$# 3‘ •»|ÁZ9$# (rŠ$d šú ïÏ%©!$# (q㊠B#ä ûïÏ%©!$# bÎ)

Ì$ öz Ÿ wr óOgÎ/h‘ %YÏã öNèdãô_ & öNßgù $[sÎ=»|¹ Ÿ@ÏJãr ÌÅzFy$# QöquŠø9$# «! $$Î/

ÇÏËÈ šc qçRt“ øtä† öNèd Ÿwr öNÍköŽæ

---

[۲۲]- بېشكه هغه چې ايمان ئې راوړى او هغه چې يهودان شوي او نصارى

او صابئين، (كه هرڅوك وي) چې ايمان راوړي او نېك عملونه وكړي، نو دوى لره د خپل رب خوا ته اجرونه دي، نه په دوى څه وېره شته او نه به دوى غمجن شي.

(۲۲)- خبره داسې نه ده لكه چې له دين نه بې خبره خلك ئې انګېري، نو مونه اهميت نه لري، دې ته نه كتل كېږي چې ستا نوم مسلمان، يهودى، مسيحى يا صابئى دى، كه بل څه، برعكس دې ته كتل كېږي چې ستا عقيده څنګه ده او عمل دې څنګه، هغه څوك دې ډاډه او مطمئن وي چې ايمان ئې سم او عمل ئې صالح دى.

øŞβÎ Nä3»Ÿ¨#ä $B (#räé{ 'qÜ9$# Nä3%öqù $Zèù'r Nä3)»V‹Ï $Rõ{ & Œβr

Ÿwöqù 7Ï9ºŒ ‰÷èt/ .ÆÏiB OçFøŠ©9uqs? §NèO ÇÌÏÈ bqà)G? Nä3ª=yès9 ÏmŠÏù $B (#rãä.øŒ$#ur

ûïÎ%Î³»yø9$# šÆÏB OçGYä3s9 ¼çmçGuH÷qu‘ur Nä3ø‹n=tæ «!$# ã@ôÒsù

$tRZè=yèpg ÇÌÎÈ ûüÏ«Å¡»z ZoyŠÏŠs% (#qçRqä. Nçlm; $uZù=à)sù ÏMö6¡¡9$# ’Îû Nä3ZÏB (#÷rts‰tGôã$#

ÇÎÏÈ ûüÉ)GßJù=Ïj9 Zpsàãöqtur $ygøùz $Btr $ygø‹y‰tƒ šú÷üt/ $yJÏj9 Wx»s3tR

[۲۳]- او كله چې مو ستاسو ژمنه واخيسته او طور مو ستاسو له پاسه رااوچت كړ، (او مو ويل:) هغه څه په ښه زور سره كلك ونيسئ چې تاسو ته مو دركړ او هغه څه تل په ياد وساتئ چې په دې كې (راغلى) دى، ترڅو مو ځان ساتلى وي.
[۲۴]- خو بيا تاسو له دې وروسته مخ واړاوو، خو كه پر تاسو د الله فضل او پېرزوينه نه وى نو له تباه شوو څخه به وئ.

[۲۵]- او خپل هغه خلك مو هم ښه پېژندلي چې د شنبې په ورځ ئې تېرى وكړ نو مونږ ورته وويل: ذليلې بيزوګانې شئ.
[۲۶]- نو دا (پېښه) مو له دې نه مخكنيو او وروستنيو ته د عبرت وسيله او متقيانو ته موعظه كړه.

(۲۳-۲۲)- لكه چې له بني اسرائيلو نه د الله په كتاب د تمسك او اعتصام كلكه ژمنه واخيستى شوه، په داسې حال كې چې د طور غر ئې د سر د پاسه وو، همداسې الله تعالى په هر هغه قوم چې د ايمان دعوى كوي خو ګام په ګام د ايمان له غوښتنو انحراف كوي، داسې حالت راولي چې د مصيبتونو غر ئې د سر د پاسه وي، په دې حالت كې له الله سره كلكه ژمنه وكړي او دين ته مخه كړي، خو ډېر ژر ئې دا ژمنه هېره شي او بېرته خپل مخكني حالت ته واوړي. د بني اسرائيلو د هغې قبيلې وضع ئې ښه بېلګه ده چې د بحر خوا ته اوسېدل، د ماهيانو په ښكار ئې ګذاره كوله، دوى ته ويل شوي وو چې د شنبې ورځ مو عبادت ته مختص كړئ او په دې ورځ له ښكار نه ډډه وكړئ، خو دوى (مذهبي حيله) جوړه كړه، د شنبې په ورځ به ئې ماهيان په ډنډونو كې راګېر كړل، بيا به ئې سبا ته راوايستل، ګومان ئې دا وو چې په دې كار سره ئې هم په خپل مذهب عمل كړى او د شنبې د ورځې احترام ئې ساتلى او هم ئې خپل ښكار كړى.

زمونږ لپاره د جمعې ورځ ټاكل شوې، چې د لمانځه لپاره ئې بايد په جومات كې راغونډ شو او خطبه ئې واورو او د همدې لمانځه او خطبې اورېدو لپاره څو شېبې كار كسب پرېږدو. دغو الهي شعائرو ته د يوه ولس احترام او عدم احترام د دې ښښه ده چې هغه د دين په نسبت التزام لري كه نه. له دين نه د يوه قوم د وتلو لويه ښښه همدا ده چې هغه د دغسې مباركو ورځو احترام تر پښو لاندې كړي او مخصوصاً چې همدا د شعائرو عدم احترام د (مذهب) تر نامه لاندې ترسره كړي.

[illegible]

---

[۲۷]- او کله چې موسی علیه السلام خپل قوم ته وویل: الله درته امر کوي چې یوه غوا ذبح کړئ، وئې ویل: آیا په مونږ ملنډې وهې؟ وئې ویل: الله ته له دې نه پناه وړم چې له جاهلانو څخه وم.

[۲۸]- وئې ویل: خپل رب ته زمونږ لپاره دعا وکړه چې مونږ ته ئې څرګنده کړي چې دا څه دی؟ وئې ویل: هغه فرمايي: دا داسې غوا ده چې نه زړه ده، نه وړه، ځوانه د دې ترمنځ، نو په څه چې ګمارل شوي یئ هغه ترسره کړئ.

[۲۹]- وئې ویل: خپل رب ته زمونږ لپاره دعا وکړه چې مونږ ته ئې څرګنده

کړي چې رنګ ئې څنګه دی؟ وئې ویل: هغه فرمایي: دا داسې تکه زیړه غوا ده چې لیدونکي ښادوي.
[۷۰]- وئې ویل: خپل رب ته زمونږ لپاره دعا وکړه چې مونږ ته ئې څرګنده کړي چې دا څه ده، مونږ خو دې غوا په شك کې اچولي یو او که الله کول مونږ به حتماً هدایت موندونکي شو.
[۷۱]- وئې ویل: هغه فرمایي: دا داسې غوا ده چې نه خوارکی ده چې ځمکه یوې کوي او نه کښت خړوبه کوي، روغه رمټه چې هیڅ ټاپی په کې نه شته، وئې ویل: اوس دې سمه (د حق) خبره راوړه، نو هغه ئې په داسې حال کې ذبح کړه چې نږدې وو وئې نه کړي.

(۶۷-۷۱)- دلته د بني اسرائیلو په څېره کې د هغو خلکو حالت توضیح کېږي چې د الله د عبادت له لوړ مقام نه د سخوندر په څېر د یوه دروغجن معبود د عبادت ټیټ او پرېوتي مقام ته راپرېوځي، بیا په دې دروغجن معبود داسې کلك ودرېږي چې د هغه په ضد د پېغمبر د هغې خبرې په منلو کې زړه نازړه وي چې الله ورته ویلي، دا دی ګورئ چې بني اسرائیلو د هغه (الله) په ځای چې دوی ته ئې موسی علیه السلام ولېږو او له فرعون نه ئې وژغورل، (سخوندر) غوره کړ او چې موسی علیه السلام ورته وویل: د دې خبرې د اثبات لپاره چې تاسو ببرته الله ته راګرځېدلي یئ او د سخوندر عبادت مو پرېښی، نو یوه غوا ذبح کړئ، خو دوی چې له زړه نه دې کار ته چمتو نه وو نو کله به ئې ویل: په مونږ خو به ملنډې نه وهې؟ او کله دا چې عمر ئې څومره دی، رنګ ئې څنګه دی، څه کار ترې اخیستل کېږي؟ دا ټولې خوشې حیلې او بهانې وې، اصلي خبره دا وه چې د دوی په زړونو کې د دې دروغجن معبود احترام او مینه په خپل حال پاتې وه او پرېښودلو ته ئې چمتو نه وو. د هر جاهل او مشرك قوم وضع همداسې وي، په خپل شرك ټینګار کوي، شیطان ئې دې ته نه پرېږدي چې له خپلو (جعلي او دروغجنو معبودانو) نه لاس واخلي. د ایمان

دروغجن مدعيان هم د بني اسرائيلو په څېر وي، چې کله د دين د کوم داسې څرګند او صريح حکم عملي کولو ته راوبللی شي چې د دوی له نفسي غوښتنو سره تصادم کوي نو په راز راز بهانو او حيلو لاس پورې کړي او خپلې سرغړونې ته رنګ رنګ مذهبي توجيهات برابروي.

$Zùàù ÇÌÈ bqÆçß? ÑÇä $B Óì•çé ª! $r $kŽÏù ÑèÏø°Š$$ $Tø R ÓÅù% Êr

ÑÃªè9 ¾ÏhÏ»f#ä Ñà6 ƒÌ•ãr 4Aöq J$ª! $Çé ã 7ï°‹. $kÕè7Î çqçÎôÑ$

ÇÌÈ bqè%É?

---

[۷۲]- او کله چې تاسو يو کس ووژلو او بيا د ده په اړه په اختلاف اخته شوئ او الله د هغه څه رابرسېره کوونکی وو چې تاسو پټولو.
[۷۳]- نو ومو ويل: هغه ئې په يوې برخې ووهئ، همدا راز الله مړي راژوندي کوي او خپلې نښې درښيي ترڅو تعقل وکړئ.

(۷۲-۷۳)- د موسی عليه السلام له بعثت نه د مخه په بني اسرائيلو کې له دين نه د انحراف په وجه د خپل منځي قتلونو، له قاتل نه دفاع او د بل د تورنولو لړۍ پيل شوې وه. د موسی عليه السلام په زمانه کې يوه کس بل ووژلو، د قاتل قبيلې بل څوك په قتل تورن کړ، نږدې وه د دوو کورنيو او بيا د دوو قبيلو ترمنځ يوه بله خونړۍ جګړه پيل شي، الله تعالی اراده وکړه چې دا شخړه د موسی عليه السلام په لاس حل شي، بني اسرائيلو ته ئې د يوې غوا د ذبح کولو امر وکړ، دوی له ډېر ځنډ او ډېرو پوښتنو نه وروسته دې کار ته چمتو شول او هغه ئې ذبح کړه، ورته وويلی شو چې اوس نو د دغې غوا په يوې برخې دا مړی ووهئ، همداسې ئې وکړل، هغه د څو شېبو لپاره راژوندی شو او خپل قاتل ئې وښود، په دې سره له يوې خوا د هغې

خونړۍ محتملې جګړې مخه ونيولی شوه او له بلې خوا بني اسرائيلو ته وښودی شوه چې ستاسو د دغه دروغجن مقدس معبود په ذبح کولو سره ستاسو لانجې حل کېږي، نه هغسې چې تاسو ګومان کولو چې معمولي بې احترامي به ئې د سترو سترو مصيبتونو راپېښوتو باعث شي. دا مبارك آيت مونږ ته دغه مطلب په ګوته کوي چې يوازې دين کولی شي د خلکو د سر او مال خوندي پاتې کېدل تضمين کړي او په يوه بل د تېري مخه ونيسي، چېرته چې دين نه وي نه به د خلکو سر خوندي وي، نه مال او نه عزت. ممکن نه ده چې له دين نه پرته په بل څه امنيت راشي او پر يوه بل د تېري مخه ونيولی شي.

`Ë bÎr æqó % ‰©& ﬁ& ó‘$ÚïøŠ ‘ĝù š• ÿ°Œ Ÿ‰è/ .`Ë Nãçqèß M¡ % ßê

âšJ∂$çÝË ß ã÷ Šù ß}ßt„ $J9 $k]Ë bÎr ãgR{ $çzË ãf ÿFƒ $J9 ó‘$ f ïø$

ÇÐÍÈ bqèJè? $Jã @ïÿ»óÎ ª! $$Br «! $pŠô z ôË áÝ ôö $J9 $k]Ë bÎr

---

[۷۴]- بيا له دې وروسته ستاسو زړونه سخت شول، داسې لکه چې تيږې وي او تر دې هم ډېر سخت او له تيږو نه خو ځينې داسې دي چې ويالې ترې بهېږي او ځينې داسې چې ټوټې ټوټې شي نو اوبه ترې راوځي او ځينې ئې داسې چې د الله له وېرې راپرېوځي او الله له هغه څه چې کوئ ئې غافل نه دی.

---

(۷۴)- په دې مبارك آيت کې که له يوې خوا د سخت زړو بني اسرائيلو دا حالت انځور شوی چې د مړي د راژوندي کېدو له سترې پېښې نه وروسته هم د دې په ځای چې ايمان راوړي، برعکس ئې زړونه مزيد سخت شول، هومره لکه کلکه ډبره او تر دې هم زيات، خو له بلې خوا يو داسې حقيقت په کې توضيح شوی چې انسان فقط په شلمه پېړۍ کې او د قرآن له نزول نه څوارلس سوه کاله وروسته او له ډېرو

علمي تحقيقاتو نه بعد وربانديې پوه شو او هغه دا چې د سختو تيږو په ترکيب کې د اوبو ماليکولونه شته، په دې حقيقت هلته پوه شو چې تيږې او منرالونه ئې تجزيه کړل او د ټولو په ترکيب کې ئې د اوبو ماليکولونه وموندل او دا همغه حقيقت دی چې قرآن په دې الفاظو سره بيان کړی: او له تيږو نه خو ځينې داسې دي چې ويالې ترې بهېږي او ځينې داسې چې ټوټې ټوټې شي نو اوبه ترې راوځي!! چې کله قرآن دا خبره کوله هيچا دا ګومان هم نه شو کولی چې د کلکو ډبرو په ترکيب کې به د اوبو ماليکولونه وي!!

اما دا چې قرآن دلته ويلي چې ځينې تيږې د الله له وېرې راپرېوځي، آيا په رښتيا تيږې احساس لري او که دلته کومه استعاره کارول شوې او مقصد ئې فقط دا دی چې تيږې هم په خپل زړه کې نرمې اوبه لري او هم له خپل الله نه وېرېږي خو د اهل کتابو علماوو نه په خپلو زړونو کې ترحم درلود او نه له الله نه وېره؟ بايد پوه شې چې دا تيږې چې تا ته بې احساسه او بې شعوره ښکاري او سخت زړي او بې رحمه انسانان ورسره تشبيه کوي، داسې نه ده، ته اشتباه کوې، دا تيږه احساس لري، خپل رب پېژني او کله کله د الله له وېرې راپرېوځي، ستا د وجود غوښه، مغز، وينه او عصبي رشتې له هغې خاورې جوړ شوي چې يو وخت سخته تيږه وه، په مدار مدار په خاورو تبديل شوه، له دې خاورې ونې، بوټي، مېوې او دانې راټوکېدې او همدا ستا په غوښه، مغز، ويني او عصبي رشتو بدلې شوې، که په دې تيږو کې دا کمال نه وی نو په ژونديو شيانو به د هغوی بدلون ممکن نه وو، له هغې به ژوندي شيان نه راپيدا کېدل، تا ته به دا ونې او بوټي هم بې احساسه برېښي، دا حيوانات به هم بې شعوره ګڼې، خو دا هر يو په ډېرو برخو کې تر تا مخکې دی، د ونې د ستې پوستکی په لور وشکوه، وبه ګورې چې ډېر ژر په هغه زخمي ځای کې ښويه او سريښناکه مايع راپيدا کړي، زخم پټ کړي، له چينجيو او مکروبونو نه ئې خوندي کړي، څو ورځې وروسته به ګورې چې دا زخمي ځای تر نور پوستکي هم سخت شوی دی، د ونې د يوه اړخ يو ښاخ پرې کړه، څو ورځې وروسته به وګورې چې د همدې ځای خوا ته، ترې لاندې يا بر، نوې څانګه راټوکېدلې، دا د

دې لپاره چې ونه غواړي خپل تعادل بېرته برابر کړي، آبله خوا ئې درنه نه شي او په هغه لوري ئې کږه نه کړي. په کوټه کې د ګل بوټی کېږده، څو ورځې وروسته ئې وګوره چې د کړکۍ په لوري به مايل شوی وي او دا هڅه به کوي چې ځان نور او رڼا ته ورسوي، هر بوټی پوهېږي چې له ځمکې نه کوم مواد جذب کړي او څنګه له دې نه خوندوره دانه يا مېوه جوړه کړي، په محفوظ پوستکي کې او داسې چې ته ئې هم له شکل او رنګ نه خوند اخلې او هم له بوی او ذائقې نه او که ته دا خپل ټول (شعور)، (عقل) او (علم) او خپل ټول پرمختللي وسايل دې په کار واچوې، د دې واړه بوټي او دغې ونې په څېر څه نه شي پيدا کولی. د شاتو موچۍ چې څه جوړوي ستا ټول لابراتوارونه ترې عاجز دي، ډېر حيوانات په خپلو ډېرو حواسو کې له تانه مخکې دي، ځنګلي حيوانات، پشۍ، سپي، غرڅه، مارغان په ليدو اورېدو او د بوی په احساسولو او پېژندلو کې تر تا ډېر ډېر وړاندې دي. ډېر حيوانات د باران، طوفان او زلزلې راتګ تر تا د مخه احساسوي، ته هسې مغرور شوی يې او دوی ته د حقارت په سترګه ګورې.

قرآن په دې اړه مونږ ته ډېرې عبرتناکې ويناوې لري، وايي: سليمان عليه السلام، دا په انساني تاريخ کې تر ټولو ستر واکمن، د ډېرو لښکرو خاوند، چې تخت ئې په هوا تلو، خو له هغه څه نه خبر نه وو چې هدهد ورباندې خبر وو، د سبأ له هيواد او د هغه ځای له وضعې نه هدهد خبر کړ، له لښکرو سره روان وو، له ده نه څو ګامه مخکې يوه مېږۍ نورو ته غږ کړ چې خپلو کورونو ته ننوځئ، داسې نه چې سليمان او د ده لښکرې مو په ناپوهۍ کې ترپښو لاندې نه کړي.

قَالَت نَمْلَةٌ يَٰأَيُّهَا النَّمْلُ ادْخُلُوا مَسَٰكِنَكُمْ لا يَحْطِمَنَّكُمْ سُلَيْمَٰنُ وَ جُنُودُهُ وَ هُمْ لا يَشعُرُونَ * النمل: ١٨

دلته د (هم لايشعرن) خبره ډېره جالبه او د خاص توجه وړ ده؛ ته هغوی بې احساسه ګڼې خو هغوی ستاسو د ستر سالار په هکله وايي: دوی نه پوهېږي.

دا يوازې تيرېږي نه دي چې قرآن د هغوی په هکله دا وينا کوي، قرآن د کائناتو هر څه داسې معرفي کوي چې طوعاً او کرهاً خپل رب ته منقاد دي، په ټول انهماك

سره خپل مأموريت او ورکړې شوې دنده ترسره کوي او هر يو ئې د خپل رب تسبيح وايي، خو مونږ د دوی د تسبيح په څرنګوالي نه پوهېږو.

نو د قرآن دا خبره حق ده چې ځينې تيږې د الله له وېرې راپرېوځي، دا تيږې، لوټې، بوټي، ستاسو لاسونه، پښې او پوستکی به د قيامت په ورځ ستاسو په ټولو کړو وړو او هر څه شهادت ورکوي او دا هغه حقيقت دی چې ساينس ئې د پوهېدو لومړي پړاو ته نږدې شوی، ډېر نور مزل بايد ووهي چې مزيد حقايق ورته څرګند شي.

«ŀ $N»=Ÿ2 bqãJó„ ÞÖ‡ÏB ×ƒÌù b‰. ¨ô%r Ða9 ‡qãËs‡ã b& bqãJÏèôÜGù& *

ÇÐÎÈ šc qßJn=ôètƒ öNèdr çnqè=s)tã $B ω÷èt/ .`ÏB ¼çmtRqèùÌhptä †OèO

---

[۷۵] آيا دا طمع لرئ چې دوی به ايمان درته راوړي، حال دا چې د دوی يوه ډله د الله کلام اوري خو د هغه په مطلب له پوهېدو وروسته ئې تحريفوي په داسې حال کې چې پوهېږي.

---

(۷۵)- مسلمانانو ته ويل شوي د بني اسرائيلو له مذهبي مشرانو نه دا طمع مه کوئ چې ايمان به راوړي، له هغه چا نه چې د الله کلام ئې اوربدلی، د الله په کتاب پوه شوی، خو سره له دې په هغه کې تحريف کوي، غلط ئې تعبيروي، غلطې او د ظالمو حکامو په ګټه فتواګانې ترې راباسي، له دوی نه د ايمان راوړو طمع بې ځايه ده.

(þÎ6$% <Ù è÷/ 4‹Î ÐÓàÒ è÷/ Ÿx z #Œ Îr $YB#ä (þÎ6$% (qä9$B#ä ûïÏ%©!$#(qà)9 #ŒÎr

Ÿxù& Nãâî %ÿä ¾ïhÎ Näq•_$sä Nãøã ª!$ xFù $JÎ Nþqä9$s%

ÇÐÏÈ bqè=É)÷ès? Ÿxsùr& 4 öNà6În/u yYÏã ¾ÏmÎ/ Nà2qô_!$ptäÏ9 öNà6øn=tæ ª!$#

[۷۶]- او چې کله له مؤمنانو سره مخامخ شي وايي: ايمان مو راوړی او چې کله په خپلو کې سره ګوښه شي وايي: آيا هغه خبرې ورته کوئ چې الله تاسو ته پرانيستی؟، تر څو د خپل رب په وړاندې مو پرې پر کړي، آيا له عقل نه کار نه اخلئ.

[۷۷]- آيا په دې نه پوهېږي چې الله په هر هغه څه پوهېږي چې دوی ئې پټوي يا يې څرګندوي.

(۷۶-۷۷)- له هغو خلکو چې ځان ته (اهل کتاب او په کتاب پوه) وايي خو له دين نه ئې ځان ته دوکان جوړ کړی، دين په دنيا خرڅوي، په کتاب کې تحريف کوي، د مؤمنانو په وړاندې د ايمان دعوی کوي خو تل د باطل په څنګ کې ولاړ وي او د ظالمانو ملګرتيا کوي، له دوی نه دا طمع کول چې د الله د لارې د مخلصو داعيانو او مجاهدينو ملګرتيا به وکړي او د حق په څنګ کې به مخلصانه ودرېږي، بې ځايه طمع ده. دوی خو تل خپلو ملګرو ته په خلوت کې دا وايي چې د (کتاب) له هغو برخو څخه پرده مه اوچتوئ چې ستاسو د رسوائي باعث او د الله په وړاندې ستاسو د ملامتيا موجب ګرځي او واقعي داعيانو او مجاهدينو ته پر تاسو برلاسی ورکوي!! الله تعالی دوی ته په ځواب کې فرمايي: آيا په دې نه پوهېږي چې الله په هر هغه څه پوهېږي چې دوی ئې پټوي يا ئې څرګندوي.

ÇÐÑÈ bqZÏ/ wÎ) Nèd bÎ)r ¥Î$B& wÎ) |=»GÅ3ø9$# šcqßJn=ôèt w bqÍhÏiBé& öNåk÷]ÏBr

«I $Ÿ‰Ÿã ôË #‹»d bq8qà/ Sè Ní‰Ÿ/-Î | =»GÅ$ bqçZ3/ ûïŸ‰Ÿ @/qù

$JË Nçe©@/rr Nçj/Ÿ‰/& öM6GŸ2 $JË Nçe©@/qù WŠî‰ $YJ0 ¾ïÎ (rçJâŠï

ÇÐÒÈ bqçÅ3/

[۷۸]- او له دوی نه ځینې امي (نالوستي) دي، له څه هیلو پرته نور په کتاب نه پوهېږي او دوی نه دي مګر ګومان کوونکي.

[۷۹]- افسوس د هغو په حال چې کتاب په خپل لاس لیکي بیا وایي: دا د الله له لوري دی، ترڅو ناڅیزه بیه پرې ترلاسه کړي، افسوس د دوی د لاسونو پر لیکنې او افسوس په هغه څه چې دوی ئې ترلاسه کوي.

(۷۸-۷۹)- علماء او اهل کتاب ئې داسې دي چې په خپل لاس لیکلې او له خپل غرض او مرض نه راخوتېدلې فتوی الله او د هغه دین ته منسوبوي، هدف ئې دا وي چې په دې سره څه متاع، یو ټوټ ډوډۍ او کومه چپنه او پګړۍ ترلاسه کړي، خو عوام ئې داسې چې په کتاب او د هغه په لارښوونو خبر نه دي، په کتاب د ایمان دعوی فقط دومره کړي چې په دوی کې ئې څه دروغجنې هیلې او امیدونه راولاړ کړي او څه ګومانونه ورسره راپیدا شوي، هیلې ئې دا دي چې جنت ته به درومي او ګومان ئې دا چې د کتاب او الهي لارښوونو په اړه دوی کوم تصور لري او خپلو منحرفو مذهبي مشرانو ورته څه ویلي، همدا حقیقت دی او د الهي حقیقي دین اصلي غوښتنه، دا دواړه ډلې (ټګمار او دین پلورونکي علماء او له دین نه بې خبره عوام) د تأسف وړ دي خو اصلي مجرمان او د ډېر تأسف وړ هغه علماء دي چې دین تحریفوي او د دنیا په متاع ئې پلوري!!

`=ù #%ôã « $%Zä ÿèõ ƒB& @è žŠr%èB $B$ƒ& wÎ) â$Y9$$Z¡¡ J? `9 (q8$%r

=¡ . `B 4?/ ÇÑÈ šc q3=è? w $B « $’?ã bq9qà)? P& ýç%ôã ª! $# ÎÎ

$gŠÏ ÿè îÎ$Z9$ Ü»sô & š• Í»9ré ¼çGÿÜz ¾ïÎ ôMÜ»m&r ø¥ÍhÎ™

Ü»sô & 7Í»9réÏM»sÎÁ9$ (qèÏJãr (q3B#ä šú ïÏ%$ ÇÑÈ br$Î»z

ÇÑÈ šc r$Î»z $kŽÏ ÿè ÿY f9$

---

[۸۰]- او وئې ویل: اور نه شي رارسېدی مګر د څو ورځو لپاره، ووایه: آیا له الله نه مو کومه داسې ژمنه ترلاسه کړې چې الله هیڅکله له خپلې دې ژمنې څخه نه په شا کېږي او یا د الله په اړه هغه څه وایئ چې نه وربانديې پوهېږئ؟
[۸۱]- داسې نه ده بلکې هرڅوك چې بدي ترسره کړي او خپلې خطاګانې ئې رااحاطه کړي، نو دوی دوزخیان دي چې په هغه کې به تلپاتې وي.
[۸۲]- او هغه چې ایمان ئې راوړ او نېك عملونه ئې وکړل، دوی جنتیان دي چې په هغه کې به تلپاتې وي.

(۸۰-۸۲) په دې آیتونو کې د یوه جاهل قوم دا غلط تصور انځور شوی چې تر ستوني په ګناه کې غرق وي خو سره له دې ګومان کوي چې دا یا هغه څه به ئې له دوزخ نه ژغوري او که احیاناً دوزخ ته درومي نو د لږ وخت لپاره به وي، دلته په صریح الفاظو د بني اسرائیلو او هر هغه چا دا غلطه عقیده رد شوې چې له ایمان او صالح عمل نه پرته نور څه له دوزخ نه د نجات او جنت ته د رسېدو سبب او وسیله ګڼي.

ZZ ¡ ôn̂ ÈEi$Î°q##r ®$šv̂ bn%ç? ẅ Ÿf¨ÄŽó̂ ÚÍ/ ,»V‹ B $Rõ { & ©ĵr

{qB3Šÿ&r $Z%ó ãn Ä $Y:i {q8q%r ÈEÅ6 »¡ K##r 4J»GŠ##r 4Lö##$ "Ër

OF&r Nà6 ZB WŠ% šv̂ óE#? Ŝê o#Ÿ2 "9$ {q8ür o#Á 9$

ẅr Näã$BŠ bqä3ÿó@ ẅ Nä3)»W‹B $Rõ { & ©ĵr ÇÎÈ šc qÊÈè3

ÇÍÈ br%hô@ óF&r Ł#ö» NêNä»fŠ `B Nä3 ¡ ä#R& bqã Ì#

---

[۸۳]- او کله چې مو د بني اسرائیلو دا ژمنه ترلاسه کړه چې له الله پرته به د بل څه عبادت نه کوئ او له مور پلار سره او له خپلوانو، یتیمانو او مسکینانو سره به احسان کوئ او خلکو ته به په ښه توګه وینا کوئ او لمونځ به اداء کوئ او زکات به ورکوئ، بیا ستاسو له لږو کسانو نه پرته، تاسو ټولو شا کړه په داسې حال کې چې ډډه کوونکي وئ.

[۸۴]- او کله چې مو ستاسو دا ژمنه ترلاسه کړه چې یو د بل وینې به نه تویوئ او یو بل به له خپل کور کلي څخه نه باسئ، بیا مو اقرار وکړ په داسې حال کې چې (د دې ژمنې او اقرار) شاهد وئ.

(۸۳-۸۴)- دلته د دین له بنیادي غوښتنو نه د یوه منحرف ولس اساسي انحرافات په ګوته شوي، د دین اساسي غوښتنې دا دي: یوازې د یوه الله عبادت، له مور پلار، خپلوانو، یتیمانو او مسکینانو سره مرسته، که احسان او مرسته نه شې کولی نو لږ تر لږه له ښې وینا سره خلکو ته مخامخ کېدل، لمونځ کول او زکات ورکول، له ناحقه وینو تویولو نه ډډه کول او له خپل کور کلي نه د مظلومانو د ایستلو اسباب نه برابرول. بني اسرائیلو په ایمان راوړو سره په دغو ټولو خبرو له

الله سره ژمنه کړې وه، خو خپلې ټولې ژمنې ئې ترپښو لاندې کړې، له دغو ټولو دیني وجایبو نه ئې سرغړونه وکړه، خو له دې سره سره ئې د ایمان او دینداری دعوی کوله.

NÜÌ»ƒŠ `B N&ZB $Z/Ìù bqã_Ì/ør N& ¡ ÿR& šc qèd Ïàwèd NÏR& Sê

qèr Nèr%»ÿê 3* •»™éNäqèÚ bÎr Èr%ã&r Nz%Ϋ Nû&æ brãg»à?

<Ù è7Î šc rãß?r É »GÅ$Ç$Ù è7Î bqã$sè Nß_#•-zÎ Nà6 øã Pê

Pøƒr $‹R‰9$Ïó4Šs $'Î Ó“Å ž/Ì Nà6 YB š• Ÿ"Œ @èÿƒ `B â!"_ $Jù

ÇÎÈ bqèJè? $Jã @Ïÿ»óÎ ª! $$Br É#‹è$$Ïl©&#‹Î brŠ•ã ÏJ»Š$É$

Ù#‹è$$Nâ ã B# ÿƒã Ÿxù Ï•Å Fy$Î $ŠR$!$o¢Šs $(ãlô$ûïÏ%$7 Í»9rÉ

ÇÎÈ brÇ Zã Nè Ÿwr

---

[۸۵]- بیا تاسو همغه یاست چې یو بل وژنئ او خپله یوه ډله له خپل کور کلي باسئ، د دوی په ضد په ګناه او تېري کې د (تېري کوونکو) مرسته کوئ او که د اسیرانو په څېر درته راشي نو فدیه ئې ورکوئ، حال دا چې د دوی ایستل درباندې حرام دی، آیا د کتاب په یوې برخې ایمان راوړئ او په بلې برخې ئې کافران کېږئ؟! او له تاسو نه چې هرڅوك دا کار وکړي، نو سزا ئې په دنیا کې له سپکاوي پرته بل څه نه ده او د قیامت په ورځ به د شدید عذاب په لور ګرځول کېږي او الله له هغه څه چې تاسو ئې کوئ غافل نه دی.

[۸۶]- دا همغه خلك دي چې دنيوي ژوند ئې د آخرت په بيه وپېرو، نو نه به عذاب ترې سپك كړی شي او نه به ئې مرسته وشي.

(۸۵-۸۶)- د خپل قوم پر بې وسه او بې وزلو به ئې ظلمونه كول، له خپل كور كلي نه به ئې ايستل، د دوی د وينو له تويولو ئې هم ډډه نه كوله، خو چې كله به د بل په لاس كې اسير پرېوتل نو د هغوی د ژغورنې لپاره به ئې بسپنې راټولولې، دا كار به ئې د خپل قومي تعصب په اساس كولو خو هغه ته به ئې ديني او مذهبي رنګ وركاوو، نو ځكه الله تعالی هغوی ته فرمايي: آيا د كتاب په يوې برخې ايمان راوړئ او په بلې برخې ئې كافران كېږئ؟!

دلته دا خبره هم د زيات دقت وړ ده چې په كتاب عمل او نه عمل ئې په كتاب له ايمان او كفر سره مترادف ګڼلی، د دې معنی دا ده چې په كتاب د ايمان لومړنۍ او اساسي غوښتنه پر هغه عمل كول دي، په كتاب د هغه چا د ايمان ادعا دروغجنه ده چې عمل ورباندې نه كوي.

دا آيت مونږ ته دا هم راښيي چې د يوه ديندار ولس د ذلت او سپكاوي ستر عامل دا وي چې د كتاب پر يوې برخې عمل كوي او بله ئې شا ته غورځوي.

همدا راز مونږ ته راښيي چې د الله كتاب وېشل، په يوې برخې ئې عمل او بله ئې شا ته غورځول د هغه چا كار دی چې دين په دنيا پلوري، دوی به په دنيا او آخرت كې له الهي عذاب سره مخامخ وي، هيڅ څه به ئې له دې عذاب نه ونه ژغوري، هيڅوك او هيڅ څه به ئې مرسته ونشي كړی.

Ó¤ŠÃ $Y#är È©ÏS"9$Î ¼çÏY‰è/ .`Ï $Zšy%r =»G3ÅÅ$Ó › qãÃ $Y#ä ô)9r

Ÿw $JÎ Aq߉' ä!` $J=3ù& Ä ‰y$Çrã ç»R‰ƒr ÏM»YÉ$NƒÓ ûó$

ÇÑÐÈ šc qãè?$Zƒìùr Láê× . $Zƒìÿù Lãž9ÖFÒ'$Sã Ý ãR& #" qè

---

[۸۷]- او په يقين سره مو موسی علیه السلام ته کتاب ورکړ او له ده نه وروسته مو نور پېغمبران ورپسې کړل او عیسی د مریمې زوی ته مو هغه ښکاره نښې ورکړې او په روح القدس سره مو د ده ملاتړ وکړ، نو آیا هر کله چې کوم پېغمبر درته هغه څه راوړل چې ستاسو نفسونو نه خوښول، کبر او لويي غوښتنه مو وکړه، نو ځينې مو تکذيب کړل او ځينې وژنئ!!

---

(۸۷)- له پېغمبرانو او له زړه سواندو داعیانو سره د مخالفت يوه لويه وجه دا وي چې ځان غوښتونکي او د هوی او هوس بندګان د دوی په بلنې او دعوت کې د خپلو نفسي غوښتنو خلاف لاربښوونې ګوري. د دوی د مخالفت وجه دا نه وي چې په حقيقت نه پوهېږي يا دعوتګرانو کافي او مقنع دلايل د دوی مخې ته نه وي ايښي. عیسی علیه السلام بني اسرائیلو ته څومره ښکاره نښې راوړې، خو د دې په ځای چې ايمان پرې راوړي، د ده د وژلو لپاره ئې ملا وتړله، د ده یاران ئې په صليب وځړول، په اور کې ئې واچول او د دوی د ځورولو لپاره ئې له هيڅ جنايت نه ډډه ونکړه.

ÇÏÑÈ bqãBsßã$B W‹î) ù Müìyg‹Î ª ! $Ñ¯]èŠ@/ 7# ù¤ $Ÿçqè{qè$%r

---

[۸۸]- او وئې ويل: زړونه مو په پرده کې دي، نه، داسې نه ده، بلکې الله د دوی د کفر په وجه پر دوی لعنت لېږلی، نو ځکه لږ ايمان راوړي.

---

(۸۸) د دوی لجوجو علماوو به ويل: په مونږ باندې ستا تبليغات تأثير نه شي کولی، زمونږ زړونه له علومو ډك دي، زمونږ او ستا تر منځ ډېرې پردې حايل دي، د دې لجاجت او سرتمبګۍ وجه په اصل کې دا وه چې د خپلو کافرانه عقايدو او کړو وړو په سبب الله تعالی رټلي او د لعنت وړ ګرځېدلي وو، نو ځکه له ايمان

راوړو محروم شوي وو.

@6% `Ë {qÇ.r ÑgèB $JÏ ×ÏÁÃ «!$# Ï‰Ÿã ôÏB Ó»GÏ. Nèdä!` $£J9r

¾ÏmÎ {rãÿŸ2 {qè•ã $B Nèdä$_ $£Jn=ù {rãÿ. ûïÏ%$# ’?ã šc qßsÏFøtGó¡

{rãÿò6 ƒ b& ÿNg¡ ÿR& ¾ÏmÎ {r•ŽIô© $J¡ uø Ç'ÎÈ šú ïÍÿ»3ø$# ’?ã «!$# èpZè=ù

¾ÍÏŠ$6Ïã ôÏB âä$±„ `B 4?ã ¾ÏÎ#ôÒù `Ë ª! $Aͧ\ãb& $‹ø/ ª! $A“R& $JÎ

Ç'ÈÈ Ñú ûgB ÑU #‹ã `ƒÌÿ»3ùr 5=ŸÒ î 4?ã A=ŸÒóÎ râä$6ù

[۸۹]- او چې کله د الله لخوا داسې کتاب ورته راغی چې له دوی سره د شته (کتاب) تصدیقوونکی وو او دوی د هغه (له راتلو) د مخه (د همداسې یوه کتاب په راتلو سره) پر کافرانو د بریا غوښتنه کوله، خو کله چې همغه څه ورته راغی چې ښه ئې پېژندو، په هغه کافران شول، نو په دې کافرانو دې د الله لعنت وي.

[۹۰]- څومره بد دی هغه څه چې خپل ځان ئې پرې وپلورو، په دې چې په باغیانه توګه پر ما انزل الله کافران شول، په دې خاطر چې الله ولې له خپلو بندګانو نه (له دوی پرته په بل هغه چا) چې دی ئې غواړي له خپل فضل او پېرزوینې نه څه رانازلوي، نو د الله په پر له پسې غضب اخته شول او دغو کافرانو ته سپکوونکی عذاب دی.

(۸۹-۹۰)- دوی د پېغمبر له راتلو د مخه تل دا تلوسه کوله چې کاش یو ځل بیا په دوی کې کوم پېغمبر مبعوث شي او د کافرانو له سلطې نه ئې وژغوري، خو چې کله

پېغمبر راغی او له ځان سره ئې همغه څه راوړو چې مخکنيو پېغمبرانو راوړي وو او بني اسرائيل ښه پوه شول چې دا د دوی د اصلي دين په څېر دی، خو په دې خاطر ئې ايمان رانهووړ چې پېغمبر د دوی له قوم څخه نه وو، د دوی مذهبي قيادت او هغه ګټې چې د دين ترنامه لاندې ئې له غولېدليو مذهبي عوامو نه ترلاسه کولې په خطر کې ولوېدې، نو د پېغمبر د مخالفت لپاره ئې ملا وتړله او د الله تعالی د پرله پسې غضب وړ وګرځېدل. هم له مخکني کتاب نه د مخالفت په وجه او هم له نوي کتاب سره د مخالفت په سبب.

$Zǎøã Aìŀé $JÎ ßËsŗç (q8% ª! $ A“R& $JÎ (qäB#ä Nßg9 Ÿ@Šï #Œ]r

bqèŗ)? Nîù @è Nßgè B $Jÿ $]ÿÏ Á Ø ‘, s Ø$qèd r ¼nçä!‘r $JÎ šc rãŗõ3ƒr

Ó4 › qB Nà2 ä!` ô)9r * ÇÒÈ šú üÏZÏB÷sB Nçäb bÎ @ö6% `Ï «! $ä$Š]R&

ÇÒÈ šc qßÎ» ß Nçr&r ¾nÏ‰è/ . `Ï Ÿ@ô È ì$Sãõƒ B$SèÏM »ZÉ9$

---

[۹۱]- او چې کله ورته وويلی شي: په هغه څه چې الله نازل کړي ايمان راوړئ، وايي: په هغه څه ايمان راوړو چې پر مونږ نازل شوی او له دې علاوه په هر څه کافران کېږي، که څه هم هغه حق وي او له دوی سره د شته کتاب تصديقوونکی، ورته ووايه: نو که تاسو مؤمنان وئ ولې مو له دې د مخه د الله پېغمبران وژل؟

[۹۲]- او په يقين سره چې موسی عليه السلام څرګندې نښې درته راوړې خو له دې وروسته تاسو سخوندر (معبود) ونيو، په داسې حال کې چې ظالمان وئ.

(۹۱-۹۲)- يو له هغو سترو خنډونو نه چې هر صالح داعي ورسره مخامخ کېږي، هغه قومي تعصب دی چې کله کله مذهبي بڼه غوره کړي او مذهب د يوې خاصې ډلې او قوم په لاس کې د ناروا سياسي، اقتصادي او اجتماعي امتيازاتو د لاس ته راوړو وسيله شي، دغه ډله بيا د هر دعوت مقابله د مذهب په توره کوي، حتی د هغه دعوت هم چې د دوی مذهب ته ورته وي او د دوی د اصلي مذهب تائيد او تصديق کوي. د بني اسرائيلو مذهبي مشران ښه پوهېدل چې قرآن همغه څه وايي چې تورات ئې وايي او محمد عليه السلام همغه څه وايي چې موسی عليه السلام ويل، خو سره له دې ئې تر هر چا زيات د اسلام مخالفت کاوو. د دوی په ځواب کې ويل شوي: له اسلام سره ستاسو دا مخالفت نه د الله لپاره دی ، نه د تورات په خاطر او نه د موسی عليه السلام په خاطر، تاسو خو همغه خلك ياست چې تر دې د مخه مو د موسی او عيسی عليهما السلام او د تورات او انجيل مخالفت وکړ، دا کوم ايمان دی چې تاسو ته د سخوندر د عبادت اجازه درکوي؟

ﻍ§)ûÎ Nà6 »Z⁇#ä $B (rä ä ‘qÜ9$Nà6 %öqù $Zèù‘r Ÿ2)»V‹Ÿ $Rõ{ & öNä3Î)r

Ÿ÷ü)yà6 Î @öÎ ë$Ÿ$Ÿgjlqè ’Î (qçÒ©ó $Zǒ Áãr $Zèjœ (q8% (qãJŸ$r

ÇÒÈ šú üZBs÷B Oçä bÎ)Nä3ãJ ƒ]ÎyÿhÎ Nà2 ãû $J ¡ ø÷ @è

---

[۹۳]- او چې کله مو ستاسو ژمنه درنه واخيسته او د طور غر مو ستاسو له پاسه رااوچت کړ، (او ومو ويل:) په هغه څه منګولې کلکې ولګوئ چې تاسو ته مو درکړی او غوږ شئ، وئې ويل: غوږ شوو خو سرغړونه کوو او د خپل کفر په سبب ئې سخوندر په زړونو کې ننه ايستی شو، ووايه: که تاسو مؤمنان ياست دا ايمان خو مو په ډېرو بدو شيانو ګماري!!

(۹۳)- له الله سره ئې په داسې حالت کې کړې ژمنې ماتې کړې چې د طور غر ئې د سر له پاسه وو، په همدغه وخت کې ئې په ژبه د منني او اطاعت الفاظ وو خو په زړونو کې ئې د عصیان هوډ او اراده، له همدې تعهد نه وروسته ئې جعلي معبود غوره کړ، دوی ته ویل شوي: که ستاسو دا ټول ناوړه اعمال د کوم ایمان په حکم او د کومې عقیدې له مخې وي نو دا خو ډېر کرغېړن ایمان او بده عقیده ده چې په داسې بدو کارونو مو ګماري.

Ä $Y9$ÈrŠ `Ë pZÁï‰ { «ł $‰Ÿã ä•ÅF $â#£9$Šà6 9 ŠMR‰. bÎ @è

ŠMB£‰ $JÎ #ZŁ/& pöŸJGƒ `9r ÇÌÍÈ šú ïÏ‰» ¹ Hä2 bÎ NöJ$(qZJFù

qŠm 4?ã Ä $Y9$š Ý •ôn& Nå‰É G9r ÇÎÈ ûüÏÍ»à9$ Î7Ïæ ª! $r NÏ‰Éf&

qè $Br pZ™ #ø ãBèã ö9 Nè?n& Šqƒ (qäŽõ& šú ïÏ‰$ `Ër

ÇÏÏÈ šc qèJèƒ $JÎ 7•Ä/ ª! $r •Bèãb& É#‹ èø$`Ë ¾ÏhÌôm“Î

---

[۹۴]- ورته ووایه: که د الله په خوا کې، د آخرت کور، له خلکو نه پرته یوازې ستاسو لپاره وي نو د مرګ تمنا وکړئ که رښتوني یاست.
[۹۵]- او په خپلو لاسونو ئې چې څه وړاندې کړي د هغه په وجه به هیڅکله د مرګ تمنا ونکړي او الله په دې ظالمانو ښه پوه دی.
[۹۶]- او دوی به تر ټولو زیات په ژوند حریص ومومې او له مشرکانو نه هم، هر یو ئې دا خوښوي چې کاش زر کاله عمر ورکړی شي، خو همدا د عمر اوږدوالی له عذاب نه د دوی ژغورونکی نه دی او الله د هغه څه ډېر ښه

ليدونکی دی چې دوی ئې کوي.

(۹۴-۹۶)- سره له خپل ټول شرك، عصيان، له جهاد نه ډډه، د ظالمانو ملګرتيا او د پېغمبرانو او حقپالونکو مخالفت، دوی ګومان کاوو او مذهبي مشرانو ئې ورته همدا ويل چې جنت يوازې ستاسو لپاره پيدا شوی او تاسو د جنت لپاره، د دوی په ځواب کې ويل شوي: که داسې وي نو تاسو خو بايد له مرګه نه وېرېدی او د الله په لار کې د شهادت تلوسه مو په زړونو کې نه وی مړه شوې، دا ولې له مرګ نه وېرېږئ؟ دا ولې ستاسو هيڅ مذهبي مشر په سنګر کې نه دی ليدل شوی؟ ولې مو تل خپل پېغمبران په جهاد کې يوازې پرېښي؟ له دې نه خو په ډاګه معلومېږي چې په خپلې دعوی باور نه لرئ. په دې آيتونو کې او دې ته ورته په ډېرو نورو کې له مرګ نه وېره، د ډېر اوږده ژوند تمنا او د الله په لار کې له شهادت نه ډډه، د هغه قوم نښې ګڼل شوي چې د ايمان په دعوی کې دروغجن دي، نه په آخرت او جنت باور لري او نه په دې چې د مرګ ژوند پرېکړې الله کوي.

$]ÏiÁ ã « $ÈÏ©ÏÎ 7Îû 4?ã ¼çm9"R ¼çmRÎû Ÿ@ƒÎÏéJ9 #xr߉ã šc %. `B @è

¶! #xr߉ã b%. `B ÇÌÈ ûüÏΖÏB÷sßJù 2” ÷Žô³ç “ ‰èdr ÏmƒÏ‰ƒ šú t/ $JÏj

ÇÒÑÈ `ƒÌÏÿ»3ùj Ar߉ã ©!$ c Îû @Ÿ83‹Br @ƒÎÏÅ r ¼ÏÎ#ß™âr ¼ÏmÏG 6 Í»=Br

---

[۹۷]- وو ايه: څوك چې د جبريل دښمن وي، نو هغه خو د الله په اذن او حكم سره ستا پر زړه نازل كړ، له ده نه د مخكنيو تصديقوونكى او مؤمنانو لره لارښود او زېرى.

[۹۸]- څوك چې د الله، د ده د ملائكو، د ده د پېغمبرانو، د جبريل او ميكائيل دښمن وي، نو الله د دغو كافرانو دښمن دی.

(۹۷-۹۸)- یهودانو به ویل: کوم جبرائیل چې محمد علیه السلام وايي پر ده ئې د الله وحي نازل کړې، هغه تل له مونږ سره دښمني کړې، زمونږ پر قوم ټول عذابونه د ده په لاس نازل شوي او دا دی ستره دښمني ئې لابله چې له یهودو نه پرته ئې بل ته وحي راوړه!! د دوی په ځواب کې ویل شوي: له جبرائیل سره دښمني په اصل کې له الله سره دښمني ده، ده خو له دې پرته بل څه نه دي کړي چې دا کتاب ئې د الله په حکم پر محمد علیه السلام نازل کړ، دا خو همغه کتاب دی چې ستاسو او د ټولو مخکنیو کتابونو تائید کوي، له دې کتاب سره مخالفت په اصل کې له تورات او انجیل سره مخالفت دی. له دې کتاب او د هغه له څرګندو آیتونو څخه ستاسو د انکار ستره وجه ستاسو فسق او فجور دی، په ګناهونو ککړ زړونه مو د دغو څرګندو نښو منلو او ایمان راوړلو ته نه پرېږدي.

ÇÈ bqàÅ»ÿ$žvÎ $gÎ ãŠ£ƒ $Br ‚M»Yt É M»ƒ#ä 7ø‹s9Î) !$uZø9t“Rr& ô‰s)s9ur

---

[۹۹]- او یقیناً چې تا ته مو څرګندې نښې رانازل کړې، (هغه چې) له فاسقانو پرته بل څوك ترې انکار نه کوي.

---

(۹۹)- لکه څنګه چې مخکنیو پیغمبرانو ته مو څرګندې معجزې او آیتونه ورکړل خو بني اسرائیلو له ټولو انکار وکړ، تا ته مو هم داسې واضح آیتونه درکړی چې له فاسقانو نه پرته بل څوك ترې انکار نه کوي. د دوی د انکار او مخالفت وجه د دوی خپل فسق دی، نه د دلایلو او څرګندو نښو کموالی.

šc qãÏB÷sãƒ Ÿw NèdçŽsYø.r& ö@t/ Nåk÷]ÏiB ×,ƒÌsù ¼çnx‹t6¯R #Y‰ôgtã (#r߉yg»tã $yJ¯=ä.urr&

`ÏB ×,ƒÌsù x‹t6tR öNÎgÏètB $yJÏj9 ×-Ïd‰|ÁãB «!$# ωYÏã ô`ÏiB AqߙⅡ‘ öNèduä!$y_ $£Js9ur ÇÊÉÉÈ

šc qß=ê/ Ÿr ÑĜ(. ÑÜÍ qßß ä‘r « $|=»FÅ2 |=»GÅ$ {qêr éûïÑ$

ß»Jøß •ÿŸ2 $Br `»Jøß Å ùÅ 4?ã ßüÜ»‹t9$ {qè? $B {qãè?$# Ç‹È

’?ã Aèé $Br •ó Å9$ ¨ $Y9$ bqßÏèã {rãÿ. šú üÜ»‹t9$ £Å»9r

Ïwqà)ƒ 4Ó®n %n ôÏ Ï$JÏèã $Br šV rãBr Nrãd ÿÎ$6Î Ïè 6 =J$

ÄöJ$û/ ¾Ïî šc qèÿã$B J bqß=èGŠù öŠ? Ÿù ŸGÏ ßt $JÎ

$B bqè=Gƒr « $Èî ÿÎ %m ôÏ ¾Ïî ûïÏ$ÒÎ Nè $Br ¾ÏÅ r-r

ïÆ Ï ó•ÅŸ$’Î ¼çn9 $B çÏIÓ$ÇJ9 {qßÎã ô)9r Ñßãÿ Ÿr Ñè“Ò ƒ

ö9r Ç‹È šc qß=ê/ {qç$Ÿ2 ö9 Ñ¡ ÿÏî {•© $B š[ô9r 9»=z

Ç‹È šc qß=ê/ {qç. ö©öz « $Ÿã ôÏ ß/qèJ9 {ö) ?$# {qã#ä ÓÎ

---

[۱۰۰]- او چې کله هم دوی کومه ژمنه کړې نو یوې ډلې ئې (دا ژمنه لرې) غورځولې، بلکې اکثر ئې ایمان نه راوړي.

[۱۰۱]- او چې کله د الله له لوري کوم داسې پېغمبر ورته راغلی چې له دوی سره د شته (کتاب) تصدیقوونکی وو، نو د اهل کتابو یوې ډلې د الله کتاب داسې شا ته وغورځاوو لکه (په هیڅ) چې نه پوهېدل.

[۱۰۲]- او د هغه څه متابعت ئې پیل کړ چې شیطانانو به د سلیمان علیه السلام د پاچاهی (په اړه) لوستل، دا په داسې حال کې چې سلیمان د کفر لار

نه وه غوره کړې، بلکې په خپله دا شيطانان کافران شوي وو، خلکو ته ئې جادو او هغه څه ورښودل چې د بابل په دوو ملائکو: هاروت او ماروت نازل شوي وو، (دې ملائکو) به هيچا ته څه تعليم نه ورکاوو مګر دا چې ورته ويل به ئې: مونږ (خو د يوه) امتحان (لپاره راغلې) يو، نو ته مه کافرکېږه، خو دوی له دې دواړو نه هغه څه زده کول چې په هغه سره نارينه او مېرمنه ئې سره بېل کړي، دا په داسې حال کې چې په دې سره دوی د الله له اذن نه پرته هيچا ته تاوان رسوونکي نه وو او په داسې حال کې چې هغه څه ئې زده کول چې تاوان ئې وررساوو او ګټه ئې نه وررسوله او يقيناً په دې پوه شوي وو چې هرڅوك دا وپېري نو په آخرت کې به ئې هيڅ برخه نه وي او يقيناً چې ډېر بد دی هغه څه چې خپل ځان ئې پرې وپلورو، کاش پوهېدلی.

[۱۰۳]- او که دوی ايمان راوړی وی او تقوی ئې غوره کړې وی نو د الله له لوري ثواب ډېر غوره دی، کاش پوهېدلی.

(۱۰۰-۱۰۳)- دلته په اصل کې د بني اسرائيلو په څېره کې د يوه بې لارې ديندار ولس څو سترو انحرافاتو ته اشاره شوې: په خپلو ژمنو نه ودرېدل، د الله کتاب داسې شا ته غورځول لکه چې په هيڅ څه ئې نه پوهېږي او د الله د کتاب په ځای کوډو، جادو او تعويذونو ته مخه کول، دا حرام کارونه نه يوازې حلال ګڼل بلکې د سليمان عليه السلام هغه ستره واکمني، چې ښېلګه ئې په تاريخ کې نه ده ليدل شوې، د يوې جادوئې ګوتې او د څه کوډو او منترنتيجه ګڼل، نه د ده او د ده د مجاهد پلار داؤد عليه السلام د جهادونو نتيجه، د دوی لويه مشغله دا شي چې په کوډو سره د مېړه او مېرمنې ترمنځ ئې بېلتون راولي. بني اسرائيل هم ورو ورو له الهي دين نه لرې شول، په دوی کې فکري او اخلاقي انحرافات راپيدا شول، له اخلاقي لحاظه هومره راپرېوتل چې يو د بل ناموس ته په کمين کې کېنيناستل، يو به په دې لټه کې وو چې څنګه د بل مېرمن د ځان لپاره ترې رابېله کړي، د الله کتاب

ئې شا ته وغورځاوو، کوډو، جادو او تعویذونو ته ئې مخه کړه. الله تعالی د اتمام حجت لپاره دوی ته دوې ملائکې د انسانانو په څېره کې ولېږلې، ترڅو دوی له انحرافاتو، جاهلانه دودونو او کافرانه مشغلو وژغوري او دوی ته ووايي چې کوډو او جادو ته په پناه وړلو سره مه کافران کېږئ، خو دوی له ملائکو نه هم د هغه څه زده کولو هڅه کوله چې ښځه له خپل خاوند نه بېله کړی شي.

(qãJÖ$ $RöÝR$ (q8qèr $Zã°‘ (q8qà? ÿw (qãB#ä šú ïÏ%©!$ $pkš‰'¯»tƒ

ÇÊÉÍÈ ÒOŠÏ9r& ë>#x‹tã šú ïÌÿ»s3 6 ù=Ï9ur

---

[۱۰۴]- اې مؤمنانو! راعنا (زمونږ رعايت وکړه) مه وايئ او انظرنا (مونږ ته نظر وکړه) ووايئ او په غور سره واورئ او دغو کافرانو لره دردناك عذاب دی.

---

(۱۰۴)- يهودانو به د پېغمبر عليه السلام په مجلس کې هغه ته داسې الفاظ استعمالول چې ظاهري معنی ئې د ښه لفظ وي خو د ژبې په لړ کړولو سره داسې بد مفهوم افاده کوي چې دوی ئې د ښکنځلې په معنی اخلي، لکه د (راعنا) لفظ چې ظاهري معنی ئې (زمونږ رعايت وکړه) ده خو د ژبې په کړولو او د (راعينا) په ويلو سره دا معنی ورکوي چې (زمونږ شپون) او په خپله يهودانو دا لفظ د ناپوه او بې عقله په معنی اخيستو، مسلمانانو ته وويل شو چې په خپلو خبرواترو کې داسې الفاظ وکاروئ چې معنی ئې صفا او واضح وي، له دوه مخی او د دوه مخو الفاظو له کارولو نه ډډه وکړئ. همداراز ورته ويل شوي: د پېغمبر عليه السلام په مجلس کې بايد د هغه هرې خبرې ته په غور او دقت سره پام وکړئ، داسې چې د ده مبارك د کومې خبرې په اړه د پوښتنې ځای درته پاتې نه شي او هر څه مو په همغه سر کې ښه اوربدلي او په هرڅه ئې ښه پوه شوي وئ. د راعنا ويلو ته هغه څوك اړ کېږي چې

خبرو ته ئې پام نه وي او په غور سره ئې نه اوري.

Nà6 øæ A"\ãb& ûüÏÎô ¥$Ÿr É »G$ÅÃ$È d& ôÏ {rãÿ. šú ïÏ%$Šqƒ $B

r& ª!$ Â$± `B ¾ÏmÏJôm•Î Ž Þ Gƒ ª!$ Nà6 Î§ `Ï ÎÏz ôÏ

ö& $ÏÏB ÖÎ ÑÛ $gÅ ÏYç ö& Þƒ#ä ôÏ ô¡ YR $B * Ç¨ÎÈ ÉŠà èÓ$È Ò ÿ$

¼ã ©$žc & N=è? N9& Ç¨ÎÈ ƒƒÏ‰% ãô« è ä 4?ã ©$Îb& N=è? N9& $gÎ¨B

ÅÃ R Ür éÍr `Ï «! $Âc rß `Ï Nà6 9 $Br ÇÚ öF$ ÏN°q»J¡ 9$ã? ùÃ

Ç¨È

---

[۱۰۵]- نه د اهل کتابو کافران او نه هم مشرکان دا خوښوي چې پر تاسو دې د الله له لوري کومه ښېګړه رانازله کړی شي، په داسې حال کې چې الله تعالی په خپلې پېرزوینې سره هغه څوك مختص کوي چې دی ئې په خپله غوره کړي او الله خو د ستر فضل خاوند دی.

[۱۰۶]- که کوم آیت منسوخ کوو یا ئې (دربانديې) هېروو نو یا تر هغه غوره رالېږو او یا د هغه په څېر، آیا په دې نه پوهېږې چې الله په هر څه ښه قادر دی؟

[۱۰۷]- آیا په دې نه پوهېږې چې د آسمانونو او ځمکې واکمني الله لره ده او له الله پرته نه کوم مولا لرئ او نه مرستندوی.

(۱۰۵-۱۰۷)- اهل کتابو به پر مسلمانانو دا اعتراضونه کول چې دا ولې په قرآن

کې داسې احکام راغلي چې وروسته منسوخ شوي او په ځای ئې نوي حکمونه راغلي؟ ولې ئې ځينې مځکني هدايات وروسته وروسته کاملاً له پامه غورځول شوي؟ ولې بايد تورات چې د الله کتاب دي پرېښودل شي او په ځای ئې نوی کتاب راشي؟ الله ته خو ماضي او مستقبل معلوم دي، ولې به داسې لاربښوونې کوي چې وروسته ئې بدلې کړي؟ له عادي مسلمانانو نه به ئې دې ته ورته ډېرې نورې داسې پوښتنې کولې چې په دوی کې شکوك او شبهات راولاړ کړي، په حقايقو پوه مسلمانانو خو به دوی ته مناسب ځوابونه ورکول، خو هغه کسان چې نوي مسلمان شوي وو، د دغو پوښتنو تر اغېز لاندې به راتلل او له پېغمبر عليه السلام نه به ئې ځواب غوښتو، په دې آيتونو کې مسلمانانو ته د دغو پوښتنو په هکله ځو لاربښوونې شوې، دې ته مو پام وي چې دا ځوابونه يهودانو ته مخامخ نه دي ورکړی شوي بلکې په خپله مسلمانانو ته ويل شوي:

- که الله کوم آيت منسوخوي، يا ئې د هېرولو او پرېښودو حکم کوي، نو يا خو هغه ته ورته او يا تر هغه غوره او د خپلو بندګانو له حالت او وضعيت سره مناسب حکم لېږي، قضاوت بايد پر دې بنياد نه وي چې ولې د يوه حکم په ځای بل راغی، دا ځکه چې د انسان وضع بدلېږي رابدلېږي، د ده د وضعې له بدلېدو سره سم به مناسبې لاربښوونې ورته کېږي، په داسې حال کې به د يهودانو د اعتراض څه ارزښت او اهميت وي چې وروستی حکم د مځکني په څېر يا ترهغه هم غوره وي؟
- په دنيا کې خو د واکمنانو حکمونه په دې خاطر بدلېږي رابدلېږي چې ناچار د خپل ضعف او بې وسی په وخت کې يو حکم صادر کړي او د خپل قوت او غلبې په وخت کې بل، نه د ضعف په وخت کې د غلبې او ځواکمنی د وخت امرونه کولی شي او نه د قدرت په وخت کې د ضعف دوران ته ورته احکام صادرول خوښوي، الله تعالی خو په هر څه قادر دی، په احکامو کې تبديلي ستاسو ضعف ته په پام سره راځي نه د الله تعالی د عدم قدرت په وجه.
- دا احکام خو د هغه چا له لوري دي چې د ځمکې او آسمانونو د هر څه ټولواك او ستاسو ولي او نصير دی، نه خو د داسې ذات په اوامرو اعتراض کېدی شي او

نه خو له انسان سره دا ښايي چې د خپل ولي او نصير خدای د لارښوونو په هکله دا شك ولري چې په مخکنيو يا وروستنيو کې به د ده خير او مصلحت په تمامه معنی نه وي مراعات شوی.

- مشرکان او اهل کتاب خو د کينې او حسد په وجه دا سوالونه کوي، نه د دې لپاره چې که په حقيقت پوه شي نو ايمان راوړي. اعتراضونه ئې له دې راخوټېدلي چې پر تاسو ئې د الله تعالی فضل نه لورېږي.

`Br @6% `Ë 4› qã ŸÍß $J. Ná9qß‘ (qè? b& šc rß‰ÌèE Pr&

ÇÊÉÑÈ È@‹Î¡ 9$# ä!#uq™ ¨@|Ê ô‰s)sù Ç`»yJƒM}$$Î/ tøÿà6ø9$# ÉA£‰t7oKtƒ

---

[۱۰۸]- آيا غواړئ له خپل پېغمبر نه همغسې پوښتنې وکړئ چې تر دې د مخه له موسی عليه السلام نه وشوې او څوك چې ايمان په کفر بدل کړي نو له شکه پرته ئې سمه لار ورکه کړې.

---

(۱۰۸)- مبادا تاسو له خپل پېغمبر نه د هغو کسانو په څېر پوښتنې وکړئ چې له موسی عليه السلام نه ئې پوښتنې کولې، خو د ځواب له ترلاسه کولو وروسته ئې هم ايمان رانه ووړ. د دې سورې له ۶۷ آيت نه تر ۷۱ آيت پورې تاسو له موسی عليه السلام نه د بني اسرائيلو ځينې پوښتنې وليدې، د دې پوښتنو اصلي وجه دا وه چې د الله تعالی د امر تعميل ته چمتو نه وو، د ځنډولو له حربې نه ئې کار اخيست، مبادا ستاسو پوښتنې د بني اسرائيلو په څېر له شك نه راولاړې شوې وي، هغوی خپل ايمان په کفر بدل کړی وو، د پوښتنو اصلي وجه ئې همدا وه.

#‘$ÿä Näã» J ƒÎ) ‰÷èt/ .`ÏiB Nà6tRrŠãƒtƒ öqs9 É=»GÅ3ø9$# È@÷dr& ô`ÏiB ×ŽÏWx. ¨Šur

{qß ÿõ $r {qãÿã$Ï ', s$$ÑÍ9 ûü6? $B Ÿ‰è/ .`ÏB Oô¨Å¡àRr& Ÿ‰YÏã ôÏB #Y%¡ m

o¢«Á 9$#(qß3Ÿ2r Ç‹¨È Ö%‰ ãó« è@à2 4?ã ©$#bÎ) ÿÍÍ÷DÎ ª! $'Ï? ü4®m

©$#bÎ) «! $‰YÏã ‰r&Ïyåz ôÏB /ä3Å¡àRL{ {qãÏdÉ) è$Br o4Ÿ2 "9$#(qè?#ur

Ç‹¨È ×ŽÅÁ/ šc qè=Jè? $JÎ

---

[۱۰۹]- له اهل كتابو نه ډېر دا خوښوي چې له خپل ايمان نه وروسته مو بېرته كفر ته راوګرځوي، د خپل حسد په وجه او له هغه وروسته چې حق ورته څرګند شوى. نو ترې تېر شئ او مخ ترې واړوئ، تر هغه چې الله خپله پرېکړه وكړي، بې شكه چې الله په هر څه ښه قادر دى.

[۱۱۰]- او لمونځ ادا كړئ او زكات وركړئ او له ښېګړو نه چې څه هم د ځان لپاره مخكې لېږئ د الله په خوا كې به ئې بيامومئ، يقيناً چې الله ستاسو د كړو وړو ښه ليدونكى دى.

(۱۰۹-۱۱۰)- د اهل كتابو هغه مذهبي مشران چې تاسو داسې پوښتنو ته هڅوي، هغوى دا غواړي چې تاسو بېرته كافر شئ، په داسې حال كې چې دوى ته حقيقت ښه په ډاګه شوى، دا پوښتنې ئې ټولې د كينې او حسد محصول دي، د دوى پوښتنو ته اعتناء مه كوئ، له دوى سره په بې فايدې بحثونو كې مه لوېږئ، د الله پرېكړې ته انتظار وكړئ، قدير خداى به د دوى چاره كوي. خپل اصلي كار ته توجه وكړئ، د دې په ځاى چې خپل وخت له دوى سره په بحثونو ضايع كوئ، لمونځ، زكات او د خير او ښېګړې نورو كارونو ته مخه كړئ، ستاسو معامله له هغه الله سره ده چې ستاسو د هر كار شاهد او ليدونكى دى.

N%à•Ï$B& š• ü 3‘ •»Á R r& #Šqè b%. `B žvÎ pY f ß$Ÿ@ä ô‰ƒ `9 (q8$%r

¼çgô_ r N=ŠÏ& ôB 4?/ ÇÊÊÈ šú üÏ%» ¹ óÇZà2 bÎ Nà6 Z»dö ç(qè$d @è

bqçt“øt Nèd Ÿwr Nköfø‹æ ì$ öqz Ÿwr ¾ÏiÎ/ ‰YÏã ¼çõô_ & ÿã#ù ÖÅ¡øt qèdr ¬!

ÇÊÊÈ

---

[۱۱۱]- او وئې ويل: هيڅكله به جنت ته داخل نه شي مګر هغه چې يا يهودي وي او يا نصراني!! دا (خو هسې) د دوی هيلې دي، (ورته) ووايه: كه رښتوني ياست دليل مو راوړئ،

[۱۱۲]- نه بلكې خبره دا ده چې څوك الله ته ځان تسليم كړي او په خپله نېك انسان وي، نو ده لره خپل اجر د خپل رب خوا كې دى او نه به پر دوی څه وېره وي او نه به غمجن شي.

(۱۱۱-۱۱۲)- ګورئ چې مذهب په قوم بدل شوی، څوك چې له يهودي مور پلار نه پيدا شوی وي، هغه يهودي دی او د جنت يوازينی مستحق، له يهودي پرته بل څوك جنت ته نه شي تلی، لكه چې اوس ګورئ له سني مور پلار نه پيدا شوی سني دی او له شيعه مور پلار نه پيدا شوی شيعه، د جنت يوازينی مستحق او له دوزخ نه د ائمه په طفيل د تل لپاره خوندي. خو الله تعالى دوی ته په ځواب كې فرمايي: د دې مزعومې ادعا د ثبوت لپاره خپل دليل وړاندې كړئ! د الله په كوم كتاب كې مو لوستي چې يوازې تاسو به جنت ته درومئ، د الله په هر كتاب كې خو دا راغلي چې: څوك الله ته ځان تسليم كړي او نېك انسان وي، نو اجر ئې د خپل رب خوا كې دی، نه څه وېره پرې شته او نه به غمجن شي. د الله په دين كې خو معيار ايمان او صالح عمل دی، نه دا چې په كوم قوم پورې تړلی، په كومې كورنۍ كې پيدا شوی او نوم

ئې څه دی.

ÏM¡ ÿ 3 •»Á Y9$ ÏM9$%r ãó« 4?ã 3 •»Á Z9$ ÏM¡ ÿ ŠqßŠ$ ÏM9$%r

bqßè/ ÿ ûïï%A% 7Ï‹. |=»GÅ$ bqè/ ÿèr ãó« 4?ã ŠqßŠ$

ÇÊÈ bqãÎFø ÏnŠÏ (qßù. $JŠÏ ÏJ»ŠÉ$Pöqt Nßg÷/ ãt ª!$ ßgÏöq% Ï

$gÎ#•z ’Î ëë™r ½mç3õ$$kŽÏ •.õãb‹ ¢$%É»¡ B ìYB `ßÏB Nß ôBr

Ó“Å $ŠR$!$’Î Nßg9 šú üÿÍ!{ žwÎ $dqè 6/ b‹ Nßg9 b%. $B š• Í9rë

ÇÊÈ ÒÏã ë#‹ãÍ•ÅF$’Î Ögr

[۱۱۳]- او يهودانو وويل: نصرانيان په هيڅ (سم دين او مذهب) نه دي،او نصرانيانو وويل: يهودان په هيڅ (سم دين او مذهب) نه دي، په داسې حال کې چې دوی کتاب لولي، همداراز هغو کسانو هم چې نه پوهېږي، دوی ته ورته وينا وکړه، نو الله به د قيامت په ورځ د دوی ترمنځ په هغه څه کې قضاوت کوي چې دوی په کې اختلاف کاوو.

[۱۱۴]- او له هغه چا نه به ستر ظالم څوك وي چې د الله په جوماتونو کې د الله د نوم د يادولو مخنيوی او يا ئې د ورانولو هڅه کړې، دوی خو هغه دي چې نه ښايي ورداخل شي مګر وېرېدونکي، په دنيا کې ورته سپکاوی دی او په آخرت کې دوی ته ستر عذاب.

(۱۱۳)- له مسلمانانو سره د دوی اختلاف نوې خبره نه ده، دوی په خپلو کې هم يو

له بل سره تل په اختلاف کې پاتې شوي، په شدید او نه پخلا کېدونکي اختلاف کې، هومره چې یهودانو به ویل: نصارا خو اصلاً کوم د پام وړ دین او مذهب نه لري او نصاراوو به دغه خبره د یهودانو په اړه کوله حال دا چې دواړو به په الهي کتاب د ایمان دعوی کوله، د الله کتاب خو یو دی، تورات او انجیل یو د بل موئید ،او د الله دا کتابونه خو د اختلافاتو د حل لپاره راغلي، څنګه دوی د الله کتاب د اختلاف وسیله ګرځولې؟!! ناپوهو مشرکانو به هم د دوی دواړو په هکله دغه خبره کوله چې د دوی مذهب خو اصلاً څه مذهب نه دی، د دوی د اختلافاتو په اړه پرېکړه الله تعالی ته پرېږده، هغه به د قیامت په ورځ دا فیصله کوي. هر قوم چې د الله کتاب شا ته وغورځوي له همدې برخلیك سره به مخامخ کېږي او په ډلو ډلو به وېشل کېږي، دا یوازې د الله کتاب دی چې د انسانانو د وحدت او یووالي ضامن او باعث دی.

(۱۱۴)- دوی خو هغه دي چې تل د الله د بندګانو مخې ته خنډ شوي، د عبادت ځایونو ته د دوی د تلو مانع شوي، یوه د بل معبدونه وران کړي، خپل عبادت ځایونه ئې هم له معنوي لحاظه ویجاړ کړي، دوی څنګه د دین او مذهب خبره کوي، کوم الهي مذهب د داسې ستر ظلم اجازه ورکوي؟! دوی د دې وړ نه دي چې د معبدونو او عبادت ځایونو مجاور او متولي وي، په کار خو دا ده چې دا معبدونه د داسې صالحو خلکو په لاس کې وي چې دا مشرکین د هغوی له وېرې دې ځایونو ته د نږدې کېدو او ننوتو جرأت هم نه شي کولی.

Òšîæ ïì Âr ®$žc Ï ‹ $çô r ßVù {q9qê $JZ‹ù Ù ìóöä r äìô ö$‹ r

Ç ÎÈ

---

[۱۱۵]- او دا مشرق او مغرب خو (دواړه) د الله دي، نو چې هرې خوا ته مخه

کړئ، الله هملته دی، یقیناً چې الله ښه پوه واسع دی.

---

(۱۱۵)-اهل کتابو په داسې حال کې چې الله ئې هېر کړی او مشرکان شوي وو، د الله کتاب ئې شا ته غورځولی وو، د ژوند په هرې برخې کې ئې جهل، فساد، ظلم او تېري ځاله کړې وه، له دین نه فقط څه شکلي مراسم او دود دستور ورته پاتې شوي وو، خو په دې سخت پارېدلي وو چې پېغمبر علیه السلام ولې مخکنۍ قبله بدله کړه، د دوی په ځواب کې ویل شوي: اصلي مسئله الله ته مخه کول دي، ټولې خواوې د الله دي، هرې خوا ته چې مخه کړئ الله هملته دی، الله نه محدود دی او نه مکان ته محتاج، د قبلې معنی دا نه ده چې الله په دغه خاص ځای او خاص سمت کې محدود شوی، یوه امت ته قبله د دې لپاره ټاکي چې د دوی سمت او جهت یو کړي او همدا قبله ئې د یووالي وسیله او د یوه الله لور ته د مخه کولو ننښه وي، د ابراهیم او اسمعیل علیهما السلام د دعوت سیمه حجاز وو، د دوی لپاره ئې کعبه قبله وګرځوله، د موسی او عیسی علیهما السلام د دعوت سیمه داسې وه چې باید بیت المقدس ئې ورته قبله کړې وی.

@ä ÇÚ öR{ $ ËN°q»J¡ 9$'Î $B ¼ã©@/ ¼çÿ» s ŠTS #$!r ª! $‹ ƒB$(q8%r

Aqã)ƒ $JR‡ù #Œö& ¢ÓÓ% #ŒÎr ÇÚ öR{ $ ÅV °q»J¡ 9$Bƒ‰/ Ç⁂ÈÈ bqŠÏ»% ¼ã©

Ç⁂È ãqãŠù `ä¼ã

---

[۱۱۶]- او وئې ویل: الله ځانته زوی نیولی!! الله لره پاکي ده، داسې نه ده، بلکې د آسمانونو او ځمکې هر څه د ده دي، ټول ده ته منقاد دي.

[۱۱۷]- (همغه) د آسمانونو او ځمکې د پیدا ښت پیل کوونکی او چې کله د کوم کار پرېکړه وکړي نو فقط ورته وایي: وشه، نو هغه وشي.

(۱۱۲-۱۱۷)- د مشرکو او لارورکو اهل کتابو مذهبي مشرانو به خلکو ته ویل: الله خاص نازولي بندګان لري، هغوی ته ئې خاص خاص اختیارات سپارلي د عامو بندګانو عبادت او دعا د دغو نازولو له لارې او د دوی په سپارښتنه او وساطت قبلوي، که څوك غواړي الله ته ورسي، حاجتونه ئې ترسره او دعاګانې ئې قبولې شي، باید د دغو نازولو لاس او لمن ونیسي!! یهودانو به ویل: عزیر د الله زوی دی، نصاراوو به ویل: عیسی د الله زوی دی، دا خبره دغو ټګمارو مذهبي مشرانو په دې خاطر نه کوله چې د عیسی او عزیر علیهما السلام د مقام په درناوي باندې خلك قانع کړي، برعکس هدف ئې دا وو چې له دې لارې ځانته په عوامو کې خاص مقام ترلاسه کړي، دوی ځانونه د دغو پېغمبرانو وارثان ګڼل او په دې سره ئې په عوامو کې دا باور راپیدا کاوو چې اوس د دغو پېغمبرانو هغه مقام دوی ته راانتقال شوی، که څوك غواړي دعاګانې ئې قبولې او حاجتونه ئې ترسره شي باید دوی ته رجوع وکړي، د دوی لمن ونیسي او د شکرانو په ورکولو سره د دوی رضا حاصل کړي، د دوی په رضا کې د الله رضا نغښتې ده. دوی به ویل: مونږ د الله زامن او نازولي یو:

وَ قَالَتِ الْيَهُودُ وَ النّصرَى نحْنُ أَبْنَؤُا اللّهِ وَ أَحِبّؤُهُ قُلْ فَلِمَ يُعَذِّبُكُم بِذُنُوبِكُم بَلْ أَنتُم بَشَرٌ مِّمّنْ خَلَقَ:

یهودانو او نصاراوو به ویل: مونږ د الله زامن او محبوبان یو، ورته ووایه: نو ولې مو په خپلو ګناهونو تعذیبوي؟ داسې نه ده بلکې تاسو همغه عادي انسانان یئ چې الله پیدا کړي.

د هر انحرافي مذهب بې لارې او ټګمار مذهبي مشران همداسې شي، همداسې د پېغمبر اولاده د الله ځای ناستي او ځانونه د هغوی ځای ناستي وګڼي او له دې لارې له مذهب نه دکان او د عوامو د غولولو دام جوړ کړي.

دلته الله تعالی د دوی په ځواب کې فرمايي: چې د ځمکې او آسمانونو هر څه د چا په واك کې وي او هر څه ده ته منقاد او تابع وي، ځمکه او آسمانونه ئې پیدا کړي وي او چې د هر کار اراده وکړي نو په محض امر سره ترسره کېږي، هغه به ولې

ځانته شريك، ځای ناستی او زوی غوره کوي، د څه لپاره به د خپل ملك د ځينو چارو واك بل ته سپاري؟ دا کار خو هغه څوك کوي چې ټولو چارو ته په خپله او يوازې او د بل له مرستې پرته نه شي رسېدی. په دې ژور او دقيق ځواب سره نه يوازې د دغو ټګمارو مذهبي مشرانو ادعا رد شوې، بلکې د هر هغه باور او عقيدې جرړې ايستل شوې چې وايي: الله تعالی داسې خاص نازولي بندګان لري چې هغوی ته ئې خاص خاص اختيارات سپارلي او د عامو بندګانو عبادت او دعا د دغو نازولو له لارې او د دوی په سپارښتنه او وساطت قبلوي!!

A$% š• ï‹. þƒ#ä $Y•ï Ü ¨ ª! $$ZÖ3ã ŵöq bq ã•ë ŵ ûïÏ%A%r

Óq)ï Ìƒ ¶F$Y•/ ô% öÓÇqè Mg7»± ôÓq ©È Nçï ` Ïšú ïÏ%$

É tÖ¼ ôã ©«ç èŵr #‹ƒ ÉRr #Z± èts ` 7 »YÜ Ö $R Ç ÈÈ šc qäq ã

@è Nä-Ì ìÎ® 4m 3 •» Á Y9$ŵr Šqä$ 7 Yã 4 Ì ö? `9r Ç ÈÈ ÉŠÅ ø$

`Ï 8ä!` “Ï%$ è/ Nèä!qe Mè7?$Ï r 3 ‰ß$qè ‹ $“ ‰è žc Ï

Ç ÈÈ ÅÂ RŵrÉr `Ï ‹ $`Ï 7 9 $B Éüè$

[۱۱۸]- او د غو بې علمو او ناپوهو هم وويل: الله ولې له مونږ سره (مخامخ) خبرې نه کوي او ولې کومه څرګنده نښه نه راځي؟! همداراز له دوی نه مخکنيو هم د دوی په څېر خبره وکړه، زړونه ئې سره ورته دي، بې شکه چې مونږ يقين کوونکو ته دا آيتونه بيان کړي.

[۱۱۹]- او بې شکه چې ته مو په حقه سره بشارت ورکوونکی او انذار

ورکوونکی لېږلی یې او ته خو د جهنمیانو په اړه نه پوښتلی کېږې.
[۱۲۰]- او نه به یهودان هیڅکله له تا راضي شي او نه نصارا، ترڅو چې د دوی په دین پسې روان نه شې، (ورته) ووایه: یوازې د الله لارښوونه لارښوونه ده او که د دوی په هوی او هوس پسې له هغه وروسته ولاړې چې تا ته د علم څه برخه راغله، نو له الله نه به نه کوم مولا ترلاسه کړې او نه کوم مرستندوی.

---

(۱۱۸)- مشرکینو به پیغمبر علیه السلام ته ویل: دا ستا خدای ولې له موږ سره مخامخ خبره نه کوي، ولې داسې نښې نه رالېږي چې هیڅا ته د شك مجال پاتې نه شي؟ دا یوازې د دوی خبره نه ده، له دوی نه مخکې ډېرو ناپوهانو دغه خبره کړې او له دوی نه وروسته به ئې ډېر نور وکړي، د دوی زړونه سره ورته دي، یو رنګ افکار او خیالات ئې په سینو کې دي. دوی نه په ټول عالم کې په دې خورو ورو بې شمېره نښو قانع کېږي او نه ستا په قوي او قانع کوونکو دلایلو، په چا کې چې د حقایقو د منلو او په واقعیتونو د اعتراف ماده وي، هغوی هرومرو په دغو دلایلو قانع کېږي، خو په دوی کې دا ماده ځپل شوې، هیڅ دلیل ئې نه شي قانع کولی.

(۱۱۹-۱۲۰)- په دې مبارکو آیتونو کې پیغمبر علیه السلام ته او د ده له لارې هر داعي ته ډېرې مهمې لارښوونې شوې، هغه ته ویل شوي:

- ته مو په حقه بشیر او نذیر لېږلی یې، د دوی د مخالفتونو پروا مه کوه، د دوی د ایمان نه راوړو پوښتنه له تا نه نه کېږي.
- ځینې کسان داسې وي چې په هیڅ صورت کې او د هر راز دلایلو اورېدو او نښو له لیدو سره سره ایمان نه راوړي او له کفر او فساد نه لاس نه اخلي.
- د دوی د ایمان نه راوړو په وجه مه مأیوس کېږئ، مه د خپل دعوت د حقانیت په اړه شکمن کېږئ، مه دا تلوسه کوئ چې کاش د دوی د قناعت لپاره مو کافي دلایل درلودی، د الله له لوري وړاندې شوي دلایل کافي وګڼه او یوازې همدا اصلي لارښود ګڼه، خپل ګران وخت له دوی سره په بې فایدو مناقشو مه ضایع کوه، په

دوی کې د هدایت ماده ختمه شوې او زړونه ئې د تورې تیرې په څېر دي، د هیچا د حق وینا ورباندې تأثیر نه کوي.

- د دوی په ځای هغو کسانو ته مخه کړئ چې د حق منلو او له حقپالو سره د ملګرتیا چمتو والی په کې ګورئ.
- د دوی د راضي کولو او د دوی د دښمنۍ د راکمولو هڅه مه کوئ، ترڅو تاسو له حق ویلو لاس وانخلئ او خپل دین او خپله لار پرې نږدئ او د دوی لار او مذهب ونه منئ، دوی درنه نه راضي کېږي.
- که په دې حقایقو له پوهېدو وروسته مو د دوی د راضي کولو هڅه وکړه، د دوی شرایطو ته تسلیم شوئ او د دوی له هوی او هوس نه راولاړه شوې لاره مو غوره کړه، نو پوه شئ چې له الله سره مو ټولې اړیکې شلېدلي، نه مو هغه مولا او مرستندوی دی او نه به بل مولا او مرستندوی پیدا کړئ.

`Br ¾ïìÎ bqä̈Bsã 7 Í»9réý¼ïìÎr Xï ¨, m ¼çRqè̈ƒ | = »GÅ8$Sä̈g»Y÷?#ä ûïï%©$

Ç ÈÈ bràÅ»ƒø$Sëd 7 Í»9rêù ¾ïìÎ ÿä̈3ƒ

---

[۱۲۱]- هغه چې کتاب مو ورکړی او په حقه ئې تلاوت کوي، هغوی به ورباندې ایمان راوړي او څوک چې ترې انکار کوي نو دوی زیانمن او خاسر دي.

---

(۱۲۱)- څوک چې د الله کتاب په حقه او هغسې لولي چې له دې کتاب سره ښایي، هغه به هرو مرو په دې کتاب هم ایمان راوړي او څوک چې په دې کتاب ایمان نه راوړي، دنیا او آخرت ئې تباه دی، هیڅ څه ورته ګټه نه شي رسولی.

’?ã óã§çü`Òù ’Ôr ó3øæ ãMõèR& óÉ$óÉJèï (rããó$ÿ@ƒãÂŽóÎ óí6»ƒ

$k]ÏB @6)ãÿr $ø© <S ÿR `ã ë$ ÿR “Ìß ž $Bÿƒ (qà)?$ ÇÊÈ ûüÏ=»èø9$

ÇÊÌÈ brçÇ Zãèd ÿr pè»ÿ© $gãÿZ? ÿr Aãã

---

[۱۲۲]- اې بني اسرائيلو! زما هغه نعمتونه درپه ياد کړئ چې پر تاسو مې پېرزو کړل او تاسو ته مو په ټولو نړيوالو فضيلت درکړ.

[۱۲۳]- او له هغې ورځې ووېرېږئ چې نه يو کس د بل کس مجازات په غاړه اخيستی شي، نه څه بدله ترې منلی شي او نه کوم شفاعت ورته ګټه رسولی شي او نه ئې مرسته کېدی شي.

(۱۲۲-۱۲۳)- دا مبارك آيتونه مخکې هم تېر شوي، په تکرار سره د دې مطلب راتلل دا ښيي چې په دې کې د بني اسرائيلو د عملي او اعتقادي انحرافاتو اساسي ټکو ته اشاره کېږي، دا د دوی د شرك او فساد جرړې په ګوته کوي.

Ä $Y=ï 7 ëe‰` ’Î A$% £ßJ?'ù ÌM»KÎ3Î ¼çš“ O¿Ïd°•ö #?Fó$ËÎr *

ÇÊÍÈ ûüÏÎ»à9$ “Ï‰ôgã ã$Zƒ Ÿw A$% óÉíe `Ïr A$% BBÎ

---

[۱۲۴]- او کله چې خپل رب ئې ابراهيم (عليه السلام) په څو خبرو وآزمويلو، کومې چې هغه ترسره کړې، وئې فرمايل: زه خو دې د خلکو لپاره د يوه امام او پيشوا جوړونکی يم، وئې ويل: او زما له اولاد نه هم، وئې فرمايل: زما

ژمنه ظالمانو ته نه رسېږي.

(۱۲۴)- ابراهيم عليه السلام له ګڼ شمېر الهي آزموينو سره مخامخ شو، د پلار او قوم مخالفت، زندان ته تګ، په اور کې لوېدل، هجرت او وطن پرېښودل، د مکې په وېروونکې وچې بيديا کې هاجر او اسمعيل يوازې پرېښودل، د اسمعيل په ذبح کولو ئې ګمارل، ... هغه په ټولو دغو الهي آزموينو کې بريالی شو، د دې بريا بدله او جزاء دا وه چې د خلکو د امامت او پيشوائی مقام ئې په برخه شي، الله تعالی ورته وفرمايل چې اوس نو ته د خلکو د امامت وړ يې، دا مقام تا ته سپارم. تمنا ئې وکړه چې کاش د خلکو د لارښوونې دا مقام د ده د اولاد هم په برخه شي! الله تعالی وفرمايل: زما په دې فرمان کې ظالمان نه دي شامل، ظالمان که څه هم ستا زامن وي د دې جليل مقام وړ نه دي.

ډېره عجيبه او د حيرانتيا وړ خبره ده چې دلته هم ځينو کسانو د دې په ځای چې دا ابتلاءات همغه وګڼي چې په قرآن کې راغلي، برعکس د نوکانو د قطع کولو او د اضافي ويښتانو د خرييلو په څېر څو کارونه ئې ګڼلي!!

بني اسرائيل په دې غره وو چې د ابراهيم عليه السلام اولاده دي، ګڼ شمېر پېغمبران په دوی کې مبعوث شوي، دوی د دغو پېغمبرانو ورثه دي، د خلکو امامت او پيشوايي د دوی حق دی، دوی د جنت لپاره او جنت د دوی لپاره پيدا شوی،... دلته د دوی د دې غلطو او بې بنسټه تصوراتو د نفي لپاره ويل شوي چې له ابراهيم عليه السلام سره د الله تعالی په هغې وعدې کې چې د خلکو امامت به د ده اولادې ته سپاري، ظالمان نه دي شامل، تاسو د ابراهيم عليه السلام له طريقې عدول کړی، ستاسو ظلم او شرك تاسو د هغه له وراثت او امت نه ايستلي ياست، د الله په وړاندې د خپلوۍ اړيکې، قومي او نسلي تعلقات هيڅ ارزښت نه لري، په دې اساس د خلکو په هکله فيصله نه کوي، ټول ئې له يوې مادې او له يوې جوړې نه پيدا کړي، له بندګانو سره د الله معامله د دوی د ايمان او عمل له مخې وي، نه د جاه او نسب له مخې.

’?ÁãO¿Ü°•ĝ Q$)B `Ë (rä|B$r $Z®&r Ä $Z=Ĵ µ/$WB |Mø7y$$Zù _ ©Ĵr

šú üÏÿÅ»è©$r ûüÏÿÍ$Ö=Ĵ ÓÉø/ #•ĝÛ b& #Ÿ‹Ê»JÏĴr O¿Ü°•ĝ #‹Ĵ $R%ĝãr

$ZÜB#ä #µ#/ #‹»d @Ïèô $É ‘ Ð¿Ü°•ĝ A$% ©Ĵr ÇÊÎÈ Ïqä‹ 9$Ï#2 ’•9$r

`Br A$% ÌÅÏy$ÜQÏ9$r «! $$Î NåÏB `B#ä ôB ÏN°•JV9$ `Ë ¼ã#d& ø‹ãÜ$r

ÇÊËÏÈ çÅÁ J9$ § ©Ï r Í$Z9$É #‹ã 4‹Ĵ ÿçÜÊ & §Ï ÷W‹Î% ¼çã#B ê•ÿ.

[۱۲۵]- او چې کله مو دا (د کعبې) کور د خلکو لپاره د غونډېدو ځای او د امن سبب وګرځاوو او (ومو ویل:) د ابراهیم علیه السلام د درېدو ځای، د لمانځه ځای وګرځوئ او ابراهیم او اسمعیل ته مو دا حکم ولېږو چې زما کور د طواف کوونکو، اعتکاف کوونکو او رکوع سجده کوونکو لپاره پاك کړئ.

[۱۲۶]- او کله چې ابراهیم علیه السلام وویل: اې زما ربه! دا یو خوندي ښار وګرځوه او هغو اوسېدونکو ته ئې روزي ورکړه چې پر الله او آخرت ئې ایمان راوړ، وئې فرمایل: او څوك چې کافر شو نو لږ به ئې (د دنیا له متاع نه) برخمن کړم، بیا به ئې د اور په لوري (تلو ته) اړ کړم او څومره بده ده دا ورګرځېدنه.

(۱۲۵-۱۲۶)- په دې مبارکو آیتونو کې څو مهمې خبرې د خاص پام وړ دي:

مشرکینو ته ویل شوي: دا تاسو څنګه ځان ابراهیم علیه السلام ته منسوبوئ، حال دا چې هغه مأمور شوی وو چې د کعبې په جوړولو سره دا ټوله سیمه له شرك، کفر، فساد او ظلم نه پاکه کړي، خو تاسو همغه کعبه له بتانو نه ډکه کړې، د ده د

دعا او تمنا خلاف تاسو د همغه کعبې شا او خواته د بې امنیو اورونه بل کړي او د الله کور ته د طواف کوونکو د راتلو مخه نیسئ!!

دا اصل توضیح شوی چې الله تعالی هغه دعاګانې نه قبلوي چې د ده د سننو خلاف وي، که دا حتی د ابراهیم علیه السلام په څېر د ستر شخصیت له لوري هم وي، نه ئې د ده هغه دعا قبوله کړه چې د خپلې اولادې په اړه ئې وکړه او نه دا چې یوازې مؤمنانو ته رزق او روزي ورکړي، دا ځکه چې د روزي په اړه د الله سنت دا دی چې له محاسبې پرته مؤمن او کافر ته روزي ورکوي او د امامت په اړه ئې سنت دا دی چې ظالمانو ته ئې نه سپاري، برعکس هغه چا ته ئې سپاري چې په الهي آزموینو کې بریالی شي. له دې آیت نه دا هم معلومېږي چې هر زعامت او واکمني د امامت په زمره کې نه راځي، ظالم واکمنان او په زور مسلط شوي مشران په اصل کې د بې لارې ولسونو د مجازات وسیله وي. ځینې کسان دا دواړه نه شي تفکیکولی، یو امامت د خلکو د لارښوونې لپاره او د دوی د صالح عملونو بدله وي او بل ئې د خلکو د بدو عملونو محصول او د دوی د تعذیب وسیله.

7 RĴ $YB @7-)? $Z/‘ @ŠÈ»JŤĴr ÏMø7$$`Ë %Ă#q)$$Đ¿Ü•Ĝ BÙëf ĜĴr

pBé$ZÏ/ḟê `Ër 7 9 ÈJÎóĂ $ZüèÔ $r $Z/‘ ÇÈ ĐŠÎè$$BŠÜ¡¡ 9$|MR&

ÇÈ ĐŠÏm9$$Ü #§G9$|MR& 7 RĴ $Yøã ó ê $Y3Å$ZB $RÍ&r 7 9©ZJÎóB

|=»GÅ$$Đg3Ïèãr 7Ï»f#ä NÏŽä (qè/ NåĴB ZvqB‘ Nĝ‹Ï Ĝ èÜr $Z/‘

ÇÈ ĐŠÅs$$ã/Íè$$MR& 7 RĴ NÍŽĴ“ãr pJ6Ïø$r

[۱۲۷]- او کله چې ابراهیم او اسمعیل د دې کور بنسټونه جګول، (او ویل

ئې:) اې زمونږ ربه! له مونږ نه ئې قبول کړه، بې شکه چې ته خو ښه پوه اورېدونکی یې.

[۱۲۸]- اې زمونږ ربه! مونږ دواړه درته منقاد او تابع وګرځوه او له اولادې مو تا ته یو منقاد امت او مونږ ته زمونږ دیني مناسك راوښیه او توبه مو قبوله کړه، یقیناً چې ته ډېر مهربان توبه قبلوونکی یې.

[۱۲۹]- اې زمونږ ربه! په دوی کې په خپله له دوی نه داسې پېغمبر مبعوث کړه چې ستا آیتونه پرې لولي، کتاب او حکمت ورښیي او روزنه ئې کوي، بېشکه چې همدا ته باحکمته عزتمن یې.

(۱۲۷)- الله تعالی اراده کړې وه چې په مکه کې د توحید بنسټ کېښودی شي او دلته کعبه او د موحدینو د راغونډېدو مرکز جوړ شي، غوښتل ئې دا مرکز د یوه ستر موحد او بت ماتوونکي په مبارك لاس بناء شي، ابراهیم او د ده سرتېری زوی اسمعیل علیهما السلام ئې د دې ستر کار لپاره غوره کړل، هغه په عراق کې د یوه بت لمانځونکي او بت جوړوونکي په کور کې پیدا شو، د نمرود تر سلطې لاندې یوې شرك وهلې جاهلي ټولنې کې، هلته چې خلك هم د ژوندي نمرود په وړاندې سر ټیټوي او هم له مرګ نه وروسته د ده مجسمې ته!! خو ابراهیم علیه السلام ته نه د مړه بت لمانځل د منلو وو او نه د ظالم نمرود واکمني، پلار او قوم ته ئې ویل: دا ستاسو د لاس او ذهن مولود جعلي خدایان نه منم، نه دا بتان، نه دا لمر، سپوږمۍ او ستوري او نه هیڅ فنا کېدونکی په خدایئ منم، الله همغه دی چې هر څه ئې پیدا کړي. خو کله چې ئې ولیدل دا خلك یوازې د ده په بلنې او استدلال له شرك نه لاس نه اخلي، پرېکړه ئې وکړه چې دا بتان رانسکور کړي، پوهېدو چې هم د نمرود ظالمانه واکمني د دغو بتانو په بنسټ ولاړه ده او هم د ولس د مظلومیت او په خوارۍ، ذلت او جهل کې د ژوند کولو عامل ئې همدا بتان او د هغوی لمانځنه. نه ئې د ولس د انتقام پروا وکړه او نه د نمرود له غضب نه وېره، یوازې وو، له یوه تبر نه پرته ئې بل څه نه شو برابرولی، خو دغو اندېښنو د ده اراده او عزم نه شو

بدلولی، تبر په لاس د بتانو خونې ته ورننوت، ټول ئې یو په بل پسې رانسکور کړل او تبر ئې د ستر بت په غاړه کې ځوړند کړ او له خونې په ډاډه زړه ووت. خلك له میلې راوګرځېدل، هلته ئې نمرود لمانځلی وو، کور ته له تلو مخکې باید د نمرود بتان هم ولمانځي، خو دلته ئې ناڅاپه ټول بتان مات، نسکور او نړېدلي وموندل او ستر بت مزید سپك شوی، تبر ئې په غاړه کې، د نورو د ماتولو اتهام ورته متوجه، خو نه اتهام ردولی شي او نه اصلي ماتوونکی ښودلی شي، دا همغه خدایان وو چې خلکو له دوی نه د خپلو حاجتونو ترسره کېدو او د ستونزو د حل طمع کوله او دا ورته تلقین شوې وه چې د ستونزو د حل مرجع دغه ده، ستاسو د مشکلاتو عامل نظام او واکمنان ئې او د دوی تصرفات نه دي، مشکلات مو له دې راولاړ شوي چې دا خدایان درنه ناراضه دي. او دا هغه څه دي چې هر نمرودي نظام تر هر څه مخکې او زیات ورته ضرورت لري. له ابراهیم نه پرته بل څوك په دې کار نه شو تورن کېدی، هغه ئې راحاضر کړ، پوښتنه ئې وکړه: دا کار تا کړی؟ ابراهیم علیه السلام د داسې غونډې، همدې حالت او د بت لمانځونکو داسې یوې پوښتنې ته منتظر وو، وئې ویل: تبر خو د ستر بت په غاړه کې دی، له هغه پوښتنه وکړئ که خبرې کولی شي!! ځواب ئې ورکړ: ابراهیمه! ته خو پوهېږې چې دوی خبرې نه شي کولی! هغه همدا ځواب غوښتو، وئې ویل: نو دا تاسو څنګه د هغه څه عبادت کوئ چې نه خبرې کولی شي، نه له ځانه ضرر دفع کولی شي، نه بل ته ګټه رسولی شي، افسوس پر تاسو او ستاسو پردغو معبودانو!! د قوم او د دوی د سالار نمرود پرېکړه معلومه وه، زندان، په اور سوځول، داسې سزا چې د نورو لپاره عبرت شي. خو ابراهیم علیه السلام د نمرود له لوري د ده د مرګ او سوځولو د پرېکړې د اورېدو په ځواب کې وویل: د مرګ ژوند پرېکړه هغه ذات کوي چې دا لمر له مشرقه راپورته کوي او په مغرب کې ئې پرې باسي اور ته د لوېدو په وخت کې ئې ویل: الله راته کافي دی، هماغه تر ټولو غوره وکیل او نصیر. دا ابراهیم ئې د کعبې د جوړولو لپاره له سوځېدو وژغورو، له عراق نه ئې شام ته او بیا له هغه ځایه مکې ته راووست، دلته ئې په بې اوبو او وحشتناك بیابان کې د هاجر او تې خوري اسمعیل

يوازې پرېښودو امر ورته وکړ، په دې ستر امتحان کې هم بريالى شو، کله چې اسمعيل ځوانۍ ته ورسېدو، په خوب کې ئې داسې څه وليدل چې د اسمعيل د قربانۍ کولو اشاره ئې ور ته کوله، د ده لپاره همدا اشاره کافي وه، زوى ته ئې دا خبره وکړه، هغه په ځواب کې ورته وويل: پلاره! څه چې درته ويل شوي، هغه ترسره کړه، ما به صابر او مطيع ومومې، په دې لوى او خطرناك امتحان کې دواړه بريالي شول او اوس نو دوى د هغه ستر کار لپاره جوګه شوي چې د ځمکې په سر د الله مبارك کور، کعبه، د موحدينو قبله د دوى په لاس جوړه شي، دوى چې کله د ديوالونو په اوچتولو لګيا او تيږې ئې يوه د بلې په سر اېښودې، دا وينا ئې په ژبه وه: اې زمونږ ربه! له مونږ نه ئې قبول کړه، بې شکه چې ته خو ښه پوه اورېدونکى يې. اې زمونږ ربه! مونږ دواړه درته منقاد او تابع وګرځوه او له اولادې مو تا ته يو منقاد امت او مونږ ته زمونږ ديني مناسك راوښيه او توبه مو قبوله کړه، يقيناً چې ته ډېر مهربان توبه قبلوونکى يې. په هغې وېروونکې بېديا کې د دوو مهاجرو او له خپل هيواد نه د شړل شوو په لاس چې کوم کور جوړ شو، دا دى څلور زره کاله وروسته هم، هر کال تر شلو لکو نه زيات خلك د هغه طواف کوي، همدغه د دوى پر پله ګام ږدي او همغه څه کوي چې دوى دواړو له خپل رب نه غوښتي وو.

(۱۲۸-۱۲۹)- په دې مبارکو آيتونو کې د بني اسرائيلو او هرې هغې مذهبي ډلې غلط تصورات رد شوي چې مذهب او مذهبي مقام موروثي ګڼي او ګومان کوي چې له پلار نه اولاد ته په ميراث رسي او دا طمع لري چې پېغمبرانو او د الله دوستانو ته د انتساب په وجه د الله د پېرزوينو وړ، د امامت وارث او د جنت مستحق دي، دوى ته ويل شوي چې نه مذهب او عقيده داسې شى دى چې په ميراث وړل کېدى شي او نه مذهبي مقام داسې مقام دى چې له پلار نه اولاد ته په ميراث رسېدى شي، د الله په دين کې له هر چا سره معامله د خپلې عقيدې او عمل له مخې کېږي، له هر چا نه به د خپلو کړو وړو پوښتنه کېږي، پېغمبرانو ته ځان منسوبول او ځان د دوى د مقام او منزلت وارث ګڼل او له دې لارې د امتيازاتو ترلاسه کول، دا هغه کارونه دي چې د بني اسرائيلو ټګمارو مذهبي مشرانو کول. دوى ځان د الله د

خاصې كورنۍ غړي، د پیغمبرانو ورثه او ځای ناستي ګڼل او ابراهیم علیه السلام ته ئې ځان منسوباوو، الله تعالی د دوی په ځواب کې فرمايي: ابراهیم مشرك نه وو، خپلې اولادې ته ئې دا غوښتي وو چې د خلکو د ارشاد او هدايت لپاره ئې امامت او قيادت په برخه شي، خو الله تعالی د ده د غوښتنې په ځواب كې ويلی وو: دا مقام د ظالمانو نه شي په برخه کېدی، ابراهیم علیه السلام خو كعبه د دې لپاره جوړه كړه چې دا د امن كور وي، د امن وسيله وي، دلته خلك په ډاډ او اطمئنان سره د الله عبادت او ذکر وکولی شي، ده خو دا تمنا کړې وه چې د دې سيمې اوسېدونكي د الله شاكر بندګان وي، تل په دوی کې داسې پيغمبران مبعوث شي چې دوی ته دين وښيي او له ګناهونو نه ئې وژغوري، ده خو خپل اولاد ته د دې توصيه کړې وه چې د يوه الله عبادت به كوي، د ابراهيم او ستاسو د جد يعقوب عليهما السلام توصيه خو دا وه، تاسو څنګه له خپل شرك، فساد، ظلم، د دين او ديندارانو له دښمنۍ سره سره ځان هغوی ته منسوبوئ؟!!

’Î ÿçZøÿÜô $Ï‰)9r ¼çµ¡ ÿ9R mÿ™ `B žvÎ O¿Ü°•ô Ï‰Î `ã Ü Î ÿ `Br

A$% ÙìÕ™& ÿçš‘ ¼ã A$% õÎ ÇÌÈ ûüÅÎ»Á 9$`Ü9 ó•ÅŸ$’Î ¼çRÎr $‹R‰9$

Ïbj Óí6»f Ü qèèƒr Ï‹Ï/ Ð¿Ü°•ô $ší Óœrr ÇÌÈ ûüÜ=»è9$É•Ï MÕ=™&

ÇÌÈ bqßÎó B OçR&r žwÎ £è qß? Xù ûïÏ!$Ï9 4"Üô $©$

[۱۳۰]- له هغه چا پرته چې خپل ځان ئې تحمیق کړی وي بل به څوك د ابراهیم له دین نه مخ واړوي، په داسې حال کې چې هغه مو په دنیا کې غوره کړ او په آخرت کې به هغه له صالحینو څخه وي.
[۱۳۱]- هغه وخت چې خپل رب ورته وويل: تابع او تسلیم اوسه، وئې ويل:

د عالمونو رب ته (لاد مخه) تسليم او تابع يم.
[۱۳۲]- او په دې باندې خو هم ابراهيم خپلو زامنو ته وصيت کړی وو او هم يعقوب (عليهما السلام)، چې اې زما زامنو! الله تاسو ته دا دين غوره کړی، نو مه مرئ مګر په داسې حال کې چې مسلمان وئ.

(۱۳۰-۱۳۲)- د ابراهيم عليه السلام خو لويه نښه دا وه چې الله ته منقاد او تسليم وو، ده او لمسي ئې، يعقوب عليه السلام خپل اولاد ته د دې سپارښتنه کړې وه چې مرګ ژوند به مو په اسلام او د الله په بندګۍ کې وي، تل به د الله اوامرو ته غاړه ږدئ. تاسو په کومه خوله او کوم مخ ځان دوی ته منسوبوئ؟

.`Ë brß7çè? $B ï‹Ï7Ï A$% ó) ßJöqyJø9$# >qà)÷èt ŽØm ó) ãä!#y‰pkà NçGYä. Pr&

,»sŒÎr ÿ@ŠÏèÿJŒÎr O¿Ïdºtö/Î) 7Í!$t/#ä tm»s9Î)r 7yg»s9Î) ß‰ç7÷ètR (#qä9$% “Ï‰÷èt/

ÓÍ6¡. $B $yg9 ôMt6z ôs% ×p¨Bé& 7ù=Ï? ÇÊÌÌÈ bqßJÎ=ó¡ãB ¼çms9 ßøtUr #Y‰Ïnºr $Yg»s9Î)

ÇÊÍÈ bqè=yJ÷èt (#qçR%x. $£Jtã bqè=t«ó¡è? Ÿwr öNçGö;¡. $B Nä3s9r

---

[۱۳۳]- آيا هغه وخت تاسو حاضر وئ چې يعقوب ته مرګ رانږدې شو، هغه وخت چې ده خپلو زامنو ته وويل: له ما نه وروسته به د څه عبادت کوئ؟ وئې ويل: ستا د معبود او ستا د پلار نيکه، ابراهيم، اسمعيل او اسحاق معبود، هغه يو ازينی معبود او مونږ ورته تسليم شوي يو.
[۱۳۴]- دا خو يوه تېره شوې ډله ده، چې دوی لره به خپله لاس ته راوړنه وي او تاسو ته خپله لاس ته راوړنه او تاسو به د دوی د کړو وړو نه نه پوښتل

کېږئ.

(۱۳۳-۱۳۴)- يعقوب عليه السلام خو له خپلو زامنو نه دا ژمنه اخيستې وه چې د يوازيني رب عبادت به کوئ او هغه ته به تسليم وئ، يو مشرك قوم چې له الله نه علاوه د ګڼ شمېر معبودانو عبادت کوي، د الله مطيع بندګان ئې له هغه سره په خدائي کې شريك کړي، په هر څه کې د الله له اوامرو سرغړونه کوي، دوی څنګه ځان د ابراهيم عليه السلام په څېر د يوه ستر موحد وارث ګڼي. تېرو شخصيتونو ته ځان منسوبول څه ګټه لري چې الله تعالی هر چا ته د خپل عمل له مخې سزا ورکوي، هر چا ته خپلې لاس ته راوړنې په لاس ورځي، يو د بل په کړو نه نيول کېږي.

$y‹Ïm O¿Ïd°•ƒ] '#Ï @ö/ @ê (r%Gt 3‘ •»Á R r& #Šqè (q<qà2 (q‹%r

#‹Î AÏr%é$Br $ZŠÏ)Î AÏr%é$Br «! $Î $YB#ä (þqè ÇÌÎÈ úüÏ.Îô³ßJø9$ `ÏB b%. $Br

4‹¤Šãr 4› qãB ’Îré&$Br Å$6óF{$r >qà)èƒr ,»ysó)Îr @Ïè»yJó™Î)r O¿Ïd°•ö/Î)

¼çm9 ßøtwr óOßg÷YÏiB 7n& ût÷/ äÌhxÿçR Ÿw óOÎgÎn `ÏB šc qŠÎ;Y9$ ’Îré&$Br

ÇÌÏÈ bqßJÎ=ó¡ãB

---

[۱۳۵]- او وئې ويل: يا يهودي شئ يا نصراني چې سمه لار وموموئ! ورته ووايه: نه بلکې د ابراهيم (دين سم لاربنود دی) چې حنيف وو او له مشرکانو څخه نه وو.

[۱۳۶]- ووايئ: پر الله مو ايمان راوړی او په هغه څه چې مونږ ته نازل کړی شوي او ابراهيم، اسمعيل، اسحاق، يعقوب او اولادې ته ئې نازل کړی شوي

او په هغه څه چې موسی او عیسی ته ورکړی شوي او په هغه چې نورو ټولو پیغمبرانو ته د خپل رب له لوري ورکړی شوي، د دوی په هیڅ یوه کې هم فرق نه کوو او مونږ هغه ته منقاد او تسلیم یو.

(۱۳۵-۱۳۶)- د دوی ګومان او ادعا دا وه چې په یهودي او نصراني کېدو سره خلك سمه لار موندلی شي، الله تعالی د دوی په ځواب کې فرمايي: سمه لار خو د ابراهیم علیه السلام لار ده، حق ته مایل او له شرك نه بریٔ، هغه خو تل حق ته تسلیم او له شرك نه بېزاره وو، تاسو خو د حق مخالفت کوئ او مشرك شوي یئ، د دې وړ نه یاست چې ابراهیم علیه السلام ته ځان منسوب کړئ، د هغه په لار خو تاسو نه بلکې مونږ روان یو، دا مونږ یو چې ټول پیغمبران او په دوی نازل شوي کتابونه منو، د حق هره خبره منو، د هر چا له خوا چې وي او په هر کتاب کې چې راغلې وي.

’Î ÑÏè $ÿÎ©û (#q@q? b)ÎŠr (r%Gd$Ï‰)ù ¾ÏmÎ Lêt/B#ä $B È@÷VÏJÎ (qãZB#ä bÎ*ù

ÇÊÌÐÈ ÞŠÎèø9$B ŠÜ¡ 9$qèr ª! $Ng 6 ‹Ïÿ6‹ ¡ù 5$)Ë©

---

[۱۳۷]- نو که ئې همغسې ایمان راووړ چې تاسو ورباندې راوړی نو هدایت شوي به وي او که ئې مخ واړاوو نو دوی به په داسې اختلاف کې (پرېوتي) وي چې الله به حتماً د دوی (د مخالفت) په مقابل کې تا ته کفایت وکړي او هغه خو ښه پوه اورېدونکی دی.

---

(۱۳۷)- مسلمانانو ته لارښوونه شوې چې د اهل کتابو د مذهبي مشرانو تبلیغاتو ته اهمیت مه ورکوئ، دوی سمه لار ورکه کړې، یوازې په هغه صورت کې ئې په سمې لارې برابر وګڼئ چې عقیده او عمل ئې د مؤمنانو په څېر وي، د دوی د مخالفتونو او دښمنۍ په وړاندې الله درته کافي دی، هغه هم د دوی د مخالفت

خبرې او ستاسو د حق بلنه اوري، هم ستاسو له حالت نه ښه خبر دی او هم د دوی له حالت نه.

@è ÇÌÑÈ brßÎ»ã ¼ã ßtûr ¡ôd¨¹ «! $šÆ Ë ß¡ ôm& ôBr «! $pód¨¹

ßtûr Nä3èJã& Nä3 9r $Yèjã& $Y9r Nà6 š‘ r $Z š‘ qèr «! $’Î $YRq•_$ s è&

ÇÌÒÈ bqÝÁ Î÷è ¼ç9

---

[۱۳۸]- (همدا راز ووایئ:) الهي رنګ (مو غوره کړی) او تر الله به ښوك په رنګ کې غوره وي او مونږ د ده عبادت کوونکي يو.
[۱۳۹]- ورته ووایه: آیا له مونږ سره د الله په اړه شخړه کوئ؟! په داسې حال کې چې هغه هم زمونږ رب دی او هم ستاسو رب او مونږ لره به خپل عملونه وي او تاسو ته خپل عملونه او مونږ هغه لره مخلص يو.

---

(۱۳۸)- نصرانیانو د نورو جاهلو قومونو په څېر د الله په دين باندې عمل پرېښود او له خپله ځانه ئې د دين تر نامه لاندې څو داسې مسخره دودونه جوړ کړل چې ګومان ئې کاوو په دې سره الله تعالی د دوی له ټولو ګناهونو تېرېږي او د جنت ټولې دروازې ئې پر مخ پرانيستل کېږي، همدا چې ماشوم به ئې پيدا شو په زيړو اوبو کې به ئې غوټه کړ او په همدې سره به هغه مسيحي او د عيسی عليه السلام په مخلصو امتيانو کې شامل شو، داسې چې نور نو هيڅ ګناه هغه له دې ډلې نه شي ايستلی او هيڅ عمل ئې له جنت نه نه شي محروموليی، په اونۍ کې يوه ورځ د يکشنبې په ورځ کليسا ته تګ، يوه ترانه ويل او د سينې په ښي او کيڼ اړخ او تندي باندې داسې لاس ايښودل چې د صليب نښه تمثيل کړي، همدا کافي ده چې الله درنه راضي او جنت دې په برخه شي!! نور نو شرك، شراب، سود، زنا، د خوګ

غوښه، د بل په حق تېرى او بله هره ګناه د زيړو اوبو په پاشلو سره محوه کېږي. مؤمنانو ته ويل شوي: دغو بې عقله او لاروركو اهل كتابو ته ووايئ: اصلي خبره دا ده چې څوك په الهي رنګ رنګ شي، هغه صفات په کې راپيدا شي چې الله ئې خوښوي، ژوند ئې داسې وي چې په هرې برخې کې ئې د الهي دين رنګ احساس شي، دعا او عبادت ئې يوازې د يوه الله لپاره وي او په دې کې بل رنګ ونه ليدى شي.

(۱۳۹)- په داسې حال کې چې مونږ په همغه الله باور لرو چې تاسو هم په هغه د ايمان دعوى کوئ او په داسې حال کې چې مونږ ته به د خپلو عملونو سزا راکول کېږي او تاسو ته د خپلو عملونو سزا او په داسې حال کې چې مونږ خپل عبادت او ديانت د شرك له هرې ګندګۍ نه سوچه کړى دى، له مونږ سره ستاسو د مخالفت او دښمنۍ وجه څه ده؟!!

Þ$7ŏŖ$r šU qàè/r šY »sŏĵr Ÿ‹ë»Jŏĵr O¿ü°•ĝ bĵ bq®qà? Q&

OG. `ßB ã=ß& ôBr ª! $Q& ã=ã& bEŖ&ä @è 3 •»Á R ≠& #Šqè (qŖ%.

ÇÍÉ bqèJè? $ßã @ÿ»óÎ ª! $$Br «! $šÆ B ¼çn%Y ã ç%»g©

---

[۱۴۰]- آيا تاسو دا وايئ چې ابراهيم، اسمعيل، اسحاق او يعقوب او اولاده ئې يهوديان او نصرانيان وو؟! ورته ووايه: تاسو ښه پوهېږئ او كه الله؟ او تر هغه به لوى ظالم څوك وي چې له ځان سره كوم الهي شهادت پټ كړي؟ او الله خو له هغه څه چې تاسو ئې كوئ غافل نه دى.

---

(۱۴۰)- يهودو او نصاراوو دواړو دا دعوى كوله چې د دوى مذهب همغه دى چې د

ابراهيم، اسمعيل، اسحاق او يعقوب عليهم السلام او د دوی د اولاد وو، خو هرې ډلې بله تکفيروله، دواړو حقيقي دين پټولو، دواړه په عمل کې له دين نه بې لارې شوي وو. نه ئې عقيده سمه وه او نه عمل.

$Jã bqèóê Ÿr Oßö¡ . $B Nã9r M6 ¡ . $B $l; M=z 6% pBé 7ü

ÇÎÈ šc qèJè/ (qè.

---

[۱۴۱]- دا خو يوه ډله وه چې تېره شوه، دوی لره به خپله لاس ته راوړنه وي او تاسو ته خپله لاس ته راوړنه او تاسو به د دوی د کړو وړو نه نه پوښتل کېږئ.

---

(۱۴۱)- دا مختصر آيت د دې مبارکې سورې د دوهمې برخې عنوان دی او د ټولو هغو جامع او ژورو مطالبو خلاصه وړاندې کوي چې په تېرو ۷۱ آيتونو کې په مشرح او مفصله توګه راغلي. په دې کې نه يوازې د دين يو بنيادي اصل توضيح شوی، بلکې د مذهبي انحراف يوه اساسي او بنيادي اړخ ته هم ګوته نيول شوې، د دين اساسي خبره دا ده چې هر څوك به د خپل عمل سزا ګوري، يو د بل پېټی نه شي وړی، يو د بل لپاره نه مجازات کېږي، نه پلار د زوی په ګناه نيول کېږي او نه زوی د پلار د ښو عملونو په وجه جنت ته درومي، هر څوك به د خپلو لاس ته راوړنو پېټی په اوږو وړي. او د مذهبي انحراف تر ټولو ستره او اساسي خبره دا ده چې د الله صالحو بندګانو ته د انتساب تر نامه لاندې څوك ځان د جنت مستحق او د مذهب وارث وګڼي او له دې لارې د امتيازاتو د ترلاسه کولو په لټه کې وي، مذهب قومي رنګ غوره کړي، قومي تعصب ته د مذهب جامه وروا غوستل شي او مذهبي مشران ئې ځان د پېغمبرانو د امتيازاتو وارث وګڼي نه د دوی د مسئوليتونو او دندو وارث. الله تعالی دا نه خوښوي چې څوك د ده صالحو بندګانو ته خپل ناوړه

عمل او ناسمه عقيده منسوب کړي، هم د مذهب نوم بد کړي او هم د الله د صالحو بندګانو نوم.

الله تعالی په دې آيت کې مسلمانانو ته لارښوونه کوي چې د مخکنيو صالحانو په سر له جاهلانو سره په شخړو او منازعاتو کې ځان مه مصروفوئ، د دې په ځای خپل عمل ته پام وکړئ، هغه څه چې تاسو له عذاب نه ژغورلی شي ستاسو خپل عمل دی نه بل څه.

دا مسئله نه يوازې په مکه او مدينه کې او له مشرکانو او يهودانو سره يوه کشاله وه بلکې دا اوس هم اکثر مذهبي اختلافات له دغه ذهنيت نه څرګنېږي چې يو دې مخکني منلي شخصيت ته ځان منسوبوي او بل ئې بل ته، يو ځان د پېغمبر د اهل بيت محب او وارث ګڼي او له پېغمبر عليه السلام نه وروسته علي رضي الله عنه او زامن ئې د هغه ځای ناستي او د خلافت اصلي او يوازيني وارثين بولي او ابوبکر، عمر او عثمان رضي الله عنهم او ټولو هغو صحابه وو ته د غاصب په سترګه ګوري چې له علي رضي الله عنه نه پرته ئې له بل چا سره بيعت کړی او د بل په خلافت راضي شوي، حال دا چې علي رضي الله عنه په خپله له مخکنيو خلفاوو سره بيعت کړی او خپله لور ئې عمر ته په نکاح ورکړې. د امام حسين رضي الله عنه لپاره به د محرم په ورځو کې توره جامه اغوندي او په کربلا کې د هغه د شهادت وير به کوي، خو په عمل کې به په کربلا او نجف باندې د صليبي ځواکونو د بريد په وخت کې د يرغلګرو مرسته کوي او د دوی په لاس د زرګونو هغو مسلمانانو د وژلو به هيڅ پروا نه کوي چې د امام حسين په څېر د ظلم او تېري مقابله کوي!! پر يزيد به لعنت وايي خو په عمل کې به تر يزيد نه د لازيات ظالمو واکمنانو ملګرتيا او له بې دينه، منافق، ظالم او مفسدو واکدارانو سره بيعت کوي!! که د پېغمبر عليه السلام په ژوند کې دومره مسلمانان په عراق او افغانستان کې وژل شوي وی، مګر هغه مبارك به د کربلا تر شهيدانو په دغو شهيدانو زيات نه وو خواشينی شوی؟!!

$gøæ {qþ. ÓÉ$ÎÉ `ã ß9® $B Ä $Z9$`B ã gÿ¶ 9$Aqà‹™ *

ÇÊÍËÈ ÐŠÉóB Þ°ÅÂ 4‹Ï ã±„ `B “Ï‰ö Ü ÏóJ9$ ãÎô®$¶! @è

bqã ƒr Ä $Y9$ ’?ã ä‰à {qè6 G $Ü™r ßé ßã»Yù_ 7ÏÂ‹.r

`B N=è ZÏ ùÏ $kön MZä ÓÉ$'#Ïé$Yù_ $Br #%‹ßó© ß ø Aqß ‘9$

ûïÏ%$'?ã ùÏ ç Ž•Ï39 ŒMR%. bÎr ïé7Éã 4?ã Ü ÏìZƒ `B Aqß ‘9$ ßìÏ

Ç rã•9 Ä $Y9$ ©$žc Ï ßãY»JƒÎ ì‹Ôäï ª!$b%. $Br ª!$“‰d

ÇÊÍÌÈ ÒŠïm§

---

[۱۴۲]- ژر ده چې د خلکو ناپوهان به ووايي: څه شي له خپلې هغې قبلې واړول چې پرې (معتقد) وو، ورته ووايه: ختيځ او لوېديځ (دواړه) د الله دي، هغه څوك مستقيمې لارې ته هدايت كوي چې دى ئې په خپله وغواړي.

[۱۴۳] او همداراز مو تاسو غوره امت وګرځولئ، ترڅو پرخلكو شاهدان وئ او پېغمبر پرتاسو شاهد وي. او ستا مخكنۍ قبله مو له دې پرته د بل څه لپاره نه وه ګرځولې چې معلومه كړو څوك د پېغمبر متابعت كوي او څوك په خپلو پوندو ببرته ګرځي. او دا خو يقيناً ګران كار دى مګر هغو ته چې الله هدايت كړي وي او الله داسې نه دى چې ستاسو عملونه ضايع كړي، يقيناً چې الله پر خلكو ډېر مهربان رؤف دى.

(۱۴۲-۱۴۳)- په دې مبارك آيت سره د دې سورې درېيمه برخه شروع كېږي، له دې

نه وروسته د سورې ترپايه د ژوند د بېلابېلو قضاياوو په اړه احكام راغلي، پيل ئې د قبلې له حكم نه شوى. پېغمبر عليه السلام په مكه او مدينه كې د دې آيت تر نازلېدو پورې په لمانځه كې د بيت المقدس لورې ته مخامخ ودرېدو، دا په داسې حال كې چې د قريشو قبله كعبه وه، د پلار نيكه قبله بدلول او د كعبې په ځاى بيت المقدس قبله كول او بيا دا قبله بېرته پرېښودل او كعبه د قبلې په حيث ټاكل، له سختو اعتراضاتو سره مخامخ كړل، په دغو مباركو آيتونو كې اعتراض كوونكو ته څو ځوابونه وركړى شوي:

- مشرق او مغرب د الله دي، قبله د ده له لورې ټاكل شوې، دا د ده خوښه ده چې چا ته كوم لورى د قبلې لپاره غوره كړي.
- تاسو دا وړتيا له لاسه وركړې چې د الله تعالى هدايت مو په برخه شي.
- مسلمانانو ته د نوې قبلې په غوره كولو سره الله تعالى وغوښتل چې د هدايت مركز مكې ته راانتقال كړي او د ديني قيادت دا لوړ مقام مسلمانانو ته وسپاري.
- له دې نه وروسته به د هدايت ډيوې د مسلمانانو په لاس كې وي، د دوى د كړو وړو له مخې به خلك په دې پوهېږي چې حقيقت څه ته ويل كېږي، حقيقي دين كوم دى، د الله په هكله مو عقيده څنګه وي او څنګه د ده عبادت وكړو او څنګه د يوه واقعي مخلص بنده په څېر ژوند وكړو؟ دوى، د دوى فكر او عقيده او د دوى عملي ژوند به د نورو لپاره د شاهد حيثيت لري او د مسلمانانو لپاره به پېغمبر شاهد وي.
- مخكې مو د دې لپاره دوى ته د كعبې په ځاى بيت المقدس قبله ټاكلې وه چې معلومه كړو دا خلك د پېغمبر په متابعت كې د خپل پلار نيكه له قبلې تېرېدو ته تيار دي كه نه او د ايمان لپاره ټولو قومي او ژبني تعصباتو ته لغته وركوي كه نه؟
- دوى دې مطمئن وي چې د مخكنۍ قبلې په لور ئې مخكني لمونځونه نه دي ضايع شوي، الله پر خلكو د رأفت (زړه سوي) او رحمت (پېرزويني) خاوند دى.
- د پېغمبر په متابعت كې د پلار نيكه قبله پرېښودل، بلې قبلې ته مخ كول او بيا هغه بېرته پرېښودل، دا ګران كار يوازې هغه څوك كولى شي چې د الله تعالى

لاربنووونه ئې په برخه شوې وي.

---

7 gô r Éqù $g9 Ê ö \#ä 7 YŠjqãù ä$J¡ 9$’Î 7 ĝô r = •) ? 3‘ •R 6%

bÎr ¼ç•Ö© Nä3dqã_ ã (q9qù óÇZä $B ß ômr Ö#• s$Ï‰ É ó J$•Ö©

$Jã @ÿ»óÎ ª ! $$Br Nĝîs `Ë ‘, s$ç® bqß=è‹9 = »GÅ$ (qè?ré&ûïÏ%$

ÇÍÍÈ bqè=Jè÷

---

[۱۴۴]- مونږ خو د آسمان لوري ته ستا د مخ اړول رااړول وينو، نو هرو مرو به دې هغې قبلې ته مخامخ کړو چې ته ئې خوښوې، نو مخ دې د مسجد الحرام په لوري وګرځوه او چې هر ځای وئ د هغې په لوري مخ کړئ او بې شکه چې اهل کتاب په دې ښه پوهېږي چې دا د دوی د رب لخوا يو حقيقت دی او الله له هغه څه غافل نه دی چې دوی ئې کوي.

---

(۱۴۴)- له دې آيت نه معلومېږي چې پېغمبر عليه السلام د قبلې د بدلېدو طمع درلوده او دا ئې خوښوله چې د بيت المقدس په ځای کعبه ورته قبله وټاکل شي، تل ئې دا تمنا په زړه کې وه چې په دې اړه الهي فرمان راشي.

اهل کتاب په دې پوهېدل چې د وروستي پېغمبر قبله به کعبه وي، په دې هم پوهېدل چې هر پېغمبر ته د ده د دعوت او امت په سيمې کې قبله ټاکل کېږي، د دوی د اختلاف وجه ناپوهي نه وه، خپلو کړو وړو او عملونو دې اختلاف ته هڅول، د دې اختلاف تر شا ناروا او ناولي اغراض پټ وو، اختلاف ئې له مذهبي او قومي تعصب څخه راولاړ شوی وو.

MR& $Br 7 F=ö {qãî? $B 7ƒ#ä è8î =»G2ø9$# {qèé ûïÏ%©!$# Mø‹s9 ûÈõr

.`Ï Nèdä!#uqdr& |Mè7?$# ÈûÈõr <Ù è/ '#ö 8î$Fî Oßgè?n=ö è/ $Br Nßgs?n=ö 8î$Fî

ûïÏ%©!$# ÇÊÍÎÈ šú üÏJÎ=»©à9$# `ÏJ©9 #]Î) š• ¨Î) Ÿ ÉOù=Ïèø9$# šÆÏB 8ä$_ $B ‰÷èt/

Nßgz`Ï $Z)ƒÌù bÎ)r Nèdä!$oYö/r& bqèùÌ÷ètƒ $J. ¼çmtRqèùÌ÷ètƒ |=»G2ø9$# ãNßg»oY÷s?#ä

ÇÊÍÏÈ bqßJn=÷ètƒ öNèdr ¨,ysø9$# šcqßJçFõ3u‹s9

---

[۱۴۵]- او که ته اهل کتابو ته هر دليل راوړې، ستا د قبلې متابعت نه کوي او ته هم د دوی د قبلې متابعت کوونکی نه يې او دوی هم د يوه بل د قبلې متابعت کوونکي نه دي او که له هغه وروسته چې (په دې اړه ضروري) علم درکړی شو، تا د دوی د هوی او هوس متابعت وکړ، نو ته به يقيناً چې له ظالمانو څخه وې.

[۱۴۲]- هغه کسان چې کتاب ورکړی شوی، داسې ئې پېژني لکه خپل زامن چې پېژني، خو د دوی يوه ډله حق په داسې حال کې پټوي چې(ښه ورباندې) پوهېږي.

(۱۴۵-۱۴۲)- اهل کتاب ستا قبله نه مني، ستا په قبلې دا اعتراض کوونکي هغه دي چې په حق له پوهېدو وروسته د غرض او مرض په وجه اعتراضونو ته ملا تړي، دوی په دلايلو نه قانع کېږي، په دوی باندې خپل وخت مه ضايع کوه، دا ګومان هم مه کوه چې د دوی د قبلې په منلو سره به هغوی له لجاجت او مخالفت نه لاس واخلي، د قبلې له بدلولو د مخه ئې هم ستا مخالفت کولو، دوی د خپل هوی او هوس بندګان دي، د دوی د متابعت معنی يوازې دا ده چې د دوی هوی او هوس ته

تسليم شي او دا خو هم په حق او حقيقت باندې ظلم دى او هم په خپل ځان.

$kŽ)qã qè pgô ŕ @ãïr Ç¦ÍÐÈ ûïÎ10B$`Ë ûðqã? Ÿxù 7Î¢`Ë ‘, s$$

@ä4?ã ®$bÎ $èŠÏ_ ª! $Nä3Î/ Ntƒ (qçRqä3? $B tûøïr& Ntƒö, $$(q)àÎFŒ$$ù

ÇÊÍÑÈ Öƒ‰%s3ó«

---

[۱۴۷]- حق همغه دى چې ستا د رب له لوري دى، نو له شك كوونكو څخه مه كېږه.

[۱۴۸]- او هر چا ته (د مخ كولو) يوه قبله ده چې هغه ئې پالي، نو تاسو په ښېګړو كې له يوه بل نه د مخته كېدو هڅه وكړئ، چې هرځاى وئ الله به تاسو ټول راغونډ كړي، بې شكه چې الله په هر څه قادر دى.

---

(۱۴۷)- د اهل كتابو مخالفتونه او اعتراضات دې تاسو په شك كې وانه چوي، الله چې د قبلې په هكله څه حكم كړى حقيقت همدا دى.

(۱۴۸)- قبله خو هسې يو رمز دى، د الله لوري ته د مخه كولو رمز، اصلي خبره خو دا ده چې د خير او ښېګړو په لوري هڅه وكړئ، له دوى سره د قبلې په سر له بحثونو نه ډډه وكړئ، دا هيڅ ګټه نه لري، نه دوى ستاسو قبله مني او نه تاسو د دوى، د خير په كارونو كې مسابقې او له يوه بل نه مخكې كېدو ته راوړاندې شئ. په دې مبارك آيت كې نه يوازې دا حقيقت بيان شوى چې الله تعالى د ټولو انسانانو په راغونډولو قادر دى، بلكې د قبلې د بحث په ضمن كې ئې د راتلو معنى دا ده چې الله تعالى قبله د يوه امت د راغونډولو او وحدت وسيله ګرځوي.

‘, sù ¼ÇÎr Ö#• s$Ï‰É ó J$•Ö© 7gô r É qù |Mô • z ß øm ôÏr

É qù |Mô • z ß øm ôÏr ÇÊÍÈ bqè J? $Jã @Ïÿ»óÎ ª! $$Br 7Î¢ `Ï

Nà6 dqã_ ã {q9qù óÊä $B ß Šçmr Ö#• s$Ï‰É ó J$•Ö© 7gô r

Ÿxù Nåkš {qß=ß šú ïÏ%$ž ýÎ þ¤f ãn Nä ø æ Ä $Y=Ï bqä ƒ ž¥Ï ¼çrÖ©

ÇÊÎÈ br‰GöÎ? Nä ‍=è9r Nä ø æ ÓÉJè Ï Šr? { r ’Îöq± ~z $ Nèdöq±ƒ

[۱۴۹]- او چې له هره ځايه (د لمانځه لپاره) راووځې نو مخ دې د مسجدالحرام په لوري وګرځوه او يقيناً چې دا ستا د رب له لوري يو حقيقت دی او الله له هغه څه غافل نه دی چې تاسو ئې کوئ.
[۱۵۰]- او له هره ځايه چې ووځې نو مخ دې د مسجدالحرام په لوري وګرځوه او چې هر ځای وئ نو مخ مو د هغه په لوري وګرځوئ، ترڅو خلکو لره ستاسو په خلاف هيڅ اعتراض (پاتې) نه وي، مګر ظالمان ئې، نو له دوی مه وېرېږئ، له ما ووېرېږئ او د دې لپاره چې خپله پېرزوينه په تاسو باندې ترسره کړم او د دې لپاره چې تاسو هدايت شئ.

(۱۴۹-۱۵۰)- چې هر ځای وئ، په سفر او حضر کې، يوازې او په ګډه، په لمانځه کې د قبلې په لوري مخ کړئ، حقپالونکي ستاسو په قبلې اعتراض نه کوي، يوازې مغرض کسان به پر تاسو اعتراض کوي، د سرتمبه او متعنتو مخالفينو د غرضناکو اعتراضونو پروا مه کوئ، يوازې له خپل رب نه ووېرېږئ، دا د قبلې تبديلي په حقيقت کې پر تاسو د الله تعالی يوه ستره پېرزوينه ده, الله تعالی خو تاسو سمې لارې ته هدايت کوي.

Nà6 $J.“ãr $YÏ»ƒ#ä Nä3øæ {qè=÷ƒ Nà6 ZÏB ZwqßÙ‘ Nà6 ‹Ïù $Zù¡™ö‘ $J.

ÇÊÎÊÈ bqßJn=÷è? (qçRqä3s? öNs9 $B Nä3ßJÏk=yèãƒur pJò6 Ïtø:$#ur |=»tGÅ3ø9$# ãNà6 ßJÏk=yèãƒ

ÇÊÎËÈ Èbrãàÿõ3s? Ÿwur ’Í< (rãä3ô©$#ur öNä.öä.ø6r& þÎTrãä.øŒ$$sù

[۱۵۱]- همداسې لکه چې په تاسو کې مو ستاسو له منځ نه داسې پېغمبر درولېږو چې زما آیتونه درباندې لولي، ستاسو روزنه کوي، علم او حکمت درښيي او هغه څه درښيي چې نه ورباندې پوهېدئ.
[۱۵۲]- نو ما یاد کړئ چې یاد مو کړم او ما لره شکر وباسئ او مه کافران کېږئ.

(۱۵۱-۱۵۲)- ستاسو په خپلې سیمې او په یوه مرکزي ښار کې تاسو ته قبله ټاکل داسې ده لکه چې الله تعالی په خپله له تاسو نه پېغمبر درته غوره کړ او د دغه پېغمبر د تعلیم او روزنې په وجه تاسو د نړۍ تر ټولو غوره امت او د ټولو لپاره شاهد شوئ. د الله تعالی د دغو سترو پېرزوینو شکر وکړئ او ناشکري مه کوئ.
د قبلې د بحث په پای کې لازمه ده چې وګورو قبله څه ته وايي او هدف ئې څه دی او په لمانځه کې د قبلې په لوري د مخ کولو معنی څه ده؟

ته د دنیا له ټولو مسلمانانو سره یوځای هره ورځ څو څو ځله، د یوه خاص ځای په لوري مخ کوې او لمونځ ترسره کوې چې هغه ستا او د دوی ګډه یوازینۍ قبله (مخ لوری) دی. هغه د الله کور(بیت الله) دی، یعني ته له خپلو نورو مسلمانو ورونو سره یوځای په وار وار د الله (جل جلاله) د کور په لوري مخه کوې او په دې سره عملاً دا عزم اعلانوې چې له الله (جل جلاله) نه پرته د بل چا کورته نه مخه کوم، نه پناه ورم او نه يې دروازه ټکوم.

ته د بر خلك داسې ګورې چې قبله يې د الله (جل جلاله) کور نه، بلکې د دنیا د

واكمنانو قصرونه وي، مخه يې همدې قصرونو ته، طمع يې له همدې قصرونو نه، وېره يې له همدې قصرونو نه، طواف يې د همدې قصرونو، د دې قصرونو د خاوندانو احترام يې په زړه کې او د دوی لوېي او عظمت يې په دماغ مسلط.

آه، څومره ډېر خلك داسې ګورم چې په ظاهركې يې مخه د الله د كور په لوري وي خو په حقيقت كې د دوی د زړونو قبلې نورې وي، په هماغه وخت كې چې د بيت الله په لوري يې مخه وي، زړه يې نورو قبلو ته متوجه وي.

هغه څوك چې د ورځې پنځه ځله په واقعي معنی او له دې شعور سره قبلې ته مخه كوي چې زه د ځمكې او آسمانونو او ټول عالم د رب د كور لوري ته مخه كوم او د هغه دروازه ټكوم، آيا ممكن ده بلې دړې ته ودرېږي او د بل كور طواف وكړي؟

د كور يووالی د هغه كور اوسېدونكي سره متحد كوي او په دوی كې د يووالي احساس راولاړوي، د يوې كورنۍ غړي په دې خاطر يوه كورنۍ او يو موټی وي چې كور يې شريك دی، د يوه ټبر خلك د كور د بېلوالي په وجه په مدار مدار هومره سره لرې شي لكه پردي.

له نورو سره يوځای د الله د كور په لوري مخ كول او د يوه معبود دړې ته د ودرېدلو معنی دا ده چې ستا د قبلې ورور، ستا ورور او ستا د لويې ديني كورنۍ غړی دی.

ډېر خلك داسې دي چې د قبلې د سم او دقيق استقامت معلومولو لپاره ښه غور او احتياط كوي، حتی قطب نما په جيب كې ګرځوي، خو كه د دوی د زړه كيفيت معلوم كړې پوه به شې چې د دوی د زړونو قبلې څومره كږې دي او څومره له اصلي قبلې په معنوی لحاظ كاږه ودرېږي.

ډېر د تقوی مدعيان بيا داسې دي چې بل كس په څو سانتي متره، د ده له تخميني قبلې نه يوې بلې خوا ته په ودرېدو تكفيروي، په داسې حال كې چې د قبلې مالك خدای، هغه چاته چې نيت يې سم وي او د قبلې په لوري د خپل استقامت سمولو لازم دقت او احتياط يې كړی وي وايي:

فَأَيْنَمَا تُوَلُّوا فَثَمَّ وَجْهُ اللّٰهِ البقرة: ۱۱۵

نو هرې خواته چې مخه کړئ، الله په هماغه لوري کې دی.

په دې حالت کې چې هرې خواته لمونځ وکړې ستا لمونځ قبلېږي که څه هم اشتباهاً له قبلې نه بل لوري ته ودرېدلی وې. د بر جنابان بیا داسې دي چې له بل سره په یوې فرعي او جزیي مسئلې کې د اختلاف په وجه، د خپلې قبلې ورور تکفیروي او د هغه په خلاف هرڅه ویل او هر څه کول جائز ګڼي. حال دا چې د قبلې په مقصد پوه، زمونږ د مذهب امام ابوحنیفه(رح) وایي:

لانُکفرُ اهل قبلتنا: مونږ د خپلې قبلې اهل نه تکفیرو و.

په داسې حال کې چې د قبلې د یووالي یو ستر مقصد او هدف دا دی چې د دنیا ټول مسلمانان متحد کړي، خو متأسفانه ناپوهان او جاهلان له هماغه څه نه چې علیم او حکیم خدای (جل جلاله) د مؤمنانو د یووالي لپاره ټاکلي، د اختلاف او افتراق وسیله جوړوي.

ûïÎÉÁ 9$ ì B ®$b) ó¢Á 9$r ÎöÁ 9$/ (qãè ÏGó™$# (qãZB#ä `ï%©!$# $pkš'‰¯»t

šv `Å»9r öÜ<ôn& ô/ N°qã& «! $$è <î™ 'Î @F)ã `J$ (qèq)? wr ÇÊÎÈ

`Ï È èRr Þqã $$r Å ö/ø$ `Ï äó´ Î NäRqèÜ9r ÇÊÎÈ šc rããö@

!Œ) ûïÌ%©$ ÇÊÎÈ šú ïÎÉÁ 9$ Ìt±0r N°•J9$r Ä§ àRF{$r Ï°qBF{$

NÍö æ 7Ï9ré ÇÊÎÈ bqãÅ° ïø) $R) r !$ $R) (þqä% p7šÁB N¯Fu;»|¹ &

ÇÊÐÈ brßGôgBßJ9$ Nèd š• Í9rér pJôm'r Nöjîß `Ï Ô°q=|¹

---

[۱۵۳]- اې مؤمنانو! په صبر او لمانځه سره مرسته ترلاسه کړئ، یقیناً چې

الله له صبر کوونکو سره دی.
[۱۵۴]- او هغو ته چې د الله په لار کې وژل شوي، مړه مه وایاست، بلکې دوی ژوندي دي خو تاسو نه پوهېږئ.
[۱۵۵]- هرومرو به تاسو په څه وېرې، لوږې او د مال، ځان او مېوو(د حاصلاتو) په کمښت او تاوان وآزمويو، نو صابرانو ته زېری ورکړه.
[۱۵۶]- هغو (صابرانو) ته چې کله مصیبت ورورسېږي وايي: مونږ د الله يو او د ده په لوري ورتلونکي.
[۱۵۷]- دا هغه ډله ده چې د خپل رب له لوري ورباندې صلوات (درودونه) او رحمتونه دي او همدا دوی هدایت موندونکي دي.

(۱۵۳-۱۵۷)- په دې مبارکو آيتونو کې مؤمنانو ته څو لارښوونې شوي دي:

- په صبر او لمانځه سره د الله مرسته ترلاسه کولی شئ، الله د صابرانو مل او ملاتړ دی.
- نه به شهیدان مړه ګڼئ او نه به هغوی ته مړه وایاست، نه به په ذهن کې دا خبره درګرځوئ چې هغوی مړه شوي او نه به په خوله دا خبره کوئ چې هغوی مړه شول، دوی ژوندي دي، تاسو د دوی د دې ژوندون په کیفیت نه پوهېږئ.
- په دې باید پوه وئ چې د الله لار له امتحانونو ډکه لار ده، الله ته رسېدل او د ده رضا ترلاسه کول، آسان او ارزان کار نه دی، په دې لار کې د سر مال او کور کر تاوانونه شته، له خطرناکو دښمنانو سره مخامخ کېدل شته، وېره او لوږه شته، دا له اغزيو ډکه لار ده، خو که دې صبر وکړ، نو د دې لارې هر اغزی به درته ګل شي، د برې زېری هغه چا ته انتظار کوي چې صابر وي، لوی عزم لري او د الله په لار کې کړاوونه په ورين تندي قبلوي.
- صابر هغه دی چې له مصیبتونو سره د مخامخ کېدو په صورت کې وايي: زمونږ هر څه د الله دي، هرڅه ده راکړي، دی ئې د بېرته اخیستو حقدار دی، د الله په لار کې ئې له لاسه ورکول داسې دي لکه د چا امانت چې بېرته ورته وسپارې، هسې

هم الله ته ورتلونکي يو، له مرګ نه خلاصون نه شته، ولې مو مرګ د ده په لار کې نه وي، ولې مو ورتګ په جګ سر او په داسې حال کې نه وي چې هرڅه مو د ده په لار کې وقف کړي وي.

- دغو صابرانو ته الله تعالی د درېو خبرو وعده ورکوي: الله تعالی به ئې ستاينه کوي، خپل رحمت او پېرزوينې به ورپه برخه کوي او د هدايت دروازې به ئې پر مخ پرانېزي.

Ẍù •JFâ$Í& |Mž7$k m ôJù «$ÌÍ$è© `B oröJ$r $ÿÁ9$b] *

ÇÎÑÈ Ošîã íÏ$© ©$bîù #Žöz í§Ü? `Br $Jĝ Î š' §Ö/ b& Ïøã y$Yã

---

[۱۵۸]- يقيناً چې صفا او مروه له الهي شعائرو او نښو څخه دي، نو څوك چې د بيت (الله) حج وکړي او يا عمره ترسره کړي نو څه ګناه ورباندې نه شته چې د دوی طواف وکړي او چا چې په خپله خوښه د خير کوم کار وکړ نو الله ښه پوه شاکر دی.

---

(۱۵۸)- صفا او مروه هغه دوه غونډۍ دي چې هاجر رضي الله عنها د دوی تر منځ د دې لپاره منډې وهلې وې چې خپل زوی اسمعيل له لوږې، تندې او مرګه وژغوري، الله تعالی د دغه مخلص بنده چې ابراهيم عليه السلام ته ئې د رخصتېدو په وخت کې ويلي وو: چې د الله په امر مو دلته په دې بيديا کې يوازې پرېږدې، د هغه امر ته تابع يم، هغه به مو نه ضايع کوي، الله تعالی د دې مخلص بنده دا سعی د حج له مناسکو څخه وګرځوله او د بيت الله ټول حج کوونکي او عمره کوونکي ئې ترقيامته پورې په دې مکلف کړل چې د الله کور ته د راتلو په ورځ به د هاجر خاطره تازه کوئ او د دې په څېر به د دغو غونډېو ترمنځ سعی کوئ. دا ځکه چې الله پوه او شاکر دی، هم خپل مخلص بندګان پېژني او هم د خپل بنده د اخلاص قدر کوي. په

مخکني آيت کې د صبر او صبر کوونکو د اجر ذکر راغی او دلته د صفا او مروې په ذکر سره د مخکني مطلب لپاره تاريخي مثال وړاندې شو. دا هم د يوه صبر کوونکي بنده نښې دي، وګوره چې الله تعالی د صابرانو څنګه قدر کوي؟

که څه هم دلته صفا او مروه د دې خبرې لپاره د يوې بېلګې په توګه ذکر شوي چې الله تعالی د صابرانو تقدير او تمجيد کوي خو په داسې ترتيب او الفاظو ئې ذکر شوی چې په ضمن کې ئې د مدينې د خلکو دا تشويش هم رفع کړی شي چې د دغو غونډيو طواف ئې په دې خاطر د ګناه کار ګاڼو چې مشرکينو ورباندې بتان درولي وو. الله تعالی ورته وفرمايل چې د دوی په طواف سره د ګناه احساس مه کوئ.

په وروستيو آيتونو کې د بې صبرو کسانو بد عاقبت بيان شوی، د هغه چا بد عاقبت چې له حق نه د دفاع په کار کې د صبر په ځای حق پټوي او په دې سره قليله متاع ترلاسه کوي.

[illegible]

---

[۱۵۹]- له څرګندو آيتونو نه چې مونږ کوم څه نازل کړي، څوك چې دا پټوي، وروسته له هغه چې مونږ خلکو ته په کتاب کې بيان کړي، نو يقيناً چې په دغو کسانو هم الله لعنت وايي او هم هر لعنت ويونکی پرې لعنت وايي.

[۱۶۰]- مګر هغه چې توبه او رجوع ئې وکړه او خپل کړه ئې اصلاح کړل او بيان ئې کړ، نو د دوی توبه به قبوله کړم او زه خو يقيناً چې ډېر مهربان توبه منونکی يم.

[۱۶۱]- بې شکه هغه چې کافران شول او په داسې حال کې مړه شول چې کافران وو، په دغو هم د الله لعنت دی، هم د ملائکو او هم د ټولو خلکو.

[۱۶۲]- تلپاتې په هغه کې، نه به عذاب ترې سپك کړی شي او نه به مهلت ورکړی شي.

[۱۶۳]- او ستاسو معبود يوازينی معبود دی، له ده پرته بل معبود نه شته، هماغه ډېر مهربان رحم کوونکی.

(**۱۵۹-۱۶۳**)- دلته هغو دين په دنيا خرڅوونکو ته اشاره شوې چې حق پټوي او په دې سره د فساد او فتنو خورولو باعث ګرځي، د دوی دا حق پټول د الله په دين کې دومره ستره ګناه ګڼل شوې چې د الله، ملائکو او ټولو خلکو د لعنت وړ ئې ګڼي، خو که دوی له دې جرم نه توبه وکړي، هغه فتنې او فسادونه چې په همدې پټولو سره ئې راولاړ کړي هغه اصلاح کړي او پټ کړي حقايق بيان کړي، يوازې په دې صورت کې الله د دوی توبه مني، له دې نه پرته که په خپل مخکني حالت کې ومري نو همداسې به د تل لپاره په لعنت کې پاتې وي. دلته ګورئ چې د توبې قبلېدو لپاره درې شرطونه ايښودل شوي: له خپلې ګناه نه بېرته راګرځېدل او الله ته مخه کول، د حق په پټولو سره چې کوم فساد رامنځته شوی، د هغه اصلاح او جبران او پټ کړي حقايق بيانول.

ÓÉß$Å ùüÿßÿ ŕ$gY9$# ÈÜÿß$Éί »=Ï÷z $# ÇÚ öF{$# ÏN°q»J¡¡9$È,ù=z ’Î bÎ)

ä$B `Ï ä$J¡¡9$ `Ï ª!$A“R& $Br ¨ $Z9$#ÈÿZ ƒ $JÎ Ìó7ß$ ’Î “Ìgß

Ïë»ƒÌh$É ƒÎÇ ?r ¬/H$ Èà2 `Ï $kŽÏù £] /r $kÌöqB ‰è/ Ú öF{$ Ïi $Šôn'ù

ÇÊÏÍÈ bqè=É)÷è ƒ Qöq)jÏ M»ƒUy ÇÚ öF{$# ä$J¡¡ 9$û÷t/ Ì¤| ¡ B9$É $s ¡¡ 9$#

---

[۱۶۴]- يقيناً چې د آسمانونو او ځمکې په پيدا ښت کې او د شپې او ورځې په اختلاف (په يوه بل پسې راتلو) کې او په هغو بېړيو کې چې په بحر کې درومي، له هغه څه سره چې خلکو ته ئې ګټه رسي او په هغو اوبو کې چې الله له آسمانه نازل کړې، چې په هغه سره ئې ځمکه له خپلې مړينې وروسته بيا راژوندۍ کړې او په هغې کې ئې ډول ډول خوځېدونکي خواره کړي او د بادونو په ګرځولو راګرځولو او د آسمان او ځمکې ترمنځ په دې مسخر شوو وريځو کې، هرومرو عقلمنو ته ځرګندې نښې دي.

---

(۱۶۴)- په داسې حال کې چې ځمکه او آسمانونه الله پيدا کړي، شپه او ورځ د ده په اراده ځي راځي، په بحرونو کې بېړۍ د ده په إذن او اراده خوځي، له آسمانه اوبه هغه رانازلوي، په دې سره مړه ځمکه راژوندۍ کوي او دانه او مېوه په کې راشنه کوي او ډول ډول ژوي په کې را پيدا کوي، بادونه د ده په حکم چلېږي، وريځې د ده په امر د آسمان او ځمکې ترمنځ يوې خوا بلې خوا ته درومي، نو که څوك عقل لري ولې به له الله نه پرته له بل چا طمع او وېره لري، ولې به په خپل رزق او روزي او په خپل مرګ ژوند له الله پرته له بل چا وېره کوي او د دې وېرې او طمعې په وجه به حق پټوي؟! دا کار يوازې هغه څوك کوي چې نه ئې په الله ايمان وي او نه هر څه د الله په واك او اختيار کې ګڼي.

«l $ É ß . Nåqθ7ã #Š#%R& «l $ÈrŠ `Ï äÏ,ϵƒ `B Ä $Z9$ šÆ Ïr

Ïb& ># ‹ è$bt•ƒ øŒ ‹{pθß ûïÏ%©$ “ •ƒ öθr ª! $‹ã %©& ‹{pB#ä ûïÉ©$r

`Ï ‹{qãÎ?$ûïÏ%©$&S? øŒ ÇÌÈ É #‹ è$ß/ƒÏ‰© ©$Ïb&r $Y‹Ü _ ¬! o§θ$

ûïÏ%©A%r ÇÌÈ Ü $7ŠF $Ñû Ÿèö)?r ># ‹ è$ã&‘r ‹{qã7?$šú ïÏ%©$

ª! $Þû ƒÎã 7 Ï ‹ . $ZÏ ‹{râS? $J . Nåκ &SKYù ©S. $Y9 žc & öθ ‹{qã7?$

ÇÌÈ Í$Y9$`Ï ûü̊Å Í» , Î Nd $Br NÎöæ NŽ£m Nθ»Jã&

[۱۲۵]- او له خلکو نه ځيني له الله پرته داسې سيالان نيسي چې له الله سره د مينې په څېر ورسره مينه کوي او هغه خلك چې ايمان ئې راوړی، د الله په مينې کې ډېر شديد دي. او کاش ظالمان په هغه څه پوه شي چې د عذاب د ليدو په وخت کې ئې په خپلو سترګو ګوري، چې يقيناً ځواك ټول الله لره دی او الله سخت عذاب ورکوونکی دی.

[۱۲۶]- هغه وخت چې متبوعان (پيشوايان) به له خپلو تابعانو (پلويانو) نه بې زاره وي او عذاب به وګوري او ټولې اړيکې به ئې وشلېږي.

[۱۲۷]- او هغه چې متابعت ئې کولو وبه وايي: که مو (دنيا ته) بېرته ګرځېدل (په برخه شوی) وی، نو له دوی نه به داسې بې زاره شوي وو لکه چې دوی له مونږ نه بې زاره شوي، همداسې به الله دوی ته خپل عملونه په خپل ځان د حسرتونو په بڼه کې وښيي او له اور نه به وتونکي نه وي.

(۱۲۵-۱۲۷)- ځيني په محبت کې شرك کوي، په محبت کې الله لره سيالان نيسي،

د الله په څېر او احياناً تر هغه زيات ورسره مينه کوي، خو واقعي مؤمنان له الله سره تر هر څه زياته او کلکه مينه لري، له الله سره مينه د ايمان تقاضاء او د مؤمن نښه ګڼل شوې، انسان يا په دې خاطر له يوه شي سره مينه کوي چې ده ته ئې کومه ګټه رسولې، له ده سره ئې کوم احسان کړی او داسې کوم څه ئې له هغه نه ترلاسه کړي چې دی ورته اړ وو او يا په دې خاطر چې په هغه شي کې ئې د ښکلا ، حسن او کمال داسې څه ليدلي وي چې د ده په ذهن او زړه ئې اغېز کړی او جذبات او احساسات ئې راپارولي، له الله تعالی سره د شديدې مينې وجه هم دا ده چې پر مونږ باندې د ده احسان او پېرزوينه تر هر چا زياته ده، مونږ ته ئې ټول هغه څه راکړي او ټول هغه څه ئې راته پيدا کړي چې مونږ ورته اړ وو ، هغه ژوند راکړی، هغه رزق او روزي راکوي، هغه مو ساتي او هغه مو پالي او په دې خاطر هم ورسره مينه لرو چې په عالم کې د ښکلا او ښايست بې شمېره مظاهر او آثار د هغوی له خالق سره زمونږ مينه راپاروي، چې هرې خوا ته سترګې واړوو نو زړه وړونکې ښکلا مو تر سترګو شي، په ګلانو ، بوټو ، مرغانو ، غرونو ، درو ، دښتو کې، د آسمان په ستورو کې او د ځمکې او آسمان په هر څه کې ښايست ګورو ، دغه ښايست چې زمونږ په زړونو کې کومه مينه راپاروي، همدا مينه له الله سره په مينې بدله شي. لکه څنګه چې ځينې په مينه کې د شرك مرتکب کېږي، همداراز ځينې نور په وېره کې د شرك مرتکب شي، له الله پرته له نورو هومره وېرېږي چې داسې وېره يوازې له الله نه ښايي، انسان له هغه څه نه وېرېږي چې ده ته ګټه يا تاوان رسولی شي، د ده په ژوند کې او ده ته د رزق او روزي په ورکړې کې ئې څه اغېز او ونډه وي، مونږ ته ژوند الله راکړی او رزق روزي هغه راکوي، نو ځکه بايد يوازې له هغه ووېرېږو. هغه کسان چې په دنيا کې ئې د ظالمو او مفسدو سياسي او مذهبي مشرانو قيادت منلی، يا ئې د دې لپاره د ظالمانو ملاتړ کړی چې له دوی نه ئې طمع وه او يا د دوی له مؤاخذې او نيونې څخه وېرېدل او يا د جهل او ناپوهۍ او کوم بل غرض او مرض په وجه، نو د قيامت په ورځ او هغه وخت چې الهي عذاب او له دوی نه د خپلو مشرانو بې زاري په خپلو سترګو وګوري، په خپلې غلطۍ به پوه شي چې ولې ئې د

الله عذاب هېر کړی وو او د ظالمو واکمنانو له ځواك او عذاب نه د وېرې په وجه ئې د الله د دښمنانو ملګرتیا کړې وه، وبه ګوري چې د ځواك اصلي خاوند الله دی او دا په ظاهر کې ځواکمن مشران د ده په وړاندې څومره ناتوانه او ضعیف دي، له چا چې دوی د مرستې طمع کوله په خپله د الله په عذابونو اخته دی، نه یوازې د دوی مرسته نه شي کولی بلکې له دوی نه بې زاره دی، دا طمع به کوي چې کاش بېرته دنیا ته وګرځي او هلته له دوی نه خپله بې زاري اعلان کړي.

Ÿ N°qëä {qãŝ® ÿr $YhÛ w»=m ÇÚ öF{$ ’Î $JÏB {qèà â¨ $Z9$$gf'»7

b&r ä$±ó ÿ$r äþ¡ 9$Î NäãÛf $JR̂) ÇÎÑÈ ûüÎB A$ã Nä3 9 ¼çR̂) Çܺ Ü ø±9$

ÇÎÉÈ bqß=è? Ÿw $B «! $’ ?ã {qà)?

---

[۱۲۸]- اې خلکو! په ځمکې کې شته حلال او پاکیزه شیان وخورئ او د شیطان په پلونو پسې مه ځئ، بې شکه چې هغه ستاسو ښکاره دښمن دی.

[۱۲۹]- یقیني خبره دا ده چې هغه تاسو په کرکجنو او قبیح کارونو ګماري او په دې چې د الله په اړه هغه څه ووایئ چې نه وربانديې پوهېږئ.

(۱۲۸-۱۲۹)- دلته څو اساسي لارښوونې ګورو:

- په ځمکې کې حلال او پاکیزه شیان وخورئ، نه حرام او نه ګنده او ناپاك شیان، که څه هم حلال وي.
- په حلال او حرام کې د شیطان متابعت مه کوئ، شیطان ستاسو دښمن دی، هماغه دښمن چې ستاسو غور نیکه آدم علیه السلام ئې د ممنوعه مېوې خوړلو ته وهڅاوو.
- شیطان تاسو په کرکجنو او قبیح کارونو ګماري، تاسو حرام خوړلو، له حرامو

لارو مال ترلاسه کولو، حرص او بخل ته هڅوي، د الله په اړه مو هغه څه ویلو ته تشویقوي چې نه وربانديې پوهېږئ، د الله په هکله به همغه څه وايئ چې الله تعالی په خپله درښودلي.

$Rä$/#ä Ïnøã $Zøÿ¤ $B ßÎ® @/ {q8% ª! $A“R& $B {qãè7$$Ng9 @Š‹ #Œ)r

ûïÏ%©$$@VBr Ç‹ÈÈ brß%Gôƒ Ÿwr $\ø© šc qè)É÷ƒ Ÿw Nèdät$/#ä šc %. öqs9r&

Òõã NÕ,Œ¼ $t‰Ïr $\$ãŠ Ÿw) ßJó ƒ Ÿw $‹Î ß,Ïè÷Z “ Ï%©$$@VJ. {rãÿŸ2

Ç‹ÈÈ bqè)É÷ƒ Ÿw óOßg

---

[۱۷۰]- او چې کله ورته وویلی شي: د هغه څه متابعت وکړئ چې الله نازل کړي، وایي: نه بلکې د هغه څه متابعت کوو چې پلار نیکه مو وربانديې موندلي، که څه هم د دوی پلرونه داسې وي چې نه په څه پوهېږي او نه په سمه لار روان وي؟!

[۱۷۱]- او د کافر شویو مثال هغه چا ته ورته دی چې نارې وهي هغه څه ته چې له چیغې او نارې پرته بل څه نه اوري، کاڼه، ګونګیان او ړانده، نو خود به نه پوهېږي.

---

(۱۷۰)- د شیطان د وسوسو تر اغېز لاندې راغلي کسان داسې وي چې د الله تر دین د خپل پلار نیکه دین غوره ګڼي، تاسو به د قرآن په ګڼ شمېر آیتونو کې وګورئ چې د هر پېغمبر د دعوت په مقابل کې د ټولنې مفسد او منحرفو مذهبي او سیاسي مشرانو خلکو ته ویلي: د خپل پلار نیکه په دین ټینګ پاتې شئ، دا غواړي تاسو له خپل غوره دین نه واړوي، د ده دا خبرې خو مونږ مخکې نه وې اورېدلې، له خپل

پلار نیکه نه خو مونږ ته داسې خبرې نه دي راپاتې!!
(۱۷۱)- د حق په لوري دغو کافرانو ته د بلنې او دعوت مثال داسې دی لکه چې کوم شپون او غوبه څارویو ته له لرې غږ کوي او هغوی له غږ نه پرته بل څه نه اوري، د شپون د غږ په محتوی نه پوهېږي، یوازې چیغه اوري، دوی نه د حقپالونکو داعیانو خبره اوري، نه په خپله له بل نه د تپوس تکل په کې شته او نه دا بصیرت لري چې په خپله حق له باطل نه تفکیک کړی شي.

---

bÎ ÷ {rã£ô$# ûqãY¨B#uä (#qè=ä. `ÏB ÏM»t6Íh©Û $tB öNä3»oYø%yu (#rãà6ô©$#ur ¬! bÎ) óOçFZä. çn$Î) šcrßç7÷ès?

$yJ¯RÎ) tP§ym ãNä3øn=tæ sptGøŠyJø9$# tP¤$!$#ur zNóss9ur ÍÌƒÌYÏø:$# !$tBur ¨@Ïdé& ¾ÏmÎ/ ÎŽötóÏ9 «!$# (Ç`yJsù §ÝôÊ$# uŽöxî 8ø$t/ Ÿwur 7Š$tã Ixsù zNøOÎ) Ïmøn=tã 4

¨bÎ) ©!$# Ö‘qàÿxî îLìÏm§‘

---

[۱۷۲]- اې مؤمنانو! د هغه رزق پاکیزه پاکیزه وخورئ چې مونږ در روزي کړی او د الله شکر په ځای کړئ، که په رښتیا د ده عبادت کوئ.
[۱۷۳]- خبره دا ده چې په تاسو مرداره غوښه، وینه، د خنزیرغوښه او هغه چې د غیرالله غږ پرې شوی وي (له الله پرته د بل چا په نوم ذبح شوی وي) حرام کړی شوي،او څوك چې اړ شو، په داسې حال کې چې نه باغي وي او نه تېری کوونکی، نو څه ګناه ورباندې نه شته، یقیناً چې الله مهربان بخښونکی دی.

---

(۱۷۲)- د الله د بندګۍ تقاضا دا ده چې د ده حلال او پاکیزه رزق به خورئ، له حرامو او ناولو نه به ډډه کوئ او د الله تعالی شکر به په ځای کوئ، د ده نعمتونه به همغسې استعمالوئ چې ده امر کړی، په حرامو او ناروا لارو کې به د ده له رزق نه

ګټه نه اخلئ.

(۱۷۳)- حلال او حرام به په خپله خوښه نه ټاکئ، د حلال او حرام په اړه الله تعالی خپله فیصله کړې، لکه څنګه چې حرام شیان حلال ګڼل ګناه ده، همداراز د تقوی په نامه حلال شیان حرامول هم ګناه ده، الله تعالی دغه پورتني شیان پر تاسو حرام کړي، خو که څوك ډېر اړ شو، د مرګ وېره ئې وه، بله چاره ئې نه درلوده، د ضرورت په اندازه ترې استفاده کولی شئ، په دوه شرطه: نه به د بغاوت په جذبې سره دا کار کوئ او نه به له ضروري حد نه تېرې کوئ.

مرداره د هغه څاروي غوښه ده چې په شرعي توګه نه وي ذبح شوی، له لوړې رالوېدلی وي، په وهلو یا خفه کولو مړ شوی وي، د بې هوشۍ په دوا یا په سر په ګولۍ ویشتلو وژل شوی وي.

د هغې وینې خوړل حرام دي چې له رګونو بهېږي، نه هغه چې د غوښې په منځ کې پاتې وي.

له الله پرته د بل چا په نامه او یا د بل چا د عزت او رضاء لپاره څاروی ذبح کول نه یوازې حرام دي او د څاروي د غوښې د حرامېدو باعث کېږي بلکې یو ظلم دی، دا حیوان ستا په څېر ژوند لري، درد احساسوي، مور پلار او اولاد لري، که الله د هغه د ذبح کولو اجازه نه وي کړې نو په هیڅ عقلي دلیل ئې څوك ذبح کول نه شي توجیه کولی، دا الله پیدا کړی، د ژوند په هکله ئې له الله پرته بل هیڅوك د پرېکړې حق نه لري، الله د یوه خاص ضرورت لپاره د هغه د ذبح کولو اجازه ورکړې، د ذبح کولو په وخت کې ئې باید یوازې د ده نوم واخیستلی شي، له هغه پرته د هیچا په نامه د هغه ذبح کول جائز نه دی، نه یوازې د هغه ذبح شوي څاروي غوښه حرامه ده چې د ذبحې په وخت کې ئې د الله نوم نه وي یاد شوی، هغه هم حرام ده چې د بل د تعظیم لپاره ذبح شي که څه هم د الله نوم ورباندې یاد شي. د پاچا، پیر، بت، قبر او بل هر چا او هرڅه د تعظیم او د هغه د رضاء حاصلولو لپاره د ذبح شوي څاروي غوښه حرامه ده. د مېلمه لپاره د څاروي ذبح کول جائز دی، خو د هغه او د بل هر چا په پښو کې ئې ذبح کول نا جائز دی. مسلم روایت کوي چې پېغمبر علیه

السلام فرمايلي: لعن الله من ذبح لغير الله: په هغه چا دې د الله لعنت وي چې غیر الله ته د تقرب او تعظیم لپاره څاروی ذبح کوي.

که څه هم دلته خاص طور د حرامو غوښو په هکله بحث شوی، خو محقق مفسرین او فقهاء په (ما اهل به لغیرالله) کې ټول هغه څه شامل ګڼي چې د غیر الله په نامه وقف شي، که خوراك وي، که جامه، یا پیسه.

$¥$ ¾ïhÎ šc rãÝÁ„r É ‍»G Å6 ø$ `Ï ª! $A“R& $B bqßJçGõ3tƒ šú ïÏ%©!$ bÎ)

Pöqt ª! $Dßgßk6 Ïåüw r ‘$Z9$ žwÎ) óOÎgÏRqäÜç/ ’Î šc qè=à2ù'tƒ $B 7Í‾»s9'ré& x ‹Î%

ßÏ%©!$ ûïÏ%©!$ 7Í‾»s9'ré& ÇÎÍÈ ÒOŠÏ9r& ë>#x‹tã óOßgs9r Ÿwur öNÍkŽÅe2t“ãƒ Ÿwur ÏpyJ»uŠÉ)ø9$#

ÇÊÐÎÈ Í$Z9$ ’?tã öNèdŽy9ô¹r& !$yJsù 4 ÍotÏÿøóyJø9$$Î/ z>#x‹yèø9$#ur 3“y‰ßgø9$$Î/ s'#n=Ò9$#

’Å9 É ‍»G Å3ø9$ ’Î (#qàÿn=tF÷z$# ûïÏ%©!$ bÎ)ur 3 Èd,ysø9$$Î/ =»tFÅ6ø9$# tA“tR ©!$# ¨br'Î/ 7Ï9ºsŒ

ÇÊÐÏÈ 7‰‹Ïèt/ −$s)Ï©

---

[۱۷۴]- یقیناً هغه کسان چې د الله کوم نازل کړی کتاب پټوي او لږ بیه پرې پېري، نو دا ډله له اور نه پرته بل څه په خپلو ګېډو کې نه خوري (نه اچوي) او الله به نه د قیامت په ورځ ورسره خبرې کوي او نه به ئې پاکوي او دوی لره به دردناك عذاب وي.

[۱۷۵]- دا هماغه دي چې بې لارتیا ئې په هدایت او عذاب ئې په مغفرت وپېرلو، نو څه شي په اور باندې صابر کړل؟!

[۱۷۶]- دا په دې خاطر چې الله دا کتاب په حقه نازل کړی او چا چې په دې

کتاب کې اختلاف وکړ، نو دوی په ژور اختلاف کې دي.

(۱۷۴-۱۷۶)- چا چې د الله د کتاب له بیانولو نه ډډه وکړه، د کومې دنیوي ګټې لپاره ئې د الله د کتاب کوم څه پټ کړل، د ظلم او فساد په خلاف ئې غږ اوچت نه کړ، له جهل او شرك نه د خلکو د ژغورنې لپاره ئې جهاد ونکړ، یا د دې لپاره چې ژوند او مال متاع ئې په خطر کې ونه لوېږي او یا د دې لپاره چې په دې کتمان سره له ظالمو واکمنانو نه څه ترلاسه کړي، نو د قیامت په ورځ به الله تعالی له ده سره تکلم نه کوي، همغسې لکه چې ده د الله په کتاب تکلم نه وو کړی، له ګناه نه به ئې پاك نه کړي، همغسې لکه چې ده له فساد سره مقابله نه وه کړې او ټولنه ئې له ظلم او شرك نه نه وه پاکه کړې، ده لره به دردناك عذاب وي، همغسې لکه چې ده مظلومان په دردناکو عذابونو کې یوازې پرېښې وو، څه چې په دې سکوت او مداهنت ترلاسه کوي په اصل کې د دوزخ اور دی چې په خپلې ګېډې کې ئې اچوي، دوی د هدایت په ځای ضلالت غوره کړی او د مغفرت په ځای الهي عذاب، د الله له کتاب څخه د دوی هر اختلاف له حق او حقیقت نه اختلاف دی.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] [1]

---

[۱۷۷]- نېکي دا نه ده چې مخونه د مشرق او مغرب په لوري وګرځوئ، برعکس نېکي دا ده چې څوك په الله، د آخرت په ورځ، په ملائکو، په کتاب او پېغمبرانو ایمان راوړي او په داسې حال کې چې له مال سره ئې مینه هم وي خو هغه خپلوانو، یتیمانو، مسکینانو، مسافرانو او سوالګرو ته ورکوي او د (محکومانو) د آزادولو لپاره (ئې لګوي)، لمونځ ادا کوي، زکات ورکوي، چې کله ژمنه وکړي نو په خپلو ژمنو وفا کوي او په کړاوونو، تاوانونو او د جګړې په دوران کې صبر کوونکي، دغه کسان (په خپل دین او ایمان کې واقعي) رښتوني او صادقان دي او همدا دوی متقیان دي.

(۱۷۷)- د (صدق) او (تقوی) رښتونی معیار دغه دی، همدا صفات چې په دې آیت کې تشریح شوي. (صادق) او (متقي) هغه څوك دی چې دا صفات ولري، مبادا بل چا ته د نورو صفاتو په وجه د (صادق او متقي) خطاب وکړئ، مبادا دا ګومان وکړئ چې له دې پرته له نورو لارو د صدق او تقوی مقام ته رسېدل ممکن دی، مبادا هغه کسان د دې مقام خاوند وګڼئ چې د قبلې په اړه خو ډېر اهتمام کوي، مشرق او مغرب ته مخ کول ورته مهم برېښي، په فرعي مسایلو ئې تأکید حیرانوونکی وي، خو نه ئې د الله په لار کې د جهاد لپاره ملا تړلې، نه ئې قرباني ورکړې، نه له خپل سر او مال نه د الله په لار کې تېرېدو ته چمتو شوی، نه ئې د دین په لار کې ستونزې او کړاوونه ګاللي، نه ئې په سنګرونو کې د جګړو په دوران کې د صبر او ثبات مظاهره کړې. ناپوه خلك اساسي مسایلو ته د پام په ځای او د هغه په بنیاد د قضاوت کولو په ځای، فرعي او ثانوي مسایلو ته اهتمام کوي او همدا د خپلو قضاوتونو بنیاد ګرځوي، پام کوئ چې تاسو د دوی په څېر نه شئ.

په دې مبارك آیت کې له زکات نه علاوه هم خپل مال انفاقول راغلي، له دې نه معلومېږي چې د مسلمان په مال کې له زکات نه علاوه هم حقوق شته، له ډېرو احادیثو نه هم دا خبره معلومېږي، په احادیثو کې خو په دې اړه هومره تأکید ګورو چې انسان مکلف کوي ترڅوهر هغه څه انفاق کړي او حاجتمن ته ئې ورکړي چې د

ده له حاجتونو نه زيات وي.

---

[۱۷۸]- اې مؤمنانو! د وژل شوو په اړه قصاص درباندې فرض کړی شوی، آزاد په آزاد، مريې په مريې او ښځه په ښځې، خو که چا ته د خپل ورور له لوري څه وبخښلی شو، نو په ښه توګه ورپسې کېدل دي او په ښکه وجه ئې ده ته ادا کول، دا ستاسو د رب له لوري تخفيف او پېرزوينه ده، نو چا چې له دې وروسته تېری وکړ، هغه لره دردناك عذاب دی.

[۱۷۹]- او اې عقلمنو! په قصاص کې تاسو ته ژوندون دی، د دې لپاره چې ځان ساتنه مو کړې وي.

---

(۱۷۸)- قصاص درباندې فرض کړی شوی، قاتل به دې ته غاړه ږدي، د آزاد په بدل کې آزاد، د مريې په بدل کې مريې او د ښځې په بدلې کې ښځه، همدا راز نارينه د ښځې، ښځه د نارينه، مريې د آزاد او آزاد د مريې په مقابل کې. يوازې قاتل به وژل کېږي، که قاتل نارينه وي، يا ښځه، آزاد وي يا مريې، د قتل بدل به له بل چا نه اخيستل کېږي، داسې نه چې د قاتل خپلوان ووژل شي. د قصاص پرېکړه به د

اسلامي حکومت قاضي کوي، داسې نه چې د مقتول ورثه په خپل سر دا کار وکړي. حکومت مکلف شوی چې د قصاص حکم به نافذوي، د مقتول ورثه ته به دا شرائط برابروي چې قاتل قصاص کړي.

قرآن د جاهليت د دور ټول هغه ناروا او ظالمانه دود دستور ختم کړ چې د قصاص او بدلې په اړه رائج وو. دوی خلك په عزيز او ذليل، شريف او رذيل، حر او عبد وېشلي وو، د قتلونو په اړه هم د دوی دا ناروا وېش په نظر کې نيول کېدو، شتمن د بې وزلي، شريف د رذيل او بادار د غلام په بدله کې نه وژل کېدو، اسلام راغی د خلکو ترمنځ ئې د مساوات اعلان وکړ، وئې ويل چې ټول انسانان د يوه الله مخلوق او بندګان دي، په رګونو کې ئې يوه وينه خوځېږي، يو په بل له تقوی پرته په څه کې فضيلت او شرف نه لري، د بدلې لپاره ئې د قصاص نوم کېښود چې معنا ئې برابري ده. او وئې ويل: نفس د نفس په مقابل کی، (أَنَّ النَّفْسَ بِالنَّفْسِ) دا د انسانانو ترمنځ د برابرۍ هغه اعلان وو چې زرکاله وروسته هم د نړۍ د هيڅ هيواد په مدني قوانينو کې ئې بېلګه نه ليدل کېده، په عمل کې خو تر اوسه حتی په هغو هيوادونو کې چې په دروغو ځان د بشري حقوقو مخکښان ګڼي او د انسانانو ترمنځ د برابرۍ دعوی کوي، يوه هم دا اصل نه دی مراعات کړی، امريکا خپلو فوځيانو ته په اشغال شوو سيمو کې د هر جنايت اجازه ورکوي، د جنګي جناياتو په نړېوالو محاکمو کې د دوی د محاکمې مخالفت کوي، د بګرام، ابوغريب او ګوانتانامو په جهنمي زندانونو کې چې دوی له بې وزلو بنديانو سره څه وکړل او عکسونه ئې په ټولې نړۍ کې خواره شول، دې ټولو ثابته کړه چې دا بې رحمه متمدن کافران لا څومره له هغه څه نه لرې دي چې اسلام ئې د انسان د کرامت د ساتنې، مساوات او د قصاص په اړه وايي، عجيبه لا دا ده چې دغه د تمدن او ترحم دروغجن، مکار او رياکار مدعيان د قصاص په اړه اسلامي قوانين د اعتراض وړ ګڼي او وايي چې د قتل په مقابل کې د قتل حکم بايد لغوه شي او د نړۍ د ټولو هيوادونو له اساسي قوانينو او جزائي احکامو نه حذف شي، خو اسلام که له يوې خوا وايي چې قصاص د خلکو ژوند خوندي کوي، په قصاص سره عدالت

تأمینیږي، په قصاص سره د قتلونو مخنیوی کېږي، له بلې خوا د دیت په قانون سره قاتل او د مقتول د کورنۍ ترمنځ د روغې جوړې لار پرانیزي او د قصاص واك د مقتول ورثه ته ورکوي، خو یوه ته ئې ویلي: قصاص ته به غاړه ږدې، بل ته ئې ویلي: یوازې له قاتل نه به قصاص اخلې نه د ده له خپلوانو نه. یوه ته ئې وویل: که د مقتول ورثه د قصاص نه منصرف او په دیت راضي شول نو په ښه توګه به هغه ادا کوې او بل ته ئې وویل: په دیت له رضایت نه وروسته به په ښه توګه د هغه مطالبه کوې، مبادا د دیت ترلاسه کولو وروسته له قاتل نه د غچ او انتقام اخیستو هڅه وکړې.

(۱۷۹)- په قصاص سره د قتلونو مخه نیول کېږي، د خلکو ژوند د هغو قاتلانو له ګواښونو خوندي پاتې کېږي چې د قصاص د نشتوالي په صورت کې په هر بې وزلي تېری کوي او د ټولنې امنیت او د خلکو ژوند له خطر سره مخامخ کوي. په ټولنې کې واقعي امنیت نه په پولیسي او جاسوسي نظام او د پولیسو په زیاتولو راتلی شي او نه د زندانونو په جوړولو او ډکولو سره، له دې لارې راغلی امنیت تل کاذب او موقتي وي، د نیویارك په څېر د امریکا په لویو لویو ښارونو کې چې په هر ګام کې پولیس او د استخباراتو غړي ولاړ وي او هرې خوا ته کامرې نصب دي، خو څوك نه په جیب کې له ځان سره پیسې ساتي او نه لاسي بکس ګرځوي، له دې وېرې چې بدمعاشان به ئې په چاړه تهدید او هر څه به ترې واخلي، که د څو ساعتونو لپاره برېښنا ولاړه شي، هومره جنائې پېښې ترسره شي چې د آسیا په لویو لویو ملکونو کې په یوه کال کې هم دومره پېښې نه کېږي.

Ç/‰Ï°qùÏ èSÏ¹ q$#žöz 8•? bÎ ßIöqJ$Sãä‰n&ŽØm #ŒÎ Ñ3øæ =Ïä

¼çèÏjœ $B‰è/ ¼ãä‰/ .` Jù ÇÊÈ ûüÉ-Î$’?ã $)m Å rãè-J$Î ûüÎ•‰F$r

`Ï B $%{ ôJù ÇÊÈ ÞÎæ ï ‹Ïjœ ©$bÎ ÿçRq䊉7ãûïÏ%$’?ã ¼çµ3Ïj $KRÎù

Òŏîm§ Öqãî ®$bĵ ïøã Oøĵ Ix ù Nbž÷/ x÷ô 'ù $Vøĵ ÷& $ÿZ_ ‹É qB

ÇÑËÈ

[۱۸۰]- چې کله موکوم یوه ته مرګ راوړاندې شي، نو د مور پلار او خپلوانو په اړه په معروفه توګه وصیت پر تاسو فرض کړی شوی، دا پر متقیانو یو لازمي حق دی.

[۱۸۱]- او چا چې له اورېدو وروسته هغه بدل کړ، نو ګناه ئې په هغه چا ده چې بدل ئې کړ، بې شکه چې الله ښه پوه اورېدونکی دی.

[۱۸۲]- نو که څوك د وصیت کوونکي له کوم ظلم یا کومې ګناه نه ووېرېدو نو د دوی ترمنځ ئې روغه جوړه وکړه، نو کومه ګناه ورباندې نه شته، یقیناً چې الله ډېر مهربان بخښونکی دی.

(۱۸۰-۱۸۲)- پر مالدارو متقیانو باندې له مرګ نه مخکې وصیت کول لازم دی، په معروفه توګه وصیت. که څه هم د زکات له فرض کېدو او د ورثه وو د حقوقو له تعیین نه وروسته د وصیت ضرورت منتفي برېښي، خو بیا هم داسې حالات راوړاندې کېږي چې په وصیت سره ډېرې ستونزې حل کېدی شي، د میراث له برخو نه د محرومو بې وزلو خپلوانو مشکل وربانديې حل کېږي، وصیت کوونکی کولی شي د خپل مال له درېیمې برخې نه له دغو مستحقو بې وزلو خپلوانو سره مناسبه مرسته وکړي. مثلاً د پلار په ژوندون کې د ده کوم زوی مري، د دې زوی ښځه او اولاد په میراث کې ثابت حق نه لري، خو پلار کولی شي له دغې درېیمې برخې نه له دوی سره د مرستې وصیت وکړي. په وصیت کې دوه شرطه وضع شوي، لومړی دا چې د هغه چا په اړه به وصیت نه کوي چې الله تعالی په خپله په میراث کې ورته حصه او سهم ټاکلی، دوهم دا چې د مال له درېیمې برخې نه د زیات څه وصیت حق

نه لري. که وصيت کوونکي دا ضوابط مراعات نه کړل او په وصيت کې څه تېرى ورنه وشو، د وصيت اورېدونکي ته دا صلاحيت ورکړى شوى چې وصيت سم کړي او مناسبه تبديلي په کې وکړي.

`Ë šú ïÿ$’?ã =Ïä$J. $‹Ã 9$Ñà6 øæ =Ïä(qã#ä ûïÿ$gƒ’»ƒ

$Ò ƒÍ Nã ZË šc %. `Jù ;N Šr¨èB $Yƒ& ÇÌÑÈ bqà)G? Nä3ª è9 Ñà6 î ö%

ã$èÛ ×ƒ ôÏi ¼ç Rqà)‹Üã šú ïÿ$’?ãr •z éB$ƒ& ôÏB o£ Ïèù 9y™ 4?ã ‘&

bÎ Ñà6 ©Ž öz (qãqÁ? b&r ¼ã©Žöz qßù #Žöz í§Ü? `Jù ®üÅóË

ÇÌÑÈ bqß=è? óOç Zä

---

[۱۸۳]- اې مؤمنانو! پر تاسو روژه داسې فرض کړى شوې لکه له تاسو نه پرمخکنيو چې فرض کړى شوې وه، تر څو مو ځان ساتنه کړى وي.

[۱۸۴]- څو شمېرلې ورځې، خو که څوك له تاسو نه بيمار وي او يا په سفر لګيا وي، نو بيا ئې د شمېر پوره کول دي له نورو ورځو نه او پر هغه چا چې په تکليف سره ئې نيولى شي، د يوه مسکين (د ورځني) خوراك فديه ده، نو که څوك په خپله خوښه د خير کار ترسره کړي، دا ورته غوره دى او که روژه ونيسئ دا درته غوره ده، که وپوهېږئ.

---

(۱۸۳)- روژه په مخکنيو امتونو هم فرض وه، د روژې هدف دا دى چې په تاسو کې د تقوى او ځان ساتنې ماده پياوړې شي، اراده مو مضبوطه شي، څوك چې يوه مياشت له حلال رزق نه لاس اخيستل تمرين کړي، نفس ئې په وار وار له هغه نه

مکرر غوښتنې وکړي خو هغه ئې غوښتنو ته تسلیم نه شي، ځان وساتي، په دې سره د ده اراده مضبوطه او پیاوړې شي او له روژې وروسته د نفس د ناجائزو او ناروا غوښتنو په وړاندې مقاومت او ځان ساتل ورته آسان شي.

پېغمبر علیه السلام د روژې میاشت د صبر میاشت ګڼلې، یعني روژه په تاسو کې صبر راپیدا کوي. او د صبر اجر جنت دی. همدا راز مسلم او بخاري روایت کوي چې رسول الله صلي الله علیه و سلم فرمایلي: الصیام جنة فلا یرفث و لایجهل: روژه ډال دی نو روزه نیوونکی دې نه د بې حیائې کار کوي او نه جاهلانه عملونه.

په سفر کې د روژې د نه نیولو رخصت ورکړی شوی، په عوض کې به ئې بل وخت روژه نیول کېږي، د سفر حد له احادیثو نه معلومېږي، د دریو ورځو عادي مزل د سفر حد ګڼل شوی او دا د میل په حساب تقریباً ۴۸-۵۰ میله او د کیلو متر په حساب نږدې ۷۸ -۸۴کیلومتره کېږي.

(۱۸۴)- دا آیت اکثرو مفسرینو داسې ترجمه کړی: که څوك د روژې طاقت لري خو نه ئې نیسي، پر ده فدیه لازمه ده، د دې ترجمې له مخې دا آیت د روژې په هکله لومړی لارښوونه ده چې په وروسته راتلونکي آیت سره منسوخ شوې، په ابتداء کې د روژې نیول د مسلمانانو خوښې ته پرېښودل شوې وه، که ئې نه نیوله فدیه به ئې ورکوله. خو ځینې نور ئې داسې ترجمه کوي لکه چې مونږ پورته نقل کړې، په دې صورت کې آیت منسوخ نه دی، بلکې د هغو ناتوانه کسانو او بوډاګانو په هکله دی چې د روژې نیول ورته ډېر ګران وي، دوی کولی شي د روژې په ځای یوه مسکین ته د یوې ورځې خوراك ورکړي او که تر دې زیات ورکړي نو دا ورته غوره دی او که له تکلیف سره سره او په داسې حال کې چې الله تعالی ورته رخصت ورکړی، روژه ونیسي دا لا ورته غوره دی. دا خبره د توجه وړ ده چې د روژې فدیه د یوه کس ورځنی خوراك ټاکل شوی، د روژې یو هدف دا دی چې مسلمانان له بې وزلو سره مرستې ته تیار کړي.

`Ë ¸M»ŸÉr Ä $Y=ÿ ” ÿÑä ã#äóÿèù$# ïÏ%©!$# AÌRé& Ïmõ?Ïù ãb#uäöà)ø9$# Wèd Ĩ$¨Y=Ïj9 ;M»oYÉi t/ur z`ÏiB 3y‰ßgø9$# Èb$s%öàÿø9$#ur 4 `yJsù y‰Íky ãNä3YÏB tök¤¶9$# çmôJÝÁuŠù=sù ( `tBur tb%x. $³ÒƒÌsD ÷rr& 4’n?tã 9xÿy™ ×o£‰Ïèsù ô`ÏiB BQ$ƒr& tyzé& 3 ß‰ƒÌムª!$# ãNà6Î/ tó¡ãø9$# Ÿwur ß‰ƒÌムãNà6Î/ uŽô£ãèø9$# (#qè=ÏJò6çGÏ9ur no£‰Ïèø9$# (#rçŽÉi9x6çGÏ9ur ©!$# 4’n?tã $tB öNä31y‰yd öNà6¯=yès9ur šcrãä3ô±n@ ÇÊÑÎÈ

---

[۱۸۵]- د روژې میاشت هغه ده چې په هغې کې د خلکو لپاره لارښود قرآن، دا د هدایت څرګندې نښې او فرقان نازل شوی، نو چې څوك دا میاشت بیامومي هغه دې روژه ونیسي او څوك چې بیمار وي او یا په سفر باندې، نو پر ده د نورو ورځو نه شمېر پوره کول دي، الله تاسو ته د آسانتیا اراده لري او د سختي اراده درته نه لري، دا د دې لپاره چې شمېر پوره کړئ او د دې لپاره چې الله د هغه څه په خاطر په لویي یاد کړئ چې تاسو ئې هدایت کړئ او ترڅو شکر وکړئ.

---

(۱۸۵)- د دې میاشتې روژه په دې خاطر فرض کړې شوې چې په دې کې قرآن نازل شوی، دا د خلکو لپاره لارښود کتاب، دا د څرګندو لارښوونو او د حق او باطل ترمنځ د فرق کولو لپاره روڼ څراغ په کې نازل شوی، د دې ستر نعمت د شکر ادا کولو لپاره باید روژه ونیسئ، په دې سره به تاسو د الله په لویي او عظمت اعتراف کړی وي او د همدې روژې او د قرآن د درناوي په وجه به مو هدایت په برخه شي. دا سې ګومان مه کوئ چې الله تعالی له خپلو بندګانو سره د سختي کولو اراده لري، نه هغه په خپلو بندګانو ډېر ډېر مهربان دی، قرآن را لېږل او روژه فرض کول د ده د

پېرزوینې او رحمت نښې او اسباب دي، له سختیو نه د ژغورنې لپاره ئې دا قرآن رالېږلی او د قرآن د راتلو د میاشتې روژه ئې فرض کړې.

له دې آیت نه دا هم په ځرګنده توګه معلومېږي چې د روژې میاشتې په داخلېدو سره د نړۍ په ټولو مسلمانانو باندې روژه نیول فرض کېږي او د روژې میاشت هغه وخت پیل کېږي چې د دې میاشت سپوږمۍ له محراق نه ووځي او د نړۍ په کوم ځای کې ولیدلی شي، له محراق نه وتل او چیرته د هغې ځرګندېدلو معنا دا ده چې نوې میاشت پیل شوې او په ټولو روژه نیول لازم شوي، د دې آیت له مخې د مطالعو اختلاف اعتبار نه لري، داسې نه ده چې میاشتې په هر هیواد کې بېل بېل پیل او پای لري.

È$ãŠ #Œĵ ⁄Æ$!$oqãŠ Ü‹Å é ë fÌ% ’îû ù Óĺã "Š$6ä 7 9'™ #Œĵr

ÇÑÏÈ šc r߉©ö ï Nß g è9 ’Î (qãZÏB÷sã ur ’Í (qç6ÉfGó ŠuÎ

---

[۱۸۲]- او چې کله زما بندګان زما په هکله درنه پوښتنه وکړي، نو زه یقیناً نږدې یم، چې کله دعا کوونکی راته دعا وکړي نو دعا ئې قبلوم، نو زما بلنه دې ومني او پرما دې ایمان راوړي، تر څو رشد او کمال ته ورسي.

---

(۱۸۲)- د قرآن په ګڼ شمېر آیتونو کې دا مطلب توضیح شوی چې الله تاسو ته درنږدې دی، ډېر نږدې، د غاړې تر رګ نه هم درنږدې، که دوه یاست درېیم مو الله دی او که درې وئ څلورم مو الله دی، چې هر ځای وئ الله درسره دی، ستاسو دعاګانې اوري او قبلوي ئې، نه الله له تاسو لرې دی، نه ستاسو او د الله تر منځ پړاوونه او حجابونه شته، نه الله ته د رسېدو او د خپلو دعاګانو د وړاندې کولو لپاره واسطې او وسیلې ته ضرورت شته، هره شېبه، په هر ځای او هر حالت کې، مخامخ خپل الله ته خپل عرائض وړاندې کولی شې او مطمئن اوسه چې الله ئې په

خپله مخامخ اوري او قبلوي ئې. په دې سره د هغه شركي عقايدو جرړې ايستل كېږي چې الله ته د دعاګانو په اورېدو او قبلېدو كې شريك ثابتوي او وايي: ستا دعا او عبادت په هغه صورت كې تر خدايه رسي او قبلېدی شي چې د ده د نازولو له لارې وړاندې شي او هغوی ئې د قبلېدو سپارښتنه وكړي!!

چې الله درنږدې دی، نو په دعاګانو كې مو دا مطلب مراعاتوئ، په چيغو چيغو دعا كول د دې باور خلاف كار دی، په چيغو چيغو خو هغه چا ته دعا كېږي چې لرې وي، دعا خپل آداب لري، يو ئې همدا دی. د روژې په بحث كې د دې خبرې له كولو نه دا هم معلومېږي چې د روژې په حالت كې انسان خپل رب ته ډېر ورنږدې وي او دعا ئې اجابت ته قريب.

NÊR&r NãÓ $6ï £è Nãí$¡Î 4‹Ĵ ß ù9QŠÅ 9$'#ø Nà6 9 @ïmé

Nãøæ >$Gù Nà6 ¡ÿR& šc qç$Fø ÓÇä Nà6 R& ª! $Nîæ £gÓ $6ï

(qçŽõ$r (qèär Nã9 ª! $=FŸ2 $B (qãFö £èrçÅ»/ `»«ø$ Nã¤ã $ÿãr

(qJï& Oê Ìó ÿø$`Ë Šqõ Ř $Ă øø$`Ë âÙ ‹ÙŘ $šÝ øø$Nã9 ûü7Kƒ 4Ln

7ùï ‰É»¡ J$’Î bqçÅ»ã ÓÇR&r Æ èrçÅ»7êŸr è$’‹Ĵ P$‹Å 9$

Óg-è9 Ä $Y-ï ¾ïhÏ»ƒ#ä ª! $Úú Î6ã 7ï‹. $dqç)? Ÿxù «! $ŠrÎ%ã

ÇÑÑÈ šc qà)Gƒ

---

[۱۸۷]- له خپلو مېرمنو سره د روژې د شپې نږدې والی (جماع) درته حلال كړی شوی، هغوی ستاسو لپاره لباس او تاسو د دوی لپاره لباس يئ، الله په

دې پوه شوی چې تاسو له ځان سره خیانت کولو، نو پر تاسو (له خپل رحمت سره) راوګرځېدو او عفو ئې درته وکړه، نو اوس له دوی سره مباشرت کوئ او هغه څه وغواړئ چې الله درته مقدر کړي (د اولاد درلودو په نیت نږدې والی وکړئ) او وخورئ وڅښئ ترهغه چې د سباوون سپینه کرښه له توري نه درته څرګنده شي، بیا مو روژه تر شپې پورې پوره کړئ او له هغوی سره په هغه وخت کې مباشرت مه کوئ چې په جوماتونو کې معتکف وئ، دا الهي حدود دي نو هغوی ته مه نږدې کېږئ، همداراز الله خپل آیتونه خلکو ته بیانوي ترڅو ځان وساتي.

(۱۸۷)- مسلمانانو داسې ګومان کاوو چې د روژې په شپه له وید بدو وروسته باید له مېرمنو سره له نږدې والي ډډه وکړي، په دې اړه دوی ته کوم حکم نه وو شوی، که څه هم ځیني په دې باور دي چې دا کار په دوی حرام کړی شوی وو، خو نه په قرآن کې د داسې حرمت په اړه څه حکم راغلی او نه په حدیث کې، په خپله ئې همداسې انګېرله، خو احیاناً به ئې د خپل دغه ذهنیت خلاف کار وکړ او په دې سره به ئې د ګناه او خیانت احساس کاوو، الله تعالی ورته په صریحو الفاظو د دې اجازه ورکړه او وئې فرمایل چې مېرمن د خاوند لپاره او خاوند د مېرمنې لپاره له ګناهونو نه د حفاظت سبب دی، داسې لکه لباس چې انسان له تودوخې او یخنۍ نه ساتي، همدا راز ئې ورته وویل چې د مباشرت هدف او غایه باید د اولاد درلودل وي، نه فقط د جنسي غریزې اشباع. دا وضاحت ئې هم وکړ چې د روژې وخت د سباوون د سپینې ګارې له راڅرګندېدو نه د شپې تر پیل پورې ده، شپه د لمر په لوېدو سره پیل کېږي، د پېغمبر علیه السلام یو مبارك ارشاد په دې مفهوم دی چې ترڅو زما امت په افطار کې سرعت او په سیمي(پیشلمي) کې تأخیر کوي د خیر طمع ئې کېدی شي، دا ځکه چې دا کار د دې نښه ده چې دوی د بې ځایه تقوی په نامه په دین کې له ځانه څه نه دي زیات کړي، د اکثرو امتونو انحراف له همدې ځایه پیل شوی، مذهبي مشرانو او علماوو ئې له خپله لوري په دین کې زیاتوالی راوستی، د قرآن

په اصطلاح د خلکو پېټي ئي درانه کړي او په لاس پښو کې ئي ورته ځنځير او زولنې اچولي، د هر پېغمبر يوه لويه دنده دا ګڼي چې راغلی ترڅو دا اضافي پېټي د خلکو له اوږو راکوز کړي او دا ځنځيرونه وشلوي. پېغمبر عليه السلام به د لمر له لوېدو سره سم خپله روژه ماتوله.

په دې مبارکو آيتونوکې دا هم ويل شوي چې په احتياط سره د الله د حدودو خيال ساتئ، له آخري پولې نه لږ ځان لرې ساتئ، ځکه په آخري حد کې د دې احتمال وي چې د پښې لږ ښوييدو سره له پولې واوړئ او له حد نه تېرى وکړئ.

{qèè2 ÜGï Q$¤6 tçø$’‹Î $gÎ {q8ô$r ÈÜ»6Ø$Î N䪋Y•/ Nä39ºqB& {þqè=à2ù'sr

ÇÊÑÑÈ bqßJn=÷ès? óOçFRr&r ÉOøOM}$Î Ä $Y9$É‹ºqB& ôÏiB $Z)ƒÌsù

---

[۱۸۸]- او مالونه مو په خپلو کې په ناحقه مه خورئ او واکمنانو ته ئې د دې لپاره مه وړاندې کوئ چې د خلکو د مال کوم څه په ناروا وخورئ، په داسې حال کې چې پوهېږئ.

---

(۱۸۸)- له ناروا معاملاتو نه ډډه وکړئ، يو د بل مال په ناروا مه خورئ، حاکمانو ته د دې لپاره رشوتونه مه ورکوئ چې د دوی په زور د بل مال په ناحقه غصب کړئ، په داسې حال کې چې ښه پوهېږئ، دا د بل مال دی او غصب کول ئې درته حرام دي. د روژې په بحث کې د دې حکم راتګ دا مطلب په ګوته کوي چې روژه په اصل کې له حرامو د ځان ساتنې او په حلال رزق د قناعت کولو لپاره فرض شوی، څوك چې د الله لپاره حلال رزق پرېږدي هغه به څنګه حرام خوري او د دې لپاره به حکامو ته رشوت ورکوي چې د بل مال په ناروا غصب کړي.

ž‰Ó‰$ § ‰ŏr ‰Es ‰‰r Ä $Y=ï ‰M‹Ï°qB ‘ ‰d @‰è Ï‰Ü‰R $Çã š• Rqè‰ó„ *

šV qã‰Ý‰$(qê‰ûr 4† +?$ÇB ‰Ï‰$£Å»9r $dÍ q‰ßB `Ë šV q‰Š‰$(qê‰Ü? b'Î

Ç‰Ñ‰È šc q‰ß Îï‰ê‰Ìà6 =è9 ©‰$(qà)?‰r $gÎ°q‰/ ôË

[۱۸۹]- د سپوږمۍ رابره کېدو په اړه درنه پوښتنه کوي، ورته ووايه: دا د خلکو لپاره د وختونو او د حج د تعيين وسيله ده او ښېګړه دا نه ده چې کورونو ته له شا راشئ، بلکې ښېګړه دا ده چې څوك ځان وساتي او کورونو ته له دروازو ننوځئ او له الله وو ېرېږئ ترڅو بريالي شئ.

(۱۸۹)- خلکو به له پېغمبر عليه السلام نه راز راز پوښتنې کولې او دا انتظار ئې درلود چې د دوی د هرې پوښتنې ځواب به ورکوي، د سپوږمۍ په اړه ئې هم ترې پوښتنه کوله چې دا څنګه راڅرګنده شي، وړه وي، په مدار مدار لويه شي، بېرته وړه شي او د مياشت په پای کې له سترګو غائبه شي؟ دلته د دوی په ځواب کې دوه خبرې شوې: دا الله تعالی د وخت د تعيين لپاره په دې بڼه کې پيدا کړې، د وخت د تعيين لپاره داسې وسيله ده چې هر څوك، لوستی او نالوستی، هم د ګنتو تعيين ورباندې کولی شي، هم د مياشتو او هم د کلونو، که ئې کوم کال د دوبي په لومړۍ مياشت کې روژه نيولې وه او سږ کال بيا په همدې مياشت کې روژه نيسي، ډېر ژر کولی شي پوه شي چې په ده باندې شپږ ديرش کاله تېر شوي، د وخت دا محاسبه له بلې لارې ډېره ګرانه دی. خو دا چې د مياشتې حالت څنګه بدلېږي رابدلېږي، قرآن هغوی ته وايي: اوس په دې پوهېدل تاسو ته ګران کار دی، په يوه څه پوهېدل ځانته وخت او ځانته خاصه لار لري، په خپل وخت او له خپلې لارې ئې د پوهېدو لپاره صبر وکړئ، لکه چې کورونو ته بايد له خپلې دروازې ننوځئ نه له شا څخه، همداراز په دې پوهېدل چې د سپوږمۍ حالت څنګه بدلېږي رابدلېږي، دا هم خاص

وخت او داسې خاصې پوهې ته ضرورت لري چې اوس ئې تاسو نه لرئ، تر هغه صبر وکړئ چې په دې پوهېدل درته ممکن شي. احياناً له خپله وخته مخکې د يوه څه په اړه پوښتنې د دې په ځای چې ګټه وکړي انسان ته ستونزې راولاړوي، قرآن دغه مطلب ته په دې آيت کې داسې اشاره کوي:

يَأَيهَا الَّذينَ ءَامَنُوا لا تَسئَلُوا عَنْ أَشيَاءَ إِن تُبْدَ لَكُمْ تَسؤكُمْ وَ إِن تَسئَلُوا عَنهَا حِينَ يُنَزَّلُ الْقُرْءَانُ تُبْدَ لَكُمْ عَفَا اللَّهُ عَنهَا وَ اللَّهُ غَفُورٌ حَلِيمٌ * المائدة:۱۰۱

ای مؤمنانو! د هغو شيانو په اړه تپوسونه مه کوئ چې که درته ځرګند شي نو خفه به مو کړي او که د هغه په هکله هغه وخت پوښتنه وکړئ چې قرآن نازلېږي نو درته ځرګند به شي، الله دې د دې عفو وکړي او الله حليم بخښونکی دی.

په تفاسيرو کې دا هم راغلي چې ځينې عرب به له حج نه وروسته خپلو کورونو ته د دروازې له لارې نه ننوتل، يا به ئې د شا له ديواله کور ته دانګل، يا به ئې نوې دروازه پرانيسته او کور ته به داخل شول. دا ئې د تقوی نښه ګڼله، په دې آيت کې له يوې خوا مؤمنانو ته لارښوونه شوې چې هر کار له خپلې طبيعي لارې ترسره کړئ، عجله مه کوئ، په يوه څه د پوهېدو لپاره له دروازې داخل شئ مه له شا او غير طبيعي لارې، له بلې خوا د سعادت او فلاح د عواملو په هکله د يوه جاهل قوم انګېرنه او تصور معرفي شوی، دوی په داسې منحطو شکلياتو کې دين راخلاصه کړی، دې ته د تقوی نوم ورکړی او په دې سره دنيوي سعادت او اخروي فلاح ترلاسه کول غواړي، د دين له روح نه غافل شي، د دين اساسي خبرې شا ته وغورځوي، الله هېر کړي، د شرك مرتکب شي، منافقت او خيانت کوي، د يوه بل وينې توييوي خو همدا دوی به له خپلو ټولو سترو سترو انحرافاتو سره سره په فروعي مسايلو سخت نښتي وي او دا به د خپلې تقوی نښې ګڼي!! په دې سوره کې د دې بد خصلت څو بېلګې وړاندې شوي، د غوا د رنګ، عمر او کار په اړه د بني اسرائيلو تپوسونه، د قبلې په اړه د دوی اعتراضات او دا دی د مدينې د خلکو دا تصور چې له حج نه وروسته د دروازې له لارې کور ته ننوتل ئې د تقوی خلاف کار

ګڼلو، دوی ته ویل شوي چې بر او ښېګړه دا نه ده، ښېګړه له الله نه وېرېدل او له حرامو ځان ساتل ده.

⊂Åãẅ ©$žc Ĵ (ÿ#Gè? ẅr ÓãRqè»)ãûïY‰$« $è‹Î™ ’Î(qè»%r

ß§øm ôÏB Nèdqã_Ì÷z&r ß]øŠym Nèdqßßçøÿs)O ß§øm Nèdqèçè%$r ÇÊÈ šúïÏ‰GèÙßJø9$

Ÿ#•tø$Ï‰Ê ó¡(s$‰Zã Nèdqè»)ê÷ẅr è@ç-)ø$`Ï%©&pZF÷ÿø9$r Nèäqã_•÷z&

ÇÊÈ ûïÍÿ»3ø9$ât“_ 7Ï9º‹. Nèdqèç=tFø$ Nèäqè=»% bÎù Ïm‹Ïù Nèäqè=»)ãƒ4©m

bqä3s?r pYF÷Ïù bqä3? Ÿw 4©m Nèdqè=»%r ÇÊÈ ×Läm§‘ Öqàî ©!$ bÎù (öqkJR$ bÎù

ÇÊÈ ûüÏJÎ=»©à9$’?ã žwÎ) br‰ôã Ÿx ù (öqkJR$ bÎù (¬!$

---

[۱۹۰]- او د الله په لار کې له هغو سره وجنګېږئ چې له تاسو سره جنګېږي او تېری او زیاتی مه کوئ، یقیناً چې الله تېری کوونکي نه خوښوي.
[۱۹۱]- او هر ځای چې دوی مومئ وئې وژنئ او له هغه ځایه ئې وباسئ چې تاسو ئې ترې ایستلی یاست او فتنه تر وژنې سخته ده او د مسجدالحرام په خوا کې مه ورسره جنګېږئ، ترهغه چې دوی له تاسو سره په کې نه وي جنګېدلي، که درسره وجنګېدل، نو وئې وژنئ، همدا د کافرانو سزا ده.
[۱۹۲]- خو که ئې ډډه وکړه، نو الله مهربان بخښونکی دی.
[۱۹۳]- او له دوی سره تر هغه وجنګېږئ چې هیڅ فتنه نه وي (پاتې) او دین ټول الله لره وي، خو که ډډه ئې وکړه، بیا نو له ظالمانو پرته په بل چا دې تېری نه کېږي.

(۱۹۰-۱۹۲)- له هغو کسانو سره د جګړې اجازه درکړی شوې چې له تاسو سره جنګېږي، خو په جنګ کې به هم د اسلام د اصولو مراعات کوئ، له تېري او زیاتي نه به ځان ساتئ، ښځې، ماشومان او بوډاګان به نه وژنئ، ونو او فصلونو ته به اور نه اچوئ، د دښمن مړي به نه مُثله کوئ، له زخمیانو او اسیرانو سره به زیاتی نه کوئ، له خپلو ژمنو نه به عدول نه کوئ، د مسجدالحرام او د حج او عمرې د میاشتو احترام به ساتئ، خو که دوی په مسجدالحرام او حرام میاشتو کې درسره وجنګېدل، بیا ئې همدلته او په همدغو میاشتو کې وژلی شئ، فتنه او د کفر سلطه تر وژلو هم زیات کرکجن کار دی، د فتنې د ختمولو لپاره تاسو ته د دوی د وژلو اجازه درکړی شوې.
(۱۹۳)- له دې مبارك آیت نه په څرګنده توګه معلومېږي چې له (فتنې) نه مراد د کفر سلطه او واکمني ده، د اسلام له نظره د جنګ غایه او مقصد دا دی چې دغه فتنه او د کفر سلطه پای ته ورسېږي او اقتدار په تمامه معنی او په ټوله نړۍ کې د الله د دین په واك کې راشي.

Nãø æ 3‘ ‰Gã$ÇJù ŒÉ $Áï àM»Bãç ø$ Ö#•tø$Ìö¨Î 9$ î#•tø$ãö¨Î 9$

ì B ©$Ïb& (bß=ã$ ©$(qà)?$ Nãøæ 3‘ ‰Gã$$B @÷WÏ Ïøã (r‰Fã$Ü

ÇÊÒÍÈ ûüÉ)Fß9$

---

[۱۹۴]- د حرام (محترمه) میاشت د محترمې میاشتې په مقابل کې او محترم شیان سره برابر، نو چا چې پر تاسو تېری وکړ، نو داسې تېری وربانديې وکړئ لکه ده چې دربانديې تېری کړی او له الله نه ووېرېږئ او پوه شئ چې الله له متقیانو سره دی.

(۱۹۴)- که دښمن د شعائرو او مقدساتو احترام نه کاوو او په حرام (محترمو) میاشتو کې یا په مسجد الحرام کې ئې په تاسی تېری کاوو نو تاسو مکلف نه یاست چې په یوه اړخیزه توګه به د هغوی احترام کوئ او له مقابلې او دفاع نه به لاس اخلئ، نه، تاسو دا حق لرئ چې ځواب ورکړئ، بالمثله معامله ورسره وکړئ، خو په دې کې به تر هرڅه د مخه د الله د محاسبې خیال ساتئ، داسې څه به نه کوئ چې الله وربانديې ناراضه کېږي، که مو تقوی درلوده نو د الله تعالی مرسته او ملاتړ به درسره وي.

©$bÎ ¡(þäÅôm&r ¡þ3èö9$ ’<Î (#ö‰‡Ÿ ö‡Î (qàüèŸwr «! $è‹Î™ ’Î (qàÿR&r

ÇÊÒÈ ûüÏZÅó ßsø:$# ïä

---

[۱۹۵] او د الله په لار کې انفاق وکړئ او په خپل لاس ځان په هلاکت کې مه اچوئ او احسان وکړئ چې الله محسنین خوښوي.

---

(۱۹۵)- د الله په لار کې به د سر او مال له قربانۍ نه دریغ نه کوئ، د عدم قربانۍ په وجه له تباهۍ سره مخامخ کېږئ، په خپل لاس ځان په دې تباهي کې مه غورځوئ، له جهاد نه او د الله په لار کې له قربانۍ نه ډډه د تباهي او هلاکت باعث او د دښمن په لاس د سپکاوي او تذلیل سبب کېږي، په هیڅ پلمه او بهانه به له دې نه ډډه نه کوئ. عجیبه ده چې ځینې بې لارې او منحرف خلك په دې څرګند آیت په غلطه سره دا استدلال کوي چې له زورور دښمن سره مقابله، په خطر کې ځان اچول، له کم عدد او عدة سره د ځواکمن او په وسلو سنبال دښمن مخې ته ودرېدل، ځان په هلاکت کې غورځول دي او قرآن هغه تحریم کړي او یا دا چې شهادت طلبانه عملیات روا نه دي، دا ډېر ډېر ناروا او غلط استدلال دی، دلته عدم انفاق او له قربانۍ نه ډډه کول د هلاکت باعث معرفي شوي، له دې نه دا مفهوم اخیستل چې د زورور او ځواکمن

دښمن له مقابلې نه باید ډډه وشي او یا په دې سره د شهادت طلبانه عملیاتو په ضد استدلال کول ډېر غلط او شرمناك استدلال دی، نه د ایمان خاوند داسې استدلال کولی شي او نه د عقل او پوهې خاوند، که داسې وي نو قرآن به یو مسلمان د لسو کافرانو په مقابلې نه مکلف کولو، د مسلمانانو د ترغیب لپاره به ئې د ابراهیم علیه السلام هغه قصه نه بیانوله چې په یوازې سر ئې د نمرودیانو بتان رانسکور کړل، دا به ئې نه ویل چې: كَم مِّن فِئَةٍ قَلِيلَةٍ غَلَبَت فِئَةً كَثِيرَةً بِإِذْنِ اللَّهِ وَ اللَّهُ مَعَ الصَّبِرِينَ * د الله په اذن سره څومره لږکې ټولګې په لوی ټولګي غالب شوي، الله خو له صابرانو سره دی. د بې صبرۍ په وجه ځان وژنه او له الله سره د کلکې مینې په وجه شهادت طلبانه عملیات کول یو له بل نه ډېر ډېر توپیر لري، یو له الله نه د یأس او ناامیدۍ په سبب دا کار کوي او بل په الله او آخرت د کلك باور او د الله له دین نه د دفاع په لار کې د سر قرباني کولو په جذبه دا کار کوي، یو کس چې د لسو مقابله کوي په حقیقت کې شهادت طلبانه عملیات کوي، د ده او هغه چا ترمنځ هیڅ فرق نه شته چې بمونه په ځان پسې تړي او د دښمن هغه ځای ته ځان رسوي او داسې ګوزار ورکوي چې له بلې لارې ورته ممکن نه وي.

له دې آیت نه مخکې ویل شوي چې که څوك په تاسو تېری وکړي نو تاسو هم بالمثله ځواب ورکړئ (فَمَنِ اعْتَدَىٰ عَلَيْكُمْ فَاعْتَدُوا عَلَيْهِ بِمِثْلِ مَا اعْتَدَىٰ عَلَيْكُمْ) له دې نه معلومېږي چې په دې وروستي آیت کې له انفاق نه مراد د دښمن په ضد جهاد کې مال مصرفول دي. که دا دواړه آیتونه یو ځای او د یوه مضمون د متصلو برخو په حیث په پام کې ولرو نو له دې نه دوه خبرې معلومېږي: لومړۍ دا چې له انفاق نه په دې ځای کې د دښمن په خلاف په جهاد کې د مال انفاق مراد دی او دا مطلب په ګوته کوي چې د جهاد په سامان او وسایلو باندې د مال د نه مصرفولو عاقبت خطرناك او په خپل لاس ځان مرګ ته سپارل دي او دوهمه خبره دا چې له دښمن سره بالمثله معامله جائز ده.

له دې آیت نه دا انتباه اخیستل چې ځان په خطر کې مه اچوئ، یوه غلطه انتباه ده، دا سمه نه ده چې څوك د یوه کلام نیمائې برخه راواخلي او مخکنۍ او

وروستنۍ برخې ته له پام نه پرته، له هغې خاصه معنی راوباسي. په دې آیت استناد کول او دا خبره ترې ایستل چې شهادت طلبانه عملیات جائز نه دي، نه یوازې بې بنسټه او غلط استناد دی بلکې له آیت نه معکوسه معنی او انتباه اخیستل دي. آیت د قربانۍ بلنه ورکوي او د عدم قربانۍ عواقب او پایله تهلکه ګڼي خو دوی ترې معکوس مطلب راباسي!!

د شهادت طلبانه عملیاتو په هکله پوښتنه هغه وخت په شدت سره مطرح شوه چې په نیویارك او واشنګټن باندې همداسې بریدونه وشول، امریکا د تروریزم تر نامه لاندې د اسلام او مسلمانانو په ضد د پراخ جنګ اعلان وکړ او له ټولو حکومتونو نه ئې وغوښتل چې په دې جنګ کې د امریکا تر قومندې لاندې برخه واخلي، که نه نو د تروریستانو ملګري به ئې ګڼو او په تور لست کې به ئې نومونه لیکو. د دې حکومتونو بې همتو چارواکو نه یوازې د امریکایانو غوښتنې ته سر ټیټ کړ بلکې له سرکاري مفتیانو نه ئې وغوښتل چې دا عملیات وغندي او هغه د اسلام خلاف وګڼي. په دې هکله څو خبرې په پام کې ولرئ:

دا د شهادت طلبانه عملیاتو مخالفین ولې دې ته توجه نه کوي چې قرآن له دښمن سره بالمثله معامله جائز ګڼي؟! قرآن مضطر انسان ته حرام روا کړي، قرآن مجبور انسان ته د کفر د کلمې ویل هم روا کړي، قرآن مظلوم انسان په بدې وینا او ښکنځلو د مؤاخذې وړ نه ګڼي، د ده د مظلومیت په وجه، د یوه ناروا او ناجائز کار سره سره، هغه ته معافي اعلانوي. څوك چې د اسرائیلو او امریکا په ضد شهادت طلبانه عملیات ترسره کوي، له یوې خوا مظلوم دی، له بلې خوا له ظلم نه د نجات بله لار نه ګوري، له بلې خوا بالمثله عمل کوي او بالآخره دې ته مجبور شوی.

کوم کسان چې د امریکایانو په ضد شهادت طلبانه عملیات ناجائز ګڼي، هغوی په عراق او افغانستان کې پر امریکایانو د مجاهدینو نور بریدونه هم نه تائیدوي، دا سرکاري مفتیان دي، هغه خبره کوي چې د دوی حکومتونه ئې کوي، هغه فتوی ورکوي چې حکومت ورته لیکلې وي او پر هغې د مهر لګولو امر ورته شوی وي. که یو سرکاري مفتي په فرانسه کې د حجاب ممنوعیت د فرانسې داخلي

مسئله ګڼي او همغه فتوی ورکوي چې د مصر حکومت ئې ترې غواړي نو دا به د امریکا په ضد د شهادت طلبانه عملیاتو څنګه ملاتړ کوي او څنګه به د هغه د جواز فتوی ورکوي؟!! څوك چې یوه شېبه هم د الله په لار کې جهاد ته نه وي وتلی، نه ئې وسله په لاس کې اخیستې، نه په سنګر کې پاتې شوی، نه ئې زندان ګاللی، نه ئې د ظالمو حکامو په ضد یوه د حق خبره کړې، له دې نه څنګه دا طمع کوئ چې د شهادت طلبانه عملیاتو ملا تړ وکړي او هغه جائز وګڼي؟!! د جهاد فتوی باید له مجاهد عالم او مجاهد مفتي نه وغوښتی شي نه د قاعد او د جهاد مخالف سرکاري مفتي نه.

که څوك شهادت طلبانه عملیات له هغې ځان وژنې سره مقایسه کوي چې یو کس د بې صبرۍ او د الله تعالی له رحمت نه د یأس او ناهیلۍ په وجه ځان وژني، دا ډېره غلطه مقایسه ده، د قرآن هغه آیتونه چې د خوف او وېرې په وجه له ځان وژنې نه ممانعت کوي په شهادت طلبانه عملیاتو تطبیقول ډېر ناروا تطبیقول دي. دا خو د وېرې او یأس په وجه نه بلکې له الله سره د شدیدې مینې او د ده پر دین باندې د غیرت کولو په وجه ځان قرباني کوي.

نه پوهېږو دا کار چې څوك په خپلې چاتنې کې بمونه، کارتوس او د راکټ مرمۍ اچوي او د هغه دښمن مقابلې ته درومي چې هم ئې تر ده وسایل زیات او پرمختللي دي او هم ئې شمېر زیات دی او له هغه سره د ده د ښبتې لوی او قوي احتمال دا دی چې دی په شهادت رسېږي، خو سره له دې محتمل قوي خطر نه هغه سنګر ته درومي او د دښمن مقابله کوي او بلآخره په شهادت رسېږي، دا کار له دې څه فرق لري چې یو کس همدا بمونه په ځان پسې وتړي او د دښمن منځته ننوځي او هلته دا بمونه منفجر کړي او دښمن له منځه یوسي؟!! دا په داسې حال کې چې دی دغه کار ته اړ وو، بله چاره ئې نه لرله، له څرګندې وسلې سره دښمن ته نه شو نږدې کېدی، د دښمن د وژلو نورې لارې چارې ورته نه وې. ډېره عجیبه ده چې څوك هغه کار جائز او د مکافات وړ وګڼي او دا ناجائز او د سزا وړ. په کار خو دا ده چې دا کار په دې خاطر تر هغه بل هم د لوړ اجر مستحق وګڼلی شي چې دلته د الله په لار

کې وژل کېدل یقیني او په هغه بل کې احتمالي دی. یو د الله په لار کې د شهادت وروستۍ او یقیني فیصله کوي او هغه بل د شهادت ترڅنګ د دې طمع هم لري چې ژوندی بېرته راوګرځي. دا د برید په وخت کې ځا نته هم پام کوي او دا احتیاط کوي چې ده ته صدمه ونه رسېږي خو هغه بل د ځان هیڅ پروا نه کوي، ټول هم او غم ئې دا وي چې د الله دښمن ته تر زیات نه زیات تلفات واړوي. که د هر معیار له مخې دا دواړه مقایسه کړو نو د عدالت تقاضا دا ده چې د دې شهادت غوښتونکي کار تر هغه بل نه ډېر ډېر لوړ وګڼو. دا به ډېره عجیبه وي چې څوك دا یو کار شهادت وګڼي او هغه بل ته د شك په سترګه وګوري او له شهادت ګڼلو ئې ډډه وکړي.

مخکې له دې چې څوك په دې هکله څه ووايي چې په نیویارك او اسرائیلو کې د غیرمحاربو کسانو د وژل کېدو حکم څنګه دی، هغه باید دا خبره په پام کې وساتي چې آیا امریکائیانو او اسرائیلو دې ته ورته کار کړی که نه، غیرمحارب کسان ئې وژلي که نه، لاسونه ئې د بې ګناه خلکو په وینو سره دي که نه، د قاتلانو مرسته کوي که نه، قاتل ته ئې پیسې او وسلې ورکړې که نه، په ښار، کلي او جومات ئې بمونه ورولي که نه، که هغوي دا کارونه کړي وي نو د دوي مقابل طرف ته له هره لحاظه دا حق حاصل دی چې د دوی په ضد همداسې وکړي، له دې لحاظه هم چې هغه مظلوم دی او د انتقام اخیستو حق لري او له دې لحاظه هم چې هغه ته هر عدالت د بالمثله عمل اجازه ورکوي. لکه څنګه چې اسرائیلیان هر فلسطینی محارب ګڼي، د هغه په وژلو صرفه نه کوي، نه په لوی رحم کوي نه په وړو، نه په ښځو رحم کوي نه په سړو، د شیخ احمد یاسین په څېر یو سپین ږیری، له دواړو سترګو او پښو محروم، له جومات نه د راګرځېدو په حال کې، له امریکائي هلیکوپتر نه په راکټ ولي او له ګڼ شمېر کسانو سره ئې یو ځاي په شهادت رسوي، امریکائیان همدا ستر جنایت یو جائز عمل ګڼي او وايي چې اسرائیل له ځان نه د دفاع حق لري!! اوس که څوك د امریکائیانو او اسرائیلو په ضد دې ته ورته عمل کوي، هغه شرعاً، عدلاً او عقلاً د دې حق لري. امریکائیانو او اسرائیلو په هغه څه چې دوی ئې په فلسطین، افغانستان او عراق کې کوي هر فلسطیني او

هر مسلمان ته د دې مجوز ورکړي چې هر امريکائي او اسرائيلي محارب وګڼي او خپل انتقام ترې واخلي. دا ښېله خبره ده چې ځوك مجاهدينو ته مشوره ورکړي او ورته ووايي: په کار ده په خپلو بريدونو کې دې ته توجه وکړئ چې غير محاربو کسانو ته تاوان ونه رسېږي، بريدونه د دښمن هغو ځواکونو او ځايونو ته متوجه کړئ چې د دښمن جنګي ماشين پرچاو او د ملا تير ئې ورمات کړي. خو که هغه دا ونکړي شي او ووايي چې هلته مې لاس نه رسي، هلته د رسېدو توان نه لرم، نو چې د خپل دښمن پر هرځای بريد وکړي او خپل غچ ترې واخلي دا د ده مشروع حق دي.

[illegible]

---

[۱۹۲]- او حج او عمره د الله لپاره ترسره کړئ، که مو مخنيوی وشو نو بيا د قربانۍ هغه څاروی دی چې ميسر وي او خپل سرونه ترهغه مه خربيئ چې دا څاروي د حلالېدو خپل ځای ته ورسي، نو که ستاسو کوم څوك بيمار وي

او يا د سر له كومې برخې څورېږي، نو بيا فديه ده د روژې يا صدقې يا قرباني. نه او بيا چې كله په امن شئ نو كه څوك تر حج پورې له عمرې نه ګټه واخلي نو بيا د قرباني. هغه څاروی دی چې ميسر وي، نو كه چا ونه موندو نو بيا د حج په ورځو كې درې ورځې روژه او له راستنېدو وروسته اوه ورځې روژه ده، چې دا پوره لس ورځې كېږي، دا د هغه چا لپاره ده چې كورنی. ئې د مسجدالحرام (د شا او خوا) اوسېدونكې نه وي،او له الله ووېرېږئ او په دې پوه شئ چې الله سخت عذاب وركوونكی دی.

---

(۱۹۲)- حج او عمره مو بايد د الله لپاره وي، كله چې د حج او عمرې اراده وكړئ، بايد ترسره ئې كړئ، كه له خنډ سره مخامخ شوئ نو له احرام نه تر وتلو د مخه بايد يو څاروی، لږ تر لږه يو پسه، د حرم ځمكې ته د ذبحې لپاره ولېږئ، تر هغه به خپل سر نه خرييئ او له احرام نه به نه وځئ، چې دا څاروی خپل ځای ته نه وي رسېدلی، هغه بيمار ته چې د سر له وېښتانو نه څورېږي او خرييلو ته ئې اړ وي، دا كار كولی شي خو فديه به وركوي، درې ورځې روژه، يا معادل ئې شپږو مسكينانو ته خواړه وركول او يا د يوه څاروي ذبح. كه په حج كولو موفق شوئ او غوښتل مو چې تر حج د مخه عمره ادا كړئ، نو فديه ئې د يوه څاروي ذبح كول دی، يو پسه يا د غويي او اوښ اومه برخه، خو كه په دې موفق نه شو، نو لس روژې به نيسي، درې ورځې د حج په دوران كې، د ذي الحجی له لسمې نه د مخه او اووه له ستنېدو وروسته. دا د تمتع اجازه هغو كسانو ته وركړی شوې چې د مكې مكرمې اوسېدونكی نه وي. د مكې اوسېدونكي به حج او عمره بېل بېل ادا كوي، له بهر نه راغلو حجاجو ته دا سهولت وركړی شوی چې حج او عمره يو په بل پسې په يوه احرام سره ادا كړي او يا لومړی عمره ادا كړي، له احرام نه ووځي او بيا د حج لپاره نوی احرام وتړي. يوه ته قِران او بل ته تمتع ويل شوي، د قران او تمتع په صورت كې هديه لازم كېږي.

šX qÝèŸr] ù‘ Ÿù ‹k tø$ Æ ĝŠï Ú •ù ` Jù ‹M»Bqè‹B Ö§ô‹ ‹k tø$

Žöz c îù ‹(rŠr“?r ª! $çô-è‹/ Ŝöz ôÏB ‹(qèÿ? $Br ‹Æs ‹$’Î A#‰Å Ÿr

ÇÊÒÐÈ É=»6‹ø‹F{$ ’ír‹ é‹/ Èqà)?$ r 3“ qø)G9$ Ï#“9$

---

[۱۹۷]- د حج څو معلومې مياشتې دي، نو چا چې په دې کې حج (په ځان) فرض کړ، نو بيا په حج کې نه له مېرمنو سره نږدې والی شته، نه فسق او ګناه او نه جدال او شخړې او د خير هر کار چې وکړئ الله ورباندې پوهېږي او توښه درسره واخلئ چې ښه والی د توښې ځان ساتل دي او له ما نه ووېرېږئ اې د عقل خاوندانو.

---

(۱۹۷)- حج ځانته خاص وخت لري او خاص آداب، په دې کې نه له مېرمنو سره نږدې والی شته، نه فسق او ګناه او نه جدال او شخړې. د "حج" لغوي معنی "قصد او هوډ" دی، په حج سره ته د يوه ډېر ستر او دروند کار هوډ کوې، د الله کور ته د رسېدو هوډ، د الله په کور کې له هغه سره د نوې ژمنې هوډ.

زما حج کوونکي وروره! آيا کله دې په زړه کې دا طمع راولاړه شوې چې کاش د الله دربار ته د رسېدو مجال وي او ده ته مخامخ د حاجتونو د وړاندې کولو مکان او امکان، ترڅو په دغه او هغه دروازه کې د ودرېدو په ځای د الله دروازې ته ودرېدلی وی او د حاجتونو ترسره کېدو لپاره مې يوې بلې مرجع ته د لاس اوږدولو په ځای الله ته مخه کړې وی او خپل عرائض مې د ده مخې ته ايښی وی؟ "حج" دغې تلوسې، هيلې او هوډ ته الهي ځواب دی، په حج سره ته دا اراده کوې چې له بل هر درشل نه د تل لپاره مخ اړوم، الله ته مخه کوم، هغه ځان ته کافي ګڼم، د ده د کور طواف کوم، د ده د کور درې ته ودرېږم، له ده سره ژمنه کوم، چې بيا به نه د بل قصر، کور او ګور طواف کوم او نه به د مرستې لپاره د بل د کور دړه ټکوم. حج له

بل هر کور او دروازې نه استغنا او یوازې د الله کور ته ورتګ او د ده د دروازې د ټکولو اراده کول دي، یوازې نه او د خپلې خوښې په وخت کې هم نه، په معین وخت کې او د نړۍ له نورو حج کوونکو سره یو ځای او ټول په یو رنګ جامو کې، کفن ته ورته جامه، یو څادر او یو لونګ، دلته به د نړۍ له ټولو حجاجو سره د یووالي مظاهره کوې، ټول تفاوتونه به شا ته غورځوې، له ځان سنګارولو، د عطر له استعمال، د نوکانو او وېښتانو له اخیستلو، له خپلو مېرمنو سره له نږدې والي او له هرې ګناه او له یوه بل سره له شخړو به کلکه ډډه کوې، د ببدیا د حیواناتو له ښکار او د هغه په ښکار کې له بل سره له هرراز مرستې نه به هم ډډه کوې، ته خو د الله کور ته روان یې، غواړې د الله د کور طواف وکړې، غواړې له الله سره خپلې ژمنې تازه کړې او د همدې لپاره په حجرالاسود لاس ږدې، ته غواړې د ابراهیم په مقام کې ودرېږې، غواړې د هاجر خاطره رایاده کړې او د دې په څېر د صفا او مروې تر منځ سعی وکړې، ته غواړې د اسمعیل علیه السلام د قربانۍ خاطره ژوندۍ کړې، تا اراده کړې چې له منٰی (د ایمان ځای) نه عرفات (د معرفت خلاص میدان) ته په رڼا ورځ کې ولاړ شې او هلته له خپل رب سره راز او نیاز وکړې او بیا له هغه ځایه راتلونکې شپه هغه ځای ته رسوې چې د دریو خطرناکو دښمنانو د ځلو ځای ته نږدې دی (مزدلفه)، دلته به د سبا ورځې د مقابلې او د دښمن د ویشتلو لپاره تیاری نیسې، سبا او په لومړۍ ورځ به یوازې لوی ځلی د لومړي او دوهم شا ته ولاړ ځلی، جمرة الکبری ولې اوه تیږې، د اونۍ د ورځو په شمېر، هره تیږه د کارتوس د مردکي په اندازه، په دې ورځ به د لومړیو دوو جمرة الاولی او جمرة الوسطی له ویشتلو ډډه کوې، د دوی له څنګ نه به تېرېږې، درېیم او تر ټولو ستر ته به ځان رسوې، په دې لومړۍ ورځ به یوازې دغه په نښه کوې، خو په سبا او بل سبا او ترڅو چې په منٰی کې وې، هره ورځ به، درې واړه، یو په بل پسې ولې. دا درې ځلي هغه درې خطرناك دښمنان تمثیلوي چې ټول پېغمبران ئې مقابلې ته تللي، د الله د دین په لار کې ستر خنډونه، د الله پر مظلومو او بې وسه بندګانو ظلم کوونکي، هغه چې د هر واقعي عالم، هر مخلص دعوتګر، هر عدالت غوښتونکي او هر مصلح مخې ته ودرېدلي،

د حق په خلاف ئې د باطل ملګرتيا کړې، د زر، زور او تزوير څواکونه - فرعون، هامان او قارون، يو د لښکرو خاوند، بل د کوډګرو مشر، دريېيم د خزانو څښتن - جعلي سردار، سوالګر سيداو خائن سرمايه دار - جاني ملك، جبون ملا، جابر ځمکه وال - غدار پاچا، مکار پير او سود خور بډای، يو ماليه اخلي، بل شکرانه، بل سود او د بې وزلي او محتاج ټول شته.

ïÆ Ë OĘÒ ù& #Œfù Nà6 Îş `Ë WÒ ù (qãGø b& îy$Ÿã_ Nà6 øã § ø

Nà6 1‰d $J. çrãà2 ø$r Ö#• s $Ìèô J$%Ÿã ©$(rãà2 ø$u ÿM»ù•ã

ÇÊÒÑÈ û,ÎkÒ 9$ `Ü9 ¾Ï#ø% `Ë OĘZà2 bÎ)r

---

[۱۹۸]- په دې کې په تاسو هيڅ ګناه نه شته چې الهي فضل ولټوئ، نو چې کله له عرفات نه راکوز شوئ نو د مشعرالحرام خوا ته د الله ذکر وکړئ او همغسې ذکر ئې وکړئ چې تاسو ته ئې درښودلی، په داسې حال کې چې له دې د مخه تاسو له لارورکو څخه وئ.

---

(۱۹۸)- په دې نه پوهېدئ چې الله څنګه ياد کړئ، نه مو خپل رب پېژندو او نه هم د ده د ذکر طريقه او آداب. د حج په موسم کې تجارت کول د حج خلاف عمل مه ګڼئ، دا ګومان مه کوئ چې په داسې کار سره ګناهګارېږئ، له دې موقع نه جائزه ګټه اخيستی شئ.

د مشعر الحرام لفظي ترکيب او دغې سيمې ته دا نوم ورکول هم د خاص تأمل وړ دی، مشعرالحرام (د درانه او محترم شعور ځای) د مزدلفې د وروستۍ برخې نوم دی، دلته بايد الله په خاصه توګه زيات ياد کړئ، سبا يوه جګړه په مخکې لرئ، جمرة الکبری به په نښه کوئ، دا داسې ده لکه له دښمن سره د مخامخ کېدو په

وخت کې د الله تعالی د زیات یادولو امر شوی، یوازې دا نه چې په ژبه به الله الله وایې، بلکې دلته به په خاصه توګه دا درپه یادوې چې الله د هر څه مالك او په هر څه قادر دی، هر څه د ده په اراده ترسره کېږي، ماتې او بریا د ده په لاس کې ده، د مرګ ژوند پرېکړه دی کوي، وېره دې باید یوازې له الله نه وي، نه د دښمن له زور ځواك او وسلو او لښکرو نه. د مزدلفې دا شپه چې د شنه آسمان لاندې ئې په بېدیا کې تېروې، داسې ده لکه چې دښمن ته د شپې له لوري نږدې شوی یې، د برید لپاره دې پوره تیاری نیولی، شپه د دښمن د مرکز خوا ته په تیاره کې او تر شنه آسمان لاندې تېروې او سبا به پرې برید کوې.

Öqãî ©$žc Î ©$(rãÿóGŠ$ ã $Y9$ Ú $ù& ß øm ôÏB (qàÒ‹Ï& ©ê

Nà2 ä$/#ä ö/ä.ø.É. ©$(rãà2 6$Î Nà6 3Å»YB Oçö Ò% #Œû ÇÈ Ò‹Ïm§

¼ã $Br $‹R%9$'Î $YÏ#ä $Y/‘ Aqà)ƒ `B Ä $Y9$šÆ Ûù #ò2 Ë £© ©& ‹&

ßZ¡m $‹R%9$'Î $YÏ#ä $Y/‘ Aqà)ƒ `B Oßg$Br ÇÈ 9»=z ôÏB Í•Å y$ † Î

$ßÏB ÒŠÅR óOß9 7Í»9ré ÇÈ Í$Z9$ >#‹ã $YÏr ßZ¡m Í•Å y$'Îr

ÇÈ É$¡ÏøŒ$B/Î ª! $ (qç¡.

---

[۱۹۹]- بیا له هغه ځایه ببرته راکوز شئ چې خلك ترې راکوزېږي او له الله نه بخښنه وغواړئ، بې شکه چې الله مهربان بخښونکی دی.
[۲۰۰]- نو کله چې خپل مناسك ترسره کړئ، نو الله داسې یاد کړئ لکه د خپلو پلرونو یادونه مو، یا تر دې هم شدید یادول، خو له خلکو نه ځینې

داسې دي چې وايي: اې زمونږ ربه! مونږ ته ئې په دنيا کې راکړه، چې ده لره به په آخرت کې هيڅ برخه نه وي.
[۲۰۱]- او له دوی نه ځينې داسې دي چې وايي: اې زمونږ ربه! مونږ ته هم په دنيا کې ښېګړه راپه برخه کړه او هم په آخرت کې ښېګړه او د اور له عذابه مو وساته.
[۲۰۲]- دې ډلې لره به د خپلو لاس ته راوړنو خاصه برخه وي او الله ژر محاسبه کوونکی دی.

---

(۱۹۹)- په حج کې به ستاسو راکوزېدل هم ټولو ته ورته وي، نه د قريشو په څېر چې تر عرفاته به نه تلل، عرفات ئې له حرم نه بهر ګڼلو، له مزدلفې نه به مکې ته د طواف لپاره راکوز شول. دوی له عوامو او غير قريشو نه ځان لوړ ګڼلو، خو دې کار ته ئې هم مذهبي حيله جوړه کړې وه، ويل ئې چې عرفات له حرم نه بهر دی، مونږ غواړو د حرم په حدودو کې پاتې شو، دوی د کعبې جوړښت هم له هغه حالت نه وايست چې ابراهيم عليه السلام جوړه کړې وه، د کعبې د فرش سطح ئې له ځمکې نه لوړه کړه، يوه دروازه ئې بنده کړه، بلې دروازې ته ئې کولپ واچاوو، هر چا ته ئې د ننوتو اجازه نه ورکوله، يوازې د خپلې خوښې شخصيتونو ته به ئې د ننوتو اجازه ورکوله، هغه کور چې الله د (الناس) لپاره جوړ کړی وو، دوی دروازې ئې وې، هر څوك له کومې مانع پرته ورننوتی شو، قريشو هغه طبقاتي کړه او د خواصو د ننوتو لپاره ئې مختص کړه.
لکه څنګه چې الله تعالی له عرفات نه د راکوزېدو په هکله فرمايي چې له نورو سره يو ځای راکوز شئ، دا يو ځای راکوزېدل په جهاد کې هم ستر اهميت لري، له دښمن سره د نښتو په وخت کې به هم له ميدان نه ستاسو وتل منظم وي، له نورو سره يو ځای، نه بېل بېل او نامنظم، نامنظم او متشتت راکوزېدل اکثراً ستر ستر مشکلات راولاړوي او ډېر ځله د فاتح لښکر فتح په ماتې بدلوي. دې ته دې بايد پام وي چې پېغمبر عليه السلام حج ته د ټول اسلام نوم ورکړی، د حج په مناسکو

کې ټول اسلام تمثیلېږي، جامه ئې د جامې د حلال او حرام حدود، حجاب ئې د حجاب حدود، جمع صلاتين ئې د جمع صلاتين څرنګوالی، ... بيانوي، داسې نه ده چې يو څه دې په حج او حرم کې جائز وي او له حرم نه بهر ناجائز، د تقوی او احتياط تر ټولو ستر او خاص ځای همدا حرم دی، دلته چې الله تعالی څه جائز ګڼلي، له دې ځايه بهر په اولی درجه جائز دي او دلته چې څه حرام ګڼل شوي له دې ځايه بهر هم حرام دي، فسق او جدال ئې دلته حرام کړی، بهر ئې هم حرام کړی، په احرام کې له خپلو مېرمنو سره مباشرت ئې منع کړی، له دې ځايه بهر ئې هم په روژه او اعتکاف کې مباشرت منع کړی. د ښځې او نارينه د ستر او حجاب ضروري او فرضي حد همغه دی چې د حج په دوران کې بايد مراعات شي او د جمع صلاتين او د تقديم او تأخير حکم ئې همغه دی چې په عرفات کې ترسره کېږي.

(۲۰۰-۲۰۲)- ستا د حج حاصل به دا وي چې له خپل رب سره دې اړيکې مضبوطې شوي، له دې وروسته به دې تل په ژبه د ده نوم وي، تر هر څه او هر چا به ئې زيات يادوې، ترخپل پلار هم زيات، له هغو کسانو څخه به نه وې چې يوازې د دنيا په لټه کې وي، که له الله نه څه غواړي نو يوازې دنيا غواړي، ته به له خپل رب نه د دنيا او آخرت ښېګړې غواړې.

Ïhøã Nŵ̂) Ikxù È̈Bqï/ ’Î Ÿ@¤f è? `Jù ;N°Šr‰èB Q$ƒ& þÎ ©$š(rãä©$r *

Ïhŵ̂) Nà6 ® ‡(þ3=ãšr ©$š(qà)?$r 4+?$ÇJÏ Ïhøã Nŵ̂) Ikxù •ˆž '? `Br

ÇËÉÈ brç³ t±è

---

[۲۰۳]- او په (دغو) څو شمېرلو ورځو کې د الله ذکر وکړئ، خو چا چې تلوار او بيړه وکړه، په دوو ورځو کې، څه ګناه ورباندې نه شته او چا چې ځنډ وکړ؛

په هغه هم څه ګناه نه شته، دا د هغه چا لپاره چې تقوی ئې وکړه او له الله
ووېرېږئ او پوه شئ چې د الله په لور به راغونډ کړی شئ.

(۲۰۳)- په منیٰ کې د قیام په ورځو کې خپل رب زیات یاد کړئ، که دوه ورځې وي
او که درې، نه په تلوار کوونکي څه الزام شته او نه په ځنډ کوونکي.

’Î $B 4?ã ©$$%ŝyĝô ãr $‹R‰9$$Ï4Š s $$’Î ¼ãèq% 7 ççÉ èã `B Ä $Y9$`Ër

$gŠÏi ‰Åyöä ÇÚ öR $’Î 4ë™ 4<q? #Œîr ÇËÍÈ Q$ÁÏ, $$$!& qèr ¾ïôù

©$È?$ã Ÿ©Šï #Œîr ÇËÎÈ Š$ ¡ ÿ$$=ïã Ÿ ª! $r Ÿ©ó Y9$r ^ös $$7 îgãr

ÇËÏÈ Š$gÜ$$ § $9r lãg_ ¼ççó s ù ÉØY$Î ä'ë$$çø× {&

[۲۰۴]- او له خلکو نه ځینې داسې دي چې د دنیا په اړه د ده وینا دې
حیرانوي او په هغه څه الله شاهد نیسي چې په زړه کې ئې دي، په داسې حال
کې چې دی تر ټولو کلك دښمن دی.
[۲۰۵]- خو چې کله بېرته وګرځي نو په ځمکه کې د دې هڅه کوي چې فساد
په کې خور کړي او فصل او نسل تباه کړي او الله خو فساد نه خوښوي.
[۲۰۶]- او چې ورته وویلی شي: له خدایه ووېرېږه، عزت النفس ئې ګناه ته
وپاروي، نو جهنم ورته کافي دی او څومره بد ټاټوبی!

(۲۰۴)- د مخکنیو دوو ډلو نه وروسته اوس هغه ډله معرفي کوي چې ظاهر ئې د
دوست، وینا ئې حیرانوونکې، د دنیوي چارو په اړه وینا ئې ډېره جالبه او جاذبه،
خو په حقیقت کې تر بل هر دښمن خطرناك او کینه کښ، له مسلمانانو سره د مخامخ

کېدو په وخت کې ځان د دوی له ډلې ښيي، قسمونه خوري چې په زړه کې ئې پوخ ايمان دی او له مسلمانانو سره کلکه مينه.

(۲۰۵)- خو چې ببرته خپلو ملګرو ته ورشي او يا قدرت په لاس ورشي او د خلکو د چارو متولي شي، نو بيا ئې ټوله هڅه دا وي چې فساد خور کړي، د جګړو اور ته لمن ووهي، کافران پر مسلمانانو بريد ته وهڅوي او د وينو تويولو او د فصلونو د تباهی باعث شي، دوی الله د خپل زړه په حال شاهد نيسي حال دا چې د دوی زړونه له فساد نه ډك دي او الله فساد نه خوښوي.

(۲۰۶)- چې کله ئې په کړو وړو انتقاد وشي او دا ورته وويل شي چې له ګناه نه لاس واخله او له الله نه ووېرېږه، نو دا انتقاد په خپل عزت تېری ګڼي، له خپلې ګناه دفاع کوي او مزيد ګناهونو ته هڅول کېږي. له دې مبارك آيت نه معلومېږي چې د نصيحت په مقابل کې حساسيت ښودل او سالم انتقاد په خپل عزت تېری ګڼل د نفاق نښه ده.

Ss râ‘ ª! $ « $ÉV $Ê óD ä$óÏG/$ ç¡ øR “Ìô„ `B Ä $Y9$ šÆE Ïr

ÇËÉÈ Š$6Ïè ø

---

[۲۰۷]- او له خلکو نه ځينې داسې دي چې خپل نفس د الله د رضاء په لټه کې پلوري او الله په خپلو دغو بندګانو رؤف دی.

---

(۲۰۷)- د پورتنيو منافقينو په مقابل کې بيا ځينې خلك داسې دي چې خپل هر څه د الله په لار کې قرباني کوي، يوازې د دې لپاره چې د الله رضاء ترلاسه کړي، الله تعالی په خپلو دغو مخلصو بندګانو ډېر زړه سوانده او مهربان دی.

ÅV ºqëä {qãÂ® Ÿr pz9Ÿ2 ÉùÅ9$ ’Î {qèä Š${qäB#ä šú ïÏ%©!$$gƒ'»¯

Ñà6 9ä!` $B Ï‰è/ .`ÏB OçF—b¤ù ÇËÉÑÈ ûüÎB ‘B ãr ßà6 9 ¼çR) Ç`»Üø‹±9$

ÇËÉÒÈ ÒŠÅ6 m î“ƒÍ• ã © $¨b& (#þqßJ=æ$$ù ÏM»Yé‰t7ø9$

---

[۲۰۸]- اې مؤمنانو! په اسلام کې په مکمله توګه ننوځئ او د شیطان په پلونو پسې مه ځئ، هغه خو له شکه پرته ستاسو ښکاره دښمن دی.

[۲۰۹]- خو که له هغه وروسته چې ښکاره نښې درته راغلې وښویدئ، نو پوه شئ چې الله باحکمته عزتمن دی.

(۲۰۸-۲۰۹)- په اسلام کې به په کامله توګه داخلېږئ، د ژوند هیڅ برخه مو باید له اسلام نه بهر پاتې نه شي، یو ګام به هم د شیطان پر پله نه ږدئ، په هیڅ څه کې به د ده متابعت نه کوئ، هغه به د ځان دښمن ګڼئ او که وښویدئ، نو پوه شئ چې الله هم د عزت او غلبې خاوند دی او هم حکیم دی، کولی شي او پوهېږي چې څنګه له خپل دین نه دفاع وکړي، ستاسو ښوېدل ده او د ده دین ته تاوان نه شي رسولی.

ÓÅÒèr pè 6 Í»=J‹ø9$r Q$Jó‹ø9$ `ÏB @@=à ’Î ª! $#ãNåkuŠÏ?ù'tƒ b& Hwî) brãÝàZtƒ ö@yd

ÇËÊÉÈ âqãBW{$# ßìy_ö‘è? «!$# ’<Î)r ãøBF{$#

---

[۲۱۰]- آیا له دې پرته د بل څه انتظار کوي چې الله د وریځو په سیوري کې ورته راشي او ملائکې هم او د کار ترسره کېدو پرېکړه وشي، په داسې حال کې چې کارونه ټول الله ته راجع کېږي.

(۲۱۰)- له دغو ټولو دلایلو نه وروسته چې دوی ایمان نه راوړي او په اسلام کې نه ننوځي، نو آیا له دې پرته د بل څه انتظار لري چې الله او ملائکې یې د وریځو په سیوري کې راڅرګند شي او د عذاب کومه وعده چې له دوی سره شوې هغه ترسره شي؟! د هرې پرېکړې او کار مرجع الله دی، د هر کار پرېکړه دی کوي، دوی دې دا ډه وي چې کار به هرومرو ترسره کېږي، هیڅ څه او هیڅوك ئې مخه نه شي نیولی.

.`Ë ‹I $pJèÏ ôÜ‹7ã `Br ÞZÉ ¥ÿ#ä ôÏB Oß»Y‹?#ä ô. Ÿ@ƒÏäÅŽó] ûÓÍ_t/ @™

ö¤$s ß$(rãy. ûïÏ%©! ûÎ ÇÈ É> $)Ïèø$$Ï/ƒÏ‰© ©!$bÎù çµø?!` $B ÏÉ‰èt/

ôÏB Jºš$$ÏPöq ö6ß%öqù (öq)?$`ƒÉ$#r {qãB#ä `ƒÏ%©!$`Ë brã, ó„r $‹R‰9$

ÇÊÈ 5>$¡ Ïm ÎööÏ ä$±„ `B äãöt ª! $#r

---

[۲۱۱]- له بني اسرائیلو نه پوښتنه وکړه چې څومره څرګندې نښې مو ورکړې؟ او څوك چې د الله نعمت له هغه وروسته بدل کړي چې ورته راشي، نو بې شکه چې الله سخت عذاب ورکوونکی دی.

[۲۱۲]کافر شو و ته دنیوی ژوند ښاېسته کړی شوی او په هغو پسې تمسخر کوي چې ایمان ئې راوړی او هغه چې ځان ساتنه ئې وکړه، د قیامت په ورځ به تر دوی بر وي او الله چې چا ته وغواړي بې حسابه روزي ورکوي.

---

(۲۱۱)- چا چې د الله د نعمتونو ناشکري کړې او د ده نعمتونه ئې د ده د منشأ او رضاء خلاف په غلطو لارو لګولي، د الله تعالی په شدید عذاب اخته شوي، بني اسرائیل ئې ښه مثال دی.

(۲۱۲)- د کافرانو له نظره مال او متاع د حق او باطل لپاره معیار دی، دوی چې له

حرامو لارو مال ترلاسه کړی، په خپل مال نازېږي او همدغه مال ئې دې ته هڅوي چې پر مؤمنانو پسې په دې خاطر تمسخر وکړي چې له حرام مال نه ئې ځان ساتلی او نه يوازې دا چې په خپل حلال رزق ئې اکتفاء کړې، بلکې هغه ئې د الله په لار کې وقف کړی، داسې کار د کافرانو له نظره د خندا او تمسخر وړ دی، دوی به د قيامت په ورځ پوه شي چې مؤمنان څومره له دوی نه لوړ او اوچت دي. په دنيا کې خو الله تعالی خپلو ځينو بندګانو ته له محاسبې پرته رزق روزي ورکوي، دې ته ئې نه ګوري چې هغه د دې رزق مستحق دی که نه، د رزق او روزي په اړه د الله سنت دا نه دی چې يوازې صالح او مستحق ته به ئې ورکوي، دلته خو الله تعالی کافر ته هم روزي ورکوي، که څه هم په اصل کې الله تعالی دا روزي د مؤمنانو لپاره پيدا کړې.

A“R&r ûïíÉYÆr šú ïÌÈ;Æ `¿ÎĵY9$ª! $] è7ù Z‰ïn°r ÆBÉâ˙ $Z9$b%.

 # =G÷z $$Br ïnŠÏ {q$=F÷z $$JŠÏ Ä $Z9$Ûü/ NÆé ŠÏ Ì$s $ | = »GÅ$$ÉÌèB

ª! $ “ ‰gù Ó$Y÷/ $Šü/ ÆM»YÉ$$Ð$ä! ` $B ŸÍè/ . `Ï ÷qèÆéûïŸ$ü/ ÏnŠÏ

`B “ Ÿôÿ ª! $ ¾ÏnÏéÎ Ì$s $ `Ï ïnŠÏ {q$=F÷z $$JÏ {qÆB#ä šú ïŸ$

ÇÊÌÈ 2ÉGóB Þ°ŽÂ 4‹Î ä$±„

---

[۲۱۳]- خلك ټول يو امت او ټولی وو، نو الله زېری ورکوونکي او انذار ورکوونکي پېغمبران ولېږل او له دوی سره ئې حقيقي کتاب راولېږو ترڅو د خلکو ترمنځ په هغه څه کې پرېکړه وکړي چې دوی په کې اختلاف کړی وو او اختلاف خو له هغو نه پرته بل چا نه وو کړی چې کتاب ورکړی شوی وو او دا هم په خپلو کې د کينې په وجه او وروسته له هغه چې څرګندې نښې ورته

راغلې، نو الله په خپل حکم سره هغه کسان په مختلف فیه شیانو کې هدایت کړل چې ایمان ئې راوړی وو او الله خو چې هرڅوك وغواړي د سمې لارې په لوري ئې هدایت کوي.

---

(۲۱۳)- خلك د پېغمبرانو له بعثت نه مخکې یو شانی له حق نه بې خبره، په اختلافاتو اخته، بې لارې او په ظلم، جهل او فساد کې غرق وو، الله تعالی د دوی د لارښوونې لپاره داسې پېغمبران راولېږل چې بې لارې انسانان له خپل بد عاقبت نه ووېروي او ورته ووایي چې ستاسو د دې اوسنې فردي ژوند، اجتماعي او اقتصادي نظام، اخلاقي روابطو او د راکړې ورکړې طریقه بدې پایلې لري، هم په دې دنیا کې او هم په بلې دنیا کې، خو که له دې نه لاس واخلئ، حق ته غاړه کېږدئ، په الله او آخرت ایمان راوړئ، د الله دین ته تسلیم شئ، نو د دنیا او آخرت نېك بختي او سعادت به مو په برخه شي. پېغمبر هم بشیر وي او هم نذیر، د ده د دعوت وارثان به هم بشیر او هم نذیر وي، د بدانو او ظالمانو مخې ته به ودرېږي او د ظلم او فساد له بدو پایلو به ئې وېروي او مظلومانو ته به د حق لار ښیي او په سمه لار د تلو د نېکو پایلو زېری به ورکوي. چا چې ایمان راووړ نو په حقه لار هدایت شو او په ټولو هغو حقایقو پوه شو چې مخکې ده او نورو په کې اختلاف کاوو.

د (کان الناس امة واحدة) صحیح او دقیقه معنی همدا ده چې د پېغمبرانو له بعثت نه مخکې خلك ټول یوه ډله، سره ورته او په اختلافاتو کې غرق وو، ظلم او جهل خور وو او فساد په بر او بحر باندې خپل سیوری غوړولی وو، د پېغمبرانو په راتلو سره ځینې د حق په لوري هدایت شول او سمه لار ئې وموندله او نور له تباهۍ نه وژغورل شوه. خو پېغمبرانو چې کومې ډیوې بلې کړې وې، تر یوه وخته ئې خلکو ته رڼا ورکوله او سمه لار ئې ورښوده، خو د زمانې په تېرېدو سره خلك په مدار مدار له دې ډیوو لرې شوي او بیا ئې په ظلم او فساد لاس پورې کړی. په دې آیتونو کې د پېغمبرانو د بعثت نه مخکې حالت ته اشاره شوې او د یونس د سورې

په ۱۹ آیت کې د دوی له تلو نه وروسته حالت بیان شوی:

وَ مَا كَانَ النّاس إِلا أُمّةً وَحدَةً فَاخْتَلَفُوا وَ لَوْ لا كلِمَةٌ سبَقَت مِن رَّبِّك لَقُضِىَ بَيْنَهُمْ فِيمَا فِيهِ يَختَلِفُونَ* يونس: ۱۹

او خلك خو يوازې يو امت وو، بيا ئې په خپلو کې اختلاف وکړ او كه ستا د رب له لوري مخکنۍ وينا نه وی نو حتماً به ئې د دوی ترمنځ په هغه څه کې فیصله کړې وه چې اختلاف په کې کوي.

ځینې د (فاختلفوا) لفظ په مخکني آیت کې هم مقدر ګڼي، حال دا چې نه دې ته ضرورت شته او نه د آیت ترکیب دا اجازه ورکوي او نه له مخکې او وروسته فقرو سره اړخ لګوي، د احتیاط تقاضا خو دا ده چې د الله په کلام کې تصرف ونکړو او په خپل سر او بې ضرورته څه اضافه نه کړو.

د قرآن په آیتونو کې بې ضرورته څه زائد ګڼل او هغه له نظره غورځول او یا څه مقدر او کم ګڼل او په خاصو الفاظو سره دا کموالی پوره کول، دا کار اکثراً یا هغه ځوك کوي چې د آیت له اصلي الفاظو او د هغوی له ترکیب نه سم مطلب نه شي اخیستی او یا هغه ځوك چې له مخکې نه خاص نظر او رأیه ورسره وي او غواړي دا آیت داسې جوړ کړي چې د ده رأي او نظر تائید کړي، نو ځکه د آیت په ترکیب کې تصرف کوي، کله څه ترې راکم کړي او هغه ته د زائد نوم ورکړي او کله څه وربان‌دې اضافه کړي او په هغه د مقدر نوم کېږدي.

Nâîö `Ë (ö z ûïŸ©$ã@WB Nâïü $ø9r pŸ f ø$(qèù ô? b& óÓçÅm ?&

(qã#ä ûïŸ©$ ÀqÎ'S9$ Aqã)ƒ Ó4®m (qèŸõã âŠ9$ âš™U7$ Nå¡ B

ÇËÍÈ Ò ƒÌ% «! $ŽóÇ S b) Iw& «! $ŽóÇ S Ó4LB ¼çèB

---

[۲۱۴]- آیا داسې مو انګېرلې چې جنت ته به له هغه مخکې داخل شئ چې پر

تاسو هغو کسانو ته ورته حالت نه دی راغلی چې له تاسو نه مخکې وو؛ ستونزې او کړاوونه ورورسېدل او ولړزول شول، هومره چې پېغمبر او د ده په خوا کې مؤمنانو به ویل: دالله نصرت او مرسته به کله راځي؟ خبردار چې د الله مرسته نږدې ده.

---

(۲۱۴)- له دې آیت نه په ډېر صراحت سره دا خبره معلومېږي چې د ایمان لار له آزموینو او ابتلاءاتو ډکه لار ده، جنت ته د رسېدو او پر دښمن د بریا ترلاسه کولو طمع، یوازې په هغه صورت کې په ځای طمع ده چې له ابتلاءاتو نه بریالی تېر شې او له دې نه مخکې داسې طمع هسې یو اټکل، ګومان او هیله ده. د تاریخ په اوږدو کې هر پېغمبر او امت ئې په دې لار کې آزمویل شوی، له خطرونو سره مخامخ شوي، کړاوونه ئې ګاللي، سختې ورځې ورباندې راغلې، هومره سختې ورځې او کړاوونه چې د با عزمه پېغمبرانو او د دوی د صابرو یارانو حوصله ئې ختمېدو ته نږدې کړې او د دغې خبرې کولو ته ئې اړ کړی چې وواییې: د الله هغه د نصرت وعده به کله ترسره کېږي؟ په دغه وخت کې او د سختو ابتلاءاتو په دغه پړاو کې هغوی ته ویل شوي: ډاډه اوسئ چې د الله نصرت په لار دی او رارسېدو ته نږدې شوی. څوك چې د ایمان دعوی کوي، خو له داسې ابتلاءاتو سره نه مخامخ کېږي، د ده په هکله یوازې یوه خبره کولی شو او هغه دا چې: دا جناب په هغه لار نه دی روان چې د الله پېغمبران ورباندې تللي، د ده لار هغه نه ده چې په جنت منتهي کېږي، ده د شر او فساد له ځواکونو سره د روغې جوړې لار غوره کړې، د همدې لپاره له کړاوونو خوندي پاتې دی، ممکن نه ده چې څوك دې په حقیقي معنی د ایمان په لار روان وي او د کفر، شر او فساد له ځواکونو سره دې همغه څه وکړي چې ایمان ئې د کولو امر کوي، خو سره له دې دې له ابتلاءاتو سره مخامخ نه شي او د حق او عدالت دښمنان دې هغه په آرام پرېږدي او د ده د ځورولو لپاره دې ملا ونه تړي.

ûüÎ•ø¢ $r Èß%Ï°qûù 9öz ôÏB OçFø)xÿRr& !$B ö@è% bqà)ÏÿZãƒ #sŒ$tB štRqè=t«ó¡o„

Ò÷Ïæ ¾ÏmÎ/ ©!$# cÎ*sù 9öz ôÏB (#qè=yèøÿs? $tBur 3 È@‹Î6¡¡9$# Èûøó$#ur ÈûüÅ3»|¡yJø9$#ur 4J»yJ»tGuŠø9$#ur

ÇËÊÎÈ

---

[۲۱۵]- له تا نه پوښتنه کوي چې څه (د الله په لار کې) ولګوي؟ ورته ووايه: د غوره (مال) څخه چې هر څه لګوئ، نو هغه دې د مور پلار لپاره، د خپلوانو، مسکينانو، يتيمانو او بې وزلو مسافرانو لپاره وي او هر غوره کار چې وکړئ نو الله ورباندې پوهېږي.

---

(۲۱۵)- دوی دا پوښتنه کړې وه چې څه خرڅ کړي، په ځواب کې له يوې خوا ورته د انفاق غوره موارد ښودل شوي او له بلې خوا مال او شته د خير په نامه ياد شوی، يعني که ته له حلالې لارې مال ترلاسه کړې او په دغو مواردو کې ئې مصرف کړې؛ نو که کم وي يا زيات، الله ورباندې پوهېږي او غوره بدله به ئې درکوي.

žöz qèdr $\ø© (#qèd•ò2s? br& #Ó|¤tãr (öNä3©9 ×nöä qèdr ãA$tFÉ)ø9$# ãNà6 øn=tæ |=ÏGä.

Ÿw óOçFRr& ur ãNn=÷èt ª!$#ur 3 öNä3©9 @Ÿ° qèdr $\ø© (#q6Åsè? br& #Ó|¤tãr 3 öNà6 ©

ÇËÊÏÈ šcqßJn=÷ès?

---

[۲۱۶]- پر تاسو قتال (جګړه) فرض کړی شوی، په داسې حال کې چې هغه درته کرکجن برېښي، خو ښايي تاسو يو څه بد وګڼئ حال دا چې هغه دې بر درته

غوره وي او ښايي تاسو له يوه شي سره مينه وښيئ خو هغه تاسو ته ډېر بد وي او الله پوهېږي او تاسو نه پوهېږئ.

(۲۱۲)- انسان طبيعتاً له شخړو او جګړو نه کرکه لري او دا خوښوي چې له جګړې لرې د صلحې او امنيت په غېږ کې ژوند وکړي، خو دا آرمان هسې وړيا او آسانه نه شي ترلاسه کېدی، د شر او فساد ځواکونه نه پرېږدي چې امن خوښي انسانان په آرامه فضاء کې ژوند وکړي، عدالت، صلح او امنيت له جګړې پرته نه شي تأمينېدی، د همدې لپاره الله تعالی پر مسلمانانو جګړه فرض کړی، دا د هغه عليم خدای له لوري فرض کړی شوې چې د انسان له فطرت او طبيعت نه، د ده د ټولنې له اړتياوو نه، د عدالت او امنيت د تأمين لپاره د جګړې له ضرورت نه تر هر چا ښه خبر دی، مه د شيطان او خپل نفس وسوسو ته اعتناء کوئ او مه د هغو امنيت خوښو استدلال ته اهميت ورکوئ چې د جګړې مخالفت کوي او امنيت غواړي خو د امنيت لپاره قرباني ورکولو ته چمتو نه دي او د شر او فساد د ځواکونو د مقابلې همت او جرأت نه لري. که څه هم دلته او د قتال د فرضيت په دې لومړنۍ لارښوونې کې ويل شوي چې تاسو قتال بد ګڼئ، خو په وروستيو آيتونو کې ويل شوي چې څوك د الله په لار کې له جهاد (قتال) سره هومره مينه ونه لري چې دا مينه ئې ، له مور پلار اولاد ، وروڼو ، خپلوانو ، مېرمنې، مال، دولت، تجارت له ښاېسته ماڼيو نه زيات نه وي، هغه فاسق دی او د الله له هدايت نه محروم:

قُلْ إِن كَانَ ءَابَاؤُكُمْ وَ أَبْنَاؤُكُمْ وَ إِخْوَنُكُمْ وَ أَزْوَجُكُمْ وَ عَشِيرَتُكُمْ وَ أَمْوَلٌ اقْتَرَفْتُمُوهَا وَ تِجَرَةٌ تَخْشَوْنَ كَسَادَهَا وَ مَسَكِنُ تَرْضَوْنَهَا أَحَبَّ إِلَيْكُم مِّنَ اللَّهِ وَ رَسُولِهِ وَ جِهَادٍ فِى سَبِيلِهِ فَتَرَبَّصُوا حَتَى يَأْتِىَ اللَّهُ بِأَمْرِهِ وَ اللَّهُ لا يَهْدِى الْقَوْمَ الْفَسِقِينَ * التوبة:۲۴

ورته ووايه: که مو پلرونه، زامن، وروڼه، مېرمنې، خپلوان، راغونډ کړي مالونه مو ، هغه تجارت چې د بازار له سوړوالي ئې وېرېږئ او هغه کورونه مو چې خوښوئ ئې، تاسو ته له الله نه، د هغه له پېغمبر نه او د ده په لارې کې له

جهاد نه زيات محبوب وي، نو د الله د پرېکړې انتظار وکړئ چې الله داسې فاسق قوم نه هدايت کوي.

`ã %‰ ¹ r ž•î. ïnŠï ‡$Fï @è ïnŠï ‡$Fï Ÿ#•s ‡$Ìï ‡9$Çã 7Rqèó„

‰Ÿã ž9ø ‡ç#B ¾ïî‡èd ß#•-z Îr Ÿ#•Û ‡$Ÿ‰É ó J‡r ¾ïnÎ ‡è2 r «! $È‹î™

`ã ‡äršø ‡Æm ‡ßRqè») ãbq‡“ƒ ïwr ‡è-) ‡$`ß ž9ò2 & ‡ÈZGïÿ‡r «! $

Ÿ•Ÿ2 qèr ‡MßŠù ¾ïnÏZƒß `ã ‡äZß Šï‰?ëƒ `Br {qã ÜGó$ÈÎ ‡à6 ÏZƒß

Î$Z9$Ü »sô & 7Í»9ré Î•Å y$ $‹R‰9$’Î óâèJã& ‡MÜÎm 7Í»9ré

Çè šc r‡Î» z $gŠï ‡è

[۲۱۷]- په حرامه میاشت کې د جګړې په اړه له تا پوښتنه کوي، ورته ووايه: په دې کې جنګ کول ستره (ګناه) ده، خو د الله د لارې خنډ کېدل او له هغې نه انکار او له مسجد الحرام نه مخنيوی او اوسېدونکي ئې ترې ايستل، تر دې هم د الله په نزد کې ستره ده او فتنه تر قتل نه هم ستره او تل به له تاسو سره جنګېږي تر هغه چې تاسو له خپل دين څخه واړوي، که وتوانېږي او له تاسو نه چې هرڅوك له خپل دين نه واوړي او په داسې حال کې ومري چې کافر وي، نو د دوی عملونه په دنيا او آخرت کې تباه شول او دوی هغه دوزخيان دي چې په هغه کې به تلپاتې وي.

(۲۱۷)- پېغمبر عليه السلام يو ځلې د حرامې مياشتې له رارسېدو د مخه يوه ډله

مجاهدین پر دښمن باندې د برید لپاره ولېږل، خو دا برید له حرامې میاشتې نه یوه ورځ د مخه یا په بل روایت په لومړۍ ورځ وشو ، قریشو هم دا تبلیغات پیل کړل چې دا دی محمدعلیه السلام د حرام میاشتو احترام هم تر پښو لاندې کړ،او ځینو د جهاد هغو مخالفینو او امنیت خوښو چې په حقیقت کې منحرف او بې لارې وو ، خو په خپل انحراف، بې زړه توب او منافقت ئې د تقوی پرده غوړوله هم دا شور او شر جوړ کړ چې مجاهدینو د حرام میاشتو احترام تر پښو لاندې کړ، الله تعالی دوی ته په ځواب کې فرمايي: دا صحیح ده چې په حرامه میاشت کې جګړه کول ستره (ګناه) ده، خو تاسو په دې باندې د اعتراض او استدلال څه حق لرئ، تاسو خو مظلوم مسلمانان له مسجد الحرام نه وایستل، د دوی د حج او عمرې مخنیوی مو وکړ، د الله د لارې خنډ شوئ، د الله د حق دین په ځای د کفر سلطه غواړئ، دا خو د الله په نزد کې تر جنګ او وژنې نه هم ستره ګناه ده. تاسو خو په هغه صورت کې د اعتراض حق درلود چې د مسجدالحرام او د حرام میاشتو احترام مو ساتلی، مسلمانانو ته هم ویل شوي چې د شر او فساد دا کفري ځواکونه ستاسو او د ټولو حق پالو دائمي دښمنان دي، که له وسه ئې پوره وی تر هغه به تل له تاسو سره جنګېدل چې تاسو له خپل دین نه واړوي، نه به ئې د الله د حکم پروا کوله او نه د مسجدالحرام او د حرام میاشتو، په دغو میاشتو کې د جګړې نه کولو وجه ئې دا نه ده چې دوی دې میاشتو ته احترام لري، وجه ئې د دوی بې وسي ده، پام کوئ چې د امنیت او صلحې د دروغجنو مدافعینو او حامیانو د غلطو تبلیغاتو تر تأثیر لاندې رانشئ او له خپل دین نه وانهوړئ او جهاد پرې نږدئ، څوك چې په شا ولاړ شي او له دین او جهاد نه لاس واخلي، ټول عملونه ئې داسې تباه کېږي چې نه ئې دنیوي نتیجه ترلاسه کولی شي او نه د آخرت بدله او دوزخ به ئې ځای وي.

---

7 Í»9ré« $È‹Î™ ’Î {r‰g»_r {rã_$d `ƒÉ©$ {qãB#ä šú ïÏ%©!$ b)

ÇÈ Òxïm§Ûqãî ª!$ «! $MJôm' bqã_ö

[۲۱۸]- بې شکه هغه چې ایمان ئې راوړی او هغه چې هجرت ئې کړی او د الله په لار کې ئې جهاد کړی، دوی د الله د رحمت او پېرزوینو طمع لري او الله مهربان بخښونکی دی.

(۲۱۸)- دوی دا هرڅه په دې خاطر کوي چې الله تعالی ورباندې رحم وکړي، نو که له دوی نه د جهاد په دوران کې کومه اشتباه کېږي، مهربان او بخښونکی خدای ئې ورته بخښي.

Bÿ»YBr ÷ÎŸ2 Ööj $JÎgŠÏù @è ÎÅ¡÷J$#r Ìôè , $# Ç⁄Œ ã 7Rqèó„ *

@è bqàÿZãƒ #Œ$B š• Rqèó„r $Jîgèÿ R `Ï ç9ò2 & $JßJÎgÏr Ä $Z-Ï

$‹R‰9$'Î ÇÈ brã©ÿF? Nä6 =è9 ÏM»ƒF $Nä3 9 ª! $ûÎi7ãš• Ï º‹ . qÿè$#

Nèdqä9$ƒB bÎr ÷öz Nç ¹ ó ÿXô Î @è 4J»GŠ $Ç ã 7Rqèó„r ì•ÅF $

bÎ Nä3FZãY ª! $ä$© ®r ÏìÎÓ B$`Ï ‰ÅÿB$$N-è ƒ ª! $ Nä3ç q÷z îù

ÇÈ ÒšÅm î ƒÍ ã ®$

[۲۱۹]- د شراب او قمار په هکله درنه پوښتنه کوي، ورته ووایه: په دوی کې ستره ګناه ده او څه ګټې د خلکو لپاره، خو ګناه ئې تر ګټې ډېره ستره ده او درنه پوښتنه کوي چې څه انفاق کړي؟ ورته ووایه: هماغه زیات ئې، همدا

راز الله تاسو ته دا آيتونه بيانوي چې تفکر وکړئ.
[۲۲۰]- په دنيا او آخرت کې او د يتيمانو په هکله درنه پوښتنه کوي، ورته ووايه: د دوی لپاره اصلاحي عمل غوره دی او که ئې درسره ګډ کړئ نو هغوی مو ورونه دي، الله مفسد له مصلح څخه پېژني او که الله غوښتلی نو حتماً به ئې په کړاو کې اچولي وئ، بې شکه چې الله باحکمته غالب ذات دی.

(۲۱۹-۲۲۰)- ګورئ چې دلته د (اثم: ګناه) په مقابل کې د (منفعت :ګټې) ذکر شوی، له دې نه په ډېر وضاحت سره معلومېږي چې د حلال او حرام د ټاکلو په اړه دا اصل په پام کې نيول شوی چې څه انسان ته ګټه لري او څه تاوان، هر څه چې انسان ته ئې تاوان تر ګټې زيات وي، الله تعالی هغه حرام کړی او هر څه چې ګټه ئې تر تاوان زياته وي هغه ئې حلال کړي، شراب او قمار د دې لپاره حرام کړی شوي چې تاوان ئې تر ګټې زيات دی، هم فرد ته او هم ئې ټولنې ته، شراب انسان له خپل طبيعي حالت نه باسي، په خپلو حواسو او مشاعرو د ده واک کمزوری کوي، له سده ئې باسي او داسې کارونو ته ئې هڅوي چې په طبيعي حالت کې ترې ځان ساتي او قمار په ناحقه د بل د مال غصبولو وسيله ده، په دې سره هغه حريص انسان په دام کې اچول کېږي چې غواړي له آسانه لارې د ډېر مال او ثروت خاوند شي، د ده له دغه کمزورۍ نه په استفادې سره زرنګ او ماهر ټګماران د ده موجود ثروت هم ترې غارت کړي اوس خو متأسفانه حکومتونه له خپلو ولسونو سره همدا دوکه کوي، د لاټرې په غولونکو اعلاناتو کې وايي: خپل بخت وآزمويئ، د مليونر کېدو دا طلائې موقع له لاسه مه ورکوئ، کېدی شي د شلو روپو يو ټکټ تاسو ته هومره څه په لاس درکړي چې ټول آرمانونه مو ترسره کړي!! ناپوه او حريص کسان په دې غولوونکو اعلاناتو دوکه کړي، له زرهاوو کسانو نه پيسې ترلاسه کړي او د هغه پنځه په سلو کې څو (په اصطلاح بختورو ګټونکو) ته ورکړي او باقي ئې د غلو او خائنو چارواکو د عيش عشرت سامان شي.
دانفاق په اړه دلته دا ځواب ورکړی شوی چې له خپلو ضروري اړتياوو نه چې

څه زيات وي همغه د الله په لار کې انفاق کړئ، له دې لاربښوونې نه په ډاګه معلومېږي چې له ضروري اړتياوو نه د اضافي شيانو په اړه د الله حکم دا دی چې هغه به انفاق کېږي، که ستا خوا ته داسې محتاج انسان وي چې ستا مرستې ته اړ وي، ته الله تعالی مکلف کړی يې چې له خپل اضافي مال څخه به د ده مرسته کوې، ستا په مال کې د دغو محتاجو خلکو خاص حق دی، دا حق بايد ورکړئ.

د يتيمانو په هکله مسلمانانو ته لاربښوونه شوې چې د دوی مال به ورته په ښه توګه ساتئ او پالئ، داسې لکه خپل مال چې ساتئ او داسې به ئې پالئ چې يتيمانو ته ئې ښه ګټه ورسېږي، که د دوی مال بېل او مستقل نه شئ پاللی نو له ځان سره ئې شريك کړئ، دا د الله تعالی يوه پېرزوينه وګڼئ چې د يتيمانو په اړه ئې تر دې دروند پېټی ستاسو په اوږو نه دی ايښی، الله تعالی عزيز دی په هر څه کولو قادر او حکيم دی، په هر حکم کې ئې حکمتونه مضمر دي.

ö9r þ7.Îô B `Ë B žöz þŸËs B þB Ÿ(r £Ësã Á4® m ËM».Îô B9$(q B ÅZ? Ÿr

`Ë B žöz î Ës B ‰Ó7è9r (qãËsã Á4® m ûüÏÎô B9$(q B ÅZ ê Ÿr Nä3G6 f ã&

þŸ f 9$’‹Î (þãô‰ƒ ª! $ î$Z9$’‹Î bqãô‰ƒ 7 í»9ré Nä36 f ã& ö9r 8Îô B

ÇËËÈ brã©x. Gƒ Nßg=è9 Ä $Y=9 ¾ÏmÏG»ƒ#ä ûÎi7ãr ¾ÍnÏøó•ÿyøJ9$$r

---

[۲۲۱]- مشرکې ښځې تر هغه ځان ته مه نکاح کوئ چې ايمان راوړي او بااېمانه وينځه له مشرکې ښځې نه ډېره غوره ده که څه هم ستاسو خوښه شوې وي او تر هغه مشرکانو ته (څوك) په نکاح مه ورکوئ چې ايمان راوړي او بااېمانه مريی تر مشرك ډېر غوره دی که څه هم ستاسو خوښ شوی وي،

دوی خو د اور لوري ته بلنهورکوي او الله په خپل اذن او حکم سره د جنت او مغفرت لوري ته بلنه ورکوي او خپل آیتونه خلکو ته بیانوي ترڅو پند واخلي.

(۲۲۱)- دلته دوو خبرو ته پام کول ضروري دي:

- قرآن په مخکنیو کتابونو ایمان درلودونکو ته د (اهل کتاب) نوم غوره کړی او د بت لمانځونکو لپاره ئې د (مشرك) نوم، کله چې دواړه فرقې یو ځای یادوي نو یوه د مشرك په نامه او بله د اهل کتاب په نامه یادوي. خو په ځای ځای کې د اهل کتابو په هکله فرمایي چې دوی هم شرك کړی او مشرکان دي. په دې آیت کې له هر مشرك سره نکاح منع شوې، خو په بل ځای کې د اهل کتابو ښځې په نکاح کول جائز ګڼل شوي، د دې معنی یا دا ده چې له دې عام حکم نه د اهل کتابو ښځې مستثنی شوې او یا دا چې له اهل کتابو نه هغه ښځې په نکاح کړئ چې موحدې وي.
- په نکاح سره د یوې نوې کورنۍ بنسټ ایښودل کېږي، دوه کسان په خپلو کې تعهد کوي چې د ژوند په دې سفر کې به یو د بل مخلص او صادق ملګري وي، په دې اوږده سفر کې د دوی تر منځ فکري وحدت تر بل هر څه زیات مهم او ضروري دی، د دوی دواړو لپاره هم او د اولاد لپاره ئې هم، د دې همسفر او ملګري په غوره کولو کې تر هر څه زیات د هغه ایمان او عقیدې ته اهمیت ورکړه، یوازې یو مؤمن همسفر به د ژوند په لوړو ژورو کې ستا ډاډمن مټ وي، بل ته به پر تا ترجیح نه ورکوي، نه به له تا سره خیانت کوي او نه ستا له اولاد سره، که د همسفر په غوره کولو کې دې ته توجه ونکړې او د مال، جمال او حسب او نسب له مخې ئې غوره کړې، نو یا به دا ملګرتیا لنډه ثابته شي، یا به کور درته تنور شي او یا به ئې پاېله د جهنم اور شي، ستا لپاره هم او ستا د اولاد لپاره هم، پیغمبر علیه السلام په دې اړه ځومره عبرتناکه وینا لري:

عن أنس بن مالك قال سمعت النبي صلى الله عليه وسلم يقول من تزوج امرأة لعزها لم يزده الله إلا ذلا ومن تزوجها لمالها لم يزده الله إلا فقرا ومن تزوجها

لحسنها لم يزده الله إلا دناءة ومن تزوج امرأة لم يتزوجها إلا ليغض بصره أو ليحصن فرجه أو يصل رحمه بارك الله له فيها وبارك لها فيه رواه الطبراني

انس رضي الله عنه وايي: له پېغمبر عليه السلام نه مې واورېدل چې فرمايل ئې: چا چې كومه ښځه د هغې عزت ته په پام سره نكاح كړه، الله به ئې له ذلت نه پرته بل څه ورته زيات نه كړي او چا چې د هغې د مال په وجه په نكاح كړه نوالله تعالى به له فقر نه پرته بل څه ورته زيات نه كړي او چا چې د هغې د حسن په وجه په نكاح كړه، نو الله تعالى به له دنائت نه پرته بل څه ورته زيات نه كړي او چا چې كومه ښځه يوازې د دې لپاره په نكاح كړه چې خپلې سترګې (له ګناه نه) راټم كړي او خپل عورت حفظ كړي او د خپلوۍ اړيكې ټينګې كړي نو الله تعالى به دوى دواړه يوه بل ته د بركت باعث كړي.

عن أبي هريرة عن النبي صلى الله عليه وسلم قال تنكح المرأة لأربع لجمالها ولحسبها ولمالها ولدينها فعليك بذات الدين

له ابو هريرة رضي الله عنه نه روايت دى چې پېغمبر صلى الله عليه وسلم وفرمايل: ښځې د څلورو خصلتونو له مخې په نكاح كېږي: ښايست ئې، حسب و نسب ئې، مال ئې او ديانت ئې، نو ته ئې ديندار غوره كړه.

ÇÙ ŠÅ J‰$’Î ä$¡Ï9$(qä‍ÎIã$Ù “ Ï& qè‍ë @è ÇÙ ŠÅ J‰$Çã š• Rqè‍ó„r

ª! $Šä•B& ß øm ôÈ Æ èdqèù bö‍ÜÜ? #Œtù böÕƒ Á©m £èdqç‍ÿ)? Ÿwr

Nä3©Ó öm Nä‍ä$¡Î ÇÌÈ šú ïÌg‍ÜFß9$# =Ït‍ãr ûü‍Î/§9$# =Ït‍ä ©!$# bÎ)

Nà6 Ï& ÿþß=ã$# ©!$#(qà)?$# ûßÅ‍ãRL{ (qãÿÏd%r ÷Läï© 4Ï& Nä3ö‍m (qèù

ÇÌÈ šú üZÏs‍ß9$#Ïe±0r ç‍qà)»=B

---

[۲۲۲]- او د حيض په هکله درنه پوښتنه کوي، ورته ووايه: دا يوه ستونزه ده، نو له مېرمنو نه په حيض کې ډډه وکړئ او تر هغه نږدې والی مه ورسره کوئ چې (له حيض نه) پاکې شي، خو چې کله پاکې شوې، نو له هغه لوري ورته راتګ وکړئ چې الله درته امر کړی، بې شکه چې الله توبه کوونکي خوښوي او له ځان پاك ساتونکو سره محبت کوي.
[۲۲۳]- مېرمنې مو ستاسو لپاره يو کرځای دی، نو چې څنګه مو خوښه وئ همغسې خپل کرځای ته ورشئ او د ځان لپاره څه وړاندې ولېږئ او له الله ووېرېږئ او په دې پوه شئ چې له هغه سره مخامخ کېدونکي يئ او مؤمنانو ته (ئې) زېری ورکړه.

(۲۲۲-۲۲۳)- حيض ته اذيت او بيماري ويل شوې، يقيناً چې دا د ښځې لپاره يوه ستونزه او بيماري ده، په دې حالت کې له خاص نږدې والي ممانعت شوی، له جماع نه پرته نور هرنوع مشروع مباشرت او يو ځای ملاسته او ناسته ولاړه جائز ده، له حيض نه له وتلو او طهارت نه وروسته، د مباشرت اجازه شوې، خو څو شرائط ايښودل شوي: له مېرمنو سره ستاسو نږدې والی به داسې وي لکه بزګر چې خپل کرځي ته ورځي، د فصل او حاصل په غرض او نيت، چې په دې سره له يوې خوا نيت او موخه په ګوته کوي او له بلې خوا طبيعي او د انسان د فطرت مطابق مباشرت ته اشاره کوي. په دې مبارکو آيتونو کې همداراز د مباشرت او نږدې والي مقصد او هدف هم په ګوته شوی، دا بايد يوازې د نفساني حظ او د جنسي غريزې د اشباع لپاره نه وي، د نکاح اصلي مقصد او هدف د اولاد پيداکول او د نسل دوام دی، که څوك په دې خاطر او له دغې تلوسې سره د خپلو مېرمنو خوا ته ځي، نو دا داسې ګڼل شوی لکه چې له مخکې نه ئې ځان ته غوره ثواب لېږلی وي، اسلام د انسان هغه کارونه هم د ثواب مستحق شمېري چې په حلاله طريقه او په نېك نيت ترسره شوي وي که څه هم دا په خپله د ده د يوه نفسي غوښتنې ترسره کېدل وي، په

دغه مباشرت سره که څه هم هغه خپله جنسي غريزه اشباع کړې خو چې په نېك نيت او مشروع طريقه ئې ترسره کړی، د الله په دين کې د ثواب مستحق ګڼل کېږي.

šú ü/ {qß îÁ êr {qà}6?r {rž9? c &Nà6 Ï»J‡X ¾Ê óã ©$(qèø$ Ÿwr

`Å»9r Nä3Ï»J‡ƒr þ' Èõr9$$ ª!$ Nää?{ #sãžw ÇËËÍÈ Ò'Î æ ì ‹Ïœ ª!$ r Ä $Y9$

ÇËËÎÈ ÒÎm îqàî ª!$ r Nä3/qè=è% ¡. $ÿÏ3 Nää?{ #sã

---

[۲۲۴]- او الله د خپلو قسمونو لپاره داسې مه په نښه کوئ چې نه به نېکي، نه به تقوی او نه به د خلکو ترمنځ روغه جوړه کوئ او الله ښه پوه اورېدونکی دی.

[۲۲۵]- الله تاسو په خوشې قسمونو نه نيسي، بلکې په هغو مو نيسي چې ستاسو زړونو ئې قصد کړی وي او الله حليم بخښونکی دی.

(۲۲۴-۲۲۵)- د الله په نامه به داسې قسمونه نه کوئ چې له نېکي، تقوی او د خلکو ترمنځ د روغې جوړې له هڅو به لاس اخلئ، داسې قسمونه بايد مات شي او کفاره ئې ورکړی شي. الله تعالی هم ستاسو لوړه اورېدلې او هم پوهېږي چې تاسو د کوم او څنګه کار د نه کولو لوړه کړې. خو الله تعالی تاسو په هغو قسمونو نه نيسي چې لغو او خوشې وي، هسې مو له خولې د تکيه کلام په توګه ووځي او يا په هېره د ماضي کار په هکله لوړه وکړئ او يا دا چې ووايئ: قسم دی چې ته به له ما سره ځې، په خدای چې نن به باران ووربږي، والله چې يخني په زياتېدو ده، په دې او دې ته په ورته خبرو لوړه په دې خاطر لغو او خوشې قسم دی چې دا کارونه ستا خپل کارونه نه دي، ترسره کېدل ئې ستا په واك کې نه دي، الله تعالی تا په هغه قسم نيسي چې تا ئې له زړه نه اراده کړې وي، لکه په راتلونکي زمانه کې د کوم کار د

کولو یا نه کولو قسم وکړي او یا د دروغ خبرې د رښتیا ثابتولو لپاره لوړه وکړي. په لغو قسمونو نه نیول په دې خاطر دي چې الله بخښونکی او حلیم دی، په کار خو دا وه چې د الله په نامه په هره لوړه ئې له تاسو سره محاسبه کولی، خو د دې لپاره چې الله حلیم بخښونکی دی تاسو ته عفو کوي.

که د کوم کار د کولو قسم وکړې، که جایز وو ترسره کوې به ئې، که دې قسم مات کړ کفاره به ورکوې، که ناجائز وو قسم حتماً مات کړه، که د نېك کار د نه کولو قسم دې وکړ، نو قسم به ماتوې او کفاره به ئې ورکوې، خو لغو قسم نه کفاره لري او نه مؤاخذه.

Öqãî ©$Tbîù râ$ù bîù 9åô& pè/ö ßÈ ß? Nhgí$¡ p`Ï bqè=÷ãûïÏ%©

ÇËËÏÈ Òšîæ ï ‹Ïœ ©$Tbîù , »=Ö9$(qã“ã þ)r ÇËËÏÈ Ò‹Ïm§

---

[۲۲۶]- هغو کسانو ته چې له خپلو مېرمنو سره د نه نږدې والي لوړه کوي، د څلورو میاشتو انتظار کول دي، نو که ئې (په دغې مودې کې) رجوع وکړه، نو الله مهربان بخښونکی دی.

[۲۲۷]- او که ئې د طلاق هوډ وکړ نو الله ښه پوه اورېدونکی دی.

(۲۲۶-۲۲۷)- که څوك له خپلو مېرمنو سره د نه نږدې والي لوړه کوي، نو یوازې تر څلورو میاشتو پورې دا کار کولی شي، په دغه موده کې به یا د طلاق پرېکړه کوي یا به بېرته رجوع کوي، په دغه موده کې نه رجوع طلاق ګڼل کېږي، په ایلاء کې د امام ابو حنیفه رأي دا ده چې د څلورو میاشتو په تېرېدو سره طلاق بائن واقع کېږي، خو د نورو رأي دا ده چې د طلاق پرېکړه به قاضي کوي.

له دې حکم نه دوه خبرې معلومېږي: لومړی دا چې څوك حق نه لري تر څلورو میاشتو نه زیات له خپلې مېرمنې سره د نه نږدې والي لوړه وکړي، بله دا چې ښځې

همدومره موده د صبر کولو حوصله او وس لري، عمر رضي الله عنه د همدې لپاره مجاهدين تر څلورو مياشتو نه زيات په سنګر کې په پاتې کېدو نه مکلف کول.

`ðŀÇ§ƒ b& £Ç; @ï† Ẅr äÿœè pW»=0 £ĝÅğR'Î šÆ ǺŁŽIƒ ãM»)=ÜBø$r

',m& £åçqãç;r ÌÅFy$ÜQöx$r « $Î £ËBsŕã£ä bĵ £ĝÿB%nö& þÎ ª! $,={ $B

Ås ráè%ÿ$Î £ÎŽöã "ÿ%$$ã@WB £Ç;r $[s»=ô ĵ (ÿŠ#'& þĵ 7ÿ%Œ 'Î £ÜÏš•Î

ÇËËÑÈ îÌÅm ˆƒÍã ª! $r p×_ 'Š £ÎŽöã É$_ ÌhÏr

---

[۲۲۸]- طلاقې شوې ښځې دې د ځان په اړه تر درې وارې حيضه انتظار وکړي او د هغه څه پټول ورته روا نه دي چې الله تعالی د دوی په رحم کې پيدا کړي، که په الله او د آخرت په ورځ ايمان لري، په دې (موده) کې، د دوی مېړونه تر هر چا زيات د دې وړ او مستحق دي چې دوی بېرته راوګرځوي. (په دې شرط چې) د روغې جوړې اراده ولري. دوی لره (د هغو حقوقو) په شان (حقونه دي) لکه پر دوی چې (د دوی د مېړونو) دي، خو د نارينه وو يوه خاصه مرتبه ده او الله با حکمته عزتمن دی.

---

(۲۲۸)- طلاقې شوې ښځې به تر درې وارې حيضه انتظار کوي، تر څو دا خبره په يقيني توګه څرګنده شي چې په رحم کې څه لري که نه، د انتظار په دې مودې کې د هغې مخکنی خاوند تر بل هر چا د دې مستحق او وړ دی چې ورسره روغه جوړه او بيا نکاح وکړي، خو په دې شرط چې دواړه د جوړ جاړي او اصلاح اراده ولري او يو د بل د حقوقو مراعات وکړي، مېړه بايد دې ته متوجه وي چې مېرمن ئې په ده باندې هومره حقوق لري لکه دی چې ئې په خپلې مېرمنې لري او مېرمن بايد دې ته

متوجه وي چې مېړه د کورنۍ د قيم او مدير په حيث ومني او دا هغه به نه کوي چې دا د کور واکمنه وي او مېړه ئې دې ته تابع او منقاد وي، کورنۍ او وړه او لويه ټولنه يوه قيم، رئيس او ناظم ته ضرورت لري، له مدير او قيم نه پرته ټولنه د تشتت او بدنظمي ښکار کېږي، اسلام دا وظيفه نارينه ته سپارلې او د دې لپاره ئې دوه دلايل وړاندې کړي: لومړی دا چې د کورنۍ ټول مصارف ئې په غاړه دي، له مهر نه نيولې بيا تر کور، جامو او نفقې پورې او دوهم دا چې د دې وظيفې لپاره نارينه تر ښځې مناسب دی. د ښځې د عاطفې او عقل ترمنځ انډول داسې دی چې د عاطفې اړخ ئې کافي درون دی، ځواکمنه عاطفه ورکړی شوې، هومره چې اکثراً عقل ترخپلې اغېزې لاندې راولي، د اولاد د روزنې لپاره همدې صفت ته اړ وه، د همدغې عاطفې په حکم د اولاد د هوسايۍ او سوکالۍ لپاره خپله هوسايي قرباني کوي، دا هغه څه دي چې نارينه ترې محروم دی، د نارينه عاطفه د دې په څېر ځواکمنه نه ده، د عقل او عاطفې ترمنځ ئې نسبي انډول شته، د قيموميت او مديريت لپاره دغه انډول ته ضرورت دی، که څه هم د دغو دوو دلايلو له مخې اسلام نارينه د کورنۍ قيم ټاکلی خو دواړه مخصوصاً نارينه ئې په ښه سلوک او د کورنۍ په ټولو کارونو کې په مشوره مکلف کړی.

---

b& Ѣà6 9 @ï† Ẅr 9»¡ ôñî Ϫ ƒÎ6? ŧ& $ ráèÿï 8$¡ Ðîù Ë$?§Ð ß»=Ö9$

ѣîù «ł $Šr߉ã $JŠÉ]ã ž& $ù$ƒ† b& Wĵ $®ø© £èdqßÇ?#ä $ßÏB (rä ȩ Ũ

7ù ¾ïî ôÑ%Gù$ $K‹ï $JÍ̃ã y$Ÿa̲ Ẍù «ł $Šr߉ã $K‹É]ã ž& Ŀ̈ÿÅ

bq߉»@9$Ñè 7Í»9rê «ł $Šr߉ã ‰èGƒ `Br $dr߉Gè? Ẍù «ł $Šr߉ã

bîù ¼çžöî %¹` ŧ– xÅŸ? Ó® ßè/ .`Ï ¼ã @ïB Ẍù $g)=Û bîù ÇÊÈ

7 ùr «l $Šr‰ã $JŠÉ¯ãb& $Zß bÎ $è_#ŽIƒ b& $JÏ¯Ïæ y$Zã_ Ÿxù $g)ƒÛ

ÇËÌÉÈ bqßJ=èƒ 5Qöqs)Ï9 $k߯ûiüt7ム«!$# ߊr߉ãm

[۲۲۹]- طلاق دوه ځلې وي، نور ئې يا په ښه توګه ساتل دي او يا ئې په ښاېسته توګه پرېښودل او دا درته روا نه ده چې دوی ته مو د ورکړو شيانو نه څه بېرته واخلئ، مګر دا چې دواړه د الهي حدودو له نه ساتلو نه ووېرېږي، نو که دا وېره مو درلوده چې دوی به الهي حدود ترسره نه کړي، بيا په دې کې په دوی څه ګناه نه شته چې ښځه څه فديه ورکړي (او طلاق ترلاسه کړي) همدا الهي حدود دي، نو تېری ورنه مه کوئ او چا چې له الهي حدودو نه تېری وکړ، همدا دوی ظالمان دي.

[۲۳۰]- نو که ئې (درېيم ځل) طلاق ورکړ، بيا نو تر هغه (ئې بيا نکاح کول) روا نه دی چې له ده پرته له بل مېړه سره نکاح وکړي، نو که هغه طلاقه کړه، بيا په دوی دواړو څه ګناه نه شته چې يوه بل ته رجوع وکړي، که ئې دا ګومان کولو چې الهي حدود پاللی شي، همدا الهي حدود دي چې پوهېدونکو وګړو ته ئې بيانوي.

(۲۲۹-۲۳۰)- اسلامي شريعت د نکاح او يوې نوې کورنۍ د جوړلو لپاره د جانبينو توافق شرط کړی، دواړو ته په ښه سلوك او په خپلو کې په مشوره توصيه کوي، د لانجو غوڅولو لپاره دواړو ته د صبر، زغم او عفوې سپارښتنه کوي او که په دې ئې لانجه حل نه شوه، د دواړو کورنيو ته وايي چې مداخله وکړي او ستونزه حل کړي، د روغې جوړې لپاره دې په ګډه د مصالحې کوم هيئت او جرګه غوره او لانجه دې حل کړي، که په دې هم مشکل حل نه شو نو مېړه ته ئې د طلاق واك ورکړی، په داسې حال کې چې وايي: د الله په وړاندې تر ټولو کرکجن حلال کار

طلاق دی. طلاق ئې له هغې ترخې دوا سره تشبیه کړې چې ډاکټر ئې د علاج لپاره ناچار خپل بیمار ته ورکوي. د نکاح او طلاق په اړه د اسلامي شریعت لارښوونې داسې دي چې هم د مېړه او ښځې ترمنځ ګڼه ژوند د مینې، پېرزوینې او احترام په فضاء کې وي او هم ئې د مجبوریت په صورت کې بېلېدل په ښه او غوره توګه، داسې ضوابط ئې وضع کړي چې دا معامله د دوو کورنیو ترمنځ د نږدې والي ذریعه وي نه د منافرت او دښمنۍ باعث.

د طلاق واك نارینه ته او په مقابل کې ئې د مهر حق ښځې ته ورکړی شوی، دا مهر د ښځې د مستقبل لپاره ډېر حکیمانه او غوره تضمین دی، ترڅو مېړه ونشي کولی بې موجبه خپلې مېرمنې ته طلاق ورکړي، یا د دې لپاره چې د هغې پېغلتوب ختم او د ځوانۍ ښایست ئې نه وي پاتې او مېړه ئې غواړي له دې ځان خلاص کړي او بله پېغله او ښایسته وکړي، یا هسې تر دې ئې بله خوښه شوې وي، دې ته طلاق ورکړي او په بلې ئې بدله کړي، د دې لپاره چې څوك د ښځو په برخلیك لوبې ونکړی شي، اسلامي شریعت د مهر حق ښځې ته ورکړی او د همدې لپاره شریعت د مهر لپاره خاص حد نه دی ټاکلی، دا اختیار ئې ښځې ته ورکړی چې د خپل مستقبل د تضمین لپاره له مېړه نه څه ترلاسه کول ضروري ګڼي، که مېړه ښځې ته طلاق ورکوي نو دا حق نه لري چې دې ته له ورکړو شیانو نه د مهر په شمول څه ترې بېرته واخلي، خو که ښځه د طلاق غوښتنه کوي نو بیا به دې ته خود تیارېږي چې له مېړه نه د اخیستي مهر یوه برخه بېرته مسترد کړي او په دې سره د دوی لانجه پای ته ورسېږي. د درېیم ځل طلاق معنی دا ده چې دا دواړه نور د ګډ ژوند وړتیاوې نه لري، خو که دې ښځې له بل سره نکاح وکړه او دا نوې نکاح هم په طلاق منتج شوه، شاید دې ترخې تجربې لومړنۍ جوړه دې نتیجې ته رسولې وي چې یو ځل بیا ګډ ژوند پیل کړي، دوی ته د دې کار اجازه ورکړی شوې، خو په دې شرط چې یو د بل د حقوقو د مراعات اراده او توان په ځان کې وګوري.

£èdqãn̂h #& $ ráèÿï Æ èdqãÅÞ'ù £ß_& `ó6ù ä$¡Ÿ9$ãÿ=Û #Œ̂r

O=ß ô)ù 7Ï9ºŒ @èÿ` Br (r߆FèG) #Y#ŽÅÑ £èdqãÅ¡ôJè? Ÿwr 7$ rãèÿï

$Br Nä3ø‹n=tæ «!$# MyJ÷èÏR (rãä.øŒ$#ur 4 #Yrâèd «!$# ÏM»tƒ#uä (#ÿräÏ‚Gs? Ÿwr 4 ¼çm|¡øÿtR

Ÿb&((#þqßJn=ôã$#ur ©!$# (#qà)¨?$#ur 4 ¾ÏmÎ/ /ä3ÝàÏètƒ ÏpJò6Ås3ø9$#ur É=»tGÅ3ø9$# z`ÏiB Nä3ø‹n=tæ A“t“Rr&

ÇËÌÊÈ ÒOŠÎ=tæ >äóÓx« Èe@ä3Î/ ©!$#

---

[۲۳۱]- او کله چې مېرمنې طلاقې کړئ او دوی د خپل عدت (پای) ته ورسېږي، نو یا ئې په ښه توګه وساتئ او یا ئې په ښه توګه خوشې کړئ او په کړاو کې ئې د دې لپاره مه ساتئ چې تېری وکړئ،او هر څوك چې دا کار وکړي نو یقیناً چې په خپل ځان ئې ظلم کړی او د الله له آیتونو سره ملنډې مه وهئ او د الله هغه نعمت چې پر تاسو ئې پېرزو کړی او له کتاب او حکمت نه ئې چې څه پر تاسو نازل کړي، په کوم سره چې تاسو ته نصیحت کوي، دا دریاد کړئ او له الله ووېرېږئ او په دې پوه شئ چې الله په هر څه ښه پوهېږي.

---

(۲۳۱)- الله تعالی د رجعت جواز د دې لپاره ورکړی چې مېړه او مېرمنې ته ئې د تجدید نظر او په خپلو کړو وړو د بیا کتنې فرصت ورکړي، د موقت بېلتون په دوران کې دواړه دا وګوري چې د تل لپاره له یوه بل نه بېلتون، دوی دواړو او اولادونو ته ئې څومره ستونزې راپیدا کوي، خو مبادا له دې رخصت او جواز نه غلطه استفاده وشي او مېړه د ښځې د ځورولو لپاره ترې کار واخلي. الله تعالی داسې کار په الهي آیتونو ملنډې وهل او په خپل ځان له ظلم کولو سره مترادف ګڼلی او دا ئې د هغه الهي نعمت ناشکري ګڼلې چې د کتاب او حکمت په بڼه کې د

دوی په برخه شوی. دوی باید متوجه وي چې معامله ئې له هغه علیم خدای سره ده چې په هر څه پوه دی او د دوی هیڅ څه ترې پټ نه پاتې کېږي.

£ß_ºrø `ó Åzƒ b& £èdqèÒè? Ẍù £ß=_& `ø6ù ä$¡Ï9$ã)=Û #Œ)r

«$Î ßBs)ãN3ZÏB b%. `B ¾ÏmÎ ăãqã 7Ï9ºŒ Å$rã®R$Î Nh¿ï/ (öçÊ°•? #Œ)

ÇËÌËÈ bqß=è? Ẅ Lêr ã=èƒ ª!$ ãgÔ&r öä39 41ø öä3Ï9ºŒ ÌÅÅy$Ïöx8r

[۲۳۲]- او کله چې مو مېرمنو ته طلاق ورکړ او دوی د خپل عدت پای ته ورسېدې، نو دوی له دې مه راګرځوئ چې د خپلې خوښې مېړه ته په نکاح شي، که په ښه توګه په خپلو کې سره راضي شوي وي، په دې سره ستاسو هغه چا ته پند ورکول کېږي چې په الله او د آخرت په ورځ ایمان لري، دا درته غوره او د تزکیې او پاکۍ سبب ده او الله پوهېږي او تاسو نه پوهېږئ.

(۲۳۲)- طلاقې شوې ښځې د خپلې خوښې له مېړه سره له نکاح نه مه منع کوئ، که دا د دې پخوانی مېړه وي او که نوی، نه ئې د کورنۍ غړي باید دا کار وکړي او نه ئې پخوانی مېړه، په ټولنې کې د اخلاقي مفاسدو د مخنیوي لپاره همدا طریقه ترټولو غوره ده چې پرېږدئ دا کونډې ښځې د خپلې خوښې له مېړه سره نکاح وکړي، په زور نکاح کول او د خپلې خوښې له خاوند سره له نکاح نه مخنیوی، په ټولنې کې د فتنو او اخلاقي مفاسدو باعث کېږي.

اسلام له یوې خوا د کونډې اولیاوو ته ویلي چې هغه د خپلې خوښې له خاوند سره له نکاح نه مه منع کوئ، خو له بلې خوا ئې ښځه په دې مکلف کړې چې د نکاح په اړه د خپل ولي رضایت په پام کې ولري، دا د دې لپاره چې نکاح د کورنیو ترمنځ د نږدې والي سبب شي نه د دښمنۍ او نفرت سبب.

په دې هکله دوه اساسي خبرې باید په پام کې ولرو:

- د ښځې اولياء باید خپله خوښه پر هغې تحمیل نه کړي، له بې ځایه ځورولو او تنګولو ئې ډډه وکړي، هغه دې پرېږدي چې د خپلې خوښې له کس سره نکاح وکړي، دا هم په خدای او آخرت د ایمان تقاضاء ده او هم له اخلاقي فساد نه د مخنیوي ذریعه.
- ښځه باید په پټه او د اولیاوو په غیاب کې دا کار ونکړي، له دې نه فتنې راولاړېږي، د کورنیو ترمنځ کرکه او نفرت راپیدا کوي.

لاندې دوه حدیثونه همدغه حقایق توضیح کوي:

روي أن معقل بن يسار كانت أخته تحت أبي البدّاح فطلقها وتركها حتى انقضت عدتها, ثم ندم فخطبها فرضيت وأبى أخوها أن يزوّجها وقال: وجهي من وجهك حرام إن تزوجتيه. فنزلت الآية. قال مقاتل: فدعا رسول الله صلى الله عليه وسلم معقلا فقال: (إن كنت مؤمنا فلا تمنع أختك عن أبي البدّاح) فقال: آمنت بالله, وزوجها منه. رواه البخاري

روایت شوی چې د معقل بن یسار خور د ابي البداح په نکاح کې وه، هغه طلاق ورکړ، عدت ئې تېر شو، خو په خپل کار پښېمانه شو، د بیا نکاح پېغام ئې ورولېږو، دا هم راضي شوه خو ورور ئې له دې نکاح سره مخالفت وکړ او خپلې خور ته ئې وویل: که دې نکاح ورسره وکړه زما لیده کاته به درسره حرام وي، دا آیت نازل شو، پېغمبر علیه السلام معقل راوغوښت او ورته وئې ویل: که مؤمن یې نو خور دې له ابي البداح سره له نکاح نه مه منع کوه. هغه وویل: پر الله مې ایمان دی. نو هغه ئې په نکاح ورکړه.

عن جابر بن عبد الله الانصاري قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم لا نكاح الا بولي وايما إمرأة تزوجت بغير ولي فنكاحها باطل

له جابر بن عبدالله انصاري نه روایت دی چې رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمایل: نکاح له ولي نه پرته نه شي کېدی او کومه ښځه چې د خپل ولي له

اجازې پرته په نکاح شي، نو نکاح ئې باطل ده.

په دې خبرې د هغه چا اعتراض ډېر بې بنسټه او غلط دی چې وايي د ولي موافقه د ښځې د بشري حقوقو خلاف دی!! هغوي نه پوهېږي چې دا موافقه څومره اهميت لري او له عدم مراعات نه ئې څومره ستونزې راولاړېږي. هومره چې مور او پلار د خپلې لور مستقبل په پام کې ساتي او د خپلو تجربو له مخې هغې ته سمه لار ښودلی شي او ښه مشوره ورکولی شي، په خپله دا ئې نه شي کولی. دا خو نه د مور پلار په اندازه تجربه لري او نه معرفت، ډېر ځله داسې واقع کېږي چې هغه د جذباتو او احساساتو له مخې فيصله وکړي، د چا حسن، لباس او ظاهري وضع ئې تر اغېز لاندې راولي، جذباتي فيصلې ته ئې وهڅوي، خو مور پلار ئې ډېرو نورو اړخونو ته هم توجه کوي او د خپلې لور مستقبل او ښه ژوند په پام کې نيسي.

په داسې حال کې چې اسلام د ښځې موافقه د نکاح لپاره اساسي شرط ګڼلی، نو د داسې بې بنسټه اعتراض لپاره څه مجال پاتې کېږي. دا جنابان دې ته تيار نه دي چې کومه سيرلۍ ئې د بل له سيرلي سره په خپل سر ولاړه شي، بل ته څنګه وايي چې ستا لور کولی شي له هغه چا سره په خپل سر او ستا له خبرولو پرته ولاړه شي چې ته ئې ورته مناسب نه ګڼې!!

---

pã$Ê $$Éãb&Š#'& ôJï È≠B‰. È‡öm £d‰»9#& `èÆ öãB'$Î'q$$ *

$gèÿãwÎ) ès? ÿR B#=3èW Å rãè'‰$Î £Lã qóï r £B'ãí ¼ã Šqøä$' ?ãr

7 ï'Œ @'‰B ï^ í#q$$' ?ãr ¾Î$!qÎ ¼ç©Šqø B ŵr d!qÎ 6$Î'r $'Ò èW

N9Š'& bÎr $JÎÖã y$Ÿã Ÿxù 9ã$±?r KB ‹Ú #•? `ã w$Á Ï #Š#'& bÎù

Å rãè'‰$Î Lãø#ä $B NÇÕ=™ #ŒÎ) óÍBøæ y$Zã Ÿxù óã‰»9#& {pãÆ žlóÎ b&

ÇÌÌÈ ×Å / bqèKè? $yJÎ ©!$$b& {pG=ã$# ©!$$(qà)?$#

[۲۳۳]- او كه څوك غواړي چې د تي وركولو موده دې پوره شي، نو ميندې دې خپلو اولادونو ته تر پوره دوو كلونو تى وركړي او د اولاد په خاوند باندې په مناسب ډول سره د دوى روزي او جامه ده او هيڅوك نه شي مكلف كېدى مگر د خپل وس په اندازه، نه به مور د خپل اولاد په سر كړول كېږي او نه هم پلار په خپل اولاد سره او په وارث باندې هم دې ته ورته (حقوق او وجائب دي) او كه دواړو په خپله خوښه او رضايت او په خپلو كې په مشوره له تي نه بېلول وغوښتل نو څه گناه ورباندې نه شته او كه مو وغوښتل چې اولاد ته دايي ونيسئ، كومه گناه درباندې نه شته، په دې شرط چې منل شوې اجوره په ښه طريقه ورته وسپارئ او له الله ووېرېږئ او په دې پوه شئ چې الله ستاسو د كړو وړو ښه ليدونكى دى.

(۲۳۳)- له طلاق نه وروسته هم ښځه او مېړه په دې مكلف شوي چې د خپل تي خور ماشوم په اړه به مشوره كوي، په دې موده كې به مور تى وركوي او پلار به د دې د رزق روزي او جامو ذمه وار وي، خو نه به مور په خپل زوى ځورول كېږي او نه پلار، كه پلار نه وي نو په ورثه وو دا ذمه واري راځي، د تى وركولو پوره موده دوه كاله ده، خو كه مور پلار وغواړي چې د كوم ضرورت يا مصلحت له مخې دا موده رالنډه كړي نو په دوه شرطه دا كار كولى شي: دواړه به په دې كار راضي وي او په خپلو كې به ئې مشوره كړې وي. مشوره او د دواړو رضايت او موافقه ئې شرط كړې. گورئ چې اسلام په كورني ژوند كې مېړه او مېرمن په دې مكلف كړي چې كار به ئې په مشوره او د طرفينو په رضايت وي. له دې آيت نه د اسلام له نظره د مشورې حقيقت هم څرگندېږي، له مشورې نه به هغه پرېكړه راوځي چې دواړه خواوېورباندې راضي او متفق وي، مشوره دا نه ده چې يو طرف به له بل نه فقط

نظر او رأيه غواړي او وروستۍ پرېکړه به دی په خپله کوي، مشوره د بل د رأيې معلومولو لپاره نه وي، داسې مشوره هيڅ ارزښت نه لري، چې يو کس دې د نورو رأيه واوري خو پرېکړه دې په خپله او د نورو د موافقې او رضايت نه پرته وکړي، مشوره دې ته ويل کېږي چې د تفاهم او بحث په نتيجه کې د طرفينو د خوښې هغه پرېکړه ترې راووځي چې دواړه ورباندې راضي او متفق وي. ځينې خلك له مشورې نه داسې تعبير وړاندې کوي چې د ديکتاتورانو او مستبدينو خوښ وي، امير او زعيم ته دا حق ورکوي چې د نورو خبره واوري خو د وروستۍ پرېکړې حق د ده وي!! دا مبارك آيت دغه غلط تعبير له بنسټه ردوي. که پلار په دې مکلف وي چې خپل اولاد ته د تي ورکولو په اړه به له خپلې مېرمنې سره مشوره کوي، په خپل سر به فيصله نه کوي، هره پرېکړه به د دواړو په مشوره او رضايت وي، نو امير څنګه دا حق لري چې د عام ولس د شتمنيو او په دوی پورې اړوند قضاياوو کې په خپل سر او د نورو له مشورې او رضايت پرته فيصله وکړي، په ټولنې کې د ده حيثيت او مقام په هيڅ صورت کې هومره نه دی لکه د پلار او مېرمه حيثيت او مقام په خپلې کورنۍ کې، اسلام خو ده ته د (قيم) په ځای د (خليفه او امين) نوم ورکړی، دی خو د عام ولس د امانتونو امين دی، په هيڅ امانت کې په خپله خوښه د تصرف کولو حق نه دی ورکړی شوی، د ده حيثيت هومره دی لکه د جمعې په لمانځه کې د امام حيثيت.

9ãô& pè/Ö £ĝÅÿR'Î `ǿ/ŽIƒ %[°rǿ brâ‹ƒr ЫãZË bqü©Fã ûïŸ%$r

£ĝÅÿR& þÎ `ùèù $JŠï ßãŽæ y$Ÿã Ẍù £Ģ=_& `ǿ/ #Œfù #ŽÖ ãr

ÇÊÌÍÈ Ž×î z bqèJè? $JÎ ª! $r Å$ rãèJ$Î

---

[۲۳۴]- او له تاسو نه چې څوك مري او مېرمنې (ترشا) پرېږدي، دا مېرمنې

دې تر لس باندې څلورو مياشتو د ځان په اړه انتظار وکړي، نو چې کله د خپلې دغې مودې پای ته ورسېدې، بيا نو په دې کې په تاسو باندې څه ګناه نه شته چې د ځان په هکله ئې په ښه توګه هرڅه وکړل او الله په هغه څه ښه خبر دی چې تاسو ئې کوئ.

---

(۲۳۴)- په مکرره توګه دا خبره کول چې کونډې کولی شي د شريعت او د ټولنې د غوره دود دستور مطابق د ځان په هکله او د خپل مېړه د انتخاب په ارتباط پرېکړه وکړي او په دې کې نه په تاسو کوم الزام راتلی شي او نه دا د ګناه کار دی، له دې نه معلومېږي چې دا واك په کامله توګه کونډو ته سپارل شوی، د دې خپله کورنۍ دې هم د دې مخه نه نيسي او د مېړه کورنۍ ئې هم، هيڅوك بايد خپله خوښه ورباندې تحميل نه کړي، داسې تحميل د ګټې په ځای تاوان لري، فساد او فتنو ته لار آواروي. د ښځې او مېړه کورنۍ بايد په دې خبرې د عار او پېغور احساس ونه کړي او هغه ته د ګناه په سترګه ونه ګوري.

þÎ ÓÉçŸò2 &ǂ&äš¡Ï9$þ7ÖÅ ôÖ ¾ïÎ Oçê Sã $JŠï ŠŠøæ y$Ÿã_ ÿr

b& Wj #ŽÅ £èdr%ã#qêž `Å»9r £g®rãäõG™ ŠŠR& ª! $Nîæ ŠŠÅ¹ãR&

Ü »FÅ2$÷èõ ÁÉm ç% 6 Ï9$o%)ã (qÉè? ÿr $]rãèB Žvq% (qä)?

©$b& (þß=ã$ çrâ‹ n$ ŠŠÅ¹ãR& þÎ $B ã=è/ ©$b& (þß=ã$ ¼ã#_&

ÇËÌÈ ÒŠîm î qã î

---

[۲۳۵]- او د دغو ښځو د غوښتلو (او نکاح کولو) په اړه چې تاسو کوم څه

څرګندوئ یا ئې په خپل زړه کې پټ ساتئ، په دې کې پر تاسو هیڅ ګناه نه شته، الله ته معلومه ده چې تاسو به ئې هرومرو ورته یاده کړئ، خو په پټه ورسره وعده مه کوئ، مګر دا چې کومه غوره او مناسبه خبره وکړئ او تر هغه د نکاح تړلو هوډ مه کوئ چې دا مقرره نېټه ترسره شي او په دې پوه شئ چې الله ستاسو د زړونو په حال ښه پوهېږي، نو له ده ووېرېږئ او پوه شئ چې الله حلیم بخښونکی دی.

---

(۲۳۵)- د هغو کونډو د نکاح اراده کولی شئ چې لا ئې عدت نه دی پوره شوی، خپله اراده هم هغوی ته په همدې وخت کې په اشاره او مجملو الفاظو سره بیانولی شئ، خو په غوره او مناسبه طریقه، دوی ته په دې وخت کې د نکاح په اړه داسې خبرې کول منع دي چې ډېرې واضح او څرګندې وي. دا ځکه چې په دغه وخت کې له داسې خبرو نه په فتنه کې د لوېدو احتمال شته، مه ځان په فتنه کې اچوئ او مه هغوی، الله تعالی ستاسو کمزوري ته په پام سره او په دې خاطر چې هغه حلیم او صبرناك بخښونکی دی، دا اجازه ئې درکړې، خو داسې نه چې دا اجازه په ګناه کې ستاسو د لوېدو باعث شي، دې ته مو پام وي چې هغه ستاسو د زړه له اسرارو خبر دی، په کار ده چې احتیاط وکړئ.

£ß9 (qâÊìÿ? ‡& £èdq¶ J? Ñ9 $B ä$¡Ÿ9$ãø)¯Û bÎ ĺBøæ y$Zã ŵ

$èGB ¼çâ‰% ÎÏ)ß3$ ’?ãr ¼çâ‰% ÆÅq$ ’?ã £èdqãÏBr ¨ZÒƒÎù

b& èÜ% `Ë £èdqß¡yJ¯Û bÎr ÇÊÌÏÈ ûüÎÅó$ ’?ã $)m ¸Ä$rêJÏÿ

‡& šc qãè/ b& Wû]ÈÊ•ù $B ß# ÁÏù ¨ZÒƒÎù £Ç ÓÊ•ù ©%r £èdq¶ J?

Ÿwr 3” q)G=ï ÛU •% {bjè? b&r ÇŸ3Ï9$s%)ã ¾ÎŸ‰‹Î “ Ÿ%©$!{qãè/

ÇËÌÐÈ Î•ÅÁ/ bqè=Jè? $JÎ/ ©!$b) 4 NæZ÷/ @Òø ÿ9$#(ãó¡ Ÿ?

[۲۳۶]- په دې کې هم په تاسو څه الزام او ګناه نه شته چې ښځې له نږدې والی نه یا دوی ته د کوم مهر له ټاکلو نه د مخه طلاق کړئ، خو څه مال متاع ورکړئ، په توانمن د خپل توان په اندازه او په نادار د خپل وس په اندازه، مناسبه متاع په غوره توګه، دا یو حق دی پر محسنینو.

[۲۳۷]- او که مو له نږدې والي د مخه هغه وخت طلاقې کړئ چې کوم مهر مو ورته ټاکلی وي نو د دې مهر نیمایی دی، مګر دا چې ښځه ورنه تېره شي او یا هغه کس تېر شي چې د نکاح غوټه ئې په لاس کې ده او که عفو وکړئ، دا تقوی ته نږدې ده او په خپلو کې فضل او احسان مه هېروئ، بې شکه چې الله ستاسو د کړنو ښه لیدونکی دی.

(۲۳۶-۲۳۷)- که له نږدې والي او صحیحه خلوت نه د مخه په هغه وخت کې ښځې طلاقې کړئ چې لا مو مهر نه دی ورته ټاکلی، نو په دې صورت کې نه کوم مکلفیت درپه غاړه دی او نه دا د ګناه کار دی، خو دغو ښځو ته د خپل وس او توان په اندازه څه ورکړئ، په دې سره به د دواړو کورنیو ترمنځ د تاو تریخوالي مخه نیول شوې وي او له بلې خوا به د هغې ښځې تسلي شوې وي، خو که مهر مو ورته ټاکلی وو، نو بیا د دغه ټاکلي مهر نیمایي دربانديې لازم ده، مګر دا چې ښځه ورنه تېره شي او یا دا چې نارینه پاتې نیمایي هم ورکړي، همدغه یو بل ته عفو، له خپل حق نه بل ته تېرېدل او فضل او احسان کول درته غوره دی.

ÞÎù ÇÎÌÑÈ ûüFÏ»% ¬! (#qãBqè%ur 4 Üó™uqó™9$# Ío4qn=¢Á9$#ur ÏN°uqn=¢Á9$# ’?tã (#qÝàÏÿ»ym

Ÿ9 $B Nä3 yJ¯=tæ $yJ. ©!$# (#rãà2 ø$$sù öNçFZÏB& !#sŒÎ*sù ZRt7ø.â‘ ÷rr& »w$y_Ìhù óOçFøÿÅz

ÇËÌÒÈ šc qßJn=÷è? (#qçRqä3?

---

[۲۳۸]- د ټولو لمونځونو او د هغه غوره ئې ښه حفاظت کوئ او الله لره قانت (غاړه ایښودونکي او منقاد) ودرېږئ.

[۲۳۹]- خو که وېرېدلئ نو بیا یا پلي او یا سپاره، خو کله چې د امنیت احساس وکړئ نو الله همغسې یاد کړئ لکه چې تاسو ته ئې درښودلی، همغه څه چې نه وربانديې پوهېدئ.

(۲۳۸-۲۳۹)- له (الصلوة الوسطی) نه مراد هغه لمونځ دی چې په ټولو شرائطو برابر وي او په قنوت، خشوع او خضوع او د زړه او حواسو په حضور تر سره شي، داسې لمونځ د خطر او سفر په وخت کې نه شي ترسره کېدی، د همدې لپاره الله تعالی وفرمایل چې د خطر په وخت کې کولی شئ چې په تلو تلو کې، که پلی وئ یا سپاره، لمونځ ادا کړئ، په اشاره، د اصل لمونځ نیمایي او د قبلې په لوري له مخ کولو پرته، له لنډو قرائت او مختصرو تسبیحاتو سره. خو د امن په وخت کې به همغسې لمونځ کوئ چې الله درښودلی. دلته (وسطی) په هغه معنی راغلی چې د همدې سورې په ۱۴۳آیت کې راغلی: وَكَذَٰلِكَ جَعَلْنَٰكُمْ أُمَّةً وَسَطاً: لکه دلته چې له وسطی نه زماني او مکاني وسط مراد نه دی همداراز له الصلوة الوسطی نه هغه لمونځ مراد نه دی چې د وخت له پلوه د نورو لمونځونو په منځ کې وي، د آیت وروستۍ برخه په ډېر صراحت سره دا مطلب په ګوته کوي چې له الصلوة الوسطی نه غوره لمونځ مراد دی، هغه چې د خطر او سفر په وخت کې ئې ترسره کول ګران وي. له دې نه د مازدیګر لمونځ اخیستل داسې توجیه ده چې له ټول آیت او

مخصوصاً له وروستۍ برخې سره ئې هیڅ اړخ نه لګوي.

خو دا چې ولې دلته او د هغه بحث په منځ کې د لمانځه ذکر راځي چې په کورني ژوند پورې اړه لري، ځواب ئې دا دی چې لمونځ د ټولو ښېګړو سرچینه او د فردي او اجتماعي ژوند د اصلاح لپاره ترټولو غوره وسیله ده، په دې لمانځه سره هم د انسان رابطه له الله سره ټینګېږي او هم له نورو انسانانو سره، له انفرادیت نه وځي، په اجتماع کې ننوځي، هره ورځ له نورو سره یو ځای او په یوه صف کې د الله په وړاندې ودرېږي، د الله د بندګۍ او اطاعت او په خپلو کې د یووالي او برابرۍ مظاهره کوي، د انساني ټولنې اکثره ستونزې له ځان غوښتنو، انفرادیت، ترنورو ځان لوړ ګڼل او د نورو په نسبت د لویې له احساس نه راولاړېږي، لمونځ دا ټولې ناخوالې ختموي، د همدې لپاره ګورو چې د مختلفو مسائلو په اړه د بحث په منځ منځ کې د لمونځ ذکر راځي.

[illegible]

---

[۲۴۰]- او له تاسو نه چې څوك مري او مېرمنې تر شا پرېږدي، په دوی باندې د خپلو مېرمنو په اړه تر پوره یوه کاله د نه ایستلو د متاع وصیت لازم دی، خو که (په خپله) ووتلې نو پر تاسو ئې د هغه معروف کار په ارتباط څه

ګناه نه شته چې دوی ئې د ځان په اړه ترسره کوي او الله باحکمته عزتمن دی.
[۲۴۱]- او طلاق شوو ښځو ته په ښه توګه څه مال متاع ورکول دي، دا پر متقیانو لازمه ده.
[۲۴۲]- همدا راز الله خپل آیتونه درته بیانوي ترڅو تعقل (عاقلانه عمل) وکړئ.

---

(۲۴۰)- د دې آیت په اړه هم د صحابه وو ترمنځ دوه رأیې ګورو او هم له دوی وروسته د مفسرینو ترمنځ، ځینې ئې منسوخ ګڼي او وايي چې د میراث له تعیین نه مخکې نازل شوی، د میراث په احکامو کې د مېړه له مال نه د ښځې برخه وټاکلی شوه او د عدت موده هم مشخص شوه، له هغه وروسته ښځه خپل اختیار او خپلې مخې ته پرېښودل شوې، د مړي ورثه د خرڅ او کور په هکله څه مکلفیت نه لري. او ځینې په دې نظر دي چې دلته د عدت په اړه بحث نه دی شوی، بلکې مېړه ته دا حق ورکړی شوی چې که په هغه کور کې د خپلې مېرمنې د پاتې کېدو ضرورت احساس کړي چې په میراث کې دې ته نه رسي، کولی شي تر یوه کاله له هغه کور نه د مېرمنې د نه ایستلو وصیت وکړي. د آیت له الفاظو نه د دغې رأیې تائید مومو.
(۲۴۱-۲۴۲)- اسلام کورنۍ ته د ټولنې د لوېې ماڼۍ د یوې اساسي خښتې په سترګه ګوري، په کورنۍ کې ناخوالې د ټولنې د ټولو ناخوالو بنسټ ګڼي، پېغمبر علیه السلام فرمايي چې شیطان تر بل هر کار په دې ډېر خوشحاله کېږي چې د مېړه او ښځې ترمنځ داسې اختلاف راولاړ شي چې د کورنۍ په متلاشي کېدو منتج شي، شیطان چې د فتنو راولاړولو لپاره خپلې لښکرې هرې خوا ته لېږي، ځینې ئې خلك قتلونو ته هڅوي، ځینې ئې غلا، شراب، زنا او نورو ګناهونو ته، خو ابلیس تر بل هرچا د هغه شیطان په شرارت خوښ شي او هغه په شا وټپوي چې یوه کورنۍ ئې تباه کړې او ښځه مېړه ئې سره بېل کړي. د همدې لپاره دا دی ګورئ چې د کورنۍ ژوند د مختلفو قضایاوو په هکله څومره په دقت او تفصیل سره بحث کوي او څنګه د ټولو مسایلو په ارتباط واضح او ژورې لارښوونې کوي.

دلته د کورني ژوند په اړه بحث پای ته رسي او بل باب پیل کېږي، په دې مبحث کې د جهاد مربوط مسائل څېړل کېږي.

A$)ù ÏNöqJ9$‘ ‹ n î$ qèèbèr Nèdì »ƒÏ `B (qã • z ûïÏ%©!$’ <Î) •? Nè9& *

£Å»9r Ä $Z9$’ ?ã @ôÒù rä! ©!$žc Î) 4 öNgu‹ômr& §Nè (qèqã ª!$ ÞOgs9

ÇËÍÌÈ šc rãàé6 ô± „ Ÿw Ä $Y9$Ž Yò2 &

---

[۲۴۳]- آیا هغو کسانو ته دې پام نه دی کړی چې د مرګ له وېرې په داسې حال کې له خپلو کورونو نه ووتل چې په زرهاوو وو، نو الله ورته وفرمایل: ومرئ، خو بیا ئې راژوندي کړل، یقیناً چې الله پر خلکو باندې د فضل او پېرزوینې خاوند دی، خو اکثر خلك شکر نه کوي.

---

(۲۴۳)- دلته په هغه قوم نیوکه شوې چې که څه هم شمېر ئې زیات وو، زرګونو ته رسېدو، خو د مرګ له وېرې ئې خپل کور کلی دښمن ته پرېښود او وتښتېدل، دې تېښتې دوی له مرګ نه ونه ژغورل، برعکس الله تعالی دا جبون قوم په مرګ محکوم کړ، له مرګ نه د وېرېدونکي ولس پای مرګ دی، الله تعالی د هغه قوم د مرګ پرېکړه کوي چې له مرګ نه د وېرې په وجه خپل ملك دښمن ته پرېږدي او تښتي، په داسې حال کې چې شمېر ئې ښه ډېر دی او که د دوی یوه برخه هم د دښمن مقابله وکړي نو دښمن ته ماتې ورکولی شي. پام کوئ چې تاسو د دغه جبون قوم په څېر د دښمن له مقابلې ونه تښتئ او د الله له لوري په مرګ محکوم نه شئ. داسې تېښته شاید له محدودو کسانو او له یوه واړه ټولګي نه د توجیه وړ وي، خو له یوه ولس او له داسې ډلې نه چې شمېر ئې زرهاوو ته رسېږي په هیڅ صورت د منلو نه دی. الله جل شأنه په خپلو بندګانو د فضل خاوند دی، د همدې فضل په وجه په

داسې حالت کې دوی ته بیا مهلت ورکوي چې د دائمي مرګ مستحق وي.

“ Ÿ‰$#Œ `B ÇÏÎÈ Ò$îæ ì‹Ïœ ©$$Ïb& (þqßJn=ã$r «!$# È@‹Î6™ ’Î (qè=ÏF»s%r

âÙÌ ôãƒ ª!$#r ZŽ•ÏŸ2 $]ù$yèôÊ r& ¼ã& ¼çyÏè»ÒãŠù $Y¡ m $·Êö% ©!$# ÞÚÌ ø)ãƒ

ÇËÍÎÈ šc qãè_ô`öè? Ïmø‹s9Î)r äÝ+Á¶6tr

---

[۲۴۴]- او د الله په لار کې وجنګېږئ او (په دې) پوه شئ چې بې شکه الله ښه پوه اورېدونکی دی.
[۲۴۵]- هغه څوك دی چې الله ته حسنه او ښاېسته پور ورکړي، (داسې پور) چې الله ئې ورته په څلونو څلونو زيات کړي او دا خو الله دی چې تنګول او پراخول کوي او د ده په لوري بېرته ګرځول کېږئ.

---

(۲۴۴)- د جنګ په هکله چې تاسو څه وايئ او څه کوئ الله ئې اوري او ورباندې پوهېږي.
(۲۴۵)- دلته او په ګڼ شمېر نورو آيتونو کې د الله په لار کې ځاني او مالي قرباني داسې ګڼل شوې لکه چې څوك الله ته پور ورکړي، الله به د دې پور څو برابره بدله ورکوي، د الله په لار کې وقف کړی مال به الله څو څو ځله ورته زيات کړي، دا ځکه چې کمول او زياتول خو د الله تعالی په واك کې دي.

ô‰s)s9&ó]ÌÏ/ .`ÏB ZŽ J9$ ’<Î •?s ŸÏ/ .`ÏB @yJn=ø9$# ’Î ô› qãŠ äÞÉ ÷èt ...

Ì$Z9 Β)Ÿ»Ï@‘Î ’™Î‹È@ $# «!$ %A dø @ã ;Ϲ bÎ) 2àÏ= ûø ‫ 6àà

$YÔ Ì-z é6% r «Í $È‹î™ ’Î ÿ6»)ç žv& $Z9 $Br {q% {q»)è žv& ÃA$F ÉB$

ª! $r Ó6Z ËB W Šî% žv) {q©? ÃA$F É B$ Šqû ßæ |= 6ä $B-ù $ZÍ$YÛr $RÌ»/ƒ Š `ËB

Ðà6 9] è/ 6% ®$ b) Ó6 Šî R Ó6 9 A$%r ÇÍÎÈ šú üÏ î»©9$ Ø Šîæ

ç ZËB Á ùB ‘, m& ßûr $Z ŠÃ Û• ùB$ ã Šq ß ƒ 4T& {q% %ZîB šV q$Û

¼çŠ#–r Ðà6 øæ ç8ÿÜð $®$b) A$% ÉJ $ šÆ Ë B ê™ |Nsã Ð9r

ì Åº r ª! $ ã ±„ Æ B ¼ç 6 ù ’Îsã ª! $ ÉóÉ B ÉóË $ ’Î ÜóÎ

ÇÊÍÒÈ Ò ŠÎæ

---

[۲۴۲]- آیا د بني اسرائیلو هغه ډله دې ونه لیده چې له موسی نه وروسته وه، کله چې ئې خپل پیغمبر ته وویل: مونږ ته یو پاچا وټاکه، تر څو د الله په لار کې وجنګېږو، ورته وئې ویل: آیا داسې خو به نه وي چې جنګېدل درباندې فرض شي نو ونه جنګېږئ؟ وئې ویل: نو په مونږ به څه شوي وي چې د الله په لار کې به نه جنګېږو، په داسې حال کې چې له خپل کور کلي او ټبر نه ایستل شوي یو؟ خو چې کله جنګېدل درباندې فرض کړی شو نو ټول په شا شول غیر له لږ شمېر نه ئې او الله خو د ظالمانو په حال ښه پوه دی.

[۲۴۷]- او پیغمبر ئې ورته وویل: الله خو طالوت درته پاچا ټاکلی، وئې ویل: څنګه به پر مونږ باندې ده لره پاچایي وي، حال دا چې مونږ په پاچایي کې تر ده ډېر وړ او مستحق یو او ده ته د مال پراخوالی هم نه دی ورکړی شوی؟ وئې ویل: بې شکه چې هغه الله پرتاسو غوره کړی او په علم او جسم

کې ئې پراخوالی او زیاتوالی ورکړی او الله چې چا ته وغواړي پاچايي ورکوي او الله ښه پوه واسع دی.

(۲۴۲-۲۴۷)- له موسی علیه السلام نه وروسته او هغه وخت چې بني اسرائيل په شرك او فساد اخته او له سمې لارې منحرف شول، نو د جالوت په نامه یو ظالم او بې رحمه پاچا وربانديې مسلط شو، ډېر ئې ووژل، د دوی کورونه ئې لوټ او تاراج کړل او دوی ئې له خپل کور کلي نه وشړل، په دې وخت کې اشموئیل علیه السلام د دوی لارښوونه کوله، هغه ته راغلل، له خپلو مخکنیو کړو وړو او د الله په لار کې د جهاد له نه کولو نه ئې ندامت وښودو او له هغه نه ئې د الله په لار کې د جهاد اجازه وغوښته، هغه مبارك د دوی مخکني حالت ته په پام سره ورته وويل: مبادا جهاد دربانديې فرض شي او بیا تاسو له هغه نه ډډه وکړئ، دوی ورته وويل: په داسې حال کې چې پر مونږ ظلمونه شوي، له خپل کلي کور نه شړل شوي یو، هيڅ داسې دليل نه ګورو چې د الله په لار کې ونه جنګېږو، خو چې ورته وويلی شو چې اوس نو وسله واخلئ او له دښمن سره وجنګېږئ، یوازې محدودو کسانو تیاری وښود، نور ټول له خپلې ژمنې او د الله په لار کې له جنګېدو په ډډه شول. د الله پيغمبر ورته وويل: تاسو د یوه پاچا د ټاکلو غوښتنه کړې وه، دا دی الله تعالی طالوت درته غوره کړی، د الله له دين نه اوښتی قوم ورته وويل: دی خو پر مونږ د مشرۍ وړ نه دی، نه د نسب له مخې او نه د مال او شتمنۍ له مخې، د ټول ولس قيادت او زعامت خو باید داسې چا ته وسپارل شي چې قيادت او زعامت له پلار نيکه نه ورته په میراث پاتې شوی وي، د کومې درنې او معتبرې کورنۍ غړی وي، ښه ډېر مال او دولت ولري!! پيغمبر د دوی په ځواب کې وايي: دی خو الله غوره کړی، د زعامت او قيادت وړتيا هغه ورکړې، ښه پوه دی او د ښه صحت او قوي بدن خاوند دی، د مشرتابه غوره مواصفات خو همدا دي، خو دوی دې ته تیار نه وو چې د طالوت قيادت ومني، د دوی معیارونه بدل شوي وو، د زعامت د مواصفاتو په اړه ئې همغسې انګېرله چې بې دينه او لارورکي قومونه ئې انګېري، د پيغمبر دا وینا ئې

نه منله چې الله تعالی د دوی په څېر نه دی چې نسب او مال د قیادت لپاره ضروري وګڼي او د طالوت په څېر یو نادار او بې نوم نښانه څوك دې د دوی مشرۍ لپاره مناسب ونه ګڼي، له پېغمبر نه ئې د ثبوت غوښتنه کوله:

þZŠÅ6 ™ ï‹ì ßlq/Ç9ßàè6 ‹ïÜ/ b& ÿýjïÅ6 üÄp/#ä ÎbÎ) ÿÏmÅ6ù=ãB ÷Ý $# ÓçÎ9 A$%r

þè3ŕ»=¾Kßs%öÜtB brãd ÄA#är 4†› qãB ÄA#ä 8•? $£ÏiB þŠÉ/r ßàè6 În§ `ÏiB

ÇÏÍÑÈ šúüÏZÏB÷s•B OçFZä bÎ) ßàè6 ©Ï9 Zpt/Uy š• ÎûÎ) ’Îû bÎ)

---

[۲۴۸]- او پېغمبر ئې ورته وویل: د ده د پاچایي نښه دا ده چې تاسو ته به هغه صندوق راشي چې په هغه کې ستاسو د رب له لوري یوه ډاډینه او د موسی او هارون د اولادې پاتې شوني دي، هغه چې ملائکې به ئې حمل کوي، په دې کې تاسو ته څرګنده نښه ده که مؤمنان یاست.

---

(۲۴۸) بني اسرائیلو ته له پلار نیکه نه داسې یو صندوق په میراث پاتې شوی وو چې په هغه کې څه مبارك شیان لکه د تورات لوحې او د موسی او هارون علیهما السلام د لاس څه نښې وې، دوی داسې ګڼله چې تر څو دا صندوق زمونږ په واك کې وي نو تل به بریالي وو او دښمن به پر مونږ غلبه نه شي موندلی، ناڅاپي د دوی په سیمو د برید په ترخ کې دا صندوق د دښمن په لاس کې پرېووت، په دې سره د دوی پاتې مېړانه او همت هم ختم شو، د دښمن له مقابلې ئې لاس واخیست او وتښتېدل، پېغمبر ئې ورته وویل: دا صندوق به الله تعالی بېرته تاسو ته مسترد کړي، ملائکې به ئې تاسو ته راوړي او دا به د دې نښه ګڼئ چې طالوت د الله له لوري تاسو ته غوره شوی، همداسې وشول. د دې قصې په ترخ کې الله تعالی مؤمنانو ته دا لارښوونه کوي چې مبادا د جهاد له فرض کېدو وروسته ترشا شئ،

مبادا د قیادت لپاره هغه معیارونه وکاروئ چې جاهلو قومونو کارولي، مبادا له علمي استعداد او جسمي پیاوړتیا نه پرته د نورو مواصفاتو له مخې ځانته قیادت غوره کړئ، مبادا له هغه چا سره د مخالفت لار غوره کړئ چې الله تعالی د قیادت غوره صفات ورکړي وي. تاسو د آدم علیه السلام د خلیفه کېدو په بحث کې هم ولیدل چې الله تعالی د ده علمي استعداد او د هر څه پېژندل او مناسب نوم ورته غوره کول د خلافت د وړتیا دلیل وښودو.

[illegible]

ÇÊÈ šú üî™ëB$$`Ü9 7 Ŗ̂r ës$$ š• øã $dqè®

[۲۴۹]- نو کله چې طالوت لښکرې راوایستې، وئې ویل: الله تاسو په یوې ویالې آزمويي، نو چا چې ترې اوبه وڅښلې زما له ډلې نه نه دی او چا چې (ئې خوند) ونه څکو، نو هغه زما دی، مګر دا چې د خپل یوه لاس یوه لپه (اوبه) غوړپ کړي، خو د دوی له لږو کسانو نه پرته نورو هغه وڅښلې، نو چې کله دی او د ده مؤمن ملګري ترې واوښتل، وئې ویل: نن خو مونږ د جالوت او د ده د لښکرو (د مقابلې) توان نه لرو، خو هغو کسانو چې په دې ئې باور وو چې له الله سره مخامخ کېدونکي دي وويل: څومره لږکي ټولګي د الله په اذن سره په ډېرکي ټولګيو غالب شوي، الله خو له صابرانو سره دی.

[۲۵۰]- او کله چې جالوت او لښکرو ته ئې راڅرګند شول، وئې ویل: اې زمونږ ربه! پر مونږ صبر نازل کړه او ګامونه مو ټینګ کړه او پر دې کافر قوم برى را،

[۲۵۱]- نو د الله په حکم سره ئې دوی ته ماتې ورکړه او داؤد جالوت وواژو او الله ورته پاچايي او حکمت ورپه برخه کړ او چې څه ئې غوښتل هغه ئې وروښودل او که د الله دا د خلکو ځینې په ځینو نورو دفع کول نه وی، نو ځمکه به تباه شوې وه، خو الله په نړیوالو د فضل خاوند دی.

[۲۵۲]- دا د الله آیتونه دي چې پر تا ئې لولو او یقیناً چې ته له پېغمبرانو څخه یې.

(۲۴۹-۲۵۱)- جهاد د صابرانو کار دی، بې صبره، بې همته، بې عزمه، بې ارادې او هغه ضعیف النفسه کسان چې د کړاوونو د ګاللو همت او حوصله نه لري، جهاد نه شي کولی، د جهاد مشران باید خپل مجاهدین وآزمويي او وګوري چې په دوی

کې څوك د ستونزو او کړاوونو ګاللو ته تيار دی، پیاوړې متې، غښتلی زړه، لوړ همت ، کلك عزم لري او د صبر او زغم خاوند دی، يوازې په دغو کسانو حساب وکړئ او د همدوی په ملګرتيا بسنه وکړئ، بې همته او بې صبره کسان د نيمې لارې ملګري وي او په سختو شيبو کې له خپل صف نه بېلېږي او خپل سنګر دښمن ته پرېږدي، د داسې کسانو ملګرتيا د ګټې په ځای تاوان کوي، د همدې لپاره طالوت خپلو ملګرو ته وويل: له ما سره هغه څوك ملګرتيا کولی شي چې د دې راتلونکي نهر اوبه ونه څښي، په تنده کې صبر وکړي، هغه هم راسره تلی شي چې په يوه غوړپ اکتفاء وکړي، خو هغه چې ډك نس اوبه څښي، زما د ملګرتيا وړ نه دی. (د طالوت دا آزموينه داسې ده لکه مونږ چې په روژې مکلف شوي يو، دا په اصل کې د روژې لپاره يو مثال او بېلګه ده، په روژې سره په انسان کې د صبر او ځان ساتنې خصلت وده کوي) د ده له لوی لښکر نه يو وړوکی ټولګی په دې آزموينه کې بريالي وختل او همدغو ته الله پر هغه مغرور او ظالم دښمن بری ورکړ. بری د صابرانو په برخه کېږي، هغه چې پر الله ئې باور وي، د هغه نصرت ته سترګې په لار وي، له الله نه په سنګر کې او د دښمن په وړاندې د صبر او استقامت غوښتنه کوي، نه د هغه چا په برخه چې د جنګياليو شمېر ئې زيات وي. دا په وار وار ليدل شوې چې يوه وړوکي ټولګي ته الله تعالی په لوی لښکر فتح او بری ورکړی، دا ځکه چې الله د صابرانو مل دی.

په دې نښتې کې د دښمن د فوځ سالار د داؤد عليه السلام په لاس ووژل شو او د همدغه زړه ورې اتلولۍ په وجه الله تعالی داؤد عليه السلام ته د دغه ملك پاچايي او اقتدار وسپارو، علم او حکمت ئې ورکړ او د پېغمبرۍ مقام ته ئې ورساوو، د الله تعالی سنت دا دی او په دې راضي کېږي چې د مؤمنانو قيادت د دغسې مجاهدو مشرانو په لاس کې وي.

له دې آيت نه دوه خبرې په ډېر وضاحت سره معلومېږي: لومړی دا چې له تباهۍ نه د ځمکې د ساتلو يوازنۍ لار دا ده چې د مؤمنانو د صالح ډلې په لاس د کافرانو د فاسدې ډلې مخنيوی وشي، الله تعالی د دوی په ذريعه د هغوی شر دفع

کوي او په دې سره ځمکه له تباهۍ نه ژغوري.

د دغه الهي سنت مطابق به تل د مؤمنانو يوه مجاهده ډله راپيدا کېږي، د مفسدو ځواکونو مقابله به کوي او الله تعالی به هغوی ته د شر او فساد پر ځواکونو غلبه ورکوي. په بخاري کې راغلي:

عن ثوبان قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم لا تزال طائفة من أمتي ظاهرين على الحق لا يضرهم من خذلهم حتى يأتي أمر الله وهم كذلك.

له ثوبان رضي الله عنه نه روايت دی چې رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل: تل به زما د امت يوه ډله داسې وي چې په حق سره به برلاسي وي، هغه څوك به ئې نه شي زيانمن کولی چې دوی يوازې پرېږدي، تر هغه چې الله تعالی خپله پرېکړه وکړي او دوی په همدې حالت کې وي.

(۲۵۲)- په مخکنيو آيتونو کې چې د پېغمبرانو او د دوی د جهادونو په هکله څه ويل شوي دا خو الهي ارشادات دي، ټول ئې حقايق دي، پېغمبران او د دوی مأموريت همداسې وي، ته هم يو له دغو پېغمبرانو څخه يې، ستا مأموريت هم دوی ته ورته دی.

[illegible]

---

[۲۵۳]- دا همغه پېغمبران دي چې ځينو ته مو په ځينو نورو فضيلت وركړى، ځينې ئې هغه دي چې الله ورسره تكلم كړى او د ځينو ئې درجې لوړې كړې او عيسى د مريمې زوى ته مو څرګندې نښې وركړې او په پاكې روح سره مو د ده مرسته وكړه او كه الله غوښتلى نو له دوى نه وروسته به په داسې حال كې نه وو سره جنګېدلي چې څرګندې نښې ورته راغلې، خو په خپلو كې ئې اختلاف وكړ، چې ځينو ئې ايمان راووړ او ځينې ئې كافر شول او كه الله غوښتي وى نو په خپلو كې به نه سره جنګېدل، خو الله هغه څه كوي چې اراده ئې وكړي.

(۲۵۳)- ډېر پېغمران تېر شوي، له راز راز معجزو سره، له راز راز ځانګړتياوو سره، خو سره له دې په هيڅ پېغمبر ټولو خلكو ايمان نه دى راوړى، خلك په ډلو ډلو وېشل شوي، ځينو ايمان راوړى، ځينو انكار كړى او ځينو د پېغمبرانو په ضد جنګ ته ملا تړلې، دا د الله سنت دى، تل به همداسې كېږي، نو ته اې پېغمبره! او تاسو اې د پېغمبر امتيانو! دا انتظار مه كوئ چې له مخالفتونو سره بايد مخامخ نه شئ، هم اختلاف يو طبيعي بهير دى او هم د مؤمنانو او كافرانو ترمنځ شخړې او جګړې. كه د موسى او عيسى عليهما السلام په څېر پېغمبرانو سره هم مخالفت شوى او د دوى هغو حيرانوونكو بې شمېرو معجزو د دې مخالفت مخه ونه نيوله، نو تاسو به هم ورسره مخامخ كېږئ، له مخالفتونو سره مخامخ كېدو ته تيار اوسئ، د باطل مقابلې ته چمتو شئ، تصادم حتمي دى او د الله د سننو مطابق.

ïnŠüi ÓŽž žv Rqïf ’Îÿf b& è@7ö ‘`Ë Nã»Y%ø-‘ $JïË {qã)ÿR& {p2ãB#ä ûïï%©$$gf'»f

qèd žvÎ m»9Î ïw ª! $Ç̈ÎÎÈ bqã»ä9$Ñd brãÿ»3ø9$r pè»ÿ© ÿwr ×'ä ÿwr

’Î $Br ÏN°q»J¡¡ 9$ ’Î $B ¼ç© Rqïr ÿwr pZÅ ¼çä €Ù ÿw ãq•)ø9$ÓÕø9$

Óĝƒ‰ƒ‰ šú ü/ $B ãÍ=è∫ ¾ïìÈôîÎ žvĵ ÿç‰Ÿã ßÿô„ “ Ï‰©$#Œ `B ÇÚ öR$

ç•Åöä ìÅr ä$© $JÎ žvĵ ÿïìÜüã ôÏB äó´Î bqäŠÅãÿr Nßÿüz $Br

ÇËÎÎÈ ÐŠàèø$š‘ íè$qèdr $Kßãÿöm ¼çŠqãƒ Ÿwr Ú öR$ Ñ q»J¡ 9$

[۲۵۴]- اې مؤمنانو! زمونږ له لوري درکړل شوې روزي د هغې ورځې له رارسېدو نه مخکې انفاق کړئ چې نه پېرل او پلورل په کې شته او نه دوستي او نه شفاعت او کافران ظالمان دي.

[۲۵۵]- الله هغه ذات دی چې له ده پرته بل معبود نه شته، همغه ژوندی قیوم ذات، نه ئې پرکالي نیسي او نه خوب، هغه هرڅه د ده دي چې په آسمانونو کې دي او چې په ځمکې کې دي، دا به څوك وي چې د ده له اجازې پرته د ده په وړاندې سپارښتنه او شفاعت وکړی شي، په داسې حال کې چې دی په هر هغه څه پوهېږي چې د دوی مخې ته دي یا ئې شاته دي او دوی د ده له علم څخه یوازې په دومره څه احاطه کولی شي چې دی ئې وغواړي، (د قدرت او واکمنۍ) کرسۍ ئې پر آسمانونو او ځمکې حاوي ده او د دوی دواړو (ځمکې او آسمان) ساتنه ئې نه ستومانه کوي او هغه ستر لوړ ذات دی.

(۲۵۴)- دلته د رکوع په پیل کې د الله په لار کې انفاق ته بلنه ورکړی شوې او مؤمنانو ته ویل شوي چې د هغې ورځې له رارسېدو مخکې د الله په لار کې خپل شته انفاق کړئ چې نه په کې پېرل پلورل شته، نه څوك داسې خپلوي پاللی شي چې مجرم خپلوان د الله له مؤاخذې وژغوري او نه د یوه سپارښتنه او شفاعت بل ته ګټه رسولی شي، معامله به مو یوازې له الله تعالی سره وي.

(۲۵۵)- دا مبارك آیت آیة الکرسي نومېږي او د عظمت په هکله ئې ګڼ شمېر

احاديث راغلي:

عن أبي هريرة رضي الله عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم سيدة آي القرآن آية الكرسي. رواه احمد والترمذي

له ابوهريرة رضي الله عنه نه روايت دی چې رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل: آية الكرسي د قرآن د ټولو آيتونو سيد او ستر دی.

عن الحسن بن علي قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم من قرأ آية الكرسي في دبر الصلاة المكتوبة كان في ذمة الله إلى الصلاة الأخرى. رواه الطبراني

له حسن بن علي رضي الله عنهما نه روايت دی چې رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل: چا چې د فرض لمانځه نه وروسته آية الكرسي تلاوت کړه تر بل لمانځه پورې به د الله تعالى په ذمه او امان کې وي.

پدغه عظيم الشأن آيت کې الله تعالى په ډېر جامع او دقيقه توګه معرفي شوی، په داسې توګه چې د توحيد ټول بنيادي اساسات ئې هم ښودلي او د الله په هکله ئې ټول مشرکانه تصورات هم. د دې مبارك آيت لارښوونې دا دي:

- له الله پرته بل معبود نه شته، له ده پرته هيڅوك او هيڅ څه د دې وړ نه دی چې څوك ئې عبادت وکړي او يا دعا ورته وکړي.
- هغه ژوندی او تلپاتې دی.
- د ټول عالم ساتنه او پالنه کوي، دی د عالم هر څه قائم ساتي او هر څه ته دی قوام ورکوي، د عالم له ادارې، پالنې او ساتنې نه يوه شېبه هم نه غافل کېږي، پرکالي او خوب ورباندې نه راځي چې د هغه په وجه له پالنې او ساتنې نه غافل شي.
- د آسمانونو او ځمکې هر څه د ده دي، ده پيدا کړي او ده ته تابع او منقاد دي، هيڅوك ئې شريك نه دی، داسې نه ده چې د آسمانونو يا ځمکې کوم څه د بل چا وي او يا بل څوك له الله سره په کوم څه کې شريك وي، په ورکولو او يا اخيستلو کې ئې د بل چا خوښه او رضايت هم ضروري وي.
- هيڅوك نه شي کولی د ده له اذن او اجازې پرته ده ته کومه سپارښتنه وکړي،

داسې نه ده چې د چا دعا د بل په سپارښتنه مني او داسې هم نه ده چې په آخرت کې به څوك د بل په سپارښتنه د ده له نيونې او مؤاخذې ژغورل کېږي، دا پرېکړه دی په خپله کوي چې د چا دعاګانې قبولې کړي، د چا په هکله شفاعت ومني او چا ته د شفاعت کولو اجازه ورکړي.

- د دنيوي حکامو او واکمنانو په څېر نه دی چې مقرب درباريان ئې د چا له ورتيا نه خبر کړي او ورته ووايي: صاحبه! دا تا ته مخلص دی، د ترحم وړ دی، نېك انسان دی، په دې ارزي چې سؤال ئې ومنې، غوښتنه ئې قبوله کړې او له ګناه ئې ورته تېر شې، اميد دی په راتلونکي کې مفيد ثابت شي!! الله تعالی د دوی په څېر نه دی، په هر څه پوهېږي، د خلکو له پټ او څرګند، عمل او نيت، ماضي او مستقبل نه خبر دی، څنګه به څوك د ده په وړاندې د چا ستاينه، سپارښتنه او شفاعت کوي؟!
- هر چا ته علم او پوهه دی ورکوي، سترګې، زړه، غوږونه، دماغ او اعصاب ئې د ده په اراده ورته کار کوي، لار ورته ښيي او د ښه او بد، مفيد او مضر په پېژندلو کې ئې مرسته کوي، په هر څه چې انسان علماً احاطه کوي او په کوم څه د پوهېدو توفيق ترلاسه کوي نو دا ټول د الله په خوښه او اذن او په همغه حد کې وي چې الله ئې وغواړي.
- د قدرت او واکمنۍ کرسۍ ئې پر آسمانونو او ځمکې حاوي ده، دی ئې مالك، واکمن او حاکم دی، دلته هر څه د ده په اراده ترسره کېږي، داسې نه ده چې د دې ملك د ادارې، حفاظت او ساتنې کومه برخه او ځينې چارې ئې بل ته سپارلې وي او اوس همغه واکمن ذوات د خپلې خوښې مطابق په کې تصرف کوي.
- د آسمانونو او ځمکې ساتنه او پالنه په خپله کوي، د دوی دواړو ساتنه او پالنه ئې نه ستومانه کوي، داسې نه ده چې د بل مرستې ته اړ وي او نور ئې له ځان سره په دې کار کې شريك کړي وي، د دنيوي واکمنانو په څېر نه دی چې د بې وسۍ او ستومانۍ په وجه د خپل ملك ځينې چارې بل ته وسپاري.
- هغه لوړ ستر ذات دی، له هر عيب او نقص نه لوړ، له هر چا او هر څه نه ستر، د

مشركينو له مشركانه تصوراتو نه اوچت، هغسې لوړ او ستر چې نه څوك ورسره برابرې كولی شي، نه څوك د عالم په ساتنې او پالنې كې ورسره شريك كېدی شي او نه داسې كوم ستر كار شته چې دی عاجز كولی شي.

ÏNqãÖ9$Î ÇÆ ... (garbled Qur'anic text rendered in a broken font)

---

[۲۵۶]- په دين كې اكراه (او په زور منل) نه شته، (په دين) سره هدايت له ضلالت او بې لارېتوب نه ځرګند شوی دی، نو څوك چې له طغيان كوونكي نه انكار وكړي او بيا په الله ايمان راوړي نو په داسې كلكې كړۍ ئې منګولې ټينګې كړې چې شلېدل ئې نه شته او الله خو ډېر پوه اورېدونكی دی.
[۲۵۷]- الله د هغو ولي دی چې ايمان ئې راوړی، له تيارو ئې د رڼا په لوري باسي او هغه چې كافر شوي، پالونكي اولياء ئې طاغوتان دي، چې له نور نه ئې د تيارو په لوري باسي، دوی دوزخيان دي، په كې تلپاتې.

---

(۲۵۶)- په دې آيت كې ويل شوي: د الله تعالی سنت دا نه دی چې خلك د دين په منلو مجبور كړي، د ده په دين كې په زور سره نور دين ته اړ كول نه شته، جهاد ئې د دې لپاره نه دی فرض كړی چې دا دين د نورې په زور په نورو تحميل كړي، جهاد د

دې لپاره فرض شوی چې د مظلومو انسانانو د لاس پښو هغه زولنې ماتې کړی شي چې ظالمانو د دوی په لاس پښو کې اچولې، ټول هغه خنډونه چې د انسان د آزادۍ مخه نیسي او هغه د بل غلامۍ ته اړ کوي له منځه ولاړ شي، پر مظلومو او مستضعفو انسانانو د ظالمانو جابرانه او ظالمانه واکمني ختمه شي، د جبر او زور سلطه پای ته ورسېږي، د انسان سر له خپل رب نه پرته هیچا ته ټیټ نه شي، هیڅوك ئې حقیر او ذلیل ونه ګڼي، هیڅوك ئې په سر، مال او عزت د تېري کولو جرأت ونکړي، دا جهاد انسانانو ته دا موقع برابروي چې په پوره آزادۍ سره او د هر انسان له ګواښ او وېرې نه پرته د حق او باطل په اړه قضاوت وکړي، هیڅوك حق نه لري چې تا د دغه یا هغه څه منلو ته مجبور کړي، الله تعالی ته همداسې پیدا کړی یې چې د ښه او بد، حق او باطل، مفید او مضر له منځه چې کوم غواړې هغه غوره کولی شې، نه دې د حق په منلو مجبوروي او نه دې له باطل نه په زور راګرځوي، ستا د لارښوونې لپاره پېغمبر رالېږي، د هغه په لاس خپل کتاب ستا مخې ته ږدي، حق او باطل درښیي، دلایل ئې درته بیانوي او له هغه وروسته دا اختیار تا ته سپاري چې کوم یو غوره کوې او په کومې لارې د تلو اراده کوې، خو په دې پوه شه چې که څوك له طاغوت نه انکار وکړي او بیا پر الله ایمان راوړي، په داسې کړۍ منګولې لګوي چې شلېدل ئې نه شته، دا داسې رابطه ده چې هیڅ څه او هیڅوك ئې نه شي قطع کولی، دا ځکه چې له طاغوت نه په انکار او په الله باندې ایمان سره تا ټول هغه خنډونه او موانع له خپلې مخې لرې کړي چې د انسان او د ده د رب ترمنځ خنډ کېږي او دا ځکه چې اوس تا له هغه چا سره خپلې اړیکې ټینګې کړې چې تل ستا غږ اوري، دعا دې قبلوي، له حالت نه دې خبر او په اړتیاوو دې پوه دی، له داسې (سمیع: ښه اورېدونکي او علیم: ښه پوه) ذات سره اړیکې تل ټینګې وي او هیڅکله نه شلېږي.

په دې مبارك آیت کې دا هم ګورئ چې په طاغوت کافر کېدل پر الله له ایمان راوړلو نه مخکې ذکر شوی، د دې معنی دا ده چې لومړی به له طاغوت نه انکار کوې، بیا به پر الله د ایمان راوړلو جوګه کېږې، تر څو له طاغوت نه انکار ونکړې او د هغه له

منلو نه خپل برائت اعلان نه کړې، الله ستا د ایمان دعوی نه قبلوي، د توحید په کلمه کې هم تا ته د همدې درس درکړی شوی، لومړی له الله پرته بل هر اله نفی کوي، بیا د الله د اثبات خبره کوي: لا اله الا الله، وایې، ډېر خلك داسې وي چې پر الله د ایمان دعوی کوي، ګومان ئې هم دا وي چې پر الله ایمان لري، خو طاغوت ئې نه وي نفی کړی، له طاغوت نه ئې طمع او وېره وي، د هغه واکمنۍ ته سر ټيټوي، خپل منازعات او شخړې د حل و فصل لپاره هغه ته وړاندې کوي او د هغه پرېکړو ته غاړه ږدي، د داسې کسانو په هکله قرآن په مکرره توګه او پرېکنده الفاظو وایي چې د ایمان دعوی ئې دروغجنه ده.

أَلَمْ تَرَ إِلى الَّذِينَ يَزْعُمُونَ أَنَّهُمْ ءَامَنُوا بِمَا أُنزِلَ إِلَيْكَ وَ مَا أُنزِلَ مِن قَبْلِكَ يُرِيدُونَ أَن يَتَحَاكَمُوا إِلى الطَّغُوتِ وَ قَدْ أُمِرُوا أَن يَكْفُرُوا بِهِ وَ يُرِيدُ الشَّيْطَنُ أَن يُضِلَّهُمْ ضَلَلا بَعِيداً * النساء: ٦٠

هغو ته دې ونه کتل چې ګومان کوي پر تا نازل شوي کتاب هم ایمان لري او له تا نه په مخکې نازل شوي کتاب هم، خو غواړي چې د تحاکم (او پرېکړې) لپاره طاغوت ته ورشي، په داسې حال کې چې دا امر ورته شوی چې له هغه نه په انکار کوئ او شیطان غواړي چې په دې سره دوی په ژور ضلالت سره بې لارې کړي.

(۲۵۷)- چا چې ایمان راوړی وي، الله ئې مولا او کارجوړونکی وي ، له راز راز تیارو ئې د رڼا په لوري بیایي، په داسې وخت کې چې په نورو لار ورکه وي، تیارې خورې او د سمې لار موندل ګران شوی وي، الله تعالی د دوی لاس نیسي او له دغو تیارو ئې باسي، د سخت اضطراب، پرېشانۍ او وېرې په حالت کې دوی یوازې نه پرېږدي او له کړاوونو نه د وتلو لار ورته پرانیزي، خو د کافرانو اولیاء او پالونکي طاغوتان دي، چې له نور او رڼا نه ئې د تیارو په لوري بیایي، کله ئې هغه طاغوت بې لارې کړي چې د اقتدار خاوند دی، کله ئې زرنګ او چالاك سیاسي مشران او کله ئې د مذهب په نامه ټګمار مذهبي مشران.

A$% ©Î š• ùB$$ª! $ç9?#ä þ& ÿïhÎf ’Î N¿Ü°•Ŷ ¢ !n “Ï%©$ ’‹Ï •? Ÿ9&

a¿Ü°•Ŷ A$% àM‹Bé ¾Óó é$R& A$% àM‹Üã ¾Çó ã ” Ï%©$ ‘Î f a¿Ü°•Ŷ

Mûgçù É ìóJ$$ `B $kÍ ÏNù ÉÎô J$$ `B Ä§ ðt±9$Î ’Îû ©!$ c Îù

ÇËÎÑÈ ûüÏÜÎ»©9$ Pöq)$$ “Ï‰ö kt ª! $r •ÿ. “Ï%©$

---

[۲۵۸]- هغه څوك دې ونه ليد چې له ابراهيم سره ئې په دې خاطر شخړه کوله چې الله ورته پاچاهي ورکړې وه، کله چې ابراهيم وويل: زما رب همغه دی چې ژوندی کول او وژل کوي، وئی ويل: زه يم چې د ژوند مرګ فيصله کوم!! ابراهيم وويل: الله خو لمر له مشرقه راخېژوي ته ئې له مغربه راوله که رښتونی يې، نو هغه چې کافر شوی وو، مبهوت او حيران شو،(څه ئې د ويلو لپاره نه موندل) او الله ظالمان نه هدايت کوي.

---

(۲۵۸)- په دې مبارك آيت کې د ابراهيم عليه السلام او نمرود د قصې په ترڅ کې همدغه پورتنی حقيقت تشريح کوي او تاريخي بېلګه ئې وړاندې کوي، هم د هغه چا چې الله تعالی ئې مولا وي او له تيارو ئې د رڼا په لوري بيايي او هم د هغه چا چې مولا ئې طاغوت وي او له رڼا ئې تيارو ته بيايي. يوې خوا ته نمرود دی چې خپل اقتدار مغرور کړی، ګومان کوي چې د خلکو مرګ ژوند د ده په لاس کې دی، سلطنت او پاچايي ئې (طاغوت) دی چې دی ئې دوکه کړی، د حقيقت له منلو ئې منع کوي او په تيارو کې د ده د پاتې کېدو باعث کېږي، خو بلې خوا ته ابراهيم عليه السلام دی، د مرګ پرېکړه ئې شوې، د ده د سوځولو لپاره ستر اور بل شوی، ټول ولس راغونډ شوی چې په سره اور کې د ده د وريتېدو تماشا وکړي، دی ئې له زندان نه راايستلی اوس د نمرود په دربار کې ولاړ دی، جلاد ئې خوا ته او آخوا

خلك په اور كې د ده د اچولو شېبې ته منتظر، په همدې حساسې او هيبتناكې شېبې كې ابراهيم عليه السلام په ټول ډاډ او اطمئنان وايي: د مرګ ژوند پرېكړه زما رب كوي. په هغه حالت كې د دې خبرې د كولو په عظمت هر څوك نه پوهېږي، داسې خبره يوازې هغه څوك كولی شي چې الله تعالی ئې هادي او لارښود وي. دا دی ګورئ چې الله تعالی د مؤمنانو مولا دی، له تيارو ئې د نور په لوري بيايي، د همدغې وينا په سبب الله تعالی هغه د نمرود له اوره وژغورو.

دا مبارك آيت څو مهمې خبرې زمونږ مخې ته ږدي:

• ابراهيم عليه السلام دا خبره چې د مرګ ژوند واك زما د رب په لاس كې دی، د هغه چا په وړاندې كړې چې اقتدار مغرور كړی وو ، ځان ئې د خلكو د مرګ ژوند واكدار ګڼلو ، ابراهيم عليه السلام ئې بندي كړی وو او د هغه د وژلو او په ستر اور كې د سوځولو فيصله ئې كړې وه. د ابراهيم عليه السلام د دې وينا په اهميت هلته پوهېدی شو چې دا حالت په نظر كې ونيسو. په عادي حالت كې د دې خبرې كول يوه معنی لري خو په داسې حالت كې بېله معنی لري چې د چا د وژلو او په اور كې د سوځولو فيصله دې يوه مغرور او بې رحمه واكمن كړې وي، د ده د سوځولو لپاره دې ستر اور بل شوی وي، ټول ولس دې د ده په سوځولو اتفاق كړی وي او د دې مقصد لپاره دې ستر اور بل كړی شوی او په اور كې د ده د اچولو لپاره دې منجنيق تيار شوی وي او ټول ولس دې د تماشا لپاره راغونډ شوی وي!! هغه دې دا هرڅه په خپلو سترګو ګوري او سره له دې دې ووايي: د مرګ ژوند پرېكړه خو زما رب كوي!!

• مغرور واكدار د ده په ځواب كې وايي: د خلكو د مرګ ژوند واك خو له ما سره دی، دا دی په خپلو سترګو وګوره چې له دوو بنديانو څخه يو چې د خلاصولو مستحق دی په مرګ محكوموم او بل چې د وژلو مستحق دی خوشې كوم!!

• ابراهيم عليه السلام په ځواب كې وايي: زما رب خو هغه ذات دی چې لمر له ختيځه راخېژوي، ته ئې له لوېديځه راوخېژوه كه رښتونی يې!! يعني لكه څنګه چې شپه ورځ د الله په اراده ځي راځي او لمر د ده په اراده له خپله ځايه راخېژي او په خپل ځای كې پرېوځي او د نړۍ هيڅ ځواك نه د هغه د تلو راتلو وخت بدلولی شي

او نه ئې ځای، همداسې د مرګ او ژوند پرېکړه هم يوازې د الله له لوري کېږي او په دې کار کې هم د نړۍ هيڅ ځواك هيڅ برخه نه لري.

- ظالمان له الهي لارښوونو نه محروم او د حقيقت له درك نه عاجز دي، ظلم د دوی زړونه کاږه او عقل مختل کړی. د مرګ ژوند په هکله د دوی باورونه د کږو زړونو او مختل عقل زېږنده دي.
- ګورئ چې ابراهيم عليه السلام د مرګ ژوند په طبيعي او ورځني بهير او د شپې ورځې په تګ راتګ او د لمر په راختو او لوېدو استدلال کوي او همدا د الله د شتون او قدرت نښې ګڼي، خو کافر نمرود په دې نه دی قانع او خارق العاده نښې غواړي!! که قرآن ته ځير شئ نو وبه ګورئ چې کافران تل پر الله د ايمان راوړو لپاره خارق العاده معجزې غواړي او قرآن ورته همدا طبيعي حوادث د دليل په حيث وړاندې کوي. دا مونږ ته دوه ذهنيتونه راپه ګوته کوي، يو هغه چې په عالم کې دا خورې ورې نښې او آيتونه ئې نه قانع کوي، له پېغمبر نه هم خارق العاده معجزې غواړي، دا نه مني چې يو عادي انسان هم د الله پېغمبر کېدی شي، د قرآن هر آيت نه هم داسې تعبير راايستل خوښوي چې غيرعادي او خارق العاده مفهوم افاده کړي!! خو په دې آيت کې مونږ ته ويل شوي چې چا ته په عالم کې خواره آيتونه کافي نه وي هغه کافرانه ذهن لري او د نمرود په لار روان دی او چا ته چې دغه آيتونه کافي وي هغه مؤمنانه ذهن لري او د ابراهيم عليه السلام په لار درومي.

دې ته مو توجه وي چې دا هسې د مناظرې کومه غونډه نه وه، چې يوې خوا ته نمرود او بلې خوا ته ابراهيم عليه السلام، دا ورته دلايل بيانوي چې الله شته او هغه ترې انکار کوي، متأسفانه ځينو د دې آيت په تشريح کې همداسې څه ويلي چې ګواکې ابراهيم عليه السلام د نمرود دربار ته ورغلی، له هغه سره په کومې دوستانه مناقشې کې مصروف شوی، الله ته ئې رابللی او دا دليل ئې ورته وړاندې کړی چې د مرګ ژوند پرېکړه الله کوي!! دغو دوستانو د قرآن ټول هغه آيتونه له پامه غورځولي چې د ابراهيم عليه السلام قصه په کې راغلې او په ډېر صراحت سره وايي چې د بتانو له نسکورولو نه وروسته په اور کې د ده د سوځولو پرېکړه وشوه،

د نمرود دربار ته باید د یوه داسې ستر باغي په توګه ببول شوی وي چې د نمرود او د ده د قوم خدایان ئې رانسکور کړي، له نیول کېدو وروسته ئې نه یوازې په خپل کار اعتراف کړی بلکې له هغه نه ئې په مېړانه او جرأت دفاع کړې او بتان او بت لمانځونکي ئې مزید تحقیر کړي، که د ابراهیم علیه السلام د قصې دا برخه د قرآن د نورو آیتونو په رڼا کې وڅېړو نو شرحه به ئې داسې وي:

ابراهیم علیه السلام به د بت لمانځونکو له معبد نه زندان ته لېږل شوی وي، په اور کې د ده د اچولو لپاره چې کومه ورځ ټاکل شوې وه، په دغه ورځ ئې هغه د نمرود مخې ته راحاضر کړی، ده ته ویل شوي: څنګه دې زمونږ د معبودانو د ماتولو بې باکي کوله اوس به دې څوك له مرګ نه ژغوري؟ ابراهیم علیه السلام ویلي: زما رب، همغه چې د مرګ ژوند پرېکړه د ده له لوري کېږي، نمرود ویلي: اوس به درته وښیم چې د مرګ ژوند پرېکړه ستا رب کوي که زه، ابراهیم علیه السلام په ځواب کې ورته ویلي: که ته دومره زورور یې چې د خلکو د مرګ ژوند اختیار په خپل واك کې ګڼې نو دغه لمر چې زما رب ئې له مشرقه راخېژوی ته ئې له مغربه رااوچت کړه!! نمرود د دې غاښن ماتوونکي ځواب په وړاندې له دې پرته بل څه د ویلو لپاره نه موندل چې ووایي: دا بې باکه په اور کې واچوئ چې هم دی د خپلې بې باکۍ سزا وګوري او هم نورو ته د عبرت سبب شي.

¾Çó ã 4Ï& A$% $gÏ©ráã 4?ã þ/Í%{ ‘Ér 7/ö% 4?ã $B “É9$$ ‹&

M¨Î9 bŸ2 A$% ¼çVè/ $ê5Q$ã p•($Ë ª! $ç?$B'ù $gÏöB %è/ ª! $ÍÉ»d

4<Ï öÍR$ì 5Q$ã p•($Ë M¨Î9©@/ A$% 5öf Ù è/ ‹& $Böf àM¨Î9 A$%

ž/#ä š• =èô ZÏr š, Í$Jïm 4<Ï öÍR$r ‹Z ¡Ff b9 š• Î#ŽŸr š• Ë$èÛ

$Vé9 $dqÝ6R §ê $dãÅ^ç #øŸ2 Q$àË$ † <Ĵ öŸR$ ÂZ $Y=Ĵ

ÇËÎÈ Öï‰% äó« èà2 4?ã ©$Ïb Ñ=ã& A$% ¼çp9 šú ü7? $G=ù

---

[۲۵۹]- او يا لکه هغه چې په يوه داسې کلي تېر شو چې په خپلو بامونو راپرېوتی وو، وئې ويل: الله به دا له خپلې داسې مړينې نه وروسته څنګه بيا راژوندي کوي، نو الله هغه په سل کلن مرګ مړ کړ، بيا ئې بېرته راژوندی کړ، ورته وئې ويل: څومره وځنډېدې، وئې ويل: يوه ورځ ځنډېدلی يم او يا خو د يوې ورځې يوه برخه، وئې فرمايل: داسې نه ده، بلکې سل کاله ځنډېدلی يې، نو خوراك او څښاك ته دې وګوره چې نه دي ګنده شوي او خره ته دې وګوره او دا د دې لپاره چې تا د خلکو لپاره يوه نښه وګرځوو او هډوکو ته ځير شه چې څنګه ئې خوځوو او بيا ئې په غوښې پټوو، نو کله چې ورته څرګنده شوه، وئې ويل: (اوس) ښه پوهېږم چې الله په هر څه ښه قادر دی.

---

(۲۵۹)- دا د الله کوم مؤمن بنده وو، (که څه هم په يوه روايت کې عزير ګڼل شوی، هغه چې يهودانو د الله زوی ګڼلو) په سفر روان وو، د خوراك او څښاك لپاره څه د سفر توښه ورسره، په يوه وران او نسکور شوي زاړه کلي تېرېدو، هرې خوا ته ئې د کليوالو وراسته هډوکي تر سترګو شول، ناڅاپه ئې دا خبره په زړه کې راتېره شوه چې الله تعالی به دا وراسته هډوکي څنګه بيا راژوندي کوي، الله تعالی غوښتل هم د ده دا پوښتنه ځواب کړي او هم د ده په واسطه هغه خلك قانع کړي چې بياژوندون ئې نه منلو، د همدې لپاره ئې هغه په سل کلن مرګ محکوم کړ، سل کاله وروسته ئې بيا راژوندی کړ، پوښتنه ئې ترې وکړه، دلته څومره وځنډېدې؟ ځواب ئې ورکړ: نه پوهېږم، شايد يوه ورځ يا خو د يوې ورځې يوه برخه، الله تعالی ورته وفرمايل: نه دلته سل کاله ځنډېدلی يې، د سورلۍ ورستو هډوکو ته وګوره، خو خوراك او څښاك ته دې سترګې واړوه چې روغ رمټ پاتې دي، وګوره چې څنګه دا وراسته هډوکي خوځوم، غوښه ورباندې راټوکوم او بيا ئې راژوندی کوم، دغه مؤمن بنده د

دې صحنې په لیدو سره د خپلې پوښتنې ځواب ترلاسه کړ او وئې ویل: اوس ښه پوه شوم چې الله په هر څه قادر دی.

په دې قصې کې د بیاژوندون په اړه څو بنیادي او اساسي خبرو ته ځواب ویل شوی دی:

- یوه له هغو خبرو نه چې د بیا ژوندون په اړه د انسان ذهن تر خپل سیوري لاندې نیسي او باور کول ورته ګرانوي، د اوږدې زمانې تېرېدل دي، که په یوه مړي یوه دوه ورځې تېرې شوې وي بیاژوندی کېدل ئې ورته دومره ګران نه برېښي لکه د هغه چې اوږده موده وروباندې تېره شوې وي، د د غې قصې په ترځ کې ویل شوي چې زمانه نسبي امر دی، له یوه نه تر بل او له یوه حالت نه تر بل ئې وضع بدلېږي، ویښ او ویده، مړ او ژوندی، لټ او تېز ته یو شان نه وي، هغه زمانه چې یوه ته په یوه حالت کې بې انتهاء برېښي بل ته د څو ثانیو او دقیقو وي، کومه فاصله چې مېږي ته بې انتهاء برېښي د یوې مرغۍ لپاره د څو ثانیو وي، که په یوه اطاق کې له یوه ویده او ویښ نه چې ټوله شپه ئې په خوب او ویښه تېره کړې، پوښتنه وکړئ، ویښ به درته وایي: ډېره اوږده شپه وه، لټ په لټ اوښتم، سخته راباندې تېره شوه او ویده به درته وایي زه نه یم پوهېدلی چې شپه څنګه تېره شوه او څومره خوب مې کړی، دې مؤمن بنده ته عملاً وښودی شو چې سل کاله ورته یوه ورځ او حتی تر هغه هم کم، د یوې ورځې څو ګنټې معلوم شول، قرآن همدغه حقیقت ته په څو نورو مواردو کې هم اشاره کړې او فرمايي: د الله لپاره یوه ورځ هومره ده لکه ستاسو پنځوس زره کاله، دا تاسو یئ چې کلونه او پېړۍ درته اوږده زمانه برېښي او په واړه ذهن مو د دې سیوری پروت دی چې په مړو باندې د اوږدې مودې له تېرېدو وروسته به څنګه بیا راژوندی کېږي. د نسبیت په هکله د قرآن دغه خبره دولس پېړۍ وروسته، د المان یوه ساینس پوه انشټین، د ساینس په ژبه وکړه او په دې سره ئې د فزیك د پلار نوم وګاټه.
- دوهم څه چې په دې اړه د انسان ذهن ته راځي هغه دا دی چې په مرګ سره د انسان ټول بدن په خاورو بدل شي، د اوږدې زمانې په تېرېدو سره ئې له غوښې او

هډوکو نه هیڅ اثر پاتې نه شي، دا به څنګه بېرته راژوندی کېږي؟ په دې قصې کې هغه مؤمن بنده ته وښودی شو چې د انسان وجود دوه برخې لري، جسد او روح، په مرګ سره ئې یوه برخه له منځه ځي خو بله برخه ئې روغه رمټه پاتې کېږي، دا داسې وګڼه لکه (ستا سورلۍ) او (خوراك څښاك) یو ختم شوی وو خو بل روغ رمټ پاتې وو، ستا جسد د روح لپاره داسې دی لکه ستا دغه سورلۍ او ستا روح داسې لکه دا خوراك څښاك او ستا د قوت او ځواك منبع، په مرګ سره ستا هر څه له منځ نه ځي، یوه برخه روغه رمټه پاتې کېږي، روح له منځه نه ځي، یوازې د روح سورلۍ خپل حالت بدل کړي، غوښه او هډوکي ئې په خاوره کې تجزیه شي، دا بیاژوندون داسې وګڼئ لکه چې په مني کې ټول نباتات ومري، وراسته او په خاوره بدل شي، په خاوره کې مونږ ته د دوی هیڅ اثر په نظر نه راځي، ټول ژمی وربانديې تېر شي، خو په پسرلي کې په یوه باران سره له ځمکې سر رااوچت کړي.

A$% `Ës̈êƀ9r& A$% 4Aöq̈J$$Çéê # øŸ2 ‘ Ïí& É ‘ Ð¿Ü°•ĝ A$% ôĵr

Ûê 7 øĵ £èž̈Ç ù ÎïÖ9$ `Ë pèl/ö õã, ù A$% ÓÉ£ £íJÖšĵ `Å»9r 4?/

©$Šb& Ñ-æ$r $Ïè™ 7 Y•ïÛƒ £ßãŠ$Ûê#[ª“ã £èĵÎB @6_ Èä4?ã @èô_$

ÇÊÎÈ ÒÅm Î ƒ Ìã

---

[۲۲۰]- او کله چې ابراهیم وویل: اې زما ربه! راوښیه چې مړی څنګه راژوندی کوې؟ وئې فرمایل: آیا په دې باندې باور نه لرې، وئې ویل: څنګه نه، خو غواړم چې زړه مې ډاډه شي، وئې ویل: نو د مرغانو څلور درواخله او له ځانه سره ئې آموخته کړه، بیا ئې په هر غره یوه برخه کېږده، بیا ئې راوبوله

چې تا ته به په منډه راشي او په دې پوه شه چې الله باحکمته غالب ذات دی.

(۲۶۰)- د دې خبرې چې الله د مؤمنانو مولا او لارښود دی، له تيارو ئې د نور طرف ته بيايي، دريمه بېلګه بيا هم د ابراهيم عليه السلام لارښوونه ده، ده هم وغوښتل چې د بياژوندون د څرنګوالي په هکله ئې زړه ډاډه او مطمئن شي، په دې پوه شي چې الله تعالی مړی څنګه او په څه ډول راژوندی کوي؟ الله تعالی ورته وفرمايل: څلور مرغان راونيسه، له ځان سره ئې آموخته کړه، بيا ئې ځينې په يوه، ځينې په بل او بل غره کېږده، بيا ئې ځان ته راوبله، ګوری به چې ټول په منډه ستا په لوري راشي. که دا مرغان ستا د څو ورځو پاللو او روزلو په نتيجه کې له لرې ستا غږ ته لبيك وايي او په منډه ستا خوا ته راځي، په داسې حال کې چې نه تا پيدا کړي او نه ته د دوی په زړه او دماغ څه سلطه لرې، نو د الله هغه مخلوق چې هرڅه ئې د ده په واك کې دی، ژوند ده ورکړی، روح او جسد ئې ده پيدا کړی، زړه او دماغ ده ورکړی، دا به څنګه د الله بلنې ته لبيك نه وايي، له خپلو قبرونو نه به نه راپورته کېږي او د ده په لوري به نه روانېږي. مګر الله عزيز او حکيم نه دی؟ که څه هم ځينو درنو مفسرينو د دې آيت په تفسير کې ويلي چې ابراهيم عليه السلام ته د دغو مرغانو د ذبح کولو، د غوښو د ګډولو او په هر غره د دوی د ګډې غوښې د يوې برخې د ايښودلو وينا شوې او ده همدا کار کړی او بيا د ده په وينا دا مرغان بېرته راژوندي شوي او د ده خوا ته راغلي. خو په آيت کې نه د ذبح کولو او وژلو ذکر راغلیاو نه هم دا ويل شوي چې ابراهيم عليه السلام دا کار وکړ او مرغان راژوندي شول او د ده خوا ته راغلل. برعکس له ځان سره د آموخته کولو او د ده په بلنه د ده لوري ته د راتلو خبره شوې او په پای کې ورته ويل شوي: په دې پوه شه چې الله باحکمته غالب ذات دی. د آيت له وروستۍ برخې نه هم معلومېږي چې ابراهيم عليه السلام ته دا وينا د يوه استدلال بڼه لري نه د يوې مشاهدې بڼه، د مشاهدې صورت په مخکښې مثال کې راغلی، تکرار ته ئې ضرورت نه شته. د ابراهيم عليه السلام شخصيت هم هومره اوچت دی چې د زړه د ډاډ او اطمئنان لپاره ئې همدا

استدلال کافي دی. دا همغه ابراهيم دی چې په يوې مشرکې، له الله او آخرت نه منکرې ټولنې او کورنۍ کې، د يوه بت لمانځونکي پلار په غېږ کې دنيا ته راغی، خو په خپل عقلي استدلال سره ئې خپل رب وپېژاندو، خپل پلار او قوم ته ئې وويل: نه دا لمر، سپوږمۍ او ستوري او نه هم ستاسو دا بتان په خدايي منم، زما رب همغه دی چې دا هر څه ئې پيدا کړي، زه پيدا شوي او فناه کېدونکي په خدايي نه منم.

که په مخکنۍ قصې کې د هغه مؤمن بنده په الفاظو کې غور وکړئ او هغه د ابراهيم عليه السلام د دغې قصې له الفاظو سره مقايسه کړئ نو وبه ګورئ چې په دواړو کې ژور توپيرونه شته: يو وايي: الله به د دې کلي دا وراسته هډوکي څنګه بېرته راژوندي کوي؟ (أَنَّىَ يُحْيِـي هَـَذِهِ اللّهُ بَعْدَ مَوْتِهَا) دا الفاظ شك افاده کوي، خو بل وايي: اې زما ربه! ما ته ئې راوښيه چې ته مړي څنګه ژوندي کوې؟ له يوه سره يوښتنه ده، له بل سره دا غوښتنه او تلوسه چې د بيا راژوندي کولو په کيفيت پوه شي؟ ابراهيم عليه السلام مخامخ خپل رب ته وايي چې ما ته د بيا راژوندي کولو کيفيت راوښيه، په بيا راژوندي کېدو مې باور شته، خو زړه مې غواړي په کيفيت ئې پوه شي، د خپل زړه د ډاډه کولو لپاره دا غوښتنه کوم. هغه مؤمن بنده ته مشاهده په کار وه او ابراهيم عليه السلام ته استدلال کافي وو. ابراهيم عليه السلام خو د نمرود په دربار کې او په اور کې د اچول کېدو په ورځ ويلي وو چې مرګ ژوند زما د رب په واك کې دی، دی خو د نمرود له اوره روغ رمټ راوتلی او اوس د پېغمبرۍ مقام ته رسېدلی او له الله سره تکلم کوي، داسې چا ته يوازې يوه اشاره بس ده.

که هدف دا وی چې دا مرغان ووژلی شي نو حتماً به د (قتل) يا (ذبح) صيغه راغلې وه، قرآن خپل مخاطب په ابهام کې نه اچوي، که (صرهن) د وژلو په معنی واخيستی شي له (اليك) سره نه جوړېږي، په دې صورت کې د آيت ترجمه داسې کېږي: (د ځان په لوري ئې ووژنه) او دا قطعاً غلطه جمله ده، د صرهن اصلي او معروفه معنی آموخته کول او ځان ته مايل کول دي، ورپسې د (الی) صله هم په دې

دلالت کوي چې همدغه معنی ترې مراد ده، ځکه دا (صله) د وژلو له معنی سره نه شي جوړېدی. له الیك سره ئې یوازې دغه معنی جوړه راځي، چې ترجمه ئې داسې کېږي: له ځان سره ئې آموخته کړه.

ځینې کسان په آیت کې د جُزْءاً له لفظ نه داسې پوهېدلي چې شاید مراد ئې یوه ټوټه غوښه وي، نه د مرغانو یوه برخه، دا انتباه صحیح نه ده، په قرآن کې دوه ځایه نور هم د جُزْء لفظ راغلی چې په دواړو کې ئې معنی یوه ډله خلك ده:

وَ جَعَلُوا لَهُ مِنْ عِبَادِهِ جُزْءاً إِنَّ الانسنَ لَكَفُورٌ مُّبِينٌ * الزخرف:۱۵

لهَا سبْعَةُ أَبْوَبٍ لِّكلِّ بَابٍ مِّنهُمْ جُزْءٌ مَّقْسومٌ * الحجر:۴۴

ځوك چې له صرهن نه د قطعهن معنی اخلي هغه دې ته اړ کېږي چې په خپل تعبیر کې ښه ډېر تکلف وکړي او کافي خبرې له ځان نه علاوه کړي، دوی به دې ته اړ کېږي چې لاندې خبرې له ځان نه علاوه کړي:

- ابراهم علیه السلام دا مرغان ذبح کړل.
- بیا ئې ښه وځپل او سره ګډ وډ ئې کړل.
- بیا ئې د دوی د ګډې غوښې یوه یوه ټوټه په یوه یوه غره کېښوده.
- بیا ئې ورته غږ کړ.
- ټول راژوندي شول.
- راوالوتل او د ده خوا ته په منډه راغلل.

خو په دې آیت کې دا یو هم نه شته، نه د وژلو صیغه راغلې او نه د مرغانو د بیا ژوندی کېدو صیغه او نه دا چې ابراهیم علیه السلام دا کار کړی. دا خبرې به ټولې له خپله ځانه راوړي که نه نو تعبیر به ئې ناقص وي!! همدا راز دوی دې ته اړ کېږي چې ووایي: د (الی) لفظ یا زائد دی او یا د کوم لرې لفظ لپاره (صله) ده.

مونږ دغو دوستانو ته وایو: دې تکلف ته څه ضرورت دی؟ ولې د الله په کلام کې داسې تصرفات جائز ګڼئ؟ ولې د الله د مبین کلام په هکله دا غلط ذهنیت راپیدا کوئ چې له دومره تکلف او تصرف نه پرته ئې په معنی پوهېدل ممکن نه دی؟ ولې ئې صافه او واضح معنی پرېږدئ او له تکلف نه ډکه معنی ئې غوره کوئ؟

همدا راز دوی ته وایو: که ستاسو دا خبرې صحیح وي نو د آیت په پای کې به د مخکني مثال په څېر د ابراهیم علیه السلام کومه داسې وینا ذکر کېده چې اوس پوه شوم او زړه مې ډاډه او مطمئن شو، لکه هلته چې راغلي: قال اعلم ان الله علی کل شئ قدیر، داسې به نه ویل کېدو چې واعلم ان الله عزیز حکیم. دا الفاظ خو په دې شهادت ورکوي چې پورتنی مطلب یو استدلال دی نه یوه مشاهده.

ابراهیم علیه السلام ته خو همدا استدلال کافي وو، دغه ستر موحد ته یوه اشاره کافي وه، خو څه وکړو چې ځینې کسان یوازې په هغسې ځواب مبهوت او متقاعد کېدی شي چې ابراهیم علیه السلام د نمرود مخې ته کېښود: فان الله یأتي بالشمس من المشرق فأت بها من المغرب فبهت الذي کفر.

ìō™ ŏMF;R& p6m è@VJ. «$è@‹î™ ’Î Óg9ºqB& bqàÿZã ûïï%$@WB

ìÅ™ºr ª!$r ã±„ `Jï B#ëÒã ª!$r p6m è•(B 7#çîS @ä ’Î ŸÎ$Z™

$B bqãÎGã ŵ Ne «$è@‹î™ ’Î Óg9ºqB& bqàÿZã ûïï%$ ÇËÏÈ DŠîæ

Ne Ÿwr Óg¾æ ì$öz Ÿwr Ngîr %ŸÃ Nèãô & Nç° “Ŧ& Iwr $YB {qàÿR&

ÇËÏÈ šc qçé ƒ

---

[۲۶۱]- د هغو کسانو مثال چې خپل مالونه د الله په لار کې لګوي، هغې دانې ته ورته دی چې اوه وږي راوټوکوي، په هر وږي کې سل دانې او الله چې چا ته وغواړي ورته مضاعف کوي ئي او الله ښه پوه د وسعت خاوند دی.

[۲۶۲]- همغه چې خپل مالونه د الله په لار کې لګوي او بیا په خپلو انفاق کړو مالونو پسې نه کړول کوي او نه منت بارول. دوی ته د خپل رب په خوا

کې خپل اجر دی، نه په دوی څه وېره شته او نه به غمجن شي.

(۲۲۱-۲۲۲)- څوك چې خپل مال د الله په لار کې لګوي، دا کار د ده پر زړه، دماغ او شخصیت ژورې اغېزې او اثرات پرېږدي، ډېر ناوړه او خراب صفات او عادات ئې په غوره صفاتو او عاداتو بدلوي، حرص، بخل، له مال سره افراطي مینه، کبر، د مال په وجه په بل د لویي احساس، بې وزله او نادار انسان ته په سپکه سترګه کتل او ډېر نور اخلاقي رذائل له منځه وړي او په ځای ئې ترحم، زړه سوی، ایثار، قناعت، په حلال رزق اکتفاء او ډېرونورو انساني ارزښتونو او اخلاقو ته وده ورکوي، په پورتني آیت کې د انفاق دا اثرات هومره ژور او پراخ ګڼل شوي لکه یوه دانه چې اوه داسې وږي راشنه کړي چې په هر یوه کې ئې سل دانې وي او تر دې هم زیات، دا ځکه چې الله ښه پوه د وسعت خاوند دی، په دې پوهېږي چې څوك د دې وړ دی چې په انفاق باندې ئې تر دې هم زیاتی نتیجې مرتب کړي. خو په دې شرط چې له انفاق نه وروسته نه د هغو کسانو د کړولو او ځورولو باعث شي چې مرسته ئې ورسره کړی او نه منت ورباندې بار کړي، هغوی ته په سپکه سترګه ونه ګوري، تل خپله مرسته ورياد نه کړي، د دې انتظار ترې ونه لري چې د مرستو په وجه به د ده تراحسان لاندې وي او د ده لویي به مني. که څه هم ځینو مفسرینو د انفاق کوونکي په ځای د دوی انفاق کړی مال له دغسې دانې سره تشبیه کړی او ویلي ئې دي چې د دوی مال او یا د دوی اجر به الله تعالی ورته څو څو ځله زیات کړي، خو نه یوازې د آیت په الفاظو کې د دې مجال نه تر سترګو کېږي، بلکې دا توجیه د آیت له وروستی برخې سره هم اړخ نه لګوي، که دلته د انفاق اجر مراد وی نو د آیت په پای کې به دا مطلب بیا نه تکرارېدو چې د دوی اجر له الله سره دی، د آیت له الفاظو نه یوازې دا مطلب اخیستل کېږي چې په خپله منفق او انفاق کوونکی له دغسې دانې سره تشبیه شوی، (مثل الذین ینفقون) ویل شوي، نه (مثل ما انفقوا)، په دوو وروسته راتلونکو مثالونو کې به هم وګورئ چې دا مطلب په لاډېر صراحت سره راغلی او په ډېر وضوح سره معلومېږي چې په دې مثالونو کې انفاق کوونکی

تشبیه شوی نه د دوی انفاق، ریاکار منفق له سختې تیږې سره او مخلص منفق د لوړې غونډۍ په سر له سمسور باغ سره تشبیه شوی.

Òšîm ǫĺî ª! $r “ Ę& $gã7k/ ƿ%‰ ¹ `B žöz ô•ÿóBr Ŝ rãèB Aφ% *

ÇËÎÈ

---

[۲۲۳]- غوره وینا او بخښنه تر هغې صدقې ډېره غوره ده چې کړول ورپسې وي او الله حلیم غني دی.

---

(۲۲۳)- تر هغې مرستې چې ځورول او منت ورپسې وي، یوه ښه وینا او د بل له اشتباهاتو تېرېدل ډېر غوره دی.

ßÿŸã “ É9$ 3‘ ŒŖ $r ÇJ%ê Naï»%‰ ¹ (qèÜ7œÿ (qãB#ä ûïÏ%©$$gƒ'»ƒ

A#qÿ ¹ è@VJ. ¼ãé/Jù ÌÅÆƒ$Ö ¢ø«r « $Î ßBsãŸr Ä $Z9$ä$•Í ¼ã$B

ãó« 4?ã šc râï‰ÿƒ ž w #$ù ¹ ¼çŸ2 Žlù @Î#r ¼ç/$ ¹ 'ù Ò#•êÏløã

ÇËÍÈ ûïÍŸ»3ø$Pö)ø$ “ Ï‰ôƒ Ÿw ª! $r (qç¡Ÿ2 $ßÏB

---

[۲۲۴]- اې مؤمنانو! خپل صدقات په منت او اذیت سره مه باطلوئ، د هغه چا په څېر چې خپل مال خلکو ته د ځان ښودنې لپاره انفاق کوي، په داسې حال کې چې پر الله او د آخرت پر ورځې ایمان نه لري. نو د ده مثال هغې

ښويې تيږې ته ورته دی چې څه خاوره وربانديې پرته وي او داسې زورور باران وربانديې وشي چې صفا او ښويه ئې کړي، د خپلو لاس ته راوړنو د هيڅ څه په ترلاسه کولو به نه توانېږي او الله داسې کافر قوم نه هدايت کوي.

---

(۲۶۴)- دلته هغه د مال انفاق کوونکی چې انفاق ئې پر الله او آخرت له ايمان نه نه دی راولاړ شوی، بلکې د ځان ښودنې لپاره انفاق کوي، له هغې ښويې سختې تيږې سره تشبيه شوی چې په سر ئې لږ غونديې خاوره پرته وي، ظاهر ئې داسې برېښې چې سمسوره ځمکه او د کښت لپاره جوګه وي، خو چې تېز باران وربانديې راشي، خاوره ئې له ځان سره يوسي او حقيقت ئې راڅرګند شي، دا رياکار منفق هم دغسې وي، له انفاق نه ئې خلك داسې انګېري چې په زړه کې به ئې ترحم او عاطفه وي، انفاق به ئې د ايمان او عقيدې په حکم وي، خو ډېر ژر ئې اصلي څېره بربنډه شي، د زړه اصلي کيفيت ئې په هغه کړولو او منت بارولو کې راڅرګند شي چې له انفاق نه وروسته ئې خلك د ده په چلند کې ګوري. داسې کافران له الهي هدايت نه محروم دي، له انفاق نه چې د څه ترلاسه کولو طمع لري هغه به هم ترلاسه نه کړي. له دې مثال نه هم په ډاګه معلومېږي چې په لومړي مثال کې هم تشبيه د منفق په اړه ده، نه د ده د انفاق شوي مال په اړه.

ôB $G•ÎŁr «$ ÅV $ÊöB ä$óÏG$ Ñg9ºqB& šc qàÿYã ûïÏ%$ @WBr

bÎù Éú üÿèÅÊ $g=à2 éM?$«ù @Î#r $g/$¹ & oqbÎ ¥_ èVJ. ßgÅã R&

ÇËÏÎÈ Î•ÅÁ / bqèJè? $JÎª! $ur @Ü ù @Î#r $köÅ ãbÎ©

---

[۲۶۵]- او مثال د هغو چې خپل مالونه د الله د رضاء په لټه کې او د خپل نفسي ثبات په وجه انفاق کوي، د يوې لوړې ځمکې په سر يوه باغ ته ورته

دی، چې که زورور باران ئې په برخه شي نو دوه برابره مېوه ورکړي او که زورور باران ورونه رسېږي نو پرخه او الله ستاسو د کړنو ښه ليدونکی دی.

---

(۲۶۵)- هغه چې انفاق ئې د الله د رضاء ترلاسه کولو لپاره وي او پوخ ايمان ئې انفاق ته هڅوي، مثال ئې هغه باغ ته ورته دی چې په لوړې ځمکې راشين شوی وي، د ونو جرړې ئې د لوړې ځمکې په پربړی خاورې کې ژورې ننوتې وي، که تېز باران ئې په برخه شي نو دوه برابره حاصل ورکړي او که تېز باران نه وو نو نرم باران او پرخه هم ورته کافي وي.

`Ë “Ìôî ? 5 $Ÿãr @ŠÏ, R `Ë pY_ ¼ç9 šc qã? b& Nà2 %n& Šqƒ&

pƒÎê ¼ãr ç9Åz$ ç/$ ¹ &r ËN°•J¨W9$ @à2 `Ë $g‹Ï ¼ç9 ãgR{$ $gÏó ?

Nà6 9ª! $Úú Î7ãš• ï°‹. M%ŽIô$ ÖR Ï‹Ï Ö|Á ãÎ $g/$ ¹ 'ù âšÿèÊ

ÇËÏÈ šc rãSÿG? Nä3ª9 ËM»ƒFy$

---

[۲۶۶]- آيا ستاسو کوم يو دا خوښوي چې د کجورو او انګورو داسې باغ دې وي چې ويالې ترې لاندې بهېږي او په هغه کې ده ته هر ډول (نورې) مېوې هم وي او ده ته زوړوالی رسېدلی وي او کمزوري زامن ئې وي، خو ناڅاپه ئې باغ ته داسې سخته سيلۍ ورسېږي چې په کې اور وي او باغ ئې وسوځي، الله دغسې آيتونه درته بيانوي ترڅو تفکر وکړئ.

---

(۲۶۶)- په خپل لاس، په ريا، منت او د مسکين په کړولو سره د خپلو نېکو عملونو او انفاق نه جوړ هغه باغ مه سوځوئ چې په سختې ورځې به ورته سخت اړ وئ، که

نه مثال به مو دغه کس ته ورته وي چې د احتياج په ورځې ئې باغ په اورنۍ سيلۍ وسوځېدو.

Na9 $Yô •z& $ÏBr ÓÎgö; Ÿ2 $B ÏM»6ŠÛ `Ï (qà)ÏÿR& (#þqãB#ä ûïÏ%©!$ pkš‰r'¯»tƒ
b& HwÎ) ÏnƒÉÏ{$«Î/ NçGó¡9r bqà)ÏÿYè? çmZÏB]ŠÎ7y‚ø9$# (qßJ£Jus? Ÿwr (ÇÚö‘F{$# ÆÏiB
ÇËÏÐÈ î‰ŠÏJym ;ÓÍ_xî ©!$# b& (#þqßJn=ã$#r 4 ÏmŠÏù (qàÒÏJøó?

[۲۲۷]- اې مؤمنانو! له خپلو لاس ته راوړو شيانو او له هغه نه چې مونږ له ځمکې درته راايستلي، پاکيزه پاکيزه ئې انفاق کړئ او د هغه ناپاکو قصد ئې مه کوئ چې بل ته ئې ورکوئ خو په خپله ئې اخيستونکى نه يئ، مګر دا چې سترګې پرې پټې کړئ او په دې پوه شئ چې الله ستايلى غني دى.

(۲۲۷)- د خپل حلال مال پاکيزه شيان د الله په لار کې انفاق کړئ، نه هغه ردي او ناپاك شيان چې که بل ئې تاسو ته درکړي نه ئې اخلئ مګر دا چې سترګې پرې پټې کړئ، الله ستاسو انفاق ته اړ نه دى، هغه غني دى، الله له دې لوړ دى چې داسې ردي او ناپاك شيان قبول کړي.

çmZÏB ZotÏÿøó¨B Nä.ßÏètƒ ª!$#r (Ïä!$t±ósxÿø9$$Î/ Nà2 ãßDù'tƒr tø)xÿø9$# ãNä.ßÏètƒ ß»sÜø‹¤±9$#
ÇËÏÑÈ ÒOŠÎ=tæ ììÅ™ºur ª!$#r 4 WxôÒsùr

[۲۲۸]- شيطان د فقر وعده درکوي او په فحشاء مو ګماري او الله د خپل

مغفرت او پېرزوينې وعده درکوي او الله ښه پوه د وسعت خاوند دی.

---

(۲۶۸)- شیطان مو له خوارۍ او فقر نه وېروي، په بخل مو ګماري او همدا درته ښاپسته کوي، خو الله تعالی تاسو انفاق ته رابلي، د انفاق په بدله کې د مغفرت او بخښنې او د خپلې پراخې پېرزوينې وعده درکوي، الله پوهېږي چې څوك د شيطاني القاءاتو تر تأثير او اغېز لاندې درومي، له فقر نه وېرېږي او له انفاق نه ډډه کوي او څوك د الله بلنې ته لبيك وايي او په انفاق سره د ده د مغفرت او فضل ترلاسه کول غواړي.

#ŽËÏŸ2 #Žöz ’Îrëéâ)ùpJò6 Å$Ns÷ã`Br ãt±„`BpJò6 Å$’Îsã

ÇËÎÒÈ É=»6ø9F{$(qä9'ré&Hwj ãž2 ¤‹ƒ $Br

---

[۲۶۹]- چا ته چې وغواړي حکمت ورکوي او چا ته چې حکمت ورکړی شو، نو هغه ته يقيناً چې ډېره ښېګڼه ورکړې شوه او له عقلمنو پرته بل څوك پند نه اخلي.

---

(۲۶۹)- د حکمت خاوند همغه دی چې د الله بلنې ته لبيك وايي، د الله د مغفرت او فضل په لټه کې وي او د همدې لپاره خپل مال د الله په لار کې لګوي، چا ته چې دا حکمت ورکړ شي، په حقيقت کې يې ستر خير او ښېګڼه په برخه شوې.

$Br ¼çG=èƒ ©$ c îù 9õR `B Nèö‹R ¨& þ)ÿR `B OçþÿR& $Br

ÇËÐÉÈ A$ÁR& ôB šú üÏJî»©=à

---

[۲۷۰]- او تاسو چې کوم څه انفاق کړي دي او په ځان منلی کوم نذر مو ترسره کړی دی، نو الله پرې پوهېږي او د ظالمانو هيڅ مرستندوی نه شته.

(۲۷۰)_ کوم نذر چې تاسو پر ځان منئ او کومه صدقه چې تاسو ورکوئ، که دا کمه وي که زياته، په ښه نيت وي او که په بد نيت، له حلال مال نه وي که له حرام نه، الله ورباندې پوهېږي، که د انفاق او نذر په اړه په غلطه لار ولاړئ او ظلم او تېری درنه وشو، نو په دې پوه شئ چې ظالمان هيڅ مرستندوی نه شي موندلی. د کوم ښه او جائز کار د ترسره کېدو په طمع او د الله په نامه څه نذر په ځان منل جائز دی، خو دې ته مو پام وي چې پېغمبر عليه السلام د نذر په هکله فرمايلي: په نذر سره الله تعالی له بخيل انسان نه څه شکوي. دا هغه بخيل دی چې د الله د رضاء لپاره او له کوم شرط نه پرته انفاق ته تيار نه وي، د کوم حاجت ترسره کېدو لپاره په ځان نذر مني او وايي: که مې دا حاجت ترسره شو، نو دا او دا به انفاق کړم.

žöz q§ù ä!•) ÿ$£$dq÷è¯Ρ $dqã÷ ëb)r ‘ Ïd $£ϑÏèÏΡ ÏM»%‰ y‰¢Á9$#(r‰ö6è? bÎ)

ÇËÐÊÈ ×Î6yz bqè=yϑ÷ès? $yϑÎ/ ª!$#ur 3 öΝà6Ï?$t«Íh‹y™ ` ÏiΒ Νà6Ζtã ãÏe3xÿãƒur 4 öΝà6©9

[۲۷۱]- که صدقات په ښکاره ورکړئ نو دا هم ښه کار دی او که ئې پټ کړئ او فقيرانو ته ئې ورکړئ، نو دا درته غوره دی او (په دې سره به الله تعالی) ستاسو ځينې سيئات ختم کړي او الله ستاسو له کړنو ښه خبر دی.

(۲۷۱)_ ستاسو معامله له هغه الله سره ده چې له هر څه خبر او په هر څه پوهېږي، کوم څه چې تاسو د دې لپاره په پټه کوم مسکين او فقير ته ورکوئ چې د هغه عزت خوندي پاتې شي او ستا په انفاق کې د رياء او ځان ښودنې څه شائبه راولاړه نه شي، نو په دې سره به الله تعالی ستا ځينې سيئات تکفير کړي، ستا ځينې بد

خویونه، بد اخلاق، بد عادات، بد کړه وړه به له منځه یوسي، د تغفیر الذنوب معنی د ګناهونو بخښنه ده او د تکفیر السیئات معنی د بدو اخلاقو ازاله ده، په انفاق سره د بخل او حرص په څېر د انسان ډېر ناوړه اخلاق اصلاح کېږي. ته باید ډاډه وې چې ستا په هر نذر او انفاق خبیر خدای پوهېږي.

ôÏ (qàÿZê$Br â±„ Æ B "Ï‰ĝƒ ©$£Å6 »9r ó§1%ë š• øã § ǎ©*

ôÏ (qàÿZê$Br «ı $ïhô r ä$óÏF/$žvÎ šc qàÿZê$Br Nà6 Å¤ãRL ù ǎöz

ÇËÈ šc qßJn=ôàè? Ÿw óOçFRr& r Nà6 öÎ $ qãǎöz

---

[۲۷۲]- پر تا د دوی هدایت کول نه دي فرض شوي او دا خو الله دی چې څوك وغواړي هدایت کوي ئې او له مال نه چې څه انفاق کړئ نو دا په خپله ستاسو (په ګټه) ده او تاسو خو د الله د رضاء لټولو نه پرته د بل څه لپاره انفاق نه کوئ او له مال نه چې څه هم تاسو انفاق کړئ، پوره به (بېرته) درکړی شي او پر تاسو به ظلم ونشي.

---

(۲۷۲)- دا ستاسو ذمه واري نه ده چې څوك په سمه لار برابر کړئ، دا ستاسو نه بلکې د الله کار دی چې وګوري څوك په سمه لار د تلو وړتیا لري تر څو ئې دا توفیق په برخه کړي، مبادا د دې لپاره له یوه مسکین او محتاج انسان نه خپله مرسته وسپموئ چې ولې ئې ایمان نه دی راوړی او نه دی هدایت شوی، د هر انفاق ګټه تر بل نه د مخه په خپله تاسو ته رسي، تاسو په انفاق سره د الله رضاء لټوئ، ثواب ئې په مکمله توګه تاسو ته درکول کېږي.

† Î$Ïö̈Ê šc qã‹ÜGó ƒ Ÿw « $È‹Î™ † Î{rãÅ ôÑéšú ï‰$Ü‹•)ŷùÿ

Ng»JŠÅÎ Ngèè? É ÿèG9$šÆ Ë äs‹Ïô& @ÿd$ f ø$Ðgç¡ ø Äß ôÏ{$

¾ìÎ ©$ c Îû Ÿöz ôÏB (qàÿZè$Br $]$sø) šZ $Y9$šc qèó ƒ Ÿw

ÇËÐÌÈ ÒŠÎæ

[۲۷۳]- هغو فقیرانو لره دي وي چې د الله په لار کې مصروف کړی شوي، په وس کې ئې نه ده چې په ځمکه کې سفر وکړي، د عفاف (او نه سوال کولو) په وجه ئې جاهل او ناپوه انسان غنیان ګڼي، له څېرو نه به ئې وپېژنې، له خلکو نه په ټینګار سره څه نه غواړي او تاسو چې هر څه انفاق کړئ، الله ورباندې ښه پوه دی.

(۲۷۳)- د مرستې اصلي مستحق کسان هغه مجاهدین دي چې د الله په لار کې ئې ځان وقف کړی، له بل هر مصروفیت نه ئې لاس اخیستی، شپه ورځ ئې د دین په خدمت کې وي، د تجارت او مال دولت ګټلو لپاره ئې سفرونه کول پرېښي، که څه هم محتاج وي خو لوړ همت ئې دې ته نه پرېږدي چې چا ته لاس اوږد کړي او مرسته ورنه وغواړي، د دوی ځان ساتنې، قناعت او عفاف ته په پام سره ناپوه کسان په دوی د غنیانو او شتمنو ګومان کوي، له څېرې نه به ئې وپېژنې، د لوږې د نښو په څنګ کې به د دوی په څېرو کې تولې پورتنۍ نښې وګورې، که هر څومره اړ وي له چا نه په الحاح، ټینګار او تأکید سره څه نه غواړي. له محتاج کافر سره هم مرسته کولی شئ، خو د مرستې اصلي مستحق کسان دغه دي.

[illegible]

---

[۲۷۴]- هغه چې خپل مالونه شپه او ورځ، په پټه او ښکاره انفاق کوي نو د دوی اجر له خپل رب سره دی، نه پر دوی څه ویره شته او نه به غمجن شي.

[۲۷۵]- هغه چې سود خوري نه پاڅي مګر د هغه چا د پاڅېدو په څېر چې شیطان په مس (لاس راښکلو) سره د ده حواس خراب کړي وي، دا په دې خاطر چې وايي: بیع خو هم د سود په څېر ده! حال دا چې الله بیعه حلال کړې او سود ئې حرام کړی، نو چا ته چې د خپل رب له لوري موعظه راغله، نو ډډه ئې وکړه، ده ته همغه پخوا تېر شوی دی او کار ئې الله ته (محول) دی او څوك چې بیا وروګرځېدو نو دوی دوزخیان دي، په هغه کې تلپاتې.

(۲۷۴-۲۷۵)- څوك چې خپل مالونه شپه او ورځ، په پټه او ښکاره انفاق کوي اجر ئې له خپل رب سره دی، نه پر دوی څه ویره شته او نه به غمجن شي، خو څوك چې سود خوري، هغه په حقیقت کې یو مخبوط الحواس انسان دی چې شیطان ئې حواس ګډ وډ کړي، له مال سره افراطي مینې او د زیات مال د ترلاسه کولو شدید

حرص، د لیونتوب حد ته رسولی، د ده له کاره نظره بیعه د سود په څېر ده، د ده ذهن د شیطانی القاءاتو تر اغېز لاندې دی، په ذهن ئې شیطان سپور دی، په همدې خاطر وايي چې په بیع او تجارت کې هم یو له بل نه ګټه ترلاسه کېږي، نو که په سود کې همدا کار کېږي ولې باید حرام وګڼل شي؟! شیطاني استدلال همداسې وي، ژور تو پیرونه له پامه غورځول او شکلي ورته والي ته ګوته نیول او په هغه استناد کول، د شیطان او د هغه تر اغېز لاندې انسانانو خصلت دی. هر سلیم العقله انسان پوهېږي چې په سود کې د یوه بې وزلي انسان له مجبوریت نه ګټه اخیستل کېږي، یوې خوا ته ئې د پانګې خاوند دی چې له کوم کار نه پرته یقیني او حتمي ګټه ترلاسه کوي او بلې خوا ته ئې یو مجبور بې وسه انسان دی چې دې معاملې ته د مجبوریتونو په سبب اړ شوی، له تاوان نه پرته ئې بل څه نه په برخه کېږي، څه چې په سود ترلاسه کوي یا به ئې په خپلو ضروري اړتیاوو لګوي او یا به ئې په داسې کار چې خولې د ده په کې توی شي او ګټه ئې د سود خور په جیب کې پرېوځي. سود د هغه پانګوال نظام بنیادي ارخ دی چې خلك په کې په دوو ډلو وېشل شوی وي؛ یوې خوا ته د ټولنې د ټولو شتمنیو خاوندان او بلې خوا ته هغه نادار او بې وزلي انسانان چې د دغو شتمنو لپاره باید شپه ورځ کار وکړي او د خپلو تناکو او خولو په بیه ترلاسه کړی عاید د شتمنو مخې ته کېږدي. په دې نظام کې شتمن حاکم دی او واکمني د شتمنو په لاس کې او نظام او ټول فردي او اجتماعي قوانین او مناسبات ئې د شتمنو په خدمت کې. پانګوال نظام له سود نه پرته نه شي چلېدی، د امریکا اوسنی نظام د دې ښه بېلګه ده، هلته د سترو سترو شرکتونو او کمپنیو خاوندان او د پراخو ځمکو مالکان، پر امریکا او په ټولو زېرمو ئې حکومت کوي، د هېواد په سلو کې نوي شتمنۍ په سلو کې د پنځو شتمنو په لاس کې دي، له دغو شتمنو نه پرته او د دوی له خوښې پرته نه څوك د هیواد جمهور رئیس کېدی شي، نه د کوم ایالت ګورنر، نه د کانګریس او پارلمان غړی. د ملګرو ملتونو د ۱۳۸۳کال راپور وايي چې د امریکا ۳۴ ملیونه وګړي په فقر کې ژوند کوي، یعني په هرو اوه امریکائیانو کې یو په فقر کې ژوند کوي، کار، روزګار او معاش نه

لري، دا په داسې حال کې چې امریکا د نړۍ ډېر هېوادونه له اقتصادي پلوه په خپلې استعماري ولکې کې نیولي او هر کال له دغو مستعمراتو نه په ملیاردونو ډالر ترلاسه کوي، کله دلته او کله هلته د جګړو اور بل کړي او په دې سره له یوې خوا د خپلو وسلو لپاره د خرڅلاو بازار پیدا کړي او له بلې خوا په دغو جنګ ځپلو هیوادونو کې د ډار، وېرې او بې امنیتۍ داسې حالت راپیدا کړي چې شتمن واکمنان، تاجران او بډایان ئې له خپل هېواد نه د خپلو شتمنیو ایستلو او د امریکا بانکونو ته په انتقال مجبور شي، د امریکا د ډېرو بانکونو د پانګو یوه لویه برخه په هغو شتمنیو شامل ده چې عربي شیخانو ورانتقال کړې.

دې ته مو باید پام وي چې د پورتني آیت د دې برخې (یتخبطه الشیطن من المس) معنی دا نه ده چې کوم مجسم یا غیر مجسم شیطان ورباندې لاس راکاږي او یا د عوامو په اصطلاح پیریان ورباندې کېنیني او په دې کېنېناستو یا لاس راکښو سره ئې پیریاني کوي!! په دې سره د شیطان تلقین او د انسان په زړه او دماغ د هغه اغېز ته اشاره شوې، قرآن په بل ځای کې په همدې اړه او د متقي مؤمنانو په هکله فرمایي:

إِنَّ الَّذِينَ اتَّقَوْاْ إِذَا مَسَّهُمْ طَٰٓئِفٌ مِّنَ الشَّيْطَٰنِ تَذَكَّرُوا فَإِذَا هُم مُّبْصِرُونَ* الاعراف: ۲۰۱

يقيناً هغه کسان چې تقوی ئې کړې، کله چې ئې د شیطانانو کوم طواف کوونکی مس کړي (کوم شیطانی تلقین ورته وکړي) سملاسی متوجه شي، نو هغه وخت ئې بصیرت په برخه او د خپلې لارې د پېژندو وړ شي.

چا چې د سود په اړه د الله حکم واوریدو او له هغه وروسته ئې لاس ترې واخیست، په مخکني اخیستي سود به بسنه کوي، له خپلو پوروړو به یوازې خپل اصلي پور ترلاسه کوي نه سود ئې او کار ئې الله ته محول شوی، امید دی الله ورته عفو وکړي، خو څوك چې د سود له تحریم نه وروسته بیاهم سودي معاملاتو ته پناه وړي، دوی دوزخیان دي، تل به په دوزخ کې پاتې وي. د آیت له وروستۍ برخې نه معلومېږي چې سود څومره ستره ګناه ده؟

bĵ ÇÈ Ï 2Ïi ﾑ A\$y. @ä⊂ Åãŵ ª! \$ ÏM»%‰Á 9\$ ʻ Î ÇéÏr {q/ÌÎ\$ª! \$ß s ôƒ

o¢Ÿ2 "9\$ {â?#är o¢Á 9\$ {qã\$%&r ÏM» s Î»Á 9\$ {qèÛ ãr {qãB#ä šú ïÏ%©\$

ÇÈ šc qç"ós ƒ Nèd Ÿwr Nkõ Ÿbæ Ï\$ öz Ÿwr Nkĵ ĥ ‰Zå Nèdãô _ & Ógß9

---

[۲۷۶]- الله سود تباه کوي او صدقاتو ته وده ورکوي او الله هیڅ ګناهګار کافر نه خوښوي.

[۲۷۷]- بې شکه هغه کسان چې ایمان ئې راوړی، نېك عملونه ئې کړي، لمونځ ئې ادا کړی او زکات ئې ورکړی، دوی ته خپل اجر دی د خپل رب خوا کې، نه پر دوی څه وېره شته او نه به غمجن شي.

(۲۷۶-۲۷۷)- سود د تباهۍ وسیله ده او صدقه د ودې او پراخوالي باعث، په سود سره هم ګټه تباه کېږي او هم اصلي پانګه او په صدقې سره به هم ستاسو په شتمنیو کې الله برکت اچوي او هم په صدقاتو او په اجر او ثواب کې ئې. سود د سخت زړو کافرانو او سختو ګناهګارانو کار دی، ځان ترې وساتئ چې الله ئې نه خوښوي. د دوی په مقابل کې هغه کسان چې ایمان راوړي، صالح عملونه کوي، لمونځ کوي او د سود خوړلو په ځای زکات ورکوي، الله د دوی اجر تضمین کړی، نه وېره پرې شته او نه به غمجن شي.

ûüÏBsB OFZä bĵ {q/ÌÎ\$`Ï ' Å\$B {râ‘r © \${qà)® \${qãB#ä šú ïÏ%©\$gƒ'»ƒ

Nà6 =ù Ófçè bĵr ¾Ï&Î!qߑr « \$`Ï 5> ös Î {qçŒù {qè>yè? N©b Îû ÇÈ

rê šc ‰. bÎr ÇÈ šc qß=êêẄr šc qßÎâ? Ẅ Ðà6 Ï°qÐ â˙ rââ

šc qß=è? ôŽä bÎ ôà6 ©Ïöz {qÐÁ? b&r ǫŽ£«B 4<Î ô•ÏÀYù ǫŽêã

$B <§ ÿR @ä 4† ūqê Ðê «‹ $ ’‹Î ïñŠï šc qã_èê $Ðöƒ {qà?$Ð ÇÈ

ÇÈ bqÐêâäẄ ÐèÏr ôM6 ¡ Ÿ2

---

[۲۷۸]- اې مؤمنانو! له الله نه ووېرېږئ او پاتې سود پرېږدئ، که ایمان لرئ.
[۲۷۹]- او که دا کار ونکړئ نو د الله او پېغمبر یوې جګړې ته تیار شئ او که مو توبه وکړه، نو بیا ستاسو رأس المال (لومړنی له سود نه پرته مال) دی، مه تاسو ظلم کوئ او نه دې پر تاسو ظلم کېږي.
[۲۸۰]- او که (پوروړی) د تنګسې سره مخ وو نو بیا تر پراخۍ انتظار کول دي او که ئې وبخښئ ډېر درته غوره دی، که وپوهېږئ.
[۲۸۱]- او له هغې ورځې ووېرېږئ چې الله ته په کې ورګرځئ، چې بیا به هر چا ته خپلې لاس ته راوړنې پوره ورکړی شي او ظلم به پرې نه کېږي.

(۲۷۸-۲۸۱)- که ایمان لرئ نو له سود نه ډډه وکړئ، سود خوړل د ایمان خلاف کار دی او له الله او پېغمبر سره د جګړې مترادف دی، سود خوړونکي دې له الله او پېغمبر سره جګړې ته تیار شي، کوم نظام چې په سود ولاړ وي له الله نه باغي نظام دی. له دې مبارکو آیتونو نه دا مطلب په څرګنده معلومېږي چې الله تعالی به په سود متکي نظامونه هرو مرو له جګړو سره مخامخ کوي. په سود ولاړه ټولنه په ورو ورو هغې مرحلې ته ورسېږي چې ثروت د څو محدودو شتمنو په لاس کې پرېوځي او د ټولنې اکثریت له مسکنت، فقر او لوږې سره مخامخ شي، شتمن ورځ په ورځ مزید شتمن شي او نادار نور هم نادار، دغه حالت په دې دواړو طبقو کې د کینې،

کرکې او نفرت داسې حالت راپیدا کړي چې محرومه طبقه د شتمنو په ضد وسلې ته له لاس کولو پرته بله لار نه ګوري، د جګړو اور بل شي او دا د علیم او حکیم خدای د دغې وینا مصداق دی چې سود خور دې د الله او پیغمبر له لوري جګړې ته چمتو شي. له دې مبارك آیت نه دا هم معلومیږي چې که سودخورو له سود خوړلو لاس وانخیست اسلامي حکومت مکلف دی د دوی په ضد جګړه اعلان کړي.

سود په اصل کې د یوه مجبور انسان له مجبوریت نه ناروا ګټه اخیستل دي، د قرض په وجه د جنس په مقابل کې زیات جنس او د پیسو په مقابل کې زیاتې پیسې اخیستل سود دی. خو که سود خور حیله وکړي، د پیسو په ځای جنس ورکړي، مدیون او پوروړي ته ووایي چې پیسې نه شم درکولی، جنس درکولی شم، د جنس بیه په نقده لس افغانۍ ده خو په قرض ئې تر راتلونکي کال پورې په دولس افغانۍ درکوم، پوروړی پیسو ته ضرورت لري، جنس به له ده نه اخلي په بل به ئې خرڅوي او له هغه نه به پیسې جوړوي او قرض ورکوونکی د نقدو پیسو په ځای جنس ورکوي، په ظاهر کې خو معامله داسې بریښي چې جنس په پور ورکول شوی خو په حقیقت کې یوه پیسې په سود اخیستې او بل په سود ورکړې. ډیر سودخواره همداسې کوي، ګومان کوي چې په دې سره ئې هم سود ترلاسه کړی او هم له ګناه نه خوندي پاتې شوی!! ځینو دا فتوی ورکړې او په دې سره ئې د سودخورو مشکل حل کړی او د حرام سود په ځای ئې حلال سود ورته ښودلی. حاشا و کلا چې په داسې حیله دې حرام سود حلال وګرځي، د حلال او حرام پریکړه د شکلیاتو له مخې نه کیږي، د معاملې د کُنه او حقیقت له مخې او انسان ته د ګټې او تاوان له مخې کیږي، یوه حرام کار ته د حلال بڼه ورکول او ظاهر ئې د حلال په څیر ګرځول، هیڅکله هغه نه شي حلالولی.

[illegible]

[illegible]

[۲۸۲]- اې مؤمنانو! کله چې په خپلو کې تر یوې نېټې د پور راکړه ورکړه کوئ، نو وئې لیکئ، کوم لیکونکی دې هغه په عدل سره ستاسو ترمنځ ولیکي او لیکونکی دې له لیکلو ډډه نه کوي، لکه څنګه چې الله ورښودلي همغسې ئې باید ولیکي او هغه څوك دې املاء وکړي (د لیك مطلب دې په خوله بیان کړي) چې حق (پور) ورباندې دی او له خپل رب نه دې ووېرېږي او هیڅ څه دې نه ترې کموي او که هغه څوك چې حق ورباندې دی، ناپوه، یا ضعیف وو او یا ئې املاء نه شوی کولی، نو د ده ولي دې عادلانه اقرا ر وکړي او له خپلو نارینه وو نه د شهادت لپاره دوه شاهدان ونیسئ، خو که دوه سړي نه وو نو ستاسې د خوښې له شاهدانو څخه دې یو سړی او دوه ښځې وي، چې که له دوی دواړو نه یوې خبره هېره کړه بله به ئې ور په یاد کړي او کله چې شاهدان (د شهادت لپاره) وبللی شي، ډډه دې نه کوي او په دې کې اهمال مه کوئ چې تر خپلې خاصې نېټې یو پور ولیکئ، لږ وي، که ډېر، دا (لیکل) مو د الله په نزد کې ډېر عادلانه دی او د شهادت مضبوطوونکی او دې ته ډېر نږدې چې په خپلو کې شك ونکړئ، مګر دا چې هغه حضوري او مخامخ تجارت وي چې په خپلو کې ئې لاس په لاس کوئ، نو بیا پر تاسو د دې ګناه نه شته چې وئې نه لیکئ او چې کله مو په خپلو کې بیع کوله نو شاهدان ونیسئ، نه به لیکونکي ته تاوان رسول کېږي او نه شاهد ته او که مو داسې وکړل نو دا به ستاسو فسق او ګناه شمېرلی شي او له الله ووېرېږئ او الله خو تاسو ته ښوونه کوي او الله خو په هرڅه ښه پوه دی.

[۲۸۳]- او که په سفر کې وئ او کوم کاتب مو ونه موندو، نو بیا مقبوضه رهن (ترلاسه کړی ګرو) دی او که ستاسو ځینو ځینې نور امین وګڼل (او اعتبار ئې پرې وکړ) نو امین ګڼل شوی دې د هغه امانت بېرته ورکړي او له خپل رب نه دې ووېرېږي او شهادتونه مه پټوئ او چا چې پټ کړ نو بې شکه

چې زړه ئې ګنهګار دی او الله په هر هغه څه ښه پوه دی چې تاسو ئې کوئ.

(۲۸۲)- په دې مبارکو آيتونو کې څو مهم او بارز ټکي د خاصې پاملرنې او توجه وړ دي:

- سود حرام کړی شوی، د پور په بدل کې له چا ګټه ترلاسه کول منع دي، د دې په ځای يوه بل ته بې سوده پور ورکړئ.
- د پور په ورکړه راکړه کې بايد ټول هغه ضروري تدابير مراعات شي چې د شخړو، لانجو، اختلاف، د يوه بل کړولو او د چا د حق تلف کېدو باعث کېږي، د پور مقدار او نېټه به ليکئ، املاء به د پوروړي لخوا وي، که هغه له دې نه عاجز وو، نو وکيل او ولي به ئې دا کار کوي، کاتب به ئې په دقت، احتياط او عدالت سره ليکي، د هيڅا پلوي به نه کوي، شاهدان به په منځ کې وي، غوره دا ده چې دواړه شاهدان نارينه وي، خو که دا ممکن نه وه نو د طرفينو په موافقه يو نارينه او دوه ښځې دې غوره شي، دا هم يوازې د دې لپاره چې که يوه ښځه خبره هېره کړي بله ئې ورپه ياد کړي، که مخامخ او لاس په لاس تجارت وو نو شاهد ونيسئ، که د سفر حالت وو، نه کاتب وو او نه شاهد، نو رهن او ګرو اخيستی شئ، خو که يوه پر بل باور وکړ او له رهن نه پرته ئې پور ورکړ، پوروړی دې له الله نه ووېرېږي او امانت دې په خپل وخت مسترد کړي.

(۲۸۳)- دلته د رهن صورت بيان شوی، که په سفر کې، د کاتب د نشتوالي په صورت کې چا ته د پور ورکولو ضرورت احساس شو، قرض ورکړئ، له پوروړي کوم څه په امانت واخلئ، د تضمين لپاره، چې کله ئې پور اداء کړ، امانت ئې مسترد کړئ. خو متأسفانه له دې جواز نه هم سودخورو د سود لپاره حيله جوړه کړې، په داسې حال کې چې رهن يو امانت دی او له هغه نه ګټه اخيستل جائز نه ده، له هغه نه ګټه اخيستل سود ته ورته کار دی، سودخور له دې نه همغه ګټه ترلاسه کوي چې د نقدو پيسو په ورکولو ئې ترلاسه کوي. اوس په ډېرو هيوادونو کې بډايان ځمکې اخلي، کورونه ورباندې جوړوي، په رهن ئې ورکوي، د کور تر اصلي

قیمت نه په کمه بیه ئې هغه چا ته په رهن ورکړي چې په دې کور کې به اوسېږي او له کرایې به خلاص وي، د کور مالك دا د رهن په نامه ترلاسه کړی مبلغ د ګټې په نورو مواردو کې په کار واچوي، دوه کورونه په رهن ورکړي او د رهن په پیسو ئې درېیم کور جوړ کړي او په دې سره هومره ګټه ترلاسه کړي چې د سود له بلې معاملې ئې نه شي ترلاسه کولی. ډېر خلك له بانکونو نه په سود پیسې اخلي او بیا کورونه ورباندې جوړوي او په رهن ئې ورکوي، په ایران کې د کورونو مالکان اکثراً د کرایه په ځای خپل کورونه په رهن ورکوي. او داسې رهن په حقیقت کې حرام کار ته د حلال بڼه ورکول دي.

- تاسو ګورئ چې اسلام د قضایاوو په اړه څومره دقت کړی او څنګه ئې د هرې معاملې ټول جوانب په پام کې نیولي او دقیقې لارښوونې ئې کړې، دا لارښوونې باید د مسلمانانو د ټولو فردي او اجتماعي مسایلو لپاره بنسټ وي او د همدې په رڼا کې خپل اجتماعي ژوند تنظیم کړي، که د پور او مخامخ بیع او تجارت په اړه د اسلام تأکید او دقت دومره وي نو د نورو سترو اجتماعي مسایلو په اړه به ئې غوښتنې او لارښوونې څنګه وي؟!
- د دوه متفق علیه نارینه شاهدانو د نه موندلو په صورت کې د یوه نارینه او دوه ښځینه شاهدانو د نیولو دلیل همدلته قرآن بیان کړی او ویلي ئې دي چې دا یوازې د دې لپاره چې که یوه ښځه خبره هېره کړي بله ئې ورپه یاد کړي، دا ځکه چې د ښځې عاطفه هومره قوي ده چې د دې حافظه هم تر اغېز لاندې نیسي، ګورئ چې عاطفه ئې د اولاد ټولې نادودې او غلط کارونه حتی جفاګانې ورباندې هېروي، هرې مور ته خپل اولاد ډېر بې ګناه معلومېږي، زوی ئې د ګاونډي له زوی سره په جګړې کې سخت ملامت وي خو دا ورنه په حق او ناحقه دفاع کوي، خپله مورنۍ عاطفه ئې دې ته هڅوي چې له خپل زوی نه دفاع وکړي، همدغه عاطفه د بې وزلې پوروړي په نسبت د شهادت ورکولو په وخت کې په دې همغه کار کوي چې له خپل زوی نه د دفاع په وخت کې ئې پرې کوي.
- هغه ناپوه کسان چې دا د ښځو په نسبت تبعیض ګڼي، په دې هم نه پوهېږي

چې شهادت ورکول امتیاز نه بلکې یو مکلفیت دی او اسلام د مکلفیتونو په برخه کې تل ښځو ته امتیازات ورکړي چې څو مثالونه ئې دا دي:

- سنګر ته له تلو ئې معاف کړې، مګر دا چې نفیر عام وي او دا په خپله خوښه تګ وغواړي.
- جومات ته ئې د تلو حق ورکړی خو وربانديې مکلف کړې ئې نه ده.
- نکاح د ښځې او نارینه ترمنځ یوه برابره معامله ده، په دې سره د دواړو یوې طبیعي او انساني اړتیا ته ځواب ویل کېږي، خو اسلام نارینه د مهر په ورکولو مکلف کړی، د کور او د کورنۍ ټول مصارف ئې او د خپلې مېرمنې او ماشومانو نفقه او جامه ئې د نارینه په غاړه اچولې او ښځه ئې معاف کړې. دا په داسې حال کې چې ښځه له مېړه نه مهر اخلي او د مېړه په شمول له خپلوانو نه میراث ترلاسه کوي او دا حق ورکړی شوی چې کولی شي خپله دغه شتمني په کار واچوي او ګټه ترلاسه کړي. ګورئ چې په اقتصادي چارو کې هم امتیاز ورکړی شوی خو له مکلفیت نه معاف شوې دي.

šú ï‰$’?ã ¼çFùJm $J. #•ô Ĵ $Zǒã @Üé ? Ÿr $Y/‘ $RÜz & #& $ZŠÅ®

$Y9 öÿô$r $Yã ß#ã$r ¾ïî $Y9 p%$Û Ÿw $B $Yùs ê Ÿr $Z/‘ $Zî6% `Ï

ÇËÑÏÈ šú ïÍÿ» 6 $Qö) $’?ã $RöÁR$$ $Z99öB |MR& $Zôm ö$r

---

[۲۸۴]- څه چې په آسمانونو کې او څه چې په ځمکه کې دي، ټول د الله دي او که د خپل زړه خبرې مو ښکاره کړئ یا ئې پټې کړئ، الله به د هغوی محاسبه درسره کوي، نو چا ته چې وغواړي بخښنه به ورته وکړي او څوك چې وغواړي تعذیب به ئې کړي او الله په هر څه ښه قادر دی.
[۲۸۵]- پېغمبر پر هغه څه باور کړی چې د خپل رب له لوري ورته نازل شوي او مؤمنانو هم، ټولو پر الله، پر ملائکو ئې، پر کتابونو ئې او پر پېغمبرانو ئې ایمان راوړی، د ده د پېغمبرانو په هیڅ یوه کې فرق نه کوو او وئې ویل: واموروریدل او اطاعت مو وکړ، ستا غفران او بخښنه اې زمونږ ربه! او ستا په لور درتلل.
[۲۸۶]- الله هیڅوك له خپل ظرفیت نه لوړ نه مکلف کوي، ده لره خپلې لاس ته راوړنې دي او پر ده ئې خپلې لاس ته راوړنې، اې زمونږ ربه! په دې مو ونه نیسې چې په هېره څه وکړو یا خطا رانه وشي، اې زمونږ ربه! پر مونږ هغسې دروند پېټی مه ږده چې له مونږ نه پر مخکنیو دي ایښی وو، اې زمونږ ربه! او پر مونږ هغه پېټی مه ږده چې توان ئې نه لرو، زمونږ (له ګناهونو) نه تېر شه، مونږ ته بخښنه وکړه، پر مونږ رحم وکړه، ته مو مولا یې، نو پر کافرانو بریا را.

(۲۸۴-۲۸۶)- له هر چا سره به محاسبه کېږي، نه یوازې د کړو وړو محاسبه، بلکې

د سينې د پټو اسرارو او عزايمو محاسبه هم، که ئې دا پټ کړی وي يا ئې ښکاره کړی، څوك چې د بخښنی وړتيا ولري، الله به ورته بخښنه وکړي او څوك چې د تعذيب مستحق وي هغه به تعذيب کړي. د دې مبارك آيت وينا مؤمنان سخت ووېرول، پېغمبر عليه السلام ته راغلل او وئې ويل: که داسې وي چې له مونږ سره به د زړه د خبرو او هغو عزايمو محاسبه هم کېږي چې هسې په زړه کې راولاړ شوي خو عمل مو نه دی پرې کړی، نو مونږ خو ټول هلاك شوو، پېغمبر عليه السلام وفرمايل: هو د دې محاسبه به هم هرومرو کېږي، خو د چا په زړه کې چې د ګناه عزم او قصد راولاړ شي خو عمل پرې ونکړي، الله به دا د يوه نېك عمل په زمره کې نيسي، که ئې عمل پرې وکړ د همدغې ګناه مناسبه سزا به ورکوي، که نېکه اراده ئې وکړه خو عمل ئې پرې ونه کړی شو، دا به د کړي نېك عمل په حيث ورته ليکي او که ئې عمل پرې وکړ لس ښېګړې به ورته ليکي او لس برابره ثواب به ورکوي.

د وروستي آيت له سياق او سباق نه معلومېږي چې دا د مؤمنانو د وينا ادامه ده، د آيت په سر کې دوه خبرې هم د مخکنيو او وروستنيو په څېر د دوی خبرې دي. دا آيت د ټولې سورې خلاصه ده، لومړۍ فقره ئې د سورې د لومړۍ برخې خلاصه، دوهمه فقره ئې د دوهمې برخې او درې بعدي فقرې په څلورمې او وروستۍ فقرې کې راخلاصه شوي او دا وروستۍ فقره د ټولې سورې د درېيمې برخې خلاصه ده، يعني: (الله هيڅوك له خپل ظرفيت نه لوړ نه مکلف کوي) د لومړۍ برخې عنوان، (ده لره خپلې لاس ته راوړنې دي او پر ده ئې خپلې لاس ته راوړنې) د دوهمې برخې لپاره عنوان او دا فقرې چې د څو دعاګانو په بڼه کې راغلې: اې زمونږ ربه! په دې مو ونه نيسې چې په هېره څه وکړو يا خطا رانه وشي، اې زمونږ ربه! پر مونږ هغسې دروند پېټی مه ږده چې له مونږ نه پر مخکنيو دې اېښې وو، اې زمونږ ربه! او پر مونږ هغه پېټی مه ږده چې توان ئې نه لرو، دا په دې وروستۍ فقرې کې راخلاصه شوي: زمونږ (له ګناهونو) نه تېر شه، مونږ ته بخښنه وکړه، پر مونږ رحم وکړه، ته مو مولا يې، نو پر کافرانو بريا را او دغه بيا د ټولو هغو احکامو لپاره عنوان دی چې په درېيمه برخه کې راغلي.

په وروستیو دوو آیتونو کې واقعي مؤمنان او د دوی مواصفات او ځانګړتیاوې معرفي شوې؛ مؤمنان هغه دي چې په الله او د ده په ملائکو ئې ایمان وي، د الله له لوري ټول نازل شوي کتابونه مني، د الله په ټولو پېغمبرانو ئې ایمان وي او په دوی کې هیڅ توپیر نه کوي، د الله تعالی د هر حکم په وړاندې وايي: سمعنا و اطعنا، ټول الهي مکلفیتونه د انسان د ظرفیت په اندازه ګڼي، له انسان سره چې څه کېږي دا د ده د کړو وړو عادلانه بدله او د ده خپلې لاس ته راوړنې ګڼي، تل په خپل قصور اعتراف کوي، له الله نه د خپلو خطاګانو بخښنه غواړي، که په قصد سره ئې کومه ګناه کړې او که ئې د کوم حکم تعمیل هېر کړی وي، تل ئې دا هیله په زړه کې وي او له الله نه مرسته غواړي چې په دین باندې د تل لپاره ثابت او استوار پاتې شي، د الله په لار کې له ستونزو او کړاوونو سره په مخامخ کېدو کې ئې پښې ونه ښویېږي، له داسې حالت سره مخامخ نه شي چې تحمل ئې ورته ګران وي او د ښویېدو باعث ئې شي، الله تعالی ئې د داسې پېټي په وړو مکلف نه کړي چې مخکني امتونه ئې پرې مکلف کړي وو، له هغه سخت حالت سره مخامخ نه شي چې هغوی ورسره مخامخ شوي وو او قرآن فرمايي چې تاسو به هم ورسره مخامخ کېږئ او جنت ته د رسېدو طمع هغه وخت وکړئ چې په دغو ابتلاءاتو کې ناکام نه شئ، هر مسلمان به دا تمناء کوي چې په ابتلاءاتو کې ئې همت او ثبات په برخه شي، له الله تعالی نه به د خپل قصور معافي غواړي او د خپلو اشتباهاتو او ګناهونو بخښنه، د ده رحمت ته به سترګې په لار وي او له دښمن سره په خپلې دوامدارې مبارزې کې به د الله له لوري د مرستې او بریا تمناء کوي.

د وروستي آیت آخري فقره او وروستۍ دعا او د دې مبارکې سورې آخري کلمات، پر دښمن باندې د بریا تمناء بیانوي او له دې نه په ډېر صراحت سره معلومېږي چې دا باید د مسلمان وروستۍ تمناء وي، مسلمان باید تل د حق له دښمنانو سره په دائمي جهاد مصروف وي، په سنګر کې د پروت مجاهد په څېر او وروستۍ تمناء ئې دا چې حق غالب او د الله دین قائم شي، د چا په دعاګانو کې چې دا الفاظ نه وي، په حقیقت کې د واقعي مؤمنانو یوه اساسي ځانګړتیا په کې نه

شته او دی هغه څوك نه دی چې په دې آيتونو کې ئې مواصفات بيان شوي.

د دې مبارکو آيتونو عظمت او د مفهوم او مضامينو عمق او پراخوالي ته په پام سره پېغمبر عليه السلام مسلمانان تشويق کړي چې هره شپه ئې تلاوت کړي.

عن أبي مسعود البدري رضي الله عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم الآيتان من آخر سورة البقرة من قرأهما في ليلة كفتاه: رواه البخاري و مسلم

د ابو مسعود بدري رضي الله عنه نه روايت دی چې رسول الله صلی الله عليه وسلم وفرمايل: د بقره د سورې وروستي دوه آيتونه داسې دي چې که ئې څوك په کومه شپه کې تلاوت کړي، نو ورته کفايت کوي.

د دې دواړو آيتونو تلاوت له يوې خوا تا ته خپله ايماني دنده او د يوه مؤمن ځانګړتياوې در په يادوي او له بلې خوا تلاوت ئې داسې دی لکه د بقرې ټوله سوره چې دې تلاوت کړې وي.

سُبْحَانَكَ اللّهُمّ وَبِحَمْدِكَ، أشهد أن لاَ إِلَهَ إِلاّ أَنْتَ أَسْتَغْفِرُكَ وَأَتُوبُ إِلَيْكَ

آل عمران

د سورې معرفي

د دې مبارکې سورې مشهور نوم آل عمران دی، دا د سورې عنوان نه بلکې نوم دی، یعني هغه سوره چې د آل عمران الفاظ په کې راغلي، مدني سوره ده، د انفال له سورې نه وروسته او د احد له جګړې سره متصل زمانې کې نازله شوې، دوه سوه آیتونه لري. د (ا- ل-م) په دریو حروفو پیل شوې، درې برخې لري، لومړۍ برخه ئې له لومړي آیت نه تر ۱۰۰ آیت پورې ده، دوهمه برخه ئې له ۱۰۱آیت نه تر ۱۱۹ آیت پورې او درېیمه برخه ئې له ۱۲۰ آیت نه پیل کېږي او د سورې تر پایه دوام کوي. د سورې د ټولو اساسي موضوعاتو خلاصه په وروستي آیت کې راغلې او د دې معنی دا ده چې د سورې د لومړۍ برخې عنوان صبر او مصابره ده، د دوهمې برخې عنوان ئې ربط او مرابطه ده او د درېیمې برخې عنوان ئې تقوی ده او دا درې د فلاح او بریا ضامن. د بقرې د سورې په پای کې د مؤمنانو دا دعا راغلې وه چې: اې زمونږ ربه مونږ ته په کافرانو بریا را! په دې سوره کې د دغې دعا د تحقق لار او

اسباب ښودل شوي: په (صبر)، (ربط) او (تقوی) سره پر دښمن بريا ترلاسه کولی شئ.

تر شلو کلونو نه زياته موده تېرېږي چې ما دا سوره حفظ کړې، د حفظ په دوران کې او وروسته مې ډېره زياته تلاوت کړې، زه معمولاً حفظ کړې سورې په مرتبه توګه د سحر په لمونځونو کې تلاوت کوم، نن چې کومه برخه تلاوت کړم بيا ئې تقريباً دوه مياشتې وروسته وار رارسي، خو د آل عمران سوره مې تر نورو نه زياته تلاوت کړې، ځينې آيتونه مې په نورو لمونځونو کې هم تلاوت کړي، عادتاً چې د تلاوت په دوران کې د کوم آيت په اړه کومه پوښتنه راته پيدا شوې نو د ځواب لپاره مې تفسيرونه لټولي، په هر ځل تلاوت کې د دې سورې نوې اړخونه او مزيد ابعاد او ابواب راته پرانيستل شوي او مزيد څه مې تر سترګو شوي، خو دا نن چې د آل عمران د مبارکې سورې د ښکلا، د آيتونو تر منځ ئې د ښاپسته او ژور ارتباط، د مطالبو د عمق او پراخوالي او د دې سورې د عظمت په هکله کوم احساس راته پيدا شوی، په تېرې اوږدې مودې کې راسره نه وو، نه پوهېږم چې زما قلم به زما د دې احساس په انځورولو کې څومره زما مرسته وکولی شي.

که لږ ځير شئ وبه ګورئ چې د دې سورې په لومړۍ برخې کې دوه اساسي موضوعات څېړل شوي، له لومړي آيت نه تر ديرشم آيت پورې په کتاب د ايمان څرنګوالی او تقاضاء څېړل شوې او لاندې مطالب په کې راغلي:

الله تعالی قيوم (مدبر او منتظم) دی، د خپل دغه صفت له مخې ئې د انسانانو د لارښوونې لپاره د زمانې په مختلفو پړاوونو کې کتابونه رالېږلي، دا قرآن او له دې نه مخکې ئې تورات او انجيل رالېږلي، دا کتابونه نه يوازې د انسان لارښوونه کوي، بلکې د حق او باطل، ښه او بد، مفيد او مضر ترمنځ د تفکيك ذريعه ده، انسان (لارښود) او (فرقان) ته ضرورت درلود، په خپله او په خپل عقل سره، نه سمه لار موندلی شي او نه ښه او بد سره بېلولی شي. د همدې لپاره (قيوم) خدای د زمانې په هر پړاو کې (لارښود او فرقان) کتابونه رالېږلي.

د هغه چا عاقبت خطرناك ښودل شوی چې د الله له آيتونو نه انکار کوي، د ده د کفر او انکار قطعي او محتومه پايله د الله له شديد عذاب نه پرته بل څه نه شي

کېدی، دا ځکه چې دوی له هغه څه انکار کوي چې له هغه پرته نه سمه لار موندلی شي او نه ښه له بد او مفید له مضر نه بېلولی شي. او دا ځکه چې څوك د دې عالم د قیوم واکمن له لارښوونو نه غاړه وغړوي، خود به د عزیز خدای له انتقام سره مخامخ کېږي.

دا کتاب د هغه ذات له لوري رالېږل شوی چې هم د انسان له فطرت او جوړښت نه خبر دی او هم د ده په ماحول کې د ځمکې او آسمان له هر څه نه او په دې سره ئې دا ستر حقیقت توضیح کړی چې انسان ته (لارښود) او (فرقان) یوازې هغه څوك په لاس ورکولی شي چې هم د انسان د (نفس) له ټولو زوایاوو خبر وي او هم د ده له (ماحول) نه او له ټولو هغو شیانو نه خبر وي چې انسان ئې احاطه کړی او دی ورسره په یوه او بله بڼه کې څه تعلق لري.

د الله کتاب دوه برخې او دوه ډوله آیتونه لري، ځینې ئې هغه دي چې د څرګندو او انسان ته د معلومو شیانو په اړه ئې بحث کړی او ځینې هغه چې د انسان له سترګو نه د پټو شیانو په هکله څرګندونې لري، لومړي ډول ته (محکم آیتونه) او دوهم ډول ته ئې (متشابهات) ویل شوي، محکم آیتونه هغه دي چې هم ئې د بحث موضوع څرګند شیان دي او هم ئې الفاظ هغه دي چې انسان ئې د همدغو شیانو لپاره کاروي او متشابه آیتونه ئې هغه دي چې د تشبیه له فن نه په کې استفاده شوې، د بحث موضوع ئې د انسان له سترګو نه پټ شیان دي او د دغو شیانو د معرفي لپاره داسې الفاظ کارول شوي چې په اصل کې د نورو شیانو لپاره وضع شوي. بیا د متشابهاتو په ارتباط خلك په دوو ډلو وېشي: الراسخون في العلم: د پاخه او سوچه علم خاوندان، چې دوی د متشابه آیتونو په مطلب له شك او تردید نه پرته ایمان راوړي او د الله له لوري ئې ګڼي. او دوهمه ئې هغه چې په زړونو کې ئې کوږوالی دی، چې دوی یا د فتنې په لټه کې له متشابهاتو نه د بحث موضوع جوړوي او یا غواړي په تأویل ئې پوه شي، حال دا چې په تأویل ئې له الله پرته هیڅوك نه شي پوهېدی.

له الهي کتاب نه د انکار کوونکو پایله وخیم ده، نه به ئې مال او دولت له عذاب نه وژغورلی شي او نه خپلوان او پلویان، د مصر د فرعون او تر ده نه مخکې د نورو فرعونانو بده پایله او شوم عاقبت د دې حقیقت د یوې ببلګې په حیث وړاندې کوي او د بدر جګړه ئې بله ژوندۍ ببلګه ګڼي، چې د دښمن شمېر تر مسلمانانو نه لږ تر لږه دوه برابره زیات وو، خو سره له دې له ماتې سره مخامخ شو.

دا یوه عامیانه انګېرنه ده چې څوك د دنیا مال او متاع معیار وګڼي او د چا عزت او ذلت، ماتې او بریا او سعادت او شقاوت وربافدې وتلي. دا نه د انسان لپاره هدف دی او نه هم معیار، دا د ژوند متاع ده، تاسو ته به ډېر ژر معلومه شي چې دا انګېرنه مو غلطه وه، و به ګورئ چې د الله په نزد کې د هغه چا مقام څومره اوچت وو چې تاسو د دې لپاره هغه ته په سپکه سترګه کتل چې له خپل ملك نه شړل شوی، له مال او دولت نه محروم دی، نه بنګلې لري، نه لښکرې او نه د سرو او سپینو زرو خزانې.

نه له الله پرته بل معبود شته او نه له اسلام نه پرته بل مقبول دین، څوك چې له الله نه انکار کوي او له دین سره د مخالفت ملا تړي، الله تعالی به ئې ټول عملونه حبط او د اسلام او مسلمانانو په خلاف به ئې ټولې هڅې شنډې کړي.

د اهل کتابو علماء بې عمله علماء وو، د الله کتاب ئې شا ته غورځولی وو، عوامو ته به ئې ویل: الله تعالی یهودوانو ته له نورو سره د هر څه کولو اجازه ورکړې، په هیڅ ناروا معامله به ئې نه نیسي، دې خبرو ته ئې مذهبي رنګ ورکړی وو، ورته ویل ئې: دا خبره د الله په کتاب کې راغلې، دا په روایاتو کې راغلې، پېغمبر دا خبره کړې، په دغو افتراءاتو سره هم په خپله وغولېدل او هم ئې نور وغولول.

مسلمانانو ته ویل شوي: لکه څنګه چې شپه او ورځ د الله په اراده او د یوه ستر حکمت له مخې ځي راځي او په دې کار کې له الله نه پرته د عالم هیڅ ځواك، هیڅ ډول دخالت نه شي کولی، همداراز د مرګ ژوند، عزت او ذلت پرېکړه او د واکمنۍ سپارل او بېرته اخیستل هم فقط د الله په اراده، د خاصو سننو مطابق او د

خاص حکمت او مصلحت له مخې ترسره کېږي. يوازې له مؤمنانو سره به دوستي کوئ، د کافرانو له دوستۍ نه به ډډه کوئ، هر څوك چې له کافرانو سره دوستي وکړي نو خپلې ټولې اړيکې ئې له الله سره شلولې دي.

د کتاب له بحث نه وروسته، د پېغمبرانو په هکله بحث پيل کېږي، په دې مبحث کې دا واضح شوي چې پېغمبران څوك دي؟ مأموريت ئې څه دی؟ مقام او منزلت ئې کوم دی؟ په دې مبحث کې لاندې اساسي خبرې څېړل شوې:

- په الله د ايمان تقاضاء دا ده چې د ده د پېغمبرانو اطاعت به کوئ.
- دوی د الله له لوري او د انسانانو د هدايت لپاره غوره شوي.
- د نورو انسانانو په څېر دي، خو له ځينو خاصو ځانګړتياوو سره، د دوی دا ځانګړتياوې او مواصفات د مريم، زکريا، يحيی او عيسی عليهم السلام په قصو کې تشريح کوي.
- د پېغمبرانو او د الله د صالحو بندګانو په هکله دا ګومان کول چې هغوی په غيب پوهېږي، ستره غلطي ده. او د دوی په هکله دا انګېرنه چې الله تعالی په خپلې واکمنۍ کې له ځان سره شريك کړي، د ځينو چارو اختيارات ئې ورکړي او د خلکو حاجتونه ترسره کولی شي، لويه اشتباه ده. او تاسو پوهېږئ چې همدا دوه غلط ګومانونه د هر شرکي مذهب بنسټ دی، هم د بتانو لمانځنه له دې نه راولاړه شوې او هم د قبرونو.
- د پېغمبرانو معجزې د دوی ذاتي کار نه دی، دا د الله کار او د دوی د رسالت نښې دي.
- د پېغمبرانو د دعوت خلاصه دا ده چې يوازې د يوه الله عبادت وشي، دوی يوازې دې ته مستقيمه لار وايې او همدې ته بلنه ورکوي.
- پېغمبران عليهم السلام يو د بل ملاتړ او تائيد کوي، موجود پېغمبر د مخکني تصديق کوي او د وروستني زېری ورکوي.
- د پېغمبرانو يوه اساسي دنده دا ده چې د خلکو له اوږو نه اضافي پېټې راکوز کړي او د دوی په لاس پښو کې اچول شوي ځنځيرونه مات کړي، اضافي پېټې هغه

څه دي چې ټګمارو مذهبي مشرانو له خپلې خوا په خلکو باندې لازم کړي او هغه ته ئې د دين او مذهب رنګ ورکړی. او له ځنځيرونو نه مراد هغه اضافي او جعلي قيود او حدود دي چې دوی له خپلې خوا وضع کړي خو هغوی ته ئې مذهبي بڼه ورکړې.

بيا د عيسی عليه السلام د قصې دا برخه راوړي چې خپلو يارانو ته ئې وويل: زه د الله په لورې درومم، څوك مې په دې سفر کې ملګرتيا ته تيار دی؟ په دې سره الله تعالی له يوې خوا دا حقيقت بيانوي چې د عيسی عليه السلام په څېر پېغمبر له خپلو ټولو هغو بې ساري معجزو سره سره د انصاروو او ملاترو په لټه کې دی، له هغو خاصو کارونو نه پرته نور کارونه په معجزو نه شي ترسره کولی، نور کارونه به د الله تعالی د عام او عادي سننو مطابق ترسره کوي، نه په خارق العاده توګه، له بلې خوا په پېغمبر باندې د ايمان راوړونکو مواصفات معرفي کوي، په پېغمبر واقعي او مخلص ايمان لرونکي داسې وي لکه د عيسی عليه السلام مخلص ملګري. د دوی څو خبرې رااخلي: ستا ملګرتيا په حقيقت کې د الله ملګرتيا ده، مونږ دې ملګرتيا ته چمتو يو، په کتاب ايمان لرو، د پېغمبر متابعت کوو، تمنا مو دا ده چې زمونږ نومونه د شاهدانو په ډله کې وليکلی شي.

ورپسې د اهل کتابو ګڼ شمېر شنيع او قبيع اعمال بيانوي، مذهب ته قومي رنګ ورکول، د تحريف شوي مذهب لپاره په جعلي رواياتو استناد او خپل غلط مذهب مخکنيو پېغمبرانو ته منسوبول، د خلکو د غولولو او بې لارې کولو هڅه، حق پټول، منافقت، په امانت کې خيانت، دين پلورنه، د ژمنو ماتونه، په درواغو قسمونه، د الله په کتاب کې تحريف، دروغجنې فتواګانې، حلال حرامول او دا د تقوی نښه ګڼل، شرك او دا ټول د مذهب او دين په نامه کول او پېغمبرانو ته ئې منسوبول!!

هغوی ته ويل شوي: د الله محبوب بنده هغه دی چې د ده په لار کې قربانۍ ته چمتو وي، د عادي او معمولي شيانو قرباني نه بلکې د هغو شيانو قرباني چې تاسې ورسره مينه لرئ. او په دې پسې متصل وايي: مذهبي انحراف په اصل کې له

بدعت نه پیل کېږي، په دین کې له لاسوهنې نه، نه له څه راکمولو نه بلکې له څه زیاتولو نه، د حلال له حرامولو نه، د تقوی په نامه په دین کې له څه زیاتولو نه، پر پېغمبر علیه السلام د بني اسرائیلو د ټگمارو مذهبي مشرانو اعتراض دا نه دی چې ولې ئې حلال شیان حرام کړل، بلکې اعتراض ئې دا دی چې ولې حرام شیان حلالوي؟! دا څنگه د یوه پېغمبر او مذهبي مشر په حیث ومنو چې تقوی ئې زمونږ په اندازه نه ده، مونږ تر ده نه زیات د حرامو خیال ساتو، دا دی گورئ چې دی ډېر هغه شیان حلال گڼي چې مونږ ئې حرام گڼو، دا تقوی مونږ ته زمونږ له جد ابراهیم علیه السلام او زمونږ له پلار یعقوب علیه السلام نه راپاتې شوې!! الله تعالی د دوی دغه اعتراض او ورپسې د قبلې د بدلولو په اړه د دوی اعتراض ته ځواب وایي او د دې مبحث په پای کې مؤمنانو ته فرمایي: د اهل کتابو ټولې ډلې او فرقې په یوه او بل څه کې لږ یا زیات، له حقیقي دین نه تېروتې، که مو د دوی د کومې فرقې خبره ومنله او په کوم څه کې مو د دوی لار غوره کړه، د دوی په څېر به شئ، له ایمان نه وروسته به کافر شئ، د دوی ټوله هڅه دا ده چې تاسو له خپل ایمان نه وگرځوي.

له ۱۰۱ آیت نه د سورې دوهمه برخه پیل کېږي او تر ۱۱۹ پورې دوام کوي، د دې برخې عنوان ربط او مرابطه ده، په دې کې څو اساسي لارښوونې شوې دي: له الله سره خپل تعلق ټینگ وساتئ، وېره مو باید له یوه الله نه وي، له هغه څه نه ځان وساتئ چې الله ناراضه کوي، له الله تعالی نه ستاسو وېره باید داسې وي لکه له ده سره چې ښایي، تل او د ژوند ترپایه باید د الله لارښوونو ته منقاد وئ، مرگ او ژوند مو باید په اسلام او د مسلمانۍ په حالت کې وي، په دین باندې تمسك ولرئ، له اختلاف او تفرق نه ځان وساتئ، د خیر په لوري بلنه ورکوئ، په معروف امر کوئ او له منکر نه مخنیوی کوئ او هغه ډوك ځان ته مه نږدې کوئ چې ایمان نه لري.

په ۱۲۰ آیت سره د دې مبارکې سورې درېیمه برخه شروع کېږي، په دې کې د تقوی ځرنگوالی او اهمیت ښودل شوی. شروع ئې له دې نه شوې چې که په تاسو کې

(صبر) او (تقوی) وي نو د دښمن هیڅ کید او مکر او هیڅ تدبیر او توطئه هیڅ تاوان او ضرر نه شي دررسولی. ستاسو د (تقوی) په نتیجه کې به الله تعالی د دښمن ټولې هلې ځلې، دسیسې او توطئې شنډې کړي، دا ځکه چې الله تعالی د دوی په هر څه احاطه لري. دا ډېره ستره خبره او د الله له لوري ډېره لویه وعده او ډاډینه ده، نو ځکه له دې وروسته ټول بحث د دغې خبرې د اثبات لپاره راغلی، خو په داسې حکیمانه اسلوب سره چې په ضمن کې ئې بې شمېره ارزښتناکې لارښوونې هم د متقیانو مخې ته ږدي.

د احد او بدر پېښو ته اشاره کوي او په ضمن کې ئې د تقوی او عدم تقوی پایلې او نتائج په ګوته کوي، کله چې تاسو تقوی کړې بری او د الله مرسته مو په برخه شوې او چې د تقوی خلاف عمل مو کړی د الله له مرستې نه محروم شوي یئ او ماتې مو په برخه شوې. د بحث په ضمن کې تقوی او د متقینو مواصفات بیان شوي، مخصوصاً د ماتې، مصیبتونو او له ستونزو سره د مخامخ کېدو په حالت کې. د بحث په پای کې ګورئ چې د متقیانو نېك عاقبت بیان شوی او ورپسې د اهل کتابو یوه متقي ډله د (خاشعین لله) په نامه یاده شوې او ویل شوي چې اجر ئې د خپل رب په خوا کې خوندي دی. د سورې ټول مضامین او مطالب په وروستي آیت کې راخلاصه شوي.

که وغواړو د دې مبارکې سورې ټول پراخ، ژور او با عظمته مضامین د دغه وروستي آیت په رڼا کې راخلاصه کړو نو نتیجه به ئې دا وي:

که د الله د کتاب په حقیقت پوه شوئ، په هغه مو ایمان راووړ، د هغه په مقتضاء مو عمل وکړ، په لارښوونو ئې د عمل کولو په دوران کې مو هره شېبه او دوامداره صبر وکړ او د الله د پېغمبرانو په حقیقت پوه شوئ، په هغوی مو ایمان راووړ، د دوی په هکله مو له غلطو خیالاتو نه ځان وساتو، په عمل کې مو د دوی متابعت وکړ، د دوی په متابعت کې مو هره شېبه او دوامداره صبر وکړ، که مو له الله سره خپل تعلق مضبوط وساتو، تل او د ژوند په ټولو امورو کې مو د الله په دین منګولې ټینګې ونیولې، په خپلو کې مو وحدت او یووالی وساتو او وېره مو

یوازې له الله څخه وه او له هغه څه نه مو ځان وساتو چې الله ترې منع کړي یاست، نو مطمئن اوسئ چې د دنیا بریا او د آخرت سعادت او فلاح به مو په برخه کېږي.

که د سورې په مضامینو کې غور وکړئ وبه ګورئ چې غالباً ټوله سوره د احد له جګړې نه وروسته او د مکې له فتحې نه ډېر د مخه نازل شوې، په هغې مرحلې کې چې لا قریشو ماتې نه وه خوړلې، یهودان په مدینه کې وو او شرارتونه ئې کول او مسیحیان په خپلې سیمې کې او راتلونکیو پېښو ته منتظر. که څه هم ځینو درنو مفسرینو لیکلي چې د دې سورې لومړي څه د پاسه دیرش، یا شپیته یا اتیا او نوي آیتونه د مکې له فتحې نه وروسته او د نجران د وفد د راتلو په وخت کې نازل شوي، خو د دې برخې ۱۰- ۱۹-۲۰-۲۱-۲۲-۲۸-۲۹-۷۲ آیتونه په ډېر صراحت سره ښیي چې دا د مکې له فتحې نه ډېر د مخه او هغه وخت نازل شوي چې اهل کتاب لا د مخالف قوت په حیث پاتې وو، هم په مدینه کې او هم له مدینې نه بهر، په توطئو مصروف وو او شرارتونه ئې کول. حال دا چې د مکې له فتحې نه وروسته د دوی هیڅ یو د یوه ځواکمن مخالف قوت په څېر نه وو پاتې.

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

=»GÅ$š• øã A“R ÇÈ ãq•)$•‘Û$qè žvÎ m»9Î w ª! $ÇÈ $9#

@ö7% `Ï ÇÌÈ Ÿ@‹gÅIM$r p1‘öq9$A“R&r Ïnƒ‰ƒ û÷/ $Jï $]¨Ý Á ã È¦s$Î

Ò#‹ã óg9 «! $ÏM»ƒ$«Î (rãÿ. ûïÏ%$b Î b$%öç$A“R&r Ä $Y=ï “ Ï‰è

ÇÍÈ Q$)ÏR$rè Óí ã ª! $r Óƒï‰©

[۱]- ا ل م،
[۲]- الله هغه ذات دی چې له ده پرته بل معبود نه شته، همغه ژوندی او قیوم.
[۳]- په حقه ئې پرتا دا کتاب نازل کړی، تر ده د مخکنیو کتابونو مصدق.
[۴]- تورات او انجیل ئې مخکې نازل کړل، د خلکو لپاره لارښود او فرقان ئې نازل کړی، یقیناً هغه چې په الهي آیتونو کافران شوي، دوی لره شدید عذاب دی او الله عزتمن غچ اخیستونکی دی.

(۱-۴)- الله د دې عالم پالنه او نظم په خپل واك کې لري، قیوم دی؛ هر څه اداره کوي، هرڅه تنظیموی، د هرڅه قوام د ده له لوري دی. داسې نه ده چې دا عالم ئې له پیدا ښت نه وروسته خپلې مخې ته پرېښی وي او اوس هرڅه په خپله ترسره کېږي، دغه قیوم ذات به څنګه تاسو مهمل پرېږدي او ستاسو د لارښوونې او ستاسو د ژوند د تنظیم لپاره به انتظام نه کوي؟ قیوم خدای د خپل دغه صفت له مخې

ستاسو د لارښوونې لپاره کتاب رالیږلی، پر تا ئې قرآن رالیږلی او له دې نه مخکې ئې تورات او انجیل، دا کتابونه نه یوازې ستاسو لارښوونه کوي، بلکې د حق او باطل، ښه او بد، مفید او مضر ترمنځ د تفکیك ذریعه ده، تاسو (لارښود) او (فرقان) ته ضرورت درلود، په خپله او په خپل عقل سره، نه سمه لار موندلی شئ او نه ښه او بد سره بېلولی شئ، د همدې لپاره (قیوم) خدای د زمانې په هر پړاو کې (لارښود او فرقان) کتابونه رالیږلي. دا ځکه چې د انسان عمر لنډ دی او عقل ئې محدود، نه په دې لنډ عمر کې په تجربې سره کولی شي چې په دې پېچلي او پراخ عالم کې سمه لار تشخیص کړي او نه په خپل عقل سره کولی شي ټول مفید او مضر شیان سره تفکیك کړي.

څوك چې د الله له آیتونو نه انکار وکړي، د ده د کفر او انکار قطعي او محتومه پایله د الله له شدید عذاب نه پرته بل څه نه شي کېدی، دا ځکه چې دوی له هغه څه انکار کړی چې له هغه پرته نه سمه لار موندلی شي او نه ښه له بد او مفید له مضر نه بېلولی شي. او دا ځکه چې څوك د دې عالم د قیوم واکمن له لارښوونو نه غاړه وغړوي، خود به د عزیز خدای له انتقام سره مخامخ کېږي.

“ ̈‰$qè ÇÎÈ ä$J¡ 9$ ’Î ẅr ÇÚ ö‘F{$ ’Î ä‌ö« ïøã 4ýø‌t ẅ ©$ b̂

ÇÏÈ ÐŠÅs ø$ã ¡Íè$qè ẅ] m»9] w ä± „ # ø. Ö‰ n ö‘F{$’Î ô à2 ä ÁÁ ã

---

[۵]- یقیناً چې په الله باندې هیڅ څه نه شي پټېدی، نه په ځمکې کې څه او نه په آسمان کې څه.

[۶]- دی خو همغه ذات دی چې تاسو ته د (میندو) په رحم کې هغسې صورت او شکل درکوي چې دی ئې غواړي، پرته له ده نه چې عزیز او حکیم دی بل معبود نه شته.

(۵-۲)- دلته د کتاب په اړه څو ډېرې اساسي او بنيادي خبرې شوې چې په مطلب ئې پوهېدل لږ غور او دقت غواړي:

• هغه څوك کولی شي د انسان لپاره قانون وضع کړي چې هم د انسان د خلقت، جوړښت او فطرت له ټولو زواياوو نه او د ده له ټولو فطري اړتياوو نه خبر وي او هم د انسان د ماحول په ټولو هغو شيانو پوه وي چې دی ئې احاطه کړی او دی ورسره په يوه او بله بڼه کې څه تعلق لري. هم انسان پېژني او هم د انسان په ميشت ځای کې هرڅه پېژني، په دې پوه وي چې انسان څه ته ضرورت لري، څه ورته ګټور دي او څه تاواني. په قانون کې به انسان ته ويل کېږي چې څه کول ورته جائز دي او څه ناجائز، د کوم څه خوړل ورته روا دي او کوم څه ناروا، د روا، ناروا، جائز او ناجائز او مفيد او مضر پرېکړه هغه څوك کولی شي چې هم د انسان له طبيعت نه دقيقاً خبر وي او هم په ځمکې کې د ټولو موجودو شيانو له ماهيت نه خبر وي او په دې پوه وي چې کوم څه انسان ته څه تاوان رسولی شي. قانون په حقيقت کې يو کشف دی نه اختراع، قانون جوړوونکی قانون کشفوي، له خپله ځانه ئې نه شي جوړولی، د انسان لپاره قانون وضع کول داسې دی لکه يو فزيك پوه، کيميا پوه او د ساينس عالم چې د يوه عنصر په هکله وايي: د دې عنصر فزيکي او کيمياوي خواص دا دي، د حرارت او برق د انتقال توان ئې دومره دی، د حرارت په کومه درجه کې سوځي، له فلاني فلاني عنصر سره ئې ترکيب ممکن دی او له هر يوه سره ئې د ترکيب فورمول دا دی. د دې عنصر په هکله چې دوی څه ويلي دا ټول ئې د تحقيقاتو او تجاربو په ترڅ کې موندلي، دا هر څه کشف دي نه اختراع، دوی له خپله ځانه څه نه دي وضع کړي، بلکې شته او حاکم قوانين ئې کشف کړي او په خاصو الفاظو سره ئې بيان کړي. د ساينس ټول فورمولونه په حقيقت کې په طبيعت حاکم قوانين دي چې ساينس پوهانو کشف کړي، د انسان لپاره قوانين هم بايد همداسې کشف شي، د دې لپاره (انسان پوه) ته ضرورت دی، نه يوازې انسان پوه ته بلکې (طبيعت پوه) ته هم، هغه چا ته چې هم د انسان په اړه دقيق علم ولري او هم د ده د ټول ماحول په اړه.

- که د یوه ساده عنصر په هکله د نړۍ هیڅ فزیك پوه او د ساینس هیڅ عالم دا جرأت نه شي کولی چې له ځانه قانون وضع کړي او هره خبره ئې د کشف نتیجه وي، نو د انسان لپاره قانون جوړوونکي څنګه جرأت کوي چې په داسې حال کې د ده لپاره قانون جوړوي چې تر اوسه خو لا د انسان د جسمي جوړښت له ډېرو پېچلو برخو نه خبر نه دي، روحي جوړښت خو ئې پرېږده، روحي جوړښت خو ئې هومره پیچلی دی چې دا برخه لا تراوسه اصلاً د ده تر بحث لاندې نه ده راغلې او په دې هکله څه ویل ورته ممکن نه دي، دا برخه په لابراتوار کې د میکروسکوب لاندې هم نه شي نیولی. الکسیس کارل د شلمې پېړۍ یو معرف غربي عالم په خپل کتاب (انسان یو ناپېژانده موجود) کې لیکي: زه له نن ورځې نه د خپل ژوند ترپایه د انسان په اړه هومره سوالونه یو په بل پسې کولی شم چې علم ئې له ځواب ویلو نه عاجز دی او ډېر سوالونه داسې چې ساینس ئې هیڅکله ځواب نه شي ویلی!

په دغو مبارکو آیتونو کې دغه حقیقت ته اشاره شوې، کوم ذات چې تاسو ته کتاب رالېږلی هغه ته هم د ځمکې او آسمانونو ټول پټ اسرار معلوم دي او هم ستاسو د وجود له ټولو اسرارو نه خبر دی، تاسو خو هغه پیدا کړي یئ، دی ستاسو د صورت او جوړښت خالق دی، ستاسو د روحي او جسمي جوړښت له ټولو زوایاوو خبر دی. په دې بحث پسې متصل بیا د کتاب په هکله فرمایي:

ãz ŕr É »GÅ$PéŁè M»J3tC M»ƒ#ä ~çZB | = »GÅ$7 øã A“R& ü‘ ‰ì$qè

ä$óÏ$~çZB m7»±? $B bqãÅù Ê‑ ÓgÎqè ’Î ûiï‰$$B'ù M»gÎ»±F$

Éüê$’Î bqã Å$ ª! $žwÎ ÿã#ƒrÛ ä=è$ƒ $Br ¾ìÏ#ƒrÛ ä$óÏ$r ÏpZÏÿ$

ÇÐÈ É »6ø{ $(q9rémW) ã@©ƒ $Br $ZÎh ‰Zã ôÏB @ä ¾ìÎ $ZB#ä bqè9qà)ƒ

---

[۷]- الله هغه ذات دی چې دا کتاب ئې پرتا باندې نازل کړ، چې ځینې آیتونه ئې محکم دي، چې دا د کتاب بنسټ دی او نور ئې متشابه دي، نو هغه کسان چې په زړونو کې ئې کوږوالی دی په متشابه پسې ئې درومي، د فتنې په لټه کې او د تأویل په لټه کې، په داسې حال کې چې په تأویل ئې له الله پرته هیڅوك نه پوهېږي او هغه چې د راسخ علم خاوندان دي وایي: مونږ ایمان پرې راوړی، ټول زمونږ د رب له لوري دي او پند نه اخلي مګر د عقل خاوندان.

---

(۷)- دا مبارك آیت څو مهم مطالب زمونږ مخې ته ږدي:

- د الله کتاب دوه برخې او دوه ډوله آیتونه لري، ځینې ئې هغه دي چې د ځرګندو او انسان ته د معلومو شیانو په اړه ئې بحث کړی او ځینې هغه چې د انسان له سترګو نه د پټو شیانو په هکله ځرګندونې لري. لومړي ډول ته (محکم آیتونه) او دوهم ډول ته ئې (متشابهات) ویل شوي.
- محکم آیتونه هغه دي چې هم ئې د بحث موضوع ځرګند شیان دي او هم ئې الفاظ هغه دي چې انسان ئې د همدغو شیانو لپاره کاروي.
- متشابه آیتونه ئې هغه دي چې د تشبیه له فن نه په کې استفاده شوې، د بحث موضوع ئې د انسان له سترګو نه پټ شیان دي او د دغو شیانو د معرفې لپاره داسې الفاظ کارول شوي چې په اصل کې د نورو شیانو لپاره وضع شوي.
- د کتاب اصلي او اساسي مطالب په هغو آیتونو کې راغلي چې محکم دي او تشبیه نه ده په کې کارول شوې.
- متشابه آیتونه چې په مفهوم ئې پوهېدل غور او دقت غواړي بایدهمدې محکمو آیتونو ته راجع شي او د همدې آیتونو په رڼا کې تفسیر او توضیح شي، دا ځکه چې د کتاب (ام)، اصل او محور همدا محکم آیتونه دي.
- هغه کسان چې په زړونو کې ئې خیرې او کوږوالی وي، د دې په ځای چې د متشابه آیتونو په مراد باندې ایمان کافي وګڼي، برعکس د دې آیتونو په تأویل د

پوهېدو هڅه او لټه کوي او غواړي له هغه نه د بحث او تحقيق موضوع جوړه کړي.

- هغه کسان چې غواړي دغه ډول آيتونه د مناقشې او بحث موضوع وګرځوي، هغوی په حقيقت کې يا د فتنو راولاړول غواړي، د دې هڅه کوي چې د خلکو په زړونو کې شکوك او شبهات راولاړ کړي او توجه ئې له محکمو آيتونو نه بل لور ته واړوي او يا دا چې غواړي د متشابهاتو په تأويل ځان پوه کړي. د تأويل لغوي معنی اول يا اصل ته اړول دي، تأويل يعني په متشابه آيت کې د تشبيه شوي څيز په کُنه او ماهيت باندې ځان پوهول، ګويا دوی غواړي په دې پوه شي چې د دې متشابه اصلي او اولنی حالت او کيفيت څنګه دی؟!
- دا هلې ځلې او دا هڅه او هاند د هغه چا کار دی چې زړه ئې کوږ او خيرن وي، پر زړه او دماغ ئې شکونو سيوری غوړولی وي.
- د متشابهاتو د تأويل علم يوازې له الله تعالی سره دی، بل هيڅوك نه شي کولی په هغه باندې پوه شي، ځکه الله تعالی هغه غيبي او له سترګو نه پټ شيان چې انسان ئې نه پېژني او نه په خپل قاموس کې ورته نوم لري، د انسان د ښې پوهې په خاطر له محسوسو او پېژندل شوو شيانو سره تشبيه کړي او په داسې الفاظو سره ئې معرفي کړي دي چې په حقيقت کې د ښکاره او څرګندو شيانو لپاره استعمالېږي. د دې لپاره چې هغه د انسان لپاره د فهم وړ وګرځوي او د هغه څيز د حقيقت په اړه نسبي فهم ورته حاصل شي، د دې مطلب دا شو چې د دغو شيانو د معرفي لپاره ترممکنه حده او تر هغه ځايه چې د انسان عقل ته مقدور ده اهتمام شوی او د متشابه آيتونو په ترڅ کې معرفي شوي، د انسان د عقل نيلۍ له دې نه آخوا وړاندې نه شي تلی، دا د ده د الوت وروستئ پړاو دی، آخوا ته ئې لاس نه رسېږي، د ده له عقل او ادراك نه لوړ دي، الله تعالی د همدې ډول شيانو د معرفي کولو لپاره ښه لازمه څرګندونه کړې ده او د انسان د عقلي قوت مطابق وضاحت ئې کړی دی، خو له دې نه آخوا د انسان عقل د مخکې تګ مجال نه لري، بايد همدلته ودرېږي او د متشابهاتو له تأويل نه ځان وساتي. د انسان د عقل او پوهې قصور، د حواسو او مشاعرو محدوديت ئې او د ژبې او قاموس عدم جامعيت ئې باعث شوي

چې له مخکې تګ نه عاجز شي او د متشابهاتو په حقیقت تر دې زیات پوه نه شي.

له دې آیت نه په مخکې دوو آیتونو کې وضاحت شوی وو چې د انسان لپاره (لاربنود) او (فرقان) کتاب هغه الله رالیږلی چې د (آفاق) او (انفس) په ټولو اسرارو او خفایاوو خبر دی، یعني په دې کتاب کې هم د ځمکې او آسمان د ډېرو هغو شیانو په هکله بحث شوی چې د انسان له سترګو پټ دي او هم په خپله د انسان په هکله. انسان په خپل قاموس کې یوازې د هغو شیانو لپاره نومونه لري چې ده په خپلو سترګو لیدلی او پېژني ئې، هغه څه چې د ده له سترګو نه پټ دي د هغه لپاره نه نوم لري او نه ئې د معرفي کولو لپاره الفاظ، نو الله تعالی به هغه ته دا شیان څنګه او په کومو الفاظو معرفي کوي؟ د الله په کتاب کې به د دې غیبي شیانو د معرفي کولو لپاره کوم اسلوب کارول کېږي؟ دغه سوال ته په دې مبارك آیت کې ځواب ویل شوی.

که په قرآنکریم کې لږ غور او دقت وکړو نو دا به راته په ډاګه شي چې د قرآنکریم د بحث او څېړنې دوه اساسي محورونه دي، یو شمېرئې په هغو قضایاوو پورې اړه لري چې د انسان لپاره مشهود، څرګند او ښکاره دي او په انساني قاموس کې ورته صریح او څرګند الفاظ شته، لکه لمر، سپوږمۍ، آسمان، ځمکه، غر، انسان او نور، دوهمه برخه ئې له داسې شیانو سره تړاو لري چې له نظره پټ او غایب دي او انسان پخپل قاموس کې داسې کلمات نه لري چې د هغوی د معرفي کولو لپاره ئې وکاروي. د دې غیبي شیانو د پېژندلو او معرفي کولو لپاره لابد باید هغه الفاظ وکارولی شي چې په اصل کې د ملموسو او ښکاره شیانو لپاره وضع شویدي او ناچار باید د تشبیه له فن نه کار واخیستل شي ترڅو د دې غیبي څیز یو داسې انځور وړاندې کړی شي چې حقیقت ته نږدې وي، له همدې ځایه آیتونه په دوو برخو وېشل کېږي:

هغه آیتونه چې د ښکاره او مشهود عالم په اړه بحث کوي، په دې ډول آیتونو کې داسې الفاظ استعمال شوي دي چې هر یو د خپل ځانګړي مورد لپاره وضع شوی دی، مفهوم او مدلول ئې څرګند دی، د آیت مراد او په خپل مورد د لفظ

تطبیق آسانه دی، دا آیتونه محکم دي، خو هغه آیتونه چې له غیب او غیبي شیانو نه بحث کوي، په دې ډول آیتونو کې د غیبي شیانو د افادې او تعریف لپاره د تشبیه فن کارول شوی او داسې الفاظ په کې استعمال شوي دي چې په اصل کې د څرګندو او ټولو ته د ښکاره شیانو لپاره وضع شوي دي، دا آیتونه متشابه بلل کیږي.

لکه په دې مبارك آیت کې:

إِنَّ رَبَّكُمُ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَى عَلَى الْعَرْشِ * الاعراف:**۵۴**

په دې مبارك آیت کې د یوم، استواء او عرش الفاظ ګورو چې په اصل کې د ښکاره او څرګندو شیانو لپاره وضع شوي دي، خو په دې آیت کې د دې مطلب د افاده کولو لپاره راغلي چې دا ځمکه او آسمان په شپږو مرحلو کښې پیدا شوي، الله تعالی د هر څه مالك او واکدار دی او هر څه ئې تر واك او عرش لاندې دي.

څرنګه چې د قرآنکریم اصلي محور محکم آیتونه دي نو لازمه ده چې متشابه آیتونه همدې لورته راجع کړو او د محکمو آیتونو په رڼا کې ئې تفسیر او توضیح کړو. نه ښایي متشابه آیتونه په مستقله توګه او محکم آیتونو ته له ارجاع نه پرته په ځانګړي ډول بیان او توضیح کړو. هغه کسان چې په متشابه آیتونو پسې ځي او هڅه کوي چې په ځانګړې توګه او محکمو آیتونو ته له ارجاع پرته ئې تفسیر کړي، هغوی په غلطه روان دي، زړونه ئې رنځور دي، فکري انحراف ئې د دې سبب شوی چې دا غلطه لار غوره کړي، د هغوی مقصد یا فتنه وي او یا د دې آیتونو پر تأویل علم او پوهه حاصلول. هر چا چې د متشابه آیتونو په مراد اکتفاء ونکړه او د تأویل په لټه کې شو، هغه به یا د رنځور زړه خاوند وي چې فتنه لټوي او یا به ئې داسې کارته ملا تړلی وي چې له الله تعالی پرته ئې هیڅوك هم د کولو توان نه لري. هغه غواړي د متشابهاتو په تأویل پوه شي خو د متشابهاتو علم یوازې له الله تعالی سره دی؛ ځکه هغه څه چې د انسان له حواسو نه پټ دي او په عالم غیب کې قرار لري او انسان نه شي کولی پخپلو محدودو حواسو ئې درك کړي، قرآنکریم د عالم

غیب د دغو پټو شیانو د پېژندني او معرفي کولو لپاره له ټولو هغو الفاظو نه استفاده کړې چې د انسان په قاموس کې شته او کېدی شي د دغو شیانو د معرفي لپاره وکارولی شي او ټول هغه څه په کې مراعات شوي چې د غیبي شیانو مناسب او ممکن انځور وړاندې کړی شي او د کایناتو او عالم په معرفي کولو کې تر هغه ځایه مخکې تللی تر کومه پورې چې انساني عقل د تلو توان لري، له دې نه آخوا انساني عقل د مخکې تګ وس او توان نه لري، نور ئې وزرونه سوځي، باید همدلته توقف وکړي، د هغه د ناقص عقل، قاصر تصور او محدود توان، تنګ نظر، ناقص استعداد او محدود قاموس غوښتنه دا ده چې همدلته په همدې کرښه ودرېږي او نور د مخکې تګ هڅه او هاند ونکړي، هغه نور د مخکې تګ توان نه لري او نه شي کولی د غیبي شیانو په حقیقت او تأویل پوه شي.

ځینې کسان د دې مبارك آیت صریح حکم ته توجه نه کوي او د آیت د وروستۍ برخې په رابطه داسې څه وایي چې له لومړۍ برخې سره ئې تناقض لري، د آیت لومړنۍ برخه وایي: د رنځور زړه خاوند، فتنه لټوونکی، ماجرا غوښتونکی، شکاك او قناعت نه کوونکی د متشابه آیتونو په لټه کې وي، هڅه کوي پر تأویل ئې پوه شي او په همدې پسې وایي: له الله تعالی پرته هیڅوك د متشابهاتو په تأویل نه پوهېږي. په پای کې فرمایي: د دې ماجرا غوښتونکو، فتنه ګرو او بیمارو زړونو خاوندانو په مقابل کې عالمان او د پاخه علم خاوندان وایي: مونږ ایمان ورباندې راوړی دی، ټول د الله له لوري دي او له عاقلانو پرته بل څوك پند نه اخلي.
د تعجب ځای دی چې هغوی په دې صراحت سترګې پټوي او ادعا کوي چې د آیت په وروستۍ برخه کې الله او د پاخه علم خاوندان مستثنی شوي دي او د (الله) او (الراسخون) ترمنځ "واو" د عطف واو دی، دا غلط نظر نه یوازې د همدې آیت له لومړۍ برخې سره ټکر کوي بلکې د بلاغت خلاف هم دی، که د الله (تعالی) له لفظ نه وروسته توقف ونکړو او دا واو د عطف واو وشمېرو نو باید وروستنۍ جمله ټوله پر ماقبل عطف کړو چې بیائې معنی داسې کېږي: د هغوی پر تأویل له الله او الراسخون في العلم نه پرته بل څوك نه پوهېږي او الله او د پاخه علم خاوندان وایي:

مونږ ایمان ورباندې راوړی، ټول د الله له لوري دي!! یعني باید د یقولون په لفظ کې ضمیر الله او الراسخون في العلم دواړو ته راجع وي!! او څرګنده ده چې دا نه معقول ده او نه صحیح. د آیت اول او آخر په دې دلالت کوي چې باید د الله له لفظ سره توقف وکړو او د متشابهاتو د تأویل علم یوازې تر الله تعالی پورې خاص وشمېرو.

ځینې نور بیا وایي چې کېدای شي یو آیت یو وخت متشابه وي او بل ځای محکم، یعني کولی شو له یوه اړخه ئې متشابه وګڼو او له بله اړخه ئې محکم وشمېرو!! دا نظر نه یوازې د آیتونو د وېش په اړه د قرآنکریم له څرګندونو سره اړخ نه لګوي بلکې په دې سره د قرآنکریم د هر آیت په اړه دا ګومان راولاړوي چې شاید دا به هم متشابه وي!! دا نظر هغه کسان وړاندې کوي چې اصلاً د محکم او متشابه په اړه پوره او لازم علم نه لري، دوی د قرآنکریم د مخاطبینو فهم او پوهه معیار ګرځوي، یعني هغه آیت چې مخاطب پرې پوه شو، شك او تردد ورته په کې پیدا نه شو، هغه محکم دی او که شك او تردد ئې په کې وکړ او له فهم نه ئې عاجز شو؛ نو بیا دا آیت متشابه دی؛ خو حقیقت دا دی چې د محکم او متشابه د وېش معیار د مخاطب فهم او علم نه دی، آیتونه د مخاطبینو انګېرنې او فهم ته له توجه او پاملرنې پرته په محکم او متشابه وېشل شوي دي. د متشابه لفظ پخپله په دې دلالت کوي چې له دې نه هغه آیتونه مراد دي چې د تشبیه فن په کې په کار وړل شوی دی، د غیبي عالم شیان په داسې الفاظو سره په کې معرفي شویدي چې په اصل او حقیقت کې د ښکاره او ظاهري څیزونو لپاره وضع او ایښودل شویدي او د تشبیه په ذریعه همدا غیبي شیان انسان ته معرفي شوي دي.

د تأویل لغوي معنی اصل او اول ته اړول دي او دلته دا مطلب افاده کوي چې متشابه لفظ له فعلي حالت نه خپل اصلي او اولني حالت ته واړولی شي. یعنې دا چې له تشبیه نه لاسته راغلی مفهوم کافي ونه شمېرو، بلکې د هغه څیز په حقیقت د پوهېدو هڅه وکړو چې د تشبیه له لارې مونږ ته رامعرفي شوي دي. د مثال په ډول: زمونږ په عرف او قاموس کې عرش هغه تخت ته ویل کېږي چې پاچا ورباندې کښیني او دا ئې د قدرت او واك نښه وي. دا عرش یو جسم وي چې ځلور پښې لري.

ښه نو د الله تعالی د عرش معنی څه ده؟ که مونږ د دې لفظ د تأویل هڅه وکړو نو باید په دې اکتفاء ونکړو چې د الله تعالی عرش د ده د قدرت او بې مثاله واکمنۍ مظهر او نښه ده، بلکې دا معنی کافي ونه شمېرو او هڅه وکړو چې د الله تعالی د عرش په ماهیت ځان پوه کړو، حال دا چې ممکنه نه ده د الله تعالی د عرش ماهیت درك کړو او په حقیقت ئې پوه شو، لا زمه ده چې پخپل حد ودرېږو، له پولو نه د تجاوز او تېرېدو هڅه ونکړو. هرڅوك چې د عرش د ماهیت او کیفیت او د استواء د کیفیت په هکله بحث او مناقشې کوي دا ډول کسان به یا د رنځور زړه خاوندان وي او یا به د خلکو په منځ کې د فتنې ایجادول غواړي او یا به د بې ځایه غرور او لوئی په مرض اخته وي او ځان به ورته لوی ښکاري، پخپل عقل به غره وي او داسې مړی یا ګوله به خولې ته وړي چې ترستوني ئې نه شي تېرولی او له خپل تغر نه به پښی اوږدې غځوي.

په دې ټول پوهېږو چې قرآنکریم د انسانانو په ژبه نازل شوی او خپل پېغام ئې په داسې الفاظو سره بیان کړیدی چې په عربي قاموس کې موجود دي او دا الفاظ په اصل کې د مشهودو او ښکاره څیزونو لپاره وضع شوي، کله چې قرآنکریم انسان ته له ښکاره او څرګندو شیانو نه خبرې او بحث کوي نو لفظ او مدلول ئې دواړه واضح او څرګند وي، انسان ئې په آسانۍ سره درك کولی او ورباندې پوهېدلی شي، مخاطب د دا ډول کلماتو د اورېدلو او ویلو په وخت کې له هیڅ مشکل، شك او اشکال سره نه مخ کېږي، خو کله چې د قرآنکریم د بحث موضوع بدلېږي، له غیبي او غیرمشهودو شیانو نه خبرې کوي او د پټ عالم بحث شروع کېږي، نو په دې صورت کې د انساني قاموس په وړاندې سره کړښه کښل کېږي، دغه قاموس بیا د دې پټ او غیبي عالم د اجزاوو د تعریف او پېژندنې لپاره مناسب او لا زم الفاظ نه لري، دا پټ عالم په انساني قاموس کې نه شي ځائیدلی، دا قاموس د دې غیبي شیانو د معرفي کولو صلاحیت او ظرفیت نه لري، د ناچارۍ له مخې د دې غیبي امورو د معرفي کولو لپاره باید همغه ناقص او تنګ الفاظ وکارول شي او همغه د مشهودو او ښکاره شیانو لپاره وضع شوي الفاظ استعمال

شي او په همدې الفاظو سره د انسان د فهم او پوهې لپاره د غيبي شيانو يو تصوير او ترسيم وړاندې شي او د تشبيه د فن په مرسته انساني عقل ته د غيبي امورو نقشه انځور شي. د دا ډول آيتونو د الفاظو تأويل او د تشبيه له حالت نه اصلي او لومړني حالت ته اړول د انسان د وس خبره نه ده، په دې کيفيت له الله تعالی پرته بل څوك نه پوهېږي، ځکه ترکومه حده چې ممکنه وه او انسان ئې توان درلودو، ترهغه حده همدې متشابه آيتونو په همدې الفاظو سره دا شيان معرفي کړي دي، له دې نه آخوا انساني عقل د مخکې تګ استعداد او توان نه لري، انسان بايد همدلته په همدې پوله توقف وکړي، نور بايد د وړاندې تګ هيله او هڅه ونکړي، همدا ئې د توان آخرينۍ او وروستۍ پوله ده، عقل او فهم ئې نور د مخکې تګ توان نه لري، نور نه شي کولی دا شيان له دې نه زيات وپېژني.

ځينې وايي: له مونږ سره داسې روايات شته چې ثابتوي زمونږ ائمه "الراسخون فِي اَلعلمِ" دي او په تأويل پوهېږي، په دې اړه څو ټکي يادول غواړو:

- په دې کې شك نه شته چې د رسول الله صلی الله عليه وسلم اصحاب رضي الله عنهم له بل هرچا نه د قرآنکريم په ژبه ښه او زيات پوهېدل، هغوی له ټولو نه زيات د قرآنکريم په مفهوم او هدف پوه وو، مسلمانان ټول په دې اتفاق لري او ټول عقيده لري چې د قرآني مفاهيمو د زده کړې او پوهې لپاره بايد د اصحابو رضي الله عنهم رأيې ته مراجعه وشي، په دې رابطه هيڅ اختلا ف نه شته، اختلاف په دې کې دی چې د روايت راوي څوك دی؟ آيا دا روايت له ثقه، مصئونې او ډاډمنې لارې مونږ ته رارسېدلی؟ او آيا د وخت تېرېدو او د راويانو تعدد خو پر روايت څه اثر نه دی کړی او په الفاظو کې ئې د څه بدلون باعث نه دی شوی؟ آيا د رواياتو د ثبتولو په اړه همغه اهتمام او دقت شوی چې د آيتونو په ارتباط شوی؟
- نه ښايي هر روايت معيار وګرځوو او د قرآن آيتونه د هغه په ګټه توجيه کړو، بلکې لازمه دا ده چې هر روايت قرآن ته راجع کړو، په قرآن ئې وتلو، که له قرآنکريم سره موافق او برابر وو نو قبول ئې کړو او که نه نو د قبول وړ ئې ونه ګڼو. دين او د دين پيشوايان مونږ ته همدا درس راکوي چې هره هغه خبره په دېوال ووهو چې له

قرآن سره تعارض ولري.

- هغه روايت چې له عقل سره ئې سمون نه درلود او داسې مطلب ئې افاده کاوو چې پر انساني عقل برابر نه راتلو او له عقلي معيار سره ئې ټکر کولو او هغه روايت چې يوه لوی شخصيت ته داسې قول په کې منسوب شوی وي چې د لويانو له اقوالو سره سمون ونلري او د اسلامي معيارونو له مخې کمزوری او ناوړه ګڼل کېږي، لکه د ځان ستايل او نورو ته ښکنځلی او بد رد ويل، له قدرت سره مينه، ځان زړه ور، شجاع، غيرتي، په غيب پوه ګڼل او داسې نورې ادعاګانې کول، نو د داسې رواياتو په اړه بايد محتاط وو، هم د دې روايت په هکله او هم ئې د راوي په هکله بايد شك ولرو او له ترويج او نشر نه ئې ډډه وکړو، ځکه دا امکان نه لري او له توقع نه بهر ده چې يو لوی شخصيت د ځان ستاينه وکړي، امکان نه لري په اسلام او قرآن پوه انسان د علم غيب ادعا وکړي، د صالحو او مؤمنو شخصيتونو دود نه دی چې د ځان لپاره د مقام او قدرت غوښتنه وکړي، امکان نه لري چې يو عالم، د دين په اساساتو پوه او په اسلامي اخلاقو متخلق انسان دا ادعا وکړي چې زه د راسخ فی العلم له ډلې څخه يم، د پاخه علم خاوند او د متشابهاتو په تأويل پوه، که پوهېدلی نو دا کار به ئې کړی وو، د ادعا په ځای به ئې متشابهات توضيح کړي وو، مونږ خو د دوی په اقوالو کې هيڅ داسې بېلګه نه ګورو چې د کوم متشابه آيت په اړه ئې څه ويلي وي.

د آيت په پای کې د عقلمنو علماوو په هکله ويل شوي: عالمان ټول آيتونه د الله تعالی له لوري شمېري، ايمان ورباندې راوړي او هوښياران پند ترې اخلي.

MR& 7 RĴ ꞵJôn' 7 R&© `Ë $Z9 ó dr $YKƒ‰d ōĴ ‰è/ $Y/qè èzìêŵ $Y/'

ẅ ©$žc Ĵ ï‹ï =ƒ' ž Ѳqš Ä $Y9$ßËB$_ 7 RĴ $Y/' ÇÑÈ Ü $ïdq$$

ÇÒÈ Š$èŠÜ$$/ Ï÷ ã

[٨]- اې زمونږ ربه! زمونږ زړونه له هغه وروسته کاږه نه کړې چې هدايت دې کړو او خپله پېرزوينه دې زمونږ په برخه کړه، بې شکه چې ته ډېر مهربان توبه منونکی يې.
[٩]- اې زمونږ ربه! يقيناً چې ته هغې ورځې ته د خلکو راغونډوونکی يې چې شك په کې نه شته، بې شکه چې الله له وعدې څخه نه په شا کېږي.

(٨-٩)- مخکې د داسې خلکو ذکر وشو چې په زړونو کې ئې کوږوالی دی او د فتنو راولاړلو په لټه کې دي، دلته د پاخه علم د خاوندانو هغه وېره په ګوته کوي چې له انحراف او کوږوالي نه او د آخرت له محاسبې نه ئې لري، د هغوی دا ايماني احساسات په دغو الفاظو کې بيان شوي چې وايي: اې زمونږ ربه! په خپلې پېرزوينې او رحمت سره مونږ له هغو کسانو څخه نه کړې چې زړونه ئې کاږه شوي، د قيامت ورځ راتلونکې ده، ته خپله وعده ترسره کوې. دوی پوهېږي چې له هدايت نه وروسته هم د انحراف او کوږوالې احتمال شته، ډېر خلك داسې دي چې معمولي ربړا ئې ترسترګو شوې، څو ګامه مخکې تللي، خو د لارې په اوږدو کې په داسې څه مصروف شوي چې نه يوازې د مزيد مخکې تلو نه پاتې شوي بلکې په کږو لارو سر شوي.

$\ø© «ł $`Ë Oè‰»9#‹ Iwr óߧ¾qäž óߧ#ã š_ Íø僀`9 (rãÿ. šú ï‰$bÎ
óÎîó‰ `Ë ûïΉ$r bqãöóè É#ä É>ù‰Ÿ2 Çʈ Í$Ÿ9$Šqèr Nè 7Í»9ré
ÇʈÉ>$)èø$%ŸÎ‰© ª! $r Nä₣qçäÎ ª! $$Ñè ‹ {'ù $Zö»ƒ$«Î (qçç¤.

[١٠]- يقيناً هغه چې کافران شوي، نه به ئې له الله نه د دوی مالونه څه ترې دفع کړی شي او نه ئې اولاد او همدا دوی به د اور سوند وي.

[۱۱]- د فرعونیانو او د هغو په څېر به ئې حال وي چې له دوی نه مخکې وو، زما آیتونه ئې تکذیب کړل، نو الله په خپلو ګناهونو ونیول او الله سخت عذاب ورکوونکی دی.

(۱۰-۱۱)- تاریخ ته رجوع وکړئ، وګورئ د هغو کسانو عاقبت څنګه وو چې د الله د کتاب آیتونه ئې تکذیب کړي، نه مال د الله له عذاب نه ژغورلي او نه د خپلو پلویانو لښکرو، فرعونیان او تر دوی نه مخکې کافران څنګه د الله له شدید عذاب او مؤاخذې سره مخامخ شول. هر څوك چې الهي آیتونه تکذیب کړي پای ئې همدا دی.

Š$gÜ# § ŵr OZg_ 4Î šc rç³ ó êr šc qçøç™ (rãÿ. šú ï‰ÿ@è

ÇÊÈ

---

[۱۲]- کافرانو ته ووایه: حتماً به مغلوب شئ او د جهنم په لوري به محشور او راغونډ کړی شئ، څومره بد هستوګنځی!

---

(۱۲)- که څه هم دلته خطاب عام دی او ټولو کافرانو ته ویل شوي چې په دنیا کې ستاسو حتمي پایله ماتې او مغلوبیت ده او په آخرت کې مو د جهنم بد هستوګنځی. خو له وروستي آیت نه معلومېږي چې دلته په خاص طور یهودو ته خطاب متوجه دی.

له دې آیت نه په څرګنده معلومېږي چې د دې سورې دا برخه هم د مکې له فتحې نه ډېر د مخه نازل شوې ده، دا ځکه چې د قریشو له ماتې نه وروسته او په داسې حال کې چې یهودان لا د مکې له فتحې نه د مخه له مدینې نه شړل شوي وو او د نجران مسیحیان له فتحې نه وروسته راغلل، تسلیم شوو او جزیه ئې ومنله، نو

دا خطاب په دې مرحله کې چا ته متوجه کېدی شي چې ژر به مغلوب شئ؟ طبيعي ده چې دا خطاب د دې مرحلې نه دی، برعکس په هغې مرحلې پورې تعلق لري چې نه قريش مات شوي وو، نه يهود او نه مسيحيان. دې ته ورته ګڼ شمېر نور آيتونه هم په دې دلالت کوي چې د دې سورې هيڅ برخه د مکې له فتحې نه وروسته نه ده نازل شوې. کوم روايات چې وايي د دې سورې يوه برخه هغه وخت نازل شوه چې د نجران يو وفد مدينې ته راغی، څو ستونزې لري:

- په دوی کې ډېر اختلاف او تعارض شته، ځينې ئې وايي چې اتيا يا نوي آيتونه په دې وخت کې نازل شوي، ځينې ئې شپېته آيتونه ګڼي او ځينې ئې څه باندې ديرش. ځينې ئې وايي چې په وفد کې شپېته کسان وو خو ځينې ئې اتيا کسان ګڼي.
- د سورې له هيڅ آيت نه دا نه معلومېږي چې هغه به د مکې له فتحې نه وروسته نازل شوی وي.

3' •žz ŕ « $È‹î™ † î@ï»)êp¥ï $G)G$È¤ï ’îp#ä Na9 b$Ÿ2 %%

žc ĵ ã±„ `B ¾íîÇ ZÎ %ĵsãª! $ Èè$š” ù óĝš#B NĝR•ƒ •ï%Ÿ2

ÇÌÈ ì»ÁŒ $ _ írĽ žë9 š• ï‰Œ ’î

---

[۱۳]- يقيناً تاسو ته په هغو دوو ډلو کې څرګنده نښه ده چې سره ونښتې، يوه د الله په لار کې جنګېده او بله ئې کافره وه چې د سترګو په ليد سره ئې هغوی د ځان دوه چنده ليدل او الله په خپلې مرستې سره د هغه چا ملاتړ کوي چې دی ئې وغواړي، يقيناً چې په دې کې سترګورو ته ښه عبرت دی.

---

(۱۳)- له دې مبارک آيت نه معلومېږي چې په مخکني آيت کې مخاطب قريش نه

بلکې يهودان دي، دوی ته د بدر نښته د ښېلګې په توګه وړاندې شوې او ورته ويل شوي چې ستاسو پاېله به هم د هغوی په څېر وي. د بدر په جګړې کې د مسلمانانو بريا يهودان سخت پرېشان کړل، له دې نه مخکې دوی دا نه انګېرله چې څو مهاجر مسلمانان به د قريشو مخې ته تم شي او له خپلې مبارزې به څه ترلاسه کړي، خو د بدر تاريخي او نادرې فتحې دوی هك پك کړل، د خطر احساس ئې وکړ، د دې ځوان تحريك قضيه ئې جدي ونيوله، غوښتل ئې د محتمل راتلونکي خطر مخه ونيسي، قريشو ته ئې هيئتونه ولېږل، د هغوی په ماتې او تلفاتو ئې خفګان څرګند کړ او اطمئنان ئې ورکړ چې له دې وروسته به د مسلمانانو په ضد د قريشو مرسته کوي.
په دې آيت کې د لسم او يولسم آيت مطلب مزيد تشريح شوی او يوه تاريخي ښېلګه ورته وړاندې شوې، کافرانو ته د دوی مال او ځواك ګټه نه شي رسولی او د الله له عذاب نه ئې نه شي ژغورلی، مګر ومو نه ليدل چې د بدر په نښتې کې له کوم برخليك سره مخامخ شول، په داسې حال کې چې شمېر ئې په سطحي نظر د مسلمانانو دوه برابره معلومېدو، په حقيقت کې تر دې هم زيات وو، خو له ماتې سره مخامخ شول او د شمېر او وسايلو زياتوالی دوی ته بريا ورپه برخه نه کړه او د دوی د ماتې مخه ئې ونه نيولی شوه.

د ماتې او بريا پرېکړه الله تعالی کوي، چې څوك د الله د مرستې او تائيد مستحق وي او په ځان کې دا وړتيا راپيدا کړي چې الله ئې مرسته وکړي وروستۍ فتح به د هغه وي، که څه هم شمېر ئې د دښمن د لښکرو په نسبت کم او وسايل ئې محدود وي. د بصيرت خاوندانو ته د بدر په نښتې او د مسلمانانو په بريا او د مغرورو قريشو په ماتې کې د پند او عبرت ژور درسونه پراته دي.

ó•ÜZ)ßß$Î•Ü»Y)ßß ûüÏ6ßß ä$¡Ï9$šÆ Ï Ñºqg±9$¬=ãn Ä $Z=Ï `Îã

š• Ï°Œ Ï^ös ßß É»èRFš$ ÏB§¡ßß$È@ø, ßß ÏÒÏß É d©l$šÆ Ï

/ãâ¡Îr§ @è * ÇÎÈ É $«J$ÚÆ óãn ¼ç‰Ÿã ª! $ $‹R‰9$Íó‹ s$ßB»FB

$gÏF$B `Ï “Ìô ? M»Ÿ_ óÔÎh ‰Zã (ö)?$ûïÏ%© Nà6 ÏŒ `Ï Šö, Î

7Ã / ª! $ ‹ $šÆ Ï Òc °qê ír ø$ÜB Ó°rær $gŠÏ ûïÏ$Î» z ãgR‹$

ÇÎÈ Ï$7Ï$Ï

[۱۴]- خلکو ته د مرغوبو شیانو، لکه ښځې، زامن، د سرو او سپینو زرو خزانې، نښانمن آسونه، څاروي او د کر کښت مینه ښاېسته کړی شوي، خو دا ټول د دنیوی ژوند متاع ده او د الله خواته خو ډېر غوره د ټیکې ځای دی.
[۱۵]- ورته ووایه: آیا تر دې نه په غوره څه مو خبر کړم؟ متقیانو ته د دوی د رب خوا کې داسې جنتونه دي چې ترې لاندې ویالې بهېږي، تلپاتې په هغه کې او پاکیزه جوړې او د الله رضا مندي او الله خو د خپلو بندګانو ښه لیدونکی دی.

(۱۴-۱۵)- خلك هغه څه معیار ګڼي او د چا عزت او ذلت، ماتې او بریا او سعادت او شقاوت وربانديې تلي چې نفس ته مرغوب دي او د انسان نفس ئې خوښوي، لکه ښځې، زامن، د سرو او سپینو زرو خزانې، نښاني شوي آسونه، د څارویو رمې او د کر کښت پراخې ځمکې، خو دا نه هدف دی او نه معیار، نه انسان د دې لپاره پیدا شوی او نه به د ده په اړه قضاوت د دې له مخې کېږي او نه به ئې مستقبل او راتلونکی د دې له مخې ټاکل کېږي، دا خو په حقیقت کې د ده لپاره پیدا شوي، د ده د ژوند متاع ده، نه هدف او نه هم معیار، د انسان لپاره معیار بل څه دی، هغه چې الله تعالی ئې دلته په یوه لفظ کې راخلاصه کوي: تقوی: ځان ساتنه، له ظلم، ناروا، تېری، ګناه، عصیان او هر هغه څه نه چې د ده له انسانیت سره نه ښایي او له

هر هغه څه نه چې ده ته تاوان رسوي. د ښه او بد او سزاء او جزاء فیصله خو راتلونکې ده، الله تعالی به د قیامت په ورځ دا فیصله کوي، هلته به د متقیانو په مقام او منزلت پوه شئ، په دنیا کې خو تاسو هغه چا ته په سپکه سترګه کتل چې له خپل ملك نه شړل شوي، له مال او دولت نه محروم دي، نه بنګلې لري، نه لښکرې او نه د سرو او سپینو زرو خزانې، خو په آخرت کې به وګورئ چې د الله په نزد کې ئې مقام څومره اوچت وو او په خپلې خوا کې ئې څنګه ځای ورته غوره کړی. تلپاتې جنت، چې تربنګلو او ونو لاندې ئې ویالې بهېږي، پاکیزه جوړې او تر هر څه اوچت د الله رضامندي. الله د خپلو بندګانو کړه وړه لیدلی، د دوی له وړتیاوو خبر دی، دوی ته به د خپلو وړتیاوو مناسبه بدله ورکوي.

ÇÏÈ Í $Z9$ > # ‹ ã $Zïr $Y/qç$Z9 öÏøó$ $YB#ä $YR] $Y/‘ bq9à)ƒ šú ïÏ%$

šú ïÌÏyóG ó ßJø9$ r šú üÉÏÿYßJø9$ r šú üÏFÈ)ø9$ r šú üÏ%Ï‰»¢Á 9$ r ûïÎÉ¢Á 9$

ÇÊÐÈ Í $s ÷ôR$

---

[۱۶]- هغه چې وایي: اې زمونږ ربه! یقیناً چې مونږ ایمان راوړی، نو زمونږ ګناهونه راته وبخښه او د اور له عذابه مو وساته.

[۱۷]- همغه صابران، صادقان، غاړه اېښودونکي، انفاق کوونکي او د سحار په مهال کې مغفرت غوښتونکي بندګان.

(۱۶-۱۷)- دا مقام به د هغه چا په برخه وي چې ایمان راوړي، په آخرت ئې باور وي، په دوزخ کې له لوېدو وېره لري او له الله نه د خپلو ګناهونو بخښنه غواړي، هغه چې له ایمان نه وروسته ئې لومړی او تر ټولو اوچت صفت صبر وي، ضبط او حبس نفس، ځان سنبالول، په خپل حد کې ځان ساتل، د خپل انساني فطرت د

غوښتنو په حصار کې او د الله له لوري په ټاکلو حدودو کې محدود پاتې کېدل، هغه چې نه ئې نفسي غوښتنې تېرایستی شي او نه د شیطان وسوسې، نه ئې د نعمتونو کثرت بې لارې کولی شي او نه محرومیتونه، نه ئې د دښمن ګواښونه وېرولی شي او نه ئې ستونزې او کړاوونه پښې لړزولی شي، په خپل حد او حق قانع وي او په خپل کار کې له ستړیا او ستومانتیا ښودلو پرته لګیا وي. د صبر تر څنګ ئې څلور نور صفتونه وي: صادق وي، هم په خپله وینا کې او هم په خپله معامله کې، د خپل رب هر حکم ته غاړه ږدي، خپل مال د الله په لار کې لګوي او د خپلو اشتباهاتو او ګناهونو د جبران هڅه کوي او هر سحار، د شپې په پای او د ورځې له پیل نه مخکې له خپل رب نه د خپلو ګناهونو مغفرت غواړي.

Ïw ÅXó ÍEA$ $JÍ$% ÉÜè$(qèrér è3Í=J$r qè ž/vÎ m»9Î Ïw ¼çR& ª! $%ĝ©

$Br Ð»=ŏ'ÎM$«Ï $%Ÿä šú ïÏ!$b Ç¾È Ð$Å6 Û$ãÍ-ê$qè ž/vÎ m»9Î

Ó$Y«/ $Jó/ ÐÜè$Ñèä!` $B Ÿ‰è/ .`Ï ž/vÎ = »GÅ$(qèrèšú ïÏ%©$# =F-z $

ÇÊÈ É$¡ ÏøtB$ƒÎ ©!$ c Îû«Ï $ÏM»ƒ$«Î öøgs3ƒ `Br

---

[۱۸]- الله په دې شهادت ورکړی چې له ده پرته بل معبود نه شته، ملائکو او په عدل ولاړو د علم خاوندانو هم، له عزیز حکیم خدای نه پرته بل معبود نه شته.

[۱۹]- بې شکه چې د الله په نزد کې (مقبول) دین، اسلام دی او د اهل کتابو اختلاف خو له هغه وروسته وو چې علم ئې پرې راغی، په خپلو کې د ضد او بغي په وجه او څوك چې د الله په آیتونو کافر شي، نو یقیناً چې الله ډېر ژر

محاسبه کوونکی دی.

---

(۱۸)- الله تعالی په خپل کتاب کې د دې خبرې شهادت ورکړی چې له ده پرته بل معبود نه شته، ملائکې هم په دې خبرې شهادت ورکوي او هر باانصافه د علم خاوند هم دا شهادت ورکوي، څوك چې له الله پرته بل د لمانځنې وړ ګڼي، په الوهیت او ربوبیت کې بل ته برخه ورکوي، بل ته عبادت او دعا جائز ګڼي، د هغه خبره هم د الله د شهادت خلاف ده او هم د ملائکو او هم د با انصافه علماوو.

د دې آیت په ترجمه او تشریح کې د مفسرینو ترمنځ اختلاف شته، پورتنۍ ترجمه د عبدالله بن مسعود رضي الله عنه د رأي مطابق ده او همدا غوره ده، قائماً بالقسط د اولوالعلم حال بیانوي، بحث د اهل کتابو له مذهبي مشرانو سره دی، دوی ته دغه خبره مناسب ده چې باانصافه علماء هم د الله په یووالي شهادت ورکوي، د آیت د ترکیب تقاضاء هم دغه ده چې ارتباط ئې له اولوالعلم سره دی، په قرآن کې د قائماً بالقسط الفاظ د الله تعالی لپاره نه دي کارول شوي.

(۱۹)- د الله په نزد کې مقبول دین دا دی چې څوك الله او د هغه دین ته تسلیم وي، دین یعني د الله حکم ته غاړه ایښودل، د مطیع او منقاد بنده په څېر ژوند کول. اهل کتابو هم له دې لحاظه د الله له مقبول دین سره اختلاف کړی چې له الله سره ئې جعلي معبودان شریك کړي، له الله پرته نور د عبادت او لمانځنې وړ ګڼي او هم له دې لحاظه چې عملاً د الله احکامو ته تسلیم نه دی، د الله دین د دوی په ژوند باندې حاکم نه دی، اختلاف ئې د ناپوهۍ په وجه نه ده، بلکې عمداً او له پوهېدو وروسته اختلاف کوي، د اختلاف وجه ئې (خپلمنځي بغي) ده، له اصلي دین سره اختلاف او هغه په بدله بڼه کې وړاندې کول ئې د دې لپاره ده چې له هغه نه یو په بل د تېرې کولو وسیله وګرځوي، علماء ئې عوام پرې وغولوي او د هغوی مال په ناحقه وخوري.

(qêrêûiï%Ÿ§) @èr Çè7?$ÇBr ‑ ‘ĵgô r ãMk=ö& ö)ù 8q•_!n ÷ßù

{qŭ@? c ĵr {r‰Fd$Ÿ‰)ù {qß=ö‰ bîù óŀçô=ö‰ä `¿ŕß\Wâr |= »G$ű$

ÇËÈ Ŝ$6ĕ9ű Ž7Ā / ª! $ r à»=6ű$ś• øã $JR̂îù

[۲۰]- نو که ئې شخړه درسره کوله ورته ووایه: ما خپل ځان الله ته تسلیم کړی او هغو هم چې زما متابعت کوي او اهل کتابو او نالوستو ته ووایه: آیا تاسو هم تسلیم شوي يئ، نو که تسلیم شول، لار ئې وموندله او که ئې مخ واړاوو نو پر تا یوازې تبلیغ دی او الله د بندګانو ښه لیدونکی دی.

(۲۰)- د دوی د بې بنسټه اعتراضونو او احتجاج پروا مه کوه، په ځواب کې ئې دا ووایه چې زه او زما متابعت کوونکي خپل رب ته تسلیم یو، که د اهل کتابو علماوو او نالوستو یا دوی او مشرکانو الله ته د تسلیمېد لار غوره کړه، سمه لار به ئې موندلې وي او که ئې ډډه وکړه نو د دوی پروا مه کوه، ستا دنده دا ده چې حق ته بلنه ورکړې، د الله پېغام تر دوی ورسوې، پرېکړه هغه الله ته پرېږده چې د خپلو بندګانو ټول کړه وړه ګوري.

ßY m Îöî `¿ŕĵŸ9$ šc qè=çFø)tƒr «! $ ÏM»tƒ$«Î šc rãàÿõ3tƒ ûïÏ%©!$ b̄Î)

Oèdŏŕ³7ù Ä $Z9$ šÆ ÏB ÅÝó¡É)ø9$ šc rãBù'tƒ šú ïÏ%©!$ šc qè=çFø)tƒr

ÇËÈ ¢OŠÏ9& A># ‹ èÎ

[۲۱]- یقیناً هغه کسان چې د الله په آیتونو کافران کېږي او د الله پېغمبران په ناحقه وژني او له خلکو نه هغه کسان هم وژني چې د عدل کولو امر کوي،

نو د دردناك عذاب زېرى وركړه.

---

(۲۱)- هغه كافران چې د الله له آيتونو نه انكار كوي، د الله د پېغمبرانو په مخالفت كې هغه ځاى ته رسي چې د دوى د وژلو لپاره ملا تړي او آمرين بالقسط وژني، هر څوك چې د ظلم خلاف غږ اوچت كړي او عدالت ته بلنه وركړي، دوى ئې وژني، ځينې له دې انكار او د پېغمبرانو او آمرين بالقسط له وژلو نه دا طمع لري چې په دې سره به خپل مخالفين وځپي او د دوى اقتدار ته ورپېښ ګوابښونه به ختم كړي او د دوى د رياست او قيادت بقاء او دوام به تضمين شي او ځينې نور ئې دا كار په دې هيله او ګومان كوي چې په دې سره له خپل (حق مذهب) نه دفاع كوي، الله به ترې راضي شي او جنت به ئې په برخه شي!! خو دوى ته د دوى د دې كاذب او غولوونكي انتظار او هيلې خلاف د دردناك عذاب زېرى وركړه، دوى دې مطمئن وي چې د خپلو هيلو د ترسره كېدو زېرى به هيڅكله وانهوري.

Æ Ë O߉9 $Br ó•Å Ï‹$r $‹R‰9$ † Î óߧèJã& MÜÎm ûïÏ%©!$š• Í»9ré

ÇËËÈ šú ïÎÅ»R

---

[۲۲]- دوى هغه دي چې عملونه ئې په دنيا او آخرت كې حبط او تباه شوي او هيڅ مرستندوى ورته نه شته.

---

(۲۲)- نه به په دنيا كې له دې عمل نه څه ترلاسه كړى شي او نه په آخرت كې او نه به داسې څوك ومومي چې په دنيا او آخرت كې ئې له خپل شوم عاقبت نه وژغوري، دوى هيڅ مرستندوى نه لري، هيڅوك ئې له زړه نه او په اخلاص سره مرسته نه كوي، كه نن ډېر د دوى د مرستې او حمايت تيږې په سينه وهي او د ده لپاره لاس تړلي ولاړ دي، چې د ربښتيا ورځ راشي، نو يو كس به هم د دوى مرستې ته

راوړاندې نه شي او مرسته به ئې څوک ورونه رسوي.

له (حبطت اعمالهم في الدنيا و الآخرة) نه معلومېږي چې د دوی ځينې له دې مخالفتونو نه دنيوی اهداف لري او ځينې ئې اخروي طمعې او هيلې.

« $É »FÅ2 4<Î bqãÅ6ãÉ »GÅ6 $`Ï $Y%Ã R (qèréšú ïÏ%©!$’<Î •? óOs9&

ÇËÌÈ bqàÊÌèB Nèdr óOßgYÏB ×,ƒÌù 4<¯qGtƒ ¢OèO óOßgY÷/ Nä3óss9Ï

---

[۲۳]- آيا هغو ته دې پام نه دی چې د کتاب څه برخه ورکړی شوې، د کتاب په لوري بلل کېږي ترڅو د دوی ترمنځ پرېکړه وکړي، خو يوه ډله ئې ډډه کوي، په داسې حال کې چې عمداً اعراض کوونکي وي.

---

(۲۳)- دلته د دوی د علماوو په هکله بحث شوی، هغه چې د کتاب په څه برخې پوه شوي، د کتاب څه محدود او لږ علم ئې په برخه شوی، خو کله چې د الله کتاب ته د خپلو شخړو او منازعاتو د حل و فصل لپاره بلنه ورکړی شي او کله چې ورته وويلی شي چې د الله په کتاب عمل وکړئ، له دې اعراض کوي او مخ اړوي.

OÎgÏƒÏŠ ’Î Nèdr› Îr ;N°ŠrßèB BYƒ& wÎ â$Y9$$Y¡ J? `9 (q9$% óOßR'Î 7 Ï9ºŒ

ÇËÍÈ šc rçŽyÿƒ (qçR$Ÿ2 $B

---

[۲۴]- دا د دې لپاره چې وايي: مونږ ته به له څو شمېرلو ورځو پرته (د دوزخ) اور راونه رسېږي، خپلو افتراءاتو په خپل دين کې دوکه کړل.

---

(۲۴)- دوی د دې لپاره د الله کتاب شا ته وغورځاوو او په هغه ئې عمل کول پرېښود چې ګومان ئې کولو جنت د دوی لپاره پیدا شوی او دوی د جنت لپاره، دوزخ ته به نه ځي مګر څو محدودې ورځې، دا د دوی ټګمارو مذهبي مشرانو ورته ویلي وو، هغوی دې خبرې ته مذهبي رنګ ورکړی وو، هغوی ورته ویلي وو چې دا خبره د الله په کتاب کې راغلې، دا په روایاتو کې راغلې، پېغمبر دا خبره کړې، دغو افتراءاتو وغولول، په خپل دین له پوهېدو ئې عاجز کړل او په هغه له عمل کولو نه ئې بې پروا کړل.

M6 ¡ Ÿ2 $B <§ ÿR @à2 M‹Jiãr ï‹ï = ƒ‘ ǔv Ǫqöši Ög»Yèj _ #Œ} # øBù

ÇÈÈ šc qB=âãŸ Bèr

---

[۲۵]- نو څنګه به وي کله چې ئې هغې ورځې ته راغونډ کړو چې شك په کې نه شته او هر چا ته به خپلې لاس ته راوړنې پوره ورکړی شي او ظلم به نه پرې کېږي؟

---

(۲۵)- دوی به د قیامت په ورځ وګوري چې هر چا ته خپلې لاس ته راوړنې پوره ورکول کېږي، پرېکړه د عملونو له مخې کېږي، نه د بل څه له مخې، وبه ګوري چې نه له پېغمبرانو سره د دوی قومي او نسلي نسبت ګټه وررسولی شي او نه ئې د دوی د ټګمارو مذهبي مشرانو دروغجنې فتواګانې ژغورلی شي.

` ßB š• ùB%$ áí\?r ât±@ ` B š• ùB%$ ’Îsê Å ùB%$ 7 Î»B Ög¯9$ è@è

äó« èä 4?ã 7 R} ǒö, %$ 8ï‰Šl ât±@ ` B ‘AÉêr ât±@ ` B “ïêr ât±@

¢ Û$$ß Ì÷ ê r È@$$ ’ Î ‘$gŸ9$ ß ï qê r Í $gŸ9$ ’ Î Ÿ@$$ ß ï qê Ç ËÈ Ïi‰%

5> $ ¡ ïm Îöó Î â$ ±@ `B äã ø r  Ç Û$$ ` ß Mí hJ$$ ß Ì÷ ê r ß Mí hJ$$ š Æ ß

ÇËÐÈ

---

[۲۶]- ووایه: اې باري ربه! د واکمنۍ واکداره! دا ته یې چې چا ته وغواړې واکمني ورکوې او له چا نه چې وغواړې د واکمنۍ "جامه" بېرته باسې، چې چا ته وغواړې عزت ورکوې او چې څوك وغواړې سپکوې یې، ښېګڼه ټوله ستا په لاس کې ده، بې شکه چې ته په هر څه قادر یې.

[۲۷]- شپه په ورځ کې ننباسې او ورځ په شپې کې داخلوې، ژوندی له مړي راباسې او مړی له ژوندي راباسې او چې چا ته وغواړې بې حسابه روزي ورکوې.

(۲۶-۲۷)- د دې مبارکو آیتونو لارښوونې دا دي:

- په هر حالت کې به ستا باور دا وي چې د واکمنۍ اصلي او یوازینی واکدار الله دی.
- دا پرېکړه د الله له لوري صادره کېږي چې چا ته څومره او څنګه واکمني ورکړي.
- دا پرېکړه الله کوي چې د چا د واکمنۍ کرسۍ څنګه او کله نسکوره کړي.
- د عزت ورکړه د الله له لوري ګڼه، پام چې له الله نه پرته له بل چا نه عزت ته د رسېدو طمع ونکړې. مبادا اقتدار ترلاسه کول د عزت ننبه وګڼې، ډېر د اقتدار خاوندان سخت ذلیل او سپك دي.
- د چا د ذلت او سپکاوي پرېکړه هم الله کوي، په خپل عزت له الله نه پرته له بل

چا مه وېرېږه. هغه څوك ذليل ګڼه چې د الله په وړاندې ذليل وي، مبادا ناداري او ناتواني د ذلت نښه وګڼې، ډېر په خړو جامو كې د الله په وړاندې هومره عزت لري چې د پرېړو غاړو، جګو شملو او دنګو بنګلو خاوندان ئې د پښو له خاورو سره برابر نه دي.

- د الله هره پرېكړه حكيمانه ده، په هرې فيصلې كې ئې خير مضمر دی، خير او ښېګړه د الله په خوا كې او د ده په لار كې لټوه، نه د بل چا په لاس كې او نه په نورو لارو كې.
- دا باور دې هيڅكله او په هيڅ حالت كې متزلزل نه شي چې الله په هر څه قادر دی، ناتوانه او ضعيفو كسانو ته د ټولنې واكمني وركولی شي او د زر او زور د خاوندانو تخت او تاج نسكورولی شي، نه د چا زور او ځواك د ده فيصلې بدلولی شي او نه د چا ضعف او ناتواني د ده پرېكړې ځنډولی شي.
- لكه څنګه چې شپه او ورځ د الله په اراده او د يوه ستر حكمت له مخې ځي راځي او په دې كار كې له الله نه پرته د عالم هيڅ ځواك، هيڅ ډول دخالت نه شي كولی، نه شپه رالنډولی شي او نه ورځ اوږدولی شي، همداراز د مرګ ژوند، عزت او ذلت پرېكړه او د واكمنۍ سپارل او بېرته اخيستل هم فقط د الله په اراده، د خاصو سننو مطابق او د خاصو مصلحتونو له مخې ترسره كېږي.
- د رزق او روزي په هكله د الله سنت دا نه دی چې چا ته د ده د وړتياوو او استحقاق له مخې رزق او روزي وركړي، بلكې په دې هكله ئې سنت دا دی چې خپلو بندګانو ته كه كافر وي كه مسلمان، كه صالح وي كه طالح، له حسابه پرته روزي وركوي، كه ئې چا ته رزق د محاسبې له مخې او له هغه نه وروسته وركولی چې خپله وړتيا ثابته كړي، نو له كافر، عاصي او باغي بنده نه به ئې هر څه سپمولي وو، له عادي اوبو نه به ئې هم محروم كړی وو. مبادا د هغه چا په هكله چې د رزق او روزي ترلاسه كولو لپاره ئې حرامې لارې غوره كړې او د ظلم، تېري، خيانت او نورو حرامو لارو نه ئې ډېر څه ترلاسه كړي، دا ګومان وكړې چې الله ته نازولی دی او د خاصو وړتياوو په وجه ئې دا هر څه وركړي!! مبادا بډای د عزت خاوند وګڼې

او نېستمن سپك او ذليل، ډېر مالداران د الله او خلكو په نزد ډېر سپك او ذليل دی او ډېر نېستمن او نادار خلك د الله په وړاندې د ستر عزت خاوندان دي.

@èÿ/ `Br ûüZBs÷3$ÈrŠ `Ë ä$Š!‡& ûïÍÿ»3$ bqZBs÷3$ÉÏ, Gƒ žw

p9)ê óÖgZË (qà)G? b& Hwî äó« ’Î «!$ šÆÏB §ø‹n= sù š•Ï9ºŒ

ÇËÑÈ çŽÅÁJ9$« !$’<Îr ¼çm¡øÿR ª!$Nà2 âÉÛãr

---

[۲۸]- مؤمنان دې له مؤمنانو نه علاوه كافران په دوستۍ نه نيسي او څوك چې دا كار وكړي نو په هيڅ څه كې له الله سره نه دی، مګر دا چې له دوی نه څه وېره ولرئ او الله خو تاسو له خپل ځانه په حذر كوي او ورګرځېدنه خو د الله په لوري ده.

---

(۲۸)- مؤمنان به يوازې له مؤمنانو سره دوستي كوي، له دوی نه پرته به نور خلك دوستان نه ګڼي، له كافرانو سره به دوستي نه كوي، هر څوك چې له كافرانو سره دوستي وكړي نو خپلې ټولې اړيكې ئې له الله سره شلولې دي، د الله له حزب نه وتلی دی، نه د الله د دين په حلقه كې دی او نه ئې له الله سره كوم تعلق پاتې دی، مګر دا چې د كافرانو په لاس كې پرېوتی وي، له كوم سخت خطر سره مخامخ وي، هغوی ئې په مرګ تهديدوي، د دوی له وېرې نه دې ته اړ شوی وي چې د دوستۍ الفاظ ورته ووايي، داسې څه ورته ووايي چې هغوی ئې خپل دوست وګڼي او په دې سره هغه خطر دفع كړي او د دوی له شر نه ځان وژغوري. په داسې سخت او اضطراري حالت كې تاسو ته د داسې الفاظو د ويلو اجازه او رخصت دركړی شوی، الله تعالی په داسې حالت كې حتی د كفر د كلمې په ويلو او له اسلام نه د انكار په كولو هم تاسو نه نيسي. خو په دې حالت كې هم څو خبرې په پام كې ولرئ:

- له دښمن نه د وېرې په ځای له الله نهووېرېږئ، که په خپل دین د ټینګار په نتیجه کې وژل کېږئ، نو څه پروا لري، مرګ خو هسې هم راځي، هسې به هم خپل رب ته ورګرځئ، آیا دا غوره نه ده چې دا مرګ مو د شهادت مرګ وي؟
- له دوی نه ستاسو وېره باید هومره نه وي چې له الله نه ستاسو په وېرې غالبه شي او په تاسو باندې هغه کار وکړي چې الله تعالی ئې اجازه نه ده درکړې، مبادا د کوم مسلمان د وژلو او یا اسلام او مسلمانانو ته تاوان رسولو په بیه دا کار وکړئ.
- دا مبارك آیت که له یوې خوا مونږ ته لارښوونه کوي چې له کافرانو سره به له دوستی نه ډډه کوو او له دوی سره د دوستۍ په سبب زمونږ ټولې اړیکې له الله سره قطع کېږي، له بلې خوا د وېرې په حالت کې او هلته چې یو مسلمان د کافرانو په لاس کې پرېوتی وي او په مرګ ئې ګواښي، هغه ته دا اجازه ورکوي چې دښمن ته د دوستۍ او ملګرتیا خبره وکړي، خو په دې شرط چې په دې کار سره به اسلام او مسلمانانو ته تاوان نه رسوي، یوازې د ځان د ژغورلو لپاره به کومه چاره او حیله لټوي، دا رخصت د ده د ضعف، ناتوانۍ او مجبوریت له مخې ورکړی شوی، د عزیمت او قوي ایمان تقاضا دا ده چې په دې حالت کې هم د ثبات او استقامت لار غوره کړي، په خپل ایمان ټینګ پاتې شي او د دښمن په ځای یوازې له یوه الله نه وېره ولري او دا ئې په پام کې وي چې مرګ د ده د ژوندون پای نه دی بلکې د بل ژوندون مقدمه ده، په دې مرګ سره هغه د الله په لور درومي.

متأسفانه ځینې خلك منافقت، دوه مخې توب او خدعې ته هم د "تقیه" نوم ورکوي او له هرچا سره په هرحالت کې دا "تقیه" جائز ګڼي، دا په داسې حال کې چې قرآن خدعه او دوه مخې توب حرام ګڼي او د اسلام له نظره حتی له دښمن سره خدعه ناجائز ده، د پېغمبر علیه السلام په مخکې یوې ښځې خپل زوی ته وویل چې راشه څه درکوم، پېغمبر علیه السلام ترې پوښتنه وکړه: څه دې ورکول غوښتل؟ هغې وویل: غوښتل مې خرما ورکړم، پېغمبر علیه السلام ورته وفرمایل: که څه دې نه وی ورکړی نو دا به د دروغو په حیث درته لیکل کېده.

له دې مبارك آیت نه چې دا مذهبي فرقه کوم تعبیر او تفسیر وړاندې کوي ډېر

بې بنسټه دی، په دې تعبير سره هغوی خدعې او دوکې ته د تقيه نوم ورکړی، څوك چې په داسې تقيه معتقد وي د هغه د هرې خبرې په باب خلك داسې ګومان کوي چې شايد هغه تقيه کوي او د زړه مقصدي خبره له ده نه پټه ساتي. هيڅوك نه پوهېږي چې د ده کومه خبره صادقانه او رښتونې ده او کومه ئې په تقيه ولاړه خبره.

له آيت نه دوه خبرې په ډېر صراحت سره معلومېږي:

- دا حکم له کافرانو سره د تعلقاتو په اړه دی، نه له هر چا سره.
- دا د اضطرار په حالت کې رخصت دی، داسې لکه د سختې مخمصې په حالت کې د حرامې غوښې د خوړلو اجازه.

’Î $B ãÏ=èÿr ª! $pçö=èÿ çr%öê #« Ïàã2 ír%ß ’Î $B (qã÷ ê bÎ @è

ÇËÒÈ Ö%ø ãó_ « èàã2 4?ã ª! $r ÇÚ öF$ ’Î $Br Ñºq»J¡ 9$

---

[۲۹]- ورته ووايه: که د سينو خبره مو پټه کړئ او يا ئې څرګنده کړئ، الله وربانديې پوهېږي او په هغه څه هم پوهېږي چې په آسمانونو کې دي او په هغه څه هم چې په ځمکې کې دي او الله په هر څه قادر دی.

---

(۲۹)- څه چې تاسو له کافرانو سره دوستی ته هځوي، که دا پټ کړئ يا ئې ښکاره کړئ، الله وربانديې پوهېږي. تاسو چې کومه خبره کافرانو ته کوئ، د ځان د ژغورنې لپاره او څه چې مو په سينه کې پټ ساتئ که دا د کفر په وينا رضايت وي او که له هغې نه کرکه او په خپلې عقيدې باور، الله وربانديې پوهېږي.

په دې پوه شئ چې الله په هر څه قادر دی، که وغواړي او دا ستاسو په خير وي نو په هغه حالت کې هم تاسو ژغورلی شي چې تاسو د خطر په دې سخت حالت کې په خپل ايمان ټينګار وکړئ او کافر ته له هغې وينا نه انکار وکړئ چې تاسو د دوی له غضب نه ژغوري.

ãpÏS `Ë ôMÏ=Ïã $Br #\Ò tC 9öz ôÏB ôMÏ=Ïã $B <§ øÿR @à2 ß‰Éf? Pöqt

$\ râ‘ ª!$#r ¼çm¡ øÿR ª!$# ãNà2 âÉÛãr #Y‰‹Ïè/ #J‰B& ÿ¼çmZ÷/r $gY÷/ b& öqs9 –Šuq?

ÇÌÉÈ ÏŠ$7Ïèø9$$Î/

---

[۳۰]- هغه ورځ چې هر څوك به د خير هر هغه څه حاضر ومومي چې كړي ئې وو او له بدو كارونو نه ئې چې څه كړي وي دا به خوښوي چې كاش د دغه (بد كار) او د ده ترمنځ لرې او اوږد واټن وي او الله تاسو له ځانه وېروي او الله په خپلو بندګانو رؤوف او مهربان دی.

---

(۳۰)- كه څه هم دلته د (خير او سوء) ذكر عام راغلی او په هر ښه او بد كار ئې اطلاق كېږي او دا مطلب افاده كوي چې د قيامت په ورځ به هر څوك خپل نېك عملونه په خپلې مخې كې حاضر ومومي، د خير عمل دې نه ضايع كېږي، د الله په خوا كې درته ساتل كېږي او د خپل بد عمل په اړه به وايي چې كاش له دې كار نه ډېر لرې پاتې شوی وی، هيڅكله ئې لاس نه وي وررسېدلی، دا عام مطلب هم افاده كوي خو له مخكني آيت سره د ارتباط له مخې ئې معنی دا ده چې په هغه خطرناك حالت كې په خپل ايمان ټينګار به د قيامت په ورځ د الله په خوا كې ومومي او كومه غلطه خبره چې له خولې ئې وتلې وي هلته به ورباندې شرمنده يي او وايي به چې كاش دا خبره مې له خولې هيڅكله نه وی وتلې، كاش له دې غلطۍ نه ډېر ډېر لرې پاتې شوی وی. نو له الله ووېرېږئ، هغه مو يوازې نه پرېږدي، هغه په خپلو بندګانو ډېر زړه سوانده او مهربان دی.

د كتاب له بحث نه وروسته، د پېغمبرانو په هكله بحث پيل كېږي، دا څوك دي، مأموريت ئې څه دی، مقام او منزلت ئې څه دی؟

د پېغمبرانو په هكله به معاندينو ويل: كه دوی د الله له لوري راغلي وي نو

باید په غیب پوه وي، هر کار ئې ترسره کولی شوی، چا ئې مخالفت نه شوی کولی، ملائکې ئې په څنګ کې وی، د سرو او سپینو زرو خزانې ئې په واك کې وی، خو چې پېغمبر ئې د ځان په څېر يو انسان او بشر لیدو، نه له غیب نه خبر او نه د امورو متصرف، نه ئې ملائکې په څنګ کې او نه ئې خزانې په واك کې، مخالفین ئې کله دی په خپله ځوروي او کله ورته یاران، خو دی نه له ځان نه خارق العاده دفاع کولی شي او نه له خپلو یارانو نه، نو له ایمان راوړو ئې انکار وکړ. قرآن د دوی حالت څنګه ښکلی انځور کړی:

وَ قَالُوا لَن نُّؤْمِنَ لَك حَتى تَفْجُرَ لَنَا منَ الأَرْضِ يَنبُوعاً *أَوْ تَكُونَ لَك جَنَّةٌ مّن نخيلٍ وَ عنَبٍ فَتُفَجّرَ الأَنْهَرَ خلَلَهَا تَفْجيراً *أَوْ تُسقط السمَاءَ كَمَا زَعَمْتَ عَلَيْنَا كِسفاً أَوْ تَأْتىَ باللّه وَ الْمَلَئكة قَبِيلاً *أَوْ يَكُونَ لَك بَيْتٌ مّن زُخْرُفٍ أَوْ تَرْقى فى السمَاءِ وَ لَن نُّؤْمِنَ لِرُقيّك حَتى تُنزّلَ عَلَيْنَا كتَباً نّقْرَؤُهُ قُلْ سبْحَانَ رَبى هَلْ كُنت إِلا بَشراً رّسولاً *وَ مَا مَنَعَ النَّاس أَن يُؤْمنُوا إِذْ جَاءَهُمُ الْهُدَى إِلا أَن قَالُوا أَ بَعَث اللّهُ بَشراً رّسولاً * قُل لّوْ كانَ فى الأَرْضِ مَلَئكَةٌ يَمْشونَ مُطمَئنّينَ لَنزّلْنَا عَلَيْهِم مّنَ السمَاءِ مَلَكاً رّسولاً * الاسراء: ۹۰-۹۵

او وئې ویل: تر هغه درباندې ایمان نه راوړو چې له ځمکې نه کومه چینه راته ونه بهوې. او یا دې د خرما او انګورو داسې باغ نه وي چې په منځ کې ئې ویالې روانې کړې. او یا لکه څنګه چې ګومان کوې دا آسمان پر مونږ راپرې باسې او الله او ملائکې مونږ ته مخامخ راحاضر کړې او یا دې د سرو سپینو زرو کور وي او یا آسمان ته وخیژې او ختل دې هم تر هغه نه منو چې کوم داسې لیکلی کتاب راته راوړې چې مونږ ئې لوستی شو، ورته ووایه: سبحان الله! مګر زه له یوه لېږل شوي انسان نه پرته بل څه یم؟! او د هدایت له راتلو وروسته، خلك له دې نه پرته بل څه له ایمان راوړلو نه منع نه کړل چې ویل ئې: آیا الله يو انسان د پېغمبر په حیث مبعوث کړی؟ ورته ووایه: که په ځمکې کې ملائکې اوسېدی او ډاډمنه ګرځېدی، نو الله به هرومرو يوه ملائکه د پېغمبر

په حیث رالېږلې وه.

دا له پېغمبرانو نه د انکار کوونکو استدلال وو، خو د دوی په مقابل کې ځینې نور بیا داسې وو چې د خپلو پېغمبرانو په هکله به ئې همداسې ګومانونه کول، ویل به ئې چې زمونږ پېغمبر په غیب پوه وو، د امورو متصرف وو، الله ورته خاص خاص اختیارات ورکړي وو، مونږ هغه پېغمبر نه منو چې دغه ځانګړتیاوې ونلري!!

د دغو دواړو ډلو د بې بنسټه اوهامو او غلطو انګېرنو د تردید لپاره دلته د پېغمبرانو په هکله ډېر جامع او دقیق بحث شوی او د دوی حقیقت ئې بیان کړی.

بحث په دې آیت پیل کېږي:

ª! $r ÿ3/qçè ÿ3 9 ëÿø/r ª! $Sa3Ôó ã ' Ïqãî7$u ©$bq7Å eÖÇZä bÎ ÿ©è

⊂Ïä ẅ ©$bîù (ÿ©q? bîù š^ qÏ'§$r ©$(qã‹Û& ÿ©èÇÌÈ Ò‹ïm§Ûqãî

ÇÌÈ ûïÍÏÿ»3ø$

---

[۳۱]- ورتهووایه: که په رښتیا له الله سره مینه لرئ نو زما متابعت وکړئ، تر څو الله له تاسو سره محبت وکړي او ګناهونه مو درته وبخښي او الله ډېر مهربان بخښونکی دی.

[۳۲]- ورته ووایه: د الله او د پېغمبر اطاعت وکړئ، که ئې مخ واړاوو نو الله له دغو کافرانو سره محبت نه کوي.

(۳۱-۳۲)- له الله سره د محبت دعوی له هغه چا نه منل کېدی شي چې عملاً د الله د پېغمبر متابعت کوي، هغه څوک چې د پېغمبر متابعت نه کوي، نه الله له ده سره محبت کوي او نه دی له الله سره مینه لري، د الله ولي او دوست هغه دی چې په عمل

کې د الله د پېغمبر متابعت کوي. د الله او پېغمبر اطاعت د ایمان نښه ده او عدم اطاعت ئې د کفر نښه.

’?ã b°•ðÏã A#är OŠÏd°•ó A#är %[nqÏr PŠ#ä #"Üô $ ©$ b] *

ÇÌÍÈ ÐŠÎæ ì ‹Ïœ ª! $r ÷Ù è/ .`Ï $kÕ è/ pÏé ÇÌÌÈ ûüÏJ=»èø9$

---

[۳۳]- یقیناً چې الله تعالی آدم، نوح، د ابراهیم او عمران اولاد په عالمیانو غوره کړي.

[۳۴]- یو د بل اولاد او الله ښه پوه اورېدونکی دی.

(۳۳-۳۴)- الله تعالی د زمانې په اوږدو کې ډېر داسې شخصیتونه غوره کړي چې د نورو د لاربښوونې دنده ئې ورسپارلې وه، د دوی خاصې ځانګړتیاوې وې، د دغو خصوصیاتو په وجه الله تعالی دوی ته په نورو فضیلت ورکړی وو، آدم علیه السلام، نوح علیه السلام، ابراهیم علیه السلام او اولاده ئې او د عمران اولاده له دې جملې نه وو، د دوی د فضیلت وجه دا نه وه چې ګوا کې دوی د انسانانو کومه خاصه نوع وو، نه همدا د نورو انسانانو په څېر له یوه بل نه پیدا کېدونکې انسانان وو، د فضیلت وجه ئې بله وه، سمیع او علیم خدای پوهېږي چې د دوی په هکله خلك څه عقیده لري او څه وایي. یهودان او نصاراء د خپلو پېغمبرانو په هکله څه خبرې کوي او څه څه عقاید لري.

@7) Gù #Ys ã ÓÍÏö/ ’Î $B š• 9 Ñ ö‹R ’Îû É ‘ b°•ðÏã Ñ &•B$ÏM9$% øŒÎ

$kç è Ê r ’Îû É ‘ ÓM9$% $k‡è Ê r $J=ù ÇÌÎÈ ÐŠÎè9$B ŠÉ¡ 9$M R& 7 R] ÓÍB

þûr Ofë B $kçøB™ ’ûr ó4\RW$ ã ®!$ § ŵr ôMèÊ r $JÎ Ð=æ& ª! $r ó4\Ré

@qç)Î $gš‘ $g=6) Fù ÇÌÏÈ óÐŠÅ 9$Ç Üøt 9$ `B $gG/ hér š• Î $däŠãé

$fÌ.– $gŵã Ÿ@zŠ $J=ä $fÌ.– $g=ÿ.r $Z¡ m $?$6R $gF7R&r 9¡ m

ôB qè ôM9$% #‹»d Åk9 4T& ãqöJ»ƒ A$% $]ø $d%Zã ‰`r >#•óÜ9$

ÇÌÐÈ A$¡ m Îöó Î ât±„ `B äãöq ©$b) «! $‰Zã

---

[۳۵]- هغه وخت چې د عمران مېرمنې وویل: اې زما ربه! زما په رحم کې چې څه دي هغه مې ستا لپاره نذر کړي، آزاد (له بل هر کار نه) نو له ما نه ئې قبول کړه، بې شکه چې ته ښه پوه اورېدونکی يې.

[۳۶]- نو کله چې ئې وزېږاوه، وئې ويل: اې زما ربه! ما خو نجلۍ وزېږوله او الله ښه پوهېږي چې څه ئې زېږولي او نارينه خو د ښځې په څېر نه وي او ما هغه مريم ونوموله او زه دا او اولاده ئې له رټل شوي شيطان نه ستا په پناه کې درکوم.

[۳۷]- نو خپل رب ئې په ښه توګه قبوله کړه او د دې ښه روزنه ئې وکړه او زکريا ئې د دې روزونکی او کفيل وګرځاوو، چې کله به هم زکريا د دې عبادت ځي ته ورننووت نو د دې په خوا کې به ئې خاص خوراك موندو، وبه ئې ويل: اې مريمې! دا له کومه درته راغلې؟ وبه ئې ويل: دا د الله له لوري ده، بې شکه چې الله هر چا ته چې وغواړي بې حسابه روزي ورکوي.

(۳۵-۳۷)- د مريم مور، د عمران مېرمن حامله وه، له الله سره ئې وعده وکړه چې خپل بچی به د ده په لار کې وقف کوي، انتظار ئې دا وو چې الله تعالی به زوی

ورکړي او هغه به د الله د دين خدمت ته وړاندې کوي، خو الله تعالى ورته لور ورکړه، وئې ويل: زما ربه! دا خو لور ده، ما خو د زوی طمع وه، نارينه خو د ښځې په څېر نه وي، هغه محدوديتونه ئې نه وي چې ښځه عادتاً ورسره مخامخ وي، ما ئې نوم مريم (دالله بنده او خدائي خدمتګار) کېښود، زه ئې تا ته سپارم، دا او اولاد ئې له رټلي شيطان نه په خپل حفظ او امان کې وساته، الله تعالى ښه پوهېدو چې څه ئې زېږولى، الله تعالى د دې همدا نذر قبول کړ، د مريمې د ښې روزنې انتظام ئې وکړ، دا ئې د زکريا عليه السلام تر روزنې او کفالت لاندې ورکړه، چې کله به د روزنې په دوران کې زکريا عليه السلام د دې هستوګنځي ته ورغى نو د مريمې خوا ته به ئې بې موسمه مېوې وليدې، له هغې نه ئې پوښتنه وکړه چې دا له کومه راځي، مريمې ځواب ورکړ: دا د الله له لوري ده، الله چې چا ته وغواړي له حسابه پرته روزي ورکوي، زه د داسې رزق مستحقه نه يم، دا د الله پېرزوينه ده، زما د کومې ځانګړتيا له مخې ئې نه راکوي، له محاسبې پرته ئې راکوي. دلته او د قرآن په ډېرو نورو آيتونو کې هم د (يرزق من يشاء بغير حساب) معنى همدا ده، د (بغير حساب) دقيقه او سمه ترجمه (له حسابه پرته) ده، نه (بې حسابه)، د مريم په ځواب کې خو هغه بې حسابه ترجمه کول ډېره نامناسبه ترجمه ده. زکريا عليه السلام اولاد نه درلود، دی او مېرمن ئې د عمر هغه حد ته رسېدلي وو چې څوك هغه وخت د اولاد طمع نه شي کولى، خو چې وئې ليدل الله تعالى بې موسمه مېوه هم ورکوي، دا طمع په کې راپيدا شوه چې ما ته به هم بې موسمه اولاد راکړي

þ7ÉÛ ƶ7ÍÉ š• R$©`Ë ’Í ó d É ‘ A$% ¼ç/‘ $ƒÌŸ2 – $ãŠ š• Ï$Zè

ÇÌÑÈ ä$ã$!$B‹ïœ š• RÎ

[۳۸]- دلته نو زکريا خپل رب ته دعا وکړه، وئې ويل: اې زما ربه! له خپله

لوري ما ته پاکيزه اولاد را، بې شکه چې ته د دعاګانو ښه اورېدونکی يې.

---

(۳۸)- د مريم سپېڅلتوب په ده کې د سپېڅلي اولاد تلوسه راپيدا کړه او هغې ته بې موسمه روزي ورکول امېدوار کړ چې ده ته به هم په دې زړښت کې اولاد ورکړي.

Ǻ•é‹Î 8ǯÅ;ã®$Ϸb& É #•é Ü$ ’Î ’}Á ã Ñ$% qèd r è3Í»=J$ çž$Yù

ÇÌÈ ûüÅÎ»Á 9$`Ï $ÿÎ r #YqÝ mr #%Í™r « $`Ï 7J3Î $Î‰Á Ă

---

[۳۹]- نو په داسې حال کې چې ولاړ وو، په محراب کې ئې لمونځ کاوو، ملائکو ورباندې غږ کړ چې الله تا ته د يحيی زېری درکوي، د يوې الهي کلمې تصديقوونکی، سالار او ځان ساتونکی او د صالحينو له ډلې يو نبي.

---

(۳۹)- د سپېڅلي اولاد په طمع کې يوه صالح پلار ته الله تعالی د ملائکو په لاس د داسې زوی زېری ورکوي چې د يوه الهي پېغمبر موئيد به وي، له فکري او اخلاقي لحاظه به سالار او مخکښ وي، ځان ساتونکی، صالح او پېغمبر به وي. پېغمبران داسې وي او مواصفات دا.

A$% Ō$ã ’Î&•$ ǯ9Å6 $ ÓÍó=/ 6%r Ö=â ’Í äq$ƒ 4Ï& É ‘ A$%

ǔv& 7 ¢ƒ#ä A$% Z/#ä þk@èô $É ‘ A$% ÇÍÈ ä±„ $B @èÿƒ ª! $š• Ï‹ .

ôÅ è$ ô ÎÍ™r #ZìŸ2 7 ƒ§ •äó$ #Ÿ‘ žv} Ç$ƒ& pW»=0 ¨ $Y9$OÏk6 ê

ÇÎÈ Ì» 6 ûÿ$

[۴۰]- وئې ویل: اې زما ربه! څنګه به ما لره زوی وي، په داسې حال کې چې د زوړالي (وخت مې) رارسېدلی او ښځه مې شنډه ده؟! ورته وئې ویل: الله خو همداسې چې څه وغواړي کوي ئې.
[۴۱]- وئې ویل: اې زما ربه! څه نښه ئې راته وټاکه، وئې فرمایل: نښه دې دا ده چې درې ورځې به له اشارې پرته له خلکو سره خبرې نه شې کولی او خپل رب زیات یادوه او سبا او ماښام تسبیح وایه.

(۴۰-۴۱)- دا د الله یو پېغمبر دی، د بل پېغمبر پلار، د مریم استاد، له دې نه ئې د معنوي مقام اندازه معلومولئ شئ، خو هغه له دې نه خبر نه وو چې شاګرد ته ئې له غیبه روزي راځي، په دې نه پوهېدو چې الله بې موسمه مېوه او بې موسمه اولاد هم ورکوي، په دې نه پوهېدو چې زوی به ئې کله پیدا کېږي په داسې حال کې چې دا زېری د الله د ملائکو په واسطه ورکړی شوی وو، له الله نه ئې وغوښتل چې د پیدا کېدو د ورځو نښه او علامه ئې وروښیي. په دې سره د نجران مسیحیانو او ټولو هغو خلکو ته ویل شوي چې د پېغمبرانو او د الله د صالحو بندګانو په هکله دا ګومان کول چې هغوی په غیب پوهېږي، ستره غلطي ده. د دوی په هکله دا انګېرنه چې الله تعالی په خپلې واکمنۍ کې له ځان سره شریك کړي، د ځینو چارو اختیارات ئې ورکړي، د خلکو حاجتونه ترسره کولی شي، لویه اشتباه ده. مګر نه ګورئ چې د زکریا علیه السلام په څېر ستر او عظیم شخصیت تر کلونو کلونو د اولاد په طمع وو، خپل حاجت ئې نه شو ترسره کولی، چې کله د الله له لوري د زوی زېری ورکړی شو، تلوسه ئې وه چې الله به څنګه او څه وخت زوی ورکوي، نښه او علامه ئې غوښته!! تاسو پوهېږئ چې همدا دوه غلط ګومانونه د هر شرکي مذهب بنسټ دی، هم د بتانو لمانځنه له دې نه راولاړه شوې او هم د قبرونو.

4?ã Å 9ÿÜõ $ Ë•gÛr Å 9ÿÜõ $©$bÎ) ß/öJ»/ è 6 Í=J$ÍM9$% é)r

ìB ÓÉ.öä$r “Ï‰Ó3ø‹$ Åχî ÓÉΚ$ Ðƒö̈J»ƒ ÇíÈ šú üÜ=»è$ 㤠¡Î

ø) Ôûg=$! MY䪍r 7ø) ïnŠïmqçÉ ø9$ä!$7R& ôÏB 7Ï9º ÇÎÈ šú üèÏ.ʽ9$

bqßÅ F÷ƒ ø) Ûûg‰9 MYà2 $Br NƒöB @àõ3ƒ Ógƒ& Nß.J»=ø% šc qà)ù

ÇííÈ

---

[۴۲]- او کله چې ملائکو وویل: اې مریمې! بې شکه چې ته الله غوره کړې او پاکه کړې یې او د نړۍ پر ټولو ښځو ئې غوره ګرځولې یې.

[۴۳]- اې مریمې! خپل رب لره تسلیم اوسه، سجده کوه او له رکوع کوونکو سره رکوع کوه.

[۴۴]- دا د غیب ځینې خبرې دي چې تا ته ئې وحي کوو اوته هغه وخت د دوی خوا ته نه وې چې دوی خپل قلمونه د دې لپاره اچول چې (معلومه کړي) څوك به د مریمې کفالت کوي او هغه وخت هم د دوی په خوا کې نه وې چې په خپلو کې ئې شخړه کوله.

(۴۲-۴۴)- دا خبرې د غیب خبرې دي، په دې باندې پیغمبر علیه السلام په خپله او په خپل علم سره نه دی پوه شوی، بلکې په وحې سره پوه شوی، داسې نه ده چې په خپله یا په خپل علم سره هلته موجود وو او دا هرڅه ئې لیدلي او اوس ئې خلکو ته وایي، دی نه د دوی د شخړې په وخت کې هلته حاضر وو او نه هغه وخت چې د کلیسا مجاورینو خپل قلمونه د دې لپاره په اوبو کې اچول چې د مریمې د روزنې قرعه به د چا په نامه راووځي، پیغمبرانو ته چې د غیب په هکله د وحي له لارې څه ویل شوي او دوی ته په ورکړ شوو کتابونو کې ذکر شوي، دا د دوی علم غیب نه دی، په وحي سره په څه پوهېدل علم غیب مه ګڼئ، ډېر خلك په دې مغالطه کې

پرېوځي او دې ته علم غيب وايي. دې ته مو پام وي چې مشرکين د خپلو پيرانو، شيخانو او جعلي خدايانو په هکله داسې وايي او داسې گومان کوي چې هغوی په هر ځای کې حاضر وي او په ټولو پټو خبرو پوه وي. په دې آيتونو سره د دغې بې بنسټې عقيدې جرړې قطع شوې دې.

ßkŠÅJ‰$ ç3Ö'$ çZ‹B 7Jî3Î ËBçÅ;ã ®$ bĵ ßƒöJ»ƒ è3Í»=J‰$ ËM9$% 6Ĵ

ßk 6 ãr ÇÎÈ ûüÎS)B‰$ `Ër í•Å F$r $‹R‰9$'î $YŠÅ r Nƒ‹B B‰$Ó¤ Šã

ÇÎÈ šú üÅî»Á 9$`Ër WöŸ2 rÏ‰ ôJ‰$'î ¨ $Y9$

---

[۴۵]- هغه وخت چې ملائکو وويل: اې مريمې! بې شکه چې الله تا ته د يوې الهي کلمې زېرى درکوي، چې نوم به ئې مسيح عيسى د مريمې زوى وي، په دنيا او آخرت کې مخور او له مقربينو نه.

[۴۶]- او خلکو ته به په ماشومتوب او زوړوالي کې وينا کوي او له صالحينو څخه به وي.

---

(۴۵)- په مخکني آيت کې د پېغمبر دا صفت بيان شوى چې په خپله علم غيب نه لري خو الله تعالى ئې د وحي له لارې د غيب په ځينو خبرو خبروي او دلته د پېغمبر دا صفات ښودل شوي چې په دنيا او آخرت کې به مخور او منلى وي او الله ته مقرب او نږدې.

(۴۶)- ستا زوى به په ماشومتوب کې هم له خلکو سره همغسې خبرې کولى شي چې په زړښت کې به ئې کوي، دا به د ده معجزه وي او دى به صالح بنده وي.

الله تعالى، عيسى عليه السلام په ځوانۍ کې خپلې خوا ته اوچت کړ، له قيامت نه مخکې به ئې بېرته رالېږي او خپل پاتې عمر به پوره کوي، په دې آيت کې

دغه مطلب ته اشاره شوې.

ßè; ƒ ª! $Å ï ‹ Ÿ2 A$% ǩ³ 0 ÓÍ̲ǫ ¡ ðƒ Ó9r $Ó r ’Í ãqã ƒ 4T& É ‘ ÓM9$%

ÇÍÐÈ ãqã‹ù `ä¼çq9 Aqà ƒ $JR̂îù #•Bø& Ó Ó% #ŒÎ ãâ±„ $B

[۴۷]- وئې ويل: اې زما ربه! څنګه به ما لره زوی وي حال دا چې د هيڅ بشر لاس نه دی راباندې لګېدلی، وئې فرمايل: همداسې الله چې څه وغواړي پيدا کوي ئې، چې کله د کوم کار پرېکړه وکړي ورته وايي: وشه نو هغه وشي.

(۴۷)- مريم عليها السلام په دې نه پوهېږي چې الله تعالی به زوی ورکوي او په دې هم نه پوهېږي چې څنګه به ئې ورکوي، دا خو ئې په خيال کې هم نه ګرځېده چې له پلار نه پرته هم اولاد پيدا کېدی شي، ورته وويلی شو: الله چې څه وغواړي داسې ئې هم پيدا کولی شي، له پلار نه پرته هم، الله چې د کوم څه د کېدو پرېکړه وکړي نو يوازې امر ئې کافي دی، د ده له امر سره سم او له ځنډ نه پرته هغه کار ترسره کېږي.

ÓÍ̲/ 4‹Î wqÎ³‘r ÇÍÑÈ Ÿ@‹gÅ Ml$# p1‘öq9$#r pJò6 Ït ø$#r = »G Å3 9$# çmßJÏèã r

šÆ Ï̈B Nà6 9 ßèz& þÎ ’ Nà6 În § `Ï̈B 7pƒ$«Î Nä3çGø Å %s’ ’Î Ÿ@ƒ Ïä Ž ó Î

mJò2 Ÿ{ $Û ˜ Ì /ö ér « $Ê E Ö ŕ #ŽM Û ãqã‹ù Ï h‹Ï ä‡ ÿ ŕ R'ù Î ÏöÖ 9$# p«Ž g . Èü Ë 9$#

brãÅ£‰? $Br bqèäÛ? $JÎ Nåâ§Îhé « $Èõê΍ 4ÄqK$Ÿ$Öó ér š Ý •Ï‡Ÿ $r

$]ÿÏ Á Ãr ÇÍÊÈ šú üÏZÎ/Bs+B Oß¼ä bÎ NåªÉ©z¼ÿ 7ÏµŒ ’Î bÎ Nà6 Ïiqã£ç’Î

Pìãn “Ï‰Ï$ Ù è/ Nà6 9 @Ïm{r þ1‘ÏqG9$ šÆ Ï B £‰ƒ šú ü/ $JÏ

®$bÎ ÇÎÊÈ Èbqã‹ÏÛr ®$(qà)?$ù Nà6 În§ `Ï B 7ƒ$«Î /Nä3çµ¯Å_r Nà6 øæ

ÇÊÉÈ ÒŠÉÉGó¡B ÔÞºÅ #‹»d çnr߉ç7ôã$$ù Nà6 š‘r † În

---

[۴۸]- او کتاب، حکمت، تورات او انجیل به ورزده کړي.

[۴۹]- او د بني اسرائیلو په لوري یو رسول، په دې چې ستاسو د رب له لوري مې ځرګنده نښه درته راوړې ده، هغه دا چې زه ستاسې لپاره له خټې نه د مرغه څېره جوړوم، بیا په هغه کې پو کوم، نو هغه به د الله په اذن سره ژوندی مرغه شي او د الله په حکم به له موره ړوند پیدا شوی او برګی روغوم او مړي به ژوندي کوم او په هغه څه به مو خبروم چې په خپلو کورونو کې ئې خورئ یا ئې ذخیره کوئ، بې شکه چې په دې کې تاسو ته ځرګنده نښه ده که مؤمن یئ.

[۵۰]- او د هغه تورات تصدیقوونکی چې له ما نه مخکې وو او ترڅو ځینې هغه شیان درته حلال کړم چې پر تاسو حرام کړی شوي او ستاسو له رب نه مې ځرګنده نښه درته راوړې، نو له الله نه ووېرېږئ او زما اطاعت وکړئ.

[۵۱]- بېشکه چې زما او ستاسې رب الله دی، نو عبادت ئې وکړئ، همدا نېغه لاره ده.

(۴۸-۵۱)- عیسی علیه السلام ته د تورات او انجیل علم ورکړی شوی وو، د بني

اسرائيلو په لوري پېغمبر لېږل شوی وو، څرګندې معجزې ورکړې شوې وې، له ختې نه به ئې د مرغه شکل جوړ کړ او په هغه کې به ئې پو کړل او له هغه نه به ژوندی مرغه جوړ شو، له مور نه ړوند پيدا شوي او بره ګی به د ده په دعا روغ شو، مړی به د ده په دعا راژوندی شو، له دې به ئې خلك خبرولی شو چې څه به خوري او څه به په کور کې ذخيره کوي، د نن او سبا له خوراك نه ئې خبرولی شو، خو ده به په خپله خلکو ته ويل: دا زما ذاتي کار نه دی، د الله په إذن ئې ترسره کوم، دا زما د رسالت نښې دي، دا نښې شهادت ورکوي چې زه د الله پېغمبر يم. زما وينا همغه ده چې د موسی عليه السلام وينا وه، زه د تورات مصدق يم، تاسو له تورات نه عدول کړی، ستاسو مذهبي مشرانو په خپل سر او د تورات د حکم خلاف ډېر شيان په تاسو حرام کړي، زه راغلی يم چې دا اضافي پېتې ستاسو له اوږو راکوز کړم، په دې ټولو خبرو مې ستاسو د رب له لوري څرګندې نښې درته راوړې، زما د پېغام خلاصه دا ده چې: له الله نه ووېرېږئ او زما اطاعت وکړئ، الله هم زما معبود دی او هم ستاسو معبود، د هغه عبادت وکړئ، سمه او مستقيمه لار همدا ده چې له الله نه پرته د بل چا عبادت ونکړئ.

د دې مبارکو آيتونو څو اساسي خبرې او لارښوونې د ځانګړې توجه وړ دي:

- د پېغمبرانو معجزې د دوی ذاتي کار نه دی، دا د الله کار او د دوی د رسالت نښې دي.
- د پېغمبرانو د دعوت خلاصه دا ده چې يوازې د يوه الله عبادت وشي، دوی يوازې دې ته مستقيمه لار وايي او همدې ته بلنه ورکوي. له دې نه معلومېږي چې د فاتحې په سوره کې د مستقيمې لارې معنی همغه ده چې د سورې په څلورم آيت کې ويل شوي: يوازې ستا عبادت کوو او يوازې له تا نه مرسته غواړو.
- پېغمبران عليهم السلام يو د بل ملاتړ او تائيد کوي، موجود پېغمبر د مخکني تصديق کوي او د وروستني زېری ورکوي، د بې لارې سياسي مشرانو په څېر نه وي چې واکمن مشر هم مخکني مشران محکوموي او هم د هغو د ختمولو هڅه کوي چې د ځان سيالان ئې ګڼي.

- د پېغمبرانو یوه اساسي دنده دا ده چې د خلکو له اوږو نه اضافي پېټې راکوز کړي او د دوی په لاس پښو کې اچول شوي ځنځیرونه مات کړي، اضافي پېټې هغه څه دي چې ټګمارو مذهبي مشرانو له خپلې خوا په خلکو باندې لازم کړي او هغه ته ئې د دین او مذهب رنګ ورکړی او له ځنځیرونو نه مراد هغه اضافي او جعلي قیود او حدود دي چې دوی له خپلې خوا وضع کړي خو هغوی ته ئې مذهبي بڼه ورکړې. له دې نه معلومېږي چې په دین کې انحراف له همدې نه راولاړېږي چې په یوه او بل نامه د خلکو پېټې درانه کړی شي او د حلالو شیانو په حرامولو سره د دوی په لاس پښو کې ځنځیرونه واچولی شي.

š^ $% «! $’‹Î üŕ í$ÁR& ôB A$% •ÿä3ø$Ñ9$# 4† ¤Šŭ ¡§ m& $ŋ=ù *

ÇÎËÈ šc qßÎó ã $R'Î ôgô©$# « $Î $YB#ä « $ã$ÁR& ßtù šc qƒÍ#q s9$#

ÇÌÎÈ šú ïÏ‰ Î»¤±9$# ì B $Yö;çò2 $$ AqߧÎ9$# $Yè7?$# Mø9R& $JÎ $YB#ä $Y/‘

---

[۵۲]- نو کله چې عیسی د دوی کفر احساس کړ، وئې ویل: څوک مې د الله په لار کې ملګري دي؟ حواریونو وویل: مونږ د الله ملګري یو، په الله مو ایمان راوړی او ته دې شاهد وې چې مونږ مسلمانان یو.
[۵۳]- اې زمونږ ربه! په هغه څه مو ایمان راوړی چې تا رالېږلی، د پېغمبر متابعت مو وکړ، نو مونږ د شاهدانو په زمره کې ولیکه.

(۵۲-۵۳)- عیسی علیه السلام احساس کړه چې بني اسرائیلو د کفر لار غوره کړې او د دغو ټولو معجزو له لیدو سره سره ایمان نه راوړي، نو وئې ویل: زه د الله په لوري درومم، څوک مې په دې سفر کې ملګرتیا ته تیار دی؟ د ده مخلصو یارانو ورته وویل: مونږ د الله ملګرتیا ته چمتو یو، له تا سره د الله په لوري او د الله په لار

کې سفر ته تیار یو، دا په اصل کې جهاد ته د تیارېدو په معنی وه او په دې سره الله تعالی له یوې خوا دا حقیقت بیانوي چې د عیسی علیه السلام په څېر پېغمبر له خپلو ټولو هغو بې ساري معجزو سره سره د انصار او ملاتړو په لټه کې دی، له هغو خاصو کارونو نه پرته نور کارونه په معجزو نه شي ترسره کولی، نور کارونه به د الله تعالی د عام او عادي سننو مطابق ترسره کوي، نه په خارق العاده توګه، له بلې خوا په پېغمبر باندې د ایمان راوړونکو مواصفات معرفي کوي، په پېغمبر واقعي او مخلص ایمان لرونکی داسې وي لکه د عیسی علیه السلام مخلص ملګري، د دوی څو خبرې رااخلي:

- ستا ملګرتیا په حقیقت کې د الله ملګرتیا ده، مونږ دې ملګرتیا ته چمتو یو.
- په کتاب ایمان لرو
- د پېغمبر متابعت کوو.
- تمنا مو دا ده چې زمونږ نومونه د شاهدانو په ډله کې ولیکلی شي، د هغو کسانو په ډله کې چې د هدایت ډیوې ئې په لاس کې وي، د دوی د کړو وړو له مخې خلك په دې پوهېږي چې حقیقت څه ته ویل کېږي، حقیقي دین کوم دی، د الله په هکله مو عقیده څنګه وي او څنګه د ده عبادت وکړو او څنګه د یوه واقعي مخلص بنده په څېر ژوند وکړو، دوی، د دوی فکر او عقیده او د دوی عملي ژوند د نورو لپاره د شاهد حیثیت لري.

دلته د انصارالله الفاظ کارول شوي چې معنی ئې د الله مرستندویان ده، ځینې مفسرین په دې خاطر د دې ترجمه داسې کوي: د الله د دین مرستندویان، د دین کلمه ورباندې علاوه کوي، چې وايي الله مرستې ته اړ نه دی. خو نه ئې دا خبره صحیح ده او نه ئې دا اضافه کول او مقدر ګڼل، الله تعالی د خپلې لارې مجاهدینو ته دغه نوم غوره کړی، دلته ئې هم په دغه نامه یاد کړي او په نورو ځایونو کې هم، مونږ څه حق لرو چې په دې کې تغییر راولو او د انصار الله په ځای انصار دین الله وو ایو، د احتیاط تقاضاء هم دا ده چې د قرآن هر لفظ په خپل حال پرېږدو.

الله تعالی د خلکو د هدایت او لارښوونې لپاره له خپل قدرت نه د کار

اخيستو او د دوی د مجبورولو په ځای د پېغمبرانو په لاس د کتاب رالېږلو او دوی ته ئې د سمې لار ښوولو او وعظ او نصيحت طريقه غوره کړې، که د ده له بندګانو نه څوك دا کار کوي هغه په حقيقت کې د الله ملګرتيا کوي نو ځکه الله تعالی ورته همدا نوم غوره ګڼلی. الله تعالی چا ته د جندالله نوم ورکړی، چا ته د حزب الله، په داسې حال کې چې هغه نه جند ته اړ دی او نه حزب ته. همدا راز ئې د خپلې لارې مجاهدينو ته د انصار الله نوم غوره کړی، مونږ مکلف يو او همدا د ادب تقاضاء ده چې په همدغو نومونو ئې ياد کړو.

ÇÎÍÈ ûïÌÅ J9Ä¼z ª! $r ª! $• 6 Br {rã 6 Br

[۵۴]- او دوی پټ تدبير ته لاس کړ او الله هم پټ تدبير وکړ او الله خو تر ټولو غوره تدبيرکوونکی دی.

(۵۴)- يهودانو د عيسی عليه السلام ډېر ياران ورته ووژل، په صليب ئې وخېژول، په لاس پښو کې ئې ميخونه ټك وهل، په اور کې ئې وسوځول، بالآخره ئې پرېکړه وکړه چې عيسی عليه السلام په خپله ووژني او په صليب ئې وځړوي، الله تعالی په خاص تدبير سره هغه وژغورو، په ده او د ده په يارانو باندې دا بې رحمانه ظلمونه او د دوی صبر او زغم او پر خپل دين ټينګار د دې باعث شول چې خلك د دوی لار خپله کړي، د دوی دين حق دين وګڼي او له بې رحمو يهودانو نه ئې کرکه او نفرت په زړونو کې راپيدا شي، د يهودانو تېګمارو مذهبي مشرانو چې د کوم مقصد لپاره په عيسی عليه السلام او د ده پر ملګرو کوم ظلمونه کول او دې ته ئې له مذهب نه د دفاع نوم ورکاوو، دا ټول ظلمونه ئې د مذهب تر نامه لاندې کول، خو اصلي موخه ئې خپل سيادت ساتل او خپلې ناروا ګټې وې، هغه ګټې چې د مذهب په نامه ئې ترلاسه کولې، دين د دوی دکان وو، غوښتل ئې خلك د عيسی عليه السلام دين ونه

مني او په دې سره د دوی دکانونه ونه تړل شي، د تجارت هغه بازار ئې له کساد سره مخامخ نه شي چې دوی د مذهب سودا په کې کوله او دين ئې په دنيا خرڅولو، خو دوی له دې مکر او پټ تدبير نه برعکس نتيجه ترلاسه کړه، همدا د الله پټ تدبير وو د دوی د پټ تدبير په مقابل کې. وروستي آيت په څرګنده ښيي چې الهي تدبير همدا وو:

ûïÿ‰$š¼E Ë 8ãgÜãr ¥‹Î 7ãÏ#‘r š• ‹ÏiqGã ’Î) ó¤Šë»f ª! A% ŒÎ)

þJ»Š$ÏQ¯ 4‹Î) (yãÿ. šú ïÏ%$-qù 8qã7?$ûïÏ%$@ãÏ% `r (rãÿŸ2

$B'ù ÇÏÎÈ bqçÿÎF÷? ïh‹Ï ÓÏZä $JŠÏ ÑBY‹/ ßà6 ôn'ù Ñà6 ãÅëB ¥‹Î ŒÎê

`Ï OgÎ9 $Br Ï•ÅF$r $‹R‰9$'Î #%fŸ‰© $Ï#‹ã Ñg¢Éãû (rãÿ. ûïÏ%$

Óg‹Ïiqãû ÏM»sÎ¢Á9$ (qèÜãr (qãB#ä šú ïÏ%$ $B&r ÇÏÎÈ ûïÎÅÇ»R

ÇÐÈ ûüÏÍ»à9$= Åãÿ ª! $r Ñè‘qã_é

---

[۵۵]- کله چې الله وفرمايل: اې عيسی! زه ستا وفات کوونکی او خپل لوري ته پورته کوونکی يم او له کافرانو نه ستا پاکوونکی او تر قيامته پر کافرانو باندې د هغو کسانو لوړ ګرځونکی يم چې ستا متابعت ئې کړی، بيا مو زما لوري ته بېرته ګرځېدنه ده، نو ستاسو ترمنځ به په هغه څه کې پرېکړه کوم چې تاسو په کې اختلاف کاوو.

[۵۶]- نو هغه چې کافران شوي په دنيا او آخرت کې به ئې په شديد عذاب تعذيب کړم او هيڅ مرستندوی به ئې نه وي..

[۵۷]- خو هغه چې ایمان ئې راوړی او نېك عملونه ئې کړي، نو اجر به ئې پوره پوره ورکړم او الله خو ظالمان نه خوښوي.

(۵۵-۵۷)- له (رافعك الي) نه معلومېږي چې الله تعالی عیسی علیه السلام ته ویلي چې تا ژوندی خپل لوري ته راپورته کوم، نو د (متوفيك) معنی څه ده؟ د (توفی) اصلي معنی پوره کول او ترسره کول دي، په مرګ باندې ئې اطلاق مجازي دی. د قرآن په ډېرو ځایونو کې په خپله اصلي معنی راغلې. دلته ئې معنی دا ده چې ستا دنده تکمیل شوې، کار دې پوره شوی، زه نور ستا مأموریت پای ته رسوم، تا خپل لوري ته راپورته کوم.

الله تعالی خپل پټ تدبیر وکړ، عیسی علیه السلام ته ئې وفرمایل چې نور نو ستا مأموریت پای ته رسوم او خپلې خوا ته دې راپورته کوم او له دغو ګنده او پلیدو کافرانو نه دې لرې کوم، د دوی ګنده ټولنه نور ستا لپاره تنګه شوې، په دې کې نور ستا د تنفس مجال تنګ شوی، مطمئن اوسه چې ستا پلویان به ترقیامته پر دوی برلاسي وي او د قیامت په ورځ به زه ستاسو د اختلافاتو په اړه وروستۍ پرېکړه کوم، د کافرانو پایله په دنیا او آخرت کې د الله شدید عذاب دی، نه به ئې په دنیا کې څوك له شدید الهي عذاب نه وژغورلی شي او نه په آخرت کې، د خلکو د مرستې ترلاسه کولو لپاره چې هغوی کوم تدبیرونه کوي او په دروغو وایي چې مونږ د الله لپاره او له مذهب نه د دفاع په خاطر د عیسی علیه السلام مخالفت کوو، د دوی دا ټولې هڅې به حبط کړو. او مؤمنان به هم د خپل ایمان او نېك عمل بدله او اجر هم په دنیا کې پوره او مکمل ترلاسه کړي او هم په آخرت کې او الله ظالمان نه خوښوي. دا وروستۍ فقره څو مطلبه افاده کوي:

- الله ظالمان نه خوښوي نو معلومه ده چې په خپل بنده ظلم نه کوي، د مؤمنانو او صالحو بندګانو اجر به په هیڅ صورت کې ضایع کېدو ته پرې نږدي.
- ګمان مه کوئ چې کافرانو ته موقع او مهلت ورکول او کله کله موقتاً برلاسی او غلبه ورکول د دې لپاره دي چې الله د دوی کوم عمل خوښ کړی او د همدې لپاره

ئې دا بريا ورپه برخه کړې، دا سې نه ده، په حقيقت کې د دوی ظاهري برياوې د دوی د دائمي تباهۍ مقدمه وي، لکه چې يهودانو ته د عيسی عليه السلام پر يارانو هغه موقته برلاسي د دوی د دائمي لعنت او ذلت باعث شو.

ÇÎÑÈ É‹Ås šßÌ ø!$ ŸM» ƒFy$ `Ï š• øã ç¢è¼R 7Ï9ºŒ

[۵۸]- همدا د هغو آيتونو او حکيمانه پند او ذکر يوه برخه ده چې پر تا ئې لولو.

(۵۸)- په دغې عبرتناکې قصې کې له حکمت نه ډکې لارښوونې او نښې دي، تا ته هم اې پېغمبره او ستا امت ته هم، وګورئ چې له تاسو نه مخکې مؤمنانو سره څه شوي او الله تعالی څنګه د حق دښمنان له نامرادۍ او له تباهۍ سره مخامخ کړي؟ او څنګه ئې باطل زائل او حق غالب کړی؟

`ä¼ç9 A$% Oê5 #•ê `Ï ¼ç)=z PŠ#ä @VJ. « $‰Zã 4¤Šã ŸVB žc Î)

ÇÏÈ ûïÎIôJßJø9$# `ÏiB `ä3s? Ÿxsù 7Î/¢‘ `ÏB ‘,ysø9$# ÇÎÒÈ ãbqä3uù

[۵۹]- د عيسی مثال خو د الله په نزد يقيناً د آدم د مثال په څېر دی، چې له خاورې ئې پيدا کړ بيا ئې ورته وويل: وشه، نو هغه وشو.
[۶۰]- دا حق دی ستا د رب له لوري، نو له شك کوونکو څخه مه کېږه.

(۵۹-۶۰)- په دې آيتونو کې له يوې خوا مسيحيانو ته ويل شوي که تاسو د دې لپاره عيسی عليه السلام خدای يا د خدای زوی ګڼئ چې پيدا ښت ئې خارق العاده وو، او يوازې له مور نه د ده پيدا ښت د دې ښنبه ګڼئ چې ده ته بايد د انسان په

سترګه ونه ګورو او مافوق انسان ئې وګڼو، نو د آدم علیه السلام په هکله به څه وایئ؟ د آدم علیه السلام پیدا ښت خو تر ده ډېر خارق العاده وو، دی خو مور لرې او تاسو دا منئ چې هغه له مریمې رضي الله عنها پیدا شوی، خو هغه نه مور درلوده او نه پلار!! دا ولې هغه یو انسان ګڼئ او دا خدای؟! هر د عقل خاوند خو به یوازې دا وایې او له دې پرته به بله خبره نه کوي چې عیسی علیه السلام په دې دلیل یو انسان دی چې له انسان نه دنیا ته راغلی، له انسان نه پیدا شوی، یو له بل نه پیدا شوي شیان په خپل ذات کې سره ورته وي، که مریم رضي الله عنها انسان ګڼې نو زوی ته ئې له انسان نه پرته بل نوم نه شې ورکولی!! که ته عیسی او مریم علیهما السلام په خدایي کې شریکوې نو د مریمې ټول اجداد به خدایان ګڼې!! آیا د عقل او شعور خاوند انسان دا خبره منلی شي چې له انسان نه پیدا شوی داسې انسان چې د نورو انسانانو په څېر ئې خوراك او څښاك کاوو، لوږه او تنده ئې درلوده، یخني او ګرمي ئې کېده، ویښه او خوب ئې درلود، ژړا او خندا ئې درلوده، ماشوم وو ورو ورو ستر شوی او ځوانۍ ته رسېدلی، لږو کسانو د ده دعوت قبول کړی، د ټولنې اکثریت د ده مخالفت ته ملاتړلې، مخالفینو ځورولی، یاران ئې وروژلي، په صلیب ئې ځړولي او په اور کې ئې اچولي او دی په دې نه دی توانېدلی چې هغوی له دغو مصیبتونو وژغوري.... دا مافوق انسان هستي او حتی خدای وو؟!! له بلې خوا هغه چا ته ځواب ویل شوی چې له پلار نه پرته او یوازې له مور نه د عیسی علیه السلام پیدا ښت نه مني، هغه ته ویل شوي چې که دا نه منې نو د آدم علیه السلام پیدا ښت به څنګه توجیه کوې چې نه ئې پلار وو او نه مور؟! حال دا چې هیڅوك له دې نه انکار نه شي کولی چې زمونږ جد آدم علیه السلام له مور پلار نه پرته پیدا شوی. که څوك دا خبره نه مني نو هغه به د انسان د پیدا ښت په هکله څه وایي؟ له دې پرته بله خبره کول ممکنه نه ده.

الله تعالی نه یوازې لومړی انسان او د انسانانو لومړی جد له خاورې پیدا کړی بلکې د ده اولاد هم هره ورځ له خاورې پیدا کوي، همدا خاوره ده چې په دانه او مېوه بدله شي او بیا دغه له خاورو جوړه شوې دانه او مېوه د انسان په وجود کې

په نطفې بدله کړي او د مور پلار د نطفو له يو ځای کېدو نه د انسان ماشوم جوړ کړي، څوك چې هره ورځ له خاورو نه د انسان پيدا کېدل ګوري څنګه له دې خبرې انکار کوي چې آدم عليه السلام له خاورو پيدا شوی؟!

اما دا چې د عيسى او آدم عليهما السلام د خلقت ترمنځ څه مماثلت شته؟ آيا مماثلت ئې يوازې دا دی چې دواړه له پلار نه پرته پيدا شوي، که له دې نه علاوه نور مماثلتونه ئې هم شته؟ د عيسى عليه السلام خلقت خو کاملاً واضح دی، چې له پلار نه پرته ئې نطفه د خپلې مور په رحم کې پيدا شوې او د ماشوم په څېر دنيا ته راغلی، په مدار مدار ستر شوی او ځوانۍ ته رسېدلی. آيا د آدم عليه السلام پيداښت هم له نطفې نه پيل شوی او په مدار مدار ستر شوی او که له سر نه د مکمل انسان په بڼه کې پيدا شوی؟ دا پوښتنه د نورو ژونديو مخلوقاتو په هکله هم مطرح ده. د هر يوه لومړی جد څنګه پيدا شوی، آيا الله تعالى ونه، بوټی، کب، مرغۍ، فيل اوښ او په مليونهاوو نور ژوي داسې پيدا کړي چې په سر کې ئې د دوی مکمله جوړه، د مور پلار په بڼه کې پيدا کړي او بيا ئې له دوی نه د دوی نسل پيدا کړی؟

دغو پوښتنو ته د ځواب لپاره لاندې ټکې په پام کې ولرئ:

- الله تعالى يوازې د پيداښت په سر کې ژوندي شيان نه دي پيدا کړي، بلکې دا هره ورځ او هره شېبه د ژوندي شيانو پيداښت هم د الله له لوري دی، دا هم د ده کار دی نه په خپل سر او په اصطلاح د طبيعت کار.
- د پيداښت په هکله د الله تعالى خاص سنن دي، دا الهي سنن مونږ هره شېبه د ژوو په پيداښت کې ګورو، په دې پوهېږو چې له ستر نه تر واړه حيوان، له فيل او اوښ نه تر ماشې او ويروس پورې، له سترې ونې نه تر وړوکي بوټي پورې، ټول الله تعالى له يوې داسې وړې نطفې نه پيدا کوي چې په سترګو نه ليدل کېږي، دا نطفه په مدار مدار ستره کړي او مکمل انسان، حيوان او نبات ترې جوړ کړي. که څوك د انسان يا بل مخلوق د پيداښت په هکله داسې رأي وړاندې کړي چې د پيداښت په اړه د الله تعالى له سننو سره اړخ نه لګوي، دا هسې رجماً بالغيب رأي

ده، هم د الله د مشهود کتاب خلاف او هم ئې د مقروء کتاب خلاف. د الله د مقروء کتاب، قرآن، د کوم آیت هغه تفسیر او تعبیر به منئ چې د الله د مشهود کتاب له آیتونو او په عالم کې د الله له څرګندو سننو سره مغایرت ونلري. د الله دا دواړه آیتونه یو د بل موئید او مصدق دي، نه مغایر او مخالف، که دې کله د الله د مقروء کتاب د کوم آیت په اړه داسې تفسیر واورېدو چې د الله له مشهود کتاب سره ئې مغایرت درلود، دا تفسیر په دېوال ووهه او که دې کله د مشهود کتاب د کوم توکي په اړه داسې څه ترغوږ شو چې د مقروء کتاب له کوم آیت سره ئې توپیر درولود، نو لرې ئې وغورځوه او ترپښو ئې لاندې کړه، دا دواړه آیتونه په هیڅ صورت کې د یوه بل خلاف خبره نه کوي، ځکه رب ئې یو دی. ناپوه کسان به د دې یا هغه په اړه داسې تفسیر او تعبیر وړاندې کوي چې له یوه بل نه مغایرت ولري.

اما دا چې آدم علیه السلام څنګه له خاورو پیدا کړی شو؟ او قرآن په دې هکله څه وایي؟ د دې په ځواب کې لاندې خبرې په پام کې وساتئ:

- دا سوال یوازې د لومړي انسان د پیدابښت په هکله نه دی مطرح، د ټولو ژوو، حیواناتو او نباتاتو په هکله مطرح دی. باید د ټولو د لومړي جد د پیدابښت په هکله ځواب ورکړی شي.
- د انسان د پیدابښت په هکله یوه دا رأي مخې ته راځي چې ډېره معروفه ده، هم په مسلمانانو کې او هم له مسلمانانو نه مخکې په اهل کتابو کې، مسلمانانو ته هم په اصل کې له اهل کتاب نه راغلې، په مسلمانانو کې چا چې د لومړي ځل لپاره دا خبره کړې، هغه په حقیقت کې د اهل کتابو رأي بیان کړې خو نورو دا د ده رأي ګڼلې، معروفه رأي دا ده: د آدم علیه السلام د کالبد خاوره له ځمکې نه راغونډه کړی شوه اوبه ورباندې توی شوې، خټه ترې جوړه شوه، ډېره موده ورباندې تېره شوه، خټه ورسته، توره او بوی ناکه شوه، له دې نه ئې د ده څېره او مجسمه جوړه کړه، په اور ئې کېښوده، پخه شوه او بیا الله په هغه کې روح پو کړه او ژوندی شو او د ده له ژوندي کېدو وروسته، یا د ده له اضافي خټې او یا د ده له یوې پوښتۍ نه ئې د ده جوړه راپیدا کړه.

خو د قرآن په هيڅ ځاى کې دا نه دي ويل شوي چې لومړى د آدم عليه السلام او د ده د زوجې هيئت او څېره جوړه شوې، بيا روح په کې پو شوې. او نه هم په حيث صحيح الاسناد حديث کې دا ويل شوي، که خبره داسې وي نو هرومرو به په قرآن کې په همدې الفاظو ذکر شوې وه، نه يوازې د آدم عليه السلام په هکله بلکې د نورو ژوو په هکله به هم همداسې ويل شوي وو چې لومړى ئې د ټولو هيئتونه جوړ کړل، بيا ئې په کې پو کړل او راژوندي شول، لکه څنګه چې د عيسى عليه السلام له قوله فرمايي:

أَنِّي أَخْلُقُ لَكُمْ مِنَ الطِّينِ كَهَيْئَةِ الطَّيْرِ فَأَنْفُخُ فِيهِ فَيَكُونُ طَيْرًا بِإِذْنِ اللَّهِ

زه ستاسې لپاره له خټې نه د مرغه څېره جوړوم، بيا په هغه کې پو کوم، نو هغه به د الله په اذن سره ژوندى مرغه شي.

قرآن د الله کتاب دى، هر مطلب په ډېر دقت سره په کې بيان شوى، د شك مجال نه پرېږدي، يوازې د کږو زړونو خاوندان له هغه نه کوږ مطلب اخلي. څنګه ممکن ده چې د آدم عليه السلام پيدا ښت دې د هيئت په بڼه کې شوى وي او قرآن دې په هيڅ ځاى کې هغه ته اشاره نه وي کړې؟!!

قرآن که د آدم عليه السلام خلقت له صلصال نه ګڼي او که له خاورې او يا خټې نه نو داسې الفاظ ئې کارولي چې خلقت ئې مخامخ له همدې شيانو نه څرګندوي.

راشئ وګورو چې قرآن په دې هکله څه وايي: په قرآن کې د آدم عليه السلام د پيدا ښت په اړه لاندې آيتونه راغلي:

١ـ وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَآءِ كُلَّ شَيْءٍ حَي * الانبياء: ٣٠

هر ژوى مو له اوبو نه پيدا کړى.

٢ـ وَمِنْ آيَاتِه أَنْ خَلَقَكُمْ مِّن تُرَابٍ ثُمَّ إِذَآ أَنتُمْ بَشَرٌ تَنتَشِرُونَ * الروم: ٢٠

او دا د ده له آيتونو څخه ده چې تاسو ئې له خاورې راپيدا کړئ، نو بيا تاسو خورېدونکي بشر شوئ.

٣ـ هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِّن طِينٍ. الانعام: ٢

الله همغه ذات دى چې تاسو ئې له خټې راپيدا کړئ.

۴ـ وَلَقَدْ خَلَقْنَا الإِنْسَانَ من سُلاَلَةٍ مّن طِينٍ ثُمَّ جَعَلْنَاهُ نُطْفَةً فِي قَرَارٍ مّكِينٍ * ثُمّ خَلَقْنَا النُّطْفَةَ عَلَقَةً فَخَلَقْنَا الْعَلَقَةَ مُضْغَةً فَخَلَقْنَا الْمُضْغَةَ عِظَاماً فَكَسَوْنَا الْعِظَامَ لَحْماً ثُمّ أنشَأنَاهُ خَلْقاً آخَرَ فَتَبَارَكَ اللّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ *
المومنون: ۱۲ـ۱۴

او يقيناً چې انسان مو د خټې له خلاصې پيدا کړ، بيا مو هغه د ټيکي په مضبوط ځاى کې يوه نطفه وګرځاوو، بيا مو دا نطفه يو راځوړند توکى کړ او بيا مو دا علقه د غوښې يوه ژوولې ټوټه کړه، نو دا د غوښې ټوټه مو هډوکي کړل، نو هډوکي مو په غوښه پټ کړل، بيا مو په بل پيدا ښت کې پيدا کړ، نو مبارك دى تر ټولو غوره خالق.

۵- الّذِي أَحْسَنَ كُلّ شَيْءٍ خَلَقَهُ وَبَدَأَ خَلْقَ الإِنْسَانِ مِن طِينٍ * السجده: ۷

هغه چې هرڅه ئې پيدا کړي نو ښه ئې پيدا کړي او د انسان پيدا ښت ئې له خټې نه پيل کړ.

۶- وَلَقَدْ خَلَقْنَا الإِنْسَانَ مِنْ صَلْصَالٍ مِنْ حَمَإٍ مَسْنُونٍ * وَالْجَانّ خَلَقْنَاهُ مِنْ قَبْلُ مِنْ نَارِ السّمُومِ * الحجر: ۲۶ـ۲۷

او يقيناً چې انسان مو له کړنګېدونکې وچې خټې، له بوى ناکې تورې خټې پيدا کړ او جن مو تر ده د مخه له بې لوګي اور نه.

۷- إِنّا خَلَقْنَاهُم مّن طِينٍ لاّزِبٍ * الصافات: ۱۱

يقيناً چې مونږ دوى له سرښناکې خټې را پيدا کړل.

په دې مبارکو آيتونو کې د انسان د پيدا ښت لومړى ماده، "اوبه"، "خاوره"، "خټه"، "د خټې خلاصه"، "کړنګېدونکې خټه"، "د کودرې په څېر وچه خټه"، "سريښناکه خټه" او "توره بوى ناکه خټه" ښودل شوې. ګورو چې قرآن اوبه د ټولو ژوو او ژونديو شيانو د پيدا ښت اصلي ماده ګڼلې، داسې ژوندى شي نه شته چې د جوړښت اساسي ماده ئې اوبه نه وي، له دې نه معلومېږي چې الله تعالى لومړى اوبه پيدا کړې بيا ئې ژوى، يعني د ځمکې په سر د ژوندون پيل له اوبو نه شوى، او دا هغه ستر حقيقت دى چې انسان له ډېرو تحقيقاتو او اوږده علمي سفر نه وروسته

وربانديې پوه شو، اوس په دې پوه شوی چې د ځمکې په سر ژوندون د اوبو له پیدا ښت نه وروسته پیل شوی. دا د قرآن یو بل علمي اعجاز دی، که تاسو نن د بیولوژي کوم باانصافه عالم ته ووایئ چې زمونږ په یوه داسې کتاب کې چې څوارلس سوه کاله وربانديې تېر شوي، دا خبره راغلې چې ټول ژوي له اوبو نه پیدا شوي، لومړی اوبه پیدا شوې بیا ژوي، هغه به درته ووایي: دا ستره علمي خبره ده، دا هغه حقیقت دی چې ساینس فقط په روانه پېړۍ کې وربانديې پوه شو.

که تاسو د انسان د خلقت مربوط آیتونو ته لږ ځیر شئ وبه ګورئ چې په ټولو کې (صلصال: کړنګېدونکې وچه خټه) له (حمإ مسنون: بوی ناکه خټه) نه مخکې ذکر شوی. او په یوه ځای کې خو (صلصال) د انسان د پیدا ښت داسې لومړۍ ماده ګڼي لکه د اور لمبه چې د جن د پیدا ښت لومړۍ ماده ګڼي او فرمایي:

خَلَقَ الانسنَ مِن صلْصلٍ كالْفَخّارِ* وَ خَلَقَ الْجَانّ مِن مّارِجٍ مّن نّارٍ*
الرحمن: ۱۴-۱۵

انسان ئې د کودړې په څېر له کړنګېدونکې وچې خټې پیدا کړ او جن ئې له بې دوده لمبې نه.

دا آیت خو وایي چې انسان ئې له صلصال نه پیدا کړی، داسې لکه جن چې ئې له اور نه پیدا کړی، د ده د پیدا ښت اصلي ماده صلصال ده، دغسې لکه د جن د وجود اصلي ماده چې اور ده، یعني د انسان د وجود لومړنۍ ماده په سر کې صلصال وه، خاوره شوه، خټه شوه او الله تعالی ترې انسان جوړ کړ. داسې نه دي ویل شوي چې دی ئې صلصال کړی او بیا ئې روح په کې پو کړې.

که د ځمکې او آسمان د پیدا ښت په څرنګوالي پورې مربوط آیتونو ته لږ ځیر شو دا به په آسانۍ راته جوته شي چې لومړی صلصال، بیا خټه او بیا ورسته بوی ناکه خټه پیدا شوې.

قرآن فرمایي:

أوَ لَمْ يَرَ الّذينَ كَفَرُوا أنّ السمَوَت وَ الأرْض كانَتَا رَتْقاً فَفَتَقْنَهُمَا وَ جَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كلّ شيءٍ حَيٍأ فَلاَ يُؤْمِنُونَ* الانبیاء: ۳۰

آیا کافران په دې نه پوهېږي چې آسمانونه او ځمکه سره نښتي وو، نو مونږ سره بېل کړل او هر ژوی مو له (اوبو) نه پیدا کړی، نو آیا ایمان نه راوړي؟!
له دې آیت نه څو خبرې په ځرګنده معلومېږي:

- په سر کې ټول کائنات، ځمکه، لمر او د آسمان ټول اجرام یوه کتله وه او الله تعالی په یوې چاودنې سره دوی بېل بېل کړل او اوسنۍ بڼه ئې ورکړه.

- لابد به زمونږ ځمکه له نورو نه د رابېلېدو په وخت کې د لمر په څېر ګرمه او سره وه، دا ځکه چې دواړه یو ځای وو او په یوه وخت کې سره بېل شوي. لمر چې ستر دی خپل حرارت ئې تر ننه حفظ کړی، خو ځمکه چې تر لمر ډېره وړه ده، ورو ورو سړه شوې، سر ئې سوړ او زړه ئې لاتراوسه تود او سخت ګرم، هومره تود چې هرڅه په کې ویلي، د قرآن په اصطلاح هر څه په کې نحاس دي.

- په دې آیت کې او یو په بل پسې د ځمکې او آسمان له پیدا ښېت سره متصل د اوبو او له اوبو نه د هر ژوی د پیدا ښېت ذکر دا مطلب په ګوته کوي چې د ځمکې په سر تر ټولو د مخه اوبه پیدا شوې. او دا هغه حقایق دي چې قرآن څوارلس سوه کاله مخکې بیان کړي دي او ساینس اوس ورباندې پوهېدلی. نن چې ته له هر ساینس پوه نه د ځمکې، آسمان او اوبو د پیدا ښېت په هکله پوښتنه وکړې، نو ځواب به ئې همدا وي چې قرآن ویلي.

د ځمکې په سر د ژوو د پیدا ښېت په هکله محققین وایي: ځمکه له خپل پیدا ښېت نه وروسته سخته توده او سره وه، د ځمکې قشر او پوستکی ورو ورو سوړ شو، خو د سختې تیږې په څېر وو، لومړی اوبه راپیدا شوې، د ځمکې ټولې اوبه د پربېړو ورېځو په بڼه کې تر ځمکې راتاو وې، د بارانونو ورېدل پیل شو، د باران او ګڼ شمېر نورو عواملو په وجه د ځمکې د سر تیږه په خاوره بدله شوه، سیلابونو دا خاوره له ځان سره د ځمکې آوارو او ژورو برخو ته انتقال کړه، د ځمکې تودوخه لا هومره وه چې اوبه ئې د ځان د پاسه نه پرېښودې، د اوبو د تبخیر په نتیجه کې سېلاب راوړې خټه په کړنګېدونکې وچې ختې او کودړې بدله شوه،

خو د ځمکې د مزيد سړيدو او مزيد بارانونو په نتيجه کې داسې حالت راپيدا شو چې له يوې خوا د پربړو وربڅو پرده څېرې شي او د لمر وړانګې ځمکې ته ورسي او له بلې خوا د ځمکې د سر خاوره په لومړي سر کې نمجنه ختې او وروسته توره بوی ناکه ختې شي، د ځمکې په سر د ژوو پيدا ښت په دغه مرحله کې پيل شو.

که د محققينو دا وينا د قرآن د وينا په څنګ کې کېږدو نو وبه ګورو چې دوی په هغه څه د ېر وروسته پوه شوي چې قرآن څوارلس سوه کاله د مخه ويلي.

په الله قسم چې د قرآن دا هره خبره يوه ستره معجزه ده، تاسو چې د کوم باانصافه عالم په وړاندې د انسان د پيدا ښت په اړه د قرآن دغه آيتونه کېږدئ محال ده چې هغه به دې ته سر ټيټ نه کړي او دا به يوه معجزه ونه ګڼي، متأسفانه ناپوه کسان او د اسرائيلي رواياتو تر اغېز لاندې راغلي کسان د دغو مبارکو آيتونو داسې غلط تعبير وړاندې کوي چې د قرآن له دغو معجزاتو نه په قرآن د اعتراض خبره جوړوي!! د قرآن کريم د دغو آيتونو په اهميت هغه څوك پوهېږي چې د ځمکې د پيدا ښت په هکله دقيق معلومات ولري، تاسو دا خبرې يوه ساينس پوه ته وکړئ او وګورئ چې هغه به په هره خبره څومره حيرت کوي!!

ما د غرب د يوه معروف ساينس پوه کتاب لوستو، دې ځای ته ورسېدم چې ليکلي ئې وو: د ژوو پيدا ښت له **black soap** يعني تورې شوروا نه شوی، بې اختياره مې اوښکې توی شوې او له ځان سره مې وويل: آيا د قرآن دغه معجزه کافي نه ده، دا ساينس پوه د کلونو کلونو تحقيقاتو نه وروسته هغه خبره کوي چې قرآن لاډېر د مخه کړې، دی ورته **black soap** وايي او قرآن ورته توره ختې!!

د قرآن لاندې دوو آيتونو ته لږ په دقت سره ځير شئ:

وَاللّهُ خَلَقَكُمْ مِّن تُرَابٍ ثُمَّ مِن نُّطْفَةٍ ثُمَّ جَعَلَكُمْ أَزْوَاجاً وَمَا تَحْمِلُ مِنْ أُنثَى وَلاَ تَضَعُ إِلاَّ بِعِلْمِهِ وَمَا يُعَمَّرُ مِن مُّعَمَّرٍ وَلاَ يُنقَصُ مِنْ عُمُرِهِ إِلاَّ فِي كِتَابٍ إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ* فاطر: ۱۱

او الله تاسو له خاورې راپيدا کړئ، بيا له نطفې، بيا ئې جوړه جوړه کړئ، نه کومه ښځينه څه حمل کوي او نه ئې زېږوي، مګر د ده په علم سره او نه د کوم

عمر خاوند عمر ورزياتېږي او نه ئې عمر کمېږي مګر دا چې په کتاب کې (ثبت) دي او دا کار الله ته آسان دی.

خَلَقَ السَّمَاوَات وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ تَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُون خَلَقَ الإِنْسَانَ مِن نُّطْفَةٍ فَإِذَا هُوَ خَصِيمٌ مُّبِينٌ * النحل: ٣-٤

آسمانونه او ځمکه ئې په حقه پيدا کړل، لوړ دی له هغه څه نه چې ورسره شريکوي ئې، انسان ئې له نطفې نه پيدا کړ او هغه څرګند جګړمار شو.

له دغو آيتونو نه څو خبرې په ډېر صراحت او وضاحت سره معلومېږي:

- د انسان د پيدا ښت لومړۍ ماده خاوره ده.
- له خاورې نه د ده نطفه جوړه شوې.
- بيا ئې له دې نطفې نه جوړه پيدا شوې.
- د آسمانونو او ځمکې له خلقت نه وروسته او ورپسې دا خبره کول چې انسان ئې له نطفې پيدا کړ، دا مطلب په ګوته کوي چې دلته د انسان لومړني پيدا ښت ته اشاره شوې، نه وروستي پيدا ښت ته. ابتدائې پيدا ښت ئې هم د نطفې په بڼه کې پيل شوی، ډيره عجيبه ده چې څوك د دې صريح آيتونو خلاف خبره کوي.
- الله تعالى يوازې آدم عليه السلام له خاورې نه دی پيدا کړی بلکې د ده اولاد هم هره ورځ له خاورې راپيدا کوي، دا ځکه چې د هر يوه نطفه له هغو موادو نه جوړېږي چې له ځمکې راټوکېږي، دا خاوره ده چې په دانې او مېوې بدله شي او د انسان په وجود کې د ده نطفه ورنه جوړه شي او بيا د د غو نطفو له تلفيق.نه انسان جوړ شي. قرآن په دې هکله فرمايي:

يأَيُّهَا النَّاسُ إِن كُنتُمْ فِي رَيْبٍ مِّنَ الْبَعْث فَإِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِّن تُرَابٍ ثُمَّ مِن نُّطْفَةٍ ثُمَّ مِنْ عَلَقَةٍ ثُمَّ مِن مُّضْغَةٍ مُّخَلَّقَةٍ وَغَيْرِ مُخَلَّقَةٍ لِّنُبَيِّنَ لَكُمْ وَنُقِرُّ فِي الْأَرْحَامِ مَا نَشَآءُ إِلَى أَجَلٍ مُّسَمًّى ثُمَّ نُخْرِجُكُمْ طِفْلاً ثُمَّ لِتَبْلُغُوا أَشُدَّكُمْ وَمِنكُمْ مَّن يُتَوَفَّى وَمِنكُمْ مَّن يُرَدُّ إِلَى أَرْذَلِ الْعُمُرِ لِكَيْلاَ يَعْلَمَ مِن بَعْدِ عِلْمٍ شَيْئاً وَتَرَى الأَرْضَ هَامِدَةً فَإِذَآ أَنزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَآءَ اهْتَزَّتْ وَرَبَتْ وَأَنبَتَتْ مِن كُلِّ زَوْجٍ بَهِيجٍ * الحج: ٥

اې خلکو! که د بيا ژوندون په اړه په شك کې وئ، نو مونږ خو له خاورې

راپیدا کړئ، بیا له نطفې، بیا له علقې، بیا له ژوول شوې یوې ټوټې غوښې چې انځور شوې او نه انځور شوې وي، ترڅو تاسو ته وښیو او څه چې وغواړو تر یوې نېټې ئې په رحم کې ځای په ځای کوو، بیا مو د ماشوم په څېر راباسو، بیا (همداسې ستاسو پالنه کوو) تر څو خپل قوت ته ورسېږئ او له تاسو نه ځیني ومري او ځیني مو تر ټولو لوېدلي عمر ته ورسېږي، هومره چې له پوهېدو وروسته په څه نه پوهېږي او ځمکه ګوري چې وچه کلکه ده، خو چې کله اوبه وربانديې نازل کړو، وخوځېږي، وده وکړي او هر راز سمسور بوټي راوټوکوي.

دلته د ټولو انسانانو د عادي او ورځني خلقت مختلفو پړاوونو ته اشاره شوې، چې له خاورې پیل او په مرګ ئې پای ته رسي، په بل ځای کې د خاورې او ختې نچوړ او خلاصه د انسان د ترکیب ماده ګڼي او دا د قرآن یوه بله معجزه ده چې وايي انسان د ځمکې له خلاصې راپیدا شوی، یعني د ده په وجود کې د ټولو هغو شیانو بېلګه شته چې په ځمکه کې شته، انسان اوس په دې پوه شوی چې په رښتیا د انسان په وجود کې ټول هغه عناصر شته چې په ځمکې کې شته، د ده د جسم په ترکیب کې د اوسپنې په څېر مواد هم شته، له نن نه سل کاله مخکې که چا دا خبره کړې وی چې د انسان په جسم کې د اوسپنې په څېر د ځمکې نور مواد هم شته، خدای خبر چې د ده په خبرې به ئې څومره خندلي وو، خو علم نن په دې حقیقت پوه شوی او د انسان د جسم د ترکیب په هکله د قرآن همدا خبره کوي.

متأسفانه ځینې کسان د آدم علیه السلام د پیدابښت، په ده کې د روح پو کول، په جنت کې ځای په ځای کېدل، ده ته د شیطان وسوسه او له جنت نه د ده د وتلو په هکله داسې څه وايي لکه چې یا هغه زمونږ جد نه وي او یا مونږ د ده اولاد نه وو، د ده پیدابښت، ژوند او مرګ باید همغسې وي لکه د ده د اولاد، یوازې په دومره توپیر سره چې هغه له مور او پلار نه پرته پیدا شوی، په ده کې د روح پو کول به همغسې وو لکه د ده اولاد ته چې په خاص وخت کې روح ورکوي، ده ته د شیطان وسوسه باید همغسې وي لکه نن چې شیطان د ده اولاد وسوسه کوي، الله تعالی خو

مونږ ته د آدم علیه السلام د پیدا ښت په قصه کې زمونږ د پیدا ښت څرنګوالی راښیي، مونږ ته د انسان او د هغه ځانګړتیاوې او خصوصیات رامعرفي کوي، د ده د عروج او زوال عوامل راښیي، شیطان او د هغه وسوسې را په ګوته کوي، دا زمونږ د جد قصه ده، د دې قصې په هېنداره کې باید خپل مخ وګورو او خپل ځان وپېژنو. په دې هکله تفصیلي بحث به د النساء او الاعراف په سورو کې وګورئ.

$Rä$Y/ä ãĺôR (ö9$è? @)ù Éüè$`Ë 8ä!` $B Ÿ‰è/ .`Ë ïı‹Ï 7§!n ôJù

MZè©@èô Zù @ĺJ6R ©ê N3 ¡ ğR&r $Y ¡ ğR&r Nää$ ¡ Îr $Rä$ ¡ Îr /ää$Y/ör

‰9Ĵ ôË $Br ‘, s$ßÈ Á)$qç9 # ‹»d bĴ ÇÏÈ šú üÎÉ» 6 $’?ã «! $

Øšîæ ©$bîù (ö©q? bîù ÇÏÈ ÐšÅs $5/íè$qç9 ©$žc Îr ª! $žvĴ

ÇÏÈ ûïŸ‰Å¡ øÿßJø9$$Î/

---

[۲۱] نو چا چې په دې کې درسره شخړه کوله، وروسته له هغه چې تا ته ئې څه علم درکړی شو، ورته ووایه: راشئ زمونږ زامن، ستاسو زامن، زمونږ مېرمنې، ستاسو مېرمنې، مونږ په خپله او تاسو په خپله، راوغواړو، بیا (الله ته) زاري وکړو او په دروغجنو لعنت ووایو.

[۲۲] بې شکه چې دا رښتنونې قصې دي او له الله پرته بل معبود نه شته او بې شکه چې الله باحکمته عزتمن دی.

[۲۳] نو که ئې ډډه وکړه نو الله په دې مفسدینو ښه پوه دی.

(۲۱-۲۳)- د نصاراوو ټګمارو مذهبي مشرانو دوی ته ویلي وو چې عیسی علیه

السلام د خدای زوی دی، یو له دریو خدایانو څخه دی او حتی دا چې خدای په خپله د ده په بڼه کې ځمکې ته راکوز شوی!! په مخکنیو آیتونو کې د عیسی علیه السلام حقیقت او د ده د خارق العاده پیدا ښت په اړه تفصیلي بحث وشو، په دې دلایلو کې دا حقیقت ثابت شو چې له الله پرته بل معبود نه شته اوس پیغمبر علیه السلام ته ویل شوي چې د دلایلو له وړاندې کولو نه وروسته دوی ته ووایه: که په ربښتیا تاسو د خپلې عقیدې په حقانیت باور لرئ او دا عقیده مو په دروغو له ځانه نه وي جوړه کړې نو راشئ مباهله وکړو، مونږ به هم له خپلو زامنو او مېرمنو سره حاضر شو او تاسو هم له خپلو زامنو او مېرمنو سره حاضر شئ، الله ته به زارۍ او دعا وکړو چې په دروغجنو لعنت نازل کړه. که ئې د حقیقت له منلو او له دې مباهلې نه ډډه وکړه، نو دا مفسدین دي او الله د دوی د عقیدې له فساد او د دوی له فاسدو عملونو نه ښه خبر دی.

د نجران د مسیحیانو هغه درووند وفد چې د دوی ډېر مذهبي او قومي مشران په کې وو، مدینې ته راغلي وو، له پیغمبر علیه السلام سره ئې ولیدل، هغه مبارك د قرآن دا آیتونه دوی ته واورول او په پای کې ئې د مباهلې بلنه ورکړه، خو هغوی د مباهلې او مخالفت په ځای روغه جوړه وکړه، جزیه ئې ومنله او رخصت شول.

د مباهلې په هکله ځینې داسې روایات راغلي چې یوه مذهبي فرقه وربانديې استناد کوي او د دې خبرې د ثابتولو هڅه کوي چې د پیغمبر له اهل بیت نه یوازې حضرات فاطمه، حسن، حسین او علي رضي الله عنهم مراد دي ځکه چې پیغمبر علیه السلام د مباهلې لپاره یوازې دوی له ځان سره حاضر کړي وو!!

په دې هکله څو خبرې ضروري ګڼو:

- هغه روایت د منلو دی چې له قرآن سره معارض نه وي، دا روایت د قرآن معارض دی، دا ځکه چې په قرآن کې (ابنائنا، نسائنا او انفسنا) ویل شوي، که پیغمبر علیه السلام مباهلې ته حاضر شوی وی نو حتماً به ئې خپلې مېرمنې هم حاضرې کړې وې. حتماً به ئې خپلې نورې لوڼې رقیه او ام کلثوم هم حاضرې کړې وې، علي رضي الله عنه به ئې د کومې ډلې په زمره کې حاضرولو، نه خو هغه د

زامنو په ضمن کې راځي او نه په آيت کې راغلي چې د تره زامن يا زومان هم حاضر کړئ.

- د نارينه وو يوې جرګې ته به پيغمبر عليه السلام څنګه او د څه لپاره خپل لمسي او لور حاضرولو. دا کار خو به ئې هغه وخت کاوو چې مقابل طرف مباهله منلې وی، زامن او ښځې ئې په مدينه کې موجود وی، له نجران نه يوازې نه وی راغلي. خو نه هغوی مباهله منلې او نه ئې ماشومان او مېرمنې حاضرې وې.
- چيرته چې په قرآن کريم کې د اهل بيت لفظ استعمال شوی نو هلته ترې مراد يوازې مېرمنې دي که دا د پيغمبر عليه السلام په ارتباط استعمال شوی او که د ابراهيم عليه السلام په ارتباط. په ټولو مواردو کې يوازې مېرمنې مراد دي، نه ئې ابناء په کې شامل دي او نه اقرباء. د اهل بيت لفظ په سوره احزاب کې راغلی او هلته ئې مراد يوازې د پيغمبر عليه السلام مېرمنې دي.

اِنَّمَا يُرِيدُ اللّهُ لِيُذْهِب عَنكمُ الرِّجْس أهْلَ الْبَيْتِ وَ يُطهِّرَكمْ تَطهِيراً *

الاحزاب: ۳۳

خبره دا ده چې الله له تاسو اې اهل بيتو ناپاکي لرې ساتل او ستاسو ښه پاکول غواړي.

او د هود په سوره کې دا لفظ د ابراهيم عليه السلام د بي بي لپاره راغلي:

قالُوا أتَعْجَبِينَ مِنْ أمْرِ اللّهِ رَحْمَت اللّهِ وَ بَرَکَتُهُ عَلَيْکمْ أهْلَ الْبَيْت إنّهُ حَمِيدٌ مجِيدٌ *
هود: ۷۳

آيا د الله په کار کې تعجب کوئ، د الله رحمتونه او برکتونه دې پر تاسو وي اې اهل البيتو، بې شکه چې هغه ستايلی د مجد خاوند دی.

[illegible]

[illegible]

ÇïÍÈ šc qBîó à $R'Î (r%gÔ$(q8q)ù (ö@q?

[۶۴]- ووایه: اې اهل کتابو! هغه څه ته راشئ چې زمونږ او ستاسو تر منځ یو شانته دی او هغه دا چې: له الله پرته به (د بل چا) عبادت نه کوو او هیڅ څه به ورسره نه شریکوو او زمونږ ځینې به ځینې نور له الله پرته ارباب نه نیسي، نو که ئې ډډه وکړه ورته ووایئ: نو شاهد اوسئ چې مونږ منقاد او مسلمان یو.

(۶۴)- اهل کتابو ته بلنه ورکړه چې راشئ، هغې خبرې ته چې ستاسو اصلي دین ئې هم غوښتنه کوي او زمونږ دین هم او هغه دا چې:

- یوازې د یوه الله عبادت به کوو، له ده پرته به نه د بل چا عبادت کوو او نه به بل ته دعاء.
- او هیڅ څه به له الله سره نه شریکوو.
- ځینې به د ځینو نورو لپاره (رب) نه وي، دا غلطي به نه کوو چې د ځان په څېر یوه انسان ته د رب مقام او منزلت ورکړو، دا ظلم به نه کوو چې ځینې د ځینو نورو لپاره له ځان نه رب جوړ کړي.

له دې آیت نه څو بنیادي خبرې معلومېږي:

- د دین اصلي او بنیادي خبرې همدا درې خبرې دي. ټول الهي دینونه همدا خبرې کوي. په کوم مذهب او دین کې چې د دغو دریو خبرو خلاف څه وموندلی شي هغه محرف مذهب او دین دی.
- کله انسان هومره جاهل او ذلیل شي چې د ځان په څېر انسان ته د رب مقام ورکړي!! د هغه بنده شي، هغه ورته حلال او حرام ټاکي او دی ئې مني!! هغه له الله سره په الوهیت او ربوبیت کې شریك کړي، هغه ته دعاء کوي او له هغه غیبي مرسته غواړي.

þ1‘ö¢9$ ÏM9ÎRé $Br ÌÏb°•∂Î þÎ šc q•`$sê Nïè É»G Å6 ø$ Ÿ@÷d'»¯

Ó§õ f »m ãlwà¯d ÈR'¯d ÇïÎÈ šc qèÉè? Ÿx ù& ÿáÎ‰è/ .`ÏB ŽvÎ @<É RÎy$

Rè/ ª! $ ÒÒ ¼ïnÎ Nä9 § ø $JŠÏ šc q•`$sêNÎù ÒÒ ¼ïnÎ Nä9 $JŠÏ

šc %. `Å9r $|ÏR#ŽÇ$ ŸŸr $ýŠqå ÉŠÏb°•∂Î b%. $B ÇïÎÈ bqß=è? Ÿw Ó§R&r

ÇïÈ ûüÏ.Îô ßû$`ÏB b%. $Br $VÏó B $ZŠÏm

[۶۵]- اې اهل کتابو! ولې د ابراهیم په هکله شخړه کوئ!! حال دا چې تورات او انجیل خو نه دي نازل شوي مګر له ده نه وروسته!! آیا تعقل نه کوئ؟

[۶۶]- تاسو خو همغه يئ چې شخړه مو وکړه په هغه څه کې چې څه ناڅه وربانديې پوهېدئ، خو ولې د هغه څه په هکله شخړه کوئ چې هيڅ علم پرې نه لرئ، حال دا چې الله پوهېږي او تاسو نه پوهېږئ.

[۶۷]- ابراهیم نه یهودي وو او نه نصراني، هغه خو (منقاد حنیف) وو او له مشرکینو څخه نه وو.

(۶۵-۶۷)- دا تاسو ولې خپل مذهب ابراهیم علیه السلام ته منسوبوئ، ولې دا خبره کوئ چې ابراهیم هم یا یهودي وو یا نصراني، حال دا چې هغه نه یهودي وو او نه نصراني او نه هم مشرك، هغه تل حق ته مایل وو، تورات او انجیل خو له ده نه ډېر وروسته نازل شوي، دا خو د عقل خلاف خبره ده.

{qã B#ä šú ïÏ%©!$ ÓÉ9$# <»dr ¡q¢ã7?$û ïÏ%©! NŠÏb°•∂Î Ä $Y9$'<#& žc Î

$r ª! ír ’$GBsZüû ÈÑÏÇ

[۲۸]- بې شکه چې ابراهیم علیه السلام ته تر ټولو نږدې خلك هغه کسان دي چې د ده متابعت ئې کړی او دا پیغمبر او هغه چې ایمان ئې راوړی او الله د مؤمنانو ولي دی.

(۲۸)-ای یهودانو او نصرانیانو! نه تاسو ابراهیم علیه السلام ته نږدې یئ او نه ستاسو مذهب د ده مذهب ته ورته دی، ده ته نږدې خلك یا همغه وو چې د ده متابعت ئې کاوو، یا محمد علیه السلام او د ده با ایمانه ملګري. او الله د دغو مؤمنانو مولا دی.

NŠr Ô$íÿx ÏôB &d@èS$Å»G É 9öãÂq•R/Br ãÂ q•šc ÎWj &Rõ ¡ gÑ

$Br „ôâê r šc ÈÏöÇ

[۲۹]- د اهل کتابو یوه ډله دا خوښوي چې تاسو بې لارې کړي، خو له ځانه پرته بل څوك نه شي بې لارې کولی او نه پوهېږي.

(۲۹)- د دوی هڅه دا ده چې تاسو د دوی په خبر بې لارې شئ، د دوی اعتراضونه د همدې لپاره دي، ابراهیم علیه السلام ته خپل مذهب منسوبول ئې د همدې لپاره دی.

ƒ»'d@ŸS$Å»G É ïN ?ŏ$ãr šc Î«$ƒ»ÏM$ « r&Rè@ôgß r šc ÈÏöÇ ƒ»'d@Ÿ

[illegible]

[٧٠]- اې اهل کتابو! ولې د الله په آيتونو کافران کېږئ په داسې حال کې چې په خپله شاهد يئ!!

[٧١]- اې اهل کتابو! ولې حق له باطل سره خلطوئ، (باطل ته د حق جامه وراغوندئ) او حق پټوئ، په داسې حال کې چې پوهېږئ.

(٧٠-٧١)- دوی هم د خپل مؤمن به کتاب په آيتونو کافران کېدل او هم د قرآن په آيتونو، په داسې حال کې چې هم به د دې آيتونو د حقانيت شاهد وو او هم د قرآن او د دوی د کتاب د مضامينو او آيتونو د يووالي شاهد، دوی به کله په خپلو غلطو توجيهاتو سره حق ته د باطل جامه وراغوندې او کله به باطل ته د حق او که په خپلو غلطو او دروغجنو توجيهاتو په دې موفق نه شول چې باطل حق ثابت او حق باطل، نو حق به پټوي، دا کار په داسې حال کې کوي چې پوهېږي حق کوم دی او باطل کوم، په ناپوهۍ سره دا کار نه کوي، د غرض او مرض په وجه ئې کوي، اخيستل شوي او استخدام شوي، د خپل مزد او اجورې په مقابل کې دا کار کوي.

[illegible]

ÉšåèþšéÒÿþšrê ª!$r ã$±„ `B ¾ïnGJôn•Î •È G÷ ƒ ÇÐÌÈ ÒšÎæ ì Å°r

ÇÐÍÈ

---

[۷۲]- او د اهل کتابو یوې ډلې وویل: د ورځې په سر کې په هغه څه ایمان راوړئ چې پر مسلمانانو نازل شوی او په پای کې ئې کافر شئ، ترڅو راوګرځي.
[۷۳]- او له هغه چا پرته د بل په خبرې باور مه کوئ چې ستاسو د دین متابعت کوي، ورته ووایه: یوازې الهي هدایت، هدایت دی او دا چې چا ته دې هغه څه ورکړی شي چې تاسو ته د ورکړ شوي شي په څېر وي او یا دې له تاسو سره ستاسو د رب په وړاندې احتجاج وکړی شي، ورته ووایه: فضل د الله په لاس کې دی، چا ته چې ئې خوښه وي هغه ته ئې ورکوي او الله ښه پوه د وسعت خاوند دی.
[۷۴]- چې څوك وغواړي هغه د خپلو پېرزوینو لپاره ځانګړی کوي او الله د ستر فضل خاوند دی.

(۷۲-۷۴)- د دوی ټګمارو مذهبي مشرانو ځینو خلکو ته دا وظیفه ورکوله چې سحار د مسلمانانو په خوا کې اعلان وکړئ چې مونږ هم ایمان راوړی او مسلمانان شوو، خو د ورځې په پای کې بېرته له اسلام نه خپل برائت اعلان کړئ او ووایئ چې مونږ اسلام له نږدې نه ولید، پوه شوو چې دا دین د منلو نه دی، تر دې نه زمونږ خپل دین غوره دی، په دې سره به په عامو مسلمانانو کې د اسلام په اړه شکوك او شبهات راپیدا شي او له اسلام نه به لاس واخلي. خو کله چې د مسلمانانو خوا ته ورغلئ څو خبرو ته به پام کوئ:

- مبادا د مسلمانانو د دین او د دوی د خبرو تر اغېز لاندې راشئ، یوازې د هغه

چا خبره به منئ چې ستاسو د خپل دين متابعت کوي او خبره ئې ستاسو د مذهب مطابق وي.

- هيڅکله به دا ګومان نه کوئ چې له يهودانو نه پرته بل چا ته به د الله له لوري وحې وشي او په بل چا به داسې څه نازل شي چې پر يهودانو نازل شوي.
- دا تشويش به نه کوئ چې څوك به د قيامت په ورځ د الله په وړاندې ستاسو په خلاف کوم دليل وړاندې کړی شي او تاسو به ملزم کړی شي.

په پورتنيو آيتونو کې يوه لنډه فقره داسې راغلې چې د قل په لفظ پيل شوې قل ان هدی الله هو الهدی، دا معترضه جمله ده، د يهودانو د مذهبي مشرانو د وينا په منځ منځ کې او د دوی د دې قول د ترديد لپاره چې ويل ئې ولا تؤمنوا الا لمن تبع دينکم، د دوی مقصد دا وو چې دا جاسوسان په خپل مذهب ټينګ کړي، ورته وايي چې زمونږ له مذهب نه پرته بل حق مذهب نه شته، په بل مذهب به باور نه کوئ، الله تعالی د دوی په ځواب کې فرمايي: سمه لار د الله لار ده، حق مذهب همغه دی چې د الله د لارښوونو مطابق وي، نه ستاسو محرف مذهب چې د الله د لارښوونو خلاف دی. له معترضه جملې نه وروسته بېرته د دوی پاتې وينا رااخلي او په ځواب کې ئې الله تعالی خپل پېغمبر ته لارښوونه کوي چې ورته ووايي: فضل د الله په لاس کې دی، تاسو ته د الله د فضل د وېشلو حق چا درکړی، الله په خپله دا فيصله کوي چې چا ته ئې ورکړي او الله ښه پوه دی، د خپل فضل مستحق کسان پېژني، الله ستاسو په څېر نه دی، فضل ئې پراخ او وسيع دی، چې چا ته ئې خوښه وي له خپلو پېرزوينو نه ئې برخمن کوي.

---

bÎ ôB Oß#Ër 7øÎ ÿíÏsã 9$ÜZÏ ç¶Bû bÎ ôB É»GÅ6$è@d& ôËr *

(q8$% ôßR'Î 7ï‰ $Vï$% ïøã MB6$B ûvÎ 7øÎ ÿíÏsãÿv 9$Y/f‰Î ç¶Bû

ßèr >É3ø$ «! $ ’?ã šc q9qàf/r ®‹Î™ `¿ÏÏBW$ ’Î $Zøã § ø

ÇÐÎÈ šc qß=ê/

[۷۵]- او له اهل کتابو نه ځينې داسې دي چې که د کومې خزانې امين ئې کړې، بېرته به ئې درکړي او ځينې ئې داسې دي چې که په يوه دينار ئې امين کړې نو بېرته به ئې درنکړي مګر دا چې تل ورباندې (تېينګار کوونکی) ولاړ وې. دا د دې لپاره چې دوی وايي: پر مونږ د نالوستو په هکله څه الزام نه شته او د الله په نسبت دروغ وايي په داسې حال کې چې پوهېږي.

(۷۵)- اهل کتابو ته خپلو مذهبي مشرانو ويلي وو چې له غير اهل کتابو سره چې تاسو هره معامله وکړئ الله مو په دې نه نيسي، که له دوی سره خدعه کوئ يا خيانت، که دروغ ورته وايئ يا ئې مال خورئ پروا ئې نه شته، د دې فتوی به ئې ورکوله، ورته ويل به ئې چې دا کارونه الله درته روا کړي، د الله د کتاب د فلان فلان آيت معنی همدا ده، په دروغو به ئې دا فتوی ورکوله، په الله او د الله په کتاب پسې ئې افتراء کوله، قصدا او عمداً به ئې دا کار کاوو، پوهېدل چې د دوی فتوی د الله د کتاب خلاف ده، د همدې لپاره که به کوم غير يهودي يو دينار هم په امانت ورکړ بېرته ئې نه ورکاوو، خو په دوی کې مخلص او صادق اهل کتاب هم وو، په الله او آخرت ئې له زړه نه باور وو، امين وو، که به هر چا کوم څه په امانت ورکړل له خيانت نه پرته به ئې مسترد کول، که څه هم دا به زيات مال او قيمتي شی وو، د يوې خزانې په اندازه. د اسلام له نظره ايمان او خيانت سره نه يو ځای کېږي، څوک چې امين نه وي هغه ايمان نه لري، لا ايمان لمن لا امانة له.

ÇÐÏÈ ûüÉGßø$= Å ã© $bîù 4+?$ ¾íŸ‰ ĝèÎ 4ûr& ôB 4?/

[۷۶]- داسې نه ده بلکې چا چې په خپل عهد وفا وکړه او ځان ئې وساتو نو بې شکه چې الله له داسې متقیانو سره محبت کوي.

---

(۷۶)- تاسو ځان د الله غوره بندګان او د ده اولیاء او دوستان او د جنت یوازیني وارثان ګڼئ، له خپل مذهب نه بهر خلك امی، ناپوه او دوزخیان ګڼئ، له دوی سره هره معامله جائز شمېرئ، خو د الله د دوستانو دوه اساسي نښې دي:

- په خپلو ژمنو وفا
- تقوی او ځان ساتنه

الله یوازې له هغه چا سره محبت کوي چې په خپلو ژمنو، هم له الله سره او هم د ده له بندګانو سره، وفا کوي او له هغه څه نه ځان ساتي چې خپل رب ترې منع کړي او د ده له انساني فطرت سره نه ښایي.

ħÎg9 ,»=z Ÿw š• Í»9ré¸x‹Î% $YJ0 ħÍÈJ#r « $Ï‰ĝèÎ brˇd̂ô„ ûïÏ%©$!bÎ)

óÎg‹Ï2 “ãŸwr þJ»Š$Ð©P'ŵ ħÍÈJ)ãÆZ$ Ÿwr ª! $Nãg̈Ü6 ãŸwr ó•Ä$Z$’Î

É»F$Ï)ø9 Oög^Ïå b¼ŷ̄i ZÎŸ9 óOgZÏB bÎ)r ÇÐÐÈ ÒOŠÏ9& ëU#‹ã óOgr

ôÏB qèd šc q9iqà)$r É»GÅ3ø9$ šÆE ÏB qèd $Br É»GÅ6 ø9$`ÏB ÿq̧ç¡ óGÏ9

bqßJn=ẽ$ ħèdr >É39$«! $’?ã bq9iqà)$r «! $Ï‰YÏã ôÏB qèd $Br «! $Ï‰YÏã

ÇÐÑÈ

---

[۷۷]- یقیناً هغه چې د الله په عهد او په خپلو قسمونو لږ بیه پېري، دوی ته به په آخرت کې هیڅ برخه نه وي او د قیامت په ورځ به نه الله ورسره تکلم

کوي او نه به ورته نظر کوي او نه به ئې پاکوي او دوی لره به دردناك عذاب وي.

[۷۸]- او له دوی نه یوه ډله داسې ده چې په خپلې لیکنې او کتاب خپلې ژبې داسې اړوي چې ته هغه د الله د کتاب یوه برخه وبولې، په داسې حال کې چې هغه د الله د کتاب برخه نه ده، دوی وايي: دا خبرې تولې د الله له لوري دي په داسې حال کې چې د الله له خوا نه دي، په الله پورې دروغ تړي سره له دې چې ښه پوهېږي.

(۷۷-۷۸)- ګورئ چې دا مکاره او تېګماره ډله خپلې لیکنې او خپلې خبرې د الله تعالی کتاب ته منسوبوي، خپل غلط او مغرضانه تفسیر او تعبیر ته الهي تعبیر وايي، دوی دا غلطي قصداً او په لوی لاس کوي، ښه پوهېږي چې دا خبرې نه د الله تعالی په کتاب کې شته او نه د الهي کتاب معنا هغه ده چې دوی ئې وايي. په دې آیت پسې له ذکر شوو نورو آیتونو نه دا په ډاګه معلومېږي چې په دې رنځ اخته کسان یا هغه خلك دي چې له دین نه ناوړه ګټه پورته کول ورته په میراث رسېدلي او یا هغه واکمنان دي چې له دین نه د خپل زعامت او واکمنۍ د اثبات لپاره وسیله جوړوي او دین د خلکو د غلامۍ آله ګرځوي او یا هغه کسان دي چې غواړي پېغمبرانو علیهم السلام او دیني مشرانو ته د انتساب له لارې امتیازات لاسته راوړي، همدا کسان دي چې ځینې شخصیتونه د الوهیت تر مقامه پورته کوي، د الله شریکان ئې جوړوي، د علم غیب خاوند او د عالم په امورو کې د تصرف حق ورته ثابتوي، له دوی نه مرسته او پردوی توسل لازمي ګڼي او ادعا کوي چې یوازې د دوی له لارې د الله تعالی دربار ته لار موندل ممکن ده!! دوی دا ادعاګانې له دغو درنو شخصیتونو سره د محبت او هغوی ته د درناوي له امله نه کوي، بلکې له دې نه ئې هدف خپلې ګټې وي، غواړي په همدې سره خپل مقام اوچت کړي، ځکه دوی ځان د دغو شخصیتونو د مادي او معنوي مقام وارث ګڼي، هر کرامت چې د هغوی لپاره ثابت کړي ګټه ئې دوی ته راګرځي، له همدې نه د امتیازاتو د

لاسته راوړلو وسیله جوړوي، قرآنکریم په دې هکله فرمايي:

Ä $Z-Ï Aqà) Ÿ Nê o§Ÿ9$# Nõß $#r |=»G3Ĝ$# ª!$# çŠÏ?÷sã b& @±;Ï b%. $B
bqßÏè? óΟçFΖä $Jΐ `¿Ñ»/' (qçΡqä `3 9r « $ΒrŠ `Ï ’k#Š$6Ïã (qçΡqä
p3Í=¯Ρ$#{räÏ, Ο? b& Ν.ä-Βù⎦ Ÿωr ÇÐÈ bqß™âô? óΟçFΖä $JÎr |=»G3Ĝ$#
ÇÑÈ bqßΗÍó ΒLäΡ& ŒÎ) ‰÷è/ ÌøŸ3Ä/ Näã.ß⎦& $/$/ö‘& `¿ÎŠZ9$#r

---

[۷۹]- هیڅ انسان ته نه ښایي چې الله تعالی ورته کتاب، حکم او نبوت ورکړي او بیا هغه "له دې الهي پېرزوینې وروسته" خلکو ته ووایي: له الله تعالی نه علاوه زما بندګان شئ ! بلکې "د دې برعکس هغه ته دا ښایي چې" ووایي: د دې لپاره باید خدای پالونکي شئ چې تاسو خو نورو ته دا کتاب ورزده کوئ او په خپله ئې لولئ.

[۸۰]- او هغه تاسو ته دا امر نه کوي چې ملائکې او پېغمبران خپل اربابان ونیسئ، آیا تاسې ته به د کفر امر وکړي، وروسته له هغې چې د دوی په دعوت سره په اسلام مشرف شوي یاست؟!

(۷۹-۸۰)- تاسو دِېرې خبرې پېغمبر ته منسوبوئ، د خپل شرك، فساد، ګناه او خیانت د توجیه لپاره داسې روایات راپیدا کوئ چې پېغمبر ته مو منسوب کړي، خو د الله یو پېغمبر به څنګه خلکو ته وایي چې الله پرېږدئ زما عبادت وکړئ، ما په خدائی ونیسئ، ما ته دعا وکړئ، له ما نه د خپلو حاجتونو د ترسره کېدو طمع وکړئ، ما د ضرر او ګټې رسولو واکمن وګڼئ، د پېغمبر خبره خو له دې پرته بل څه نه شي کېدی چې خدای پالونکی شئ. تاسو اې د اهل کتابو مذهبي مشرانو! څنګه

په دې خبره نه پوهېږئ چې د الله پېغمبران هیڅکله داسې خبرې نه کوي، تاسو خو د الله دکتاب د تعلیم او تدریس دعوی کوئ او د الله د کتاب بنیادي او اساسي خبره خو دا ده چې یوازې د یوه خدای عبادت وکړئ. څنګه به ستاسو دا خبره د منلو وي چې د الله کوم پېغمبر خلکو ته ویلي چې ملائکې او یا پېغمبران په ربوبیت کې شریك کړئ، تاسو خو د پېغمبر په لاس هدایت شوئ، څنګه به هغه تاسو ته د کافر کېدو بلنه درکړې وي، تاسو چې خپل پېغمبر ته څه منسوبوئ دا خو د کفر طرف ته بلنه ده.

له دې او ډېرو نورو آیتونو نه معلومېږي چې پېغمبرانو ته منسوب جعلي روایات د الله له کتاب نه د مخالفت ستره وجه ده، ټګمار مذهبي مشران په دې نه توانېدل چې مخامخ د الله کتاب تحریف کړي، په جعلي روایاتو د استناد او استدلال له لارې توانېدلي چې د الله کتاب تحریف کړي. که تاسو دا اوس اوس په اسلامي امت کې د اختلاف او انحراف عوامل ولټوئ نو جعلي، موضوعي او ضعیف روایات به د ستر او اساسي عامل په څېر مخې ته درشي.

Oê þJ3ïmr 5 »GÅ2 `Ë Nà6 ç=?#ä $J9 `¿ŝĵY9$, »W‹Ë ª! $ ‹ { & 6ĵr

A$% ¼çRãÝ YG9r ¾ïÎ £ã‹s ç9 Nä3èB $Jÿ ×ü‹ÁB ÄqßⅡ‘ Nà2 ä!`

$R&r (r% kê $ì A$% $Rö•% (p$% “ Ìô Ĵ Nä3ï‰E 4?ã Nèõ { &r Oêö•%ä

ÇÑÈ ûïï‰ôg»±9$ `Ë Nä3èB

---

[۸۱]- او کله چې الله د پېغمبرانو ژمنه واخیسته چې دا دی تاسو ته مې کتاب او حکمت درکړ، نو که بیا تاسو ته داسې کوم پېغمبر راغی چې تاسو ته د درکړی شوي کتاب تصدیقوونکی وي نو حتماً به ایمان پرې راوړئ او

مرسته به ئې کوئ، وئې فرمايل: آيا په دې اقرار کوئ او پر دې باندې زما دا پېټی (پر اوږو) اخلئ؟ وئې ويل: اقرار کوو، وئې فرمايل: نو شاهد اوسئ چې زه هم له شاهدانو څخه يم.

---

(۸۱)- له پېغمبرانو نه الله تعالی دا ژمنه اخيستې ده چې يو به د بل ملاتړ او مرسته کوي، په دې ژمنې کې د دوی امتيان هم شامل دي، دوی به هم د خپلو پېغمبرانو پر پله ګام ږدي او د هر مؤمن او د کتاب تصديقوونکی ملګرتيا او ملاتړ به کوي. څوك چې دا کار ونکړي په حقيقت کې ئې له الله سره کړې ژمنه ماته کړی او د پېغمبرانو له لارې منحرف شوی.

ÇÑËÈ šc qàÅ»ÿ%ÑÌ š• Í»9rêû š• ÿ%Œ ‰è/ 4‹q? `Jù

---

[۸۲]- نو څوك چې له دې وروسته په شا شي نو همدا دوی فاسقان دي.

---

(۸۲)- له دې آيت نه معلومېږي چې په مخکنۍ ژمنې کې د پېغمبرانو امتيان هم شامل دي.

$ŸöqÛ Ä ß ö‡Ê $# Ïù `tBur ßìn=ór& ÿ¼ã&s!ur tbqäóö7tƒ «!$# ÈûïÏŠ uŽöxtór&

ÇÑÌÈ šc qãè_ö‘ãƒ Ïmø‹s9Î)ur $\döŸ2 r

---

[۸۳]- آيا د الله له دين نه پرته (بل دين) لټوي، حال دا چې د آسمانونو او ځمکې هرڅه، طوعاً اوکرهاً، (په خوښه او ناخوښه) ده ته غاړه ايښې او د ده لوري ته ورګرځول کېږي.

---

(۸۳)- د ځمکې او آسمان هر څه الله ته تسلیم دي، د ټولو دین اسلام دی، هغه څه کوي چې الله يې ګمارلي، په همغه لار درومي چې الله ورته ټاکلې، لمر، سپوږمۍ، ستوري په خپل خپل مدار کې خوځي، په خپل خپل وخت او له خپل خپل ځای نه راخېژي او پرېوځي، ونې، بوټي او حيوانات د خپل فطرت مطابق په خپل کار لګيا دي، په ټولو مخلوقاتو کې يوازې کافر او عاصي انسان دی چې د الله له دين نه پرته د بل څه په لټه کې شي، هم د الله د دين په نسبت کافر شي او هم د خپل فطرت په نسبت، دی ستر باغي دی، له هغه دين نه ئې بغاوت کړی چې د ځمکې او د آسمان د هر څه دين دی.

, »sŎĵr ŸŠė»JŎĵr NŠüº•ĝ #?ã AÌRé$Br $Žøã AÌRé$Br «! $Ĵ $YB#ä @è

Ẅ Nĝĵŝ `Ë šc qŠĵY9$r Ó¤Šăr Ó›qã ’Îré$Br Å$7ŎR$r šU qàè/r

ÇÑÍÈ bqßÎóĂ¼çç9 ßé Rr ÓĝŸË ‰m& ûü/ äÌŷŷç

[۸۴]- وو ایه: مونږ هم پر الله ایمان راوړی او هم په هغه څه چې په مونږ نازل شوی او په ابراهیم، اسمعیل، اسحاق، یعقوب او د دوی پر اولاد نازل شوي او پر هغه څه چې موسی، عیسی او نورو پېغمبرانو ته د دوی د رب له لوري ورکړی شوي، د دوی په هيڅ يوه کې توپير نه کوو او مونږ ورته غاړه ايښودونکي يو.

(۸۴)- پر الله او د ده پر پېغمبرانو باندې د ايمان غوښتنه دا ده چې د الله په هر کتاب او هر پېغمبر ايمان ولرئ او د دوی تر منځ هيڅ توپير ونکړئ او عملاً د الله حکم ته منقاد او تسليم وئ.

` ƒÌÅ» , ﾑ$`Ë í•Å ƒy$’Î qèdr ç#B Ÿ@6 ƒyã `=ù $YŸ Ä»=ŏ ÏM$Žöî ÆÊöƒ `Br
ÇÑÎÈ

[۸۵]- او څوك چې له اسلام نه پرته د بل دین په لټه کې شي هیڅکله به ترې ونه منلی شي او په آخرت کې به له زیانکارانو څخه وي.

(۸۵)- له اسلام نه پرته بل دین نه منل کېږي، اسلام هم د ټول کائنات دین دی او هم د انسان، د کائنات لپاره تکویني دین او د انسان لپاره هم فطري دین او هم تشریعي، اسلام یعني د الله له لوري وضع شوو سننو او اوامرو ته غاړه ایښودل، څوك چې ځانته متدین وایي، دا ئې گومان او یا ئې دعوی وي چې دین او مذهب ئې الهي دین دی، خو په عمل کې د الله حکم ته تابع او منقاد نه وي، د ده دعوی دروغجنه ده او دا دین ئې الله تعالی نه قبلوي، ټول عملونه ئې حبط دي.

Ąm AqÏ'S9$Ïb& {ÿ‰ĝ©r Ñ‰ÉJƒÎ %è/ {rãÿŸ2 $Ÿ6ö%ª! $“Ï‰ôƒ #ø.
Ñèdä“_ 7Í»9réÇÑÏÈ ûüÏÎ»à9$Qö)ﾑ$“Ï‰ôƒ Ÿw ª! $r ÅM»YÉﾑ$Ñèdä!`r
Ÿw $kŽÏ ûïÏ$Î»z ÇÑÐÈ ûüÏèJô& Ä $Y9$r p3Í»=Jﾑr «! $pYè9 ÑĝØæ Ïb&
Ï‰è/ .`Ë {qç$? ûïÏ‰$žwÎ ÇÑÑÈ brãàZãƒ Ñèd Ÿwr Ü#‹èﾑ$ŇGZã Ē#ÿƒã
ÑĝÏ»JƒÎ %è/ {rãÿ. ûïÏ‰$ÏbÎ ÇÑÒÈ ÒŠÏm§ Öqàî ©$ÏbÎù {qßs=ô &r 7Ï9ºŒ
ûïÏ‰$ÏbÎ ÇÑÓÈ bq9!Ò 9$Ñèd 7Í»9ré óOßç/ö? Ÿ@6 ƒyê `©!ÿä {rŠ#Šø$Oè

$MdŒ Äß ōŖ$âØB NüŸ‰m& ôB Ÿ6)ÿã `=ù Öÿä Nèr (qè$Br (rãÿ.

ÇÈ ûiÎÅÇ»R `B Nß9 $Br ÒšÏ& ë># ‹ ã óß9 7Í»rÍé ÿiÎ 3‹ ‰Gü$Èr

---

[٨٦]- څنګه به الله هغه قوم هدایت کړي چې له خپل ایمان نه وروسته کافران شول، په داسې حال کې چې د پېغمبر د حقانیت شاهد وو او څرګندې نښې ورته راغلې وې او الله داسې ظالم قوم نه هدایت کوي.
[٨٧]- د دوی جزاء دا ده چې د الله، ملائکو او ټولو خلکو لعنت به پرې وربږي.
[٨٨]- په هغه کې تلپاتې، نه به عذاب ترې سپك کړی شي او نه به مهلت ورکړی شي.
[٨٩]- مګر هغه چې له دې نه وروسته ئې توبه وکړه او سمونه ئې وکړه، نو الله مهربان بخښونکی دی.
[٩٠]- یقیناً هغه چې له خپل ایمان نه وروسته کافر شول، بیا ئې په کفر کې زیاتوالی وکړ، هیڅکله به ئې توبه قبوله نه شي او همدا دوی لارورکي دي.
[٩١]- یقیناً هغه چې کافران شول او په داسې حال کې ومړل چې کافران ول، نو هیڅکله به د دوی له کوم یوه نه د ځمکې د ډکوالي په اندازه سره زر قبول نه شي که څه هم په فدیه کې ئې ورکړي، دې ډلې لره دردناك عذاب دی او هیڅ مرستندوی ئې نه شته.

(٨٦-٩١)- له ایمان نه وروسته او په داسې حال کې کفر ته بېرته ګرځېدل چې هم د پېغمبر حقانیت ورته ثابت شوی او هم ئې څرګندې نښې مخې ته پرتې وي، دا هومره ستر جرم او لوی ظلم دی چې د الله، ملائکو او هر لعنت ویونکي د لعنت وړ دی، دا ظالمان له هدایت نه محروم دي، توبه به ئې په هغه صورت کې منل کېږي

چې هم خپله عقیده او عمل اصلاح کړي او هم هغه فساد بېرته سم کړي چې له ایمان نه د بېرته ګرځېدو په سبب ئې رامنځ ته کړی.

©$Sbîù ãö« `Ë {(q)ãÿZê$Br šc qèÿÏÿ $£JÏB {(q)ãÿZèÛ4®m §ÉÉ$(q!$Y? `9

ÇÒËÈ ÒŠÎæ ¾ÏmÎ

---

[۹۲]- هیڅکله به ښېګړې ته ونه رسئ ترڅو له خپلو محبوبو شیانو نه څه انفاق نه کړئ او څه چې انفاق کوئ نو الله ورباندې ښه پوه دی.

---

(۹۲)- د ابرارو مقام ته هغه وخت رسېدی شئ چې قربانۍ ته چمتو شئ، د عادي او معمولي شیانو قرباني نه بلکې د هغو شیانو قرباني چې تاسي ورسره مینه لرئ. او چې څه هم د الله په لار کې قرباني کړئ، ښه یا بد، لږ یا زیات، ستاسو د خوښې غوره شي یا هغه چې نه مو خوښېږي، الله ورباندې پوهېږي.

4?ã @/fäÂŽóÎ PSm $B žwÎ Ÿ@/fäÂŽóÎ ÚÍ6Ï yxÏm b$Ÿ2 ÏQ$èÜ9$$@ä *

NÇZä bÎ $dqè=$$ Ï1‘öG9$Î (qèÙ @è ÏM1‘öG9$$A"\ê b& È@ö% `Ë ¾ÏmÅ¡øR

ÇÒÌÈ šú üÏ%Ïó» 1

---

[۹۳]- ټول خوراکي شیان بني اسرائیلو ته حلال وو، مګر هغه چې د تورات له نازلېدو د مخه اسرائیل (یعقوب علیه السلام) په خپله په ځان حرام کړي وو، ورته ووایه: تورات راوړئ او وئې لولئ که رښتوني یاست.

(۹۳)- دلته بيا دا خبره شوې چې مذهبي انحراف په اصل کې له بدعت نه پيل کېږي، په دين کې له لاسوهنې نه، نه له څه راکمولونه بلکې له څه زياتولو نه، د حلال له حرامولو نه، د تقوی په نامه په دين کې له څه زياتولو نه. پر پېغمبر عليه السلام د بني اسرائيلو د ټګمارو مذهبي مشرانو اعتراض دا نه دی چې ولې ئې حلال شيان حرام کړل، بلکې اعتراض ئې دا دی چې ولې حرام شيان حلالوي؟! دا څنګه د يوه پېغمبر او مذهبي مشر په حيث ومنو چې تقوی ئې زمونږ په اندازه نه ده، مونږ تر ده نه زيات د حرامو خيال ساتو، دا دی ګورئ چې دی ډېر هغه شيان حلال ګڼي چې مونږ ئې حرام ګڼو، دا تقوی مونږ ته زمونږ له جد ابراهيم عليه السلام او زمونږ له پلار يعقوب عليه السلام نه راپاتې شوې!! الله تعالی د دوی په ځواب کې فرمايي: د الله په دين کې ټول دغه خوراکي شيان حلال وو، حرامول ئې ستاسو کار دی نه د الله د کتاب کار، يعقوب عليه السلام چې د کوم څه له خوړلو ډډه کوله، دا اجتناب له يوې خوا د ده شخصي کار وو او له بلې خوا د تورات له راتلو د مخه وو. په دې باندې استناد کول او حلال شيان حرام ګڼل غلط او بې بنسټه استدلال او توجيه ده.

ÇíÈ bqßî»ê9$Ïd š• í»9rê 7Ï©Ë‰e/ .`Ï > É3$ß« $'?ã 3“ ŽIÿ$ÇJù

[۹۴]- نو چا چې له دې وروسته پر الله باندې په دروغو افتراء وکړه، نو همدا دوی ظالمان دي.

(۹۴)- ظالم هغه دی چې خپل دروغ الله ته منسوب کړي، خپلې دروغجنې خبرې د الله له لوري وګڼي، تر دې د ستر ظلم تصور نه شي کېدی. د دوی مذهبي مشرانو دغه کار کاوو او هر ټګمار مذهبي مشر همداسې کوي.

ÇÏÎÈ ûüÏ Îô ÌÇ$`Ë b‰. $Br $ÿZ‹Ïm ÌÏÏ°•ôÛ 'ÏB (qãÏ?$Î ª! $-‰ ¹ @è

[۹۵]- ورته ووایه: الله رښتیا ویلي، نو د ابراهیم د ملت متابعت وکړئ، هغه چې حنیف وو او له مشرکانو څخه نه وو.

(۹۵)- الله تعالی چې د حلال او حرام په هکله، یا د ابراهیم او یعقوب علیهما السلام په هکله څه ویلي، رښتوني خبره همدا ده، نو د ابراهیم علیه السلام ملت او مذهب خپل کړئ، چې هغه تل د حق تابع وو او له شرك نه برئ او بې زاره.

ÇÏÏÈ ûüÏÜ=»èù “ %Ï`r %Z‘$7Ï p®3Î “ Ï%©# Ä $Y=Ï ì Ê ã ÏMÏ Aï& bÎ

’?ã ! r $YÏB#ä b‰. ¼ã#z Š `Br OŠÏÏ°•ôÛ $)B ÏM»ZÉ ÏM»ƒ#ä ÏnŠÏ

ÓÍ î ©$Ïbîù •ÿ. `Br Wx‹Î™ Ïøj í $ÜGÓ$ÇB ÏMø9$‹kÏm Ä $Z9$

ÇÐÈ ûüÏÜ=»è9$Çã

[۹۶]- یقینا لومړی کور چې د خلکو لپاره وضع شوی همغه دی چې په مکه کې دی، مبارك او د نړیوالو لارښود.

[۹۷]- په هغه کې ښکارندې نښې دي؛ د ابراهیم د ودرېدو ځای او څوك چې ورننوځي خوندي وي او د خلکو پر هغه چا ئي د الله لپاره حج کول لازم شوي چې د لارې په موندو وتوانېږي او چا چې کفر وکړ نو الله له نړیوالو بې نیازه دی.

(۹۲-۹۷)- دا مبارك آيتونه څو لارښوونې زمونږ مخې ته ږدي:

- د مكې مكرمې دا كور، بيت الله، دا د ابراهيم او اسمعيل عليهما السلام په لاسونو جوړ شوی مبارك كور، لومړی كور دی چې د خلكو لپاره غوره شوی، د عبادت لپاره او د قبلې په حيث.
- د دې خبرې د اثبات لپاره چې دا د الله له لوري وضع شوی لومړی كور دی څو دلايل دي: هلته د ابراهيم عليه السلام د ودرېدو ځای دی، ټول عرب په دې متفق دي چې دا كور د ده په لاس جوړ شوی او دلته د ده د پښو نښه او د ودرېدو ځای دی. او تاسو پوهېږئ چې ابراهيم عليه السلام تر موسی او عيسی عليهما السلام نه ډېر د مخه تېر شوی. د دوی دواړو قبله تر كعبې نه ډېره وروسته جوړه شوې.
- ټول عرب د دې كور احترام كوي، هومره چې كله څوك د دې كور په حريم كې داخل شي نو هغه له هر راز نيونې او مؤاخذې نه مصئون شي، كه څوك د خپل پلار قاتل هلته ومومي د دې كور د درناوي په خاطر هلته انتقام نه اخلي.
- ګورئ چې له پېړيو پېړيو نه رادې خوا خلك د الله لپاره د دې كور په خوا كې د حج مناسك ترسره كوي.
- ډېر خلك د دې كور په نسبت كافران شوي او د هغه د هتك حرمت او اعتبار ختمولو او حتی ورانولو لپاره ئې هڅې كړې دي، خو الله تعالی په خپله د دې كور حفاظت كړی او له دې كور نه په دفاع او حفاظت كې ئې خپله استغنا له ټولو عالميانو نه په وار وار ثابته كړې.

دا ټولې خبرې د دې نښې دي چې دا د الله له لوري غوره شوی مبارك كور دی.

---

bqèJè? $B 4?ã ‰‹Í - ª! $r « $ÏM»ƒ$«Î brãgõ? NÏ É »GÅ$Ÿ@d'»ƒ @è

$kXqãÒ? `B#ä ôB « $È@‹Î™ `ã šc r‰Ÿ? NÏ É »GÅ$Ÿ@d'»ƒ @è ÇÒÑÈ

ÇÒÒÈ bqèXè? $B ã @ÿ»óÎ ª! $$Br â‰g@ Nķr %[qã

[۹۸]- ووايه: اې اهل کتابو! ولې د الله د آيتونو په نسبت کافران کېږئ، په داسې حال کې چې الله پر هغه څه شاهد دی چې تاسو ئې کوئ.
[۹۹]- ووايه: اې اهل کتابو! ولې د الله له لارې هغه څوك منع کوئ چې ايمان ئې راوړی، کوږوالی ورته لټوئ، په داسې حال کې چې په خپله شاهد ياست او الله له هغه څه نه غافل نه دی چې تاسو ئې کوئ.

(۹۸-۹۹)- د اهل کتابو څو کارونه د ډېر حيرت وړ دي:
- پر الله د ايمان دعوی کوي او الله د خپلو کړو وړو شاهد او ناظر ګڼي خو سره له دې د ده په وړاندې د ده له آيتونو نه انکار کوي!!
- ځان ته مؤمن وايي خو د مؤمنانو په وړاندې خنډ کېږي!!
- د الله په دين کې کوږوالی لټوي، په سمه لار د تلو په ځای دا هڅه کوي چې د خپلو کږو لارو د توجيه لپاره په دين کې کاږه تأويلونه او تعبيرونه وکړي، دا کار په داسې حال کې کوي چې د خپل کوږ تأويل او تحريف په ماهيت هم ښه پوه وي او په دې هم د باور دعوی کوي چې الله د دوی له کړو وړو غافل نه دی!!

‰è/ NärŠãƒ | = »GÅ¼$(qêréûïï%©$`Ë $Z/ƒ•ù (qã‹Üêb] (pêB#ä ûïï%©$$k$Š»ƒ

ÇÊÈ ûïï•Ïÿ». Nä3ŽÏ»ÿ‡Î)

---

[۱۰۰]- اې مؤمنانو! که د اهل کتابو د کومې ډلې اطاعت مو وکړ نو له خپل ايمان نه وروروسته به مو کافر کړي.

---

(۱۰۰)- د اهل کتابو ټولې ډلې او فرقې په يوه او بل څه کې لږ يا زيات، له حقيقي دين نه تېروتې، که مو د دوی د کومې فرقې خبره ومنله او په کوم څه کې مو د دوی لار غوره کړه، د دوی په څېر به شئ، له ايمان نه وروسته به کافر شئ، د دوی ټوله

هڅه دا ده چې تاسو له خپل ایمان نه وګرځوي.
دلته د دې سورې لومړی برخه پای ته رسي او دوهمه برخه پیل کېږي.

`Br ¼ãëqÌß' Ñàô Šïr «!$$M»ƒ#ä Ñäøæ 4=Fê ÑÆr bräöÖ? #ø r

ÇÊÈ ÞÉóÞ Þ°ŽÂ 4<Ĵ "Ï‰èd ô‰)ù «!$$Î NÅFè¯

---

[۱۰۱]- څنګه کافران کېږئ، حال دا چې د الله آیتونه درباندې لوستل کېږي او پېغمبر ئې په تاسو کې دی او څوك چې په الله اعتصام وکړي نو یقیناً چې سمې لارې ته هدایت شو.

---

(۱۰۱)- د آیت له لومړنی برخې نه معلومېږي چې دلته له اعتصام بالله نه مراد ایمان بالله او له الله سره خپل تعلق کلك او ټینګ ساتل دي، د قرآن د آیتونو په ترجمه کې د دقت او احتیاط تقاضاء دا ده چې هر آیت په خپل موجود ترکیب کې او له څه کمولو او زیاتولو نه پرته ترجمه شي، دلته (من یعتصم بالله) ویل شوي نه (من یعتصم بحبل الله)، د اعتصام بالله بېله معنی ده او د اعتصام بحبل الله بېله معنی، یو ئې له الله تعالی سره د خپل تعلق او ارتباط ټینګ ساتل افاده کوي او بل ئې د الله په دین خپلې منګولې ټینګول افاده کوي.

په دې آیت سره د سورې دوهمه برخه پیل کېږي، د دې برخې عنوان ربط او مرابطه ده، په دې کې له الله تعالی سره ربط، د الله تعالی له کتاب سره ربط او له مؤمنانو سره ربط او د دې ربط او تعلق ابعاد توضیح شوي.

---

bqßÎóÞ NÆr žwÎ ûèüqè ŵr ¼ÏmÏ$)è ¨,m ©!$$(qà)®$$(qãΖ#ä ûïÏ%©!$$ pkš‰r'¯»ƒ

Nãøæ «! $MJèÏ (rããØ$r (q8Sÿ? Ÿwr $Y«Ü _ «! $È@ö7¿2 (q3Á Gã$r ÇÊÈ

4?ã Hâ$Zär $Zq÷z) ýÿhFKèÏÎ Lêó 7ô 'ù Nã3Îqè ûü/ #© ù ãHâ%ã& Hâ$Zä öÎ)

#ã3ªè9 ¾ÏmG»f#ä Nã39 ª! $Ûi6ã 7 9° ‹. $k]B Nä‹)R'ù Í$Z9$ `B o•ÿãm $ÿ©

ÇÊÈ br‰GöÉ

---

[۱۰۲]- اې مؤمنانو! له الله نه هغسې ووېرېږئ لکه چې له ده نه د وېرې تقاضاء ده او مه مرئ مګر دا چې مسلمانان وئ.

[۱۰۳]- او ټول د الله په رسئ منګولې ولګوئ او مه متفرق کېږئ او پر تاسو باندې د الله **هغه نعمت** رایاد کړئ چې په خپلو کې سره دښمنان وئ، خو الله ستاسو په زړونو کې الفت واچاوو او د ده په **نعمت** سره په خپلو کې ورونه ورونه شوئ او تاسو د اور د يوې کندې په ژۍ وئ نو له هغې ئې وژغورلئ، همداراز الله تاسو ته **خپل** آیتونه بیانوي ترڅو هدایت شئ.

(۱۰۲-۱۰۳)- وېره مو باید له یوه الله نه وي، له هغه څه نه ځان وساتئ چې الله ناراضه کوي، له الله تعالی نه ستاسو وېره باید داسې وي لکه له ده سره چې ښایي، تل او د ژوند ترپایه باید د الله لارښوونو ته منقاد وئ، مرګ او ژوند مو باید په اسلام او د مسلمانۍ په حالت کې وي. یوازې یوازې هم او ټول په ګډه هم د الله په رسۍ منګولې ولګوئ، ستاسو د وحدت مزی باید د الله دین وي، ټولې اړیکې مو باید د الله د دین په بنسټ تنظیم او ټینګې شي، د الله دین د وحدت او یووالي ضامن دی، په دین باندې په تمسك سره متحد کېږئ، که د الله په دې رسۍ ستاسو منګولې سستې شوې متفرق کېږئ، له اختلافاتو سره مخامخ کېږئ او د اختلاف عواقب مو په خپلو سترګو لیدلي، هغه وخت راپه یاد کړئ، له مسلمانېدو مخکې

وخت، هلته چې په سخت اختلاف اخته وئ، مدينه د اور يوې کندې ته ورته وه، هره شېبه د دې وېره وه چې د يوې تباه کوونکې جګړې په اور کې وسوځئ، خو الله تعالی خپل لوی او ستر نعمت، د دين عظيم نعمت ستاسو په برخه کړ، د دې الهي نعمت په وجه له اختلافاتو او د اور له هغې کندې نه وژغورل شوئ، ستاسو زړونه سره نږدې شول او ورونه ورونه شوئ.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

---

[۱۰۴]- او له تاسو نه دې داسې يوه ډله (جوړه شوې) وي چې د خير په لوري بلنه ورکوي، په معروف امر کوي او له منکر نه مخنيوی کوي او همدا دوی برياليي دي.

[۱۰۵]- او د هغو په څېر مه کېږئ چې په خپلو کې له هغه وروسته بېل بېل شول او اختلاف ئې وکړ چې ځرګندې نښې ورته راغلې او د همدغو لپاره ستر عذاب دی.

[۱۰۶]- هغه ورځ چې ځينې مخونه به سپين شي او ځينې مخونه به تور، نو

هغه چې مخونه ئې تور شي، (ورته وبه ويل شي) آيا له خپل ايمان نه وروسته کافر شوئ؟ نو دا عذاب د دې لپاره وڅکئ چې کافر کېدئ.
[۱۰۷]- خو هغه چې مخونه به ئې سپين شي نو د الله په رحمت کې به وي، په هغه کې تلپاتې.

---

(۱۰۴)- نو چې دين ستاسو د يووالي ضامن دی او له دين نه د انحراف په نتيجه کې له بدو پايلو، شديد اختلاف او له داخلي جګړو سره مخامخ کېږئ او وطن به درته د اور کنده شي، نو په کار ده چې تاسو ټول په ګډه داسې يوه ډله شئ چې کار ئې د خير په لوري بلنه، په معروف او غوره کارونو ګمارنه او له کرکجنو او منکرو کارونو نه مخنيوی وي، فلاح او بريا به د دغسې ډلې او امت په برخه کېږي.

دې ته مو پام وي چې دلته د امر بالمعرف او نهي عن المنکر صيغې کارول شوې ، نه د انتقاد او اعتراض صيغې، دا يوازې انتقاد او اعتراض نه دی، عملاً د ناراوو مخنيوی او حق ته اړ کول افاده کوي، دا له مجرد انتقاد او اعتراض نه ډېر فرق لري، ظالم او مفسد به له لاس نه نيسئ، د ظلم او فساد مخه به ئې نيسئ، د حقپالونکو مرسته او ملګرتيا به کوئ.

د معروف لغوي معنی پېژندل شوی ده، يعنې هغه څه چې سالم الفطرته انسان ورته په ښه سترګه ګوري، ورته آشنا برېښي او له خپل فطرت سره ئې وړ او مناسب ګڼي، د دين ټول احکام همداسې دي او د منکر لغوي معنی پردی يا کرکجن ده، هغه څه چې د سالم فطرت خاوند ترې کرکه لري، ورته ناآشنا برېښي او د خپلو فطري غوښتنو مغاير ئې ګڼي، د دين ټول منهيات همداسې دي.

په آيت کې له (منکم امة) نه ټول امت مراد دی نه په امت کې يوه برخه او يوه خاصه ډله، دا د امت د فرد فرد وظيفه ده. په وروستي آيت کې هم خطاب ټولو ته متوجه دی او په ۱۱۰ آيت کې هم ويل شوي چې تاسو ټول غوره امت ياست، چې په معروف امر کوئ او له منکر نه مخنيوی کوئ. له دې دواړو نه هم معلومېږي چې له (ولتکن منکم امة) نه مراد ټول امت دی. په دې اړه د احاديثو له سختو تأکيداتو نه

هم دغه خبره معلومېږي:

عن أبي هريرة قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم "من رأي منكم منكرا فليغيره بيده فإن لم يستطع فبلسانه فإن لم يستطع فبقلبه وذلك أضعف الإيمان" وفي رواية "وليس وراء ذلك من الإيمان حبة خردل".

له ابو هرېره نه روايت دی چې پېغمبر عليه السلام وفرمايل: له تاسو نه چې چا کوم منکر وليد نو په خپل لاس دې بدل کړي، که نه توانېدو نو په خپلې ژبې سره او که نه توانېدو نو په خپل زړه سره او دا تر ټولو ضعيف ايمان دی او په بل روايت کې دا هم راغلي چې له دې آخوا د مشنگ د دانې په اندازه ايمان هم نه شته.

عن حذيفة بن اليمان أن النبي صلى الله عليه وسلم قال "والذي نفسي بيده لتأمرن بالمعروف ولتنهون عن المنكر أو ليوشكن الله أن يبعث عليكم عقابا من عنده ثم لتدعنه فلا يستجيب لكم" رواه الترمذي وابن ماجه

له حذيفة بن اليمان نه روايت دی چې پېغمبر عليه السلام وفرمايل: په هغه ذات قسم چې زما ژوند ئې په واك کې دی، يا به هرو مرو په معروف امر کوئ او له منکر نه به مخنيوی کوئ او يا به الله تعالى له خپل لوري داسې عذاب درباندې راولېږي چې بيا به دعا ورته کوئ خو هغه به ئې نه قبلوي.

(**۱۰۵-۱۰۷**)- له دې آيت نه معلومېږي چې د امر بالمعرف او نهى عن المنکر په وجيبه کې اهمال او غفلت په اختلاف منتج کېږي، که مسلمانانو دا دنده ترسره نه کړه، د ظالم لاس ئې ونه نيوو، د فساد مقابله ئې ونکړه، د بدکارانو او مفسدينو مخنيوی ئې ونه کړ، د نېکانو او صالحينو په څنگ کې ونه درېدل، د حق پالونکو ملگرتيا ئې ونکړه، ښېگړو ته د ودې ورکولو په لار کې ئې خپل وخت او وس ونه لگاوو، د خلکو ترمنځ وحدت او يووالى به له منځه ځي، ټولنه به متفرق کېږي، په خلکو کې به شديد اختلافات راولاړېږي او د الله عذاب به په ټولو راپرېوځي. او د قيامت په ورځ خو به حالت داسې وي چې ځينې مخونه به سپين وي او ځينې تور،

تور مخي به هغه وي چې يا په خپله په ګناه ککړ وو او يا ئې د دغو ککړو ملګرتيا کړې وه او د دوی له ګناه نه ئې کرکه نه درلوده او مخنيوی ئې نه کاوو، دوی ته به ويل کېږي: آيا له خپل ايمان نه وروسته کافر شوئ؟ نو دا عذاب د دې لپاره وڅکئ چې کافر کېدئ.

خو هغه چې مخونه به ئې سپين وي، له ګناه نه ئې ډډه کړې وي، د صالحينو او نېکانو ملګرتيا ئې کړې وي، له مفسدينو او بدکارانو نه لرې پاتې شوي وي او د دوی مخنيوی ئې کړی وي، دوی به د تل لپاره د الله په رحمت کې وي

ﻗ r ÇÑÈ ûüÏ»èÿ $VJüÈ %ƒÌã! $$Br Ès ß 7 øã $dqè« $M»ƒ#ä 7ù

ÇÈ âqßV$B _ëe« $’‹Ïr ÇÚ öF $’Î $Br ÏN°q»J¡ 9$’Î $B

---

[۱۰۸]- دا د الله آيتونه دي چې په حقه ئې پر تا لولو او الله پر نړېوالو د ظلم اراده نه لري.

[۱۰۹]- او څه چې په آسمانونو او څه چې په ځمکې کې دي ټول د الله دي او کارونه ټول د الله په لوري ګرځول کېږي.

(۱۰۸-۱۰۹)- د مخکني مضمون په ارتباط ويل شوي چې دا الهي آيتونه دي، همداسې به کېږي، که د دعوت سلسله قطع شوه، د مفسدينو او ظالمانو مقابله ونشوه، نو هم په خپلو کې شديد اختلاف ته انتظار وکړئ او هم د الله ستر عذاب ته، دا د الهي عدالت تقاضاء ده. بيا دعوتګرانو ته اطمئنان ورکړی شوی چې ډاډه وي، په دې ئې باور وي چې د ځمکې او آسمان هرڅه د الله دي، ټول امور د ده په واك کې دي، په کارونو باندې نتائج د ده له لوري مرتب کېږي. مه له دې وېرېږئ چې څوك به مو له کوم څه محروم کړي او مه له دې چې دعوت به مو بې نتيجې پاتې شي او د خپلې مبارزې نتائج به ترلاسه نه کړی شئ.

Çã šc ög¥?r Å rãè-J%Û brâ3Ü? Ä $Y-ï ÍM _Ì-z é pBé žöz Nç Zä

Nç©#Žöz b%39 É »GÅ6 %ç©e!& š/E B#ä ö@r «!$$ bqãZÏsé Ì 6 Zö3ö$

ÇÊÉÈ bqà)Å»ý%$# ãNèdçŽò2 &r šc qãZÏsB3öN%$# ãNåkZÏB

[۱۱۰]- تاسو تر ټولو غوره امت یاست، چې د خلکو لپاره رابرسېره شوي یاست، چې په معروف ګمارنه کوئ او له منکر نه مخنيوی کوئ او په الله ایمان لرئ او که اهل کتابو ایمان راوړی وي دا ورته غوره وو، ځینې ئې مؤمنان دي خو اکثر ئې فاسقان دي.

(۱۱۰)- ستاسو د غوره والي څو اسباب دي: امر بالمعروف، نهي عن المنکر او پر الله ایمان، که دا ځانګړتیاوې او خصوصیات مو له لاسه ورکړل، نو له دې لوړ او اوچت مقام نه راپرېوځئ او پر نورو خپل امتیاز له لاسه ورکوئ، بیا به تاسو د مخکنیو اهل کتابو په څېر شئ. اهل کتاب څنګه وو؟ په دوی کې کم شمېر کسانو ایمان درلود، اکثر ئې فاسق وو، ایمان لرونکو د فاسقانو مخنيوی ونکړ، د همدې لپاره له هغه مقام نه عزل شول او دا دنده تاسو ته وسپارل شوه. که تاسو د دوی په څېر په داسې دوو ډلو ووېشل شئ، اکثر مو فاسق او محدود شمېر مو مؤمن او صالح وي، خو د فاسقانو مخنيوی ونکړئ، پای به مو د دوی په څېر شي.

Ÿw Nä ‘$/šF{$ Näqä9uqã Näqè=»)ã bÎr ” [E& wÎ) Nà2 rÛØ ƒ `9

@ömr «!$ `Ï @ö6t2 žwÎ) (bqàÿÉ)èO $B ûïr &ø!$N%Íö!$Šã ÍM/ÎãÑ ÇÊÊÈ šc rçÇZã

Nè9R'Î š• Ïº ÈZ3ó J%$Nã ÍM/ÎãÑ r «!$ `Ï 5=ÖóÎ rä$/r Ä $Y9$`Ï

{q Á ã $JÎ 7 ÿ‰Œ ¨m Îöó Î ä$ŠÎ]R{ $bqã ÿr « $Ë»ƒ$«Î brãç3ƒ {q¨.

ÇÊÊÈ br‰G÷èƒ {q¨.ïr

[۱۱۱]- له ربړولو پرته هیڅ تاوان نه شي دررسولی او که درسره وجنګېږي نو شا به درواړوي او بیا به ئې هیڅ مرسته ونشي.
[۱۱۲]- که هر ځای وموندلی شي، ذلت ورباندې تپل شوی، مګر د کومې الهي رسۍ او یا د خلکو د کومې رسۍ په سبب (له دې ذلت نه وژغورلی شي) او په الهي غضب اخته شول او مسکنت ورباندې وتپلی شو، دا په دې خاطر چې د الله له آیتونو نه ئې انکار کاوو او په ناحقه ئې د الله پېغمبران وژل، دا د دې لپاره چې سرغړاوی ئې وکړ او تېری ئې کاوو.

(۱۱۱)- دوی نور څه نه شي کولی، یوازې په خپلو تېرو ژبو به تاسو ځوروي، خو که ستاسو جنګ ته راووتل نو ډېر ژر به ماتې وخوري او له میدان نه به تېښتي او د ځمکې په سر به داسې کوم ځواك پیدا نه کړي چې د دوی مرسته وکولی شي او له ماتې او رسوایي ئې وژغورلی شي.
(۱۱۲)- دوی به تل او په هر ځای کې ذلیل وي، مګر دا چې الله پناه ورکړي او یا خلکو ته پناه وروړي، کېدی شي کله کله د نورو په پناه او حمایت کې موقتاً له ذلت نه وژغورلی شي، خو تل به د الله په غضب اخته وي او د مسکنت آثار به د دوی د ژوند په ټولو برخو کې له ورایه برېښي، د دې ذلت، الهي غضب او مسکنت اسباب ئې دا دي:

- د الله له آیتونو نه انکار.
- د پېغبرانو مخالفت.
- عصیان او سرغړاوی.

- تعدی او تېری.

او په حقیقت کې دا عصیان او تعدي ده چې انسان دې مرحلې ته ورسوي چې د الله له آیتونو نه انکار وکړي او د پېغمبرانو دښمني او مخالفت ته ملا وتړي.

---

* ÿÿqÝ[ ]á#q™ ôË ë@ÿÿÅG» É阿ßp %$ÍJÊp /ë®qb ä#/»M$ «I ä#R$ãÿÿ@

Ó¨Òÿb ¸ó ÷Ëãÿb ÈÍÇ šä$9ÿÿ$ó *ÿ ¡» šc ÿÿöQ[$ÿ»Å ÿÿ§ ÿ•ëÿr šc

ÿÿÿ$¨r Å ÿ¥ÿ$ÿb ã$Çÿÿÿ3Y ÿ$ ÿ¡ »ãq šc$ÿ’ Î ,öÿŽ^N ÿÿr™9Í• š Ë`

$ÿ9 Á»ÿÎÅüû ÈÍÇ ÿÿÿb$ ÿÿÿÿ {ôË zÿÿ ù=` ã 6òÿÿ&ÿq $!ª æÎš0

ÿÿÿÿü úš ÈÍÇ

---

[۱۱۳]- ټول سره برابر نه دي، د اهل کتابو یوه ډله (په حق) ولاړه (ډله) ده، د الله آیتونه د شپې په شېبو کې لولي، په داسې حال کې چې سجدې کوي.
[۱۱۴]- په الله او د آخرت په ورځې ایمان راوړي، په معروف امر کوي، له منکر نه مخنیوی کوي او په ښېګړو کې تلوار کوي او دوی د صالحانو له ډلې څخه دي.
[۱۱۵]- او د خیر کوم کار چې دوی کوي هیڅکله به ضایع نه شي او الله په دغو متقیانو ښه پوه دی.

(۱۱۳-۱۱۵)- ټول اهل کتاب داسې نه دي لکه مخکې چې ورته اشاره وشوه، په دوی کې یوه ډله داسې ده چې په خپل دین قائم دي، د الله په عبادت کې صادقانه لګیا دي، د شپې په زړه کې الله ته سجدې کوي او د ده د کتاب آیتونه لولي، پر الله

او آخرت له زړه نه ایمان لري، په معروف امر او له منکر نه مخنیوی کوي، صالح دي او په ښېګړو کې تلوار کوي. د الله په نزد کې د دغو متقیانو نېك عملونه خوندي دي.

$\ø© «‹ $`Ë Nèd%»9#& Ïwr Nß$ãqB& Nß#ã ÓÍ_øóè `9 (rãÿ. šú ïÏ%©!$# bÎ)

ÎÉ»d ’Î bqà)ÏÿZãƒ $B ã@VB ÇÊÊÏÈ brà$Î#»z $kŽÏù Nèd (Í$Y9$# Ü»tõ¾r& 7Í»9ré&ur

Nßg¡¡àÿRr& (#þqßJn=ß Qöqs% ^öm ôMt/$|¹r& ;Å $kŽÏù &ƒÍ èÈ@VJyŸ2 $u‹R‰9$# Ío4qušysø9$#

ÇÊÊÐÈ bqßJÎ=ôàƒ Nßg¡¡àÿRr& ôÅ»9r ª! $#ãNßgJn=ß $Br ur 6 =d'ù

---

[۱۱۲]- بې شکه هغه چې کافران شوي هیڅکله به له الله څخه نه د دوی مالونه څه ترې دفع کړی شي او نه ئې اولادونه او دوی دوزخیان دي، په هغه کې به تلپاتې وي.

[۱۱۷]- او په دې دنیوي ژوند کې چې څه خرڅوي مثال ئې هغه باد ته ورته دی چې په کې سخته یخني یا اور وي او د هغه قوم کښت ته ورسېږي او تباه ئې کړي چې په خپل ځان ئې ظلم کړی او الله په دوی ظلم نه دی کړی، بلکې دوی په خپله په خپل ځان ظلم کاوو.

(۱۱۲-۱۱۷)- کافرانو ته نه د دوی مال او اولاد څه ګټه رسولی شي او نه ئې انفاق، نه په دنیا کې او نه په آخرت کې، انفاق ئې هغه کښت ته ورته دی چې ناڅاپي تونده سیلۍ وربانده راشي او تباه ئې کړي، دغسې د دوی کفر تباه کوونکې سیلۍ ده، د دوی کر، کښت تباه کوي.

{ršr ZW$6 z NãRqŠÙƒ Ÿw NãÏrŠ `Ï ZpR$ÜÎ {räÏ, G? Ÿw {qãB#ä ûiïÏ%©!$# $pkš‰r'¯»tƒ

6ö% ŽçØ÷z Nèdâr߉߸ ‘ÿ÷ê $Br Nßgdºuqøùr& ôÏB âä!$ŸÒøót7ø9$# ÏNy‰t/ 6ö% Lê÷Ïãtã $B

ÇÊÊÑÈ bqè=É)÷ès? LäêZä. bÎ) ÏM»tƒFy$# ãNä3s9 $¨Y¨t/

---

[۱۱۸]- اې مؤمنانو! له خپلو مؤمنانو نه پرته نور ځان ته رازدار مه نیسئ، هیڅ خرابي درنه نه سپموي، هغه څه خوښوي چې تاسو ځوروي، بغض خو ئې له خولو نه څرګند شوی، خو څه چې د دوی سینې ئې پټ ساتي تر دې هم ستر دی، مونږ خو تاسو ته آیتونه بیان کړل که تعقل کولی شئ.

---

(۱۱۸)- مؤمنان له دې نه منع شوي چې غیرمؤمن ځان ته رازدار کړي او کوم داسې کار ورته وسپاري چې د مؤمنانو په رازونو پوهېدل ورته آسان کړي، بطانة په اصل کې د جامې لاندنۍ برخې (استر) ته وایي او دلته ترې مراد نږدې دوست او رازدار دی، مؤمنانو ته امر شوی چې له مؤمنانو نه پرته نور دومره ځان ته نږدې نه کړي چې د مسلمانانو په اسرارو خبر شي، له دښمن سره دوستي لږ تر لږه دا تاوان لري چې په اسرارو د خبرېدو موقع په لاس ورځي، نو ځکه امر شوی چې دوی ځان ته مه نږدې کوئ، دوستي ورسره مه کوئ، دوی تاسو ته په تاوان رسولو کې سپماوی نه کوي، هڅه او خوښه ئې دا وي چې تاسو له کړاوونو او ستونزو سره مخامخ شئ، د دښمنۍ او عداوت کومې خبرې چې تاسو د دوی له خولې اورئ په زړونو کې تر دې زیاته کینه درته لري، هم د الله د لارښوونو تقاضاء دا ده چې له دوی سره دوستي ونکړئ او هم د عقل تقاضاء.

Näqà)9 #Œ)r ¼ÏÏƒä É»G6Å3ø9$# bqãZÏB÷sè?r NäãRq6Ïtä Ÿwr Nåq7Ïtè äIwré& NçFRr'¯»yd

(qêqã @è Åøó$ `Ë ŸËB$RF $Nãøæ (qÒã (ö-z #Œ)r $YB#ä (þø$%

ÇÊÊÈ ír‰Á9$# N#‹Î/ 7Lîæ ©!$b) 3Nàìøî

---

[۱۱۹]- دا دی تاسو دوی ښه ایسوئ خو تاسو د دوی ښه نه ایسئ او چې درسره مخامخ شي وايي: مونږ ایمان لرو! او چې ګوښه شي نو پرتاسو د خپل غیظ او کینې له وجهې خپلې ګوتې چیچي، ورته ووایه: په خپل غیظ سره ومرئ، بې شکه چې الله د سینو په شته وو ښه پوه دی.

---

(۱۱۹)- تاسو ورسره محبت کوئ، خو هغوی درسره محبت نه لري، تاسو ئې دوستان ګڼئ خو هغوی مو دوستان نه ګڼي، تاسو ګومان کوئ چې دوی تر مشرکانو ښه دي، مونږ ته رانږدې دي، خو هغوی ستاسو په هکله داسې فکر نه کوي، تاسو تر مشرکینو نه ښه نه ګڼي، زړونه ئې له کینې ډك دي، مخامخ خپله دښمني نه اعلانوي، برعکس د ایمان دعوی کوي او وايي چې مونږ په ټولو هغو شیانو ایمان لرو چې تاسو وربانديې ایمان لرئ، خو په خفا کې له کینې نه ګوتې چیچي. الله ښه پوهېږي چې په خپلو سینو کې ستاسو لپاره کوم بد عزایم او څومره کینه لري.

(rŏÉÁ ? bÎr $gÎ (qãn•ÿø/ p¤ŠĥTM NäóÁ êbÎr Nèd-Ý ? pZ ¡ m Näó ¡ ÿø bÎ

ÇÊËÈ ÕŠïè šc qèJè/ $JÎ ©!$b) $«ø© Nèd‰ø. Nà2 žÔ / Ÿw (qà)G?r

---

[۱۲۰]- که کومه ښېګړه درورسېږي دا ئې خپه کړي او که کوم کړاو درورسېږي پر دې خوښ شي او که صبر او ځان ساتنه وکړئ د دوی دسیسې

تاسو ته هیڅ تاوان نه شي رسولی، بې شکه چې الله د دوی په کړنو محیط دی.

---

(۱۲۰)- په دې آیت سره د دې مبارکې سورې دریمه برخه شروع کېږي، په دې کې د تقوی څرنګوالی او اهمیت ښودل شوی. شروع ئې له دې نه شوې چې که په تاسو کې (صبر) او (تقوی) وي نو د دښمن هیڅ کید او مکر او هیڅ تدبیر او توطئه هیڅ تاوان او ضرر نه شي دررسولی. ستاسو د (تقوی) په نتیجه کې به الله تعالی د دښمن ټولې هلې ځلې، دسیسې او توطئې شنډې کړي، دا ځکه چې الله تعالی د دوی په هر څه احاطه لري، هیڅ څه ئې د الله له سلطې او سیطرې نه بهر نه دي، دوی د الله د ارادې او واکمنۍ په وړاندې محکوم دي، له هغه څه نه علاوه کوم کار نه شي کولی چې الله ورته توفیق ورکړي، داسې نه ده چې دوی د الله له سیطرې بهر وي او چې څه وغواړي هغه ترسره کولی شي. دا ډېره ستره خبره او د الله له لوري ډېره لویه وعده او ډاډېنه ده، نو ځکه له دې وروسته د دې خبرې د اثبات لپاره یو ستر تاریخي ثبوت او یوه عملي بېلګه وړاندې کوي، له دې نه وروسته ټول بحث د دغې خبرې د اثبات لپاره راغلی، خو په داسې حکیمانه اسلوب سره چې په ضمن کې ئې بې شمېره ارزښتناکې لارښوونې هم د متقیانو مخې ته ږدي.

îìîæ ì Šïœ ª! $# É$F$Éü ‰ë») B ûüÏBs÷sßJø9$# yìÏè%s)tB ÎA$tFÉ)ù=Ï9 3 ª!$#ur

ÇÊËÊÈ

---

[۱۲۱]- او کله چې په سباوون کې له خپله کوره راووتې او مؤمنان دې د جنګ لپاره په مورچلو کې ځای په ځای کول او الله ښه پوه اوربدونکی دی.

---

(۱۲۱)- دلته د احد جنګ ته اشاره شوې، په دې جنګ کې پېغمبر علیه السلام په

خپله د مجاهدینو لارښوونه کوله، هر چا ته ئې خپله مورچل او وظیفه سپارله، قریش له درې زره فوځ سره په مدینې منورې د برید لپاره راخوځېدلي وو، غوښتل ئې د بدر د تاریخي ماتې غچ واخلي، پوره تیاری ئې نیولی وو، شمېر او وسایل ئې هومره وو چې مخامخ پر مدینې منورې د برید او د هغې د فتح کولو لپاره ئې کافي ګاڼو، د مدینې په لورې د لښکر له خوځېدو سره سم پېغمبر علیه السلام ته اطلاع ورسېده، له خپلو یارانو سره ئې مشوره وکړه، د صحابه وو د اکثرو مشرانو رأي دا وه چې د مدینې له منځ نه دفاع وکړي، د پېغمبر علیه السلام خپله رأي هم دا وه، له جنګي لحاظه همدا تر دې غوره وه چې له مدینې نه بهر د دښمن مقابله وشي، د مدینې له منځ نه دفاعی جنګ هم د دې لپاره مفید وو چې دښمن ته کوڅه په کوڅه او کور په کور جنګ کول ګران وو او هم له دې لحاظه چې د مدینې ټولو اوسېدونکو به ناچار د دفاع لپاره په جنګ کې برخه اخیسته، مسلمانانو د قریشو مقابلې ته تر زرو کسانو زیات فوځ نه شو ایستلی او دا د دښمن د شمېر په نسبت ډېر کم وو، هر یوه به د دریو کسانو مقابله کوله، خو د مدینې له منځ نه د دفاع په صورت کې دا کمی پوره کېدو. خو د مدینې ځینو ځوانانو په دې ټینګار کاوو چې له مدینې نه بهر د دښمن مقابله کوو. د دوی ټینګار ته په پام سره په مجلس کې فیصله وشوه چې د دښمن مخې ته وروځو. پېغمبر علیه السلام د جمعې د ورځې په لمانځه کې ډېره جامع او مؤثره وینا وکړه او مسلمانان ئې د دښمن مقابلې ته ترغیب کړل. که څه هم هغه ځوانان د پېغمبر علیه السلام د رأي په مقابل کې په خپلې رأي له ټینګار نه نادم شوو، راغلل او وئې ویل: یا رسول الله مونږ له خپلې رأي نه منصرف یو، که دې خوښه وي دا فیصله بدله کړه، خو پېغمبر علیه السلام دا مناسب ونه ګڼله چې له اعلان نه وروسته او په داسې وخت کې دا فیصله بدله کړي چې په خپله ئې هم ذره اغوستې وه او نور هم تیار او د تلو په حالت کې وو.

له نږدې زرو کسانو سره له مدینې نه د احد د غره په لورې وخوځېدو، په لاره کې د منافقینو سردار ابی بن سلول له خپلو دریو سوو پلویانو سره، له مجاهدینو نه بېل شو او بېرته مدینې ته وګرځېدو، د ده بېلېدو ځینې مسلمانان پرېشانه کړل،

نږدې وه چې د مدينې دوه قبيلې بنو حارثه او بنو سلمه هم ترشا شي، خو د نورو مسلمانانو په وينا راتم شول، پېغمبر عليه السلام د احد د غره په لمنه کې مجاهدين ځاى په ځاى کړل، داسې چې غر ئې شا ته وو، دې کار هم له شا نه د دښمن د بريد مخه نيوله او هم د ماتې په صورت کې تر شا کېدل ئې ورته آسانه کاوو. له لازمي ترتيب او تنظيم نه وروسته د دښمن رارسېدو ته په انتظار کښيناست، د غشيو ويشتونکو يوه پياوړې ډله ئې د عبدالله بن جبير رضي الله عنه په مشرى د يوې داسې غونډۍ په سر مؤظف کړه چې له اړخ نه ئې د دښمن د احتمالي حملې مخه نيولى شوه. دوى ته ئې په تأکيد سره وويل چې له دې ځايه به په هيڅ صورت کې نه خوځېږئ، نه د فتح په صورت کې او نه د ماتې په صورت کې. په لومړي سر کې او له نښتې د مخه، د دواړو خواوو څو جنګياليو، د عربو د هغه وخت له دود، دستور سره سم، بېله بېله، د تورو مقابله وکړه، د قريشو دولس ديارلس نوميالي او مشهور جنګيالي ووژل شول، بلآخره مخامخ نښته پيل شوه، د قريشو فوځ له لږ مقاومت نه وروسته ماتې وخوړه او د مکې په لور په تېښته سر شول، مړي، زخميان، وسايل او سامان ئې په ميدان کې پاتې شول، ځينو مجاهدينو دښمن تعقيب کړ خو ځينې نور د غنائمو په راټولولو مصروف شول، د غشيو ويشتونکو د هغې ډلې ځينو کسانو احساس کړه چې دښمن وتښتېدو، نور نو دلته پاتې کېدل ضروري نه دي، له غونډۍ راکوز او د ميدان په لوري وخوځېدل، هم ئې د پېغمبر عليه السلام هغه تأکيدي هدايت له پامه وغورځاوو او هم ئې د خپل مشر عبدالله بن جبير مکرره غوښتنه. خالد بن وليد چې د قريشو د سپرو د ډلې مشري ئې کوله له دې فرصت نه استفاده وکړه، د غره له شا نه راغى، د غونډۍ په سر پاتې لس يولس مجاهدينو مقابله وکړه، خو ټول په شهادت ورسېدل. دغه ناڅاپي بريد مسلمانان سخت پرېشانه کړل، د تېښتې په حال کې قريش هم بېرته راوګرځېدل او مسلمانان له دوو خواوو نه تر بريد لاندې راغلل، ډېر جنګيالى په شهادت ورسېدل، پېغمبر عليه السلام زخمي شو، د ده له زخمي کېدو سره سم، دښمن دا افواه خوره کړه چې پېغمبر عليه السلام په شهادت ورسېدو، دې

هیبتناکې افواه د ډېرو غوږګې ونښویولې، ځینې غره ته وختل او ځینې د مدینې په لوري ترشا شول، دښمن جنګ ګټلی وو، پر مدینې باندې د حملې لپاره ښه فرصت په لاس ورغلی وو او د هر چا ګومان دا وو او د عقل حکم هم دا، چې دوی به اوس په مدینې برید کوي، خو برعکس هغوی جنګ متوقف کړ او له لنډ توقف نه وروسته له میدان نه د مکې په لور وخوځېدل. دا ښتته د هجرت په درېیم کال د شوال په میاشت کې وشوه او د احد د غزا په نامه ونومولې شوه. په وروستیو آیتونو کې د دغې جګړې په اړه یو ډېر جامع او هراړخیز بحث شوی.

È@qGŠù «‡$’?ãr $Kŭïr ª! $r Ẍ±ÿ? b& Nà6 ŸË ÈSGÿí‡$Ô M±d öj

ÇÊËÈ bqãËs-G9$#

---

[۱۲۲]- کله چې ستاسو دوو قبیلو د بې زړه توب قصد وکړ، په داسې حال کې چې الله ئې ولي او مرستندوی وو او مؤمنان خو باید پر الله توکل وکړي.

---

(۱۲۲)- دا همغه دوه قبیلې، بنو حارثه او بنو سلمه دي چې د ابی بن سلول او د ده د ملګرو له ستنېدو وروسته نږدې وه بې همتي وکړي او له جګړې په شا شي. د دوی په هکله ویل شوي چې بې همتي ورته مناسب نه وه، د چا چې الله مولا او مل وي ولې به بې همتي کوي، له مؤمنانو سره خو دا ښایي چې تل او په هر حالت کې ئې پر خپل خدای توکل او بروسه وي او د دښمن له زور ځواك نه ونه وېرېږي.

öj ÇËÌÈ brãRô@ Nä3ªè9 ©!$(qà)?$ù ×'Ï& NçFRr 9ô7Î ª! $NäŽÇR ô)9r

`Ë 7# »9#ä þW»=WÎ Nä3Š NäéÜã b& Nä3Šÿè/ `9& šú üÏBsG3ü Aqà?

‹»d ÑÜÌÍ ϋù `Ï Näq€Ü¡r {qà}G?r {rž¢Á ? b|Î #?/ Ç‼ÎÈ ûüÏ"\Ä ÿ3Í»=J!$

Ç‼ÎÈ ûüÏ‰ϕ¡ Ä ÿ3Í»=J!$`Ï 7# »9#ä ÿ ¡ ð/2 Nä3š Näš‰ð ã

[۱۲۳]- او یقیناً چې الله په بدر کې تاسو ته نصرت او بریا درکړه په داسې حال کې چې تاسو کمزوري وئ، نو له الله نه ووېرېږئ تر څو مو شکر کړی وي.

[۱۲۴]- کله چې تا مؤمنانو ته ویل: آیا دا درته کافي نه ده چې ستاسو رب مو په دریو زرو رالېږل شویو ملائکو مرسته وکړي؟

[۱۲۵]- هو کې! که صبر او تقوی وکړئ او دوی په همدې شور ځوږ درباندې راشي، نو ستاسو رب به مو په پنځو زرو نښانمنو ملائکو مرسته وکړي.

(۱۲۳-۱۲۵)- که د دښمن فوځ درې زره وي، نو الله به ستاسو مرستې ته درې زره ملائکې راولېږي، که پنځه زره شو، پنځه زره به راولېږي، که هغوی له شور ځوږ او مستۍ سره او ناڅاپي پر تاسو برید وکړي الله تعالی به هم ځانګړې ملائکې له خپلو خاصو نښانونو سره راولېږي، مه د دوی له شمېر نه وېره ولرئ او مه ئې له ظاهري شان شوکت نه.

ôÏ žvÎ ž¢Ç Z9$$Br ¼ÏnÎ Nä3/q⁄è ûÈJÖG9r Nä39 3“ žô Çžv Î ª! $£èè _ $Br

Ç‼ÎÈ É‹ÅtØ$Í ƒÍ èÏ$x! $Ï‰Ÿ ã

[۱۲۶]- او دا ئې نه دی ګرځولی مګر تاسو ته د زېري په توګه او د دې لپاره چې ستاسو زړونه پرې ډاډه شي، که نه نو بریا له باحکمته عزیز خدای نه پرته

د هيڅچا له لوري نه وي.

---

(۱۲۲)- دا د ملائکو د رالېږلو وعده خو يوازې يو زېرى ده او ستاسو د زړه د ډاډ او اطمئنان لپاره، که نه نو د فتحې او بريا لپاره خو يوازې د الله تعالى اراده کافي ده، د ملائکو له رالېږلو پرته هم تاسو ته فتح درکولى شي، الله هم عزتمن او غالب دى او هم حکيم، هم په دې ښه پوهېږي چې څنګه دښمن ته ماتې ورکړي او تاسو غالب کړي او هم په دې قادر دى چې د دښمن مجهز فوځ ته ماتې ورکړي او تاسو له ضعف او ناتوانۍ سره سره غالب کړي.

ÇÈ ûüÎ { (qÎ) ŸŠù Ná Ô/ ¤& (ÿãÿ. ûï‰ $`Ï $]•Û ì Ü)×Ï

---

[۱۲۷]- تر څو د کافرانو يو لورى پرې کړي، يا ئې نسکور کړي، نو نامراده بېرته وګرځي.

---

(۱۲۷)- د الله اراده دا وه چې په دې نښتې کې د کفري ځواکونو يو مضبوط مړوند مات کړي، سپك او ذليل ئې کړي او خائب او نامراده تر شا کېدو ته ئې اړ کړي. په بدر کې د الله دا وعده ترسره شوه، د قريشو هغه جنګي ځواك چې په ټولو عربو برلاسى وو، له سختې ماتې سره مخامخ شو، ګڼ شمېر نوميالي سرداران او مغرور جنګيالي ئې ووژل شول، نامراده او ځوړند سر له بدر نه په شا شول.

šc qßÎ ß Ng î ù Ng/É èã¤& Nï æ > q ç/ ¤& áó« ÌÞ{ $`Ï š• 9 § ø

ÇÈ

---

[۱۲۸]- د دې کار هيڅ څه په تا پورې اړه نه لري، يا به ئې توبه قبلوي او يا به ئې د دې لپاره تعذيبوي چې ظالمان دي.

---

(۱۲۸)- رسول الله صلي الله عليه وسلم ته فرمايي چې ته د هيڅ شي واك او اختيار نه لرې، دا په الله پورې اړه لري چې د چا توبه قبلوي او چا ته عذاب ورکوي، دا يوازې د الله کار دی، نه په تا پورې اړه لري او نه په بل چا پورې. د رسول الله صلی الله عليه وسلم په هکله چې حکم دا وي نو د نورو عادي خلکو په هکله به حکم څه وي؟ په نورو پورې به څنګه چارې او امور تړل شوي وي؟!!

قرآنکريم په ربوبيت کې د شرك د نفي او ترديد لپاره په دې قاطع دليل او حجت استدلال کوي چې که په ځمکه او آسمان کې له يوه الله نه پرته نور خدايان وی نو حتماً به د ځمکې او آسمان ټولې چارې مختل او هر څه به تباه شوي وو، دا ځکه چې په هغه صورت کې به هر خدای له خپلې خوښې سره سم د دې عالم اداره غوښتله، د آراوو اختلاف، په اجراءاتو او تصرفاتو کې د ارادو تعدد به حتماً په ټکر او تصادم منتج کېدو او دا به په کائناتو کې د لويې تباهۍ سبب جوړېدو. په هستي او کايناتو کې دا حاکم نظم او نسق په دې دلالت کوي چې د مخلوقاتو د امورو د تدبير واك او اختيار له يوه ذات سره دی.

لَوْ كانَ فِيهِمَا ءَالِهَةٌ إِلا اللَّهُ لَفَسدَتَا فَسبْحَنَ اللَّهِ رَب الْعَرْشِ عَمَّا يَصِفُونَ * الانبياء:۲۲

که په آسمان او ځمکې کې له الله پرته نور خدايان وی؛ دواړه حتماً تباه کېدل، نو د عرش پالونکي الله لره د دوی له ستايلو نه پاکي ده.

په ځينو رواياتو کې راځي چې د احد په جګړې کې پېغمبر عليه السلام له زخمي کېدو وروسته وفرمايل: هغه قوم به څنګه نجات ومومي چې له خپل پېغمبر سره داسې سلوك کوي. الله تعالی د دغې خبرې په ځواب کې وفرمايل چې د بخښنې او عذاب پرېکړه به زه کوم نه ته. ډېر هغه کسان چې په دې جګړې کې د کفر تر بيرغ لاندې جنګېدل، الله تعالی هدايت کړل، د ايمان راوړو او د الله په لار کې د

سترو سترو کارونو توفیق ئې ورکړ.

ãt±„ `B Ü£èãr ãt±„ `Jï ãÿø ÇÚ ö{$’Î $Br ÏN°q»J¡ 9$’Î $B ¬!ur

ÇÊËÈ Òx‹m§ Ö‘qàî ª!$#ur

---

[۱۲۹]- او څه چې په آسمانونو کې او څه چې په ځمکه کې دي ټول د الله دي، چا ته چې وغواړي بخښنه کوي او څوك چې وغواړي تعذیبوي ئې او الله مهربان بخښونکی دی.

---

(۱۲۹)- الله هغه ټولواك دی چې د ځمکې او آسمانونو هر څه د ده دي، نه څوك په واکمنۍ کې ورسره شریك دی او نه د مغفرت او تعذیب په کار کې، دا پرېکړه په خپله او د بل له شراکت نه پرته کوي چې څوك وبخښي او څوك تعذیب کړي. که دا کار له غفور او رحیم خدای نه پرته د بل چا په لاس کې وي نو معلومه نه ده چې څومره د بخښنې وړ کسان به ئې له فرصت ورکولو نه د مخه هلاك کړي وو؟!!

© $(qà)?$r pÿè»Ò B $Z»èÊ & (#/ h$(qè2 Ü? ẅ (q$B#ä šú ïÏ%©!$$gƒ'»ƒ

ÇÊÌÈ ûüÏÿ»3ù Ï9 ôN£‰ãé& ûÉL©9$#‘$Z9$# $(qà)?$#ur ÇÊËÈ bqßs Î=øÿè? öNä3ª=yè9

---

[۱۳۰]- اې مؤمنانو! سود په څو څو ځله زیاتوالي سره مه خورئ او له الله نه ووېرېږئ ترڅو بریالي شئ.

[۱۳۱]- او له هغه اور نه ځان وساتئ چې د کافرانو لپاره تیار کړی شوی.

(۱۳۰-۱۳۱)- دلته د احد د جګړې د ماتې عوامل او لاملونه څېړل کېږي، په دې لړ کې د سود په ارتباط لاربښوونې په سطحي نظر بې ربطه معلومېږي، خو په لږ دقت سره پوهېدی شو چې په دې ماتې کې د سود خوړلو خاصه ونډه وه، سود د مکې له فتح نه وروسته حرام شو، په مدینه کې سود رائج وو، د مدینې شتمنو یهودانو د سود بازار تود کړی وو. مسلمانان هم لږ یا زیات پرې اخته وو، سود هم د مال له حرص نه راولاړېږي او هم د مال حرص زیاتوي او همدغه د مال حرص وو چې د احد فتح ئې په ماتې بدله کړه. د مال حرص د سنګرونو پرېښودو او د دښمن له تعقیب نه لاس اخیستو ته وهڅول. نو ځکه دوی ته وویل شو چې له سود نه ډډه وکړئ. دلته د سود پاڼله داسې اور ګڼل شوی چې په اصل کې د کافرانو لپاره تیار کړی شوی. له دې نه معلومېږي چې سود د الله په دین کې څومره ستره ګناه ده!!

ȩ•ÏÿøB 4‹Î {þãÍ$™r * ÇÌÈ šc qßmëèNà6 ⩵è9 AqßŠ9$r ©$(qã‹Ûr

ÇÌÌÈ ûüÉßü ðN£ãéÍÚ öÏ$r ßNºq»J¡ 9$$gãÊóã þY_r Nà6 În$ `ÏB

Çã ûüÏ$èø$r á ø$ûüÏà» 6 ø$r ä‡Sø9$r ä‡Sø9$ ’Î bqà)ÏZã ûïÏ%$

‡#« þ±Å»ù {qèù #ŒÎ šú ïÏ%$r ÇÌÍÈ šú üÏZÅó¡ßJø9$=ï‰ ª! $r Ä $Y9$

ž∨Î šU qç%!$$ãÏÿøó `Br NÎgÎqç/ä9 {rãÿøóGó™$ù ©$(rã.Œ Nåk ã¡R& {þß=ß

ÇÌÎÈ šc qßJ=èÿè Nèdr {qèù $B 4?ã {r•Å³ãN9r ª! $

---

[۱۳۲]- او د الله او د ده د پېغمبر اطاعت وکړئ تر څو رحم درباندې وشي.
[۱۳۳]- او د خپل رب د بخښنې او د هغه جنت په لوري تلوار وکړئ چې

عرض به ئې آسمانونه او ځمکه وي، د متقيانو لپاره تيار کړی شوی.
[۱۳۴]- هغه چې په سوکالي او تنګسه کې انفاق کوي او د غيظ زغمونکي او د خلکو (له اشتباهاتو نه) تېرېدونکي او الله دا محسنين خوښوي.
[۱۳۵]- او هغه چې کله کوم سپك کار وکړي او يا په خپل ځان ظلم وکړي، نو الله يادوي او د خپلو ګناهونو بخښنه غواړي،او له الله پرته بل څوك دی چې ګناه بخښلی شي؟ او په خپلو کړو ګناهونو اصرار او ټينګار نه کوي، په داسې حال کې چې پوهېږي.

(۱۳۲-۱۳۵)- که غواړئ د الله رحمتونه او پېرزوينې مو په برخه شي نو د الله او د ده د پېغمبر اطاعت وکړئ، د غنيمتونو په ځای بايد ستاسو تلوار د هغه جنت په لوري وي چې ټول آسمانونه او ځمکه به ئې عرض وي. له عرض نه مراد يا بيه ده، په عربي کې عرض د قيمت او بيې لپاره هم استعمالېږي، خو که عرض د سور په معنی واخيستی شي نو بيا به د آيت ترجمه دا وي: هغه جنت چې آسمانونه او ځمکه به ئې سور وي. د الحديد د سورې په ۲۱ آيت کې عرض د سور په معنی راغلی: سابِقُوا إِلى مَغْفِرَةٍ مِّن رَّبِكمْ وَ جَنَّةٍ عَرْضهَا كَعَرْضِ السمَاءِ وَ الأَرْضِ ... له دې نه معلومېږي چې دلته هم سور مراد دی نه بيه.

دلته د متقينو څو صفات بيان شوي:

- په سوکالي او تنګسه کې انفاق کوي.
- زغم لري او د خلکو په اشتباهاتو سترګې پټوي.
- له خپل مسلمان ورور نه د انتقام په ځای او د هغه د غلطې په مقابل کې د بالمثله چلند په ځای له زغم نه کار اخلي او ترې تېرېږي.
- کله چې کومه غلطي وکړي، بل ته د ده له غلط کار نه تاوان ورسېږي يا يوازې په خپل ځان ظلم وکړي، نو خپل رب يادوي او د خپلې غلطې بخښنه غواړي.
- عمداً په خپل غلط کار اصرار او ټينګار نه کوي.

په چا کې چې دا صفات وي، هغوی (متقيان) او (محسنين) او د الله محبوب

بندګان دي،که غواړئ اولیاء الله او د الله محبوب بندګان وپېژنئ نو صفات ئې دغه دي. محرف مذاهب د (اولیاء الله)، (متقیانو) او (محسنینو) لپاره نور نور معیارونه کاروي او نور کسان د نورو ځانګړتیاوو له مخې د الله محبوب بندګان ګڼي، خو د الله په دین کې د الله محبوب بندګان هغه دي چې نوموړي صفات ولري.

ãk¥ŖŖ$ $gËtB `Ë "ÌgB ¥M»Y_r bûĝî§ `Ë ø•ÿóB Nèlä"_ 7Í»9ré

ÇÌÏÈ û,ŧÜ»è$ŝãô & NèËr $kŽÏ šú ïÏ$Ŧ» z

---

[۱۳۶]- دا هغه کسان دي چې جزاء ئې د خپل رب له لوري بخښنه ده او هغه جنتونه چې ویالې به ترې لاندې بهېږي، په کې تلپاتې، د عمل کوونکو اجر څومره غوره دی!!

---

(۱۳۶)- دلته نه یوازې د متقیانو غوره اجر بیان شوی چې د الله له لوري مغفرت او تلپاتې جنتونه دي، بلکې د دوی یوه بله ځانګړتیا هم ښودل شوې: او هغه دا چې دوی عمل کوونکي دي، ناپوه خلك هغه چا ته د الله دوست او ولي الله وایي چې له عمل نه لاس واخلي، دنیا ته شا کړي، په یوه ګوښه کې کښیني او په ذکر او دعا لګیا شي، خو د الله په دین کې د الله محبوب متقیان هغه دي چې صفات ئې پورته بیان شول.

---

p6ÉÉã b‰. #ø. (rãX®$ü ÇÚ öŖ$'Î (rçÅù ÷öΓ ba£ô `Ë ÔM=z ô‰

ÇÌÐÈ ûüÎÉ3B$

---

[۱۳۷]- یقیناً چې له تاسو نه مخکې هم ځینې سنن تېر شوي، نو پر ځمکه وګرځئ او وګورئ چې د مکذبینو عاقبت او پایله څنګه وه؟

(۱۳۷)- له تاسو نه مخکې ډېر ملتونه تېر شوي، هر یوه ځان ته د ژوند بېله بېله طریقه غوره کړې وه، تاریخ ته رجوع وکړئ او وګورئ چې د هغو ملتونو عاقبت څنګه وو چې د الله د دین او د پېغمبرانو د تکذیب لپاره ئې ملا تړلې وه؟ او څومره ملتونه د همدې جرم په سزاء له سخت الهي عقوبت سره مخامخ شوي؟

ÇÌÑÈ šú üɠCùj pàÄöBr “ %èr Ä $Y=j ls$‹/ # ‹»d

[۱۳۸]- دا د خلکو لپاره بیان دی او د متقیانو لپاره لارښود او موعظه.

(۱۳۸)- له هذا نه یا مراد همدغه پورتنۍ خبره ده، په دې سره هم عام طور د خلکو لپاره یو ستر حقیقت او د الله یو نه بدلېدونکی سنت بیان شوی او هم متقیانو ته لارښوونه او نصیحت شوی. او یا له هذا نه مراد دا قرآن دی چې حقایق ئې ټولو خلکو ته بیان کړي، خو له لارښوونو او مواعظو نه ئې یوازې متقیان ګټه اخیستی شي. خو لومړۍ توجیه د دې لپاره غوره ده چې له دې آیت نه مخکې یا وروسته د قرآن ذکر نه دی راغلی.

ÇÌÒÈ ûüÏBs+B Oçä bÎ bö=ãR{ $NãR&r (qçt“øB Ÿwr (qãZg? Ÿwr

[۱۳۹]- نو مه سست کېږئ او مه غمجن کېږئ او همدا تاسو لوړ یئ که مؤمن وئ.

(۱۳۹)- هره نظامي ماتې په هغو جنګياليو باندې خاص اثرات پرېږدي چې له ماتې سره مخامخ شوي وي، شور او شوق ئې کمزوری شي، ناهيلي ورباندې سيوری وغوړوي، اندېښنې او غمونه ئې ځوروي، دښمن تر ځان غوره ګڼي او ګومان کوي چې د دښمن غوره والی هغه ته بريا ورپه برخه کړه. له دغو منفي اغېزو نه د خوندي پاتې کېدو لپاره الله تعالی په دغو مبارکو آيتونو کې څو ارزښتناکې لارښوونې د احد مجاهدينو ته په خاصه توګه او ټولو مجاهدينو ته په عامه توګه کړې دي:

- مه سست کېږئ، موقتي ماتې بايد ستاسو شور، شوق او جذبه کمزورې نه کړي، مبادا خپل نشاط له لاسه ورکړئ، مأيوس او ناهيلې شئ.
- پر خپلو تلفاتو وير پرېږدئ، بې فايدې اندېښنې لرې وغورځوئ، حزن او غم ته موقع مه ورکوئ چې ستاسو پر ذهن او زړه پرده وغوړوي، اراده مو کمزورې او عزم مو متزلزل کړي.
- د حقارت احساس مه کوئ، دښمن تر ځان غوره مه ګڼئ، ګومان مه کوئ چې د دښمن کوم مثبت اړخ او کوم غوره والی دا بريا ورپه برخه کړي، ستاسو د فضيلت او لوړوالي لپاره ستاسو ايمان او عقيده کافي ده، د دښمن موقتي بريا او ستاسو موقتي ماتې بايد ستاسو دا د لوړوالي احساس کم رنګه نه کړي.

ûü/ $gøí#‰ çã$ƒ[$7 ùr ¼ãéB ýöä‰ Pö)§$¡§ B ô)ù ýöä‰ Nãó ¡ ðƒ bÎ

⊂ïä ÿw ª! $r ä!‰kà NäZB ‹Ï‚Gƒr ((qãB#ä šú ïÏ%©!$ ª! $N=è÷Ïr Ä $Y9$

ÇÊÍÈ šú ïÏÿ»3ø$, s ðƒr ((qãB#ä ûïÏ%©!$ ª! $ È Å Jãr ÇÊÍÈ ûüÏÊ»©9$

---

[۱۴۰]- که تاسو ته کوم زخم دررسېږي نو دښمن قوم ته خو هم دغسې زخمونه رسېدلي او دا خو هغه ورځې دي چې په خلکو کې ئې اړوو رااړوو او ترڅو الله هغه کسان معلوم کړي چې ايمان ئې راوړی او له تاسو نه ځينې

شهيدان ونيسي او الله خو دا ظالمان نه خوښوي.
[۱۴۱]- او دا د دې لپاره چې مؤمنان ښه عيار کړي او کافران نابود کړي.

(۱۴۰-۱۴۱)- دلته زخمي مجاهدينو او له ماتې سره مخامخ شوي فوځ ته څو خبرې شوې:

- که تاسو ته پرهارونه دررسېدلي، نو دښمن ته هم، په دې جګړې کې او له دې مخکې په نورو جګړو کې زخمونه رسېدلي، چې هغوی د ناروا اهدافو او کرکجنو اغراضو لپاره دا زخمونه او پرهارونه قبلوي، تاسو ولې د الهي اهدافو لپاره دا په ورين تندي نه قبلوئ؟!
- دا کله بريا او کله ماتې، يو ثابت الهي سنت دی، دا داسې ده لکه چې کله شپه وي او کله ورځ، په هر يوه کې د حکيم خدای خاص حکمتونه دي.
- او دا د دې لپاره ده چې واقعي مؤمنان له هغو نه تفکيك کړي چې د ايمان په دعوی کې رښتوني نه دي.
- او دا بيا د دې لپاره ده چې الله تعالی غواړي ځينو ته د شهادت لوړ مقام ورپه برخه کړي او غواړي چې له تاسو نه شاهد امت جوړ کړي، د نورو لپاره بېلګه او مثال شئ، د نورو لپاره د لارې مشال شئ، ستاسو له قربانيو، صبر، ثبات او استقامت نه نور د دين په لار کې د قربانۍ او د صبر او استقامت درس واخلي.
- او د آيت د دې فقرې والله لايحب الظالمين، معنی يا دا ده: ګومان مه کوئ چې الله تعالی دغه ظالم قوم ته د دوی د کومې وړتيا لپاره دا موقتي فتح ورپه برخه کړه، نه، الله تعالی دا ظالمان نه خوښوي او په دوی کې داسې څه نه شته چې الله ورباندې راضي شوی وي. او يا ترې مراد منافقين دي چې الله تعالی غواړي د دغو ماتو او تلفاتو په دوران کې هغوی د مسلمانانو له ليکو وباسي. لومړی تعبير له ټول مضمون سره مناسب دی.
- پدغو لوړو ژورو کې خو الله تعالی د مؤمنانو روزنه کوي، دوی د ايمان لوړو څوکو ته رسوي، د دوی ايمان او عقيدې ته مزيد پوخوالی ورکوي، دا د دوی د

تربيت او روزنې يوه مؤثره ذريعه ده.

- د كفري ځواكونو د تباهۍ او نابودۍ لار همدغه ده، كله به ئې موقتې برياوې مغرور كړي او داسې څه كولو ته به ئې وهڅوي چې د كاملې تباهۍ په لوري ئې ګړندی كړي او كله به ئې ماتې داسې ذليلانه اقداماتو ته اړ كړي چې كاملی تباهی ته ئې ورننږدې كړي.

N-è/r ÏJ3ZÏB (r%g»_ ûïï%$ª! $É-è/ $Ð9r pŸ f %$(qèä ß? b& öäÅm Q&

ÇÍÎÈ ûïÎÉ¢Á9$

---

[۱۴۲]- آيا داسې مو انګېرلې چې جنت ته به له هغه د مخه داخل شئ چې لا الله نه ستاسو مجاهدين معلوم كړي او نه ئې صابران معلوم كړي؟!!

---

(۱۴۲)- دا هسې يوه خوشې هيله او بې بنسټه انګېرنه ده چې تاسو به يوازې د ايمان په دعوی سره جنت ته درومئ او د جنت دروازې به په خپلې مخې كې پرانيستې مومئ، مخكې له دې چې له آزموينو نه تېر شئ، په امتحانونو كې بريالي شئ او د آزموينو په ترخ كې جنت ته د ننوتو وړتيا ثابته كړئ!! دا هيله د الله له سننو سره اړخ نه لګوي، الله جنت د هغو لپاره جوړ كړی چې په آزموينو كې بريالي شي، جنت د مجاهدينو او صابرانو ځای دی، په آزموينو كې الله تعالی دا عملاً څرګندوي چې څوك مجاهد او صابر دی او د جنت مستحق. له دې آيت نه داسې معلومېږي چې له (مجاهد) او (صابر) نه پرته بل څوك جنت ته نه شي ننوتی. او له دې نه دا خبره معلومېږي چې د صبر لمن ډېره خوره ده، يوازې په عملي عباداتو كې نه راخلاصه كېږي بلكې عقيده هم احتوا كوي، د دې سورې په لومړۍ برخې كې تاسو وليدل چې په الله او د ده په كتابونو او پېغمبرانو باندې ايمان هم د صبر غوښتنه كوي.

brãù(Z? ÌÍR‹r ¨q3ßç#‹ ‘ ÏÛ)ù ¨þ)ù b‹ ÈÏ% `Ï |NöqJ$# böqYJ? ÌÍä ÏÛ)9r

ÇÊÍÌÈ

---

[۱۴۳]- او یقیناً چې تاسو له دې نه مخکې چې له مرګ سره مخامخ شئ د هغه تمنا مو کوله، نو دا دی ومو لیدو په داسې حال کې چې ورته کتل مو.

---

(۱۴۳)- دلته له مرګ نه نه وېرېدل او د الله په لارې کې د شهادت تلوسه، د ایمان نښه ګڼل شوې او د پیغمبر علیه السلام ټولو صحابه وو ته په خطاب کې ویل شوي چې تاسو ټولو د شهادت تمنا کوله، په دې مبارک آیت کې څو مهمې خبرې توجه غواړي:

- صحابه وو د شهادت تلوسه درلوده.
- د احد په جګړې کې ئې د دې تمنا د تر سره کېدو فرصت ترلاسه کړ.
- د دې صحنې د نظارې په ځای باید له هغې نه د خپل آرمان د ترسره کېدو په اړه استفاده شوې وی.

ÌÏö)) R$#@Ïe# |N$B ûîÎfù‹ @ß™9$#ÏÎ% `Ï ôM=z ÏÛ% ÆqÍ‘ ¨v)Ï %ÙtÊ $Br

ª! $“ Ìõ ‹™r $to© ©!$#Ò ƒ `=ù Ìnó)Ê 4?ã ó=Î) Zƒ `Br Ïå)Î»)ã‹ #?ã

ÇÊÍÍÈ ûïÌÅ6 »±9$#

---

[۱۴۴]- او محمد علیه السلام خو فقط یو استاځی دی چې له ده نه مخکې هم ډېر استاځي لېږل شوي وو، نو که هغه ومري یا ووژلی شي، آیا په خپلو

پوندو په شا ګرځئ؟! او څوك چې په خپلو پوندو په شا وګرځي الله ته هيڅ تاوان نه شي رسولی او الله به ډېر ژر شاکرانو ته اجر ورکړي.

---

(۱۴۴)- محمد عليه السلام د نورو پېغمبرانو په څېر يو پېغمبر دی، لکه چې نور راغلل او د خپل مأموريت له ترسره کولو وروسته ولاړل، همداسې به دی هم درومي، آيا تاسو به د ده د رحلت يا شهادت په صورت کې په خپلو پوندو په شا ګرځئ؟! هغه خو تاسو د الله بندګۍ ته رابللي يئ او الله خو تل شته، مګر د پېغمبر له تلو وروسته تاسو د الله له بندګۍ نه لاس اخلئ؟!! په دې پوه شئ چې ستاسو په شا کېدل نه الله ته کوم تاوان رسوي او نه د ده دين ته، يوازې خپل ځان ته به تاوان ورسوئ. او څوك چې د ايمان په قدر او قيمت پوهېږي او له دين نه د دفاع په لار کې خپل ټول توان طاقت کاروي هغه شاکر بنده دی الله به ئې خپل اجر حتماً ورکړي.

Šì̗ã Æ Br Ws̱ sB $YFÏ « $ÈÖfÎ ǚvĵ Nq3? b& Ģ ÿZÏ b$Ÿ2 $Br

“ Ìô Z™r $k]Ë ¾ÏiÏsç ó•Åy$ > #q0 Šì̗ã ` Br $k]Ë ¾ÏiÏsç $‹R‰9$ > #q0

ÇÊÍÎÈ ûïÌÅ»±¤9$

---

[۱۴۵]- او هيڅ نفس ته نه ښايي چې ومري مګر د الله په اذن سره په ليکل شوې ټاکلې نېټې او څوك چې د دنيا اجر غواړي له همدې نه ئې برخه ورکوو او څوك چې د آخرت اجر غواړي له هغه نه ئې برخه ورکوو او ډېر ژر به شکر کوونکو ته غوره بدله ورکړو.

---

(۱۴۵)- په دې مبارك آيت کې د لاندې سترو سترو خبرو لارښوونه شوې:

- د هرچا د مړينې لپاره معينه نېټه ټاکل شوې.

- دا خاصه نېټه په خاص کتاب کې ليکل شوې. په داسې کتاب کې چې په هغه کې هيڅ تبديلی نه شي راتلی.
- مرګ په همدې ټاکل شوې او ليکلې نېټې راځي خو د الله له اذن او اجازې نه وروسته راځي.
- څوك چې د خپلو عملونو دنيايې بدله غواړي نو الله له هغه نه څه ورکړي او څوك چې د اخروي بدلې په لټه کې وي نو الله ئې له هغه نه ورکړي.
- د الله شاکر بندګان به ډېر ژر خپل اجر ترلاسه کړي، نه د دوی دنيايي اجر ضايع کېږي او نه اخروي.

د دې آيت له مخې شاکر بنده هغه دی چې مرګ ژوند د الله له لوري ګڼي او د خپلو عملونو د اخروي بدلې په لټه کې وي.

«ɫ $È‹Î™ ’ÎÑâ$ ¹ &$Jï (qãdr $Jù Ž•Ï. bq•Îŕ ¼çèB ŸG»% ÓéÉ `Ï ûÉ.r

wÎ óßgÞq% b%. $Br ÇÎÎÈ ûïÎÉóÁ 9$•=ïã ª! $r (qç3GŠô$$Br (qãã Ê $Br

$RöÁ R$r $YB#%‰% ÓÎôr $RÌ•Bå pÎ $Yù#Žó Ïr $Y/qçê $Z9 öÿôã$$Z/‘ (q9$% b&

É #q0 `óãnr $‹R‰9$ >#q0 ª! $ßg9?$«ù ÇÎÐÈ ûïÎ•ÿ» 6 ø$Ïöq)ø$ ’?ã

ÇÊÍÑÈ ûüÏÅós•9$=ïã ª! $r í•ÅÅÿ$

---

[۱۴۲]- او ډېر پېغمبران داسې وو چې ډېر خدای پالونکي ئې په څنګ کې جنګېدلي، خو د الله په لار کې د رسېدلو مصيبتونو په وجه نه سست شول، نه ئې د ضعف احساس وکړ او نه ئې"د دښمن په وړاندې" ذلت ومنلو او داسې صبر کوونکي په الله ګران وي.

[۱۴۷]- او خبره به ئې له دې پرته بل څه نه وه چې ويل به ئې: اې زمونږ ربه! زمونږ ګناهونه او په خپلو چارو کې زمونږ تېرى او اسراف راته وبخښه او زمونږ قدمونه استواره کړه او په دې کافر ټولګې مونږ ته برى راکړه.
[۱۴۸]- نو الله دنيوي بدله هم ورکړه او د آخرت غوره بدله هم او الله داسې محسنين خوښوي.

(۱۴۲-۱۴۸)- په دغو مبارکو آيتونو کې څو اساسي لارښوونې ګورو:

- له محمد عليه السلام نه مخکې ډېر پېغمبران راغلي او تللي، د هر يوه په څنګ کې ډېر خداى پالونکي راغونډ شوي او د الله په لار کې جنګېدلي.
- د دغو پېغمبرانو خداى منونکي ملګري داسې وو چې د الله په لار کې له مصيبتونو سره د مخامخ کېدو په وجه نه سست شوي، نه ئې د ضعف او ناتوانۍ احساس کړى او نه د دښمن په وړاندې ذلت او سپکاوي ته تسليم شوي. مبادا تاسو د الله په لار کې له مصيبتونو سره د مخامخ کېدو په وجه سست شئ، شور شوق او جذبه مو له لاسه ورکړئ، د دښمن قوت تاسو ووېروي او د هغه په وړاندې د ضعف او ناتوانى احساس وکړئ، د دښمن شرائطو ته تسليم شئ او د هغه لوېي ومنئ.
- دوى له ماتو نه وروسته هم نه دي مأيوس شوي، ماتې او هزيمتونه ئې د خپلو اشتباهاتو او اسراف نتيجه ګڼلې، له الله نه ئې د خپلو ګناهونو او تېريو معافي غوښتې، سنګر ئې نه دى پرېښى او له مبارزې نه ئې لاس نه دى اخيستى، تل ئې له خپل الله نه د دښمن په ضد په خپلې مبارزې کې د بريا دعا کړې. بايد متوجه وئ چې د ايمان تقاضا همدا ده.
- دوى هم دنيوي برياوې ترلاسه کړې او هم ئې د آخرت فلاح او سعادت په برخه شوى.
- دا محسنين دي، د احسان لار همدا ده، دوى د خپلو همدې غوره صفاتو په وجه د الله د دوستۍ مستحق شوي، داسې محسنان په الله ګران وي.
- له دې مخکې هم ډېر پېغمبران تېر شوي او د دوى په څنګ کې ډېر خداى

پالونكي جنگېدلي، د پېغمبرانو او د خداى پالونكو لار همدا ده؛ له حق نه د دفاع په خاطر د كفر، شر، فساد او ظلم په خلاف جنگېدل.

- نورو خداى پالونكو ته هم د الله په لار كې مصيبتونه وررسېدلي، خو د دغو مصيبتونو په وجه نه سست شوي، نه ئې كمزوري ښودلې، نه ئې د دښمن په وړاندې د ذلت سر ټيټ كړى او نه ئې بې صبري كړې. د وهن معنى سستي ده خو دلته ترې مراد هغه حالت دى چې د مصيبتونو او ماتې په وخت كې څوك ورسره مخامخ كېږي، مخكنى شور او شوق ئې ختم شي، جذبات ئې ساړه شي، ناهيله او نااميده شي. له ضعف نه هغه حالت مراد دى چې انسان د كمزورۍ او ناتوانۍ احساس وكړي او تر دښمن نه ځان ضعيف وګڼي. او له استكانت نه ذلت منل او د دښمن شرايطو ته غاړه ايښودل مراد دى. څوك چې له دغو دريو كمزوريو نه ځان وساتي هغه صابر دى او پر الله ګران. الله دغسې صابران خوښوي.
- دغو خداى پالونكو نه يوازې صبر كړى بلكې ويل به ئې: اې زمونږ ربه! زمونږ ګناهونه او په خپلو چارو كې زمونږ تېرى او اسراف راته وبخښې، دا ماتې او مصيبتونه زمونږ د ګناهونو او تېري او اسراف نتيجه ده او زمونږ قدمونه استواره كړې او په دې كافر ټولګي مونږ ته برى راكړې، دوى د ماتې په وجه له مقاومت نه لاس نه دى اخيستى، سنګر ئې نه دى پرېښى، د فتح او بريا طمع ئې نه ده ختمه شوې، ثابت قدمه او د حق بريا ته منتظر پاتې شوي.
- دوى ته الله هم خپله دنيوي بدله وركړې او هم د آخرت غوره بدله، په دنيا كې ئې فتح په برخه شوې او په آخرت كې د الله رضاء او جنت.

#⁈ã ûàž rŠã‡ ‡rãÿ. šú ï‰Ç$ ‡qã‹Üê bĵ ‡þãB#ä šú ï‰Ç$ $gƒ'»ƒ

ÇÍÎÈ ûïÎÅ» z ‡qŷ) ZFù ÙãÎ») ã&

---

[۱۴۹]- اې مؤمنانو! که د هغو کسانو اطاعت وکړئ چې کافران شوي، نو په خپلو پوندو به مو بېرته وګرځوي، نو زيانمن به وګرځئ.

(۱۴۹)- که د کافرانو خبرې مو ومنلې او د دوی لار او کار مو خپل کړ، د دوی په څېر به شئ، که د دوی د تبليغاتو تر اغېز لاندې راغلئ، د الله له مرستې نه ناهيلې شوئ او جهاد مو پرېښود، نو سخت تاوان به مو کړی وي.

ÇÎÈ ` ƒÎÅ »Z9$Žçöz qèÌr Nà6 89öqB ª! $Î/

[۱۵۰]- داسې نه ده بلکې الله ستاسو مل دی او هغه تر ټولو غوره مرستندوی دی.

(۱۵۰)- د الله له مرستې مه ناهيلې کېږئ، د بل د مرستې طمع مه کوئ، مبادا ماتې د دې باعث شي چې له الله پرته بل ته او مخصوصاً د الله کوم دښمن ته د مرستې لاس اوږد کړئ!! الله تر ټولو غوره مرستندوی دی.

ÅÍ\ãÑ9 $B «! $Î/ {qà2 ŽõÅ & $JÎ/ = ã"9$# (rãÿ. šú ïÏ%©!$# É qè'è ' ’Îû ’ Å+ù=ãZy™

ÇÊÎÊ šú üÏJÎ»©à9$# "uq÷WB § ø©r â$Y9$# Nßgrur $ZY»ÜùB ¾ÏmÎ/

[۱۵۱]- حتماً به د کافر شوو په زړونو کې وېره واچوو، د دې لپاره چې له الله سره ئې داسې څه شريک کړي چې کوم دليل ئې پرې نه دی نازل کړی او هستوګنځی به ئې اور وي او څومره بد دی د ظالمانو د تېکې ځای.

(۱۵۱)- ستاسو د بريا لپاره خو يوازې دا هم كافي ده چې الله د كافرانو په زړونو كې وېره واچوي، په ننبتو كې خو بريا د هغه چا په برخه كېږي چې مضبوط او ډاډه زړه لري او حتمي ماتې د هغه چا په برخه وي چې وېره ئې پر زړه مسلطه شي. الله به ستاسو د دښمن په زړه كې وېره واچوي، د دې وېرې اصلي وجه به د دوی شرك وي، هغه شرك چې هيڅ دليل ورته نه لري، د الله تعالى په هيڅ كتاب كې د هغه لپاره كوم دليل نه شي موندلی.

Óξüi±ù #Œĵ #_ Ľm ¾ïïŘõtÎ NĝRq•¡ ß ? ßĵ ÿç‰ãr ª! $Nà6 %‰ ¹ ‰̂)9r

Nà6 ŸË šc q6Å ê $B Nã1'& $B Ÿ‰è/ .`Ë Mçž Á ãr ÌBR[$'Î Nçã“»Ÿ?r

Nã ŠÎFçŸÏ Nã‡ã Nà6 ù• ¹ Sê o•ÅFy$%ƒÌ•ã`B Nà6 ŸËr $‹R‰9$%ƒÌ•ã`B

ÇÎÊÈ ûüÏ-ZB÷sßJ$'?ã @ÒÒù rê ª! $ Nà6 Ÿã $ÿã ‰̂)9r

---

[۱۵۲]- او يقيناً چې الله خپله وعده درسره رښتوني كړه، هغه وخت چې د الله په حكم مو دوی نيول او وژل، تر هغه چې بې زړه شوئ او په هغه كار كې مو په خپلو كې نزاع وكړه او له هغه وروسته مو نافرماني وكړه چې تاسو ته ئې ستاسو محبوب شيان دروښودل، له تاسو نه ځينو دنيا غوښته او ځينو مو آخرت غوښتو، بيا ئې له دوی نه راوګرځولئ، تر څو مو وآزمويي او يقيناً چې تاسو ته ئې عفو وكړه او الله خو پر مؤمنانو د فضل خښتن دی.

---

(۱۵۲)- الله تعالى له تاسو سره خپله وعده ترسره كړه، تاسو ته ئې برى دركړ، دښمن مو پسې اخيستی وو، يو په بل پسې مو نيول او وژل، دا لړۍ تر هغه روانه وه چې تاسو بې زړه توب وښود، په خپلو كې مو اختلاف وكړ، له هغه وروسته چې

غنايم مو تر سترګو شول نو د پېغمبر هدايات او اوامر مو له پامه وغورځول او بالآخره د هغو په څنګ کې چې آخرت لټوي داسې کسان هم راپيدا شول چې د غنيمت په لټه کې وو، نو خود به ستاسو فتح په ماتې بدلېده او الله تعالی به خپله مرسته متوقف کوله او د دښمن له تعقيب نه به پاتې کېدئ، خو دا هم د الله يوه آزموينه وه، الله دا غلطي معاف کړه، که دا الهي عفوه ستاسو په حال نه وی شامل شوې معلومه نه ده چې له کوم بد عاقبت سره به مخامخ شوي وئ، الله پر مؤمنانو باندې د فضل خاوند دی.

---

pÎ Ÿà2 qãâ/ Û^ qß9 %m& #?ã šc ¼ÿêqù Ÿw r šc rß‰ÏèóÁ è? ŒÎ) *

$B Ÿw r Ÿà6 ?$ù $B 4?ã (#qçR“ ós? Ÿx ø6 ‹j ÉOó Î $CÏî Ÿà6 7»0'ù Ÿà21•z é

ÇÊÎÌÈ bqè=Jè? $JÎ ZŽÎ z ª! $# Ÿà6 7» ¹ &

---

[۱۵۳]- کله چې بر ختلئ او هيچا ته مو ترشا نه کتل، په داسې حال کې چې پېغمبر له تاسو نه شا ته (پاتې) وو او تاسو ئې وربللئ، نو د پر له پسې غمونو سزاء ئې درکړه، تر څو نه په هغه څه غمجن شئ چې له لاسه مو وتلي او نه په هغه څه چې دررسېدلي او الله په هغه څه ښه خبر دی چې تاسو ئې کوئ.

---

(۱۵۳)- د جنګ ميدان مو پرېښود، غره ته ختلئ، پېغمبر عليه السلام مو تر شا پرېښی وو، هغه د ځان خوا ته وربللئ خو تاسو هيچا ته مخ نه وراړوو او الله تاسو ته دا د پرله پسې غمونو سزا درکړه، غنائم درنه پاتې شول، تلفات مو ورکړل، ډېر مو شهيدان شول او ډېر نور زخميان او فتح مو په هزيمت بدله شوه.

د آيت د وروستۍ برخې په اړه ډېر تعبيرونه او توجيهات شوي، خو تر ټولو

دقيقه او غوره ئې دا ده: تاسو ته ويل شوي وو چې په هيڅ حالت کې به نه غمجن کېږئ، د الله په لار کې هره قرباني بايد په ورين تندی ومنئ، د دې لارې مړي به مړه نه ګڼئ، هغوی ژوندي دي، ستاسو هر څه د الله دي، د الله په لار کې ئې قرباني کول داسې دي لکه چې الله ته مو خپل امانت بېرته سپارلی وي، الله تعالی دا غمونه د دې لپاره راوستل چې معلومه کړي په رښتيا تاسو همداسې ياست، د الله په لار کې نه په تلفاتو غمجن کېږئ او نه په مصيبتونو. که داسې حالت رانشي څنګه به معلومېږي چې څوک صابر دی، غمونه په سره سينه زغملی شي او کړاوونه په ورين تندي ګاللی شي. په دې دردوونکي حالت کې خو ستاسو د ايمان تقاضاء دا وه چې وير ونکړئ او غمجن نه شئ.

pÿí$Ûr Nã2Ë pÿí$Û 4´ ø/ $Ù$èbqZB& Éó$Ÿ‰è/ .`Ë Nãøæ A“R& $e
šc qãqà)/ þS3ÿ» f$£ß Ès$Ž¨öî «! $Î šc qZÝ/ Nåš ãR& Nåk$d& ô‰
Ÿw $B NÍÅ ãR& þÎ bqàÿ÷ä † ¼ãã•Ÿ$b) @è àó« `Ë ÌŸ$`Ë $Y9©@d
ö©@è $Yß»d $Zûè $B àõ« ÌŸ$`Ë $Y9 b‰. öq9 bqãqà)/ š• 9 br‰ã
’îFçöïr Nçîè Å $Ÿ ÒB 4Ì @Ÿ) $ÅNûæ =îä ûïŸ‰$–Ž99 Nã ïqãç ’Î èÿä
ÏN#‹Î ØŠîæ ª! $r Nãîqè ’Î $B È Å Jäïr Nà2 ír‰ß ’Î $B ª! $
ÇÊÎÍÈ ír‰•Á 9$

[۱۵۴]- بيا ئې له دې غمونو نه وروسته پرتاسو باندې د پرکالي په بڼه کې هغه ډاډينه نازل کړه چې ستاسو پر يوې ډلې به غوړېدله او بله ډله بيا داسې

وه چې خپلو ځانونو په اندېښنه کې غورځولي وو، د الله په اړه ئې د جاهليت د دور ناروا ګومانونه کول، ويل ئې: د دې کار څه زمونږ په برخه دي؟ ورته ووايه: کار خو ټول الله لره دی، دوی په خپلو زړونو کې هغه څه پټوي چې تا ته ئې نه څرګندوي، وايي: که د دې کار څه زمونږ په برخه وي نو دلته به نه وژل کېدو، ورته ووايه: که په خپلو کورونو کې هم وئ نو هغه کسان به هرومرو د خپلې مړينې ځای ته راوتلي وو چې وژنه ئې مقرر شوې وه او ترڅو ستاسو د سينو خبرې وآزمويي او ستاسو د زړونو شته عيار کړي او الله د زړونو په شته وو ښه پوه دی.

---

(۱۵۴)- په دې مبارك آيت کې څو مهمې لارښوونې زمونږ مخې ته ايښودل شوې:

- د جګړې په هغه سخت او له اضطراب نه ډك حالت کې د ځينو مجاهدينو وضعيت داسې وو چې په وار وار ورباندې پرکالي راتلو، د خوب دا حالت په هغه چا راځي چې هيڅ وېره ئې نه وي، ممکن نه ده چې د وېرې په حالت کې په انسان خوب راشي، په دوی باندې د پرکالۍ راتګ ښيي چې دوی هيڅ وېره نه درلوده، زړونه ئې ډاډه وو او الله تعالی خپله سکينه او ډاډينه ورباندې نازل کړې وه.
- د دوی په مقابل کې بله ډله داسې وه چې له ځان نه پرته د بل هيڅ څه په فکر کې نه وو، ټول هم او غم ئې دا وو چې څنګه ځان وژغوري، نه ئې د دې پروا کوله چې په پېغمبر عليه السلام او نورو مسلمانانو به څه راځي او نه د دې چې د اسلام او د مدينې راتلونکی به څنګه وي، د الله تعالی په هکله ئې عقيده بدله شوې وه او داسې ګومانونه ئې په ذهن او زړه کې ګرځېدل چې د جاهليت د دور باورونو او ګومانونو ته ورته وو، له الله نه ناهيلې شوي وو او د الهي نصرت وعدو ته ئې د شك په سترګه کتل.
- ځينو به ويل: له دې جګړو به څه ترلاسه کړو، که څه ګټه په کې وي دلته به نه وژل کېدو، ځينو نورو به ئې ويل: که د دې جګړې قيادت او قومنده زمونږ په لاس کې وی او زمونږ مشورو ته اعتناء شوې وی نو له دې حالت سره به نه مخامخ کېدو،

قومنده سمه نه وه، د جنګ پلان صحیح نه وو، لازم ترتیبات نه وو نیول شوي، د ماتې او تلفاتو مسئولیت د هغه چا په غاړه دی چې دا جګړه ئې اداره کوله.

- د دوی لپاره تر ټولو غوره ځواب دا دی: کارونه ټول د الله په واك کې دي، هر څه د ده په اراده ترسره کېږي، د کارونو پایله او نتیجه د ده له لوري ټاکل کېږي.
- دوی په خوله یو څه وايي خو په زړه کې ئې بل څه دي، د زړونو پټه خبره ئې دا ده چې د جنګ قومنده زمونږ په لاس کې وی نو له دومره مرګ ژوبلې سره به نه مخامخ کېدو.
- دوی په اصل کې په دې باور نه لري چې مرګ په خپل وخت راځي، نه ئې ځای بدلېږي او نه ئې وخت. دوی ته ووایه: که ستاسو رأي منل شوې وی، جنګ ته نه وی راوتلي، بیا به هم هغه کسان په خپلو پښو هغه ځای ته تلل چې د دوی د وژل کېدو لپاره له مخکې نه ټاکل شوی وو، داسې خو نه ده چې په بې غیرتۍ سره خلك له مرګ نه ژغورل کېږي، د جګړو له میدان نه بهر هم خلك مري، بې غیرتان هم مري، هغه بې همته قومونه چې د دښمن له مقابلې ئې ډډه کړې او دښمن ته تسلیم شوي او دښمن له کوم خنډ او مقاومت نه پرته د دوی په کور کلي مسلط شوی، د دوی مړي په هیڅ صورت کې تر هغو نه کم نه وو چې په مېړانه ئې د دښمن مقابله کړې ده.

دا آزموینه د دې لپاره وه چې له یوې خوا د منافقینو د سینو اسرار رابرسېره کړي او له بلې خوا د مؤمنانو د زړه اخلاص او صداقت لا پسې مضبوط او پیاوړی کړي او د دوی پوخ ایمان ته مزید پوخوالی او ځلا ورکړي.

ß»Üœ 9$ ãg©Iő$ $JR̂ Ė$èŏgø$ ')G$ Pöß Ŭ3ZB {ö®? ûïΨ$ bÎ

ÇÊÎÈ Òŏîm î qà î ©$ bÎ Ŭ3ã ª! $ÿã ô)9r {qç¡ . $B Çù è7Î

---

[۱۵۵]- یقیناً ستاسو کوم کسان چې د دوو فوځونو د مخامخ کېدو په ورځ تر شا شول په حقیقت کې شیطان د خپلو ځینو لاس ته راوړنو په وجه

وښويول، بې شکه چې الله ورته عفوه وکړه، يقيناً چې الله حليم بخښونکی دی.

(**۱۵۵**)- هغه کسان چې د جګړې په ورځ ئې کمزوري او بې همتي وښوده او له ميدان نه په شا شول، د دوي د بې همتۍ اصلي وجه هغه عملونه وو چې له دې مخکې ئې کړي وو، د دغو عملونو په وجه شيطان ته دا امکان او فرصت په لاس ورغلی وو چې د دوی زړه ته لار پيدا کړي او ګامونه ئې وښويوي، له دې نه معلومېږي چې ګناه انسان بې همته کوي، د انسان غيرت او شهامت له منځه وړي او شيطان ته دا موقع په لاس ورکوي چې په حساسو شېبو کې ئې وېره په زړه کې راپيدا کړي او پښې ئې وښويوي. الله تعالی دغو کسانو ته عفو وکړه، دا ځکه چې هغه حليم او بخښونکی دی، که د ده حلم او غفران نه وی نو دوی به ئې په دې ګناه سخت نيولي وو.

{qçžŸÏ #Œ] Ùûgïº q÷z \} {qã$%r {rãÿ. ûïŸ‰©$ {qçqã? Ÿẅ {qãB#ä ûïŸ‰©$$k%Š»7

ª! $Ÿ@èô Š] {qèÏè$Br {qè$B $B $R‰Ÿã {qç‰. ö©“ ‘xâ {qç‰. ‡& ÇÚ öR{ $’Î

ÇÎÏÈ ž×Å / bqèJè? $JÎ ª! $ur àM‹Ïär ¾Ç‡tã ª! $ur öÑÍqè ’Î Zô m 7Ï%Œ

---

[۱۵۶]- اې مؤمنانو! د هغو په څېر مه کېږئ چې کافران شول او د خپلو ورونو په هکله ئې چې په سفر تللي وو او يا ئې غزا کوله "او هلته يا مړه يا وژل شوي وو" وويل: که زمونږ په خوا کې وی، نه به مړه شوي وو او نه به وژل شوي وو!! تر څو الله دا خبره د دوی په زړونو کې د حسرت لامل وګرځوي، حال دا چې د ژوند، مرګ پرېکړه الله کوي او الله د هغه څه ښه ليدونکی دی

چې تاسو ئې کوئ.

---

(۱۵۶)- د دې آیت اساسي مطالب دا دي:

- مسلمانان د مرګ او ژوند په هکله له کافرانه تصور نه منع شوي.
- که چا مړینه او وژنه، سفر یا غزا ته منسوب کړه او د وژل شوي او مړ شوي خپلوان په هکله ئې وویل: که زمونږ په څنګ کې وی، په غزا کې ئې برخه نه وی اخیستې او په سفر نه وی تللی له مړینې او وژنې نه به خوندي پاتې شوی وو، د ده دا تصور او اعتقاد کافرانه دی.
- د ژوند مرګ پرېکړه یوازې الله کوي.
- دا کافرانه تصور له دې نه پرته بل څه نه ده چې په زړونو کې د حسرت باعث شي، په دې حسرت سره الله جل شأنه کافران تعذیبوي.
- د انسان کوم کړه وړه چې له همدې کافرانه اعتقاد نه خړوبېږي، که هغه له مرګ نه وېره وي، په جهاد کې برخه نه اخیستل وي او سنګر ته د خپلوانو له لېږلو نه ډډه کول وي، الله په ټولو خبر دی او ستاسو د ټولو عملونو شاهد او ناظر دی.

$ßÏB žöz pJôn‘r «!$# `ÏB ×otÏÿøóyJs9 öNè=è% ÷rr& «!$# È@‹Î6y™ ’Îû óOçFù=è% ûÈõs9ur

ÇÊÎÐÈ brãèyJøgs† $£JÏiB ׎öyz ÇÊÎÑÈ šcrçŽ|³øtéB «!$# ’n<Z{ óOçFù=è% ÷rr& ¢OšFB ûÈõs9ur ÇÊÎÐÈ šc qãèyJøgs†

---

[۱۵۷]- او که د الله په لار کې ووژل شئ یا ومرئ نو د الله بخښنه او پېرزوینه تر هغه څه چې نور ئې غونډوي ډېره غوره ده.

[۱۵۸]- او که ومرئ یا ووژل شئ نو هرو مرو به د الله په لوري راغونډ کړی شئ.

(۱۵۷-۱۵۸)- ولې له مرګ نه وېرېږئ، د الله په لار کې د شهادت په نتیجه کې خو

الله ستاسو ګناهونه درته بخښي او په خپل بې انتهاء رحمت او پېرزوينې سره مو نازوي، دا خو تر هغه څه نه ډېر ډېر غوره ده چې له شهادت نه محروم شوي کسان ئې په پاتې ژوند کې ترلاسه کوي، هغوی به په تاسو پسې راځي، فرق به ئې د څو میاشتو یا کلونو وي او بیا دا مرګ خو د ژوند پای نه دی، دا خو د بل ژوندون پیل دی، په دې سره خو تاسو د خپل رب په لوري درومئ، له هغه کار نه به یو مسلمان څنګه ډډه کوي چې خپل محبوب رب ته ئې رسوي.

ôÏ (qÒÿRj]w É=ù)ß$á‹Îî $âù |MYäqù9r Nßg9 |MZä «!$`Ï pJômu‘ $JÎù
|MÞ•ã #Œfù ÍÝR($’Î Nèd‘ÍÍ$©r Nçl; öÏøótGó™$r Nåkã ß#ôã$sù 7Jïqm
ÇÊÎÒÈ û,îÏj qGßJø9$# =Ïtä ©!$# bÎ) «!$’?ã @©.uqGù

[۱۵۹]- نو د خپل رب د رحمت په وجه ورته نرم شوی او که ته بدخولی او سخت زړی وی، نو ستا له شا او خوا به خواره شوي وو، نو دوی ته عفو وکړه، بخښنه ورته وغواړه او په کارونو کې مشوره ورسره کوه، نو چې عزم دې وکړ بیا خو په الله توکل وکړه، یقیناً چې الله توکل کوونکي خوښوي.

(۱۵۹)- د قائد لپاره په خپلو ملګرو نرمي کول د الله پېرزوینه ده، ته د دغې الهي پېرزوینې په سبب په خپل امت زړه سوانده او مهربان یې، د بدخولو او سخت زړو مشرانو په څېر نه یې، د داسې مشرانو په څنګ کې یوازې ذلیل انسانان راغونډېږي، که په تا کې دا نیمګړتیاوې وی نو دا ستا په شا او خوا کې راغونډ شوي مسلمانان به ټول درنه خواره شوي وو، د دوی اشتباهات نباید د دې باعث شي چې د نرمي په ځای سختي وکړې، د خوږو خبرو په ځای ئې په ترخو او توندو خبرو استقبال کړې او د لطف او مهربانۍ په ځای ئې په خپلو غلطیو سخت

ونیسي، د دوی پر غلطیو سترګې پټې کړه، له الله نه ورته مغفرت وغواړه. مبادا د دوی اشتباهاتو ته په پام سره دا فیصله وکړې چې له دې نه وروسته به له دوی سره مشوره نه کوم، نه په کارونو کې مشوره ستا واجب او د دوی حق دی، ته مکلف یې چې له دوی سره به مشوره کوې، حتی له هغو سره هم چې مشورې ئې کمزورې دي او د مخکنیو کمزورو مشورو په سبب ئې څه ستونزې هم راولاړې کړې دي. د مشورې په نتیجه کې چې کومه پرېکړه په لاس درغله، د پلې کولو لپاره ئې ملا وتړه او پر الله توکل وکړه، داسې متوکلین د الله خوښ وي.

که په دې آیت کې لږ غور وکړئ نو د اسلام له نظره به د شورى په څرنګوالي او اهمیت ښه پوه شئ، په دې مبارك آیت کې څو اساسي ټکي زمونږ مخې ته راځي:

• پیغمبر علیه السلام ته امر شوی چې مشوره به کوې، که الله تعالی خپل پیغمبر په مشوره مکلف کوي او دا د ده واجب ګڼي، نو د عادي مشر په اړه به د دې حکم تقاضاء څه وي، هغه چا ته چې الله ورته وحي کوي او د ټولې نړۍ لپاره ئې لارښود ټاکلی، امت ورباندې ایمان لري او د ده په اطاعت مکلف شوی، که ده ته د مشورې کولو امر کوي، نو بل څوك به څه حیثیت لري چې له مشورې ځان مستثنی کړي.

• دا د مشورې حکم د هغو کسانو په اړه راغلی چې ځینې اشتباهات ترې شوي، د دوی له اشتباهاتو سره سره الله تعالی پیغمبر ته امر کوي چې له همدغو سره به هم مشوره کوې.

• پیغمبر علیه السلام ته ویل شوي چې تصمیم به له مشورې وروسته نیسې، داسې نه چې مخکې له مشورې کومه فیصله له ځان سره وکړې او بیا نور هسې د خوشحالولو لپاره راوغواړې او د خپلې رأیې په ګټه ورنه تائید ترلاسه کړې.

• له مشورې نه چې کومه فیصله راوځي، که څه هم ستا د رأیې خلاف وي او ته په هغې کې مصلحت نه ګورې، له څه تزلزل او وېرې پرته ئې د عملي کولو لپاره ملا وتړه او پرالله توکل وکړه.

• د الله محبوب متوکل هغه دی چې مشوره کوي، له مشورې نه د راوتلې

فیصلې د عملي کولو لپاره ملا تړي او پر خپل رب توکل کوي.
متأسفانه ځینې کسان د مشورې داسې تفسیر او تعبیر وړاندې کوي چې د دیکتاتورانو او مستبدو واکمنانو ډېر خوښېږي، هغوی وايي چې د عزم په صیغه کې خطاب مفرد ته متوجه دی او له دې نه معلومېږي چې د پرېکړې واك زعیم ته ورکړی شوی!! حال دا چې دا ډېر غلط او کمزوری تعبیر دی، دوی دې ته پام نه کوي چې عزم له شورى نه وروسته ذکر شوی او د دې خبرې معنی دا ده چې عزم او پرېکړه به د مشورې نتیجه وي، شورى به د فیصلو مرجع وي او د مشر تصمیم به هم د شورى له منځ نه راوتلى وي، په دې آیت کې شورى له عزم نه مخکې ذکر شوې او د البقرې په سوره کې مزید وضاحت شوی او د مشورې یو بل ضروري اړخ او شرط په ګوته شوی او ویل شوي: چې وروستۍ فیصله به د طرفینو په (مشوره) او (رضایت) وي، په کومې مشورې کې چې د طرفینو رضایت شرط نه وي، یو طرف یوازې خپله رأیه څرګندوي او د وروستي تصمیم په نیولو کې څه حق نه لري او بل طرف یوازې د بل رأیه اوري او فیصله په خپل سر کوي، د مشاور له رضایت نه پرته، دا د استبدادي نظامونو شورى ده نه اسلامي شورى، دا مبارك آیت دغه غلط تعبیر له بنسټه ردوي. اسلام له تي نه د ماشوم د بېلولو په اړه ښځې او مېړه ته وايي: په خپلو کې د (مشورې او رضایت) په نتیجه کې چې د خپل ماشوم د بېلولو په اړه کومه فیصله وکړئ نو څه الزام دربانديې نه شته او له مشورې پرته یا د یوه طرف د عدم رضایت په صورت کې هره پرېکړه د ګناه پرېکړه ده . هلته ویل شوي: که مور پلار وغواړي چې د کوم ضرورت یا مصلحت له مخې ماشوم ته د تي ورکولو موده رالنډه کړي نو په دوه شرطه دا کار کولی شي: دواړه به په دې کار راضي وي او په خپلو کې به ئې مشوره کړې وي. مشوره او د دواړو رضایت او موافقه ئې شرط کړې. له دې آیت نه د اسلام له نظره د مشورې حقیقت څرګندېږي، له مشورې نه به هغه پرېکړه راوځي چې دواړه خواوې وربانديې راضي او متفق وي، مشوره دا نه ده چې یو طرف به له بل نه فقط نظر او رأیه غواړي او ورستۍ پرېکړه به دی په خپله کوي، مشوره د بل د رأیې معلومولو لپاره نه وي، داسې مشوره هیڅ

ارزښت نه لري چې يو كس دې د نورو رأيه واوري خو پرېكړه دې په خپله او د نورو د موافقې او رضايت نه پرته وكړي، مشوره دې ته ويل كېږي چې د تفاهم او بحث په نتيجه كې د طرفينو د خوښې هغه پرېكړه ترې راووځي چې دواړه ورباندې راضي او متفق وي. چې پلار خپل اولاد ته د تې وركولو په اړه په دې مكلف وي چې له خپلې مېرمنې سره به مشوره كوي، په خپل سر به فيصله نه كوي، هره پرېكړه به د دواړو په مشوره او رضايت وي، نو امير څنګه دا حق لري چې د عام ولس د شتمنيو او په دوی پورې اړوند قضاياوو كې په خپل سر او د نورو له مشورې او رضايت نه پرته فيصله وكړي، په ټولنې كې د ده حيثيت او مقام په هيڅ صورت كې هومره نه دی لكه د پلار او مېړه حيثيت او مقام په خپلې كورنۍ كې، اسلام خو ده ته د (قيم) په ځای د (خليفه او امين) نوم وركړی، دی خو د عام ولس د امانتونو امين دی، په هيڅ امانت كې په خپله خوښه د تصرف كولو حق نه دی وركړی شوی.

Näŏ̌Ç Zƒ “ Ï‰ß#Œ ` Jù Nãªä ƒø bĵr Nã9 | = Ï$î Ẍù ª! $Nãž̌Ç Zƒ bĵ

ÇÏÈ bqè=Bs-GßJø9$# È@©.uqtGù=sù «!$# ’?ãr uρ 4 ÿÍνÏ‰÷èt/ .`ÏiΒ

---

[۱۲۰]- كه الله مو مرسته وكړي نو هيڅ غالبېدونكی (حريف ځواك) نه لرئ او كه مو يوازې پرېږدي، نو هغه به څوك وي چې له ده وروسته مو مرسته وكړی شي؟ او مؤمنان خو بايد پر الله توكل وكړي.

---

(۱۲۰)- كه په تاسو كې دا اهليت او وړتيا وي چې د الله د مرستې مستحق وئ او الله تعالی ستاسو مرسته وكړي نو د ځمكې په سر داسې ځواك نه شته چې پر تاسو غالب شي او كه دا اهليت او وړتيا له لاسه وركړئ او د الله له مرستې او ملاتړ نه محروم شئ، بيا داسې څوك نه شئ موندلی چې ستاسو مرسته وكولی شي. د ايمان تقاضاء دا ده چې الله به ځان ته كافي ګڼئ او پر هغه به توكل كوئ او له هغه څه نه به

ځان ساتئ چې د ده له مرستې نه مو محرومه کوي.

4ûqê Sê þJ»ŠÉ$Pöf @î $JÎ ÑÙ @ö `Br @ãf b& @ÉÏ b%. $Br

ÇÊÈ bqß=àôàÿ Ÿw Nèdr ôM6¡. $B <ä ÿR @à2

---

[۱۲۱]- او هیڅ پیغمبر ته نه ښایي چې (په غنیمت کې) خیانت وکړي او څوك چې خیانت وکړي نو دا خیانت شوی شی به د قیامت په ورځ (له ځان سره) راوړي، بیا به هر چا ته خپله لاس ته راوړنه پوره ورکړی شي او ظلم به پرې نه کېږي.

---

(۱۲۱)- په کار خو دا وه چې تاسو په خپل پیغمبر پوره باور درلودئ او دا وېره درسره نه وئ چې که په خپله او په تلوار سره د غنایمو په راټولولو کې برخه وانخلئ نو له خپلې برخې به محروم شئ او په وېش کې به ئې څه خیانت وشي، ستاسو دغې وېرې د غنایمو راټولو ته وهڅولئ، هم مو سنگرونه پرېښودل او هم د ماتې خوړلي دښمن تعقیب. الله تعالی چې څوك د پیغمبری لپاره غوره کوي د هغوی له شأن نه دا ډېره لرې وګڼئ چې په خیانت به راضي شي. خو که بل چا خیانت وکړ نو د هغه لپاره هم د قیامت د ورځې حساب او کتاب شته، د قیامت په ورځ به دا د خیانت پېټی په خپلو اوږو بار راحاضر کړي او د الله په وړاندې او د ټولو خلکو مخې ته به ودرېږي او حساب به ئې ورکوي، هم به ده ته د خپل خیانت سزاء ورکړی شي او هم به تاسو د خپلې برخې بدله ترلاسه کړئ، په هیچا به ظلم نه کېږي.

---

§ ør àg_ ç1rÙBr «!$ `Ë Ÿ, ¡Î ä$/ .`J. «!$b°qÊí ì6@$ÇJù&

ÇÏÎÈ šc qèJèƒ $JÎ ž7Å / ª! $r «! $‰Yă M»_ ‘Š Nèd ÇÏÏÈ ǯÅ R$

[۱۶۲]- آیا هغه څوك چې د الله په رضاء پسې شوی، د هغه چا په څېر كېدی شي چې د الله په قهر او غضب اخته شوی او ځای ئې دوزخ دی او د ورګرځېدو څومره بد ځای!!
[۱۶۳]- دوی د الله په نزد درجې درجې دي او الله دهغه څه لیدونكی دی چې دوی ئې كوي.

(۱۶۲-۱۶۳)- په غنیمتونو كې خیانت هغه څوك كوي چې د الهي غضب وړ او د دوزخ مستحق وي، دا كار د هغه چا له شأن نه لرې دی چې د الله د رضاء په لټه كې وي، دا دواړه د الله تعالى په نزد كې ځانته ځانته درجې لري او الله تعالى په خپله د دوی د كړو وړو ښه شاهد دی، دغه مخلص مجاهدین چې دا دی ګورئ د الله د رضاء لپاره ستونزې ګالي او قرباني وركوي، دوی به څنګه غلول او خیانت كوي، ولې د دوی په هكله بدګومانه وئ او د دغې بد ګومانۍ په وجه مو په خپل لاس د غنیمتونو د راغونډولو هڅه وكړه او د هغې ماتې باعث شوئ؟!

NÍŽä (qè/ Nĝ Åğ R& ôË Zvq ß‘ NÍŽi] è/ 6Î ûüŽÏB÷sßJø9$‘ ?ã ª! $£B ô‰)9
’Å @6% `Ï (qç. b)r pJò6 Ïtø:$r |=»G3Ïø9$ NgßJÏk=ãr NÍkŽÏj.2 “ãr ¾mÏG»ƒ#ä
ÇÏÍÈ AûÎB @»=|Ê

[۱۶۴]- یقیناً چې الله پر مؤمنانو احسان وكړ چې په دوی كې ئې د دوی له منځه داسې پېغمبر مبعوث كړ چې پر دوی باندې ئې آیتونه لولي، د دوی

روزنه کوي او کتاب او حکمت ورښيي، په داسې حال کې چې له دې د مخه په ښکاره تېروتنې کې وو.

(۱۲۴)- پېغمبر خو هغه څوك دى چې تاسو د ده په لاس له ضلالت او بې لارېتوب نه وژغورل شوئ، د ده بعثت خو پر تاسو د الله تعالى يوه ستره پېرزوينه وه، ده درته حلال او حرام وښودل، ستاسو روزنه ئې وکړه، کتاب او حکمت ئې دروښود، په غنائمو کې غلول خو د ده لخوا خيانت وګڼلى شو، له دې نه د مخه خو غنيمت يا د زورورو قومندانانو حق ګڼل کېدو او يا د هغه چا چې په لاس کې ئې پرېوتى وو، کمزوري تل ترې محروم وو، ده درته وويل چې غنايم به د جنګ په پاى کې راغونډېږي او په ټولو مجاهدينو به مساويانه وېشل کېږي، ولې مو د پېغمبر عليه السلام په هکله دا تشويشونه کول؟!

ŸYá ôB qè @è #‹»d 4T& Láè $ŽöB Léö¹ & ô% p7ŠÅB NãG;» ¹ & $Ù9r&

ÇÊÎÈ Öï‰% ãó« è@ä4?ã ©$b) Nã Åàr&

[۱۶۵]- آيا کله چې داسې مصيبت دروررسېدو چې د دې دوه برابره مو (دښمن ته) رسولى وو، نو ويل مو: دا له کومه؟! ورته ووايه: دا په خپله ستاسو لخوا دى، يقيناً چې الله په هر څه ښه قادر دى.

(۱۶۵)- کله چې د احد په غزاء کې تاسو تلفات وليدل، په داسې حال کې چې له دې د مخه مو د بدر په جګړې کې دښمن ته د دې تلفاتو دوه برابره رسولي وو، ويل مو: دا له کومه؟ ولې له تلفاتو سره مخامخ شوو؟! الله خو د خپل دين او د مؤمنانو د برلاسي وينا او وعده کړې وه، ولې د دې وينا او وعدې خلاف حالت سره مخامخ شوو؟!! دوى ته ووايه: د الله وينا حق ده او وعده ئې رښتوني او په هر کار قادر، د

ماتې لامل دا نه وو چې ستاسو شمېر کم وو او الله په دې قادر نه وو چې دا محدود شمېر مؤمنان پرکافرانو غالب کړي، داسې نه ده، د ماتې لاملونه تاسو په خپله برابر کړل، تاسو هغه شرائط مهیا نه کړل چې د بري لپاره لازم دي او د الله وعده ورباندې مشروط ده، د الله تعالی وعدې خپل شرطونه لري، هلته به تحقق مومي چې شرائط ئې ترسره شي.

ÇÌÏÈ ûüÏZBs-G9$ N=è‹Ïr «! $ Èbøîû Ô$èô g ø$ ‘) G9$ Pöqt NäŠ7» ¹ & $Br

(qãùŠ$Ír& «! $ È@‹Î™ ’Î (qè=»% (qöq$è? öNçl; @ŠÏr (qà)ù$R ûïÏ%!$ N=è‹Ïr

Nä3» Ü •% ̈ >íBöq/ Ìÿà6 ù= Nèd Nä3»Yè7?w Zw$F% 5=èR öq9 (q9$%

$yÏ3 5=æ& ª!$r Nßîqè ’Î § ø9 $B Nÿgd ºqè ’Î šc q9q)t ÇÏJƒM9

ÇÏÐÈ bqßJFs3t

---

[١٦٦]- او هغه څه چې د دوو فوځونو د مخامخ کېدو په ورځ درورسېدل، دا خو د الله په حکم او د دې لپاره وو چې مؤمنان معلوم کړي.

[١٦٧]- او د دې لپاره چې هغه کسان هم معلوم کړي چې منافقت ئې کاوو او چې ورته وویلی شو: راشئ یا د الله په لار کې وجنګېږئ یا دفاع وکړئ، وئې ویل: که د کوم جنګ پوهه مو وي حتماً مو ستاسو متابعت کاوو!! دوی په دغه ورځ کفر ته ډېر ورنږدې وو، تر هغه واټن نه چې له ایمان نه ئې درلودو، په خوله ئې هغه څه ویل چې په زړونو کې ئې نه وو او الله په هغه څه ډېر ښه پوه دی چې دوی ئې پټوي.

(۱۲۲-۱۲۷)- د هغې ماتې او د هغو تلفاتو پرېکړه الله کړې وه، لاملونه ئې تاسو په خپله برابر کړي وو، هر څه د الله د سننو مطابق واقع کېږي، الله غوښتل چې په دې سترې ابتلاء سره د واقعي مؤمنانو او منافقينو ترمنځ تفکيك وشي، هغه منافقين راڅرګند شي چې نه د الله په لار کې جنګ ته تيار وو او نه له مدينې نه دفاع ته، د دوی پېژندنه ضروري وه، ترڅو په راتلونکي کې نه د الله په لار کې د جنګ په اړه په دوی حساب وکړئ او نه له مدينې نه د فاع په اړه، تاسو په خپلو سترګو وليدل چې د جهاد او دفاع په هکله د منافقينو ځواب څه وو؟ انکار، خو دا انکار په داسې الفاظو سره چې د دوی په څېر دوه مخې دي، په ظاهر کې ئې معنی يو څه او په حقيقت کې ئې معنی بل څه، په ظاهر کې د دوی د وينا معنی دا ده: که پوهېدی چې جنګ واقع کېږي نو حتماً مو ستاسو په څنګ کې برخه اخيسته، د دې الفاظو يوه بله توجيه هم شوې خو مخکنۍ ترې غوره او دقيق ده او هغه دا چې: که مونږ په جنګ پوهېدی نو زمونږ مشورو ته به مو اعتناء کړې وه او د مدينې له داخل نه به مو د دښمن مقابله کړې وه، که داسې شوي وی مونږ به هم ستاسو په څنګ کې وو.

د دوی د الفاظو ظاهر ښه برېښي او ساده لوح کسان ورباندې غولولی شي، خو الله تعالی ته د دوی د زړونو هغه نفاق څرګند دی چې دوی ئې پټوي.

دې ته مو هم بايد پام وي چې دلته په جګړې کې د دغو منافقينو دا برخه نه اخيستل داسې ګڼل شوي چې دوی په دې کار سره کفر ته له ايمان نه ډېر ورنږدې وو او دې ته مو هم پام وي چې په اصل کې دغو منافقينو له دې پرته بل کار نه وو کړی چې د مسلمانانو د شوری له پرېکړې نه ئې مخالفت کړی وو. که څه هم دا پرېکړه د پيغمبر عليه السلام د خپلې رأيې خلاف پرېکړه وه!! له دې نه په اسلام کې د شوری اهميت معلومولی شئ.

ôã {râ'Š$ů @è {qäe $B $Rqã$Û& ö@ {rße%r bÏÎ'q-z l} {qß$% ûïÏ%©$

ÇÏÑÈ ûüŸŸ‰» ¹ ŁâZä bĵ NöJ$$Ñà6 ÅǧR&

[۱۲۸]- هغه چې خپلو ورونو ته ئې وويل، په داسې حال کې چې په خپله كښېنستل وو، كه ئې زمونږ خبره منلې وی نه به وژل كېدل، ورته ووايه: له خپله ځانه مرګ دفع كړئ كه رښتوني يئ.

(۱۲۸)- دا همغه منافقين دي چې په خپله ئې هم په جنګ كې برخه وانخيسته او نور ئې هم له برخې اخيستو منع كول او له جګړې وروسته ئې ويل: كه دوی زمونږ خبره منلې وی او په جګړې كې ئې له برخې اخيستو ډډه كړې وی، نو له دې مرګ ژوبلې سره به نه وو مخامخ شوي، دوی ته لنډ خو ډېر قاطع او خوله ماتوونكی ځواب وركړی شوی: كه په رښتيا ستاسو منافقانه تدبيرونه د چا د مرګ نېټه بدلولی شي نو لومړی د خپل مرګ چاره وكړئ!! كه په خپلو منافقانه تدبيرونو سره د نورو د مرګ مخه نيولی شئ نو كوم داسې تدبير هم وكړئ چې ستاسو خپل مرګ د تل لپاره وځنډوي!!

bqè-öãÓÔĝĥ ‰Ÿã á$Šôm& @/ $Ûqß& « $È‹î™ ’Î(qëÈ ûïŸ‰$Ûù ¡ tB Ÿwr

(qà)sùÌ N9 ûïŸ‰$Î brǧÅöó„r ¾ÏîÒù `Ï ª! $Ñg9?#ä $JÎ ûüÏmÌù ÇÏÒÈ

brǧÅöó„ * ÇÐÈ šc qç“ó ƒ Nèd Ÿwr NÍŽæ Ì$ öz žw& Nĝÿùz ôÏ NÍ

ÇÐÈ ûüŽÏBs3ß$•ô & ßŠÂ ãŸ ©$b&r @Òùr « $`Ï ÞJèŽÎ

[۱۲۹]- او هغه كسان چې د الله په لار كې شهيدان شوي، مړه مه ګڼئ، دوی

ژوندي دي او د الله په خوا کې ورته روزي ورکول کېږي.

[۱۷۰]- الله چې له خپل فضل نه څه د دوی په برخه کړی، په هغه خوشحالي کوي او د هغو کسانو لپاره هم چې لاتراوسه له دوی سره نه دي یوځای شوي او د دوی تر شا دي، په دې خاطر خوشحالي کوي چې نه به په دوی څه وېره وي او نه به غمجن شي.

[۱۷۱]- د الله په نعمتونو او فضل به خوشحالي کوي او په دې هم چې الله د مؤمنانو اجر نه ضایع کوي.

(۱۶۹-۱۷۱)- د دې آیتونو اساسي مطالب دا دي:

- د الله د لارې شهیدان مړه مه ګڼئ.
- دوی ژوندي دي خو تاسو د دوی د ژوند په څرنګوالي نه پوهېږئ.
- دوی نه یوازې ژوندي دي بلکې الله ورته په خپلې خوا کې روزي هم ورکوي.
- دوی په خپل وضعیت او د الله جل شأنه په هغه فضل چې د دوی په برخه شوی راضي او خوشحاله دي.
- د خپلو هغو ملګرو د مستقبل په هکله هم خوشحالي کوي چې لاتراوسه له دوی سره نه دي یو ځای شوي، په دې خاطر چې ګوري د ایمان په لار کې نه وېره شته او نه غمجن کېدل.
- د الله په نعمتونو، فضل او په دې چې الله د مؤمنانو اجر نه ضایع کوي، خوشحالي کوي.

[illegible]

[illegible]

---

[۱۷۲]- هغه چې د الله او د ده د پېغمبر بلنه ئې په داسې حال کې ومنله چې پرهارونه وررسېدلي وو، له دوی نه چې چا د احسان او تقوا لار غوره کړه، ستر اجر ئې دی.

---

(۱۷۲)- کله چې د قریشو فوځ له احد نه د مکې په لوري وخوځېدو، څو میله لا مخکې نه وو تللي چې متوجه شول دوی لویه غلطي کړې ده، ښه موقع په لاس ورغلې وه، دښمن ته زیات تلفات اوښتي وو، د مقاومت توان ئې له لاسه ورکړی وو، باید له ځنډ نه پرته ئې پر مدینې برید کړی وی، د ځینو رأیه دا وه چې له دې ځایه بېرته وګرځو او په مدینې حمله وکړو، خو بخت او همت ورسره یاري ونکړه او د برید په ځای ئې د مکې په لوري سفر ته ادامه ورکړه. پېغمبر علیه السلام هم د جګړې په سبا امر وکړ چې د پرون ورځې په جګړې کې برخه اخیستونکي ټول غازیان باید تیار شي او د حمراء الاسد په لوري وخوځېږي، همداسې وشول، نه یوازې روغ مجاهدین تیار شول او له ځنډ نه پرته وخوځېدل، بلکې ستړي، ستومانه او زخمي مجاهدین هم د خپل محبوب پېغمبر په امر روان شول، په دوی کې د ډېرو له زخمونو نه وینې بهېدې، ځینې داسې هم وو چې په خپلو پښو نه شو تلی، دوه ورونه داسې وو چې دواړه زخمي شوي وو، یو ئې ډېر او بل تر ده لږ، یوه هغه بل په شا کړ او د حمراء الاسد په لوري وخوځېدل، دا له مدینې نه اته نه میله لرې وو، خو هلته په رسېدو سره معلومه شوه چې دښمن له سیمې وتلی او د مکې په لوري ئې تلو ته دوام ورکړی.

په دې آیت کې دغو زخمي غازیانو ته اشاره شوې، په داسې حال کې چې له تلو معاف وو او شرعي عذر ئې درلود، خو د الله او پېغمبر دعوت ته ئې لبیك ووایو او په زخمي حالت کې د جنګ لپاره تیار شول. عظیم او ستر اجر به د هغه چا په برخه کېږي چې (احسان) او (تقوی) کوي، دلته له احسان کوونکو نه مراد هغه کسان دي چې له عذر سره سره د الله او پېغمبر بلنې ته لبیك وایي او له (تقوی کوونکو) نه مراد هغه کسان دي چې د زخمونو په سبب نه جزع او فزع کوي او نه

شکوه او شکایت، له هر هغه کار نه ځان ساتي چې د ده اجر ته تاوان رسوي، ډېر کسان داسې وي چې یا په جزع و فزع او شکوه او شکایت سره خپل اجر ضایع کړي او یا د زخمونو او پرهارونو په مقابل کې د امتیازاتو د لاس ته راوړنې غوښتنه او مطالبه ئې الهي اجر په اوبو لاهو کړي.

هغه کسان چې د الله په لار کې له ژوبلېدو نه وروسته د الله او پېغمبر د حکم د تعمیل لپاره جهاد ته چمتو شوي او پرهارونو دوی د الله په لار کې له جهاد نه نه دي ځنډولي، دوی به ستر اجر ترلاسه کوي، خو د "احسان" او "تقوی" په شرط، یعني له ژوبلېدو نه وروسته ئې نه په چا منت بار کړی، نه ئې له چا د تقدیر او تمجید طمع کړې، نه ئې له چا د بدلې غوښتنه کړې او نه ئې داسې څه کړي او ویلي چې نور وځوروي. له جزع، فزع، شکوه او شکایت نه ئې ځان ساتلی او له بې صبرۍ ئې ډډه کړې. پام کوئ چې تاسو د الله په لار کې له زخمي کېدو نه وروسته د" عدم احسان" او "عدم تقوی" په نتیجه کې له "ستر اجر" نه محروم نه شئ.

ÑèŠ#"ù Ñèö±÷z$ Ña9 (qãK_ ‰ "¨ $Z9$bÎ â¨ $Z9$Ñg9 A$% ûïŸ%$

«! $`Ï ÞJèŽÎ (qç7)R$ ÇÐÌÈ @‹Å2 q9$Nèkr ª! $$Z6ó m (q9$%r $Y»J ƒÎ

ÇÐÍÈ OŠàã @ÒÙ rè ª! $ «! $b°qêÎ í (qã7?$ ö¡qÿ Ñaé ¡ ðƒ Ñ9@Òùr

LêZä bÎ Èqè%{ r Ñèqè$, ? Ÿxù ¼çäŠ$Ïr& ß`ªŸ ß»Üø±9$ Nä3Ï9ºŒ $JRÎ

ÇÐÎÈ ûüZÏB÷sB

---

[۱۷۳]- هغه چې خلکو ورته وویل: "د دښمنانو" ډېر خلك درته راغونډ شوي، له دوی نه باید ووېرېږي، نو دې خبرې د دوی ایمان مزید زیات کړ او ویل به

ئې: الله مونږ ته کافي دی، څومره غوره پالونکی.
[۱۷۴]- نو د الله له نعمتونو او پېرزوينو سره بېرته راوګرځېدل، په داسې حال کې چې هيڅ تاوان ورونه رسېدو او د الله په رضاء پسې ولاړل او الله د لوی فضل خاوند دی.
[۱۷۵]- دا خو فقط شيطان وو چې خپل دوستان ئې وېرول، نو له هغوی نه مه وېرېږئ، له ما وو ېرېږئ که مؤمنان ياست.

(**۱۷۳-۱۷۵**)- په دې مبارکو آيتونو کې لاندې مهم مهم درسونه راکړی شوي:

- د دغو کسانو يو بل صفت دا دی چې د دښمن له زياتوالي او کثرت نه نه دي وېرېدلي، کله چې هغوی ته ويل شوي چې دښمن په لوی شمېر کې ستاسو په ضد راغونډ شوی، هومره چې له دوی نه وېره په کار ده، دې خبرې د دې په ځای چې په دوی کې وېره راولاړه کړي، برعکس د دوی ايمان ئې مزيد مضبوط کړی او ويلی ئې دي چې الله مونږ ته کافي دی او هغه تر ټولو غوره مولا او وکيل دی.
- د دغه دريځ او وينا په نتيجه کې هغوی په الهي امتحان کې بريالي وګڼل شول، د الله رضاء ئې ترلاسه کړه، له مزيد زحمت او تکليف نه پرته ئې يوه وړيا فتح، د الله **نعمتونه** او پېرزوينې په برخه شوې.
- څوك چې مسلمانان د دښمن له ځواکونو نه وېروي د قرآن له نظره "شيطان" دی، د دې شيطان دا وېره اچوونکي تبليغات په هغو کسانو اغېز ښيندي چې له شيطان سره ئې دوستي وي، د ده تبليغات په هغه چا اثر نه کوي چې له شيطان سره ئې خپلې اړيکې قطع کړې وي.
- د الله حکم او په الله د ايمان تقاضا دا ده چې د دښمن له زور ځواك نه ونه وېرېږو او وېره مو يوازې له يوه الله نه وي.

د احد د جګړې په پای کې او مخکې له دې چې قريش د مکې په لوري وخوځېږي، مسلمانانو ته ئې په جګ غږ دا بلنه ورکړه چې په راتلونکي کال کې به يو ځل بيا د بدر په ميدان کې سره مخامخ کېږي او خپلې تورې به سره آزمويي،

مسلمانانو د جګړې دا بلنه ومنله، خو کله چې د دغې وعدې وخت رانږدې شو، د قریشو مشرانو په خپلو منځو کې له مسلمانانو سره د نښتې ځواك نه لیدو، غوښتل ئې دا نښته وځنډېږي خو داسې چې د ځنډولو پېغور ئې مسلمانانو ته متوجه وي نه دوی ته، نور عرب داسې ګومان وکړي چې مسلمانان وو بېرېدل او له خپلې وعدې په شا شول، د دې لپاره ئې خپلو جاسوسانو ته وظیفه ورکړه چې په مدینه کې دا افواه خوره کړي چې قریشو د دغې جګړې لپاره زیات فوځ او ډېر وسایل برابر کړي، هومره چې مسلمانان د دوی په وړاندې مقاومت نه شي کولی، خو پېغمبر علیه السلام له خپلو سرتېرو صحابه وو سره یو ځای، د وعدې له ورځې نه مخکې هغه ځای ته ورسېدو او د قریشو راتلو ته په انتظار پاتې شو، درې ورځې ئې هلته تېرې کړې، چې معلومه شوه قریشو خپله وعده ماته کړې نو بېرته مدینې ته راستون شو، دا له جګړې پرته فتح وه، اثرات ئې په یوې نښتې کې تر بریا په هیڅ صورت کې کم نه وو. په پورتنیو مبارکو آیتونو کې دغه جریان څېړل شوی.

ª! $tБ/Ìã $\ǒ© ©$(r"Ø ƒ `9 bg‌Ȓ̂ ÌÿaB$'Î bqãÌ» ¡çûïï%$7 Rãø ïwr

(ãž Ïô$ûïï%$b̂ ÇÐÏÈ îïÌã ë># ‹ã óŠg9r í•Åy$'Î $ÿm bg9 Ÿèø žw&

ÇÐÐÈ Òŝï& ë># ‹ã óŠg9r $\ø© ©$(r"ò ƒ `9 Ç»J/ƒŶ$Î •ÿa$

[۱۷۶]- او هغه کسان دې تا غمجن نه کړي چې د کفر په لوري تلوار کوي، هیڅکله الله ته تاوان نه شي رسولی، الله غواړي چې په آخرت کې هیڅ برخه ورپه نصیب نه کړي او دوی لره ستر عذاب دی.
[۱۷۷]- یقیناً چا چې کفر د ایمان په بیه وپېرلو، الله ته هیڅ تاوان نه شي رسولی او دوی لره دردناك عذاب دی.

(۱۷۲-۱۷۷)- دلته د منافقينو او د دوی د منافقانه هلو ځلو په هکله ويل شوي چې د دوی پروا مه کوه، دوی الله او د ده دين او مؤمنانو ته هيڅ تاوان نه شي رسولی، دوی چې له کافرانو سره په ملګرتيا کې تلوار کوي، د دنيوي اغراضو لپاره خپل ايمان په کفر بدلوي، له ځانه پرته هيچا ته تاوان نه شي رسولی، الله دوی ته موقع ورکوي، غواړي د آخرت له برخې نه ئې محروم کړي، همدا قليله او ذليله بيه چې د خپل ايمان په پلورلو سره ئې ترلاسه کوي همدا ئې د ايمان قيمت وي او په آخرت کې به بل څه ترلاسه نه کړی شي، دوی به له دغې معاملې نه ډېر انتظارونه لري او ډېر رنګين رنګين خوبونه به ورته ګوري، خو خبر نه دي چې ستر او دردناک عذاب ورته انتظار کوي.

Nç 'íôç$JR] NÍÅ ãRX ž öz Nç 'íôç$JR& (ÿãy. ûïÏ%$ûù| ¡ ø Ÿr

ÇÐÑÈ ûüÎgB Ò #‹ ã Nçr $Vÿ) (ÿŠ#Š÷•ÿ

---

[۱۷۸]- او کافران دې ګومان نه کوي چې زمونږ له لوري مهلت ورکول ئې په ګټه دی، مونږ خو د دې لپاره دا مهلت ورکوو چې د لازياتو ګناهونو مرتکب شي او سپکوونکی عذاب ئې په برخه شي.

---

(۱۷۸)- ډېرو ته په دې خبرې پوهېدل ګران وي چې الله تعالی د کوم مصلحت له مخې کفري ځواکونو ته مهلت او فرصت ورکوي، کله پر مسلمانانو د بريا موقع ورکړي، کله د اسلامي هيوادونو د نيولو او د مسلمانانو د ځورولو امکان په لاس ورکړي، د دې تر شا کوم الهي حکمت مضمر دی؟ په دې مبارک آيت کې دغې پوښتنې ته ځواب ويل شوی. مه تاسو دا ګومان کوئ چې کفري ځواکونو ته مهلت او فرصت ورکول د دوی په ګټه دی او نه دې دوی په دې اشتباه کې پرېوځي چې دا موقتي برياوې ئې په ګټه دي. الله تعالی غواړي په دې مهلت سره د دوی حقيقت ښه

څرګند شي، دا مهلت د دې باعث شي چې دوی په ظلم او فساد کې هغې انتهاء ته ورسېږي چې الله تعالی ئې د دوی د کاملې تباهۍ لپاره ضروري ګڼي، ترڅو چې يو منحرف او مفسد ولس دغې انتهاء ته نه وي رسېدلی الله تعالی ئې د استئصال او هلاکت وروستۍ پرېکړه نه کوي. که الله تعالی شورويانو ته د افغانستان د نيولو فرصت نه وی ورکړی څوك به په دې پوه شوی وو چې کمونيزم څه ته وايي، کمونستان څومره بې رحمه دي، له ايمان نه تش زړه څومره سخت او بې عاطفې وي، چې څوك دين پرېږدي څومره ذليل او سپك شي، د نورو لپاره د خپل قوم او ولس په خلاف هر څه کولو ته تيار شي!! افغانان به څنګه پوهېدل چې د کمونستانو د شعارونو معنی څه ده، د کارګرانو حکومت يعني څه او د کور، کالي او ډوډۍ له غولونکو شعارونو نه د دوی مقصد څه دی، مګر ومو نه ليدل چې د الله تعالی له لوري دا فرصت په حقيقت کې د شوروی اتحاد د زوال لپاره الهي تدبير وو. همدا راز که امريکايان د افغانستان او عراق په نيولو نه وی موفق شوي، د بګرام، ابوغريب او ګوانتانامو په جهنمي زندانونو کې د مظلومو مسلمانانو په زنداني کولو نه وی موفق شوي، نو افغانان، عراقيان او نړېوال به څنګه پوهېدل چې امريکايان څومره ذليل، رذيل او بې رحمه دي؟ څنګه به ورته معلومېدله چې د امريکايانو د ديموکراسۍ، آزادي او بشري حقوقو معنی همدا وه چې حقيقت ئې په افغانستان او عراق کې او په دغو زندانونو کې له مظلومو لاس پښې تړلو زندانيانو سره د دوی په وحشيانه چلند کې راڅرګند شو، په رښتيا چې په دې مهلت ورکولو کې الهي حکمت همدا دی چې: ليزدادوا اثماً: ترڅو په ګناهونو کې مزيد مخکې ولاړ شي او په پای کې ئې سپکاوی او رسوايي په برخه شي.

`Ë] ŠÎ∫ø$”•Ü∫ Ç4®n Ïøã ÑÉR& $B 4?ã ûüÏZÏB÷sßJø9$# ‘‹Šu ª! $$b%. $B

¾ÏμÎ7‘• `Ë ÓÉ¯ø† ©!$$£Å³9r Ë ÷øó9$# ’?ã ÑßäèÎÔÜÏŠ ª! $$b%. $Br Ë ÉÏÖ9$

ÇÐÒÈ ÒšÌaã ŕô & Nä=ù (qà)G?r (qäBsêb)r ¾iîT$âr « $Î (qäB$«ù ât±„ `B

[۱۷۹]- الله تعالی داسې نه دی چې مؤمنان به د پاك او ناپاك له بېلولو پرته همداسې ستاسو په موجوده حالت کې پرېږدي او الله داسې هم نه دی چې تاسې له غیب نه خبر کړي، لکن الله له پېغمبرانو نه چې څوك وغواړي هغه غوره کوي، نو په الله او په پېغمبرانو ئې ایمان راوړئ، که مو ایمان راووړ او تقوی مو غوره کړه نو ستاسې لپاره ستر اجر دی .

(۱۷۹)- دا یو ثابت او دائمي الهي سنت دی، د حوادثو په لوړو ژورو کې به پاك او ناپاك سره بېلوي، خو د پاك او ناپاك د بېلولو په اړه د الله سنت دا نه دی چې څوك له غیب نه خبر کړي او ورته ووایي چې څوك پاك او څوك ناپاك دي، په غیب له الله پرته هیڅوك نه پوهېږي، د دوی د بېلولو الهي طریقه دا ده چې پېغمبر رالېږي، ځیني په پېغمبر ایمان راوړي، پاك شي او له ناپاکانو نه رابېل شي او ځیني نور په خپلې مخکنۍ ناپاکي کې پاتې شي. د پېغمبر بعثت د طیب او خبیث او پاك او ناپاك ترمنځ د توپیر او بېلتون وسیله ده. او همدا الهي سنت دی.

که څه هم د دې آیت مطلب ډېر څرګند دی خو متأسفانه د کږو زړونو خاوندانو له دې آیت نه داسې غلط تعبیرونه کړي چې د دوی کږې عقیدې او غلط مذهب وربانديې توجیه کړي، دوی د دې آیت د دغې برخې "وَلَكِنَّ اللَّهَ يَجْتَبِي مِنْ رُسُلِهِ مَنْ يَشَاءُ" په هکله وایي چې دلته ځیني پېغمبران له عدم علم غیب نه مستثنی شوي، په دې استثناء استدلال کوي او پېغمبرانو علیهم السلام ته د علم غیب ثابتولو هڅه کوي، ځیني ئې وایي چې دغو پېغمبرانو ته بشپړ علم غیب ورکړی شوی، ځیني نور بیا وایي چې نسبي علم غیب ئې په برخه شوی!! د دوی دا غلط تعبیر له څو اشتباهاتو نه راولاړ شوی:

- د دې آیت د بحث اصلي موضوع ته ئې پام نه دی کړی، د آیت له وروستۍ

برخې نه داسې انتباه اخلي چې د همدې آيت له لومړنۍ برخې سره هيڅ اړخ نه لګوي، د آيت پيل داسې دی:

مَا كَانَ اللّهُ لِيَذَرَ الْمُؤْمِنِينَ عَلَى مَا أَنتُمْ عَلَيْهِ حَتَّى يَمِيزَ الْخَبِيثَ مِنْ الطَّيِّبِ:

الله تعالی داسې نه دی چې مؤمنان به ستاسو په دې موجوده حالت کې پرېږدي، تر څو ناپاك له پاك نه بېل کړي.

يعنې د الله سنت دا نه دی چې مؤمنان د ښه او بد، پاك او ناپاك ترمنځ له توپير، تميیز او بېلتون نه پرته همداسې ګډ او مختلط پرېږدي. حتماً به داسې حالت راولي چې دا دواړه ډلې سره بېلې شي، بيا فرمايي:

وَمَا كَانَ اللّهُ لِيُطْلِعَكُمْ عَلَى الْغَيْبِ

او الله داسې نه دی چې تاسې پرغيب خبر کړي.

يعنې د ښه او بد، پاك او ناپاك ترمنځ د تفکيك او بېلتون طريقه دا نه ده چې تاسې له غيب نه خبرکړي او د علم غيب له لارې په دې پوه شئ او دا درك کړئ چې څوك خبيث او څوك طيب دی. په دې پسې متصل فرمايي:

وَلَكِنَّ اللّهَ يَجْتَبِي مِن رُّسُلِهِ مَن يَشَاءُ فَآمِنُوا بِاللّهِ وَرُسُلِهِ وَإِن تُؤْمِنُوا وَتَتَّقُوا فَلَكُمْ أَجْرٌ عَظِيمٌ:

خو الله تعالی له خپلو پېغمبرانو نه چې څوك وغواړي هغه غوره کوي، نو په الله او پېغمبرانو ئې ايمان راوړئ، که ايمان مو راووړ او تقوی مووکړه نو ستاسې لپاره لوی اجر دی.

يعنې د پاك او ناپاك، خالص او ناخالص، مخلص او نامخلص ترمنځ تفکيك او بېلتون د پېغمبرانو د غوره کولو او خلکو ته د هغوی د لېږلو له لارې ترسره کېږي، د پېغمبرانو عليهم السلام په بعثت سره خلك په دوو ډلو وېشل کېږي او پاك له ناپاك نه بېلېږي. تاسو پر الله او رسولانو باندې په ايمان، د هغوی په اطاعت او په تقوی سره د پاکانو په ډله کې شاملېږئ او لوی اجر مو په برخه کېږي.

په دې آيت کې به يوازې هغه چا ته څه ابهام او اغماض ښکاري چې د رنځور زړه

خاوند وي او هغه ته له کړې زاويې ګوري . عجيبه ده دا کسان د دې پرځاى چې دا آيت د خپلو کړو او باطلو افکارو د تصحيح او سمون لپاره خپل لارښود ونيسې او ووايي چې الله هيڅا ته علم غيب نه دى ورکړى، برعکس تصور کوي چې په دې آيت کې د يو شمېر پېغمبرانو عليهم السلام لپاره د علم غيب د اثبات دليل وجود لري !! دوى متوجه نه دي چې په دې ډول تعبير سره هر مخاطب ته دا انتباه ورکوي چې ګويا په قرآنکريم کې تناقض شته، ځينې آيتونه ئې په صراحت او قاطعيت سره اعلانوي چې له الله تعالى پرته هيڅوك علم غيب نه لري؛ خو په ځينو نورو آيتونو کې داسې نښانې ليدل کېږي چې مخاطب ته دا انتباه القاء کوي چې له الله تعالى نه علاوه نور هم علم غيب لرلى شي!! حقيقت دا دى چې الهي کلام له دې عيب نه پاك او منزه دى، نه يوازې هيڅ تناقض په کې نه شته بلکې آيتونه ئې ټول پخپل منځ کې يو د بل موئيد ، همغږي او يو د بل شرح او تفسير. هرڅوك چې له کوم آيت نه داسې تعبير او انتباه واخلي چې له بل آيت سره تناقض او ټکر ولري هغه غلط شويدى او په قرآنکريم کې ئې د تناقض پيدا کولو غلطي کړې ده.

په قرآنکريم کې د هغو آيتونو شمېر ډېر زيات دى چې په قاطع او پرېکنده الفاظو سره له ماسوى الله نه علم غيب نفي کوي او وايي چې له الله پرته نه په ځمکه کې څوك په غيب پوهېږي او نه په آسمان کې، که دا ملائکه وي يا پېرى يا انسان، که عادي انسان وي او که کوم جليل القدره پېغمبر. د قرآن په ګڼ شمېر قصو کې هم د دغې خبرې د اثبات لپاره ښېلګې وړاندې شوي. چې څو مثالونه ئې دا دي:

ابراهيم عليه السلام ته څو ملائکې د زلميانو په بڼه کې راغلې، هغه ونه پېژندې، د مېلمنو ګومان ئې پرې وکړ او وريته شوې غوښه ئې د دوى مخې ته کېښوده. چې کله هغوى ځان معرفي کړ په دې نه پوهېدو چې د دوى مأموريت څه دى، پوښتنه ئې ترې وکړه، کله چې هغوى ورته وويل د لوط عليه السلام کلى ورانوو ، پرېشانه شو ، په دې نه پوهېدو چې له لوط عليه السلام سره به څه کېږي، کله چې ملائکو د زوى زېرى ورکړ نو په دې خبره نه د ده باور راتو او نه د ده د مېرمنې، ملائکو ورته وويل: آيا د خپل رب په وعده کې شك کوئ؟!

دغه ملائکې لوط علیه السلام ته راغلې، هغه هم ونه پېژندې، د مېلمنو گومان ئې پرې وکړ، د دوی په راتلو سخت پرېشانه شو، په دې نه پوهېدو چې دا ملائکې د ده مرستې ته راغلې دي، هلته پوه شو چې ملائکو په خپله ځان معرفي کړ. په همدغې د آل عمران سورې کې مو ولیدل چې زکریا علیه السلام له دې نه خبر نه وو چې د ده تر روزنې لاندې مریم ته بې موسمه مېوې راځي، دا هیله ئې نه وه چې په دې زوړوالي کې به الله ورته اولاد ورکړي، خو د دغې صحنې لیدو ئې په زړه کې د اولاد طمع راوټوکوله، کله چې ملائکو د زوی زېری ورکړ، نه پوهېدو چې څنگه او کله به ئې زوی په برخه کېږي، له الله نه ئې د دې نښه غوښته.

پدغې سورې کې مو ولیدل چې عیسی علیه السلام نه پوهېدو چې د ده په منونکو کې به څوك د الله په لار کې د ده ملگرتیا کوي، له هغوی نه پوښتنه کوي: په تاسو کې مې څوك ملگرتیا ته چمتو دی؛ من انصاري الی الله.

دې ته ورته د متعددو نورو قصو له لارې هم دا حقیقت په گوته کوي چې پېغمبران علیهم السلام علم غیب نه لري. عجیبه ده چې څوك دې دا ټول آیتونه له پامه وغورځوي او له دې مبارك آیت نه دې داسې تعبیر وړاندې کړي چې له ټولو سره تصادم کوي!!

@/ Nç̦º #Žöz qèl ¾ï#Òù `Ë ª! $Sãg9?#ä $JÎ bqè, ©ÿ ûïï%©$ûù ¡ø Ÿwr

ÑNºq»J¡ 9$S^ ºŽ•Ë –ŀ r þJ»ŠÉã$Pöÿ ¾ïhÎ (qè2 $B bq%§Üã™ Nç̦º Ÿ@ qèl

ÇÊÑÉ Ž•Î z bqèJè? $ÿÏ ª! $r ÇÚ öF{$

---

[۱۸۰]- او چا ته چې الله په خپل فضل سره څه ورکړي خو هغه په کې بخل کوي، گومان دې نه کوي چې دائې په گټه دی، نه دا ورته بد دی، حتماً به د

قیامت په ورځ هغه څه ورته د غاړې امېل شي چې بخل ئې په کې کاوو او د ځمکې او آسمانونو میراث خو د الله دی او الله په هغه څه ښه خبر دی چې تاسو ئې کوئ.

---

(۱۸۰)- دلته بخیلانو ته څو خبرې شوې:

- په کار خو دا وه چې دوی د الله د فضل او پېرزوینې شکر په ځای کولی او همداسې چې الله په دوی فضل کړی دوی هم د الله لپاره هغه څه انفاق کولی چې الله تعالی ورکړي.
- دوی دې ګومان نه کوي چې بخل به څه ګټه وررسوي.
- دا بخل به ئې د قیامت په ورځ د غاړې امېل شي.
- په دنیا کې به هم هر څه الله ته په میراث پرېږدي، الله به له ده نه د پاتې مال په هکله فیصله کوي چې چا ته ئې ورکړي.
- او معامله ئې له هغه الله سره ده چې په ټولو کړو وړو ئې خبر دی.

$B Ü ç6Y™ ã‹Ïô ßtûr ×•Éù ©$!bÎ) (#þqä9$s% šú ïÏ%©!$# ãAöqs% ª! $# yìÏÿx œ ô‰s)©9

7Ï%ô ÇŽöŽxîÎ/ uä!$uŠÎ;Rr‘ {Nßgn=÷Fs%ur (#qä9$s%

ÇÊÑÊÈ È,ƒÌysø9$# z>#x‹tã (#qè%rŒ ãAqà)tRur 9d,ym Îöîö/ ä!$uŠÎ;Rr‘ {Nßgn=÷Fs%ur (#qä9$s% $tB Ü=çFõ3uZy™

---

[۱۸۱]- یقیناً چې الله د هغو کسانو خبره هم اورېدلې چې ویل ئې: خدای فقیر دی او مونږ غنیان، حتماً به هغه څه هم ولیکو چې دوی ویلي او په ناحقه د پېغمبرانو وژنه ئې هم او ورته وبه وایو: د سوځوونکي اور عذاب وڅکئ.

[۱۸۲]- دا د هغه څه لپاره چې ستاسو خپلو لاسونو وړاندې کړي وو او الله خو په بندګانو ظلم کوونکی نه دی.

(۱۸۱-۱۸۲)- کله چې په قرآن کې د الله په لار کې قربانۍ، الله ته پور ورکول وګڼل شوه او وویل شو چې الله ستاسو هره قرباني په خپله ذمه یو پور ګڼي او څو برابره به ئې پور ورکوونکي ته مستردوي، نو بخیلانو په تمسخر او ملنډو سره وویل: مګر الله فقیر دی او مونږ غنیان چې له مونږ نه پور غواړي؟!! د دوی په ځواب کې وویل شو چې الله تعالی هم ستاسو دا خبره لیکي او هم مو له مخکنیو پېغمبرانو سره د مخالفت کرغېړن عمل، تاسو له دې نه مخکې هم په دې خاطر د پېغمبرانو مخالفت وکړ او د دوی د وژلو لپاره مو ملا وتړله چې د الله په لار کې ئې قربانۍ ته رابللئ او ستاسو بخل او حرص اجازه نه درکوله چې دعوت ئې ومنئ.

5$/öỳî $Y•Ïü Ó4®n @ø qß•ï šÆ Bsçž& $Zûÿî ‰ĝã ©$Sbî {bø$% šú ïÏ%©!$

Oîù öÇçè “ Ï%©!$r ÏM»YÉi t/ 'î7‰ `B @ß'â bää! ` 6% @è â$Y9$Sãâ2 û

`Ï B @ß'â >Ééä ô)ù 8qç/ŸÝ2 bÎù ÇÌÎÈ ûüÏ%»| ¹ óOçFZä bÎ) Ndqßßçü%

ÇÍÈ Î•ÏÌ9$É »GÅ3ø9$r Ìç/9$r ÏM»YÉi t/9$$ râ!` 7î7‰

---

[۱۸۳]- هغه چې وايي: مونږ ته خو الله دا فرمان لېږلی چې تر هغه په کوم پېغمبر ایمان رانه وړو چې داسې قرباني ئې نه وي راوړې چې اور ئې خوري، ورته ووایه: تاسو ته خو له مانه مخکې هم پېغمبران له څرګندو نښو سره او له هغه څه سره راغلي وو چې تاسو وویل، که رښتوني وئ نو هغوی مو ولې ووژل؟!

[۱۸۴]- نو كه ئې ته تكذيب كړى يې، له تا نه مخكې نور پېغمبران هم تكذيب كړى شوي، هغه چې څرګندې نښې، روښانه كتابونه او صحيفې ئې راوړې وې.

(۱۸۳-۱۸۴)- تاسو خو يوازې زما مخالفت نه دى كړى، له ما نه مخكې مو هم د نورو پېغمبرانو مخالفت كړى، څرګندې نښې ئې درته راوړې وې، دغه نښه هم چې تاسو ئې له ما نه غواړئ، له غيبه د اور راتګ او هغه څه سوځول چې د الله په لار كې به وقف شوى وو، له دغو معجزو سره سره مو د پېغمبرانو د وژلو تر حده د دوى مخالفت كړى، څنګه به تاسو په خپلې دعوى كې رښتوني ګڼو چې د دا راز معجزو په ليدو سره به ايمان راوړئ.

`Jù ïJ»ŠÉ$Pöq Nà2 'qã_éšc ö@qè$J)r ÏNqyJø9$#èí!#sŒ @ä

ß»FB ˜vJ $‹R$!$#äo4quŠysø9$$Br –$ù ö6)ù pYf9$#Ÿ@Åz÷Šé&r í$Y9$#Çã yÏômã

ÇÊÑÎÈ î rãä9$#

---

[۱۸۵]- هر نفس د مرګ د خوند څكونكى دى او خبره دا ده بله نه ده چې د قيامت په ورځ به خپل اجر په كامل طور ترلاسه كوئ، نو څوك چې له اور نه وژغورلى شو او جنت ته ننووت، بې شكه چې بريالى شو او د دنيا دا ژوند خو له غولونكې متاع نه پرته بل څه نه ده.

---

(۱۸۵)- دا مبارك آيت څو مهمې خبرې مونږ ته ښيي:

- كه د مرګ ګوابښ درته وشو، نوصبر وكړه، له مرګ نه هسې هم چاره نه شته، هر نفس خامخا د مرګ خوند څكي، مګر دا غوره نه ده چې ستا مرګ د الله په لار

کې وي؟ همغه مرګ چې هرومرو او په هر صورت کې او په خپل وخت راځي.

- ستا اجر هيڅکله نه ضايع کېږي، ستا معامله له هغه الله سره ده چې د عملونو پوره او کامله بدله ئې په خپله ذمه اخيستې ده.
- د همدې نېکو عملونو په نتيجه کې له دوزخ نه ژغورل کېږي، اصلي بريا خو دا ده چې څوك له دوزخ نه وژغورل شي او جنت ئې په برخه شي.
- دا دنيوي ژوند خو د آخرت په پرتله هسې يوه غولونکې متاع ده. داسې نه چې دا متاع دې له آخرت نه غافل کړي!!

(qêrě `ƒï‰$ `Ë Æ ãJó F9r Nà6 Åŋ R&r Nà6 ï°qB& þÎ žc ê‑ŒŖ9 *

(rŏÉÁ ? bÎr #ŽïV. ” Ę& (þàŽõ & šú ï‰$ `Ër Nà6 î6‰ `Ë = »GÅ$

ÇÑÏÈ Í qãBW$Q“ã ôÏB š• ï°Œ bÎù (qà)G?r

---

[۱۸۶]- حتماً به په خپل مال او ځان کې وآزمويلی شئ او هرومرو به له هغو نه چې تر تاسو د مخه کتاب ورکړی شوی او له هغو نه چې مشرکان شوي ډېرې ځوروني واورئ او که صبر او تقوی وکړئ نو دا له همتناکو کارونو څخه دی.

---

(۱۸۶)- د الله په لار کې به کله د مال قربانۍ ته بلل کېږئ او کله د ځان، کله به د دين په جامه کې د دين دښمنان ستا مقابله کوي او کله مشرکان، هم به له دې نه ځورونکې خبرې اورې او هم له هغه، لړ نه ډېرې، حوصله دې لوړه ونيسه، د الله رضاء وړيا نه ترلاسه کېږي، دا ګوهر په ستر سيند کې لامبو او له پياوړو څپو سره ئې ډغرې وهل غواړي، دا الماس د جګو غرونو په لوړو څوکو کې موندلی شې، هلته ته ځان رسول غواړي، له کړلېچونو نه به تېرېږې، لوړې ژورې به پلې کوې، زړه

غښتلی او متېې مضبوطې کړه، قرباني ته تیار شه، له مخالفتونو سره مخامخ کېدو ته ځان چمتو کړه، سختې آزموینې په مخکې لرې، که دې همت وکړ، بې زړه نه شوې، له ودرېدو، ترشا کېدو او یوې بلې خوا ته له کږېدو دې ځان وساتو او له دغو آزموینو نه بریالی ووتې، الله ته رسې او رضاء ئې ترلاسه کوې.

¼çRqßçß? Ÿr Ä $Z=ï ¼çZáňç9 | = »GÅä$(qêréûïŸ%$, »VŠB ª! $ ‹ { & õîr

ÇÑÐÈ šc rçÏ ô„ $B § ô©ù Wxš÷% $Yÿ ¾ïÎ (#÷ŽIô±$ r nüdí qçß ä!‘r çrä7Zù

---

[۱۸۷]- او کله چې الله له اهل کتابو نه دا ژمنه ترلاسه کړه چې هرومرو به ئې خلکو ته بیانوئ او نه به ئې پټوئ، خو خپلې شا ته ئې وغورځاوو او ناڅیزه بیه ئې پرې وپېرله، څومره بد دې هغه څه چې دوی ئې پېري.

---

(۱۸۷)- چا ته چې الله کتاب او د کتاب علم ورکړی دا ژمنه ئې ترې اخیستې ده چې دا کتاب به خلکو ته رسوئ، لاربښوونې به ئې خلکو ته بیانوئ او هیڅ څه به ئې نه پټوئ، خو د اهل کتابو دین پلورونکو مذهبي مشرانو هم د الله کتاب شا ته وغورځاوو او هم ئې خپله ژمنه هېره کړه، دین ئې په دنیا خرڅ کړ، هغه هم ډېر ارزان، په ډېره ناڅیزه بیه، د ظالمانو په ګټه ئې فتواګانې ورکړې او خلك ئې له دین نه بې خبره پرېښودل.

Ÿxù (qèÿ/ b9 $ÿï (r%Jtã b& bqãïär (q?& $JÎ bqãm•ÿ/ ûïï%$ûù ¡ tB Ÿw

ÇÑÑÈ Òšï& ë> # ‹ ã bß9r É> # ‹ èã$`Ï ç–$ÿJÎ Nåï; ¡ tB

---

[۱۸۸]- ګومان مه کوه، هغه کسان چې څه ئې کړي په هغه خوشحالي کوي او دا ئې خوښېږي چې په نه کړو کارونو ئې ستاینه وشي، دوی له عذاب نه د ژغورنې په دریځ کې مه ګڼه او دوی لره دردناك عذاب دی.

(۱۸۸)- څوك چې له حق ویلو نه ډډه کوي، حق پټوي، د ظالم ملګرتیا کوي، له باطل سره د روغې جوړې لار غوره کوي او په دې کار فخر کوي، دا د خپلې هوښیارتیا او پوهې نښه ګڼي، د ظالمانو حمایت ترلاسه کول او د دوی له ګواښونو نه خوندي پاتې کېدل د ځان کمال او هنر ګڼي او طمع ئې یا دا وي چې د حق په نه بیانولو، له ظلم او فساد سره د مقابلې په نه کولو سره ئې باید خلك د ملامت کولو په ځای وستایي او یا دا چې په دې کار سره د ظالمانو او مفسدینو ستاینه او شاباش ترلاسه کړي، ګومان مه کوه چې دوی به د الله له عذاب نه وژغورل شي، نه، دوی ته دردناك الهي عذاب انتظار کوي.

ÇÑÖÈ ѓ/‰ ãÕ« Èä4?ã ª! $ ÇÚ ÕÆ $ ÏN°q»J¡¡ 9$Û• ùÃ‑ r

[۱۸۹]- او د آسمانونو او ځمکې پاچائي الله لره ده او الله په هر کار ښه قادر دی.

(۱۸۹)- په داسې حال کې چې د ځمکې او آسمانونو ټولواك الله دی، دلته یوازې د ده حکم چلېږي، فیصلې د ده له لوري کېږي او یوازې هغه څه کېدی شي چې دی ئې د کېدو اجازه ورکړي، نو تاسو ولې له ده نه پرته له بل نه طمع او وېره لرئ او د همدې طمع او وېرې په سبب کله حق پټوئ او کله له باطل سره روغه جوړه کوئ؟! مګر په دې مو باور نه دی چې الله په هر کار قادر دی، هم دې له ظالمانو نه ساتلی شي او هم سزاء درکولی شي.

’ír[‌M»ƒy í$k]9$ è@ŽŠ$É »=Ï-z$ ÇÚ öR$ ÏN°q»J¡¡ 9$Èùz ’Î žc Î)

bûïÏ%©!$ ã tbrãä3õƒ ûïÏ%©!$ ÇÊÒÉ É=»t6ø9F{$ 'Í<'r#Y qãèè% $Vß»ŠÏ% ©!$ ã4?ãr

WÜ»/ #‹»d Mø)n=z $B $Z/‘ ÇÚ öF{$ ÏN°q»K¡¡ 9$Èùz ’Î brã6 ÿGƒr

ß)ù ‘$Z9$ è@Åô ` B 7R) $Y/‘ ÇÊÒÈ í$Z9$ >#‹ã $YŠÉù 7Y»s6ß

“ Š$Yã $ŠÅ$Yã $YèÜ™ $YR) $Y/§ ÇÊÒËÈ 9$ÁR& ôÏB ûüÏÎ=»à=Ï9 $Br ¼çFƒ“z &

$Yã öÏÿY2 r $Y/qçÝ $Z9 öÏÿøî$$ù $Y/‘ YB«ù Nä3În/ (qãZÏB#ä b& Ç»JƒM»Ï

Ÿwr 7Ï3ß â4?ã $Y?‰ãr $B $YÏ#är $Y/‘ ÇÊÒÌÈ í#•/F{$ ìB $Y©q?r $YÏ$«h™

ÇÊÒÍÈ Š$èŠÏ9$# ß#Ïù éw 7R) ÏpJ»ŠÉ)9$ Pöqƒ $RÌ“ø

---

[۱۹۰]- يقيناً چې د آسمانونو او ځمکې په پيدا ښت کې او د شپې ورځې په تلو راتلو کې عقلمنو ته ډېرې نښې دي.

[۱۹۱]- هغه چې الله په ولاړه، ناسته او په خپل اړخ ملاسته باندې يادوي او د آسمانونو او ځمکې په پيدا ښت کې فکر کوي، چې اې زمونږ ربه! دا دې خوشې نه دي پيدا کړي، پاکي ده تا لره، مونږ د اور له عذابه وساته.

[۱۹۲]- اې زمونږ ربه! بې شکه څوك چې اور ته داخل کړې نو هغه دې رسوا کړ او ظالمان خو هيڅ مرستندوی نه لري.

[۱۹۳]- اې زمونږ ربه! يو بلونکی مو واورېدو چې د ايمان په لوري ئې دا بلنه ورکوله چې په خپل رب ايمان راوړئ، نو ايمان مو راووړ، اې زمونږ ربه!

نو زمونږ ګناهونه راته وبخښه او زمونږ بدي او سيئات رانه ورېژوه او له نېکانو سره مو وفات کړه.

[۱۹۴]-ای زمونږ ربه! هغه څه راپه برخه کړه چې وعده دې د پېغمبرانو په واسطه راسره کړې ده او د قيامت په ورځ مو مه رسوا کوه، بې شکه چې ته له وعدې نه نه په شا کېږې.

(۱۹۰-۱۹۴)- د دې مبارکو آيتونو د عظمت او اهميت لپاره دا کافي ده چې ووايو پېغمبر عليه السلام به هره شپه د تهجد له لمانځه نه مخکې دا د آل عمران د سورې وروستي لس آيتونه لوستل، دا نه يوازې د دې آيتونو اهميت په ګوته کوي بلکې ښيي چې دا لس آيتونه په اصل کې يو بشپړ مضمون دی.

په پورتنيو آيتونو کې څو اساسي خبرې زمونږ پام ځانته اړوي:

- ثوك چې د سالم عقل خاوند وي د آسمانونو او ځمکې په پيدا ښت کې او د شپې ورځې په تلو راتلو کې د ډېرو حقايقو په لوري ځرګندې ننښې ګوري.
- خو هغه د عقل خاوندان چې الله ئې تل او په هر حالت کې په ياد وي، له الله نه غافل زړه په دغو حقايقو د پوهېدو وړتيا او اهليت نه لري.
- دوی نه يوازې په الله باور لري او تل ئې په ياد وي، بلکې د آسمانونو او ځمکې په پيدا ښت کې فکر کوي، هم ئې پر الله باور له دغه فکر کولو راولاړ شوی او هم د الله ياد او ذکر، د ځمکې او آسمانونو هر څه الله ورپه يادوي، دوی په هر څه کې د الله د قدرت ننښې ګوري.
- د ځمکې او آسمانونو په پيدا ښت کې د دوی د غور او تفکر حاصل او نتيجه دا وي چې: الله هيڅ څه خوشې او عبث نه دي پيدا کړي، هر څه ئې حکيمانه پيدا کړي، الله له دې عيب نه منزه او لوړ ګڼي چې څه ئې عبث او بې فايدې پيدا کړي وي.
- دا احساس او د غور او تفکير دا نتيجه، دوی په دې باور کولو ته اړ کوي چې الله تعالی به له خپلو بندګانو سره هرو مرو محاسبه کوي او حتماً به تېري کوونکو

ته سزا ورکوي، دا ځکه چې عدم محاسبه او د مجرم عدم مجازات په دې معنی ده چې دا ځمکه او آسمان خوشې او عبث پیدا شوي. د همدې لپاره د عقلمنو لومړی دعا دا وي چې: مونږ د اور له عذاب نه وساته.

- عقلمن په دې پوهېږي چې له الله نه انکار کوونکي ظالمان د الله له عذاب نه هیڅوك او هیڅ څه نه شي ژغورلی.
- عقلمن د هغه منادي نداء اوري چې دوی په الله باندې ایمان راوړو ته بلي، دا منادي څوك دی؟ دوی د کوم منادي غږ ته لبیك ویلی او په الله ئې ایمان راوړی؟ پېغمبر، کوم داعي، خپل عقل او ضمیر، که کوم بل منادي؟! دا هر یو کېدی شي د دوی منادي وي خو د آیت له سیاق او سباق نه معلومېږي چې دا همغه منادي دی چې د مضمون په سر کې ورته اشاره شوې: د آسمانونو او ځمکې په پیدا ښت او د شپې ورځې په تګ راتګ کې پرتې نښې، دغه منادي دوی په خپل رب باندې ایمان ته رابللي، د دغه منادي دعوت ته ئې لبیك ویلی او په خپل رب ئې ایمان راوړی.
- له ایمان نه وروسته دوی له خپل رب نه پنځه اساسي غوښتنې لري: زمونږ ګناهونه راوبخښه، زمونږ بد عادات او اخلاق رااصلاح کړه، دا توفیق راپه برخه کړه چې مرګ مو د ابرارو او نېکانو مرګ وي، تا چې د پېغمبرانو په لاس کومې وعدې له مونږ سره کړې دي هغه ترسره کړه او د قیامت د ورځې له رسوایي او سپکاوي مو وساته. باید دې ته متوجه وئ چې د تغفیر ذنوب او تکفیر سیئات مطلب بېل بېل دی، یو ئې د ګناهونو بخښنه او بل ئې د بدو اخلاقو او عاداتو اصلاح افاده کوي. وروستی آیت مونږ ته ښيي چې د دغو دعاګانو د اجابت لپاره الله تعالی کوم کوم شرائط ایښي او دا دعاګانې په کوم صورت کې منل کېږي:

Ć\Rér& @Œ `Ë NäYË @Ü»ã Ÿå ß‹Ê éw 'ô ŋĝś' ŋĝ9 > $ f FŐ$

'Î {rérér ŋüì»ƒŠ `Ë {qã_ì-zé {rã_$d ûïY%$ ‹Ù è/ .`Ë NäÒè/

“ Ì·ß ‚M»Z_ ÙßŸ=Ï{ š_{ r ÙÎ$«Ý™ Ùå‡ã Ï•ë.{ {qèÏèr {qè»%r ’Í‹Î™

ÇÊÎÈ É #qW9$ßó¡ ãn ¼ç‰Ÿã ª! $# «! $#‰Ÿã ôÏB $Y#qO ãgR{ $$kÉ ß `Ï

[۱۹۵]- نو الله په ځواب کې ورته وفرمايل چې زه د هيڅ عمل کوونکي عمل نه ضايع کوم، که نارينه وي او که ښځينه، تاسو ټول له يوه بل نه يئ، نو هغه چې هجرت ئې وکړ، له خپل کور کلي نه وايستلی شول، زما په لار کې وځورولی شول، وجنګېدل او ووژل شول، نو هرو مرو به ئې سيئات محوه کړم او حتماً به ئې په هغو جنتونو کې داخل کړم چې ويالې ترې لاندې بهېږي، د الله له لوري يوه بدله او له الله سره خو ښا ښسته بدله شته.

(۱۹۵)- ګورئ چې الله تعالی د دوی د دعا ترسره کېدل او قبلېدل په څه پورې مشروط کړي؟ د کومو کومو کارونو په کولو سره د ابرارو مقام ترلاسه کولی شي او جنت ته رسېدلی شي؟ دوی پنځه غوښتنې درلودې او الله تعالی پنځه شرطونه د دوی مخې ته اېښي، چې دا دي:

- هجرت.
- د ظالمانو او کافرانو په لاس له خپل کور کلي شړل کېدل.
- د الله په لار کې له کړاوونو او ځورونو سره مخامخ کېدل.
- د الله په لار کې جنګېدل.
- شهادت.

څوك چې دې کارونو ته تيار شي، نو الله ورسره دوه وعدې کوي:

- سيئات ئې محوه کول.
- جنت ته ئې داخلول.

که دا پنځه شرائط د هغو پنځو غوښتنو په څنګ کې کېښېږدو او ګورو چې

کوم ئې د کومې دعاء د قبلېدو او د کومې غوښتنې د ترسره کېدو شرط ګڼل شوی، نو نتیجه به ئې دا وي:

- هجرت د ګناهونو د مغفرت وسیله ده، پېغمبر علیه السلام همداسې فرمایي چې هجرت له هجرت نه مخکې ټول ګناهونه محوه کوي. عن عمر بن عاص قال قال رسول الله صلي الله علیه وسلم أما علمت یا عمرو أن الإسلام یهدم ما کان قبله وأن الهجرة تهدم ما کان قبلها وأن الحج یهدم ما کان قبله: اې عمرو! مګر نه پوهېږې چې اسلام ټول هغه (ګناهونه) محوه کوي چې ترې مخکې وو او هجرت ټول هغه چې ورنه مخکې وو او حج ټول هغه چې ترې مخکې وو.
- له خپل کور کلي نه اخراج د اصلاح او تربیت ذریعه ده.
- د الله په لار کې له کړاوونو سره مخامخ کېدل د تمحیص او د ابرارو مقام ته د رسېدو سبب دی.
- د الله په لار کې جنګېدل، د هغو الهي وعدو د ترسره کېدو ضامن دی چې الله د خپلو پېغمبرانو له لارې له مؤمنانو سره کړې.
- او شهادت د قیامت د ورځې له رسوایي نه د نجات ذریعه ده.

د دې آیت په رڼا کې دې هغه اشخاص او ډلې خپله عقیده، ایمان، تګلاره او اخروي پایله وڅېړي چې له باطل سره روغه جوړه کوي، د کفر تر سلطې لاندې ژوند کوي، په تګلاره کې ئې د هجرت، جهاد او شهادت صیغې نه شته، دی د دښمن واکمنې منې او دښمن د ده وجود زغمي، نه دی له کفري ځواکونو سره جنګېږي او نه هغوی د ده په خلاف د جنګ ضرورت احساسوي. دوی مه ابرار ګڼه او مه د جنت حقدار، دوی په هغو کسانو کې شامل نه دي چې الله ورسره دوه وعدې لري: د ابرارو مقام ته به ئې رسوي او جنت به ئې په برخه کوي.

ÑZg _ Ñß1rÛB Ðê@Šî% Ó»FB ÇÏÈ Ÿ‰»=ÎÏ$’Î (rãÿ. ûïŸ$Ü•)? 7 Rš¤/ Ÿw

Ç۩È ß$gÎ$ § ér

[۱۹۶]- په ښارونو کې د کافر شوو لاندې باندې کېدل دې ونه غولوي.
[۱۹۷]- دا ناڅیزه متاع ده، بیا ئې میشت ځای د اور کنده ده، څومره بد هستوګنځی!!

(۱۹۶-۱۹۷)- مبادا پر ښارونو د کفري ځواکونو سلطه او سیطره دې وغولوي، دې ته هیڅ اهمیت مه ورکوه، د دې عمر لنډ دی او ارزښت ئې لږ، پاېله ئې د دوزخ کنده، دغه څو ورځني اقتدار ته باید له دغې زاویې وګورې، داسې ئې وګڼه لکه یوه تیاره شپه چې هرومرو پای ته رسي او رڼا به ورپسې راځي.

د دې آیت په مطلب هلته ښه پوهېدی شو چې مخکنی آیت مخصوصاً د هجرت او اخراج الفاظ ئې په پا م کې ولرو، همدغه مهاجر او له خپل کور کلي نه شړل شوو ته ویل شوي چې مبادا پر ښارونو د کفري ځواکونو سلطه او سیطره مو وغولوي، د دې هیڅ پروا مه کوئ، د دې عمر لنډ دی او ارزښت ئې لږ، یوه تیاره شپه ئې وګڼئ، چې حتماً پای مومي او خپل ځای رڼا ورځ ته پرېږدي، د دوی د ظالمانه اقتدار شپې لنډې دي، د دوی پاېله په دنیا کې رسوایي او بیا په آخرت کې د دوزخ کنده ده، د دوی څو ورځني اقتدار ته باید له دغې زاویې وګورې، نه دا چې د دوی سیطره دې حواس پرېشانه او له دوی سره روغې جوړې ته دې مایل کړي.

دې ته مو باید پام وي چې دا آیت له هغه آیت سره خاص تړاو لري چې د دې مضمون په سر کې راغلی (إِنَّ فِی خَلْقِ السمَوَٰت وَ الأَرْضِ وَ اخْتلَٰفِ الَّیْلِ وَ النهَارِ لآيَٰتٍ لِأُولِی الأَلْبَٰبِ) یقیناً چې د آسمانونو او ځمکې په پیدایښت کې او د شپې ورځې په تلو راتلو کې عقلمنو ته ډېرې نښې دي.

šú ïîŠî» z ãgR{ $$hÏtB `Ë “ÌgB M»Y_ Nlç; Ng/‘ (#öq)?$# ûïÏ%©!$# Ç`Å3»9

ÇÊÒÑÈ Í‘#•/F{ jÏ9 ×öz «!$# y‰YÏã $Br «!$# Ï‰YÏã ôÏiB Zwâçk$Z ÎÎ

[۱۹۸]- خو هغه چې له خپل رب نه ئې تقوی کړې وي، دوی لره داسې جنتونه دي چې ترې لاندې ويالې بهېږي، تلپاتې په هغه کې، د الله له لوري يوه مېلمستيا او څه چې له الله سره دي، هغه د ابرارو لپاره ډېر غوره دي.

(۱۹۸)- متقيان به د ابرارو مقام ته رسوي، د تقوی په وجه له خپل کور کلي محروم شوي وو، په عوض کې به ئې جنت ورکړي، د الله په لار کې ئې د څو ورځو ژوند قرباني کړی وو په عوض کې به ئې تلپاتې ژوند ورکړي، په دنيا کې رټل شوي او شړل شوي وو اوس به په جنت کې د الله مېلمانه وي، نو ووايئ: څه به له لاسه ورکړئ چې تر هغه به غوره ترلاسه نه کړئ؟!

NÍŽö Ì AÌfRé$Br Nä3ö Ì AÌfRé$Br «!$$Î ßBÏsã `J9 É=»GÅ6 ø9$# È@÷dr& ôÏB bÎ)r

Nèdãô_ & Ng9 š• Í»9ré ¸xŠÎ% $YYJO «!$# ÏM»f$«Î brçtô±„ Ÿw ¬! ûüèÏ±»z

ÇÊÒÒÈ É>$|¡Åsø9$# ßìƒÎ ©!$# žc Î) 3 óOÎgÎn/ ‰YÏã

[۱۹۹]- او له اهل کتابو نه ځينې هغه دي چې هم په الله ايمان راوړي، هم په هغه څه چې تاسو ته نازل شوی او هم په هغه څه چې دوی ته نازل شوی، الله ته خاشع دي او د الله په آيتونو باندې ناڅيزه بيه نه پېري، دوی ته د خپل رب په خوا کې خپل اجر دی، بې شکه چې الله ژر محاسبه کوونکی دی.

(۱۹۹)- په اهل کتابو کې ښه خلك هم شته، ښه ئې هغه دي چې لاندې صفات لري:

- په الله ايمان لري.
- متعصب نه دي، د الله له لوري هر نازل شوی کتاب مني، که دا په دوی نازل شوی وي او که له دوی نه پرته په بل چا.
- الله ته خاشع دي.
- دين پلورونکي نه دي او دين په دنيا نه خرڅوي.

دا چې په قرآن کې دين پلورنې ته مکرر او ډېره زياته ګوته نيول شوې او کله هم چې د مذهبي مشرانو په اړه بحث کوي نو دې موضوع ته حتماً اشاره کوي، له دې نه معلومېږي چې د ديني دعوت په وړاندې ستر خنډ له هغو دين خرڅونکو مذهبي مشرانو نه راولاړېږي چې د دين په جامه کې د دين دښمنان دي، له دين نه ئې دکان جوړ کړی او په ډېره ناڅيزه بيه ئې خرڅوي.

ÑãªèÈ ©$ (qà)?$r (qëüÎ#‘r (rã$ ¹ r (rŽ(ó $ (q߃B#ä šú ïÏ%©!$ $gƒ'»tƒ

ÇËÉÉÈ šcqßsÎ=øÿè?

---

[۲۰۰]- اې مؤمنانو! صبر کوئ او صابر اوسئ، اړيکې ټينګې وساتئ او تقوی وکړئ چې بريالي شئ

---

(۲۰۰)- دا مبارك آيت د سورې وروستی آيت او د سورې د ټولو مضامينو خلاصه ده. دلته د دريو خبرو توصيه شوې: صبر کول او د تل لپاره صابر اوسېدل، اړيکې مضبوطې ساتل او له الله نه تقوی کول او همدا درې خصلتونه د بريا لامل او د دنيا او آخرت د سعادت ضامن ګڼل شوي.

که د سورې په مضامينو کې غور وکړئ وبه ګورئ چې له لومړي آيت نه تر ديرشم آيت پورې د بحث موضوع د الله کتاب، د کتاب حقيقت او په کتاب باندې د

ایمان غوښتنې دي، له یو دیرشم آیت نه تر ۱۰۰ آیت پورې د بحث اصلي موضوع پېغمبران، د پېغمبرانو حقیقت او پر دوی د ایمان تقاضاء ده، له ۱۰۱ آیت نه تر ۱۱۹ آیت پورې له الله سره تعلق، د الله له کتاب سره تعلق او د مؤمنانو تر منځ تعلقاتو باندې بحث شوی او په ۱۲۰ آیت کې ویل شوي چې که صبر او تقوی ولرئ د دښمن هیڅ کید او تدبیر تاسو ته هیڅ تاوان نه شي رسولی او له دې وروسته د سورې تر پایه د دغې سترې خبرې د اثبات لپاره مثالونه او عملي بېلګې وړاندې شوې، د احد په جنګ باندې تبصره، د ابتدائي بریا او د بعدي ماتې لاملونو ته ئې اشاره هم د دغه حقیقت د اثبات لپاره ترسره شوي او د بحث په پای کې ګورئ چې د متقیانو نېك عاقبت بیان شوی او ورپسې د اهل کتابو یوه متقي ډله د (خاشعین لله) په نامه یاده شوې او ویل شوي چې اجر ئې د خپل رب په خوا کې خوندي دی.

له دې نه په ډېر وضاحت سره معلومېږي چې په دې وروستي آیت کې د (یٰایهالذین اصبروا و صابروا) فقره د سورې د لومرۍ برخې او د هغو مضامینو خلاصه ده چې له لومړي آیت نه تر ۱۰۰ آیت پورې څېړل شوي، د (رابطوا) فقره ئې د دوهمې برخې او د هغو مضامینو خلاصه ده چې له ۱۰۱ آیت نه تر ۱۱۹ آیت پورې څېړل شوي او د (واتقوا الله لعلکم تفلحون) فقره ئې د دریېمې برخې او د ټولو هغو مضامینو خلاصه ده چې له ۱۲۰ آیت نه د سورې تر پایه څېړل شوي.

که وغواړو د دې مبارکې سورې ټول پراخ، ژور او با عظمته مضامین د دغه وروستي آیت په رڼا کې راخلاصه کړو نو نتیجه به ئې دا وي:

که د الله د کتاب په حقیقت پوه شوئ، په هغه مو ایمان راووړ، د هغه په مقتضاء مو عمل وکړ، په لارښوونو ئې د عمل کولو په دوران کې مو هره شېبه او دوامداره صبر وکړ او د الله د پېغمبرانو په حقیقت پوه شوئ، په هغوی مو ایمان راووړ، د دوي په هکله له غلطو خیالاتو نه مو ځان وساتو، په عمل کې مو د دوی متابعت وکړ، د دوی په متابعت کې مو هره شېبه او دوامداره صبر وکړ، که مو له الله سره خپل تعلق مضبوط وساتو، تل او د ژوند په ټولو امورو کې مو د الله په دین منګولې ټینګې ونیولې، په خپلو کې مو وحدت او یووالی وساتو او وېره مو له الله

څخه وه او له هغه څه نه مو ځان وساتو چې الله ترې منع کړي یاست، نو مطمئن اوسئ چې د دنیا بریا او د آخرت سعادت او فلاح به مو په برخه کېږي.

سُبْحَانَكَ اللّهُمّ وَبِحَمْدِكَ، أشهد أن لاَ إِلَهَ إِلاّ أَنْتَ أَسْتَغْفِرُكَ وأَتُوبُ إِلَيْكَ